

ธรรมบท ภาคที่ ๗

แปลโดยพยุษณะ ฉบับสองภาษา (ไทย-บาลี)

สำหรับนักเรียน ชั้นประโยค ป.๕.๓
www.kalyanamitra.org

คณะผู้จัดทำ

ผู้อุปถัมภ์โครงการ

พระเทพญาณมหามุณี	เจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย
พระราชภาวนาจารย์	รองเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย

ที่ปรึกษา

พระมหา ดร. สมชาย	จันทุฎโธ	
พระมหาสมเกียรติ	วรยโส	ป.ธ.๕
พระมหานุญชัย	จารุฑุโธ	
พระมหาวิวัฒน์	วีรวฑุโธ	ป.ธ.๕
พระมหา ดร. สุธรรม	สุรตโน	ป.ธ.๕
พระครูใบฎีกาอำนวยศักดิ์	มุณิสกุโธ	
พระมหา ดร. สมบัติ	อินุทปญโธ	ป.ธ.๕
พระมหาวิทยา	จิตตชโย	ป.ธ.๕

เรียบเรียง

พระมหาอารีย์	พลาธิโก	ป.ธ.๗
พระมหาสมบุญ	อนนุตชโย	ป.ธ.๘

จัดรูปเล่ม

พระมหาสมบุญ	อนนุตชโย	ป.ธ.๘
พระมหาวันชนะ	ฉาดชโย	ป.ธ.๕
พระมหาอภิชาติ	วชิรชโย	ป.ธ.๗
พระมหาเฉลิม	ฉนุทชโย	ป.ธ.๔

ผู้ตรวจทาน

นายนิ่ม คาดขุนทด ป.ธ.๖ อาจารย์สอนบาลีประโยค ป.ธ.๗ สำนักเรียนวัดพระธรรมกาย

ออกแบบปก/ภาพวาด

พระมหาสมบุญ อนนุตชโย และ กองพุทธศิลป์ วัดพระธรรมกาย

- พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กรกฎาคม ๒๕๕๖ จำนวน ๑,๕๐๐ เล่ม พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์ จำกัด
พิมพ์ครั้งที่ ๒ : กรกฎาคม ๒๕๕๗ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์ จำกัด
พิมพ์ครั้งที่ ๓ : กรกฎาคม ๒๕๕๘ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม พิมพ์ที่ โรงพิมพ์เลี้ยงเชิง เพียรเพื่อพุทธศาสน์

ลิขสิทธิ์ : สำนักเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย ต.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี

คำนำ

ด้วยตระหนักและเห็นความสำคัญอย่างยิ่งยวดของการศึกษาพระปริยัติธรรม ของพระภิกษุสามเณร ดังคำกล่าวยืนยันของพระเดชพระคุณพระเทพญาณมหามุนี (หลวงพ่อัมมชโย) ซึ่งได้กล่าวไว้ในโอกาสที่ได้จัดงานมุทิตาสักการะแก่พระภิกษุสามเณร ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๑ อันเป็นปีที่ ๑๑ ของการจัดงานมุทิตาสักการะแก่พระภิกษุสามเณร ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค ว่า

“ผู้ที่สอบได้เปรียญธรรม ถือว่าเป็น **วีรบุรุษกองทัพธรรม** เป็นผู้นำความภาคภูมิใจ มาสู่คณะสงฆ์ หลวงพ่อรู้สึกชื่นชมยินดีเป็นอย่างยิ่งและปรารถนาจะให้กำลังใจแก่ผู้ที่สอบได้ และผู้ที่กำลังจะสอบได้ตามมา ให้เห็นความสำคัญและรับรู้ ว่า สิ่งที่ทำน้ทั้งหลายน่าปลื้มใจเพียรศึกษาอยู่นี้ มีความสำคัญมาก และยังมีผู้คนทั้งหลายรอคอยและปรารถนาจะเห็นความสำเร็จของทุกท่าน ผู้จะเป็นกำลังสำคัญในการทำงานพระศาสนา เพื่อความเจริญยั่งยืนนานของพระพุทธศาสนาสืบต่อไปในอนาคต”

พระเดชพระคุณพระเทพญาณมหามุนี (หลวงพ่อัมมชโย) เจ้าสำนักเรียน มีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะสนับสนุน และขอปวารณาที่จะเป็นส่วนหนึ่ง ในการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม ของพระภิกษุสามเณร ตลอดไปตราบนานเท่านาน

และได้มีดำริให้จัดทำ โครงการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๓๑ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนเป็นกำลังใจ อีกทั้งมุ่งหมายจะก่อให้เกิดการตื่นตัวด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศ รวมถึงเป็นสื่อกลางให้คณะสงฆ์ผู้บริหารการศึกษาทั่วสังฆมณฑล ได้มาร่วมปรึกษา เพื่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมให้ก้าวหน้าไปในทิศทางเดียวกัน โดยเริ่มต้นจากการถวายนุเคราะห์การศึกษา การจัดงานมุทิตาสักการะแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค การจัดพิมพ์ตำราคู่มือบาลีถวายแก่สำนักเรียนที่สนใจ และอื่นๆ ที่จะได้ริเริ่มจัดทำในโอกาสต่อไป

หนังสือธรรมบทสองภาษา บาลี-ไทย ภาค ๑-๘ สำหรับนักเรียนบาลีชั้นประโยค ๑-๒ และ ป.ธ.๑ นี้ ทางคณาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม ได้รวบรวมเรียบเรียงขึ้น โดยอาศัยความรู้จากตำรา และบูรพาจารย์ทั้งหลาย จัดพิมพ์ขึ้น เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร ผู้แรกเริ่มศึกษาภาษาบาลี และผู้สนใจทั่วไป เพื่ออำนวยความสะดวก เป็นวิทยาทาน แก่ผู้ศึกษาอย่างเต็มที่ ให้เรียนรู้ได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น

อนึ่งหากหนังสือเล่มนี้ยังมีการขาดตกบกพร่องประการใด หรือมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ขอความอนุเคราะห์โปรดแจ้งให้ทางสำนักเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกายทราบด้วย จะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น ในการจัดพิมพ์ครั้งต่อไป

สำนักเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย จ.ปทุมธานี

สารบัญชรรวมบทภาค ๗

เรื่อง	หน้า
๑๘. มลวรรค วรรณนา	
๑. เรื่องบุตรของนายโคฆาตก์	๑
๒. เรื่องพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง	๖
๓. เรื่องพระตีสสเถระ	๘
๔. เรื่องพระโลพูทายีเถระ	๑๑
๕. เรื่องกฤตบุตรคนใดคนหนึ่ง	๑๕
๖. เรื่องภิกษุชื่อจูฬสารี	๑๗
๗. เรื่องอุบาสก ๕ คน	๒๐
๘. เรื่องภิกษุหนุ่มชื่อตีสสะ	๒๒
๙. เรื่องอุบาสก ๕ คน	๒๔
๑๐. เรื่องเมณฑกเศรษฐี	๒๘
๑๑. เรื่องพระอุชฌมานสังยุตฺตีเถระ	๓๘
๑๒. เรื่องสุภัททปริพาชก	๓๙
๑๙. รัชมัญญวรรค วรรณนา	
๑. เรื่องมหาอำมาตย์ผู้วินิจฉัย	๔๑
๒. เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์	๔๓
๓. เรื่องพระเอกุทานเถระ	๔๔
๔. เรื่องพระลกฤษฏกัททียเถระ	๔๖
๕. เรื่องภิกษุมากรูป	๔๗
๖. เรื่องภิกษุชื่อหัตถกะ	๔๙
๗. เรื่องพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง	๕๐
๘. เรื่องเคียรถีย์	๕๒
๙. เรื่องพรานเบ็คชื่ออริยะ	๕๔
๑๐. เรื่องภิกษุมากรูป	๕๕
๒๐. มัคควรรค วรรณนา	
๑. เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป	๕๘
๒. เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป อื่นอีก	๖๑
๓. เรื่องพระปธานกัมมิกตีสสเถระ	๖๓
๔. เรื่องสุกรเปรต	๖๕
๕. เรื่องพระไปฐิตเถระ	๗๑
๖. เรื่องพระเถระแก่	๗๔
๗. เรื่องสัทธวิหาริกของพระสารีบุตรเถระ	๗๖
๘. เรื่องพ่อค้ามีทรัพย์มาก	๘๐
๙. เรื่องนางกิสาโคตมี	๘๓
๑๐. เรื่องนางปฎาจารา	๘๔

๒๑. ปกิณณการวรรค วรรณนา

๑.	เรื่องบุรพกรรมของพระองค์	๘๗
๒.	เรื่องกุมาริกากินไขไก่	๙๓
๓.	เรื่องภิกษุชาวเมืองภัททิยะ	๙๕
๔.	เรื่องพระลกุณฏกภัททิยเถระ	๑๐๑
๕.	เรื่องนายทาสากฎีกะ	๑๐๓
๖.	เรื่องภิกษุวัชชีบุตร	๑๐๗
๗.	เรื่องจิตตคฤหบดี	๑๑๐
๘.	เรื่องนางจูฬสุภักทา	๑๑๒
๙.	เรื่องพระเถระชื่อเอกวิหารี	๑๑๗

๒๒. นiryวรรค วรรณนา

๑.	เรื่องปริพาชกาชื่อสุนทรี	๑๑๕
๒.	เรื่องสัตว์ผู้ถูกทุกข์เบียดเบียน	๑๒๓
๓.	เรื่องภิกษุผู้อยู่ริมฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา	๑๒๔
๔.	เรื่องบุตรเศรษฐีชื่อเขมกะ	๑๒๕
๕.	เรื่องภิกษุว่ายาก	๑๒๗
๖.	เรื่องหญิงขี้หึง	๑๒๙
๗.	เรื่องอาคันตุกภิกษุ	๑๓๐
๘.	เรื่องนิครนถ์	๑๓๒
๙.	เรื่องสาวกเดียรถีย์	๑๓๔

๒๓. นาควรรค วรรณนา

๑.	เรื่องของพระองค์	๑๓๖
๒.	เรื่องภิกษุผู้เคยเป็นควาญช้าง	๑๓๙
๓.	เรื่องบุตรพราหมณ์เต่า	๑๔๐
๔.	เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล	๑๔๖
๕.	เรื่องसानุสามเณร	๑๔๘
๖.	เรื่องช้างชื่อปาเวระกะ	๑๕๔
๗.	เรื่องสัมพหุลภิกษุ	๑๕๕
๘.	เรื่องมาร	๑๕๙

**๑๘. อ.ภทเป็นเครื่องกล่าวพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยด้วยมลทิน
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑๘. มลลคุณคุณณา

**๑. อ.เรื่องแห่งบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑. โคฆาตกปุตตวตถุ. (๑๘๑)

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค คนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา
นี้ว่า **ปณฺฑุปลาไสว ทานิสฺสิ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“ **ปณฺฑุปลาไสว ทานิสฺสิ** อิมํ ธมฺมเทศนํ สุตฺตา
เชตวนเ วิหรนฺโต เอกํ โคฆาตกปุตฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค คนหนึ่ง ในเมืองชื่อว่าสาวัตถี
ฆ่าแล้ว ซึ่งโค ท. ถือเอาแล้ว ซึ่งเนื้ออันประเสริฐ ท. (ยังภรรยา)
ให้ปิ้งแล้ว นึ่งแล้ว กับ ด้วยลูกและเมีย ย่อมเคี้ยวกิน ซึ่งเนื้อ ด้วย
ย่อมขาย ตามราคาด้วย ฯ

สวาทุถิยํ กิเรโก โคฆาตโก คาโว วริตฺวา วรมํสาณิ
คเหตุวา ปจาเปตฺวา ปุตฺตทาเรน สพุทฺธิ นิสฺสิตฺวา
มํสญฺจ ขาทติ มฺเลน จ วิกุกฺกเณตติ.

(อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น กระทำอยู่ ซึ่งกรรมแห่งบุคคลผู้ฆ่า
ซึ่งโค สิ้นปี ๕๕ ท. อย่างนี้ ไม่ได้ถวายแล้ว ซึ่งข้าวต้ม หรือ หรือว่า
ซึ่งข้าวสวย แม้สักว่าทัพพีหนึ่ง แก่พระศาสดา ผู้ประทับอยู่
ในวิหารอันใกล้ ในวันหนึ่ง ฯ (อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น เว้น จากเนื้อ
ย่อมไม่บริโภค ซึ่งภัตร ฯ

โส เอวํ ปญฺจปณฺณาสวสุสานิ โคฆาตกกมฺมํ
กโรนฺโต ธูรวิหาเร วิหรนฺตสฺส สตุถฺโน เอกทิวสํ กญฺจจุ-
มตฺตมฺปิ ยาคู วา ภตฺตํ วา น อทาสิ. โส วิณา มํเสน
ภตฺตํ น ภุญฺชติ.

ในวันหนึ่ง (อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น ขายแล้ว ซึ่งเนื้อ ในส่วน
แห่งวัน, ให้แล้ว ซึ่งชิ้นแห่งเนื้อ ชิ้นหนึ่ง แก่ภรรยา เพื่ออันปิ้ง
เพื่อประโยชน์ แก่ตน ได้ไปแล้ว เพื่ออันอาบ ฯ

โส เอกทิวสํ ทิวสภาคเ มํสํ วิกุกฺกเณตฺวา, อตฺตโน
อตุถาย ปจิตฺตุํ เอกํ มํสขณฺฑํ ภริยาย ทตฺวา นหายิตฺตุ
อคมาสิ.

ครั้งนั้น อ.สหาย (ของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น มาแล้วสู่เรือน
กล่าวแล้ว กะภรรยาว่า (อ.ท่าน) จงให้ ซึ่งเนื้ออันบุคคลพึงขาย
แก่ข้าพเจ้า หน่อยหนึ่ง, อ.แขก มาแล้ว ในเรือน ของข้าพเจ้า ดังนี้ ฯ

อถสฺส สหายโก เคหํ อาคนฺตฺวา ภริยํ ออาห “โถกํ
เม วิกุกฺกเณยมํสํ เทหิ, เคเห เม ปาหฺนโก อาคโตติ.

(อ.ภรรยา นั้น กล่าวแล้ว) ว่า อ.เนื้ออันบุคคลพึงขาย ย่อมไม่มี,
อ.สหาย ของท่าน ขายแล้ว ซึ่งเนื้อ ไปแล้ว เพื่ออันอาบ ในกาลนี้
ดังนี้ ฯ

“นตฺถิ วิกุกฺกเณยมํสํ, สหายโก เต มํสํ วิกุกฺกเณตฺวา
อิทานิ นหายิตฺตุ คโตติ.

(อ.สหาย นั้น กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ท่าน) อย่ากระทำแล้ว อย่างนี้,
ถ้าว่า อ.ชิ้นแห่งเนื้อ มีอยู่ ไช้, (อ.ท่าน) จงให้เกิด ดังนี้ ฯ

“มา เอวํ กริ, สเจ มํสขณฺฑํ อตฺถิ; เทหิติ.

(อ.ภรรยา นั้น กล่าวแล้ว) ว่า อ.เนื้ออื่น เว้น ซึ่งชิ้นแห่งเนื้อ
อัน (อันดิฉัน) เก็บไว้แล้ว เพื่อสหาย ของท่าน ย่อมไม่มี ดังนี้ ฯ

“สหายกสฺส เต นิกุชิตฺตํ มํสขณฺฑํ จเปตฺวา
อณฺฏํ มํสํ นตฺถิติ.

(อ.สหาย) นั้น (คิดแล้ว)ว่า (อ.เนื้อ) อื่น จากเนื้ออันหญิงนี้
เก็บไว้แล้ว เพื่อประโยชน์ แก่สหายของเรา ย่อมไม่มี, อนึ่ง (อ.สหาย
ของเรา) นั้น ย่อมไม่บริโภค (ซึ่งภัตร) เว้น จากเนื้อ, (อ.หญิง) นี้
จักไม่ให้ ดังนี้ ถือเอาแล้ว ซึ่งเนื้อ นั้นเอง หลีกไปแล้ว ฯ

โส “สหายกสฺส เม อตุถาย จปิตมํสโต อณฺฏํ นตฺถิ;
โส จ วิณา มํเสน น ภุญฺชติ, นายํ ทสฺสตีติ สามํ ตํ มํสํ
คเหตุวา ปกุกาเม.

แม้ อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค อาบแล้ว มาแล้ว,

โคฆาตโกปิ นหาตฺวา อาคโต,

ครั้นเมื่อภัทร (อันภรรยา) นั้น ให้เจริญแล้ว นำเข้าไปแล้ว กับ ด้วยผักอันสุกแล้ว เพื่อตน กล่าวแล้วว่า อ.เนื่อ (มีอยู่) ในที่ไหน ดังนี้ ฯ (อ.ภรรยา กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ นาย อ.เนื่อ ย่อมไม่มี ดังนี้ ฯ (อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค กล่าวแล้ว) ว่า อ.เรา ให้แล้ว ซึ่งเนื่อ เพื่อประโยชน์ แก่อันปิง เป็นผู้ไปแล้ว ย่อมเป็น มิใช่หรือ ดังนี้ ฯ

(อ.ภรรยา นั้น กล่าวแล้ว) ว่า อ.สหาย ของท่าน มาแล้ว กล่าวแล้ว ว่า อ.แขก ของข้าพเจ้า มาแล้ว, (อ.ท่าน) จงให้ ซึ่งเนื่อ อันบุคคลพึงขาย แก่ข้าพเจ้า ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.เนื่อ) อื่น จากเนื่อ (อันดิฉัน) เก็บไว้แล้ว เพื่อสหาย ของท่าน ย่อมไม่มี, อนึ่ง (อ.สหาย ของท่าน) นั้น ย่อมไม่บริโภค (ซึ่งภัทร) เว้น จากเนื่อ ดังนี้ อันดิฉัน แม้กล่าวแล้ว, ถือเอา ซึ่งเนื่อ นั้น เองนั้นเทียว ด้วยการกระทำซึ่งกำลัง ไปแล้ว ดังนี้ ฯ

(อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า อ.เรา จะไม่บริโภค ซึ่งภัทร เว้น จากเนื่อ, อ.เธอ จงนำไป (ซึ่งภัทร) นั้น ดังนี้ ฯ (อ.ภรรยา นั้น กล่าวแล้ว) ว่า (อันดิฉัน) อาจ เพื่ออันกระทำอย่างไร, ข้าแต่ นาย (อ.ท่าน) จงบริโภคเถิด ดังนี้ ฯ

(อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า อ.เรา จะไม่บริโภค ซึ่งภัทร ดังนี้ ยังภรรยา ให้นำไปแล้ว ซึ่งภัทร นั้น ถือเอา ซึ่งศีลตรา, อ.โค ตัวยืนแล้ว ในภายหลังแห่งเรือน มีอยู่, ไปแล้ว, สูสำนัก (ของโค) นั้น ใส่เข้าแล้ว ซึ่งมีอ ในปาก นำออกแล้ว ซึ่งลิน ตัดแล้ว ที่โคน ด้วยศีลตรา ถือเอา ไปแล้ว (ยังภรรยา) ให้ปิงแล้ว บนถ่านเพลิง ท. วางไว้แล้วบนที่สุตแห่งภัทร นั้นแล้ว บริโภคแล้ว ซึ่งก่อนแห่งภัทร ก็ก่อนหนึ่ง วางไว้แล้ว ซึ่งขึ้นแห่งเนื่อ ขึ้นหนึ่ง ในปาก ฯ

ในขณะนั้นนั้นเทียว อ.ลิน (ของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น ขาดแล้ว ตกแล้ว ในถาดแห่งภัทร ฯ (อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น ได้แล้ว ซึ่งวิปาก อันบุคคลพึงเห็นเสมอด้วยกรรม ในขณะนั้นนั้นเทียว ฯ

(อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโคแม่) นั้น แล ผู้ราวจะว่า โค มีสายแห่งโลหิต อันไหลออกอยู่ จากปาก เข้าไปแล้ว สูภายในแห่งเรือน เทียวร้องอยู่แล้ว ด้วยเข้า ท. ฯ

ในสมัย นั้น อ.บุตร ของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค เป็นผู้ยืนแลดูแล้ว ซึ่งบิดา ในที่ใกล้ ย่อมเป็น ฯ ครั้งนั้น อ.มารดา กล่าวแล้ว (กะบุตร) นั้น ว่า แน่ลูก (อ.เจ้า) จงดู ซึ่งบิดานี้ ผู้ราวจะว่า โค ผู้เทียว ด้วยเข้า ท. ร้องอยู่ ในท่ามกลางแห่งเรือน, อ.ทุกข์ นี้ จักตก บนกระหม่อม ของเจ้า, (อ.เจ้า) ไม่แลดูแล้ว แม่ซึ่งเรา กระทำอยู่ ซึ่งความสวัสดิ์ แก่ตน จงหนีไปเถิด ดังนี้ ฯ

(อ.บุตร) นั้น ผู้อันภัยแต่ความตายคุกคามแล้ว ไหว้แล้ว ซึ่งมารดา หนีไปแล้ว, ก็ แล (อ.บุตร) นั้น ครั้นหนีไปแล้ว ได้ไปแล้ว สูเมืองชื่อว่าตักสิลา ฯ

ตาย อุตตโน ปกุกปนณณ สหุธิ วุฑฒตวา ภาตเต อุนีเต, อาห “กหิ มंसุนติ. “นตฺติ สามีติ. “นฺนุ อหิ ปจฺนตฺตยาถ มंसฺ ทตฺวา คโตติ.

“ตว สหายโก อาคฺนตฺวา `ปาหฺนโก เม อาคโต, วิภูกัณฺธิมंसฺ เม เทหิติ วตฺวา, มยา `สหายกสฺส เต จปิทมंसฺโต อญฺญํ นตฺติ, โส จ วินา มंसฺ น ญฺญชฺตีติ วุตฺเตปิ, พลกาเรน ตํ มंसฺ สามเวยว คเหตุวา คโตติ.

โส “อหิ วินา มंसฺ ภาตฺตํ น ญฺญชฺยามิ, หราหิ นนฺติ. “กั สกฺกา กาทฺ, ญฺญชฺ สามีติ.

โส “นาหิ ภาตฺตํ ญฺญชฺยามีติ ตํ ภาตฺตํ หราเปตฺวา สตฺถํ อาทาย, ปจฺจาคฺเคเห จิตฺโต โคโณ อตฺถิ, ตสฺส สนฺตํกั คฺนตฺวา มฺเช หตฺถํ ปกฺกชฺิปตฺวา ชิวฺหํ นีหริตฺวา สตฺถณ มฺลฺล ฌินฺทิตฺวา อาทาย คฺนตฺวา อญฺจเวสฺส ปจฺาเปตฺวา ภาตฺตมตฺถเก จเปตฺวา นิสินฺโน เอกํ ภาตฺตปิณฺฑํ ญฺญชฺิตฺวา เอกํ มंसฺชณฺฑํ มฺเช จเปสิ.

ตํชณฺณเววสฺส ชิวฺหา ฌินฺทิตฺวา ภาตฺตปาตฺติยํ ปตฺติ. ตํชณฺเวยว กมฺมสฺริกฺขกํ วิปากํ ลภิ.

โสปิ โข โคโณ วีย โลหิตธาราย มฺชาโต ปคฺฆรณฺตฺติยา อนฺโตคฺเคหํ ปวิสิตฺวา ชนฺนุเกหิ วิจฺจนฺโต วิรวิ.

ตสมฺมี สมเย โคฆาตกสฺส ปฺตฺโต ปิตฺโร โอลิเกตฺวา สมฺเป จิตฺโต โหติ. อถ นํ มาตา อาห “ปสฺส ปฺตฺต อิมํ โคณํ วีย เคหมฺชฺเฒ ชนฺนุเกหิ วิจฺจิตฺวา วิรวนฺตํ, อิทํ ทฺกฺขํ ตว มตฺถเก ปตฺติสฺสตี, มมฺปิ อโนโลเกตฺวา อุตฺตโน โสตฺถึ กโรนฺโต ปลาเยสฺสตี.

โส มรณฺภยตฺชฺชิตฺโต มาตฺโร วนฺทิตฺวา ปลาเย, ปลาเยตฺวา จ ปน ตกฺกสิลํ อคฺมาสิ.

แม่ อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค ผู้ราวจะว่า โค รัองอยู่ เทียวไปแล้ว ในท่ามกลางแห่งเรือน กระทำแล้ว ซึ่งกาละ บังเกิดแล้ว ในนรกชื่อว่า เวจี ๗ แม่ อ.โค ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาละ ๗

แม่ อ.บุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค ไปแล้ว สู่เมืองชื่อว่าตักสิลา เรียบเอาแล้ว ซึ่งกรรมแห่งบุคคลผู้กระทำซึ่งทอง ครั้นนั้น อ.อาจารย์ (ของบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น ไปอยู่ สู่บ้าน กล่าวแล้วว่า (อ.ท่าน) ฟังกระทำ ซึ่งเครื่องประดับ ชื่อ มีอย่างนี้เป็นรูป ดังนี้ หลีกไปแล้ว ๗ (อ.บุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น ได้กระทำแล้ว ซึ่งเครื่องประดับ มีอย่างนั้นเป็นรูป ๗

ครั้งนั้น อ.อาจารย์ (ของบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น มาแล้ว เห็นแล้ว ซึ่งเครื่องประดับ (คิดแล้ว) ว่า (อ.บุคคล) นี้ เป็นผู้สามารถ เพื่ออัน ไปแล้ว ในที่แห่งใดแห่งหนึ่ง เป็นอยู่ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ได้ให้แล้ว ซึ่งธิดา ของตน ผู้ถึงแล้วซึ่งวัย ๗ (อ.บุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น เจริญแล้ว ด้วยบุตรและธิดา ท. ๗

ครั้งนั้น อ.บุตร ท. (ของบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น ผู้ถึง แล้วซึ่งวัย เรียบเอาแล้ว ซึ่งศิลปะ, ไปแล้ว สู่เมืองชื่อว่าสาวตติ ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก ตั้งไว้ด้วยดีแล้ว ซึ่งการอยู่ครองซึ่งเรือน อยู่อยู่ (ในเมืองชื่อว่าสาวตติ) นั้น เป็นผู้มั่งคั่งร่ำรวย เป็นผู้เลื่อมใสแล้ว ได้เป็นแล้ว ๗

แม่ อ.บิดา (ของบุตร ท.) เหล่านั้น ไม่กระทำแล้ว ซึ่งกุศล อะไร ๆ ในเมืองชื่อว่าตักสิลา นั้น เทียว ถึงแล้ว ซึ่งความชรา ๗ ครั้งนั้น อ.บุตร ท. (ของบิดา) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า อ.บิดา ของเรา ท. เป็นคนแก่ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ยังบุคคล ให้เรียกมาแล้ว สู่สำนัก ของตน (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.เรา ท.) จักถวาย ซึ่งทาน เพื่อประโยชน์ แก่บิดา ดังนี้ นิมนต์แล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ๗

ในวันรุ่งขึ้น (อ.บุตร ท.) เหล่านั้น ยังหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธเจ้า เป็นประมุข ให้นั่งแล้ว ในภายในแห่งเรือน อังคาสแล้ว โดยเคารพ, กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ(อ.ภัทร) นี้ อันข้าพระองค์ ท. ถวายแล้ว (กระทำ) ให้เป็นชีวิตภัทร เพื่อบิดา, (อ.พระองค์ ท.) ขอจงทรงกระทำ ซึ่งการอนุโมทนาเพื่อบิดา ของข้าพระองค์ ท. ดังนี้ กะพระศาสดา ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งกิจด้วยภัทร ๗

อ.พระศาสดา ตรัสเรียกมาแล้ว (ซึ่งบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค) นั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอุบาสก อ.ท่าน เป็นคนแก่ เป็นผู้มั่งคั่งร่ำรวย อันแก้อบแล้ว เป็นผู้เช่นกับด้วยไปไม่อันเหลืออง (ย่อมเป็น), อ.วัตถุอันเกื้อกูลในหนทางคือกุศล เพื่ออันไปสู่โลกอื่น ของท่าน ย่อมไม่มี, (อ.ท่าน) จงกระทำ ซึ่งที่พึง เพื่อตน, (อ.ท่าน) เป็นบัณฑิต จงเป็น (อ.ท่าน) จงอย่า เป็นพาล เป็น ดังนี้ เมื่อทรงกระทำ ซึ่งการ อนุโมทนา ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

โคฆาตโกปี โคโณ วีย เคหมชฺเฒ วิรวนฺโต วิจิตฺวา กาลํ กตฺวา อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติ. โคโณปี กาลมกาสี.

โคฆาตกปฺตุโตปี ตกฺกสิลํ คนฺตุวา สุวณฺณการกมฺมํ อุกฺคณฺหิ. อถสุสาจริโย คามํ คจฺจนฺโต “เอวรูปํ นาม อลงฺการํ เกรยฺยาสีติ วตฺวา ปกฺกามิ. โสปี ตถารูปํ อลงฺการํ อกาสี.

อถสุสาจริโย อาคนฺตุวา อลงฺการํ ทิสฺวา “อภัย ยตฺถ กตฺตจฺจิ คนฺตุวา ชีวิตฺถ สมตฺตเถติ วยฺปฺตฺตํ อตฺตโน อิตฺถิ อทาสี. โส ปฺตุตฺติธาทิ วทฺธมิ.

อถสุส ปฺตุตา วยฺปฺตฺตา สิปฺปี อุกฺคณฺหิตฺวา, อปรภาเค สาวตฺถิ คนฺตุวา ตตฺถ ฆราวาสํ สณฺุสเปตฺวา วสนฺตา สทฺธา ปสนฺนา อเหตุ.

ปีตาปี เนลฺลํ ตกฺกสิลาโย กิณฺุจ กุสลํ อกตฺวาว ชฺริ ปาปฺุณิ. อถสุส ปฺตุตา “ปีตา โน มหฺลลโกติ อตฺตโน สนฺติกํ ปกฺโกสาเปตฺวา “ปีตุ อตฺตถาย ทานํ ทสฺสามาติ พุทฺธปฺปมฺุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺตยีสฺสุ.

เต ปฺนทิวเส อนฺุโตเคเห พุทฺธปฺปมฺุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิสีทาเปตฺวา สกฺกจฺจํ ปริวิสีตฺวา, ภตฺตกิจฺจาวสานเ สตฺถารํ อาหฺสู “ภนฺเต อมฺเหหิ อิทํ ปีตุ ชีวภตฺตํ ทินฺนํ, ปีตุโน อนฺุโมทณฺ์ กโรถาติ.

สตุธา ตํ อามนฺุเตตฺวา “อุปาสก ตฺวํ มหฺลลโก ปริปกฺกสฺริโร ปณฺุชฺุปฺลาสสทฺธิโส, ตว ปฺรโลกคฺมนาย กุสลปาถะยฺยํ นตฺถิ, อตฺตโน ปตฺติภฺจํ กโรหิ, ปณฺุชฺุติโต ภว มา พาโลติ วตฺวา อนฺุโมทณฺ์ กโรนฺุโต อิมา คาคา อภาสิ

(อ.ท่าน) เป็นผู้เพียงดั่งว่า ไบไม้เหลือง ย่อมเป็น ในกาลนี้ ด้วย, แม้ อ.บุรุษของพญายม ท. ปรากฏแล้ว แก่ท่าน ด้วย, (อ.ท่าน) ย่อมตั้งอยู่เฉพาะ ไกล่ปากแห่งความเสื่อม ด้วย, แม้ อ.วัตถุอันเกือกูลในหนทาง ของท่าน ย่อมไม่มี ด้วย, (อ.ท่าน) นั้น จงกระทำ ซึ่งที่พึง เพื่อตน, (อ.ท่าน) จงพยายาม พลัน, (อ.ท่าน) เป็นบัณฑิต จงเป็น (อ.ท่าน) เป็นผู้มิมลทินอันขจัดแล้ว เป็นผู้มิกิเลสเพียงดั่งเนินหามิได้ (เป็น) จักถึง ซึ่งภูมิ-ของพระอริยเจ้า อันเป็นทิพย์ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ดูก่อนอุปาสก อ.ท่าน เป็นผู้ราวกะว่า ไบไม้เหลือง อันขาดแล้ว ตกไปบนแผ่นดินได้เป็นแล้ว ในกาลนี้ (ดังนี้ในบท ท.) เหล่านี้หนนา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ปณฺฑุปลาไสว ทานิสฺสิ** ดังนี้ ฯ อ.ทูตของพญายม ท. (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัส เรียกว่า ยมปริสา ดังนี้ ฯ แต่ว่า (อ.พระดำรัส ว่า ยมปริสา ดังนี้) นี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ทรงหมายเอา ซึ่งความตาย นั้นเพียง ฯ อ.อธิบาย ว่า อ.ความตาย ปรากฏเฉพาะแล้ว แก่ท่าน ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า เป็นผู้ตั้งอยู่แล้ว ไกล่ปากแห่งความเสื่อมรอบ คือว่า ไกล่ปากแห่งความไม่เจริญ ย่อมเป็นด้วย ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อุยฺโยคฺมุขเอ** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า แม้ อ.วัตถุอันเกือกูลในหนทางคือ กุศล ของท่าน ผู้ไปอยู่ สู่โลกอื่น ย่อมไม่มี ราวกะ อ.วัตถุอันเกือกูล ในหนทางมีข่าวสารเป็นต้น (ของบุคคล) ผู้จะไป (ไม่มีอยู่) ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ปาเถยฺยํ** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อ.ท่าน นั้น จงกระทำ ซึ่งที่พึงคือกุศล เพื่อตน ราวกะ (อ.บุคคล) ครั้นเมื่อเรือ แยกแล้ว ในทะเล (กระทำอยู่) ซึ่งที่พึง อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าเกาะ, ก็ (อ.ท่าน) เมื่อกระทำ จงพยายาม พลัน คือว่า จงปรารภ ซึ่งความเพียร พลันๆ เป็นบัณฑิต จงเป็น ด้วยอันกระทำซึ่งที่พึง อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่ากุศลกรรม เพื่อตน ฯ เพราะว่า (อ.บุคคล) ได กระทำอยู่ ซึ่งกุศล ในกาลแห่งตน ไม่ถึงแล้ว ซึ่งปากแห่งความตาย สามารถ เพื่ออันกระทำ นั้นเพียง (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นบัณฑิต (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ไส กโรหิ** ดังนี้ ฯ อ.อธิบาย ว่า (อ.ท่าน) เป็นผู้เช่นนั้น จงเป็น, (อ.ท่าน) จงอย่า เป็นผู้ทั้งบอดทั้งเขลา เป็น ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า (อ.ท่าน) กระทำอยู่ซึ่งความเพียร อย่างนี้ชื่อว่าเป็น ผู้มิมลทินอันขจัดแล้ว เพราะความที่ แห่งมลทิน ท. มีรากะเป็นต้น เป็นมลทิน (อันตน) นำออกแล้ว ชื่อว่าเป็นผู้มิกิเลสเพียงดั่งเนินหามิได้ คือว่า เป็นผู้มิกิเลสออกแล้ว เพราะความไม่มีแห่งกิเลสเพียงดั่งเนิน เป็น จักถึง ซึ่งภูมิเป็นที่อยู่แห่งพระอริยเจ้าผู้หมดจดแล้ว อันมีอย่าง ๕ ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ทิพฺพํ อริยภูมि** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อุปาสก ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในไสตปาตติผล ฯ อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาวจามี ประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

ปณฺฑุปลาไสว ทานิสฺสิ.
ยมปริสาปี ๑ เต อฎฺฐจิตฺตา.
อุยฺโยคฺมุขเอ ปตฺติภูจฺสิ,
ปาเถยฺยํปี ๑ เต น วิทฺขติ.
ไส กโรหิ ที่ปมตฺตโน,
ชิปปุ วายม ปณฺฑุติโต ภว
นิทฺถนฺตมโล อนนฺจโคณ
ทิพฺพํ อริยภูมิมเหหิสฺสิติ.

ตตถ “**ปณฺฑุปลาไสว ทานิสฺสิติ:** อุปาสก ตวั อิทานิ อธิชฺชิตฺวา ภูมิมิํ ปตฺตนปณฺฑุปลาไส วิย อโหสิ. ยมปริสาติ ยมทูตา วุจฺจุนฺติ. อิทํ ปน มรณเมว สนฺธาย วุตฺตํ. มรณนฺเต ปจฺจุฎฺฐิตนฺติ อตฺถโ

อุยฺโยคฺมุขเอติ: ปริหานิมฺมุข อวุทฺถมิมุข ๑ จิตฺตีสฺสิติ อตฺถโ. ปาเถยฺยนฺติ: คมิกสุส ตณฺฑุลาทิปาเถยฺยํ วิย ปรโลกํ คจฺจนฺตสุส ตว กุสลปาเถยฺยมฺปิ นตฺถิตฺติ อตฺถโ. **ปาเถยฺยนฺติ:** คมิกสุส ตณฺฑุลาทิปาเถยฺยํ วิย ปรโลกํ คจฺจนฺตสุส ตว กุสลปาเถยฺยมฺปิ นตฺถิตฺติ อตฺถโ.

ไส กโรหิติ: ไส ตวั สมฺมุเท นาวาย ภินฺนายน ที่ปสงฺขาตํ ปตฺติภูจํ วิย อตฺตโน กุสลปตฺติภูจํ กโรหิ, กโรนฺโต ๑ ชิปปุ วายม สีมํ สีมํ วิริยํ อารภ อตฺตโน กุสลกมฺมปตฺติภูจากรณน ปณฺฑุติโต ภว. โย หิ มรณมฺขํ อปฺตฺวา กาดุํ สมตฺตกาเลเยว กุสลํ กโรหิติ, เอส ปณฺฑุติโต นาม. ตาทิไส ภว มา อนฺธพาลิติ อตฺถโ.

ทิพฺพํ อริยภูมินฺติ: เหวํ วิริยํ กโรนฺโต รากาทีนํ มลานํ นีหฺนตฺตาย นิทฺถนฺตมโล, อญฺคณากาเวณ อนนฺจโคณ นิกฺกิลโส หุตฺวา ปญฺจวิธํ สุทฺธาวาสภูมिํ ปาปฺปณฺิสฺสฺสิติ อตฺถโ.

เทศนาวสาน อุปาสโก ไสตปาตติผล ปตฺติภูจฺหิ. สมฺปตฺตานมฺปิ สาทฺถิกา เทศนา อโหสิติ.

อ.บุตร ท. เหล่านี้ ทูลนิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา แม้เพื่อประโยชน์ในวันรุ่งขึ้น ถวายแล้ว ซึ่งท่าน กราบทูลแล้วว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ภัทร) แม่นี้ (อันข้าพระองค์ ท.ถวายแล้ว) กระทำให้เป็นชีวิตภัทรเพื่อบิดาของข้าพระองค์ท.นั้นเทียวอ.พระองค์ ท. ขอจงทรงกระทำซึ่งการอนุโมทนา แก่บิดานี้เทียว ดังนี้ กะพระศาสดา ผู้มีกิจด้วยภัทรอันทรงกระทำแล้วในกาลเป็นนี้ อนุโมทนาฯ อ.พระศาสดา เมื่อทรงกระทำซึ่งการอนุโมทนา แก่บุตร ของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค่นัน ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. ๒ เหล่านี้ว่า

อ.ท่าน เป็นผู้มีวิชัยอันชรา นำเข้าไปแล้ว เทียว ย่อมเป็น ในกาลนี้, อ.ท่าน เป็นผู้เตรียมพร้อมแล้ว (เพื่ออันไป) สู่น้ำนัก ของพยายม ย่อมเป็น , แม้ อ.โอกาสเป็นที่อยู่ ในระหว่าง ของท่าน ย่อมไม่มี ด้วย แม้ อ.วัตถุอันเกื้อกูลในหนทาง ของท่าน ย่อมไม่มี ด้วย, อ.ท่านนั้น จงกระทำ ซึ่งที่พึง เพื่อตน, อ.ท่าน จงพยายามพลัน อ.ท่าน เป็นบัณฑิต จงเป็นอ.ท่าน เป็นผู้มิลทินอันขจัดแล้ว เป็นผู้มีกิเลสเพียงดังเน็ดหามีได้ (เป็น)จักไม่เข้าถึง ซึ่งชาติ-และชรา อีก ดังนี้ฯ

(อ.ศัพท) ว่า อุปุ ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านี้หนนา (ในบท) ว่า **อุปนิตวโย** ดังนี้ เป็นบทหลักกว่านิบาต (ย่อมเป็น)ฯ (อ.ท่าน) เป็นผู้มิวิชัยอันชรา นำไปแล้ว คือว่า เป็นผู้มิวิชัยอันผ่านไปแล้ว คือว่า เป็นผู้มิวิชัยอันก้าวล่วงแล้ว (ย่อมเป็น)ฯ อ.อธิบายว่า ในกาลนี้ อ.ท่าน เป็นผู้ก้าวล่วง ซึ่งวิชัย ท. ๓ ตั้งอยู่แล้ว ไกลปากแห่งความตาย ย่อมเป็น ดังนี้ฯ

อ.อรรถว่า อ.ท่าน เป็นผู้ตระเตรียม เพื่ออันไปสู่ปากแห่งความตาย เป็น เป็นผู้ตั้งอยู่แล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **สมปยาโตสิ ยมสฺส สนฺติกํ** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (อ.ชน ท.) ไปอยู่ สู่นหนทาง กระทำอยู่ ซึ่งกิจ ท. เหล่านี้หนฯ ย่อมอยู่ในระหว่างแห่งหนทาง ฉันใด (อ.ชน ท.) เมื่อไปสู่โลกอื่น (จะอยู่) ฉันนั้น หามีได้ ฯ เพราะว่า (อันบุคคล) ผู้เมื่อไปสู่โลกอื่น ไม่อาจ เพื่ออันกล่าว (ซึ่งคำ ท.) มีคำ ว่า (อ.ท่าน ท.) ยังวันเล็กน้อย จงให้อยู่ทับเกิด, (อ.ข้าพเจ้า) จะถวาย ซึ่งทาน ก่อน, (อ.ข้าพเจ้า) จะพึง ซึ่งกรรม ก่อน ดังนี้เป็นต้น ฯ ก็ (อ.บุคคล) เคลื่อนแล้ว (จากโลก) นี้ เป็นผู้บังเกิดแล้ว ในโลกอื่น เทียว ย่อมเป็น (ดังนี้แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **วาโสปีจ เต นตฺถิ อนฺตรา** ดังนี้ฯ (อ.พระดำรัส ว่า **วาโส ปี จ** ดังนี้เป็นต้น) นั้น (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว ทรงหมายเอา ซึ่งเนื้อความ นี้ ฯ

เต ปฺนทิวสตุถายปี สตุถารํ นิมนฺเตตฺวา ทานํ ทตฺวา กตฺตตฺตฺกัจจํ สตุถารํ อนุโมทนาภาเล อาหํสุ “ภนฺเต อิทฺมฺปิ อมฺหากํ ปีตุ ชีวภตฺตเมว, อิมฺสฺเสว อนุโมทณํ กโรธาติ. สตุถา ตสฺส อนุโมทณํ กโรนฺโต อีมา เทว คาธา อภาสิ

อุปนิตวโย ทานิสฺ , สมปยาโตสิ ยมสฺส สนฺติกํ, วาโสปี จ เต นตฺถิ อนฺตรา, ปาเถยฺยปี จ เต น วิชฺชติ. โส กโรติ ที่ปมตฺตโน, ชิปปิ วายม ปณฺทิตฺ ภว นิทฺธนฺตมโล อนนฺคเณ น ปฺน ชาติ ชฺรฺ อฺเปหิสฺสิติ.

ตตถ “**อุปนิตวโยติ:** อุปาติ นิปาตมตฺตํ. นิตวโย คตวโย อติกฺกนฺตวโย. ตวมสิ อิทานิ ตโย วย อติกฺกมิตฺวา มรณฺมเช จิตฺติ อตฺถเ.

สมปยาโตสิ ยมสฺส สนฺติกนฺติ: มรณฺมชฺ คนฺตุ สชฺไซฺ ทตฺวา จิตฺตฺติ อตฺถเ.

วาโสปี จ เต นตฺถิ อนฺตราติ: ยถา มคฺคํ คจฺจนฺตา ตานิ ตานิ กิจฺจานิ กโรนฺตา อนุตฺรามคฺเคว สนฺติ; น เหวํ ปฺรโลกํ คจฺจนฺตา. น หิ สกฺกา ปฺรโลกํ คจฺจนฺเตน “อธิวเสถ กติปาหํ, ทานํ ตาว เทมิ, ธมฺมํ ตาว สุณฺนามิตฺวาทีนํ วตฺตุ. อิตฺ ปน จวิตฺวา ปฺรโลเก นิพฺพตฺโตว โหติ. อิมมตฺถํ สนฺธาเยตฺ วตฺตุ.

(อ.บท) ว่า ปาเถยยี้ ดังนี้เป็นต้น นี้ (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว ในภายใต้นั้นเทียว แม้โดยแท้, ถึงอย่างนั้น (อ.บทนี้) อันพระศาสดา ทรงถือเอาแล้ว (ในพระคาถา) แม่นี่ เพื่ออันทรงกระทำให้มัน บ่อยๆ แก่อุบาสกฯ แม้ อ.พยาธิและมรรณะ ท. เป็นธรรมชาติ (อันพระศาสดา) ทรงถือเอาแล้วนั้นเทียว (ในบท ว่า **ชาติขรี** ดังนี้) นี้ ย่อมเป็น ฯ

ก็ อ.อนาคามิมรรค (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว ด้วยพระคาถา อันมีในภายใต้อ.ท. อ.อรหัตตมรรค (อันพระศาสดา ตรัสแล้ว ในพระคาถา) นี้ ฯ (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น แม้มืออยู่, (ครั้นเมื่อ พระกระยาหาร) อันพระราชา ทรงยังคำพระกระยาหาร มีพระโอรสของพระองค์ เป็นประมาณ ให้เจริญแล้ว ทรงนำเข้าไปแล้ว แก่พระโอรส อ.พระกุมาร ย่อมทรงรับเอา โดยประมาณแห่งพระโอรสของพระองค์ นั้นเทียว ชื่อ ฉั้นไค, ครั้นเมื่อธรรม อันพระศาสดา แม้ทรงแสดงแล้ว ด้วยสามารถแห่งมรรคในเบื้องต้น อ.อุบาสก บรรลุแล้ว ซึ่งโสดาปัตติผล ในภายใต้อ.บรรลุแล้ว ซึ่งอนาคามิผล ในกาลเป็นที่สุดลง แห่งการอนุโมทนา นี้ ด้วยกำลังแห่งอุปนิสัยของตน ฉั้นนั้นนั้นเทียว ฯ

อ.พระธรรมเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่บริษัทที่เหลือ ดังนี้แล ฯ

ปาเถยยนิติ อิทํ กิณฺจาปี เหมฺจฺจา วุตฺตเมว, อุปาสกสฺส ปน ปุณฺปุณฺนํ ทพฺพึทึกรณฺตถํ อธิปปี สตฺถารา คหิตํ. ชาติขรณฺติ เอตฺถ พฺยาธิมรณานิปี คหิตาเนว โหณฺติ.

เหตุจิมคคาถาหิ ๑ อนาคามิมคฺโค กถิตฺ, อธิ อรหตฺตมคฺโค.เอวํ สนฺเตปี, ยถา นาม รณฺธา อตฺตโน มุขฺปฺปมาณํ กพฺพํ วทฺตเมตฺวา ปุตฺตสฺส อุปนฺเต กุมาริ อตฺตโน มุขฺปฺปมาเนเนว คณฺหาติ; เอวเมว สตฺถารา อุปริมคฺควเสน ธมฺเม เทสิเตปี อุปาสโก อตฺตโน อุปนฺิสฺสยพฺเลน เหมฺจฺจา โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา อิมิสฺสา อนุโมทนาย อวसानเ อนาคามิผลํ ปตฺโต.

เสสปริสาयी สาสฺตติกา ธมฺมเทศนา อโหสิตี.

๑. เรื่องแห่งบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค (จบแล้ว) ฯ

โคฆาตกปุตฺตวตฺถุ.

๒. เรื่องแห่งพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๒. อถฺยตฺรพฺราหมณฺวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพราหมณ์ คนใดคนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อนุปุพฺเพน เมธาวิ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“**อนุปุพฺเพน เมธาวิ**ติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตฺถา เชาเวน วิหรณฺโต อถฺยตฺรํ พฺราหมณํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า ในวันหนึ่ง (อ.พราหมณ์) นั้น ออกไปแล้ว ในเวลาเช้าเทียว, ได้ยิน แลดูอยู่ แล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ผู้ห่มอยู่ ซึ่งจีวร ในที่เป็นที่ห่มซึ่งจีวร แห่งภิกษุ ท. ฯ ก็ อ.ที่ นั้น เป็นที่มีหญิงออกขึ้น แล้ว ย่อมเป็น ฯ ครั้งนั้น เมื่อภิกษุ รูปหนึ่ง ห่มอยู่ ซึ่งจีวร,

โส กิร เอกทิวสํ ปาโตว นิภฺขมิตฺวา, ภิกฺขุณฺ จีวรปารุปนฺนุจฺจาเน ภิกฺขุ จีวรํ ปารุปนฺเต โยโลเกนฺโต อญฺจาสี. ตํ ปนฺ จานํ วิรุพฺพหิตณฺ โหติ. อถฺกสฺส ภิกฺขุโน จีวรํ ปารุปนฺตสฺส,

อ.มูมแห่งจิวร เกลือกกัลล้อยู่ที่หน้า ท. เปียกแล้ว ด้วยหยาด
แห่งน้ำค้าง ท. ๗ อ.พราหมณ์ เห็นแล้ว (ซึ่งที่) นั้น (คิดแล้ว)
ว่า อ.อัน (อันเรา) กระทำ ซึ่งที่ นี้ ให้เป็นที่มิของเขี้ยวไปปราศแล้ว
ย่อมควร ดังนี้ ถือเอา ซึ่งจบ ไปแล้ว ในวันรุ่งขึ้น ถากแล้ว
ซึ่งที่ นั้น ได้กระทำแล้ว ให้เป็นเช่นกับด้วยมณฑลแห่งลาน ๗

อ.พราหมณ์ มาแล้ว สู่ที่ นั้น แม่ในวันรุ่งขึ้น, ครั้นเมื่อภิกษุ ท.
ห่มอยู่ ซึ่งจิวร, เห็นแล้ว ซึ่งมูมแห่งจิวร (ของภิกษุ) รูปหนึ่ง อัน ตกแล้ว
บนแผ่นดิน เกลือกกัลล้อยู่ ที่ฝุ่น คิดแล้ว ว่า อ.อัน (อันเรา) เกลี่ยลง
ซึ่งทราย (ในที่) นี้ ย่อมควร ดังนี้ นำมาแล้ว ซึ่งทราย เกลี่ยลงแล้ว ๗
ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.แดด อันแรงกล้า ได้มีแล้ว ในกาลก่อน
แห่งภัตร์ ๗

แม้ในกาลนั้น อ.พราหมณ์ เห็นแล้ว ซึ่งเหงื่อ ท. อันไหล
ออกอยู่ จากตัว ของภิกษุ ท. ผู้ห่มอยู่ ซึ่งจิวร คิดแล้ว ว่า
อ.อัน อันเรา ยังบุคคล ให้กระทำ ซึ่งประรำ (ในที่) นี้ ย่อมควร ดังนี้
(ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งประรำ ๗ ในวันหนึ่งอีก อ.ฝนพรำ
ได้มีแล้ว ในเวลาเช้าเทียว ๗

แม้ในกาลนั้น อ.พราหมณ์ แลดูอยู่ ซึ่งภิกษุ ท. เห็นแล้ว
ซึ่งภิกษุ ท. ผู้มีจิวรอันเปียกแล้ว (คิดแล้ว) ว่า อ.อัน อันเรา (ยังบุคคล)
ให้กระทำ ซึ่งศาลา (ในที่) นี้ ย่อมควร ดังนี้ (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว
ซึ่งศาลา คิดแล้ว ว่า (อ.เรา) จักกระทำ ซึ่งการฉลองซึ่งศาลา ในกาลนี้
ดังนี้ นิมนต์แล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ยังภิกษุ ท.
ให้นั่งแล้ว ในภายใน ด้วย ในภายนอก ด้วย ถวายแล้ว ซึ่งทาน, รับแล้ว
ซึ่งบาตร ของพระศาสดา เพื่อประโยชน์แก่อันอนุโมทนา ในกาล
เป็นที่สุดลงแห่งกิจด้วยภัตร์ กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น
ทั้งปวง จำเดิม แต่ต้นว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์
ยืน แลดูอยู่แล้ว ในที่นี้ ในกาลเป็นที่ห่มซึ่งจิวร ของภิกษุ ท. เห็นแล้ว
(ซึ่งเหตุ) นี้ด้วย (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว (ซึ่งวัตถุ) นี้ด้วย ดังนี้ ๗

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งคำ (ของพราหมณ์) นั้น
ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนพราหมณ์ ชื่อ อ.บัณฑิต ท. กระทำอยู่
ซึ่งกุศล หน้อยหน้อย ในขณะๆ ย่อมนำออก ซึ่งมลทินคืออกุศล
ของตน ตามลำดับ นั้นเทียว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

จิวรณฺโณ ตีเณสุ ปวตฺเตนฺโต อุตฺตวาพินฺทุหิ
เตมิ. พฺราหฺมโณ ตํ ทิสฺวา “อิมํ จานํ อปฺปหริตฺ
กาตุํ วฏฺฏตีติ ปุณฺทิวเส กุฑฺทาลํ อาทาย คนฺตุวา ตํ จานํ
ตจฺเจตฺวา ชลมณฺทลสฺสทิสํ อกาลิ.

ปุณฺทิวเสปิ ตํ จานํ อาคนฺตุวา, ภิกฺขุสุ จิวฺร
ปารุปนฺเตสุ, เอกสฺส จิวรณฺณํ ภูมิมํ ปติตฺวา ปัสฺสมฺหิ
ปวตฺตมานํ ทิสฺวา “อิธ วาลุกํ โอิทฺริตุํ วฏฺฏตีติ
จินฺเตตฺวา วาลุกํ อาทริตฺวา โอิทฺริ. อเถกทิวสํ ปุเรภตฺตํ
จณฺโท อาตโป อโหสิ.

ตทาปิ ภิกฺขุณํ จิวฺรํ ปารุปนฺตานํ คตฺตโต เสเท
มฺญจนฺเต ทิสฺวา “อิธ มยา มณฺทปํ กาเรตุํ วฏฺฏตีติ
จินฺเตตฺวา มณฺทปํ กาเรสิ. ปุเนกทิวสํ ปาโตว
วทฺทลิกา อโหสิ.

ตทาปิ พฺราหฺมโณ ภิกฺขุ โอลเณนฺโต, ตินฺตจิวรเก
ภิกฺขุ ทิสฺวา “เอตฺถ มยา สาลํ กาเรตุํ วฏฺฏตีติ สาลํ
กาเรตฺวา “อิทานิ สาลมํ กิริสฺสามิติ จินฺเตตฺวา,
พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา อนฺโต ๑ พหิ ๑
ภิกฺขุ นิสิทาเปตฺวา ทานํ ทตฺวา, ภตฺตกิจฺจาวสานเ
อนฺโมทนตฺถาย สตฺถุ ปตฺตํ คเหตุวา “ภานฺเต อหํ ภิกฺขุณํ
จิวรปารุปนฺกาลเ อิมฺสฺมี จานเ โอลเณนฺโต จิโต,
อิทฺถจิทฺถจ ทิสฺวา อิทฺถจิทฺถจ กาเรสิณฺติ อาทิต
ปฺภุจาย สพุพฺพนฺตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

สตุถา ตสฺส วจันํ สุตฺวา “พฺราหฺมณ ปณฺทิตา นาม
ชเณชเณ โลกํ โลกํ กุสลํ กโรนฺตา, อนฺุพฺพเพน อตฺตโน
อกุสลมลํ นีหฺรนฺติเววาติ วตฺวา อิมํ คาคมาห

อ.บุคคลผู้มีปัญญา (กระทำอยู่ ซึ่งกุศล) หน้อยหนึ่งๆ
ในขณะๆ ตามลำดับ ฟังชัด ซึ่งมลทิน ของตน
เพียงดัง อ.บุคคลผู้กระทำซึ่งทอง (ขจัดอยู่ ซึ่งสนิม)
ของเงิน ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า โดยอันเป็นไปตามซึ่งลำดับ (ดังนี้ ในบท ท.)
เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **อนุพุพเพนาติ** ดังนี้ ฯ (อ.บุคคล) ผู้มาตาม
พร้อมแล้ว ด้วยปัญญาอันรุ่งเรืองในธรรม ชื่อว่า **เมธาวิ** ฯ (อ.อรรถ)
ว่า กระทำอยู่ ซึ่งกุศล ในโอกาสๆ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ขณ ขณ** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.บุคคลผู้กระทำซึ่งทอง ยังทอง ให้อ่อนแล้ว
ทุบแล้ว (ซึ่งทอง) สีนวาระหนึ่งนั้นเที่ยว ย่อมไม่อาจ เพื่ออัน
นำออกแล้ว ซึ่งสนิม กระทำให้เป็นเครื่องประดับอันบุคคลกระทำ
ให้วิเศษ, แต่ (อ.บุคคลผู้กระทำซึ่งทอง) ยังทอง ให้อ่อนอยู่ ทุบอยู่
ซึ่งทอง บ่อยๆ ย่อมนำออก ซึ่งสนิม, ย่อมกระทำ ให้เป็นเครื่อง
ประดับอันบุคคลกระทำให้วิเศษ อันมีอย่างมิใช่หนึ่ง ในลำดับ
นั้น ฉนใด, อ.บัณฑิต กระทำอยู่ ซึ่งกุศล บ่อยๆ ชื่อว่า ฟังชัด
ซึ่งมลทินมีราคาเป็นต้น ของตน ด้วยว่า (ครั้นเมื่อความเป็น)
อย่างนั้น (มีอยู่), (อ.บัณฑิต นั้น) เป็นผู้มิลทินอันขจัดแล้ว
เป็นผู้มีกิเลสออกแล้ว ย่อมเป็น ฉนนั้นนั้นเที่ยว ดังนี้ (แห่งบาทแห่ง
พระคาถา) ว่า **กมมาโร รชตสเสวาติ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พราหมณ์ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว
ในไสตปาตติผล ฯ อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไป-
กับด้วยวจาจาปริโยชน ได้มีแล้ว แม้มักมหาชน ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง (จบแล้ว) ฯ

๓. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าติสสะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งภิกษุ รูปหนึ่ง ชื่อว่าติสสะเถระ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้
ว่า **อยสวา มลฺ สมุฏจายา** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า อ.กุลบุตร ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าสาวัตถีโดยปกติ
คนหนึ่ง บวชแล้ว มีอุปสมบทอันได้แล้ว ปรากฏแล้ว ว่า อ.พระเถระ
ชื่อว่าติสสะ ดังนี้ ฯ ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก อ.พระเถระ นั้น
ผู้เข้าไปจำแล้วซึ่งพรรษา ในวิหารในชนบท, ได้แล้ว ซึ่งผ้าสาฎก
เนื้อหยาบ มีศอก ๘ เป็นประมาณ มีพรรษาอันอยู่แล้ว ปรารภมาแล้ว,
ถือเอา (ซึ่งผ้าสาฎก) นั้น ไปแล้ว วางไว้แล้ว ไกลมือ ของพี่สาว ฯ

“อนุพุพเพนาติ เมธาวิ โลกํ โลกํ ขณ ขณ
กมมาโร รชตสเสวาติ นิทุชเม มลมตฺตโนติ.

ตตถ **“อนุพุพเพนาติ:** อนุปฏิปาฎิยา. เมธาวิติ:
ธมฺโมชปญญา สมฺนาคโต. **ขณ ขณติ:** โอกาส
โอกาส กุสลํ กโรนฺโต.

กมมาโร รชตสเสวาติ: ยถา สุวณฺณกาโร
เอกวารเมว สุวณฺณํ ตาเปตฺวา โภกฺกฺชฺตฺวา มลํ นีหริตฺวา
ปลินฺธนวิกิตี กาคฺตุํ น สกฺโกติ, ปฺนปฺปฺนํ ตาเปนฺโต
โภกฺกฺชฺตฺวา ปน มลํ นีหริตฺ, ตโต อเนกวิธํ ปลินฺธนวิกิตี
กโรติ; เอวเมว ปฺนปฺปฺนํ กุสลํ กโรนฺโต ปณฺทิตฺโต อตฺตโน
ราคาติมลํ นิทุชเมยฺย, เอวํ นิทุชมฺตมโล หิ นิฏฺกิลโส
हितฺติ อตฺถ.

เทศนาวสานะ พราหมณเณ ไสตปาตติผล
ปติภูจหิ. มหาชนสุสาปิ สาตฺถิกา เทศนา อโหสิตี.

อญฺญตฺรพฺราหมณฺวตฺถ.

๓. ติสฺสตฺเถรวตฺถ.

“**อยสวา มลฺ สมุฏจายาติ** อิมํ ธมฺมเทศนํ สตฺถา
เชตฺวเน วิหรนฺโต ติสฺสตฺเถโร นามกํ ภิกขุํ อารพฺภา
กเถสิ.

เอโก กิร สาวตฺถิวาสี กุลปฺตฺโต ปพฺพชิตฺวา
ลทฺฐปสมฺบโท “ติสฺสตฺเถโรติ ปญฺญายี. โส อปรภาเค
ชนปทฺวิหาเร วสุสฺปกโต, อญฺจหตฺถํ ญฺลสาฎกํ ลภิตฺวา
วตฺถสฺสโต ปวาเรตฺวา, ตํ อาทาย คนฺตฺวา ภคินิยา
หตฺถे จเปสิ.

(อ.พี่สาว) นั้น (คิดแล้ว) ว่า อ.ผ้าสาฎก นั้น เป็นผ้าสมควร แก่ห้องชาย ของเรา (ยอมเป็น) หามิได้ ดังนี้ ตัดแล้ว (ซึ่งผ้าสาฎก) นั้น ด้วยมีด อันคม กระทำแล้ว ให้เป็นริ้วน้อยและริ้วใหญ่, ไชลกแล้ว ในครก สางแล้ว ตีแล้ว กรอบแล้ว ปั่นแล้ว (กระทำ) ให้เป็นด้ายเนื้อละเอียด (ยังบุคคล) ให้ทอแล้ว ซึ่งผ้าสาฎก ๫

แม้ อ.พระเถระ จัดแจงแล้ว ซึ่งด้าย ด้วยนั้นเที่ยว ซึ่งเข็ม ท. ด้วย ยังภิกษุหนุ่มและสามเณร ท. ผู้กระทำซึ่งจีวร ให้ประชุมกันแล้ว ไปแล้ว ผู้สำนัก ของพี่สาว กล่าวแล้วว่า (อ.ท่าน ท.) จงให้ ซึ่งผ้าสาฎก นั้น แก่อาตมา เกิด, (อ.อาตมา ยังบุคคล) จักให้กระทำ ซึ่งจีวร ดังนี้ ๫ (อ.พี่สาว) นั้น นำออกแล้ว ซึ่งผ้าสาฎก มีศอก ๙ เป็นประมาณ วางไว้แล้ว ไกล่มีอ ของน้องชายผู้น้อย ที่สุด ๫

(อ.พระเถระ) นั้น รับแล้ว (ซึ่งผ้าสาฎก) นั้น ใคร่ควรอยู่แล้ว กล่าวแล้วว่า อ.ผ้าสาฎก ของอาตมา เป็นผ้าเนื้อหยาบ เป็นผ้ามีศอก ๘ เป็นประมาณ (ยอมเป็น), อ.ผ้าสาฎกนี้ เป็นผ้าเนื้อละเอียด เป็นผ้า มีศอก ๙ เป็นประมาณ (ยอมเป็น), (อ.ผ้าสาฎก) นี้ เป็นผ้าสาฎก ของอาตมา (ยอมเป็น) หามิได้, (อ.ผ้าสาฎก) นั้น (เป็นผ้าสาฎก) ของท่าน ท. (ยอมเป็น), อ.ความต้องการ (ด้วยผ้าสาฎก) นี้ (มีอยู่) แก่อาตมา หามิได้, (อ.ท่าน ท.) ขอจงให้ (ซึ่งผ้าสาฎก) นั้นนั้นเที่ยว แก่อาตมา ดังนี้ ๫ (อ.พี่สาว) นั้น กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ผ้าสาฎก) นั้น (เป็นผ้าสาฎก) ของท่าน ท. นั้นเที่ยว (ยอมเป็น), (อ.ท่าน ท.) ขอจงรับ (ซึ่งผ้าสาฎก) นั้น เกิด ดังนี้ ๫

(อ.พระเถระ) นั้น ไม่ปรารถนาแล้วนั้นเที่ยว ๫ ครั้งนั้น อ.พี่สาว บอกแล้ว ซึ่งกิจ อันตน กระทำแล้วทั้งปวง (แก่พระเถระ) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ผ้าสาฎก) นั้น (เป็นผ้าสาฎก) ของท่าน ท. นั้นเที่ยว (ยอมเป็น), (อ.ท่าน ท.) ขอจงรับ (ซึ่งผ้าสาฎก) นั้น เกิด ดังนี้ ได้ถวายแล้ว ๫ (อ.พระเถระ) นั้น ถือเอา (ซึ่งผ้าสาฎก) นั้น ไปแล้ว ผู้วิหาร เริ่มตั้งแล้ว ซึ่งกรรมคืออันเย็บซึ่งจีวร ๫

ครั้งนั้น อ.พี่สาว (ของพระเถระ) นั้น (ยังโภชนะ ท.) มีข้าวต้ม และข้าวสวยเป็นต้น ให้ถึงพร้อมแล้ว เพื่อประโยชน์ (แก่ภิกษุหนุ่ม และสามเณร ท.) ผู้กระทำซึ่งจีวร ๫ ก็ (อ.พี่สาว) นั้น (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งสักการะอันยิ่งเกิน ในวัน แห่งจีวร สำเร็จแล้ว ๫ (อ.พระเถระ) นั้น แลดูแล้ว ซึ่งจีวร มีความรัก (ในจีวร) นั้น อันเกิดขึ้นแล้ว ม้วนแล้ว (ด้วยความคิด) ว่า อ.เรา จักห่ม (ซึ่งจีวร) นั้น ในกาลนี้ ในวันพรุ่ง ดังนี้ วางไว้แล้ว บนราวแห่งจีวร, ไม่อาจอยู่ เพื่ออัน ยังอาหาร (อันตน) ฉนั้นแล้ว ให้ย่อย ในราตรี นั้น กระทำแล้ว ซึ่งกาละ บังเกิดแล้ว เป็นเส้น ในจีวร นั้นนั้นเที่ยว เป็น ๫

แม้ อ.พี่สาว (ของพระเถระ) นั้น ฟังแล้ว ซึ่งการกระทำ ซึ่งกาละ ร้องให้ กลิ้งเกลือกอยู่ แล้ว ไกล่เท้า ท. ของภิกษุ ท. ๫

อ.ภิกษุ ท. กระทำแล้ว ซึ่งกิจด้วยสระ (ของพระเถระ) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.จีวร) นั้น ย่อมถึง แก่สงฆ์นั้นเที่ยว เพราะความไม่มี แห่งคิลานุปัฏฐาก, (อ.เรา ท.) จักแบ่ง (ซึ่งจีวร) นั้น ดังนี้ (ยังกันและกัน) ให้นำออกแล้ว (ซึ่งจีวร) นั้น ๫

อ.เถิน ร้องอยู่ว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ ปล้นอยู่ (ซึ่งจีวร) อันเป็นของมีอยู่ ของเรา ดังนี้ แล่นไปพร้อมแล้ว โดยข้าง นี้ด้วย ๫ ๫

สา “น เม เอส สาฎโก ภาคุ อนุจฉวิโกติ ตั ติขินาย วาสิยา ฉินุทิตวา หิราหิร กตวา, อุททุกขเล โกฎุฏตวา วิชฎตวา ไปเถตวา วฎฎตวา สุขุมสุตต กนุติตวา สาฎกั วายาเปสิ.

เถโรปี สุตตญเจว สุจโย ๑ สวิทิตวา จีวรการเก ทหสามเณเร สนุปีปาเตตวา ภคินียา สนุติกั คนุตวา “ตั เม สาฎกั เทถ, จีวรึ การาเปสุสามิติ อาห. สา นวหตุถึ สาฎกั นีหริตวา กนิฎฐภาติกุสส หตุเถ จเปสิ.

โส ตั คเหตุวา วิจาเรตวา “มม สาฎโก ฎุโล อฎฐหตุโถ, อัย สุขุโม นวหตุโถ, นายั มม สาฎโก, ตุมหากั เอส, น เม อิมินา อตุโถ, ตเมว เม เทธาติ อาห. “ภนุเต ตุมหากเมว เอโส, คนุหถ นนุติ.

โส เนว อิจฉิ. อถสส อตตนา กตทิจจั สพพั อารโจะตวา “ภนุเต ตุมหากเมว เอส, คนุหถ นนุติ อทาสิ. โส ตั อาทาย วิหารึ คนุตวา จีวรกมุมึ ปฎฐเปสิ.

อถสส ภคินิ จีวรการกานั อตถาย ยาคุภตตาทินิ สมุปาเทสิ. จีวรสุส นิฎฐิตทิวเส ปน อติเรกสกุการั การเสสิ. โส จีวรึ โอลเอกตวา ตสมี อูปนุนสนิเนโ “เสวทานิ นั ปารุปีสุสามิติ สัหริตวา จีวรวัเส จเปตวา, ตั รตตี ฎตตาทาหริ ชิราเปตุ อสกุโกนุโต กาลั กตวา ตสมีเยว จีวเร อุกา หุตวา นิพพตติ. ภคินิปีสุส กาลกิริยั สุตวา ภิกขุณั ปาเทสุ ปวตตมานา โรทิ.

ภิกขุ ตสส สริวิกิจจั กตวา “คิลานุปฎฐากุสส อภาเวนตึ สงขมุเสว ปาปฎนาติ, ภาเชสุสาม นนุติ ตั จีวรึ นีหราเปสส. อุกา “อิม มม สนุตกั วิฎฐปนุติติ วิรวนุติ อิติ จิโต ๑ สนุธาวิ.

อ. พระศาสดา ประทับนั่งแล้ว ในพระคันธกุฎีเทียว ทรงสดับแล้ว ซึ่งเสียง นั้น ด้วยพระโสตธาตุ อันเป็นทิพย์ ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนอานนท์ (อ. เธอ) จะบอก เพื่ออัน ไม่แบ่งแล้ว ซึ่งจีวร ของตีสสะ เก็บไว้ ตลอดวัน ๗ ดังนี้ ฯ อ. พระเถระ (ยังภิกษุ ท.) ให้กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ

(อ. เล็น) แม้นั้น กระทำแล้ว ซึ่งกาละ ในวันที่ ๗ บังเกิดแล้ว ในวิมานชื่อว่าดุสิต ฯ อ. พระศาสดา (ทรงยังภิกษุ ท.) ให้รู้ทั่วแล้ว (ด้วยพระดำรัส) ว่า (อ. ภิกษุ ท.) แบ่งแล้ว ซึ่งจีวร ของตีสสะ จงถือเอาเถิด ดังนี้ ในวันที่ ๘ ฯ อ. ภิกษุ ท. กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ อ. ภิกษุ ท. ยังวาทาเป็นเครื่องกล่าว ว่า อ. พระศาสดา (ทรงยังภิกษุ ท.) ให้เก็บไว้แล้ว ซึ่งจีวร ของพระตีสสะ ตลอดวัน ๗ ทรงอนุญาตแล้ว เพื่ออันถือเอา ในวันที่ ๘ เพราะเหตุไร หนอ แล ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ในโรงเป็นที่กล่าวกับด้วยการแสดงซึ่งธรรม ฯ อ. พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้ว ว่า คุณก่อนภิกษุ ท. (อ. เธอ ท.) เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาทาเป็นเครื่องกล่าว อะไร หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ. ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้นั่ง พร้อมกันแล้ว ด้วยวาทาเป็นเครื่องกล่าว) ชื่อ นี้ (ย่อมมี ในกาลนี้) ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า

คุณก่อนภิกษุ ท. อ. ตีสสะ บังเกิดแล้ว เป็นเส้น ในจีวร ของตน เป็น, (ครั้นเมื่อจีวร) นั้น อันเธอ ท. แบ่งกันอยู่ (อ. สัตว์คือเล็น) ร้องอยู่ว่า (อ. ภิกษุ ท.) เหล่านี้ ย่อมปลิ้น (ซึ่งจีวร) อันเป็นของมีอยู่ ของเรา ดังนี้ แล่นไปแล้ว (โดยข้าง) นี้ด้วย ฯ (อ. สัตว์คือเล็น) นั้น ครั้นเมื่อจีวร อันเธอ ท. ถือเอาอยู่ ประทุษร้ายแล้ว ซึ่งใจ ในเธอ ท. พึงบังเกิด ในนรก, เพราะเหตุนี้ อ. เรา (ยังเธอ ท.) ให้เก็บแล้ว ซึ่งจีวร; ก็ (อ. สัตว์คือเล็น) นั้น บังเกิดแล้ว ในวิมานชื่อว่าดุสิต ในกาลนี้, เพราะเหตุนี้ อ. อันถือเอาซึ่งจีวร อันเรา อนุญาตแล้ว แก่เธอ ท. ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชื่อ อ. ตัณหา นี้ เป็ธรรมชาติหยาบ หนอ (ย่อมเป็น) ดังนี้ (อันภิกษุ ท.) เหล่านั้น กราบทูลแล้ว อีก ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนภิกษุ ท. เธอ ชื่อ อ. ตัณหา ของสัตว์ ท. เหล่านี้ เป็นธรรมชาติหยาบ (ย่อมเป็น); อ. สนิม ตั้งขึ้นแล้ว แต่เหล็ก ย่อมกัดกิน ซึ่งเหล็กนั้นเทียว ย่อม (ยังเหล็ก) ให้พินาศ ย่อมกระทำ (ซึ่งเหล็ก) ให้เป็นของอันบุคคลไม่พึงใช้สอย ฉันใด; อ. ตัณหา นี้ เกิดขึ้นแล้ว ในภายใน ของสัตว์ ท. เหล่านี้ ย่อม ยังสัตว์ ท. เหล่านี้ ให้บังเกิด (ในอบาย ท.) มีนรกเป็นต้น ย่อม (ยังสัตว์ ท.) ให้ถึง ซึ่งความพินาศ ฉันนั้นนั้นเทียว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อ. สนิม ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว แต่เหล็ก
ครั้นตั้งขึ้นแล้ว (แต่เหล็ก) นั้น ย่อมกัดกิน
(ซึ่งเหล็ก) นั้นนั้นเทียว ฉันใด; อ. กรรม ท.
อันเป็นของตน ย่อมนำไป (ซึ่งบุคคล)
ผู้ประพฤติกว้างซึ่งปัญญาชื่อว่าโธนาโดยปกติ
สู่ทุกคติ ฉันนั้น ดังนี้ ฯ

สตถา คนุญญิย์ นิสินโน ว ทิพพาย
โสตธาตฺยา ตํ สทฺทํ สุตฺวา “อานนฺท ติสฺสสฺส
จิวฺรํ อภาเซตฺวา สตฺตาทํ นิกฺขิปิตฺถํ วเทหิติ อาห.
เถโร ตถา กาวเรสิ.

สาปี สตฺตเม ทิวเส กาลํ กตฺวา ตฺสฺติวฺริมาเน นิพฺพตฺติ.
สตฺถา อญฺจเม ทิวเส “ติสฺสสฺส จิวฺรํ ภาเซตฺวา
คนฺหนตฺติ อาณาเปสิ. ภิกฺขุ ตถา กรีสุ. ภิกฺขุ
ธมฺมสภายํ กถํ สมฺภูจฺจาเปสุํ “กสมฺมา นฺุ โข
สตฺถา ติสฺสสฺส จิวฺรํ สตฺต ทิวเส จฺปาเปตฺวา
อญฺจเม ทิวเส คนฺหิตฺถํ อุนฺชานีติ. สตฺถา อาคนฺตฺวา
“กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺิสินฺนาติ
ปฺจุฉิตฺวา, “อิมาย นามาติ วุตฺเต,

“ ภิกฺขเว ติสฺโส อตฺตโน จิวฺเร อุกา
หุตฺวา นิพฺพตฺโต, ตฺมฺเหหิ ตสฺมี ภาชียมาเน อิม
มม สนนฺตํ วิลฺลุมฺปนฺตีติ วิรวฺนฺโต อิติ จิตฺ
จ ธาวิ, โส ตฺมฺเหหิ จิวฺเร คยฺหมาเน ตฺมฺहेสุ
มณฺ์ ปทฺสฺสิตฺวา นิริเย นิพฺพตฺเตยฺย, เตนาหิ จิวฺรํ
นิกฺขิปาเปสิ; อิทานิ ปน โส ตฺสฺติวฺริมาเน
นิพฺพตฺโต, เตเน โว มยา จิวฺรคฺคฺหณํ
อนฺนุญาตฺนฺติ วตฺวา ปฺน เตหิ “ภาริยา วต อຍ
ภนฺเต ตณฺหา นามาติ วุตฺเต, “อาม ภิกฺขเว
อิมํ สฺตฺตํ ตณฺหา นาม ภาริยา; ยถา อຍโต
มลํ อญฺจนิตฺวา อຍเมว ขาทติ วินาเสติ
อปฺริโณคํ กโรติ; เหวเมวಾಯํ ตณฺหา อิมํ สฺตฺตํ
อปฺภนฺตฺเร อฺปฺปชฺชิตฺวา เต สฺตฺเต นิริยาทีสุ
นิพฺพตฺตาเปติ วินาสํ ปาเปตีติ วตฺวา อิมํ คากฺมาห

“ อยสา ว มลํ สมฺภูจฺยา
ตฺทฺจฺยา ตเมว ขาทติ;
เอวํ อติโรนฺจารินํ
सानิ กมฺมานิ นยฺนฺติ ทฺคฺคฺคฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า แต่เหล็ก (ดั่งนี้ โนบท ท.) เหล่านี้หนนา (แห่งบท) ว่า **อยสา** ดั่งนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว (ดั่งนี้ แห่งบท) ว่า **สมุฏาย** ดั่งนี้ ๕

ตตถ “**อยสา**ติ: อยโต. **สมุฏายา**ติ: สมุฏจิติตวา.

(อ.อรรถ) ว่า ครั้นตั้งขึ้นแล้ว (แต่เหล็ก) นั้น (ดั่งนี้ แห่งบท) ว่า **ตพฏาย** ดั่งนี้ ๕ (อ.อันวินิจฉัย โนบท) ว่า **อติโธนจารินิ** ดั่งนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ), อ.ปัญญาเป็นเครื่อง พิจารณาแล้ว ซึ่งปัจฉัย ท. ๔ ว่า (อ.การบริโภค) นี้ เป็นประโยชน์ ด้วยปัจฉัย ท. เหล่านี้ (ยอมเป็น) ดั่งนี้ ใช้สอย (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัส ให้ชื่อว่าโธนา, (อ.บุคคล) ผู้ประพฤติ ก้าวล่วง อยู่ (ซึ่งปัญญา ชื่อว่าโธนา) นั้น ชื่อว่า อติโธจารี (ผู้ประพฤติก้าวล่วงซึ่งปัญญา ชื่อว่าโธนาโดยปกติ) ๕

ตพฏายาติ: ตโต อฏจิติตวา. **อติโธนจารินิ**ติ: โธนา วุจจติ จตฺตารโ ปจฺจเย “อิทมตถํ เอเตหิติ ปจฺจเวกฺขิตฺตวา ปริภุชฺชนปญฺญา, ตํ อติภุมิตฺตวา จรฺนฺโต อติโธนจารี นาม.

(อ.อรรถรูป) นี้ ว่า อ.สนิม ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว แต่เหล็ก อันตั้ง ขึ้นพร้อมแล้ว แต่เหล็ก ย่อมกัดกิน (ซึ่งเหล็ก) นั้นนั้นเที่ยว ฉันใด, อ.กรรม ท. อันเป็นของตน คือว่า อ.กรรม ท. เหล่านี้ อันชื่อว่า ของมีอยู่ แห่งตน นั้นเที่ยว เพราะความที่ (แห่งกรรม ท. เหล่านี้) เป็นกรรมตั้งขึ้นแล้ว ในตน ย่อมนำไป (ซึ่งบุคคล) ผู้ ไม่พิจารณาแล้ว ซึ่งปัจฉัย ๔ ท. ใช้สอยอยู่ ชื่อว่าผู้ประพฤติล่วงซึ่งปัญญา ชื่อว่าโธนาโดยปกติ สุกฤติ ฉันนั้น นั้นเที่ยว ดั่งนี้ เป็นคำอธิบาย (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ย่อมเป็น ๕

อิทํ วุตฺตํ โหติ “ยถา อยโต มลํ สมุฏาย อยโต สมุฏจิติ ตเมว ชาตติ; เหวเมว จตฺตปจฺจเย อปฺปจฺจเวกฺขิตฺตวา ปริภุชฺชนตํ อติโธนจารินิ สานิ กมฺมานิ อตฺตนิ อฏฺจิตตฺตวา อตฺตโน สนฺตกาเนว ตานิ กมฺมานิ ทฺตคฺคตี นยฺนฺตีติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดั่งนี้แล ๕

เทศนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺถนีสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าติสสะ (จบแล้ว) ๕

ติสฺสตเถรวตฺถ.

๔. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าโลพูทายี (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๔. โลพูทายิตเถรวตฺถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระชื่อว่าโลพูทายี ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อสนฺชฌายมลา มนฺตา** ดั่งนี้เป็นต้น๕

“**อสนฺชฌายมลา มนฺตา**ติ: อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรฺนฺโต โลพูทายิตฺถเอวํ อารพฺภา กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.มนุษย์ ท.) ผู้อริยสาวก มีโกฏี ๕ เป็นประมาณ ในเมืองชื่อว่าสาวตตี ถวายแล้ว ซึ่งทาน ในกาลก่อนแห่งภัต

สาวตฺถิยํ กิร ปญฺจโกฏิมตฺตวา อริยสาวกา ปุเรกตฺตํ ทานํ ทตฺวา

ถือเอา (ซึ่งวัตถุ ท.) มีเนยใสและน้ำมันและน้ำผึ้งและน้ำอ้อย และผ้าเป็นต้น ไปแล้ว สิววิหาร ในกาลภายหลังแห่งภัตตร ย่อมพึง ซึ่งธรรมกถา, ก็ (อ.มนุษย์ ท. เหล่านั้น) ย่อมกล่าว ซึ่งคุณ ท. ของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ท. ในกาลเป็นที่ พังแล้ว ซึ่งธรรม ไป ฯ อ.พระเถระชื่อว่าอุทายี พังแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่อง กล่าว (ของมนุษย์ ท.) เหล่านั้น ย่อมกล่าว ว่า อ.ท่าน ท. พังแล้ว ซึ่งธรรมกถา (ของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ท.) เหล่านั้น ย่อมกล่าว อย่างนี้ ก่อน (อ.ท่าน ท.) พังแล้ว ซึ่งธรรมกถา ของเรา จักกล่าว อย่างไร หนอ แล ดังนี้ ฯ อ.มนุษย์ ท. พังแล้ว ซึ่งวาจา เป็นเครื่องกล่าว (ของพระเถระ) นั้น คิดกันแล้ว ว่า (อ.พระเถระ) แม้นี้ เป็นพระธรรมกถิก รูปหนึ่ง จักเป็น, อ.อัน อันเรา ท. พัง ซึ่งธรรมกถา (ของพระเถระ) แม้นี้ ย่อมควร ดังนี้ ฯ ในวันหนึ่ง (อ.มนุษย์ ท.) เหล่านั้น วิงวอนแล้ว ซึ่งพระเถระ ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.วันนี้ เป็นวันที่พึงซึ่งธรรม ของเรา ท. (ย่อมเป็น) ดังนี้, ถวายแล้ว ซึ่งทาน แก่พระสงฆ์ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ท่าน ท. พังกล่าว ซึ่งธรรมกถา ในเวลากลางวัน ดังนี้ ฯ

(อ.พระเถระ) แม้นั้น (ยังคำนินต์) (ของมนุษย์ ท.) เหล่านั้น ให้อยู่ทับแล้ว ฯ (ครั้นเมื่อคำ)ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ท่าน ท. ขอจงกล่าว ซึ่งธรรม แก่เรา ท. ดังนี้ (อันมนุษย์ ท.) เหล่านั้น มาแล้ว ในเวลาเป็นที่พึงซึ่งธรรม กล่าวแล้ว, อ.พระเถระชื่อว่าโลพูทายี นั่งแล้ว บนอาสนะ จับแล้ว ซึ่งพัดอันวิจิตร (ยังพัดอันวิจิตร) ให้ออกอยู่, ไม่เห็นแล้ว ซึ่งบทแห่งธรรม แม้นบทหนึ่ง กล่าวแล้ว ว่า อ.เรา จักกล่าว กล่าวด้วยบท, (อ.พระธรรมกถิก) รูปอื่น จงกล่าว ซึ่งธรรมกถา เกิด ดังนี้ ข้ามลงแล้ว ฯ

(อ.มนุษย์ ท.) เหล่านั้น (ยังพระธรรมกถิก) รูปอื่น ให้ออกแล้ว ซึ่งธรรมกถา ยกขึ้นแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น สู้อาสนะ อีก เพื่อดองการแก่อันกล่าวด้วยบท ฯ (อ.พระเถระ) นั้น ไม่เห็นแล้ว (ซึ่งบทแห่งธรรม) อะไร ๆ กล่าวแล้ว ว่า อ.เรา จักกล่าวในเวลากลางคืน, (อ.พระธรรมกถิก) รูปอื่น จงกล่าว กล่าวด้วยบท ดังนี้ ข้ามลงแล้ว แม้อีก ฯ (อ.มนุษย์ ท.) เหล่านั้น (ยังพระธรรมกถิก) รูปอื่น ให้ออกแล้ว กล่าวด้วยบท นำมาแล้ว ซึ่งพระเถระ ในเวลากลางคืน อีก ฯ (อ.พระเถระ) นั้น ไม่เห็นแล้ว (ซึ่งบทแห่งธรรม) อะไร ๆ แม้นในเวลากลางคืน กล่าวแล้ว ว่า อ.เรา จักกล่าว ในกาลอันขจัดเฉพาะ ซึ่งมีดเทียว, (อ.พระธรรมกถิก) รูปอื่น จงกล่าว ในเวลากลางคืน เกิด ดังนี้ ข้ามลงแล้ว ฯ

(อ.มนุษย์ ท.) เหล่านั้น (ยังพระธรรมกถิก) รูปอื่น ให้ออกแล้ว นำมาแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น ในกาลอันขจัดเฉพาะซึ่งมีด อีก ฯ (อ.พระเถระ) นั้น ไม่ได้เห็นแล้ว (ซึ่งบทแห่งธรรม) อะไร ๆ แม้นในกาลอันขจัดเฉพาะซึ่งมีด ฯ อ.มหาชน ถือเอาแล้ว (ซึ่งวัตถุ ท.) มีก้อนดินและท่อนไม้เป็นต้น คุณคามด้วยดีแล้ว ว่า แน่บุคคลผู้ทั้งบอดทั้งเขลา อ.ท่าน ครั้นเมื่อคุณอันบุคคล พึ่งพรรณนา ของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ท. (อันเรา ท.) กล่าวอยู่

ปัจจุสมตติ สปิเตลมฐฎาณิตวตถาทีนิ คเหตุวา วิหาริ คนตุวา ธมฺมกถิ สฺถนฺตติ, ธมฺมิ สฺตุวา คมนกาเล จ สารีปุตฺตโมคฺคฺลฺลานานํ कुณ กเถนฺตติ. อุทายิตฺเถโร เตสํ กถิ สฺตุวา“เอเตสํ ตาว ธมฺมกถิ สฺตุวา ตุมฺเห เอว กเถถ, มม ธมฺมกถิ สฺตุวา กิณฺนุ ไซ กเถสฺสเถวติ. มนุสฺสา ตสฺส กถิ สฺตุวา“อยมฺปิ เอโก ธมฺมกถิกิ ภาวิสฺสตี, อิมสฺสาปิ อมฺเหหิ ธมฺมกถิ สៃตุ วมฺภูตฺตีติ จินฺตสฺสุ. เต เอกทิวสํ เถริ ยาจิตฺวา “ภนฺเต อชฺช อมฺหากิ ธมฺมสฺสวณฺทิวสฺสตี, สงฺขมฺสฺส ทานํ ทตุวา “ ตุมฺเห ภนฺเต ทิวา ธมฺมกถิ กเถยฺยาเถวติ อานฺสิ.

โสปิ เตสํ อธิวาเสสิ. เตหิ ธมฺมสฺสวณฺเวลาย อาคนตุวา “ภนฺเต ธมฺมิ โน กเถเถวติ วุตฺเต, โลพูทายิตฺเถโร อาสเน นิสฺสีทิตฺวา จิตฺตฺวีชนิ คเหตุวา จาเลนฺโต, เอกมฺปิ ธมฺมปทํ อทิสฺวา “อหิ ปทภาณิ ภาณิสฺสามิ, อญฺเอย ธมฺมกถิ กเถตฺตติ วตุวา โอตฺริ.

เต อญฺเอย ธมฺมกถิ กเถเปตุวา ปทภาณฺตถาย ปฺนุ ตํ อาสนํ อานฺยีสฺสุ. สៃ ปฺนุปี กิณฺนุจ อทิสฺวา “อหิ รัตฺตี กเถสฺสามิ, อญฺเอย ปทภาณิ ภาณฺตฺตติ วตุวา โอตฺริ. เต อญฺเอย ปทภาณิ ภาณฺเปตุวา ปฺนุ รัตฺตี เถริ อานฺยีสฺสุ. สៃ รัตฺติมฺปิ กิณฺนุจ อทิสฺวา “อหิ ปจฺจุเส ว กเถสฺสามิ, รัตฺตี อญฺเอย กเถตฺตติ วตุวา โอตฺริ.

เต อญฺเอย กเถเปตุวา ปฺนุ ปจฺจุเส ตํ อานฺยีสฺสุ. สៃ ปจฺจุเสปี กิณฺนุจ นาทุทส. มหาชน เลชฺชทุทถุททาทีนิ คเหตุวา “อนฺธพาล ตฺวํ สารีปุตฺตโมคฺคฺลฺลานานํ วณฺเณ กถิมาน

อ.มนต์ ท. มีอันไม่สาธยายเป็นมลทิน, อ.เรื่อน ท.
มีอันไม่ลุกขึ้น เป็นมลทิน, อ. ความเกียจคร้าน เป็นมลทิน
ของผิวพรรณ (ย่อมาเป็น), อ.ความประมาท เป็นมลทิน
(ของบุคคล) ผู้รักษาอยู่ (ย่อมาเป็น) ดังนี้ ฯ

“อสนุชฌายมลา มนตา, อนุชฌานมลา ฆรา,
มลั วณฺณสุส โกสชฺชั, ปมาโท รกฺขโต มลนฺติ.

(ในบท ท.) เหล่านี้หนาน (อ.บท นี้) ว่า **อสนุชฌายมลา** ดังนี้
เป็นต้น (อันข้าพเจ้า จะกล่าว), อ.ปริยัติ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ
หรือว่า อ.ศีลปะ (อย่างใดอย่างหนึ่ง) (เมื่อบุคคล) ไม่สาธยายอยู่
ไม่ตามประกอบอยู่ ย่อมเสื่อมสูญ หรือ หรือว่า ย่อมไม่ปรากฏ
มีระหว่างออกแล้ว เหตุใด, เพราะเหตุนี้ (อ.พระดำรัส) ว่า
อสนุชฌายมลา มนตา ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ฯ

อนึ่ง ชื่อ อ.เรื่อน (ของบุคคล) ผู้อยู่อยู่ อยู่ครองซึ่งเรื่อน
ผู้ ลุกขึ้นแล้วๆ ไม่กระทำอยู่ (ซึ่งกิจ ท.) มีอันซ่อมแซมซึ่งเรื่อน
อันคร่ำคร่าแล้วเป็นต้น ย่อมพินาศ เหตุใด, เพราะเหตุนี้
(อ.พระดำรัส) ว่า **อนุชฌานมลา ฆรา** ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า)
ตรัสแล้ว ฯ อ.กาย ของคฤหัสถ์ หรือ หรือว่า ของบรรพชิต
ผู้ไม่กระทำอยู่ ซึ่งอันชำระซึ่งสระ หรือ หรือว่า ซึ่งอันชำระซึ่งบิณฑ
ด้วยอำนาจแห่งความเกียจคร้าน เป็นกายมีวรรณะขาว
(ย่อมาเป็น) ดังนี้แล เหตุใด, เพราะเหตุนี้ (อ.พระดำรัส) ว่า
มลั วณฺณสุส โกสชฺชั ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ฯ

อนึ่ง อ.โค ท. เหล่านี้ (ของบุคคล) ผู้รักษาอยู่ซึ่งโค ท. ผู้ประพฤติ
หัลลบอยู่ หรือ หรือว่า ผู้เล่นอยู่ ด้วยอำนาจแห่งความประมาท
ย่อมาถึงทั่ว ซึ่งความพินาศ (ด้วยเหตุ) มีอันเล่นไปสู่อันชั่วทำเป็นต้น
หรือ หรือว่า ด้วยอุปัทวะมีเนื้อร้ายและใจเป็นต้น หรือว่า
ด้วยอำนาจแห่งอันข้ามลงแล้ว (สู่ที่ ท.) มีนาแห่งข้ามสาธิตเป็นต้น
(ของชน ท.) เหล่าอื่น เคียวกิน, (อ.เจ้าของ) ย่อมถึง ซึ่งอาชญา หรือ
หรือว่า ซึ่งการบริภาษ แม่เอง ฯ ก็ อีกอย่างหนึ่ง อ.กิเลส ท. ข้าม
ลงแล้ว ด้วยอำนาจแห่งความประมาท (ยังบรรพชิต) ผู้ไม่รักษาอยู่
ซึ่งทวาร ท. ๖ ย่อมให้เคลื่อน จากศาสนา เหตุใด, เพราะเหตุนี้
(อ.พระดำรัส) ว่า **ปมาโท รกฺขโต มลั** ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า)
ตรัสแล้ว ฯ อ.อธิบาย ว่า ก็ (อ.ความประมาท) นั้น ชื่อว่าเป็นมลทิน
เพราะความที่ (แห่งความประมาท) นั้น เป็นธรรมชาติที่
แห่งมลทิน เพราะอันนำมาซึ่งความพินาศ (ย่อมาเป็น) ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

ตตฺถ “อสนุชฌายมลาติ: ยา กาจิ ปริยตฺติ वा
สิปฺปิ वा ยสุमा अสนुचฌायมนตฺสฺส อนนุชฌयन्नुชฌय
วินฺสุสฺสตี वा นิรฺนตฺริ वा न अनुचฌाति; ตसुमा
“อสนุชฌายมลา มนตาติ วุตฺตี.

ยสุมา ปน ฆราวาสํ วสนฺตฺสฺส อญฺญาญฺญา
ชิตฺถมฺปฺปฏิสงฺขรณาทินิ อภิรฺนตฺสฺส ฆริ นาม วินฺสุสฺสตี;
ตสฺมา “อนุชฌานมลา ฆราติ วุตฺตี. ยสุมา คิหิสุส
วา ปพฺพชิตฺสฺส वा โกสชฺชวเสน สวีรฺปฏิชคฺคณิ वा
ปริกฺขารปฏิชคฺคณิ वा อภิรฺนตฺสฺส กาโย ทพฺพณฺเณติ;
ตสฺมา “มลั วณฺณสุส โกสชฺชนฺติ วุตฺตี.

ยสุมา ปน คาโว รกฺขนฺตฺสฺส ปมาทวเสน
นิทฺทายนฺตฺสฺส वा กิพฺนฺตฺสฺส वा ตา คาโว
อติตฺถปฺกฺขนฺทนาทินา वा พาลมิกฺโขราทิกุปฺทเว
น วา ปเรสฺส สาลิกฺเขตฺตาทินิ โอตฺริตฺวา ชาทนวเสน
วา วินาสํ อาปชฺชนฺติ, สยฺปิ ทนฺทํ वा ปริภาสํ
วา ปาปฺณาติ. ปพฺพชิตํ वा ปน ฉ ทวารานิ อรฺกฺขนฺตํ
ปมาทวเสน กิเลสฺสา โอตฺริตฺวา สาสนา จาเวณฺติ;
ตสฺมา “ปมาโท รกฺขโต มลนฺติ วุตฺตี. โส หิสุส
วินาสาหฺรณฺน มลฺกฺชานียตฺตา มลนฺติ อตฺถิ.

เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณีสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าโลพุทธายี (จบแล้ว) ฯ

โลพุทธายิตฺถเถรวตฺตฺถ.

**๕. อ.เรื่องแห่งกุลบุตรคนใดคนหนึ่ง
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๑**

๕. อภยตรกุลบุตรตฤ. (๑๘๕)

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภ กุลบุตร คนใดคนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **มลิตถิยา ทุจจริตฺ** ดังนี้ เป็นต้น ๑

“มลิตถิยา ทุจจริตฺ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต อภยตรํ กุลปฺตฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.มารดาและบิดา ท.) นำมาแล้ว ซึ่งเด็กหญิงในตระกูล ผู้มีชาติเสมอกัน (เพื่อกุลบุตร) นั้น ๑ (อ.หญิง) นั้น เป็นผู้ประพฤติกว้าง โดยปกติ ได้เป็นแล้ว จำเดิม แต่วัน (แห่งตน อันชน ท. เหล่านั้น) นำมาแล้ว ๑ อ.กุลบุตร นั้น ละอายแล้ว เพราะความประพฤติกว้าง (แห่งหญิง) นั้น ไม่อาจอยู่ เพื่ออันเข้าถึง ซึ่งความเป็นแห่งบุคคล ผู้มีหน้าพร้อม ต่อใครๆ ตัดขาดแล้ว (ซึ่งกิจ ท.) มีการบำรุง ซึ่งพระพุทธรูปเป็นต้น เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา โดยอันล่องไป แห่งวันเล็กน้อย ถวายบังคมแล้ว นั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง, (ครั้นเมื่อ พระดำรัส) ว่า คุณก่อนอุปาสก (อ.ท่าน) ย่อมไม่ปรากฏ เพราะเหตุไร ดังนี้ (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว, กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ๑

ตสฺส กิร สมานชาติกํ กุลกุมาริกํ อานนฺตํ. สฺวา อานนฺตทิวสโต ปฏฺฐาย อติจารินี อโหสิ. โส กุลปฺตฺโต ตสฺสา อติจาเรน ลชฺชิตฺโต กสฺสจฺจि สมมุขีมาวํ อุปคนฺตุ อสฺสโกนฺโต พุทฺธปฏฺฐานาทีนึ ปจฺฉินฺทิตฺวา กติปาหจฺเจยน สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสินฺโน, “กึ อุปาสก น ทิสฺสสฺสิติ วุตฺเต, ตมตฺถํ อโรเจสิ.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะอุปาสก) นั้น ว่า คุณก่อน อุปาสก อ.คำว่า ชื่อ อ.หญิง ท. เป็นผู้เช่นกับด้วยสถานที่ที่มีแม่น้ำ เป็นต้น (ย่อมเป็น), อ.ความโกรธ (ในหญิง ท.) เหล่านั้น อันบัณฑิต ไม่พึงกระทำ ดังนี้ อันเรา กล่าวไว้แล้ว แม้ในกาลก่อน, แต่ว่า อ.ท่าน กำหนดไม่ได้แล้ว เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้อันภพ ปกปิดแล้ว ดังนี้ ผู้ (อันกุลบุตร) นั้น ทูลวิงวอนแล้ว ทรงยังขาดก ว่า

อถ นํ สตฺถา “อุปาสก ปุพฺเพปิ มया อิตฺถิโย นาม นทีอาทิสฺทิสฺสา, ตาสฺส ปณฺฑิตฺเตน โกโธ น กาทพฺโพติ วุตฺตํ, ตวํ ปน ภวปฏิจฺฉนฺนตฺตาน น สลฺลกุเชสิตี วตฺวา เตน ยาจิตฺโต

อ.แม่น้ำ ด้วย อ.หนทาง ด้วย อ.เรือนเป็นที่ดื่ม ด้วย อ.ที่พัก ด้วย อ.บ่อน้ำ ด้วย (เป็นสถานที่ทั่วไป แก่ชน ท. ทั้งปวง ย่อมเป็น) อันใด, ชื่อ อ. หญิงในโลก ท. (เป็นผู้ทั่วไปแก่ชน ท. ทั้งปวง ย่อมเป็น) อันนั้น, อ.เขตแดน (ของหญิง ท.) เหล่านั้น ย่อมไม่มี ดังนี้

“ยถา นที จ ปนฺโถ จ ปานาคาริ สภา ปปา,
เอวํ โลกิตฺถิโย นาม, เวลา ตาสํ น วิชฺชตฺตีติ

ให้พิสดารแล้ว ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนอุปาสก ก็ อ.ความเป็นแห่ง หญิงผู้ประพฤติกว้างโดยปกติ (เป็นมลทิน) ของหญิง (ย่อมเป็น), อ.ความตระหนี่ (เป็นมลทิน ของบุคคล) ผู้ให้อยู่ ซึ่งทาน (ย่อมเป็น), อ.อกุศลกรรม เป็นมลทิน ของสัตว์ ท. ในโลกนี้และโลก อื่น ท. เพราะอรรถว่าเป็นเครื่อง (ยังสัตว์ ท.) ให้พินาศ (ย่อมเป็น), ส่วนว่า อ.อวิชชา เป็นมลทิน อันสูงสุด กว่ามลทินทั้งปวง ท. (ย่อมเป็น) ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

ชาติกํ วิตฺถาเรตฺวา “อุปาสก อิตฺถิยา หิ อติจารินีภาโว, ทานํ เทนุตสฺส มจฺเจนฺรํ, อธิโลกปฺรโลเกสฺส สตฺถานํ อกฺขลคมฺมํ วินาสนตฺถาเนน มลํ, อวิชฺชา ปน สพฺพมลาณํ อุตฺตมํ มลนฺติ วตฺวา อีมา คากา อภาสิ

อ. ความประพฤติกว้าง เป็นมลทิน ของหญิง (ย่อมเป็น)
อ. ความตระหนี่ เป็นมลทิน (ของบุคคล) ผู้ให้อยู่ (ย่อมเป็น),

“มลิตถิยา ทุจจริตฺ มจฺเจนฺรํ ททโต มลํ,
มลา เว ปาปกกา ฐมฺมา อสฺสุมี โลกเ ปรมฺหิ จ,

อ.ธรรม ท. อันลามก เป็นมลทิน แล ในโลก นี้ ด้วย (ในโลก) อื่น ด้วย (ยอมเป็น), (อ.เรา จะบอก) ซึ่งมลทินกว่า กว่ามลทิน นั้น อ.วิชา เป็นมลทิน อย่างยิ่ง (ยอมเป็น), คู่ก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) ละขาดแล้ว ซึ่งมลทินนั้น เป็นผู้มิลทินออกแล้ว จงเป็นเถิด ดังนี้ ๕

ตโต มลา มลตรี อวิชา ปรม มล,
เอต มล ปหนตฺวาน นิมฺมลา โหถ ภิกฺขโวติ.

อ.อันประพัตติลวง ชื่อว่า **ทฺจฺจริตฺ** (ในพระคาถา) นั้น ๕ ก็ แม้อ.สามิ ย่อมนำออก ซึ่งหญิง ผู้ประพัตติลวงโดยปกติ จากเรือน (อ.มารดาและบิดา ท.) ย่อมนำออก (ซึ่งหญิง) นั้น ผู้ไปอยู่ สู่สำนักของมารดาและบิดา ท. (ด้วยคำ) ว่า อ.เธอ ผู้เป็นคนไม่เคารพต่อตระกูล เป็นแล้ว (อันเรา ท.) ไม่พึงเห็น แม้ด้วยนัยนตา ท. ดังนี้, (อ.หญิง) นั้น เป็นผู้ไม่มีที่พึ่ง (เป็น) เทียวไปอยู่ ย่อมถึง ซึ่งความลำบากใหญ่, เพราะเหตุนั้น อ.ความประพัตติลวง (แห่งหญิง) นั้น (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ว่า เป็นมลทิน ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า (ของบุคคล) ผู้ให้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ททโต** ดังนี้ ๕

ตตฺถ “**ทฺจฺจริตฺ**นฺติ: อติจาโร, อติจารินิณฺหิ อิตฺถีสามิโกปี เคหา นีหฺรติ, มาตาปิตฺตุนิ สฺนฺติกํ คจฺจนฺตํ “ตฺวํ กุลฺลสฺส อคารวญฺจตา อภฺชิหิปี น ทฺภฺจฺพฺพวาติ ตํ นีหฺรนฺติ; สวา อนาถา วิจฺรณฺตี มหาทฺภฺจฺกํ ปาปฺถมาติ; เตนฺสฺสา ทฺจฺจริตํ “มฺลนฺติ วฺตุตฺติ. **ททโตติ:** ทายกสฺส.

ก็ (เมื่อบุคคล) โด คิดอยู่ ว่า ครั้นเมื่อนา นี้ ถึงพร้อมแล้ว (อ.เรา) จักถวาย (ซึ่งภัตท ท.) มีสลาภภัตทเป็นต้น ดังนี้ ในกาลเป็นที่ใดซึ่งนา, ครั้นเมื่อข้าวกล้า สำเร็จแล้ว, อ.ความตระหนี่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมห้าม ซึ่งจิตดวงประกอบพร้อมแล้วด้วยจาคะ, (อ.บุคคล) นั้น, ครั้นเมื่อจิตดวงประกอบพร้อมแล้วด้วยจาคะ ไม่งอกเงยอยู่ ด้วยอำนาจแห่งความตระหนี่, ย่อมไม่ได้ซึ่งสมบัติ ท. ๓ คือ ซึ่งสมบัติในมนุษย์ ซึ่งสมบัติอันเป็นทิพย์ ซึ่งสมบัติคือพระนิพพาน, เพราะเหตุนั้น (อ.พระดำรัส) ว่า **มจฺเจริ ททโต มลํ** ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ๕

ยสฺส ทิ เขตตฺกสนกาเล “อิมสฺมี เขตเต สมนฺนเน สลาภภตฺตาทีนิ ทสฺสามิติ จินฺเตนฺตสฺส, นิปฺนเน สสฺเส, มจฺเจริ อฺปปชฺชิตฺวา จากจิตฺตํ นีวาเรติ; โส, มจฺเจรวเสน จากจิตฺเต อวิรุหนฺเต, “มฺนุสฺสสมฺปตฺตี ทิพฺพสมฺปตฺตี นิพฺพานสมฺปตฺตินฺติ ติสฺโส สมนฺตฺติโย น ลภฺติ; เตน วฺตุตฺติ “**มจฺเจริ ททโต มฺลนฺติ.**

อ.นัย (ในบท ท.) มีอย่างนี้เป็นรูป แม้เหล่าอื่น นั้นนัยเทียว ๕ (อ.อรรถ) ว่า ส่วนว่า อ.ธรรม ท. อันเป็นอกุศล เป็นมลทินนั้นเทียว (ยอมเป็น) ในโลกนี้ ด้วย ในโลกอื่น ด้วย (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ปาปกา ธมฺมา** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ)ว่า กว่ามลทิน (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ในภายได้ (ดังนี้ แห่งบท)ว่า **ตโต** ดังนี้ ๕ อ.อรรถว่า (อ.เรา) จะบอก ซึ่งมลทินอันยิ่งกว่า แก่เธอ ท. ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **มลตรี** ดังนี้ ๕

อญฺเณสุปี เอรฺฐเปสุ เอเสว นโย. **ปาปกา ธมฺมาติ:** อกุสลา ธมฺมา ปน อธิโลเก จปรโลเก จ มลเมว. **ตโตติ:** เภฏฺฐา วฺตุตฺตมฺลโต. **มลตรีนฺติ:** อติเรกมลํ โวกเถมีติ อตฺถเ.

(อ.อรรถ) ว่า อ.ความไม่รู้ อันมีวัตถุ ๘ นั้นเทียว เป็นมลทินอย่างยิ่ง (ยอมเป็น) ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อวิชา** ดังนี้ ๕ อ.อรรถ ว่า คู่ก่อนภิกษุ ท. อ.เธอ ท. ละแล้ว ซึ่งมลทิน นั้น เป็นผู้มิลทินออกแล้ว จงเป็นเถิด ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ปหนตฺวาน** ดังนี้เป็นต้น ๕

อวิชาติ: อญฺจวตฺตูกํ อญฺญาณเมว ปรมํ มลํ. **ปหนตฺวานาติ:** เอตํ มลํ ชหิตฺวา ภิกฺขเว ตฺมฺहे นิมฺมลา โหถาติ อตฺถเ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนุ ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๕

เทศนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปฺถนีสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งกัลบุตรคนใดคนหนึ่ง (จบแล้ว) ๕

อญฺญตฺรกุลปฺุตตวตฺตฺ.

๖. อ.เรื่องแห่งภิกษุชื่อว่าจูฬสารี
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๖. จูฬสารีภิกษุขุดถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งสัตถิวินัยของพระเถระชื่อว่าสารีบุตร ชื่อว่า จูฬสารี ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **สุชีโว อหิริเกณ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า ในวันหนึ่ง (อ.ภิกษุ) นั้น กระทำแล้ว ซึ่งเวชกรรม ได้แล้ว ซึ่งโภชนะอันประณีต ถือเอาแล้ว ออกไปอยู่ เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระ ในระหว่างแห่งหนทาง กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.โภชนะ) นี้ อันกระผม กระทำแล้ว ซึ่งเวชกรรม ได้แล้ว, อ.ท่าน ท. จักไม่ได้ ซึ่งโภชนะ มีอย่างนี้เป็นรูป (ในที่) อื่น, (อ.ท่าน ท.) ขอจงฉัน (ซึ่งโภชนะ) นี้ เกิด, อ.กระผม กระทำแล้ว ซึ่งเวชกรรม จักนำมา ซึ่งอาหาร มีอย่างนี้เป็นรูป ตลอดกาล เนื่องนิตย เพื่อท่าน ดังนี้ ๕ อ.พระเถระ ฟังแล้ว ซึ่งคำ (ของภิกษุ) นั้น ผู้เป็นคนหนึ่งเป็นแล้วเที่ยว หลีกไปแล้ว ๕ อ.ภิกษุ ท. มาแล้ว สูวิหาร กราบพูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น แก่พระศาสดา ๕

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ชื่อ (อ.บุคคล) ผู้ไม่มีความละอาย เป็นผู้คนอง เป็นผู้เช่นกับด้วยกา เป็น ตั้งอยู่แล้ว ในการแสวงหาอันไม่สมควร อันมีอย่าง ๒๑ ย่อมเป็นอยู่ สบาย, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยหิริและโศตตปปะ ย่อมเป็นอยู่ ลำบาก ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

อ.อัน (อันบุคคล) ผู้ไม่มีความละอาย ผู้กล้าเพียงดังกา ผู้กำจัดโดยปกติ ผู้แล่นไปโดยปกติ ผู้คนอง ผู้เศร้าหมอง พร้อมแล้ว เป็นอยู่ เป็นความเป็นอยู่สบาย (ย่อมเป็น), ส่วนว่า (อ.อัน อันบุคคล) ผู้มีความละอาย ผู้แสวงหาซึ่งกรรมอันสะอาดโดยปกติ เนื่องนิตย ผู้ไม่หัดหู่ ผู้ไม่คนอง ผู้มีอาชีพอันหมดจดแล้ว ผู้เห็นอยู่ (เป็นอยู่) เป็นความเป็นอยู่ลำบาก (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า ผู้มีหิริและโศตตปปะอันตัดขาดแล้ว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนนา (แห่งบท) ว่า **อหิริเกณ** ดังนี้ ๕ (อ.อธิบาย) ว่า ก็ (อันบุคคล) ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป ไม่อาจ เพื่ออัน กล่าวแล้ว (กะหญิง) ผู้มีไช้มารดานั้นเที่ยว ว่า อ.มารดา ของเรา ดังนี้ (กะชาย ท.) มีชายผู้มีไช้บิดาเป็นต้นนั้นเที่ยว โดยนัย มีคำว่า อ.บิดา ของเรา ดังนี้ เป็นต้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในการแสวงหาอันไม่สมควร อันมีอย่าง ๒๑ เป็นอยู่ ตามสบาย (ดังนี้) ๕

(อ.อรรถ) ว่า ผู้เช่นกับด้วยกาตัวกล้า (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **กาสูเรน** ดังนี้ ๕ อ.อธิบาย ว่า เหมือนอย่างว่า อ.กาตัวกล้า

“สุชีโว อหิริเกนาติ อิมมึ ธมฺมเทศนํ สตุถา เขตเวเน วิหระนฺโต จูฬสารินฺนาม สารีปุตฺตตฺเถรสฺส สหฺวิหริกํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร เอกทิวสํ เวชชกมฺมํ กตฺวา ปถเนตฺตโกชนํ ลภิตฺวา อาทาย นิภชมนฺโต อนฺตรามคฺเค เถรํ ทิสฺวา “ภนฺเต อิทํ มยา เวชชกมฺมํ กตฺวา ลภฺติ, ตุมฺहे อญฺญตฺตฺถ เหวรฺรูป โภชนํ น ลภิสฺสธ, อิมํ ภูญฺชถ, อหิ เต เวชชกมฺมํ กตฺวา นิจฺจกัลลํ เหวรฺรูปํ อาหารํ อานริสฺสามิติ อาห. เถโร ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา ตฺถนฺทฺวิภูโตว ปกฺกามิ. ภิกฺขุ วิหาริ อาคนฺตุวา สตุถฺ ตมตฺถํ อารโจะสฺสุ.

สตุถา “ภิกฺขเว อหิริโก นาม ปคฺพฺโภา กากสฺทิสฺโส หุตฺวา เอกวิสฺติวิธาย อเนสนาย จตฺวา สุขํ ชีวติ, หิริโรตฺตปฺปสมฺปนฺโน ปน ทุกฺขํ ชีวตีติ วตฺวา อิมา คาคา อภาสิ

“สุชีโว อหิริเกณ กากสุเรน ธฺดินา ปกฺขนฺทินา ปคฺพฺเณน สงฺกิลฺภูเจเน ชีวตี; หิริมตา จ ทฺขุชีโว นิจฺจํ สุจฺจเวสินา อลีนเณนาปคฺพฺเณน สุตฺธาชีเวเน ปสฺสตาติ.

ตตฺถ **“อหิริเกนาติ:** จินฺนหิริโรตฺตปฺปเกน. เหวรฺรูปเณ หิ อมาตฺรเมว “มาตา เมติ อปิตาทโย เอว “ปิตา เมติอาทีนา นเยน วตฺวา เอกวิสฺติวิธาย อเนสนาย ปติฏฺฐาย สฺเชน ชีวตี สุกฺกา.

กาสูเรนาติ: สฺสุรากากสฺทิสฺเสน. ยถา หิ สฺสุรกาโก

ตัวต้องการเพื่ออันคาบเอา (ซึ่งโภชนะ ท.) มีข้าวต้มเป็นต้น ในเรือนแห่งตระกูล ท. จับแล้ว (ในส่วน ท.) มีฝาเป็นต้น รู้แล้ว ซึ่งความเป็นอันคาบอยู่ ซึ่งตน เป็นราวกะว่า ไม่แลดูอยู่ ด้วย เป็นราวกะว่า มีใจส่งไปแล้วในที่อื่น ด้วย เป็นราวกะว่า ประพฤติ หลับอยู่ ด้วย เป็น กำหนดแล้ว ซึ่งความพลั้งเผลอ แห่งมนุษย์ ท. โผลงแล้ว, (ครั้นเมื่อมนุษย์ ท.) กล่าวอยู่ ว่า สุกๆ ดังนี้ นันท์เที่ยว, คาบเอาแล้ว (ซึ่งโภชนะ) อันยังปากให้เต็ม จากโภชนะ ย่อมบิบน หินไป ฉันใด, แม้ อ.บุคคลผู้ไม่มีความละอาย เข้าไปแล้ว สูบ้าน กับ ด้วยภิกษุ ท. ย่อมกำหนด (ซึ่งที่ ท.) มีที่แห่งข้าวต้มและข้าวสวย เป็นต้น, อ.ภิกษุ ท. เที่ยวไปแล้ว เพื่อบิณฑชะ (ในบ้าน) นันท์ถือเอา (ซึ่งโภชนะ) สักว่าเป็นเครื่องยังอัตภาพให้เป็นไป ไปแล้ว สูโรง เป็นที่ฉัน พิจารณาอยู่ ดิมแล้ว ซึ่งข้าวต้ม กระทำไว้ในใจอยู่ ซึ่งกัมมัญฐาน ย่อมสาธยาย ย่อมกวาด ซึ่งโรงเป็นที่ฉัน, ส่วนว่า (อ.บุคคลผู้ไม่มีความละอาย) นี้ ไม่กระทำแล้ว (ซึ่งกิจ) อะไรๆ เป็นผู้มีหน้าเฉพาะต่อบ้านเที่ยว ย่อมเป็น,

(อ.บุคคลผู้ไม่มีความละอาย) นันท์ แม้อันภิกษุ ท. (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ท่าน ท.) จงดู (ซึ่งบุคคล) นี้ ดังนี้ แลดูอยู่ เป็นราวกะว่า ไม่แลดูอยู่ เป็นราวกะว่า มีใจส่งไปแล้วในที่อื่น เป็นราวกะว่า หลับอยู่ เป็นราวกะว่า กลัดอยู่ ซึ่งลูกคุดม เป็นราวกะว่า จัดแจงอยู่ ซึ่งจีวร เป็น กล่าวอยู่ ว่า อ.การงาน ชื่อโน้น ของเรา มีอยู่ ดังนี้ ลูกขึ้นแล้ว จากอาสนะ เข้าไปแล้ว สูบ้าน เข้าไปหาแล้ว ในเรือน ท. อันอันตนกำหนดแล้ว ในเวลาเช้า หนา ซึ่งเรือน หลังใดหลังหนึ่ง, ครั้นเมื่อประชุมแห่งมนุษย์ในเรือน ท. ปิดแล้ว ซึ่งบานประตู หน้อยหนึ่ง แม้นั่งกรออยู่ ใกล้ประตู ผลักแล้ว ซึ่งบานประตู ด้วยมือ ข้างหนึ่ง ย่อมเข้าไป ในภายใน, ครั้นนั้น (อ.มนุษย์ ท.) แม้ผู้ไม่ปรารถนา เห็นแล้ว (ซึ่งบุคคลผู้ไม่มีความละอาย) นันท์ (ยังบุคคลผู้ไม่มีความละอาย) นันท์ ให้นั่งแล้ว บนอาสนะ, (ในโภชนะ ท.) มีข้าวต้มเป็นต้นหนา อ.โภชนะใด มีอยู่, ย่อมถวาย ซึ่งโภชนะ นันท์, (อ.บุคคลผู้ไม่มีความละอาย) นันท์ บริโภคแล้ว ตามความต้องการ ถือเอาแล้ว (ซึ่งโภชนะ) อันเหลือลง ด้วยบาตร ย่อมหลีกไป ฉันนันท์นันทเที่ยว, (อ.บุคคล) นี้ ชื่อว่า เป็นผู้กล้าเพียงดังกา (ย่อมเป็น), (อ.อัน) (อันบุคคล) ผู้ไม่มีความละอาย ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป (เป็นอยู่) เป็นความเป็นอยู่สบาย (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ชื่อว่าผู้กำจัดโดยปกติ เพราะความเป็น คืออัน (ครั้นเมื่อมนุษย์ ท.) กล่าวอยู่ (ซึ่งคำ ท.) มีคำว่า ชื่อ อ.พระเถระโน้น เป็นผู้มีความปรารถนาน้อย (ย่อมเป็น) ดังนี้ เป็นต้น, กำจัดซึ่งคุณ (ของชน ท.) เหล่าอื่น ด้วยคำ มีคำว่า ก็ แม้ อ.เรา ท. เป็นผู้มีความปรารถนาน้อย (ย่อมเป็น) หามิได้ หรือ ดังนี้ เป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ธัสสินา** ดังนี้ ฯ

(อ.อธิบาย) ว่า ก็ อ.มนุษย์ ท. ฟังแล้ว ซึ่งคำ (ของบุคคล) ผู้มีรูปอย่างนั้น สำคัญอยู่ ว่า (อ.บุคคล) แม้นี้ เป็นผู้ประกอบ แล้วด้วยคุณมีความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความปรารถนาน้อย เป็นต้น (ย่อมเป็น) ดังนี้ ย่อมสำคัญ (ซึ่งวัตถุ) อันอันตน ฟังให้ ฯ

กุลชมเรสุ ยาคุธาทีนิ คณฺหิตุกาโม ภิตฺติอาทีสุ นิสีทิตฺวา อตฺตโน โอลิโกณฺหาโร ฌตฺวา อโนโลเกนฺโต วีย อญฺญาวิทฺติโก วีย นิทฺทายนฺโต วีย จ หุตฺวา มนุสฺसानํ ปมาทํ สลฺลภฺเขตฺวา อนุปตฺติตฺวา, “สุสฺสูติ วทฺนเตสฺเสว, ภาชนโต มุขปุริ คฺเขตฺวา ปลายติ; เหวเมว อหิริกฺปุคฺคโลปิ ภิกฺขุเท สทฺธิ คามํ ปวิสิตฺวา ยาคุภฺตตฺตฺวานาทีนิ ววฺฏฺฐเปติ, ตตฺถ ภิกฺขุ ปิณฺฑาย จริตฺวา ยาปนมตฺตํ อาทาย อาสนสาลํ คนฺตฺวา ปจฺจเวกฺขนฺตฺวา ยาคุํ ปิวิตฺวา กมฺมญฺจานํ มนสิกโรนฺตฺวา สชฺชฺมายนฺติ อาสนสาลํ สมฺมชฺชฺนฺติ; อยํ ปน กิณฺฑจฺจ อกตฺวา คามาภิมุโขว โหติ,

โส ภิกฺขุเท “ปฺสฺสธิมฺนฺติ โอลิเกยฺมาโนปิ อโนโลเกนฺโต วีย อญฺญาวิทฺติโก วีย นิทฺทายนฺโต วีย คณฺฐกํ ปฺฏิมุญฺจนฺโต วีย จีวรํ สฺวิทฺหนฺโต วีย หุตฺวา “อสุกํ นาม เม กมฺมํ อตฺถิติ วทฺนฺโต อญฺญาયાสนา คามํ ปวิสิตฺวา ปาโต ววฺฏฺฐาปิเตสฺส เคเหสฺส อญฺญตรํ เคหํ อฺปฺสฺสงฺกมิตฺวา, ฆรฺมานุสฺเสสฺส โถกํ กวาวุํ ปิชาย ทฺวาเร นิสีทิตฺวา กนฺตฺนฺเตสฺสฺปิ, เอยฺน หตฺถเณ กวาวุํ ปณฺมาเมตฺวา อนฺโต ปวิสติ; อถ นํ ทิสฺวา อกามกาปิ อาสเน นิสีทาเปตฺวา ยาคุธาทีสุ ยํ อตฺถิติ เตเนติ; โส ยาวทตฺถํ ภูณฺชิตฺวา อวเสสํ ปตฺเตน อาทาย ปกฺกมติ; อยํ กากสุโร นาม; เหวรูเปน อหิริเกน สุชีวนฺติ อตฺถโต.

ธัสสินาติ: “อสุกตฺเถโร นาม อปฺปิจุโณติอาทีนิ วทฺนเตสฺส, “ก็ ปน มยฺปิ น อปฺปิจุชาติอาทีนา วจเนน ปเรสํ คุณธฺสนตาย ธัสสินา.

ตถารุปฺสฺส ทิ วจันํ สุตฺวา “อยฺปิ อปฺปิจุตฺตาทีคุณ- ยุตฺเตติ มนฺญมามา มนุสฺสา ทาทพฺพํ มนฺญนฺติ.

ก็ (อ.บุคคล) นั้น ไม่อาจอยู่ เพื่ออัน ยังจิต ของบุรุษผู้รู้แจ้ง ท. ให้ยินดียิ่ง ย่อมเสื่อมรอบ จากลาภ แม้นั้น จำเดิม (แต่กาล) นั้น ๆ อ.บุคคล ผู้กำจัดโดยปกติ ยังลาภ แม้ของตน แม้ (ของบุคคล) อื่น ย่อมให้หายไปนั้นเทียว ด้วยประการฉะนี้ (ดังนี้) ๆ (อ.อรรถ) ว่า ผู้ประพฤติก่อไปโดยปกติ คือว่า ผู้แสดงอยู่ ซึ่งกิจ ท. (ของชน ท.) เหล่าอื่น (กระทำ) ให้เป็นราวกะว่ากิจ ของตน (ดังนี้) แห่งบท) ว่า **ปกขณทินา** ดังนี้ ๆ

(อ.อธิบาย) ว่า ครั้นเมื่อภิกษุ ท. กระทำแล้ว ซึ่งวัตร (ในที่ ท.) มีลานแห่งพระเจดีย์เป็นต้น นั่งแล้ว หน้อยหนึ่ง ด้วยอันกระทำ ไว้ในใจซึ่งกัมมฐาน ลูกขึ้นแล้ว เข้าไปอยู่ สูบ้าน เพื่อบิณฑชะ ในเวลาเช้าเทียว, (อ.บุคคล) นั้น) ล้างแล้ว ซึ่งหน้า ประดับแล้ว ซึ่งอัทธภาพ (ด้วยกิจ ท.) มีอันหมซึ่งผ้ากาสาวะสีเหลืองและ อันหยอดซึ่งนัยนตาและอันทาซึ่งศีระชะเป็นต้น เป็นราวกะว่า กวาดอยู่ (เป็น) ให้แล้ว ซึ่งอันประหารด้วยไม้กวาด ท. สอง สาม เป็นผู้มีหน้าเฉพาะต่อขุมประตุ ย่อมเป็น, อ.มนุษย์ ท. มาแล้ว ในเวลาเช้าเทียว (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา ท.) จักไหว้ ซึ่งพระเจดีย์ จักกระทำ ซึ่งการบูชาด้วยระเบียบ ดังนี้ เห็นแล้ว (ซึ่งบุคคลผู้ไม่มี ความละอาย) นั้น กล่าวแล้ว ว่า อ.วิหาร นี้ อาศัยแล้ว ซึ่งภิกษุหนุ่ม นี้ ย่อมได้ ซึ่งอันปฏิบัติ, (อ.ท่าน ท.) อย่าประมาทแล้ว (ซึ่งภิกษุหนุ่ม) นี้ ดังนี้ ย่อมสำคัญ (ซึ่งวัตร) อัน (อันตน) ฟังให้ (แก่บุคคล) นั้น ๆ

(อ.อัน) (อันบุคคล) ผู้แล่นไปโดยปกติ ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป (เป็นอยู่) เป็นความเป็นอยู่สบาย (ย่อมเป็น) ดังนี้) ๆ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มาตาม พ้ออมแล้ว (ด้วยความคะนอง ท.) มีความคะนองแห่งกายเป็นต้น (ดังนี้) แห่งบท) ว่า **ปกขณ** ดังนี้ ๆ อ.อรรถ ว่า ก็ ชื่อ อ.อัน อันบุคคล ผู้สำเร็จแล้ว ซึ่งชีวิต อย่างนี้ เป็นอยู่อยู่ เป็นผู้เศร้าหมองพ้ออมแล้ว เป็น เป็นอยู่ ย่อมเป็น, (อ.อันเป็นอยู่) นั้น เป็นความเป็นอยู่ชั่ว คือว่า เป็นความเป็นอยู่ลามกนั้นเทียว (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งบาทแห่ง-พระคาถา) ว่า **สงกิลิฏเฐน ชีวิติ** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ)ว่า (อ.อัน) (อันบุคคล) ผู้ถึงพ้ออมแล้วด้วยหิริและโศตตปปะ (เป็นอยู่) เป็นความเป็นอยู่ ลำบาก (ย่อมเป็น) ดังนี้) แห่งบท) ว่า **หิริมตา จ** ดังนี้ ๆ อ.อธิบาย ว่า เพราะ ว่า (อ.บุคคล) นั้น ไม่กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ ท.) มีคำว่า อ.มารดา ของเรา ดังนี้เป็นต้น (กะหญิง ท.) มีหญิงผู้มีใช้มารดาเป็นต้น รังเกียจอยู่ ซึ่งปัจฉัย ท. อันไม่ประกอบพ้ออมแล้วด้วยธรรม ราวกะ (อ.บุคคล) ผู้รังเกียจอยู่ ซึ่งคุณ แสงงหาอยู่ (ซึ่งปัจฉัย ท.) โดยธรรม โดยสม่าเสมอ เทียวไปแล้ว เพื่อบิณฑชะ ตามลำดับตรอก สำเร็จอยู่ ซึ่งชีวิต ย่อมเป็นอยู่ เป็นอยู่เศร้าหมอง ดังนี้) ๆ

(อ.อรรถ) ว่า ผู้แสวงหาอยู่ (ซึ่งกรรม ท.) มีกายกรรม เป็นต้น อันสะอาด (ดังนี้) แห่งบท) ว่า **สุจิตเวสีนา** ดังนี้) ๆ

โส ปน ตโต ปฏุสย วิญญบุริฐานัน จิตติ อาราเธตุ อสกุโกนโต ตมฺหาปี ลาภา ปริหายติ. เอวํ ธีสี ปุคฺคโล อตฺตโนปิ ปรสฺสาปี ลาภํ นาเสติเยว. **ปกขณทินาติ:** ปกขณทจารินา ปเรสี กิจฺจานิ อตฺตโน กิจฺจานิ วิย ทสฺเสนฺเตน.

ปาโตว ภิกฺขุสฺส เจตियงฺคณาทีสุ วตฺติ กตฺวา กมฺมฏฺฐานมนสิกาเรณ โถกํ นิสีทิตฺวา อฏฺฐาย คามํ ปิณฺฑทาย ปวิสนฺเตสฺส, มุขี โหวิตฺวา ปณฺฑทกาสาพาฐฺปน- อภิชฺชิตฺวา สสมฺภวณาทินิ อตฺตภาวํ มณฺเฑตฺวา สมฺมุชฺชุนฺโต วิย เทวฺ ตโย สมฺมุชฺชนิปหาเร ทตฺวา ทวารโกฏฺฐกาภิมฺโข โหติ; มนุสฺสา ปาโตว “เจตिय วนฺทิสฺสาม มาลาปฺมุขี กริสฺสามาติ อาคตา ตํ ทิสฺวา “อโย วิหารโ อิมํ ททํ นิสฺสาย ปฏฺิษฺคณฺณํ ลภติ, อิมํ มา ปมฺมุชฺชิตฺวาติ วตฺวา ตสฺส ทาทพฺพํ มณฺเฎนฺติ.

เอวฺรุเปน ปกขณทินา สุชีวํ. **ปกพฺเพนาติ:** กายปาคฺคพฺพิยาทีหิ สมนฺฺนาคเตน. **สงกิลิฏเฐน ชีวิตินฺติ:** เอวํ ชีวิติ กปฺเปตฺวา ชีวิตฺเตน หิ ปุคฺคเลน สงกิลิฏเฐน หุตฺวา ชีวิติ นาม โหติ. ตํ ทุชฺชิวิติ ปาปชีวิตเมวาทิ อตฺตโก. **หิริมตา จาติ:** หิโรตฺตปฺปสมฺปนฺเนน ปุคฺคเลน ทุชฺชิวํ. โส หิ อมาตาทโย “มาตา เมตฺวาทีนํ อวตฺวา อธมฺมิเก ปจฺจเย कुถํ วิย ชิคฺฉุณฺโต ธมฺเมเน สเมเน ปริยสนฺโต สปทานํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ชีวิติ กปฺเปนฺโต ลุชฺชิวิติ ชีวิติติ อตฺตโก.

สุจิตเวสีนาติ: สุจินี กายกมฺมาทีนํ คเวสนฺเตน.

(อ.อรรถ) ว่า ผู้ไม่หุดหู่ ด้วยความเป็นไปแห่งชีวิต (ดังนี้ แห่งบาท) ว่า **อลีเนน** ดังนี้ ๕ อ.อรรถ ว่า ก็ อ.บุคคล ผู้มีอย่างนี้ เป็นรูป ชื่อว่า เป็นผู้ที่มีอาชีพอันหมดจดแล้ว ย่อมเป็น, (อ.อัน) (อันบุคคล) ผู้มีอาชีพอันหมดจดแล้ว อย่างนี้ ผู้เห็นอยู่ ซึ่งอาชีพ อันหมดจดแล้ว นั้นนั่นเทียว โดยความเป็นสาระ (เป็นอยู่) เป็นความเป็นอยู่ลำบาก ด้วยอำนาจแห่งความเป็นอยู่อันคร่ำครวญ ย่อมเป็น ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **สุทธาชีเวน ปสस्ता** ดังนี้ ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนฺ ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโศคาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๕

อ.เรื่องแห่งภิกษุชื่อว่าจุฬาสรี (จบแล้ว) ๕

๗. อ.เรื่องแห่งอุบาสก ๕ คน (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งอุบาสก ท. ๕ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **โย ปาณมติมาเปติ** ดังนี้เป็นต้น ๕

ดังจะกล่าวโดยย่อ (ในอุบาสก ท. ๕) เหล่านั้น หนา อ.อุบาสก คนหนึ่ง ย่อมรักษา ซึ่งสิกขา คือ เจตนา เป็นเครื่องเว้นจากการ ยังสัตว์มีปราณ ให้ตกลงไปในนันทเทียว ๕ (อ.อุบาสก ท.) เหล่านอกนี้ (ย่อมรักษาซึ่งสิกขาบทท. เหล่านอกนี้) ๕ ในวันหนึ่ง (อ.อุบาสก ท.) เหล่านั้น ผู้ถึงทั่วแล้วซึ่งความวิวาทกัน ว่า อ.เรา ย่อมกระทำ (ซึ่งกรรม) อันบุคคลกระทำได้โดยยาก อ.เรา ย่อมรักษา (ซึ่งสิกขา) อันบุคคลรักษาได้โดยยาก ดังนี้ ไปแล้ว สู้สำนัก ของพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว กราบพูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ๕

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว (ของอุบาสก ท.) เหล่านั้น ไม่ทรงกระทำแล้ว แม้ซึ่งศีลข้อหนึ่ง ให้เป็นศีลน้อยที่สุด ตรัสแล้ว ว่า (อ.สิกขาบท ท.) ทั้งปวงนั้นเทียว เป็นสิกขาบทอันบุคคลรักษาได้โดยยาก (ย่อมเป็น) ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

(อ.นระ) ไต ยังสัตว์มีปราณ ย่อมให้ตกลงไปด้วย,
ย่อมกล่าว กล่าวเท็จ ด้วย ย่อมถือเอา (ซึ่งวัตถุ)
อันอันเจ้าของไม่ให้แก่แล้ว ในโลก ด้วย, ย่อมถึง
ซึ่งทาระของบุคคลอื่น ด้วย, อนึ่ง อ.นระ ไต
ย่อมตามประกอบ ซึ่งอันคิมซึ่งสุราและเมรัยด้วย.
(อ.นระ) นั้น ย่อมขุด ซึ่งราก ของตน ในโลก นั้นนั่นเทียว ๕
ดูก่อนบุรุษ ผู้เจริญ (อ.ท่าน) จงรู้ อย่างนี้ ว่า (อ.ชนฺ ท.)
ผู้มีธรรมอันลามก เป็นผู้ไม่สำรวมแล้ว (ย่อมเป็น ดังนี้) ๕
อ.ความโลก ด้วย อ.สภาพมิใช่ธรรม ด้วย อ.ยาระรานแล้ว
ซึ่งท่าน เพื่อทุกข์ สิ้นกาลนาน ดังนี้ ๕

อลีเนนาติ: ชีวิตวุตติยา อลีเนน.
สุทธาชีเวน ปสस्ताติ: เอรูโป หิ ปุคฺคโล สุทธาชีโว
นาม โหติ, เตน เอรุ สุทธาชีเวน ตเมว สุทธาชีโว สารโต
ปสस्ता ลูชชีวิตเวสน ทุชชีโว โหตีติ อตุโธ.

เทศนาวิธาน พหู โสตาปัตติผลาทีนิ ปาปุณีสสูติ.

จุฬาสรีภิกษุวัตถุ.

๗. ปญจอุบาสกวัตถุ.

“โย ปาณมติมาเปติติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุถา
เชตเวเน วิหรนฺโต ปญจ อุบาสเก อารพุก กเถสิ.

เตสุ หิ เอโก ปาณาติปาตาเวรมณีสิกขาปทเมว
รกฺขติ. อิตเร อิตราเน. เต เอกทิวสํ “อนํ ทุกฺกํ กโรมิ,
ทฺรุษํ รกฺขามิติ วิวาทาปนฺนา สตุถุ สนฺตํ กณฺตุวา
วณฺทิตฺวา ตมตฺถํ อารโจะสุ.

สตุถา เตสํ กถํ สุตฺวา เอกสีลํปิ กนิฏฺฐกํ อกฺตฺวา
“สพฺพาเนว ทฺรุษานํตี วุตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“โย ปาณมติมาเปติ, มุสฺวาทญฺจ ภาสตี,
โลเก อทินฺนํ อาทียติ, ปฺรทารญฺจ คจฺจติ,
สุราเมรยปานญฺจ โย นโร อนุญฺยชฺติ:
อิเธวเมโส โลกสมฺมึ มฺลํ ขนฺติ อตฺตโน.
เอวํ โภ ปุริส ชานาหิ ‘ปาปธมฺมา อสญฺญตา’
มา ตํ โลโก อธมฺโม จ จิรํ ทุกฺขาย รนฺธญฺนฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า ย่อมเข้าไปตัด ซึ่งอินทรีย์คือชีวิต (ของสัตว์) อื่น ในประโยค ท. ๒ มีสาเหตุตักประโยคเป็นต้นหนา แม้ด้วยประโยค อย่างหนึ่ง (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **โย ปาณมตีมาเปติ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ย่อมกล่าว กล่าวเท็จ อันเป็นเครื่องหักงานซึ่งประโยชน์ (ของชน ท.) เหล่าอื่น ด้วย (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **มุสาวาท** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ย่อมลักเอา (ซึ่งวัตถุ) อันอันบุคคลอื่นกำหนด ถือเอาแล้ว (ในอวหาร ท.) มีไถยวาทเป็นต้น หนา ด้วยอวหาร แม้อย่างหนึ่ง ในสัตวโลก นี้ (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **โลเก อทินัน อาทิยตี** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.นระ) ผิดอยู่ในภักทชะ ท. อัน (อันบุคคล) อื่น ทั้งรักษาแล้วทั้งคุ้มครองแล้ว ชื่อว่า ย่อมประพตติ ประพตตินอกทาง (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ปรทธารณจ คจจตี** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ซึ่งอันดื่ม ซึ่งสุรา อย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยนั้นเที่ยว ซึ่งเมรัย (อย่างใดอย่างหนึ่ง) ด้วย (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สุราเมรยปาน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ย่อมเสพ คือว่า ย่อมกระทำให้มาก (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อนุยุชตี** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อ.โลกอื่น จงยกไว้, ก็ (อ.ตน) พึ่งตั้งอยู่เฉพาะ ด้วยทรัพย์อันเป็นต้นทุน มีนาและสวนเป็นต้น โด (อ.นระ) นั้น ไม่ตั้งไว้แล้ว หรือ หรือว่า สละวิเศษแล้ว (ซึ่งทรัพย์อันเป็นต้นทุน) แม่นั้น ดื่มอยู่ ซึ่งสุรา ชื่อว่าย่อมชุด ซึ่งราก ของตน คือว่า เป็นผู้ไม่มีที่พึ่ง เป็นผู้กำพัว เป็น ย่อมเที่ยวไป ในโลก นี้ นั้นเที่ยว (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **มุล ขนตี** ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ย่อมตรัสเรียก ซึ่งบุคคล ผู้กระทำ ซึ่งกรรมของบุคคลผู้ทำ ๕ (ด้วยพระคำรัส) ว่า **เอว โภ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มีกรรมอันลามก (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปาปธมมา** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้เว้นแล้วจากความสำรวมมีความ สำรวมโดยกายเป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อสนถตา** ดังนี้ ฯ อ.ปาฐะ ว่า **อเจตสา** ดังนี้ บ้าง อ.เนื้อความ ว่า ผู้ไม่มีจิต ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อ.ความโลก ด้วยนั้นเที่ยว อ.โทษะ ด้วย (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **โลโก อธมโม จ** ดังนี้ ฯ จริงอยู่ อ.กิเลสชาติ นั้น แม้ทั้ง ๒ เป็นอกุศลนั้นเที่ยว (ย่อมเป็น) ฯ อ.อรรถ ว่า อ.ธรรม ท. เหล่านั้น จงอย่าฆ่า คือว่า จงอย่าฆ่า เพื่อประโยชน์ (แก่ทุกข์ ท.) มีทุกข์ในนรกเป็นต้น ตลอดกาลนาน ดังนี้ (แห่งบาท แห่งพระคาถา) ว่า **จิริ ทุกขาย รนถย** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อุบาสก ท. ๕ เหล่านั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโสดาปัตติผล ฯ อ.เทศนา เป็นเทศนา เป็นไปกับด้วยวาจาประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล้ว ฯ

อ.เรื่องแห่งอุบาสก ๕ คน (จบแล้ว) ฯ

ปญจอุบาสกวัตถุ.

ตตถ “โย ปาณมตีมาเปติติ: สาเหตุกาที่สุ ฉสุ ปโยเคสุ เอกปโยเคนาปี ปรสุส ชีวิตินุทริย อปุจฉินุติ. **มุสาวาทนุติ:** ปรส อตุถภณชนกั มุสาวาทนุจ ภาสตี.

โลเก อทินัน อาทิยตี: อิมสมิ สตุตโลก เถยยาวาหาราที่สุ เอกเนาปี อวหาเรน ปรปริคคหิต อาทิยตี. **ปรทธารณจ คจจตี:** ปรสุส รกขิตโคปิเตสุ ภาณุเทสุ อปรชฌนโต อปุปถจาริ จรติ. **สุราเมรย- ปานนุติ:** ยสุส กสุสจि สุราย เจว เมรยสุส จ ปาน. **อนุยุชตี:** เสวติ พหุลิกโรติ.

มุล ขนตี: ติมุสตุ ปรโลโก, เอโส ปน อธิ โลกสมิเยว, เยน เขตตวตตุอาทิना मुเลน पतिगुसहेयु; ตिปี अगुसपेतुवा वा विसुसुखेतुवा वा सुरि पिवनुโต अत्तโน मुलं ขนตี अनाโठे กปโठे हुतुवा विज्रति.

เอว โภ: ปญจทสุสิลคมุมการกั ปุคคัล อาลปติ. **ปาปธมมา:** ลามกธมมา. **อสนถตา:** กายสถนมาทิวริหิตา. **อเจตสา:** ปาโ. อจิตตกาติ อตุโ.

โลโก अधमो जाति; โโลโก เจว โทโส จ. อุกยปี हेतु अकुसलमेव. **जिриं** ทุกขाय **रन्थयु:** जिриं कालं निरयतुखातिं अतुघाय ऐते धममा मा समातेनुत्तु मा मत्तनुत्ति अतुโ.

เทศนาวสาเน เต ปญจ อุบาสกา โสตาปัตติผล เปติภูจหิสุ. สมุปัตตานปี สาเหตุกา ธมมเทศนา อโหสิตี.

๘. เรื่องแห่งภิกษุหนุ่มชื่อว่าติสสะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว)ฯ

๘. ติสสทหรวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ชื่อ ซึ่งภิกษุหนุ่มชื่อว่าติสสะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ททาติ เว ยถาสทฺถุ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**ททาติ เว ยถาสทฺถุ** อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุถา เขตวเน วิหฺรฺนฺโต ติสฺสทหฺรํ นาม อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.พระติสสะ) นั้น เทียบ ตีอยู่ แล้ว ซึ่งทาน ของโกฏิ แห่งอริยสาวก ท. แม่ ๕ คือ ของคฤหบดี ชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ ของอุบาสิกา ชื่อว่าวิสาขา, ตีแล้ว แม่ซึ่งอสทิสทาน นั้นเทียบ, ได้แล้ว (ซึ่งของ) อันเย็น ในโรงแห่งทาน (ของชน ท.) เหล่านี้ ย่อมติ ว่า เย็น ดังนี้, ได้แล้ว (ซึ่งของ) อันร้อน ย่อมติ ว่า ร้อน ดังนี้, ย่อมติ (ซึ่งชน ท.) แม่ผู้ให้อยู่ (ซึ่งของ) อันน้อย ว่า (อ.ชน ท.) เหล่านี้ ย่อมให้ (ซึ่งของ) มีประมาณน้อย ทำไม ดังนี้, ย่อมติ (ซึ่งชน ท.) แม่ผู้ให้อยู่ (ซึ่งของ) อันมาก ว่า อ.ที่เป็นที่เก็บ ในเรือน (ของชน ท.) เหล่านี้ เห็นจะ จะไม่มี, (อ.โกชนะ) สักว่าเป็นเครื่องยังอัตภาพ ให้เป็นไป (อันบุคคล) พึงถวาย แก่ภิกษุ ท. ชื่อ มิใช่หรือ, อ.ข้าวต้ม และข้าวสวย มีประมาณเท่านี้ ย่อมวิบัติ มีประโยชน์ออกแล้ว นั้นเทียบ ดังนี้, แต่ว่า (อ.พระติสสะ) นั้น ปรารภ ซึ่งญาติ ท. ของตน กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ ท.) มีคำว่า โอ อ.เรือน ของญาติ ท. ของเรา ท. เป็นเรือนเป็นที่ลงติม แห่งภิกษุ ท. ผู้มาแล้ว จากทิศ ท. ๔ เป็นแล้ว (ย่อมเป็น) ดังนี้ เป็นต้น ยังความสรรเสริญ ย่อมให้เป็นที่ไปทั่ว ฯ

โส กิร “อนาถปิณฑิกสฺส คหปติโน วิสาขาย อุปาสิกายาติ ปญฺจนฺนํปี อริยสาวกโกฏินํ ทานํ นิรฺนฺนฺโต วิจฺริ, อสทิสทานํปี นิรฺนฺนฺเทว, เตสํ ทานคฺเค สีสลํ ฌภิตฺวา “สีตลนฺติ นิรฺนฺนฺติ, อญฺหํ ฌภิตฺวา “อญฺหนฺติ นิรฺนฺนฺติ, อปฺปํ เทนฺเตปิ “กํ อิมํ อปฺปมตฺตํ เทนฺตํติ นิรฺนฺนฺติ, พหุํ เทนฺเตปิ “อิมํสํ เคเห จปณฺญสํนํ มญฺเฒ นตฺถิ, นนฺ นาม ภิกฺขุณฺ ยปณฺมตฺตํ ทาทพฺพํ, เอตฺตํ ยาคุภตฺตํ นีรตฺถกเมว วิปฺชฺชตฺติ นิรฺนฺนฺติ; อตฺตโน ปน ฌาตเก อารพฺภ “อโห อมฺหากํ ฌาตกานํ เคหํ จตฺถิ ทิสสาหิ อาคตํนํ ภิกฺขุณฺ โยปณฺนตฺตํติอาทินิ วตฺวา ปสฺสํ ปวตฺเตติ.

ก็ (อ.พระติสสะ) นั้น เป็นบุตร ของบุคคลผู้รักษาซึ่งประตู คนหนึ่ง เป็น เทียบไปอยู่ กับ ด้วยนายช่าง ท. ผู้เทียบไปอยู่ สูชนบท ถึงแล้ว ซึ่งเมืองชื่อว่าสาวัตถี บวชแล้ว ฯ ครั้งนั้น อ.ภิกษุ ท. เห็นแล้ว (ซึ่งพระติสสะ) นั้น ผู้ตีอยู่ ซึ่งทาน ท. ของมนุษย์ ท. อย่างนี้ คิดกันแล้ว ว่า (อ.เรา ท.) จักกำหนดจับ (ซึ่งพระติสสะ) นั้น ดังนี้ ถ้ามแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ.ญาติ ท. ของท่าน ย่อมอยู่ (ในที่) ไหน ดังนี้ พึงแล้ว ว่า (อ.ญาติ ท. ของเรา ย่อมอยู่) ชื่อ ในบ้านโน้น ดังนี้ ส่งไปแล้ว ซึ่งภิกษุหนุ่ม ท. เล็กน้อย ฯ

โส ปนฺนสฺส ทิวาริกสฺส ปุตฺโต ชนปทํ วิจฺรฺนฺเตหิ วทฺธกฺกิหิ สทฺธิ วิจฺรฺนฺโต สวตฺถิ ปตฺวา ปพฺพชฺชิตฺ. อถ นํ ภิกฺขุ เหวํ มนุสฺสสํนํ ทานานิ นิรฺนฺนฺตํ ทิสฺวา “ปริคฺคหิสฺสาม นนฺติ จินฺเตตฺวา “อาวฺโส ตว ฌาตกา กหํ วสนฺตํติ ปุจฺฉิตฺวา “อสุกคามํ นามาทิ สุตฺวา กตฺปิเย ทหเร เปเสสฺสุ.

(อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ ไปแล้ว (ในบ้าน) นั้น มีสักการะ (อันชน ท.) ผู้อยู่ในบ้าน ให้นั่งแล้ว ในโรงเป็นที่ฉัน กระทำแล้ว ถ้ามแล้ว ว่า อ.คนหนุ่ม ชื่อว่าติสสะ ผู้ ออกแล้ว จากบ้าน นี้ บวชแล้ว มีอยู่หรือ ? (อ.ชน ท.) เหล่าไหน เป็นญาติ (ของติสสะ) นั้น (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

เต ตตฺถ คนฺตฺวา คามวาสิกเหหิ อาสนสาลาย นิสฺสีทาเปตฺวา กตสฺสกาธา ปุจฺฉิสฺสุ “อิมมฺหา คามา นิภฺขมิตฺวา ปพฺพชฺชิตฺ ติสฺโส นาม ทหโร อตฺถิ? ตสฺส กตเม ฌาตกาติ.

อ.มนุษย์ ท. คิดกันแล้ว ว่า อ.เด็กผู้ออกแล้ว จากเรือน แห่งตระกูล ในบ้านนี้ บวชแล้ว ย่อมไม่มี, (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ ย่อมพุดถึง ซึ่งใคร หนอ แล ดังนี้

มนุสฺสา “อิธ กุลเคหโต นิภฺขมิตฺวา ปพฺพชฺชิตทารโก นตฺถิ: กนฺนุ โข อิมํ วทฺนฺตํติ จินฺเตตฺวา

กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.กระหม่อม ท.) ย่อมฟัง ว่า
อ.บุตรของบุคคลผู้รักษาซึ่งประตุ คนหนึ่ง เพียงไปแล้ว
กับ ด้วยนายช่าง ท. บวชแล้ว ดังนี้, อ.ท่าน ท. เห็นจะ จะกล่าว
หมายถึง (ซึ่งบุตรของบุคคลผู้รักษาซึ่งประตุ) นั้น ดังนี้ ฯ

อ.ภิกษุหนุ่ม ท. รู้แล้ว ซึ่งความไม่มี แห่งญาติผู้เป็นใหญ่ ท.
(ในบ้าน) นั้น (ของพระตีสสะ) นั้น ไปแล้ว สู่มิเองชื่อว่า
สาวัตถิ บอกแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น แก่ภิกษุ ท. ว่า ข้าแต่ท่าน-
ผู้เจริญ อ.ตีสสะ ย่อมเที่ยว บ่นเพ้ออยู่ (ซึ่งเรื่อง) มิใช่เหตุอัน
เที่ยว ดังนี้ ฯ แม้ อ.ภิกษุ ท. กราบพูนแล้ว แก่พระตถาคตเจ้า ฯ

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.ตีสสะ) นั้น ย่อมเที่ยว
ไต่อดอยู่ ในกาลนั้นนั่นเที่ยว หามิได้, (อ.ตีสสะ) เป็นผู้ไต่อด ได้เป็นแล้ว
แม้ในกาลก่อน ดังนี้, ผู้ อันภิกษุ ท. พูลวิงวอน แล้ว ทรงนำมาแล้ว
ซึ่งเรื่องอันเป็นไปล่วงแล้ว ทรงยังภิกษุ ท. นี้ ว่า

(อ.ภิกษุทกะใด) เป็นผู้ไปแล้ว สูชนบทอื่น
(ย่อมเป็น), (อ.ภิกษุทกะ) นั้น ฟังไต่อด
แม้มาก, อ.นาย ตามมาแล้ว ฟังประทุษร้าย,
แม้ภิกษุทกะ (อ.เจ้า) จงบริโภค ซึ่งโภคะ ท. ดังนี้

ให้พิสดารแล้ว ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ก็ (อ.บุคคล) ใด
(ครั้นเมื่อของ) อันน้อย หรือ หรือว่า อันมาก อันเศร้าหมอง หรือ
หรือว่า อันประณีต (อันชน ท.) เหล่าอื่น ให้แล้ว หรือ หรือว่า ให้แล้ว
(แก่ชน ท.) เหล่าอื่น ไม่ให้แล้ว แก่ตน เป็นผู้เก้อ ย่อมเป็น, อ.ฉาน
หรือ หรือว่า อ.วิปัสสนา หรือว่า อ.มรรคและผล ท. ย่อมไม่เกิดขึ้น
(แก่บุคคล) นั้น ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

อ.ชน ย่อมให้ แล ตามความศรัทธา ตามความเลื่อมใส
(อ.บุคคล) ใด เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งความเป็นผู้เก้อ ในเพราะน้ำ-
อันบุคคลพึงดื่มและข้าวอันบุคคลพึงกิน (ของชน ท.)
เหล่าอื่นนั้น ย่อมเป็น, (อ.บุคคล) นั้น ย่อมบรรลु ซึ่งสมาธิ
ในกลางวัน หรือ หรือว่า ในกลางคืน หามิได้ ฯ ส่วนว่า
(อ.อกุศล) นั้น อันอันบุคคล ใด ตัดขาดด้วยดีแล้ว
ถอนขึ้นพร้อมแล้ว (กระทำ) ให้มีรากอันขาด,
(อ.บุคคล) นั้น แล ย่อมบรรลุ ซึ่งสมาธิ ในกลางวัน หรือ
หรือว่า ในกลางคืน ดังนี้ ฯ

“ภนฺเต เอก โทวาริกปฺตุโต วฑฺฒกึหิ สทุธิ
วิจฺริตฺวา ปพฺพชิตฺติ สฺสณฺม, ตํ สฺนุถาย วเทถ มณฺเฑติ
อาหํสุ.

ทหฺรภิกฺขุ ตสฺส ตตฺถ อิสฺสรณฺวาทกานํ อภาวํ
ณตฺวา สวตฺถึ คนฺตฺวา “อการณฺเมว ภนฺเต ติสฺโส
วิลปนฺโต วิจฺริตฺติ ตํ ปวตฺถึ ภิกฺขุณฺ อโรเจสุ. ภิกฺขุปี
ตถาคตสฺส อโรเจสุ.

สตฺถา “น ภิกฺขเว อิทาเนว เอส วิกตฺถนฺโต วิจฺริตฺติ;
ปฺพเพปิ วิกตฺถโก อโหสีติ วตฺวา, ภิกฺขุหิ ยาจิตฺติ อตีตํ
อาหริตฺวา

“พหุปี โส วิกตฺถเยยฺย อญฺญํ ชนปทํ คโต.
อนฺวาคนฺตฺวาน ทุเสยฺย, ภูณฺช โภเค ภิกฺขุภิกฺขุ

อิมํ ภิกฺขุภิกฺขุทกํ วิตฺถาเรตฺวา “ภิกฺขเว โย หิ
ปฺกฺคโล ปเรหิ อปฺเป วา พหุเก วา ลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
ทินฺนุเน อญฺญเฬํ วา ทตฺวา อตฺตโน อทินฺนุเน มงฺกุ โหติ;
ตสฺส ฉานํ วา วิปัสสนา วา มคฺคผลานิ วา น
อุปฺปชฺชนฺตฺติ วตฺวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คาธา อภาสิ

“ ททาติ เว ยถาสทุธิ ยถาปสาทนํ ชโน;
ตตฺถ โย มงฺกุโต โหติ ปเรสํ ปานโภชเน,
น โส ทิวา วา รตฺตี วา สมารี อธิคฺจฺจติ.
ยสฺส เจตํ สมฺมุจฺจินฺนํ มุลลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
ส เว ทิวา วา รตฺตี วา สมารี อธิคฺจฺจตฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า อ.ชน ผู้เมื่อให้ (ในของ ท.) มีของอันเศร้าหมอง และของอันประณีตเป็นต้น หนา (ซึ่งของ) อย่างใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่า ย่อมให้ ตามความศรัทธา คือว่า ตามสมควรแก่ความศรัทธา แห่งตน นั้นเทียว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา (แห่งบาทแห่ง พระคาถา) ว่า **ททาทิ เว ยถาสทฺถํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ก็ อ.ความ เลื่อมใส (ในภิกษุ ท.) มีภิกษุผู้เถระและภิกษุผู้ใหม่เป็นต้น หนา (ในภิกษุ) ไฉน ย่อมเกิดขึ้น (แก่ชน) นั้น, (อ.ชน) เมื่อถวาย (แก่ภิกษุ) นั้น ชื่อว่า ย่อมถวาย ตามความเลื่อมใส คือว่า ตามสมควรแก่ ความเลื่อมใส แห่งตน นั้นเทียว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ยถาสทฺถนํ** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ย่อมถึงทั่ว ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้แก้ ว่า (อ.ของ) อันน้อย อันเรา ได้แล้ว, (อ.ของ) อันเศร้าหมอง (อันเรา) ได้แล้ว ดังนี้ ในเพราะทาน ของบุคคล อื่น นั้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ตตฺถ** ดังนี้เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.บุคคล นั้น ย่อมไม่บรรลु ซึ่งสมาธิ ด้วยอำนาจแห่งอุปัชฌาย์และอัปนาสมาธิ หรือ หรือว่า ด้วยอำนาจแห่งมรรคและผล ในกลางวัน หรือ หรือว่า ในกลางคืน (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สมาธิ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.อุกุศล นั้น คือว่า อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่า ความเป็นแห่งบุคคลผู้แก้ ในฐานะ ท. เหล่านี้ อันอันบุคคล ไฉน ตัดขาดด้วยดีแล้ว คือว่า ถอนขึ้นพร้อมแล้ว ด้วยอรรถมรรคญาณ กระทำ ให้มีรากอันขาด ฯ (อ.บุคคล) นั้น ย่อมบรรลุ ซึ่งสมาธิ มีประการ (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ยสฺส เจตํ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งภิกษุหนุ่มชื่อว่าติสสะ (จบแล้ว) ฯ

๙. อ.เรื่องแห่งอุบาสก ๕ คน (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งอุบาสก ท. ๕ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **นตฺถิ รากสโม อคฺคิ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.อุบาสก ท. ๕) เหล่านี้ เป็นผู้ใคร่เพื่ออันพึง ซึ่งธรรม (เป็น) ไปแล้ว สุวิหาร ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา นั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ฯ ก็ อ.พระดำริ ว่า (อ.บุคคล) นี้ เป็นกษัตริย์ (ย่อมเป็น) (อ.บุคคล) นี้ เป็นพราหมณ์ (ย่อมเป็น) (อ.บุคคล) นี้ เป็นผู้มั่งคั่ง (ย่อมเป็น) (อ.บุคคล) นี้ เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งยาก (ย่อมเป็น), (อ.เรา) จักแสดง ซึ่งธรรม กระทำ ให้ยิ่ง (แก่บุคคล) นี้, (อ.เรา) จักแสดง ซึ่งธรรม กระทำ ให้ยิ่ง (แก่บุคคล) นี้ ห้ามได้ ดังนี้ ย่อมไม่เกิดขึ้น แก่พระพุทฺธเจ้า ท. ฯ (อ.พระศาสดา) ทรงปรารภ (ซึ่งเหตุ) อย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม

ตตฺถ “**ททาทิ เว ยถาสทฺถนฺติ**: ฐุขปฺปณฺีตาทีสุ ยงฺกิญฺจึ เทนฺโต ชโน ยถาสทฺถํ อตฺตโน สทฺธานุรูปเมว เทติ. **ยถาสทฺถนฺติ**: เถรนาทีสุ จสฺส ยสฺมึ ยสฺมึ ปสาโท อุปฺปชฺชติ, ตสฺส เทนฺโต ยถาสทฺถนํ อตฺตโน ปสาทานุรูปเมว เทติ.

ตตฺถาติ: ตสฺมึ ปรสฺส ทาเน “มยา อปฺปํ ลทฺถํ, ฐุขํ ลทฺถนฺติ มงฺกุภาวํ อาปชฺชติ. **สมาธิ**นฺติ: โส ปุคฺคโล ทิวา วา รตฺตี วา อุปฺจารปฺปนาเวสเน วา มคฺคผลเวสเน วา สมานํ นาธิคจฺจติ.

ยสฺส เจตนฺติ: ยสฺส ปุคฺคผลสฺส เอตํ เอเตสุ จานนฺสุ มงฺกุภาวสงฺขาตํ อกฺขลํ สมฺมจฺฉินฺนํ มฺลสมฺมจฺฉํ กตฺวา อรหตฺตมคฺคภาเณน สมฺมุตฺตํ. โส วุตฺตปฺปกาโร สมานํ อธิคจฺจตีติ อตฺถเก.

เทศนาวิธาน พุโสดาปัตติผลาทีนิ ปาปฺปณฺีสูติ.

ติสฺสทหรวตฺถุ.

๙ ญจอุบาสกาวตฺถุ.

“**นตฺถิ รากสโม อคฺคิ**ตี อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ปญฺจ อุบาสเก อารพฺภ กเถสิ.

เต กิร ธมฺมํ โสตุกามา วิหารํ คนฺตุวา สตฺถาวํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสึ. พุทฺธานญฺจ “อโย ชตฺติโย อโย พฺราหฺมโณอโย อจฺจโธ อโย ทฺคฺคโต, อิมสฺส อุพารํ กตฺวา ธมฺมํ เทสิสฺสามิ, อิมสฺส โนติ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ. ยงฺกิญฺจึ อารพฺภ ธมฺมํ เทเสนฺโต

ทรงกระทำไว้ในเบื้องหน้าแล้ว ซึ่งความเคารพในธรรม ย่อมทรงแสดง รวากะ (อ.เทวดาผู้วิเศษ) ยังลำนน้ำในอากาศ (ให้ข้ามลงอยู่) ฯ ก็ (แห่งอุบาสก ท.) เหล่านั้น ผู้นั่งแล้ว ในสำนักของพระตถาคตเจ้า ผู้ทรงแสดงอยู่ อย่างนี้ หนา (อ.อุบาสก) คนหนึ่ง ผู้นั่งแล้วเที่ยว หลับแล้ว, (อ.อุบาสก) คนหนึ่ง นั่ง ชีตเขียนอยู่แล้ว ซึ่งแผ่นดิน ด้วยนิ้วมือ, (อ.อุบาสก) คนหนึ่ง นั่ง ยังตื่นไม่ ให้ไหวอยู่ แล้ว, (อ.อุบาสก) คนหนึ่ง นั่ง แลดูอยู่ แล้ว ซึ่งอากาศ, ส่วนว่า (อ.อุบาสก) คนหนึ่ง ได้ฟังแล้ว ซึ่งธรรม โดยเคารพ ฯ

อ.พระเถระชื่อว่าอานนท์ พัดอยู่ ซึ่งพระศาสดา แลดูอยู่ ซึ่งอาการ (ของอุบาสก ท.) เหล่านั้น กราบทูลแล้ว กะพระศาสดา ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระองค์ ท. ทรงคำรามอยู่ คำรามเพียงดังเมฆก้อนใหญ่ ย่อมทรงแสดง ซึ่งธรรม (แก่อุบาสก ท.) เหล่านี้, แต่ว่า (อ.อุบาสก ท.) เหล่านั้น ครั้นเมื่อพระองค์ ท. ตรัสอยู่ ซึ่งธรรม, นั่ง กระทำอยู่ แล้ว (ซึ่งกรรม) นี้ด้วย ฯ ดังนี้ ฯ

(อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนอานนท์ อ.เธอ ย่อมไม่รู้ (ซึ่งอุบาสก ท.) เหล่านี้ หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าข้า อ.ข้าพระองค์ ย่อมไม่รู้ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ก็ (ในอุบาสก ท.) เหล่านี้ หนา (อ.อุบาสก) นั้น ไฉน นั่ง หลับอยู่ แล้ว (อ.อุบาสก) นั้น บังเกิดแล้ว ในกำเนิดแห่งกูสินธ์ียแห่งชาติ ท. ๕ วางไว้แล้ว ซึ่งศีรษะ บนขนด ท. หลับแล้ว, แม้ในกาลนี้ อ.ความอิม ในความหลับ (แห่งอุบาสก) นั้น ย่อมไม่มี, อ.เสียง ของเรา ย่อมไม่เข้าไป สู่หู (ของอุบาสก) นั้น ดังนี้ ฯ

(อ.พระเถระ ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ อ.พระองค์ ท. ย่อมตรัส ตามลำดับ หรือ หรือว่า (อ.พระองค์ ท. ย่อมตรัส) ในระหว่าง ฯ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนอานนท์ จริงอยู่ แม้อันสัพพัญญุตญาณ ไม่อาจ เพื่ออันกำหนด ซึ่งอันอุบัติ ท. (แห่งอุบาสก) นั้น ผู้อุบัติอยู่ ในระหว่าง ฯ อย่างนี้ คือ อ.ความเป็นแห่งมนุษย์ ตามกาล อ.ความเป็นแห่งเทพ ตามกาล อ.ความเป็นแห่งนาค ตามกาล,

แต่ว่า (อ.อุบาสก) นั้น บังเกิดแล้ว ในกำเนิดแห่งนาค สิ้นร้อยแห่งชาติ ท. ๕ ตามลำดับ แม้หลับอยู่ ไม่อิมแล้ว ในความหลับนั้นเที่ยว, แม้อ.บุรุษผู้นั่ง ชีตเขียนอยู่ แล้ว ซึ่งแผ่นดิน ด้วยนิ้วมือ บังเกิดแล้ว ในกำเนิดแห่งได้เดื่อน สิ้นร้อยแห่งชาติ ท. ๕ ตามลำดับ ชุดแล้ว ซึ่งแผ่นดิน, แม้ในกาลนี้ (อ.บุรุษ) นั้น ชีตเขียนอยู่ ซึ่งแผ่นดิน ด้วยอำนาจ (แห่งกรรม อันตน) ประพฤติยิงแล้วในกาลก่อน เที่ยว ย่อมไม่ฟัง ซึ่งเสียง ของเรา, แม้อ.บุรุษผู้นั่ง ยังตื่นไม่ ให้ไหวอยู่ แล้ว นั้น บังเกิดแล้ว ในกำเนิดแห่งลิง สิ้นร้อยแห่งชาติ ท. ๕ ตามลำดับ,

ธมฺมคารวํ ปุรุษชฺวา อากาสคฺคํ โอตาเรนฺโต วีย เทเสติ. เอวํ เทเสนฺตสฺส ปน ตถาคตสฺส สมนฺติโก นิสินฺนานํ เตสํ เอโก นิสินฺนโกว นินฺททายิ, เอโก อญฺคฺคฺยา ภูมึ วิลิขฺนฺโต นิสิตฺติ, เอโก รุกฺขํ จาเลนฺโต นิสิตฺติ, เอโก อากาสํ อุลฺโลเกนฺโต นิสิตฺติ, เอโก ปน สกฺกจฺจํ ธมฺมํ อสฺสโสสิ.

อานนฺตเถโร สตฺถารํ วิชฺมาโน เตสํ อาการํ โอลิเกนฺโต สตฺถารํ อาท “ภนฺเต ตุมฺเห อิมํสํ มหาเมฆคฺคฺชิตฺตํ คชฺชชฺวา ธมฺมํ เทเสถ, เอเต ปน ตุมฺहेสุ ธมฺมํ กเถนฺเตสุ, อิทญฺจิทญฺจ กโรนฺตา นิสินฺนาติ.

“อานนฺต ตวํ เอเต น ชานาสีติ. “อาม น ชานามิ ภนฺเตติ. “เอเตสุ หิ โย เอส นินฺทายนฺโต นิสินฺโน, เอส ปญฺจ ชาติสตานิ สปปโยนินฺยํ นินฺทตฺติตฺวา โภเคสุ สีลํ จเปตฺวา นินฺททายิ, อิทานิปีสุ นินฺทาย ติตฺติ นตฺถิ, นาสุส กถฺถมํ มม สทฺโท ปวิสตีติ.

“ก็ ปน ภนฺเต ปฏิปาฏิยา กเถถ อุตฺวา อุนฺตรนฺตราติ. “อานนฺต เอตสฺส หิ กาลेณ มนุสฺสตฺตํ กาลेณ เทวตฺตํ กาลेณ นาคตฺตนฺติ เอวํ อุนฺตรนฺตรา อุนฺตรนฺตรา อุนฺตรนฺตรา สทฺพญฺญตฺวา เณนาปี น สกฺกา ปริจฺฉินฺทิตฺตุ,

ปฏิปาฏิยา ปเนส ปญฺจ ชาติสตานิ นาคโยนินฺยํ นินฺทตฺติตฺวา นินฺทายนฺโตปี นินฺทาย อตฺตโตเยว, อญฺคฺคฺยา ภูมึ วิลิขฺนฺโต นิสินฺนปริโสปี ปฏิปาฏิยา ปญฺจ ชาติสตานิ คณฺหุปาทโยนินฺยํ นินฺทตฺติตฺวา ภูมึ ขนิ, อิทานิปี ปุพฺพาจิณฺณวเสณ ภูมึ วิลิขฺนฺโตว มม สทฺทํ น สุนาติ, เอส รุกฺขํ จาเลนฺโต นิสินฺนปริโสปี ปฏิปาฏิยา ปญฺจ ชาติสตานิ มกฺกโยนินฺยํ นินฺทตฺติ,

จริงอยู่ แม้ อ.ไฟ อันยังกับปีให้พินาศ อัน อาศัยแล้ว ซึ่งความมีปรากฏแห่งพระอาทิตย์ ๗ ดวง เกิดขึ้นแล้ว ย่อมไหม้ ซึ่งโลกไม่ (ยังของ) อะไร ๆ ให้เหลือลง แม้โดยแท้, ถึงอย่างนั้น (อ.ไฟ) นั้น ย่อมไหม้ ในกาลบางคราวนั้นเทียว, ชื่อ อ.กาลเป็นที่-ไหม้ไหม้ แห่งไฟคือราคะ ย่อมไม่มี, เพราะเหตุนั้น อ.ไฟ อันเสมอด้วยราคะ หรือ หรือว่า อ.ผู้จับ อันเสมอด้วยโทสะ อ.ชาย อันเสมอด้วยโมหะ หรือ หรือว่า ชื่อ อ.แม่น้ำ อันเสมอด้วยตัณหา ย่อมไม่มี ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อ.ไฟ อันเสมอด้วยราคะ ย่อมไม่มี,
อ.ผู้จับ อันเสมอด้วยโทสะ ย่อมไม่มี,
อ.ชาย อันเสมอด้วยโมหะ ย่อมไม่มี,
อ.แม่น้ำ อันเสมอด้วยตัณหา ย่อมไม่มี ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ชื่อ อ.ไฟ ชื่อว่าอันเสมอ ด้วยราคะ เพราะอำนาจแห่งอัน ไม่แสดงแล้ว (ในนิมิต ท.) มีควนเป็นต้นหนา (ซึ่งนิมิต) อะไร ๆ ตั้งขึ้นแล้ว ไหม้ ในภายในนั้นเทียว ย่อมไม่มี (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **ราคะโม** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (อ.ผู้จับ ท.) มีผู้จับคือยักษ์และผู้จับคืองูเหลือม และผู้จับคือจระเข้เป็นต้น ย่อมอาจ เพื่อบังคับ ในอัมฤตภาพหนึ่งนั้นเทียว, ส่วนว่า อ.ผู้จับคือโทสะ ย่อมจับ โดยส่วนเดียวนั้นเทียว เพราะเหตุนั้น ชื่อ อ.ผู้จับ อันเสมอ ด้วยโทสะ ย่อมไม่มี (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **โทสโม** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ก็ ชื่อ อ.ชาย ชื่อว่าอันเสมอ ด้วยโมหะ เพราะอรรถคืออันรัดไว้และรวบรัดไว้ ย่อมไม่มี (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **โมหสมิ** **ชาล** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.กาล แห่งแม่น้ำ ท. มีแม่น้ำชื่อว่าคงคาเป็นต้นเต็มแล้ว ก็ดี อ.กาล (แห่งแม่น้ำ ท. มีแม่น้ำชื่อว่าคงคาเป็นต้น) พร่อง ก็ดี อ.กาล (แห่งแม่น้ำ ท. มีแม่น้ำชื่อว่าคงคาเป็นต้น) แห่งแล้ว ก็ดี ย่อมปรากฏ, ส่วนว่า อ.กาล แห่งตัณหา เต็มแล้ว หรือ หรือว่า อ.กาล (แห่งตัณหา) แห่งแล้ว ย่อมไม่มี, (อ.ตัณหา) เป็นธรรมชาติพร่องเนื่องนิตย์ เทียว (เป็น) ย่อมปรากฏ เพราะเหตุนั้น ชื่อ อ.แม่น้ำ ชื่อว่าอันเสมอ ด้วยตัณหา เพราะอรรถคืออันให้เต็มได้โดยยาก ย่อมไม่มี ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ตณฺหาสมา** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อุบาสก ผู้ฟังอยู่ ซึ่งธรรม โดยเคารพ นั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในไสดาปตติผล ฯ

อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งอุบาสก ๕ คน (จบแล้ว) ฯ

กิญจาปี हि สตุตฺตสุริยาปาตฺมาวันิ สุตฺตสหาย อุปฺปนฺโน กบฺปวินาสโก อคฺคิปี กิญฺจิ อนฺวเสเสตฺวา โลกํ ทหฺติ, โส ปน กทาจิเยว ทหฺติ; ราคคฺคิโน อทฺทนกาโล นาม นตฺติ; ตสฺมา ราคสโม วา อคฺคิ โทสสโม วา คโห โมหสมิ วา ชาลํ ตณฺหาสมา วา นทึ นาม นตฺถิติ วตฺวา อิมิ คาถมาห

“นตฺถิ ราคสโม อคฺคิ, นตฺถิ โทสสโม คโห,
นตฺถิ โมหสมิ ชาลํ, นตฺถิ ตณฺหาสมา นทึติ.

ตตฺถ “**ราคะโมติ**: ฐมาทิสฺสุ กิญฺจิ อทฺตเสตฺวา อนฺวเตเยว อุกฺกฺยาจ ฌายนฺวเสน วาเคน สโม อคฺคิ นาม นตฺถิ.

โทสโมติ: ยกฺขคฺคหฺออชฺครคฺคหฺมฺกิลคฺคทาทยิ เอกสฺมึเยว อตฺตภาเว คณฺหิตุํ สกฺโกนฺตฺติ, โทสคฺคโห ปน เอกนฺตเมว คณฺหาตีติ โทเสน สโม คโห นาม นตฺถิ.
โมหสมิ ชาลนฺติ: โอนทฺถนปริโยนทฺถนตฺถเนน ปน โมเหน สมิ ชาลํ นาม นตฺถิ.

ตณฺหาสมาติ: คงคาทึน นทึน ปุณฺณกาโลปิ อุนกาโล สุกฺขาโลปิ ปญฺญาติ, ตณฺหาเยว ปน ปุณฺณกาโล วา สุกฺขาโล วา นตฺถิ, นิจฺจํ อุนาว ปญฺญาตีติ ทฺปฺปฺปรณตฺถเนน ตณฺหาเยว สมา นทึ นาม นตฺถิติ อตฺถิ.

เทสนาวสาเน โส สกฺกจฺจํ ฐมฺมิ สุนฺนฺโต อุปาสโก โสตาปตฺติผล ปตฺติภฺจฺหิ.

สมฺปตฺตานปี สาทฺถิกา ฐมฺมเทสนา อโหสีติ.

ปญฺจอุปาสกตฺถ.

๑๐. อ. เรืองแห่งเศรษฐีชื่อว่าเมณฑกะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๑๐. เมณฑกะเสฏฐิวิตถุ.

อ. พระศาสดา เมื่อทรงอาศัย ซึ่งเมืองชื่อว่าภัททियะ ประทับอยู่ในชาติยวัน ทรงแปรภพ ซึ่งเศรษฐีชื่อว่าเมณฑกะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **สุทสส์ วชฺชมณเณสนติ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

“สุทสส์ วชฺชมณเณสนติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุถา ภาทฺธิยํ นิสฺสาย ชาตียาวเน วิหรนฺโต เมณฑกเสฏฐิ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า อ. พระศาสดา เสด็จเที่ยวไปอยู่ สูที่จาริก ในชนบทชื่อว่าอังคะและชนบทชื่อว่าอุตตราปะถะ ท. ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัยแห่งโศดาปัตติผล (ของชน ท.) เหล่านี้ คือ ของเศรษฐีชื่อว่าเมณฑกะ ด้วย ของนางจันทปทุมมา ผู้เป็นภริยา (ของเศรษฐี) นั้น ด้วย ของเศรษฐีชื่อว่าธัญชัย ผู้เป็นบุตร ด้วย ของนางสุนนาเทวี ผู้เป็นหญิงสะใภ้ ด้วย ของนางวิสาขา ผู้เป็นหลาน ด้วย ของนายปถุณะ ผู้เป็นทาส ด้วย เสด็จไปแล้ว สูเมืองชื่อว่าภัททियะ ประทับอยู่แล้ว ในชาติยวัน ๕ อ. เศรษฐีชื่อว่าเมณฑกะ ได้ฟังแล้ว ซึ่งอันเสด็จมา แห่งพระศาสดา ๕ (อ. อันถาม) ว่า ก็ (อ. เศรษฐี) นั้น เป็นผู้ชื่อว่า เมณฑกเศรษฐี เกิดแล้ว เพราะเหตุไร ดังนี้ ๕

สตุถา กิร อญฺจตุตฺตราปถेषุ จาริกํ จรณฺโต “เมณฑกเสฏฐิโน ๑ ภริยาย ๑ สุตฺส จนฺตปทุมาย ปุตฺตสฺส ๑ ธนฺตชยเสฏฐิโน สุนิสาย ๑ สุมฺนเทวียนตฺตตาย ๑ วิสาขาย ทาสสฺส ๑ ปถุณฺตสฺสาติ อิมํสํ โสดาปัตติผลูปนิสฺสยํ ทิสฺวา ภาทฺธิยนฺครํ คนฺตฺวา ชาตียาวเน วิหาสิ. เมณฑกเสฏฐิ สตุถุ อากมฺนํ อสุโสสิ. “กสฺมา ปเนส เมณฑกเสฏฐิ นาม ชาโตติ.

(อ. อันแก่) ว่า ได้ยินว่า อ. พระอานเป็นวิการแห่งทอง ท. มีช่างและม้าและโคผู้เป็นประมาณ ทำลายแล้ว ซึ่งแผ่นดิน กระทบอยู่ ซึ่งหลัง ด้วยหลัง ผุดขึ้นแล้ว ในที่ มีกรีต ๘ เป็นประมาณ ในเรือนอันมีในภายหลัง (ของเศรษฐี) นั้น ๕ อ. กลุ่ม ท. ของด้าย ท. อันมีสี ๕ เป็นของ (อันกรรม) ใส่เข้าแล้ว ในปาก ท. (ของแพะ ท.) เหล่านั้น ย่อมเป็น ๕

ตสฺส กิร ปจฺจิมเคเห อญฺจกวีสมตฺเต จานเ หตฺถิสฺสอุสฺสภปฺปมาณา สุวณฺณเมณฑกกา ปจฺวี ภาทฺธิตฺวา ปิฏฺฐิยา ปิฏฺฐิ ปหฺรมาณา อญฺจหิสฺส เตสํ มุชฺเชสุ ปญฺจวณฺณมานํ สุตฺตานํ เคนฺตฺตูกา ปกฺขิตฺตา โหนติ.

ครั้นเมื่อความต้องการ (ด้วยวัตถุ ท.) มีเนยใสและน้ำมัน และน้ำผึ้งและน้ำอ้อย เป็นต้น หรือ หรือว่า (ด้วยวัตถุ ท.) มีวัตถุ เป็นเครื่องปกปิดคือผ้าและเงินและทอง เป็นต้น มีอยู่ (อ. ชน ท.) ย่อมนำไปปราศ ซึ่งกลุ่ม จากปาก (ของแพะ ท.) เหล่านั้น ๕ อ. เนยใสและน้ำมันและน้ำผึ้งและน้ำอ้อยและวัตถุเป็นเครื่องปกปิดคือผ้าและเงินและทอง อันเพียงพอ (แก่ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพูทวีป โดยปกติ ไหลออกแล้ว จากปาก ของแพะ แม่ตัวหนึ่ง ๕ อ. เศรษฐี นั้น ย่อมปรากฏ ว่า อ. เมณฑกเศรษฐี ดังนี้ จำเดิม (แต่กาล) นั้น (ดังนี้) ๕

สปปิตฺเตลมรฺตฺตภาณิตาทีหิ วา วตฺตจฺจนาทนฺทิรณฺตฺต- สฺวณฺณนาทีหิ วา อตฺเต สติ เตสํ มุชฺโต เคนฺตฺตูกํ อปเนนฺติ. เอกสฺสาปิ เมณฑกสฺส มุชฺโต ชมฺพุทฺธิปวาสนํ ปโหนกํ สปปิตฺเตลมรฺตฺตภาณิตวตฺตจฺจนาทนฺทิรณฺตฺตสฺวณฺณ- นิฏฺฐมิ. ตโต ปฏฺฐาย “เมณฑกเสฏฐิตี ปญฺญาติ.

(อ. อันถาม) ว่า ก็ อ. กรรมในกาลก่อน (ของเศรษฐี) นั้น อย่างไร ดังนี้ ๕ (อ. อันแก่) ว่า ได้ยินว่า ในกาลแห่งพระพุทธเจ้า- พระนามว่าวิปัสสี (อ. เศรษฐี) นั้น เป็นหลาน ของกุกุมพี ชื่อว่า อวโรชะ เป็นผู้ชื่อว่า อวโรชะ ผู้มีชื่ออันเสมอ ด้วยลุง ได้เป็นแล้ว ๕ ครั้งนั้น อ. ลุง (ของนายอวโรชะ) นั้น ปรารภแล้ว เพื่ออันกระทำ ซึ่งพระคันถกฏี แก่พระศาสดา ๕

“ก็ ปนสฺส ปุพฺพกมฺมุนฺติ. วิปสฺสิพฺพุทฺธกาเล กิร เอส อวโรชสฺส นาม กุกุมฺพิกสฺส ภาคิเนยฺโย มาตฺตฺเลน สมานนาโม อวโรช นาม อโหสิ. อตฺตสฺส มาตฺตฺโล สตุถุ คนฺตฺตูกิ กาคู อารภิ.

(อ.นายอวโรชชะ) นั้น ไปแล้ว สู้สำนัก (ของลุง) นั้น กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ลุง (อ.เรา ท.) แม่ทั้ง ๒ จงกระทำ พร้อมกันนั้นเทียว ดังนี้ คิดแล้ว ว่า ครั้นเมื่อพระคันทกฏี (อันลุง) กระทำแล้ว ในที่ นี้ อ.อันอันเรา ได้ชื่อ ซึ่งศาลาราย ในที่ชื่อนี้ ย่อมควร ดังนี้ ในกาล (แห่งตน อันลุง) นั้น ห้ามแล้ว ว่า อ.เรา ผู้ผู้เดียวเทียว จักกระทำ ไม่ให้ทั่วไป กับ (ด้วยชน ท.) เหล่าอื่น ดังนี้ (ยังบุคคล) ให้นำมาแล้ว ซึ่งทัพพสุ่มภาระ ท. จากป่า (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งเสา ท. อย่างนี้ คือ ซึ่งเสาด้านหนึ่ง ให้เป็นเสา อันบุคคลบุแล้วด้วยทอง (ซึ่งเสา) ด้านหนึ่ง ให้เป็นเสาอันบุคคล บุแล้วด้วยเงิน (ซึ่งเสา) ด้านหนึ่ง ให้เป็นเสาอันบุคคลบุแล้วด้วย แก้วมณี ซึ่งชื่อและพริ้งและบานแห่งประตูและหน้าต่างและกลอน และแผ่นอิฐเป็นเครื่องมุง ท. แม่ทั้งปวง ให้เป็นของอันบุคคล บุแล้วด้วยรัตนมะทองเป็นต้นเทียว (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งศาลาราย อันเป็นวิหารแห่งรัตนะ ๗ แก่พระตถาคตเจ้า ในที่มีหน้าพร้อม ต่อพระคันทกฏี ฯ

อ.ยอดแห่งจอม ท. ๓ อันเป็นวิหารแห่งทองมีสี่สูกอัน เป็นแห่งและแก้วผลึกและแก้วประพาฬ ได้มีแล้ว ในเบื้องบน (แห่งพระคันทกฏี) นั้น ฯ (อ.นายอวโรชชะ ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งปะรำอันเป็นวิหารแห่งรัตนะ ในที่อันเป็นท่ามกลาง แห่งศาลาราย, (อ.นายอวโรชชะ ยังบุคคล) ให้ตั้งไว้เฉพาะแล้ว ซึ่งธรรมาสน์ ฯ

อ.เท้า ท. (ของธรรมาสน์) นั้น เป็นของเป็นวิหารแห่งทอง มีสี่สูกอันเป็นแห่ง ได้เป็นแล้ว, อ.อย่างนั้น คือว่า อ.แม่แคว่ ท. ๔ (เป็นของเป็นวิหารแห่งทองมีสี่สูกอันเป็นแห่ง ได้เป็นแล้ว), อนึ่ง (อ.นายอวโรชชะ ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งแพะอันเป็นวิหาร แห่งทอง ท. ๔ ตั้งไว้แล้ว ในภายใต้ แห่งเท้า ท. ๔ ของอาสนะ, (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งแพะ ท. ๒ ตั้งไว้แล้ว ในภายใต้ แห่งตั้งเป็นที่รองซึ่งเท้า, (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งแพะ อันเป็นวิหารแห่งทอง ท. ๖ ตั้งไว้ แวดล้อมอยู่ แล้ว ซึ่งปะรำ, (ยังบุคคล) ให้ถักแล้ว ซึ่งธรรมาสน์ ด้วยเชือก ท. อันเป็นวิหาร แห่งด้าย ก่อน (ยังบุคคล) ให้ถักแล้ว (ด้วยเชือก ท.) อันเป็นวิหาร แห่งด้ายอันบุคคลกระทำแล้วด้วยทอง ในท่ามกลาง (ด้วยเชือก ท.) อันเป็นวิหารแห่งแก้วมุกดา ในเบื้องบน, อ.พนัก (แห่งธรรมาสน์) นั้น เป็นของอันบุคคลกระทำแล้วด้วยจันทร์ ได้เป็นแล้ว ฯ

(อ.นายอวโรชชะ) ครั้น ยังศาลาราย ให้สำเร็จแล้ว อย่างนี้ เมื่อกระทำ ซึ่งการฉลองซึ่งศาลา ทูลนิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา กับ ด้วยแสนแห่งภิกษุ ๖๘ ท. ได้ถวายแล้ว ซึ่งทาน ตลอดเดือน ท. ๔ ฯ (อ.นายอวโรชชะ) ได้ถวายแล้ว ซึ่งจีวร ๓ ผืน ในวันอันเป็นที่สุดลง ฯ (อ.จีวร) อันมีค่าพันหนึ่ง ถึงแล้ว แก่ภิกษุผู้ใหม่ในสงฆ์ (ในสมาคม) นั้น ฯ

โส ตสฺส สนฺตักิ์ คนฺตฺวา “มาตุล อุมฺปิ สหฺเว กโรมาติ วตฺวา “อหิ อญฺเฆหิ สทฺธิ อสชาธณิ เอกโกว กโรสุสํมาตี เตน ปฏิกฺขิตฺตกาเล “อิมฺสุมิ จาเน คนฺตฺกฺฎิยา กตฺยา อิมฺสุมิ นาม จาเน กุณฺชรสาลิ์ นาม ลทฺถุ วฏฺฏตีติ จินฺเตตฺวา อรณฺเฑโต ทพฺพสมฺภาเว อหฺราเปตฺวา “เอกิ ฌมฺภิ์ สุวณฺณชฺจิตฺติ เอกิ รัชตชฺจิตฺติ เอกิ มณฺชชฺจิตฺตฺติ เอกิ ฌมฺภเ อมฺภเ ตฺลสาสงฺฆาฏฺวารกฺวาวฏฺวาตปาน โคปานสิจฺจทฺธินฺทฺฐกา สทฺพปาปิ สุวณฺณนาทิจฺจิตฺตฺวา กาทฺวา คนฺตฺกฺฎิยา สมฺมุขฺฐาจาเน ตถาคตฺสฺส สตฺตรตฺนมฺยิ์ กุณฺชรสาลิ์ กาทฺเสติ.

ตสฺสา อุมฺปริ ฌนฺรตฺตฺสฺวณฺณผลิกปฺวาพมฺยา ติสฺโส สิชฺรณฺปิโย อหฺลฺสิ, กุณฺชรสาลาย มชฺฌมฺฐาจาเน รตฺนมณฺฑลฺปิ กาทฺเสติ, ฌมฺมาสนิ์ ปติฏฺฐาเปสิ.

ตสฺส ฌนฺรตฺตฺสฺวณฺณมฺยา ปาทา อหฺลฺสิ, ตถา จตฺสฺโส อฏฺฐนิโย, จตฺตาโร ปน สุวณฺณเมณฺฑลฺเก กาทฺวา อาสนฺสฺส จตฺนุ์ ปาทานิ์ เหนฺฐา จเปสิ, เทว เมณฺฑลฺเก กาทฺวา ปาทปิศาจ เหนฺฐา จเปสิ, ฉ สุวณฺณเมณฺฑลฺเก กาทฺวา มณฺฑลฺปิ ปริกฺขิปนฺโต จเปสิ; ฌมฺมาสนิ์ ปจฺมํ สุตฺตมเยหิ รัชฺชุกฺเทหิ วายาเปตฺวา มชฺฌมฺ สุวณฺณสฺตฺตมเยหิ อุมฺปริ มุตฺตามเยหิ วายาเปสิ; ตสฺส จนฺทนมโย อปฺสฺสโย อโหสิ.

เอกิ กุณฺชรสาลิ์ นิฏฺฐาเปตฺวา สาลมฺหิ์ กโรนฺโต อฏฺฐสฺสภฺจิกฺกฺขุสฺตสฺสเสหิ สทฺธิ สตฺถาริ์ นิมนฺเตตฺวา จตฺตาโร มาเส ทานิ์ อทาสิ. โอสานทิวเส ติจิวิ์ อทาสิ. ตตฺถ สงฺฆนวกสฺส สหฺสฺสคฺคฺชนิกิ์ ปาปฺถมิ.

(อ.นายอวโรชะ นั้น) ครั้นกระทำแล้ว ซึ่งกรรมอันเป็นบุญ ในกาลแห่งพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่าวิปัสสี อย่างนี้ เคลื่อนแล้ว (จากอัฐภาพ) นั้น ท่องเที่ยวไปอยู่ในเทพ ท. ด้วย ในมนุษย์ท. ด้วย บังเกิดแล้ว ในตระกูลแห่งเศรษฐี มีโภคะมาก ในเมืองชื่อว่า พาราณสี ในภัทรรกับปี นี้ เป็นผู้ชื่อว่าพาราณสีเศรษฐี ได้เป็นแล้ว ฯ

ในวันหนึ่ง (อ.เศรษฐี นั้น) ไปอยู่ สูที่เป็นที่บำรุงซึ่งพระราช เห็นแล้ว ซึ่งปุโรหิต กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่อาจารย์ (อ.ท่าน ท.) ย่อมใคร่ครวญ ซึ่งฤกษ์และยาม หรือ ดังนี้ ฯ (อ.ปุโรหิต กล่าวแล้ว) ว่า เออ อ.ข้าพเจ้า ใคร่ครวญอยู่, อ.การงาน ของเรา ท. อื่น (จักมี) อย่างไร ดังนี้ ฯ (อ.เศรษฐี ถ้ามแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น อ. จาริตแห่งชนบท เป็นเช่นไร (จักเป็น) ดังนี้ ฯ

(อ.ปุโรหิต กล่าวแล้ว) ว่า อ.ภัย อย่างหนึ่ง จักมี ดังนี้ ฯ (อ.เศรษฐี ถ้ามแล้ว) ว่า ชื่อ อ.ภัย อะไร (จักมี) ดังนี้ ฯ (อ.ปุโรหิต กล่าวแล้ว) ว่า คู่ก่อนเศรษฐี อ.ภัยคือความหิว (จักมี) ดังนี้ ฯ (อ.เศรษฐี ถ้ามแล้ว) ว่า (อ.ภัยคือความหิว) จักมี ในกาลไร ดังนี้ ฯ (อ.ปุโรหิต กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ภัยคือความหิว จักมี) โดยกาลอันล่วงไป แห่งปี ท. ๓ (แต่ปี) นี้ ดังนี้ ฯ อ.เศรษฐี ฟังแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งกรรมคืออันใด อันมาก รับแล้ว ซึ่งข้าวเปลือกนั้นเที่ยว แม้ด้วยทรัพย์อันมีอยู่ ในเรือน (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งร้อยแห่งฉาง ท. ๑๓ ด้วยทั้งนี้ ยังฉางทั้งปวง ท. ให้เต็มแล้ว ด้วยข้าวเปลือก ท. ฯ ครั้นเมื่อฉาง ท. ไม่เพียงพออยู่ (อ.เศรษฐี) (ยังภษณะ ท.) มีตุ่มเป็นต้น ให้เต็มแล้ว กระทำแล้ว ซึ่งหลุม ผังแล้ว (ซึ่งข้าวเปลือก) อันเหลือลง ในแผ่นดิน ฯ

(อ.เศรษฐี) ขยำแล้ว (ซึ่งข้าวเปลือก) อันเหลือลงจากการฝัง กับ ด้วยดินเหนียว (ยังบุคคล) ให้ฉาบแล้ว ซึ่งฝา ท. ฯ โดยสมัย อื่นอีก (อ.เศรษฐี) นั้น ครั้นเมื่อภัยคือความหิว ถึงพร้อมแล้ว บริโภคอยู่ ซึ่งข้าวเปลือก อันตนเก็บไว้ได้อย่างไร ครั้นเมื่อข้าวเปลือกอันตนเก็บ ไว้แล้ว ในฉาง ท. ด้วย (ในภษณะ ท.) มีตุ่มเป็นต้น ด้วย สีนรอบแล้ว (ยังบุคคล) ให้ร้องเรียกแล้ว ซึ่งชนผู้เป็นบริวาร ท. กล่าวแล้ว ว่า แน่ะพ่อ ท. (อ.เจ้า ท.) จงไป, (อ.เจ้า ท.) เข้าไปแล้ว สู่ภูเขา เป็นอยู่อยู่ เป็นผู้ใคร่เพื่ออันมา สู่น้ำนัก ของเรา (เป็น) จงมา ในกาลแห่งภิกษุอันบุคคลหาได้โดยง่าย, หากว่า (อ.เจ้า ท.) จะไม่มา ไช้, (อ.เจ้า ท.) จงเป็นอยู่ (ในที่) นั้นนั่นเที่ยว ดังนี้ ฯ (อ.ชนผู้เป็นบริวาร ท.) เหล่านั้น ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ

ก็ อ.ทาส คนหนึ่ง ชื่อว่า ปุณณะ ผู้กระทำซึ่งความขวนขวาย ล้าลงแล้ว ในสำนัก (ของเศรษฐี) นั้น ฯ อ.ชน ท. ๕ นั้นเที่ยว คือ อ.เศรษฐี กับ (ด้วยทาส) นั้น อ.ภรรยาของเศรษฐี อ.บุตรของเศรษฐี อ.หญิงสะเฝ้าของเศรษฐี ได้เป็นแล้ว ฯ (อ.ชน ท.) เหล่านั้น แม้ครั้น เมื่อข้าวเปลือก อันตนผังไว้แล้ว ในหลุม ท. ในแผ่นดิน สีนรอบแล้ว ยังดินเหนียวที่ฝา ให้ตกแล้ว ให้เปียกแล้ว (ยังอัฐภาพ) ให้เป็นไป แล้ว ด้วยข้าวเปลือก (อันตน) ได้แล้ว (แต่ดินเหนียวที่ฝา) นั้น ฯ

เอว วิปัสสิพุทธรูป ปุณณภมม กตวา ตโต จโต เทเวสุ จ มนุสเสสุ จ สัสนโต อิมสมิ ภาทกบปเป พาราณสีย มหาโภเค เสฏฐิกลุเล นิพพุตติตวา พาราณสีเสฏฐี นาม อโหสิ.

เอกทิวสั ราชุปฏจัน คจจนโต ปุโรหิตั ทิสวา “กั อจริย นกขตตมฺหุตตํ อุปะธาเรธาติ อาห. “อาม อุปะธาเรมิ, กั อญญํ อมฺหากั กมฺมนฺติ. “เตนหิ กัทิสั ชนปทจาริตฺตุนฺติ.

“เอกั ภยั ภวิสฺสตีติ. “กั ภยั นามาติ. “ฉาตภยั เสฏฐีติ. “กทา ภวิสฺสตีติ. “อิตโต ตินฺณํ สัจฺจจฺรณํ อจฺเจนาติ. ตั สุตฺวา เสฏฐี พุํ กสิกกมฺมํ กาเรตฺวา เคเห วิชฺชมาณธเนนาปี ธญฺญเมว เคเหตฺวา อพุตฺมเตรสานิ โภฏฺสทานิ กาเรตฺวา สพุพโกฏฺเส วิหิํ ปุเรสิ. โภฏฺเสสุ อปุปะโหนฺเตสุ, จาภิวาทีนึ ปุเรตฺวา อวเสสิ ภูมियั อวาวาฏั กตฺวา นิชนิ.

นิธานาวเสสิ มตฺติกาย สทฺธิ มทฺทิตฺวา ภิตฺติโย ลิมฺปาเปสิ. โส อปุเรน สมเยน, ฉาตภายเย สมฺปตฺเต, ยถานิกฺขิตฺตํ ธญฺญํ ปริภุญฺชนฺโต, โภฏฺเสสุ จ จาภิวาทีสุ จ นิกฺขิตฺตธญฺเยน ปริภุญฺเชน, ปริชฺเชน ปกุโกลาเปตฺวา อาห “คจฺจถ ตาตา, ปพุพตํ ปวิสิตฺวา ชีวฺนตา สุกฺกิชฺชาเล มม สนฺติกั อาคนฺตุกามา อาคจฺจถ, โน เจ, ตตฺเถว ชีวธาติ. เต ตถา อักสุ.

ตสฺส ปน สนฺติเก เวยฺยาวจฺจกโร เอโก ปุณฺโณ นาม ทาโส โอบิยิ. “เตน สทฺธิ เสฏฐี เสฏฐิชายา เสฏฐิปุตฺโต เสฏฐิสฺสณิสาติ ปญฺเจว ชนา อเหตุ. เต, ภูมियั อวาวาฏฺสุ นิหิตฺตญฺเยน ปริภุญฺเชน, ภิตฺติมตฺติกั ปาเตตฺวา เตเมตฺวา ตโต ลทฺตธญฺเยน ยาปยีสฺสุ.

ครั้งนั้น อ.ภรรยา (ของเศรษฐี) นั้น ครั้นเมื่อความหิว ท่วมทับอยู่ ครั้นเมื่อดินเหนียว ลื่นไปอยู่ ยังดินเหนียวอันเหลือลงแล้ว ในส่วนแห่งฝาเรือน ท. ให้ตกแล้ว ให้เปียกแล้ว ได้แล้ว ซึ่งข้าว เปลือก ท. มีกึ่งแห่งอาพหกะเป็นประมาณ ซ้อมแล้ว ถือเอาแล้ว ซึ่งทะนานแห่งข้าวสาร ทะนานหนึ่ง ใส่เข้าแล้ว โนมมือ โบกหนึ่ง เพราะอันกลัวแต่ใจว่า อ.โจร ท. มาก ย่อมมี ในกาล (แห่มหาชน) หิวแล้ว ดั่งนี้ ปิดแล้ว ผัง ตังไว้แล้ว ในแผ่นดิน ฯ

ครั้งนั้น อ.เศรษฐี มาแล้ว แต่ที่เป็นที่บำรุงซึ่งพระราชา กล่าวแล้ว (ภรรยา) นั้น ว่า เนาะนางผู้เจริญ (อ.เรา) เป็นผู้หิวแล้ว ย่อมเป็น, (อ.โภชนะ) อะไรๆ มีอยู่ หรือ ดั่งนี้ ฯ (อ.ภรรยา) นั้น ไม่กล่าวแล้ว (ซึ่งโภชนะ) อันไม่มีอยู่ ว่า (อ.โภชนะ) ย่อมไม่มี ดั่งนี้ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ นาย อ.ทะนานแห่งข้าวสาร ทะนานหนึ่ง มีอยู่ ดั่งนี้ ฯ (อ.เศรษฐี) ถามแล้ว ว่า (อ.ทะนานแห่งข้าวสาร) นั้น (มีอยู่) ในที่ ไหน ดั่งนี้ ฯ

(อ.ภรรยา กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ทะนานแห่งข้าวสาร) อันดิฉัน ผัง ตังไว้แล้ว เพราะอันกลัวแต่ใจ ดั่งนี้ ฯ (อ.เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น อ.เธอ ขุดขึ้นแล้ว (ซึ่งทะนานแห่งข้าวสาร) นั้น จงหุงต้ม (ซึ่งโภชนะ) อะไรๆ ดั่งนี้ ฯ (อ.ภรรยา กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าว่า (อ.ดิฉัน) จักต้ม ซึ่งข้าวต้ม ไชร์, (อ.ข้าวต้ม นั้น) จักมี สีนวาระ ท. ๒ (แห่งวัน), ถ้าว่า (อ.ดิฉัน) จักหุง ซึ่งข้าวสวย ไชร์, (อ.ข้าวสวย นั้น) จักมี สีนวาระหนึ่งนั้น เทียว, ข้าแต่ นาย (อ.ดิฉัน) จะหุงต้ม อย่างไร ดั่งนี้ ฯ

(อ.เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า อ.ปัจจัย อย่างอื่น ของเรา ท. ย่อมไม่มี, (อ.เรา ท.) กินแล้ว ซึ่งข้าวสวยเทียว จักตาย, อ.เธอ จงหุง ซึ่งข้าวสวยนั้น เทียว ดั่งนี้ ฯ (อ.ภรรยา) นั้น หุงแล้ว ซึ่งข้าวสวย กระทำแล้ว ให้เป็นส่วน ๕ ยังส่วนแห่งภัตร ของเศรษฐี ให้เจริญแล้ว วางไว้แล้ว ข้างหน้า ฯ

ในขณะนั้น อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า รูปหนึ่ง ที่ภูเขาชื่อว่า คันธมาทน์ ออกแล้ว จากสมาบัติ ฯ ได้ยินว่า อ.ความหิว ย่อมไม่เบียดเบียน ในภายในแห่งสมาบัติ เพราะผลแห่งสมาบัติ แต่ว่า (อ.ความหิว) เป็นธรรมชาติมีกำลัง เป็น รวากะว่า เมาอยู่ ซึ่งพื้นแห่งท้อง ย่อมเกิดขึ้น (แก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ท.) ผู้ออกจากสมาบัติ, เพราะเหตุนั้น (อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า ท.) เหล่านั้น ตรวจดูแล้ว ซึ่งที่เป็นที่ได้อ ย่อมไป ฯ

ก็ (อ.ชน ท.) ถวายแล้ว ซึ่งทาน (แก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ท.) เหล่านั้น ย่อมได้ (ในสมาบัติ ท.) มีตำแหน่งแห่งเสนาบดีเป็นต้น หนา ซึ่งสมาบัติ อย่างใดอย่างหนึ่ง ในวัน นั้น, เพราะเหตุนั้น (อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า) แม้นั้น ตรวจดูอยู่ ด้วยจักขุ อันเป็นทิพย์ (คิดแล้ว) ว่า อ.ภัยคือความหิว เกิดขึ้นแล้ว ในชมพูทวีปทั้งสิ้น, ก็ อ.ข้าสูก มีทะนานเป็นประมาณเทียว (อันบุคคล) หุงแล้ว เพื่อชน ท. ๕ ในเรือนของเศรษฐี,

อดสูส ซาชา, ฉาดเก อวตถรรนเต, มตติกา ยชียมานาย, ภิตติปเทเสสุ อวสิฏฐมตติกั ปาเตตวา เตเมตวา อทตมาพหกมตเต วีหิ ลภิตวา โภฏฏตวา เอกิ ตถุทูลนาพี คเหตุวา “ฉาดกกาเล พหู โจรา โหนตติติ โจรภเยน เอกสุมี กุฏฏ ปกขิปิตวา ปิทิตวา ภูมิมิ นิภขนิตวา จเปสิ.

อด นั เสฎฐี ราชูปฐานโต อาคนตวา อาห “ภทเท ฉาโตมฺหิ, อตฺถิ กิณฺฑิตฺติ. สว วิชฺชมานัน “นตฺถิตฺติ อวตฺวา “สามิ เอกา ตถุทูลนาพี อตฺถิตฺติ อาห. “กหํ สาทิ.

“โจรภเยน เม นิภขนิตวา จปีตาทิ. “เตนหิ นํ อุตฺตริตฺวา กิณฺฑิ ปจาทิตฺติ. “สเจ ยาคุํ ปจิสฺสามิ, เทว วาเว ภวิสฺสตี: สเจ ภตฺตํ ปจิสฺสามิ, เอกวารเมว ภวิสฺสตี; กิ ปจามิ สามิตฺติ.

“อมุหากิ อญฺโณ ปจฺจโย นตฺถิ, ภตฺตํ ภูณฺขิตฺวา ว มริสฺสาม, ภตฺตเมว ปจาทิตฺติ. สว ภตฺตํ ปจิตฺวา ปญฺจ โภฏฐาเส กตฺวา เสฎฐิโน ภตฺตโภฏฐาสํ วทฺธเมตฺวา ปฺรโต จเปสิ.

ตสุมี ขณ คณฺฐมาทนปพฺพเต เอกิ ปจฺเจกพฺพุโธ ส มาปตฺติโต วุฏฐหิ. อนฺโตส มาปตฺติยํ กิร ส มาปตฺติฝเลน ชิมฺจุฉา น พาทติ, ส มาปตฺติวุฏฐิตานํ ปน พลวตี หุตฺวา อุตฺรปฏฺถลํ ทหนฺตี วิย อฺปปชฺชติ; ตสฺมา เต ลภนาฏฐานํ โอลเกตฺวา คจฺจนฺติ.

ตํ ทิวสญฺจ เตสํ ทานํ ทตฺวา เสนาปติภูฏานาทีสุ อญฺญตฺริ สมฺปตฺตี ลภนฺติ; ตสฺมา โสปี ทิพฺเพน จกฺขุณา โอลเกนฺโต “สกลชมฺพทีเป ฉาดกภยํ อฺปปนฺนํ, เสฎฐิเคเห จ ปญฺจนฺนํ ชนानํ นาพีโกทโนว ปกฺโก;

(อ.ชน ท.) เหล่านั้น เป็นผู้มีศรัทธา (จักเป็น) หรือ หรือว่า จักอาจ เพื่ออันกระทำ ซึ่งการสงเคราะห์ แก่เรา ดังนี้ เห็นแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งชน ท.) เหล่านั้น เป็นผู้มีศรัทธา ด้วย ซึ่งความที่ (แห่งชน ท.) เหล่านั้น เป็นผู้สามารถ เพื่ออันกระทำ ซึ่งการสงเคราะห์ ด้วย ถือเอา ซึ่งบาตรและจีวร ไปแล้ว แสดงแล้ว ซึ่งตน ผู้ยื่นแล้ว ณ ประตู ข้างหน้า ของเศรษฐี นั้นเทียว ฯ

(อ.เศรษฐี) นั้น เห็นแล้ว (ซึ่งพระปัจเจกพุทธเจ้า) นั้นเทียว มีจิตอัน เลื่อมใสแล้ว (คิดแล้ว) ว่า อ.ความดี มีอย่างนี้เป็นรูป อันเรา เห็นแล้ว เพราะความที่ แห่งท่าน เป็นท่าน อันเรา ไม่ถวายแล้ว แม้ในกาล ก่อน, ก็ อ.ภักดิ์ นี้ แล พึงรักษา ซึ่งเรา สิ้นวันหนึ่งนั้นเทียว, ส่วนว่า (อ.ท่าน) อัน (อันเรา) ถวายแล้ว แก่พระผู้เป็นเจ้า เป็นท่านนำมา ซึ่งประโยชน์เกื้อกูล แก่เรา จักเป็น ในโกฏิแห่งกัปปี ท. มีไซ่หนึ่ง ดังนี้ นำไปปราศแล้ว ซึ่งถาดแห่งภักดิ์ นั้น เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระ ปัจเจกพุทธเจ้า ไหว้แล้ว ด้วยอันตั้งไว้เฉพาะแห่งองค์ & (ยังพระปัจเจกพุทธเจ้า) ให้เข้าไปแล้ว สูเรื่อน ล้างแล้ว ซึ่งเท้า ท. (ของพระปัจเจกพุทธเจ้า) ผู้นั่งแล้ว บนอาสนะ วางไว้แล้ว (ซึ่งถาดแห่งภักดิ์) บนตั้งอันบุคคลกระทำแล้วด้วยทอง ถือเอาแล้ว ซึ่งถาดแห่งภักดิ์ นั้น เกลี่ยลงแล้ว ในบาตร ของพระปัจเจกพุทธ เจ้า ฯ ครั้นเมื่อภักดิ์ อันเหลือลงเข้าไปด้วยทั้งกึ่ง (อันเศรษฐี ถวายแล้ว) อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า ปิดแล้ว ซึ่งบาตร ด้วยมือ ฯ

ครั้งนั้น (อ.เศรษฐี) กล่าวแล้ว (แก่พระปัจเจกพุทธเจ้า) นั้น ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ส่วน) นี้ เป็นส่วน ส่วนเดียว แห่งข้าวสุก อันบุคคลหุงแล้ว เพื่อชน ท. & ด้วยทะนานแห่งข้าวสาร ทะนานหนึ่ง (ย่อมเป็น) (อันกระผม) ไม่อาจ เพื่ออันกระทำ (ซึ่งภักดิ์) นี้ โดยส่วน ๒, (อ.ท่าน ท.) ขอจงอย่ากระทำ ซึ่งการสงเคราะห์ ในโลกนี้ แก่กระผม, (อ.กระผม) เป็นผู้ใคร่เพื่ออันถวาย (ซึ่งภักดิ์ กระทำ) ให้เป็นภักดิ์มี ส่วนเหลือลงออกแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ ได้ถวายแล้ว ซึ่งภักดิ์ ทั้งปวง, ก็ แล (อ.เศรษฐี) นั้น) ครั้นถวายแล้ว ตั้งไว้แล้ว ซึ่งความปรารถนา ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ข้าพเจ้า) อย่าได้เห็นแล้ว ซึ่งภัยคือความดี มีอย่างนี้เป็นรูป ในที่ (แห่งข้าพเจ้า) บังเกิดแล้ว อีก, (อ.ข้าพเจ้า) เป็นผู้สามารถ เพื่ออันให้ ซึ่งภักดิ์อันเป็นพืช (แก่ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพูทวีปทั้งสินโดยปกติ พึงเป็น จำเดิม (แต่กาล) นี้, (อ.ข้าพเจ้า) ไม่พึง กระทำแล้ว ซึ่งการงาน ด้วยมืออันเป็นของตน สำเร็จ ซึ่งอันเป็นอยู่,

อ.สายแห่งข้าวสาลีอันแดง ท. ตกแล้ว ยังฉางทั้งปวง ท. พึงให้เต็ม ในขณะ (แห่งข้าพเจ้า ยังบุคคล) ให้ชำระแล้ว ซึ่งร้อยละแห่งฉาง ๑๓ ด้วยทั้งกึ่ง ท. อาบแล้ว ซึ่งศีรษะ นั้นแล้ว ไกล่ประตู (แห่งฉาง ท.) เหล่านั้น แลดูแล้ว ในเบื้องบน นั้นเทียว, อนึ่ง (อ.ภรรยา) นั้นนั้นเทียว เป็นภรรยา ของข้าพเจ้า (จงเป็น), (อ.บุตร) นั้นนั้นเทียว เป็นบุตร (จงเป็น), (อ.หญิงสะไภ้) นั้นนั้นเทียว เป็นหญิงสะไภ้ (จงเป็น), (อ.ทาส) นั้นนั้นเทียว เป็นทาส จงเป็น ในที่ แห่งข้าพเจ้า ทั้งบังเกิดแล้วๆ ดังนี้ ฯ

สหธา นุ โข เอเต สกขิสฺสนฺติ วา มม สงฺคหํ กาคฺคฺนฺติ เตสํ สหฺตภาวญฺจ สงฺคหํ กาคฺคฺ สมฺตฺตภาวญฺจ ทิสฺวา ปตฺตจิวรมาทาย คนฺตฺวา เสฏฺฐิสฺส ปฺรโต ทฺวาเร จิตฺเมว อตฺตานํ ทสฺเสสิ.

โส ตํ ทิสฺวา ว ปสนฺนจิตฺโต “ปุพฺเพปิ มया ทานสฺส อทฺิณฺนตฺตา เอรุฏฺปิ ฉาตกํ ทิฏฺฐํ, อิทํ โข ปน ภตฺตํ มํ เอกทิวสญฺเอย รุกฺเขยฺย, อยฺยสฺส ปน ทินฺนํ อนเภาสฺส กปฺปโกฏฺฐิสฺส มม หิตาวํ ภาวิสฺสตีติ ตํ ภตฺตปาตี อปเนตฺวา ปฺจเจกพุทฺธํ อฺปฺสจกมิตฺวา ปญฺจปติฏฺฐิติน วนฺทิตฺวา เคนํ ปเวเสตฺวา อาสเน นิสฺสินฺสฺส ปาเท โธวิตฺวา สฺวณฺณปฺีเส จเปตฺวา ตํ ภตฺตปาตี อาทาย ปฺจเจกพุทฺธสฺส ปตฺเต โอภิรี. อฺปฺจตฺตฺมาวเสเส ภตฺเต ปฺจเจกพุทฺธโ หตฺเถน ปตฺตํ ปิทฺติ.

อด นี้ “ภนฺเต เอกาย ตณฺหฺลนาพฺิยา ปญฺจนฺนํ ชนानํ ปกฺกโธทนสฺส อโย เอกโก โภฏฺจาโส, อิมํ ทฺวิธา กาคฺคฺ น สกฺกา, มา มยํ อิจฺ โลเก สงฺคหํ กโรถ, นีรวเสสํ ทาตฺกาโมมฺหีติ วตฺวา สพฺพํ ภตฺตมทาสิ, ทตฺวา จ ปน ปตฺถนํ จเปสิ “มา ภนฺเต ปฺน นีพฺพตฺตฺฏฺฐาเน เอรุฏฺปิ ฉาตกภยํ อทฺุทฺสํ, อิตฺโต ปญฺจาย สกฺกชมฺพฺพิปฺวาสิ นํ วิชภตฺตํ ทาตฺุ สมฺตฺโต ภาเวยฺย, สหฺตฺเถน กมฺมํ กตฺวา ชีวิตํ น กปฺเปยฺย,

อหฺตฺเมตฺรสโกฏฺฐสฺตานิ โสธาเปตฺวา สีสํ นหายิตฺวา เตสํ ทฺวาเร นิสฺสิทิตฺวา อฺุทฺธํ โอลิกิตฺกฺขณฺเมว เม รตฺตฺสาลิธารา ปตฺติตฺวา สพฺพโกฏฺเจ ปฺุเรยฺย, นีพฺพตฺตฺนินีพฺพตฺตฺฏฺฐาเน จ เม อยฺเมว ภริยา, อยฺเมว ปฺุตฺโต, อยฺเมว สฺถนฺิสฺสา, อยฺเมว ทาโส โหตฺตุติ.

แม่ อ.ภรรยา (ของเศรษฐี) นั้น คิดแล้ว ว่า ครั้นเมื่อสามี ของเรา อันความหิว บีบคั้นอยู่ อันเรา ไม่อาจ เพื่ออันกินได้ ดังนี้ ถวายแล้ว ซึ่งส่วน ของตน แก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ตั้งไว้แล้ว ซึ่งความปรารถนา ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ดิฉัน) ไม่พึงเห็น ซึ่งภัยคือความหิว มีอย่างนี้เป็นรูป ในที่ (แห่งดิฉัน) บังเกิดแล้ว จำเดิม (แต่กาล) นี้, ก็ เมื่อดิฉัน กระทำแล้ว ซึ่งถาดแห่งภัตร ข้างหน้า แม่ให้อยู่ ซึ่งภัตร (แก่ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพุกวี่ปทั้งสิ้นโดยปกติ, (อ.ดิฉัน) จะไม่ลุกขึ้น เพียงใด, อ.ที (แห่งภัตร อันดิฉัน) ทั้งถือเอาแล้วๆ เป็นที่เต็มแล้ว นั้นนึ่งเดียว จงเป็น เพียงนั้น, (อ.สามี) นั้นนึ่งเดียว เป็นสามี (จงเป็น), (อ.บุตร) นั้นนึ่งเดียว เป็นบุตร (จงเป็น), (อ.หญิงสะใภ้) นั้นนึ่งเดียว เป็นหญิงสะใภ้ (จงเป็น), (อ.ทาส) นั้นนึ่งเดียว เป็นทาส จงเป็น ดังนี้ ฯ

แม่ อ.บุตร (ของเศรษฐี) นั้น ถวายแล้ว ซึ่งส่วน ของตน แก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ตั้งไว้แล้ว ซึ่งความปรารถนา ว่า (อ.ข้าพเจ้า) ไม่พึงเห็น ซึ่งภัยคือความหิว มีอย่างนี้เป็นรูป จำเดิม (แต่กาล) นี้, ก็ เมื่อข้าพเจ้า ถือเอาแล้ว ซึ่งถวทรัพย์หนึ่ง ถูหนึ่ง แม่ให้อยู่ ซึ่งกหาปณะ ท. (แก่ ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพุกวี่ปทั้งสิ้นโดยปกติ อ.ถู นี้ เป็นถูเต็มรอบแล้วเทียว จงเป็น, (อ.มารดาและบิดา ท.) เหล่านี้นึ่งเทียว เป็นมารดาและบิดา ของข้าพเจ้า จงเป็น, (อ.ภรรยา) นี้ เป็นภรรยา (จงเป็น), (อ.ทาส) นี้ เป็นทาส จงเป็น ดังนี้ ฯ

แม่ อ.หญิงสะใภ้ (ของเศรษฐี) นั้น ถวายแล้ว ซึ่งส่วน ของตน แก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ตั้งไว้แล้ว ซึ่งความปรารถนา ว่า (อ.ดิฉัน) ไม่พึงเห็น ซึ่งภัยคือความหิว มีอย่างนี้เป็นรูป จำเดิม (แต่กาล) นี้, ก็ เมื่อดิฉัน ตั้งไว้แล้ว ซึ่งกระบุงแห่งข้าวเปลือก อันหนึ่ง ข้างหน้า แม่ให้อยู่ ซึ่งภัตรอันเป็นพีช (แก่ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพุกวี่ปทั้งสิ้น โดยปกติ อ.ความที่ (แห่งข้าวเปลือก) เป็นของสิ้นไปแล้ว ออย่าปรากฏแล้ว, (อ.แม่ผัวและพ่อผัว ท.) เหล่านี้นึ่งเทียว เป็นแม่ผัว และพ่อผัว จงเป็น, (อ.สามี) นั้นนึ่งเทียว เป็นสามี (จงเป็น), (อ.ทาส) นั้นนึ่งเทียว เป็นทาส (จงเป็น) ดังนี้ ฯ

แม่ อ.ทาส (ของเศรษฐี) นั้น ถวายแล้ว ซึ่งส่วน ของตน แก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ตั้งไว้แล้ว ซึ่งควา ปรารถนา ว่า (อ.ข้าพเจ้า) ไม่พึงเห็น ซึ่งภัยคือความหิว มีอย่างนี้เป็นรูป จำเดิม (แต่กาล) นี้, (อ.นาย ท.) เหล่านี้ ทั้งปวง เป็นนาย จงเป็น, ก็ เมื่อข้าพเจ้า ไถอยู่ อ.รอย ท. ๗ มีรางอันเป็นวิธีการแห่งไม้เป็นประมาณ คือ (อ.รอย ท.) ๓ (โดยข้าง) นี้ (อ.รอย ท.) ๓ (โดยข้าง) นั้น (อ.รอย) รอยหนึ่งในท่ามกลาง จงไป ดังนี้ ฯ

(อ.ทาส) นั้น ปรารถนาแล้ว ซึ่งตำแหน่งแห่งเสนาบดี เป็นผู้ สามารถ เพื่ออันได้ ในวันนั้นเทียว (ย่อมเป็น), แต่ ว่า (อ.ทาส นั้น) ตั้งไว้แล้ว ซึ่งความปรารถนา ว่า (อ.นาย ท.) เหล่านี้นึ่งเทียว เป็นนาย ของข้าพเจ้า จงเป็น ดังนี้ เพราะความรัก ในนาย ท. ฯ

ภริยาปิสุส “มม สามีเก ชิมจฉาย ปิพียมาน, น สกกา มยา ภูษิตุนุติ จินุเตตวา อตุตโน โกฎาส์ ปุจเจกพุทธสฺส ทตฺวา ปตฺถนํ จเปสิ “อิโต ปุฏฺสาเย เอวรูปํ ฉาตกภยํ น ปสฺเสยฺยํ, ภาตฺตถาลิกํ ปุริโต กตฺวา สกฺลชฺมพฺทึปวาสีนํ ภาตฺตํ เทนฺตียาปิ จ เม, ยาว น อฏฺฐหามิ; ตาว คหิตคฺคหิตฏฺฐานํ ปุริตเมว โหตุ, อยเมว สามีโก, อยเมว ปุตุโต, อยเมว สฺถิสฺสา, อยเมว ทาโส โหตุติ.

ปุตุโตปิสุส อตุตโน โกฎาส์ ปุจเจกพุทธสฺส ทตฺวา ปตฺถนํ จเปสิ “อิโต ปุฏฺสาเย เอวรูปํ ฉาตกภยํ น ปสฺเสยฺยํ, เอกญฺจ เม สหสฺสตุฏฺฐิกํ คเหตุวา สกฺลชฺมพฺทึปวาสีนํ กหาปณํ เทนฺตฺสฺสาปิ, อยํ ฏฺวิกา ปริปุณฺณา ว โหตุ, อิมเยว เม มาตาปิโตร โหนฺตุ, อยํ ภริยา, อยํ ทาโสติ.

สฺถิสฺสาปิสุส อตุตโน โกฎาส์ ปุจเจกพุทธสฺส ทตฺวา ปตฺถนํ จเปสิ “อิโต ปุฏฺสาเย เอวรูปํ ฉาตกภยํ น ปสฺเสยฺยํ, เอกญฺจ เม ฐณฺณปิฏฺกํ ปุริโต จเปตฺวา สกฺลชฺมพฺทึปวาสีนํ วิชฺฆาตฺตํ เทนฺตียาปิ, ชีณฺภาโว มา ปญฺญายิตฺถ, อิมเยว สสฺสสฺสสุธา โหนฺตุ, อยเมว สามีโก, อยเมว ทาโสติ.

ทาโสปิสุส อตุตโน โกฎาส์ ปุจเจกพุทธสฺส ทตฺวา ปตฺถนํ จเปสิ “อิโต ปุฏฺสาเย เอวรูปํ ฉาตกภยํ น ปสฺเสยฺยํ, สพฺเพ อิม สามีกา โหนฺตุ, กสนฺตฺสฺส จ เม, “อิโต ติสฺโส เอโต ติสฺโส มชฺฌเม เอกาติ ทารุณฺมพณฺมตฺตา สตฺต สิตาโย คจฺจณฺตุติ.

โส ตํ ทิวสํ เสนาปติฏฺฐานํ ปฏฺเจตฺวา ลหฺกฺ สมนฺตฺโตว, สามีเกสุ ปน สิเนเหเน “อิมเยว เม สามีกา โหนฺตุติ ปตฺถนํ จเปสิ.

อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า กล่าวแล้ว ว่า (อ.ความปรารถนา อันท่าน ปรารถนาแล้ว) อย่างนี้ จงมีเกิด ดังนี้ ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งคำ (ของชนท.) แม้ทั้งปวง กระทำแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา ด้วยคาถาของพระปัจเจกพุทธเจ้าท. คิดแล้วว่า อ.อันอันเรา ยังจิต (ของชน ท.) เหล่านี้ ให้เลื่อมใส ย่อมควร ดังนี้ อธิษฐานแล้ว ว่า อ.ชน ท. เหล่านี้ จงเห็น ซึ่งเรา เพียงใด แต่ภูเขาชื่อว่าคันธมาทน์ ดังนี้ หลีกไปแล้ว ๕ อ.ชน ท. แม้เหล่านั้น ได้ยืนแลดูอยู่แล้วเทียว ๕ (อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า) นั้น ไปแล้ว แบ่งแล้ว ซึ่งภคฺตร นั้น กับ ด้วยร้อยแห่งพระปัจเจกพุทธเจ้าท. ๕ ๕

(อ.ภคฺตร) นั้น เพียงพอแล้ว (แก่พระปัจเจกพุทธเจ้าท.) ทั้งปวง ด้วยอานูภาพ (ของพระปัจเจกพุทธเจ้า) นั้น ๕ อ.ชน ท. แม้เหล่านั้น ได้ยืนแลดูอยู่แล้วเทียว ๕ ก็ ครั้นเมื่อท่ามกลางแห่งวัน ก้าวล่วงแล้ว อ.ภรรยาสของเศรษฐี ล้างแล้ว ซึ่งหม้อข้าว ปิดแล้ว วางไว้แล้ว ๕ แม้ อ.เศรษฐี ผู้ อันความหิว บีบคั้นแล้ว นอนแล้ว ก้าวลงแล้ว สู่ความหลับ ๕ (อ.เศรษฐี) นั้น ตื่นแล้ว ในสมัยคือ เวลาเย็นแห่งวัน กล่าวแล้ว ภรรยา ว่า เน้นนางผู้เจริญ (อ.เรา) เป็นผู้หิวแล้ว เกินเปรียบ ย่อมเป็น, อ.เมล็ดข้าวอันไฟไหม้แล้ว ท. ที่พื้น แห่งหม้อข้าว มีอยู่ หรือ หนอ แล ดังนี้ ๕ (อ.ภรรยา ของเศรษฐี) นั้น แม้รู้อยู่ ซึ่งความที่ แห่งหม้อข้าว เป็นของ (อันตน) ล้างแล้ว ตั้งไว้แล้ว ไม่กล่าวแล้ว ว่า (อ.เมล็ดข้าวอันไฟไหม้แล้ว ท.) ย่อมไม่มี ดังนี้ (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ดิฉัน) เปิดแล้ว ซึ่งหม้อข้าว จักบอก ดังนี้ ลูกขึ้นแล้ว ไปแล้ว สู่ที่ตั้ง แห่งหม้อข้าว เปิดแล้ว ซึ่งหม้อข้าว ๕

อ.หม้อข้าว อันเต็ม ด้วยภคฺตร อันมีสีเช่นกับด้วยดอกมะลิตุ้ม ได้ ยกขึ้น ซึ่งฝา ตั้งอยู่แล้ว ในขณะที่นั้นนั้นเทียว ๕ (อ.ภรรยาของเศรษฐี) นั้น เห็นแล้ว (ซึ่งภคฺตร) นั้น มีสีระอันปิติ ถูกต้องแล้ว กล่าวแล้ว ภรรยาว่า ข้าแต่ นาย อ.ท่าน จงลุกขึ้นเถิด, อ.ดิฉัน ล้างแล้ว ซึ่งหม้อข้าว ปิดแล้ว, ก็ (อ.หม้อข้าว) นั้นนั้น เป็น หม้อเต็ม ด้วยภคฺตร อันมีสีเช่นกับด้วยดอกมะลิตุ้ม (ย่อมเป็น), ชื่อ อ.บุญ ท. เป็นบุญมีรูปอันบุคคลพึงกระทำ (ย่อมเป็น), ชื่อ อ.ทาน เป็นทานควรแล้วแก่ความเป็นทานอันบุคคลพึงให้ (ย่อมเป็น), ข้าแต่ นาย (อ.ท่าน) จงลุกขึ้นเถิด, (อ.ท่าน) จงบริโภคเถิด ดังนี้ ๕ (อ.ภรรยาของเศรษฐี) นั้น ได้ให้แล้ว ซึ่งภคฺตร แก่บิดาและ บุตร ท. ๒ ๕

(ครั้นเมื่อบิดาและบุตร ท.) เหล่านั้น บริโภคแล้ว ลุกขึ้นแล้ว (อ.ภรรยาของเศรษฐี) นั้นแล้ว กับ ด้วยหญิงสะใภ้ บริโภคแล้ว ได้ให้แล้ว ซึ่งภคฺตร แก่ นายปุณณะ ๕ อ.ที่ (แห่งภคฺตร) อันภรรยา ของเศรษฐี นั้น) ทั้งถือเอาแล้วๆ ไม่สิ้นไปอยู่ ๕ อ.ที่ (แห่งภคฺตร) อันภรรยาของเศรษฐี นั้น) ถือเอาแล้ว คราวเดียว ด้วยทัพพี นั้นเทียว ปรากฏอยู่ ๕ ในวัน นั้นนั้นเทียว (อ.ส่วน ท.) มีฉางเป็นต้น เต็มแล้ว อีก โดยทำนองที่เต็มแล้ว ในกาลก่อน นั้นเทียว ๕

ปัจเจกพุทธโธ สัพเพสปี วจนาวสานะ “เอว โหตุติ วตุวา ปจฺเจกพุทธคาถาหิ อนุโมทณํ กตุวา “มยา อิมสํ จิตฺตํ ปสาเทตฺตํ วฏฺฏตีติ จินฺเตตฺตวา “ยาว คนฺธมาทนปพฺพตา อิม ชนา มํ ปสฺสนฺตฺตติ อธิภุจฺหิตฺวา ปกฺกามิ. เตปิ โยโลเกนฺตาว อภุจฺสฺ. โส คนฺตฺวา ตํ ภตฺตํ ปญฺจหิ ปจฺเจกพุทธสฺเตหิ สทฺธิ สํวิภฺชิ.

ตํ ตสฺสญาณฺภาเวน สพฺเพสํ ปโหสิ. เตปิ โยโลเกนฺตาว อภุจฺสฺ. อติภฺกนฺเต ปน มชฺฌนฺตฺตเก, เสฏฺฐิจฺริยา อุกฺขลํ โหวิตฺวา ปิทฺหิตฺวา จเปสิ. เสฏฺฐีปิ ชิฆฺจฺจาย ปิพีโต นิปชฺชิตฺวา นิทฺทํ โอกฺกมิ. โส สยถฺนุสฺสมเย ปพฺพชฺฌิตฺวา ภริยํ อาห “ภทฺเท อติวีย ฉาโตเมหิ, อตฺถิ นุ โข อุกฺขลฺยา ตเล ฉามกสิตฺตานํติ. สภา โหวิตฺวา อุกฺขลฺยา จปิตาภํ ชานนฺตฺปิ “นตฺถิตฺติ อวตฺวา “อุกฺขลํ วิวริตฺวา อาจิกฺขิสฺสสามีติ อุกฺกฺจาย อุกฺขลฺยา มฺลํ คนฺตฺวา อุกฺขลํ วิวริ.

ดาวเทว สุมณมกุลสทิสวณฺณสุส ภตฺตสุส ปุรา อุกฺขลํ ปิธานํ อุกฺกฺปิตฺวา อุกฺกฺจาสิ. สาทํ ทิสฺวา ปิตฺยา ณฺจฺจสฺสริวา เสฏฺฐี อาห “อุกฺกฺเจหิ สามิ, อหํ อุกฺกฺขลํ โหวิตฺวา ปิทฺหิ, สภา ปเนสา สุมณมกุลสทิสวณฺณสุส ภตฺตสุส ปุรา, ปุณฺณานิ นาม กตฺตพฺพฐฺปานิ, ทานํ นาม ทาทพฺพยฺตุตฺตํ; อุกฺกฺเจหิ สามิ, ญฺชฺชสฺสุติ. สภา ทฺวิณฺนํ ปิตาปุตฺตานํ ภตฺตํ อทาสิ.

เตสุ ญฺชฺชิตฺวา อุกฺกฺเจเตสุ สฺถินฺสาย สทฺธิ นิสฺสิตฺวา ญฺชฺชิตฺวา ปุณฺณสุส ภตฺตํ อทาสิ. คหิตฺคหิตฺฏฺจฺจานํ น ชียติ. กฏฺจฺจฺจนา สกิ คหิตฺฏฺจฺจานเมว ปุณฺณายติ. ตํ ทิวสเมว โกฏฺจฺจาทโย ปุพฺพเพ ปูริตฺตนิยามเนว ปุณฺณํ ปูริสฺสุ.

(อ.เศรษฐี ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งอันป่าวร้อง ในเมือง (มีอันให้รู้) ว่า อ.ภักตร์ เกิดขึ้นแล้ว ในเรือน ของเศรษฐี, (อ.ชน ท.) ผู้มีความต้องการ ด้วยภักตร์อันเป็นพี่ช. มาแล้ว จึงถือเอาเถิด ดังนี้ (เป็นเหตุ) ๙ อ.มนุษย์ ท. ถือเอาแล้ว ซึ่งภักตร์อันเป็นพี่ช. จากเรือน (ของเศรษฐี) นั้น ๙ แม่ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพูทวีปทั้งสิ้นโดยปกติ อาศัยแล้ว (ซึ่งเศรษฐี) นั้น ได้แล้ว ซึ่งชีวิตนั้นเที่ยว ๙ (อ.เศรษฐี) นั้น เคลื่อนแล้ว (จากอัครภาพ) นั้น บังเกิดแล้ว ในเทวโลก ท่องเที่ยวไปอยู่ในเทพและมนุษย์ ท. บังเกิดแล้ว ในตระกูลแห่งเศรษฐี ในเมือง ชื่อว่าภักทียะ ในกาลเป็นที่เสด็จอุบัติแห่งพระพุทธรเจ้า นี้ ๙

แม่ อ.ภรรยา (ของเศรษฐี) นั้น บังเกิดแล้ว ในตระกูลมีโภาคะมาก ผู้ถึงแล้วซึ่งวัย ได้ไปแล้ว สูเรื่อน (ของเศรษฐี) นั้นนั่นเที่ยว ๙ อ.แพะ ท. มีประการ (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ผุดขึ้นแล้ว ในภายหลังแห่งเรือน เพราะอาศัย ซึ่งบุรพกรรม (ของเศรษฐี) นั้น (ดังนี้) ๙ แม่ อ.บุตร เป็นบุตร (ของชน ท.) เหล่านั้นเที่ยว (ได้เป็นแล้ว), อ.หญิงสะใภ้ เป็นหญิงสะใภ้เที่ยว (ได้เป็นแล้ว), อ.ทาส เป็นทาส เที่ยว ได้เป็นแล้ว ๙ ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.เศรษฐี เป็นผู้ใคร่ เพื่ออันทดลอง ซึ่งบุญ ของตน (เป็น) ยังบุคคลให้ชำระแล้ว ซึ่งร้อยแห่งนาง ท. ๑๓ ด้วยทั้งกึ่ง อาบแล้ว ซึ่งศีรษะ นุ่งแล้ว ไกล่ประตุแลดูแล้ว ในเบื้องบน ๙ (อ.นาง ท.) แม่ทั้งปวง เต็มแล้ว ด้วยข้าวสาลีแดง ท. มีประการ (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ๙

(อ.เศรษฐี) นั้น เป็นผู้ใคร่เพื่ออันทดลอง ซึ่งบุญ ท. (ของชน ท.) แม่ผู้เหลือ (เป็น) กล่าวแล้ว กะภรรยา ด้วย (กะปิยชน ท.) มีบุตรเป็นต้น ด้วย ว่า (อ.ท่าน ท.) จงทดลอง ซึ่งบุญ ท. แม่ของท่าน ท. ดังนี้ ๙ ครั้งนั้น อ.ภรรยา (ของเศรษฐี) นั้น ประดับแล้ว ด้วยเครื่องประดับทั้งปวง ท. เมื่อมหาชน เห็นอยู่นั้นเที่ยว, (ยังบุคคล) ให้นับแล้ว ซึ่งข้าวสาร ท. ยังบุคคลให้หุงแล้ว ซึ่งข้าวสวย ด้วยข้าวสาร ท. เหล่านั้น นุ่งแล้ว บนอาสนะ อันบุคคลปลาดแล้ว ไกล่ซุ้มแห่งประตุถือเอาแล้ว ซึ่งขันอันเป็นวิหารแห่งทอง (ยังบุคคล) ให้ป่าวร้องแล้วว่า (อ.ชน ท.) ผู้มีความต้องการ ด้วยภักตร์ จงมาเถิด ดังนี้ ยังภานะ (อันชน ท.) ผู้ทั้งมาแล้ว ๗ ถือเอาแล้ว ท. ให้เต็มแล้ว ได้ให้แล้ว ๙ อ.ที (แห่งภักตร์ อันภรรยาของเศรษฐี) ผู้ให้อยู่ แม่ตลอดวันทั้งสิ้น ถือเอาแล้ว ด้วยทัพพี นั้นเที่ยว ปราภฏแล้ว ๙

ก็ อ.ลักษณะเพียงดังดอกปทุม ยังพินแห่งมือเบื้องซ้าย ให้เต็มแล้ว บังเกิดแล้ว, อ.ลักษณะเพียงดังพระจันทร์ ยังพินแห่งมือเบื้องขวา ให้เต็มแล้ว บังเกิดแล้ว เพราะความที่ แห่งภักตร์เป็นภักตร์ (อันภรรยาของเศรษฐี) นั้น จับแล้ว ซึ่งหม้อข้าว ด้วยมือเบื้องซ้าย ซึ่งทัพพี ด้วยมือเบื้องขวา ยังบาตร ท. ให้เต็มแล้ว อย่างนั้นนั่นเที่ยว ถวายแล้ว แก่หมู่แห่งภิกษุ แม่ของพระพุทธรเจ้า มีในก่อน ท. ๙

“เสฏฐิสฺส เคเห ภตฺตํ อุปปนฺณํ, วิชภตฺเตหิ อตฺถิกา อาคนฺตุวา คนฺหนฺตฺตฺติ นคร โสมฺสนํ กาเรสิ. มนฺุสฺสา ตสฺส เคหโต วิชภตฺตํ คนฺหฺสิ. สกฺลชฺมฺพุทฺธิปาวาสินปิ ตํ นิสฺสาย ชีวิตํ ลภฺสิเยว. โส ตโต จูโต เทวโลก นิพฺพุตฺติตฺวา เทวมนฺุสฺเสสฺส สฺสรนฺโต อิมสฺมึ พุทฺธฺปาเท ภทฺทียนฺคเร เสฏฺฐิจฺกุล นิพฺพุตฺติ.

ภริยาปิสุส มหาโภาคฺกุล นิพฺพุตฺติตฺวา วยฺปฺตฺตา ตสฺเสว เคหํ อคฺมาสิ. ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ นิสฺสาย ปจฺจาคฺเห วุตฺตปฺปการา เมถฺยทา อฏฺฐหฺสิ. ปุตฺโตปิ เนสฺส ปุตฺโตว, สฺถินฺสา สฺถินฺสาว, ทาโส ทาโสว อโหสิ. อถฺกทิวสฺส เสฏฺฐิ อตฺตโน ปุณฺณํ วิมฺลิตฺกามา อชฺมฺเตรสานิ โภจฺยสฺตานิ โสธาเปตฺวา สีสํ นหาโต ทฺวาเร นิสฺสิทฺวา อุทฺธํ อุลฺลเกสิ. สพฺพานิปี วุตฺตปฺปการานํ รตฺตสาลีนํ ปุริสฺ.

โส เสสฺสานิปี ปุณฺณานิ วิมฺลิตฺกามา ภริยญฺจ ปุตฺตาทโย จ “ตฺมฺหากํปี ปุณฺณานิ วิมฺลิตฺกาติ อาห. อถฺสฺส ภริยา สพฺพาลงฺกาเรหิ อลงฺกริตฺวา, มหาชนฺสฺส ปสฺสนฺตสฺเสว, ตณฺฑุเล มินาเปตฺวา เตหิ ภตฺตํ ปจาเปตฺวา ทฺวารโภจฺยเก ปญฺญตฺตาสเน นิสฺสิทฺวา สุวณฺณกฺวจฺฉํ อาทาย “ภตฺเตน อตฺถิกา อาคจฺนฺตฺติ โสมฺสาเปตฺวา อาคตาคตานิ คหิตภาชนานิ ปฺเรตฺวา อทาสิ. สกฺลทิวสฺมปิ เทนฺติยา กฺวจฺฉนา คหิตกฺวจฺฉานเมว ปญฺญาเย.

ตสฺสา ปน ปุริมพุทฺธานิปี ภิกฺขุสงฺฆสฺส วามหตฺถเนน อุกฺขลฺลิตํ ทกฺขินหตฺถเนน กฺวจฺฉํ คเหตฺวา เอวเมว ปตฺเต ปฺเรตฺวา ภตฺตสฺส ทินฺนตฺตา วามหตฺถตฺลํ ปฺเรตฺวา ปทุมลกฺขณํ นิพฺพุตฺติ, ทกฺขินหตฺถตฺลํ ปฺเรตฺวา จนฺทลกฺขณํ นิพฺพุตฺติ.

ก็ (อ.ภรรยาของเศรษฐี นั้น) ถือเอาแล้ว ซึ่งกระบอกกรอง กรองแล้ว ซึ่งน้ำ ถวายอยู่ แก่หมู่แห่งภิกษุ เทียวไปแล้ว ไปๆ มาๆ เหตุใด เพราะเหตุนั้น อ.ลักษณะเพียงดังพระจันทร์ ยังพินแห่งเท้า เบื้องขวา (ของภรรยาของเศรษฐี) นั้น ให้เต็มแล้ว บังเกิดแล้ว, อ.ลักษณะเพียงดังดอกปทุม ยังพินแห่งเท้าเบื้องซ้าย (ของภรรยาของเศรษฐี นั้น) ให้เต็มแล้ว บังเกิดแล้ว ฯ อ.ญาติ ท. กระทำแล้ว (ซึ่งคำ) ว่า อ.จันทปทุมมา ดังนี้ ให้เป็นชื่อ (ของภรรยาของเศรษฐี) นั้น ด้วยเหตุนี้ ฯ

แม่ อ.บุตร (ของเศรษฐี) นั้น อาบแล้ว ซึ่งศีรษะ ถือเอาแล้ว ซึ่งอุกทรัพย์พินหนึ่ง กล่าวแล้ว ว่า (อ.ชน ท.) ผู้มีความต้องการ ด้วยกหาปณะ ท. จงมาเกิด ดังนี้ ยังภาชนะ (อันชน ท.) ผู้ทั้งมาแล้วๆ ถือเอาแล้ว ท. ให้เต็มแล้ว ได้ให้แล้ว ฯ อ.พินแห่งกหาปณะ ได้มีแล้ว ในอุก นั้นเทียว ฯ แม่ อ.หญิงสะใภ้ (ของเศรษฐี) นั้น ประดับแล้ว ด้วยเครื่องประดับทั้งปวง ท. ถือเอาแล้ว ซึ่งกระบุงแห่งข้าวเปลือก นึ่งแล้ว ที่เนินในที่แจ้ง กล่าวแล้ว ว่า (อ.ชน ท.) ผู้มีความต้องการ ด้วยภัทรอันเป็นพืช จงมาเกิด ดังนี้ ยังภาชนะ (อันชน ท.) ผู้ทั้งมาแล้วๆ ถือเอาแล้ว ท. ให้เต็มแล้ว ได้ให้แล้ว ฯ อ.กระบุง เป็นของเต็มแล้วอย่างไรรันนั้นเทียว ได้เป็นแล้ว ฯ

แม่ อ.ทาส (ของเศรษฐี) นั้น ประดับแล้ว ด้วยเครื่องประดับ ทั้งปวง ท. เทียมแล้ว ซึ่งโค ท. ด้วยเชือกอันเป็นวิการแห่งทอง ท. ที่เอกอันเป็นวิการแห่งทอง ถือเอาแล้ว ซึ่งด้ามแห่งปฏิภาณอันเป็น วิการแห่งทอง ให้แล้ว ซึ่งกรรมอันบุคคลกระทำแล้วด้วยนิว ท. ๕ อันบุคคลเจิมแล้วด้วยของหอม ท. แกโค ท. สวมแล้ว ซึ่งปลอก อันเป็นวิการแห่งทอง ท. ที่เขา ท. ไปแล้ว สุนา ขับไปแล้ว ฯ อ.รอย ท. ๗ คือ (อ.รอย ท.) ๓ นี้ (อ.รอย ท.) ๓ (โดยข้าง) นั้น (อ.รอย) รอยหนึ่ง ในท่ามกลาง ได้แตกไปแล้ว ฯ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพูทวีปโดยปกติ ถือเอาแล้ว (ในวิตถุ ท.) มีภัทรอันเป็นพืชและเงินและทองเป็นต้น หนา (ซึ่งวิตถุ) อันตนชอบใจแล้วอย่างไร จากเรือนของเศรษฐีนั้นเทียว ฯ

อ.เศรษฐี ผู้มีอำนาจใหญ่ อย่างนี้ ฟังแล้ว ว่า ได้ยินว่า อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ดังนี้ ออกไปอยู่ ด้วยความคิด ว่า (อ.เรา) จักกระทำ ซึ่งอันต้อนรับ แก่พระศาสดา ดังนี้ เห็นแล้ว ซึ่งเดียรถีย์ ท. ในระหว่างแห่งหนทาง, แม่ (อันเดียรถีย์ ท.) เหล่านั้น ห้ามอยู่ ว่า ดูก่อนคฤหบดี อ.ท่าน เป็นกิริยวาทะ เป็นอยู่ จะไป สู่สำนัก ของพระสมณะ ผู้โคดม ผู้เป็นกิริยวาทะ เพราะเหตุไร ดังนี้ ไม่เอื้อเฟื้อแล้ว ซึ่งคำ (ของเดียรถีย์ ท.) เหล่านั้นเทียว ไปแล้ว ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา นิ่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ฯ

ยสุมา ปน ฌมกรกั อาทาย ภิกขุสงฺฆสมฺมตฺส อุกทํ ปริสุสาเวตฺวา ททมาณา อปฺราราปริ วิจฺริ; เตนสุสา ทกฺขิมปาตลํ ปุเรตฺวา จนฺทลฺกฺขณํ นิพฺพตฺติ, วามปาตลํ ปุเรตฺวา ปทุมลฺกฺขณํ นิพฺพตฺติ. ตสุสา อิมินา การณฺน “จนฺทปทุมมาติ นามํ กิริสุ.

ปุตุโตปิสุส สีลํ นหาโต สหสฺสตุตฺตวิกั อาทาย “กหาปณฺเหติ อตฺถิกา อาคจฺจนฺตฺตติ วตฺวา อาคตาคตานิ คหิตภาชนานิ ปุเรตฺวา อทาสี. ถวิกาย กหาปณฺสหสฺสํ อโหสิเยว. สุนิสสาปิสุส สพฺพาลงฺกาเรหิ อลงฺกิริตฺวา วิหิปฺภักกั อาทาย อากาสงฺคณฺน นิสินฺนา “วิชฺฆตฺเตน อตฺถิกา อาคจฺจนฺตฺตติ วตฺวา อาคตาคตานิ คหิตภาชนานิ ปุเรตฺวา อทาสี. ปิภักกั ยถาปุริตเมว อโหสิ.

ทาโสปิสุส สพฺพาลงฺกาเรหิ อลงฺกิริตฺวา สุวณฺณยุเค สุวณฺณโยตฺเตหิ โคณฺน โยเชตฺวา สุวณฺณปโตทฺตยภฺจิจิ อาทาย โคณฺนํ คนฺธปฺลยจฺจุคฺคิกานิ ทตฺวา วิสาณฺสุ สุวณฺณโกสเก ปฏิมุญฺจิตฺวา เขตฺตํ คนฺตฺวา ปาเชสิ. “อิโต ติสฺโส เอโต ติสฺโส มชฺฌเม เอกาติ สตฺต สิตา ภิชฺชิตฺวา อคมฺสุ. ชมฺพุทฺธิปฺวาสิโน ภตฺตวิชฺหรณฺณสุวณฺณาทีสุ ยถารุจฺติ เสฏฺฐิเคหโตเยว คณฺหีสุ.

เอวํ มหฺนฺนฺภาโว เสฏฺฐิ “สตุถา กิร อาคโตติ สุตฺวา “สตุถฺปจฺจุคฺคมนํ” กิริสุสามีติ นิภฺขมฺนฺโต อนฺตรามคฺเค ติตฺถิเย ทิสฺวา, เตหิ “กสมฺมา ตฺวํ คหฺปติ กิริยวาโท สฺมาโน อกิริยวาทสมฺมตฺส สมนฺสฺส โคตมสมฺมตฺส สนฺตํ คจฺจสฺสตี นิวาริยามานปี เตสํ วจฺนํ อนาทยิตฺวาว คนฺตฺวา สตุถารํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีตี.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ซึ่งอนุพุพิกถา (แก่เศรษฐี) นั้น ๆ (อ.เศรษฐี) นั้น บรรลุแล้ว ซึ่งโสดาปัตติผล ในกาลเป็นที่สุดลง แห่งเทศนา กราบทูลแล้ว ซึ่งความที่ แห่งตน เป็นผู้ อันเดียจริย ๓. กล่าวแล้ว ซึ่งโทษอันบุคคลไม่พึงพรรณนา ห้ามแล้ว แก่พระศาสดา ๓ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (แก่เศรษฐี) นั้น ว่า คุณก่อนคฤหบดี ชื่อ อ.สัตวี ท. เหล่านี้ ย่อมไม่เห็น ซึ่งโทษ ของตน แม้อันใหญ่, ย่อมไปรยลง ซึ่งโทษ (ของชน ท.) เหล่าอื่น แม้อันไม่มีอยู่ กระทำให้เป็นโทษมีอยู่ รวากะ (อ.บุคคล ผู้ไปรยลงอยู่) ซึ่งแกลบ (ในที่) นั้นๆ ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อ.โทษ (ของชน ท.) เหล่าอื่น เป็นโทษอันบุคคลเห็นได้ โดยง่าย (ย่อมเป็น), ส่วนว่า (อ.โทษ) ของตน เป็นโทษอันบุคคลเห็นได้โดยยาก (ย่อมเป็น), เพราะว่า (อ.บุคคล) นั้น ย่อมไปรยลง ซึ่งโทษ ท. (ของชน ท.) เหล่าอื่น รวากะ (อ.บุคคล ผู้ไปรยลงอยู่) ซึ่งแกลบ, แต่ที่ว่า (อ.บุคคล นั้น) ย่อมปกปิด (ซึ่งโทษ) ของตน เพียงดัง อ.นายพรานนก (ปกปิดอยู่) ซึ่งอรรถภาพ ด้วยวัตถุเป็นเครื่องปกปิด ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า อ.โทษ คือว่า อ.อันพลังพลาด แม้มีประมาณน้อย (แห่งบุคคล) อื่น เป็นโทษอันบุคคลเห็นได้โดยง่าย คือว่า เป็นโทษ (อันบุคคล) อาจ เพื่ออันเห็นได้ โดยง่ายนั้นเทียว (ย่อมเป็น), ส่วนว่า (อ.โทษ) ของตน แม้อันใหญ่ยิ่ง เป็นโทษอันบุคคล เห็นได้โดยยาก (ย่อมเป็น ดังนี้ ในบท ท.) เหล่าอื่น หนา (แห่งบท) ว่า **สุทสุส** ดังนี้เป็นต้น ๕ (อ.อรรถ) ว่า เพราะเหตุนี้ นั้นเทียว อ.บุคคล นั้น ย่อมไปรยลง ซึ่งโทษ ท. (ของชน ท.) เหล่าอื่น (ในที่ ท.) มีท่ามกลางแห่งสงฆ์เป็นต้น รวากะ (อ.บุคคล) ผู้ยืนแล้ว ในที่อันสูง ไปรยลงอยู่ ซึ่งแกลบ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปเรสสิ หิ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

(อ.อันวินิจัย ในบาทแห่งพระคาถา) นี้ ว่า **กลีว กิตวา สโร** ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) อ.อรรถภาพ ชื่อว่า กลี ด้วยสามารถ แห่งความผิด ในนก ท., อ.วัตถุเป็นเครื่องปกปิด มีรูกขาวิยะวะ อันบุคคลพึงหักคือกึ่งไม่เป็นต้น ชื่อว่า กิตวา, (อ.บุคคล) ผู้ฆ่าซึ่งนก เป็นอยู่ ชื่อว่า สโร. อ.อธิบาย ว่า (อ.บุคคล) ผู้ฆ่าซึ่งนก เป็นผู้ใคร่ เพื่ออัน จับแล้ว ซึ่งนก ท. (ยังนก ท.) ให้ตาย (เป็น) ย่อมปกปิด ซึ่งอรรถภาพ ด้วยวัตถุเป็นเครื่องปกปิด ฉันไค, อ.บุคคล ย่อมปกปิด ซึ่งโทษ ของตน ฉันนั้น ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล้ว ๕

อดสุส สตถา อนุพุพิกถ กเถสิ. โส เทสนาวสาเน โสตาปัตติผล ปตวา สตถุ ติตถิเยหิ อวณณํ วตวา อตฺตโน นิวาริตภาวํ อาโรเจสิ. อถ นํ สตถา “คหปติ อิเม สตถา นาม มหฺนตฺปิ อตฺตโน โทสํ น ปสฺสนฺติ, อวิชฺชมานํปี ปเรสสิ โทสํ วิชฺชมานํ กตฺวา ตตฺถ ตตฺถ ภูสํ วิย โอปฺนฺนตฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“สุทสุสํ วชฺชมนฺนุเบสํ, อตฺตโน ปน ทฺททสํ; ปเรสสิ หิ โส วชฺชานิ โอปฺนฺนาติ ยถา ภูสํ, อตฺตโน ปน ฉาเทติ กลีว กิตวา สโรติ.

ตตฺถ “**สุทสุสนฺติ**; ปเรสฺส อณฺมตฺตํปี วชฺชํ ขลิตํ สุทสุสํ สุเขเนว ปสฺสิตฺตุ สกฺกา, อตฺตโน ปน อติมหฺนตฺปิ ทฺททสํ. **ปเรสสิ หิติ**: เตเนว การณเณ โส ปุคฺคโธ สงฺฆมฺชฺฌมาทีสุ ปเรสสิ วชฺชานิ อุจฺจฏฺฐาเน จตฺวา ภูสํ โอปฺนฺนตฺติ วิย โอปฺนฺนาติ.

กลีว กิตวา สโรติ เอตฺถ สกฺกเณสุ อปรชฺฌนวเสเน อตฺตภาโว กลี นาม, สาชาภฺงคาทิกํ ปฏฺิจฺฉาหนํ กิตวา นาม, สากฺกณิโก สโร นาม. ยถา สกฺกณฺลฺลทฺทโก สกฺกเณ คเหตุวา มาเรตฺกาโม กิตวา ย อตฺตภาวํ ปฏฺิจฺฉาเทติ; เอวํ อตฺตโน วชฺชํ ฉาเทตีติ อตฺถโธ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปัตติผลลาทีนิ ปาปุณีสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งเศรษฐีชื่อว่าเมณฑกะ (จบแล้ว) ๕

เมณฑกะเสฏฐิฉิวตฺถ

**๑๑. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าอุชฌมานสญญี
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕**

๑. พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งพระเถระ รูปหนึ่ง ชื่อว่า อุชฌมานสญญี ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรม
เทศนา นี้ ว่า **ปรวชชานุปสฺสิสฺส** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า (อ.พระเถระ) นั้น ย่อมเที่ยว แสวงหาอยู่ ซึ่งโทษ
ของภิกษุ ท. นั้นเที่ยวว่า (อ.ภิกษุ) นี้ ย่อมมุ่ง อย่างนี้, (อ.ภิกษุ นี้)
ย่อมห่ม อย่างนี้ ดังนี้ ๕ อ.ภิกษุ ท. กราบทูลแล้ว แก่พระศาสดาว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระเถระ ชื่อ ไฉน ย่อมกระทำ อย่างนี้
ดังนี้ ๕ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.ภิกษุ)
ตั้งอยู่แล้ว ในหัวข้อแห่งวัตร กล่าวสอนอยู่ อย่างนี้ เป็นผู้อันใครๆ
ไม่พึงติเตียน (ย่อมเป็น), ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไฉน แสวงหาอยู่ ซึ่งโทษ
(ของชน ท.) เหล่าอื่น เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้มีความมุ่งหมาย
ในอันยกโทษ ย่อมเที่ยว กล่าว อย่างนี้, (ในวิเศษคุณ ท.)
มีฉานเป็นต้น หนา อ.คุณวิเศษ แม้หนึ่ง ย่อมไม่เกิดขึ้น (แก่บุคคล)
นั้น, อ.อาสวะ ท. นั้นเที่ยว ย่อมเจริญ อย่างเดียว ดังนี้ ตรัสแล้ว
ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.อาสวะ ท. ย่อมเจริญ (แก่บุคคล) ผู้ตามเห็น
ซึ่งโทษของบุคคลอื่นโดยปกติ ผู้มีความมุ่งหมาย
ในอันยกโทษ เนื่องนิตยฺ์นั้น (อ.บุคคล) นั้น
(ย่อมมี) ไกล แต่ความสิ้นไปแห่งอาสวะ ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า ในคุณวิเศษ ท. มีฉานเป็นต้น หนา แม้
อ.ธรรมหนึ่ง ย่อมไม่เจริญ แก่บุคคล ผู้ชื่อว่ามากด้วยอันยกโทษ
เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้แสวงหาโดยปกติซึ่งโทษ (ของชนท.)
เหล่าอื่นว่า (อันภิกษุ) พึงมุ่ง อย่างนี้, (อันภิกษุ) พึงห่ม อย่างนี้ ดังนี้,
โดยที่แท้ อ.อาสวะ ท. ย่อมเจริญ, เพราะเหตุนี้ (อ.บุคคล) นั้น
ย่อมมี ไกล คือว่า แต่ไกลเที่ยว แต่ความสิ้นไปแห่งอาสวะ
อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าอรหัต (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา
(แห่งบท) ว่า **อุชฌมานสญญีโน** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๕

๑. เรื่องแห่งพระเถระผู้มีความมุ่งหมายในอันยกโทษ
(จบแล้ว) ๕

๑๑. อุชฌมานสญญิตเถรวตฺถุ.

“**ปรวชชานุปสฺสิสฺส** อิมํ ธรรมเทศนํ สตุถา
เชตวนเ วิหรนฺโต อุชฌมานสญญี นามกํ เถรํ อารพุก
กเถสิ.

โส กิร “อภัย เหวํ นิวาเสติ, เหวํ ปารุปตีติ ภิกขุณฺ
อนฺตรเมว คเวสนฺโต วิจฺรติ. ภิกขุ “อสุโก นาม ภาวเต
เถโร เหวํ กโรตีติ สตุถุ อารโจะสส. สตุถา “ภิกขเว
วตฺตสีเส จตฺวา เหวํ โยวทฺนฺโต อนฺนฺวาโท, โย ปน
อุชฌมานสญญิตาย ปเรสฺ อุนฺตรํ ปริเยสฺมาโน เหวํ
วตฺวา วิจฺรติ; ตสฺส ฆานาทีสุ เอโกปิ วิเสโส นุปฺปชฺชติ,
เกวลํ อาสวาเยว วฑฺฒนฺตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“ **ปรวชชานุปสฺสิสฺส** นิจฺจํ อุชฌมานสญญีโน
อาสวา ตสฺส วฑฺฒนฺติ อารา โส อาสวกฺขยาติ.

ตตฺถ “**อุชฌมานสญญีโน**ติ: “เอวํ นิวาเสตพฺพํ,
เอวํ ปารุปิตพฺพนฺติ ปเรสฺ อุนฺตรํ คเวสิตาย
อุชฌมานพฺพลสฺส ปุคฺคลสฺส ฆานาทีสุ เอกธมฺโมปิ
น วฑฺฒติ, อถโข อาสวา วฑฺฒนฺติ; เตน การเถน
โส อรหตฺตสฺสงฺขาตา อาสวกฺขยา อารา ทูโรโตว โหติ.

เทศนาวิธาน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุถวีสุติ.

อุชฌมานสญญิตเถรวตฺถุ.

๑๒. อ.เรื่องแห่งปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว)ฯ

๑๒. สุภททวัตถุ.

อ.พระศาสดา บรรทมแล้ว บนพระแท่นเป็นที่บริณีพพาน ในกาลวัน ของเจ้ามัลละ ท. อันเป็นที่เสด็จแวะพัก ใกล้เมือง- ชื่อว่ากุสินารา ทรงปรารภ ซึ่งปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **อากาเสว ปทํ นตฺถิ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**อากาเสว ปทํ นตฺถิ** อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตุถา กุสินารายํ อุปวัตฺตเน มลฺลฺลานํ สาถวเน ปริณีพพานมญฺเฏเก นิปนฺโน สุภทฺทํ ปริพฺพาชกํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า ในกาลอันล่วงไปแล้ว (อ.ปริพาชก) นั้น ครั้นเมื่อมองชาย ผู้เฒ่าที่สุด ถวายอยู่ ซึ่งทานอันเลิศ ๙ ครั้ง ในเพราะข้าวกล้า ครั้งหนึ่ง ไม่ปรารถนาอยู่ เพื่ออันถวาย ท้อถอยแล้ว ได้ถวายแล้ว ในกาลเป็นที่สุดลง ฯ เพราะเหตุนั้น (อ.ปริพาชก) นั้น ไม่ได้ได้แล้ว เพื่ออันเฝ้า ซึ่งพระศาสดา แม้ในปฐมโพธิกาล แม้ในมัชฌิมโพธิกาล, แต่ว่า ในกาลเป็นที่บริณีพพาน แห่งพระศาสดา ในปัจฉิมโพธิกาล (อ.ปริพาชกนั้น) (คิดแล้ว) ว่าอ.เราถามแล้วซึ่งความสงสัยแห่งตน ในปัญหา ท. ๓ กะปริพาชก ท. ผู้แก่ ไม่ถามแล้ว ซึ่งพระสมณะ ผู้โคดม ด้วยความสำคัญ ว่า เป็นหนุ่ม ดังนี้, ก็ อ.กาลนี้ เป็นกาลเป็นที่บริณีพพาน (แห่งพระสมณะ ผู้โคดม) นั้น (ย่อมเป็น), อ.ความเดือดร้อน พึงเกิดขึ้น แก่เรา เพราะเหตุ แห่งพระสมณะ ผู้โคดม อันเรา ไม่ถามแล้ว ในภายหลัง ดังนี้ เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา แม้ อันพระเถระชื่อว่าอานนท์ ห้ามอยู่ เข้าไปแล้ว สู่ภายในแห่งม่าน เพราะความที่ (แห่งพระดำรัส) ว่า ดูก่อนอานนท์ (อ.เธอ) อย่าห้ามแล้ว ซึ่งสุภัททะ, (อ.สุภัททะ) จงถาม ซึ่งปัญหา กะเรา ดังนี้ อันพระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ซึ่งโอกาส ตรัสแล้ว นั่งแล้ว บนเตียงน้อย ในภายได้ ทูลถามแล้ว ซึ่งปัญหา ท. เหล่านี้ว่า ข้าแต่พระสมณะ ผู้เจริญ อ.รอยเท้า ในอากาศ มีอยู่ หรือ หนอ แล, ชื่อ อ.สมณะ ในภายนอก (แต่ศาสนา) นี้ มีอยู่ หรือ, อ.สังขาร ท. ชื่อว่า เทียง มีอยู่ หรือ ดังนี้ ฯ

โส กิร อตีเต, กนิฏฺฐภาตริ เอกสฺมี สสุเส นวกฺขตฺตุํ อคฺคทานํ เทนฺเต, ทาตุํ อนิจฺจนฺโต โอสกฺกิตฺวา อวसान อทาสิ. ตสฺมา ปจฺมโพธิยปี มชฺฌิมโพธิยปี สตุถารํ ทฏฺฐุํ นาลตฺต, ปจฺฉิมโพธิยํ ปน สตุถุ ปริณีพพานกาลे “อหํ ตีสุ ปญฺเษุ อตฺตโน กงฺขํ มหุลฺลเก ปริพฺพาชเก ปุจฺฉิตฺวา สมณํ โคตมํ ททโรติ สญฺญาเย น ปุจฺฉี, ตสฺส จทานิ ปริณีพพานกาลे, ปจฺฉา เม สมณสฺส โคตมสฺส อปฺปูกการณา วิปฺปฏิสาริ อฺุปฺปชฺเชยฺยาติ สตุถารํ อฺุปสงฺกมิตฺวา อานนฺทเถเรณ นิวาริมาโนปี สตุถารา โโอกาสํ กตฺวา “อานนฺท มา สุภทฺทํ นิวาริ, ปุจฺฉตุ มํ ปญฺหนฺติ วุตฺตตฺตา อนฺุตสาถิํ ปวิสิตฺวา เภฏฺฐา มญฺเฏเก นิสิโนโน “โก สมณ กิณฺุ ไซ อากาเส ปทํ อตฺถิ, อิตฺ พหิทฺธา สมโณ นาม อตฺถิ, สงฺขารา สสุสฺตา นาม อตฺถิตฺติ อิม ปญฺเห ปุจฺฉิ.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา เมื่อตรัสบอกซึ่งความไม่มี (แห่งเหตุท.) เหล่านี้ (แก่ปริพาชก) นั้น ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรมด้วยพระคาถาท. เหล่านี้ว่า

อถสฺส สตุถา เตสํ อภาวํ อากิณฺุชฺชนฺโต อิมาทิ คาถาทิ ฌมฺมํ เทเสสิ

อ.รอยเท้า ในอากาศเทียง ย่อมไม่มี,
อ.สมณะ ผู้มีในภายนอก ย่อมไม่มี,
อ.หมู่สัตว์ เป็นผู้ยินดีอยู่แล้วในธรรม-
เป็นเหตุเนนข้า (ย่อมเป็น), อ.พระตถาคตเจ้า ท.
เป็นผู้มีธรรมเป็นเหตุเนนข้าออกแล้ว (ย่อมเป็น) ฯ
อ.รอยเท้า ในอากาศเทียง ย่อมไม่มี,
อ.สมณะ ผู้มีในภายนอก ย่อมไม่มี,
อ.สังขาร ท. ชื่อว่าเทียง ย่อมไม่มี,
อ.กิเลสชาติอันยังสัตว์ให้หวั่นไหว ย่อมไม่มี
แก่พระพุทธเจ้า ท. ดังนี้ ฯ

“อากาเสว ปทํ นตฺถิ, สมโณ นตฺถิ พาทิโร;
ปฺปญฺจาภิริตา ปชา, นิปฺปญฺจา ตถาคตา.
อากาเสว ปทํ นตฺถิ, สมโณ นตฺถิ พาทิโร,
สงฺขารา สสุสฺตา นตฺถิ, นตฺถิ พุทฺธานมฺนิชฺชิตนฺตฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า ชื่อ อ.รอยเท้า ของใครๆ อัน อันบุคคล พึงบัญญัติ ว่า มีอย่างนี้เป็นรูป ดังนี้ ด้วยสามารถแห่งสีและสัณฐาน ในอากาศ นี้ ย่อมไม่มี (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนา (แห่งบท) ว่า **ปท** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ชื่อ อ.สมณะ ผู้ตั้งอยู่ในมรรคและ ผล ในภายนอก แต่ศาสนา ของเรา ย่อมไม่มี (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **พาหิโร** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อ.หมุสัตว์ นี้ คือว่า อันบัณฑิตนับพร้อม แล้วว่าสัตว์โลก เป็นผู้ยินดียิ่งแล้ว ในธรรมเป็นเหตุเนินช้า ท. มีต้นเหตุเป็นต้นนั้นเที่ยว (ย่อมเป็น ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปชา** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ส่วนว่า อ.พระตถาคตเจ้า ท. ชื่อว่าผู้มีธรรมเป็นเหตุ เนินช้าออกแล้ว เพราะความที่ แห่งธรรมเป็นเหตุเนินช้าทั้งปวง ท. เป็นธรรม (อันพระองค์) ทรงตัดขาดด้วยดีแล้ว ที่โคนแห่งต้นโพธิ์ นั้นเที่ยว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **นิปฺปญฺจา** ดังนี้ ฯ

อ.ขันธ ๕ ท. ชื่อว่า **สงฆาร**, (ในขันธ ๕ ท.) เหล่านี้หนา (อ.ขันธ) หนึ่ง ชื่อว่า เทียง ย่อมไม่มี ฯ อ.อรรถ ว่า ก็ (อ.ขันท.) พึงถือเอา ว่า อ.สังฆาร ท. เป็นสภาพเทียง (ย่อมเป็น) ดังนี้ ในกิลเลสชาติ อันยังสัตว์ให้หวั่นไหวคือตัณหาและมานะและทิฏฐิ ท. หนา (ด้วยกิลเลสชาติอันยังสัตว์ให้หวั่นไหว) ไต, แม้ อ.กิลเลสชาติอันยังสัตว์ ให้หวั่นไหว หนึ่ง นั้น ย่อมไม่มี แก่พระพุทธรเจ้า ท. ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อิญฺชิตฺ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ปริพาชกชื่อว่าสุภททะ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในอนาคามีผล ฯ อ.พระธรรมเทศนาเป็นเทศนา เป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่บริษัทผู้ถึงพร้อม แล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งปริพาชกชื่อว่าสุภททะ (จบแล้ว) ฯ

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยมลทิน จบแล้ว ฯ
อ.วรรคที่ ๑๘ (จบแล้ว) ฯ

ตตฺถ “**ปทฺติ**: อิมสมฺมํ อากาเส วณฺณสณฺจฺจํ วเสน “เอวรูปฺนฺติ ปรฺยญาเปตพฺพํ กสฺสจฺจि ปทํ นาม นตฺถิ. **พาหิโร**: มม สาสนโต พหิทฺธา มคฺคผลญฺจ สมนฺโณ นาม นตฺถิ.

ปชา: อโย สตฺตโลกสงฆาตา ปชา ตณฺหาทีสุ ปญฺเจสุเยว อภิริตา. **นิปฺปญฺจา**: โฟธิมฺุเลเยว ปน สพฺพปญฺจํ สมนฺจฺฉินฺนตฺตา นิปฺปญฺจา ตถาคตา.

สงฆาร: ปญฺจกฺขนฺธา, เตสุ เอกิ สสฺสโต นาม นตฺถิ. **อิญฺชิตฺ**: พุทฺธานํ ปน, ตณฺหามานทิฏฺฐิ-อิญฺชิตฺเตสุ เยน “สงฆาร สสฺสตาติ คณฺุเหยยฺยุ; ตํ เอกํ อิญฺชิตฺปี นตฺถิตฺติ อตฺถิ.

เทสนาวสานเ สุภทฺโท อนาคามีผล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺตปริสายปี สาทฺติกา ฐมฺเทสนา อโหสีติ.

สุภทฺทตฺถ.

มลวคฺคณฺณนา นิฏฺฐิตา.
อญฺจาสโม วคฺโค.

**๑๙. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยบุคคลผู้ตั้งอยู่ในธรรม
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑๙. ธมฺมกฺขจฺจคฺคณฺณนา

**๑. อ.เรื่องแห่งมหาอำมาตย์ผู้วินิจฉัย
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑. วินิจฺฉยมหามตฺตวตฺตญฺ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งมหาอำมาตย์ผู้วินิจฉัย ท. ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา
นี้ว่า **น เตน โหติ ธมฺมกฺขจฺ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

**“น เตน โหติ ธมฺมกฺขจฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา
เชตวนเ วิหรนฺโต วิวินิจฉัยยมหามตฺเต อารพฺภ กเถสิ.**

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.ภิกษุ ท. เทียวไปแล้ว
เพื่อบิณฑชะ ในบ้านใกล้ประตูในทิศอุดร แห่งเมืองชื่อว่าสาวัตถี
ผู้ก้าวกลับแล้ว จากบิณฑชะต ย่อมมา สู่วิหาร โดยท่ามกลางแห่งเมือง ฯ
ในขณะนั้น อ.มหาเมฆ ตั้งขึ้นแล้ว (ยังฝน) ให้ตกแล้ว ฯ อ.ภิกษุ ท.
เหล่านั้น เข้าไปแล้ว สูศาลาเป็นที่วินิจฉัย อันเป็นไปแล้วในที่ต่อหน้า
เห็นแล้ว ซึ่งมหาอำมาตย์ผู้วินิจฉัย ท. ผู้ รับแล้ว ซึ่งสินบน
กระทำอยู่ ซึ่งเจ้าของ ท. ให้เป็นผู้มิใช่เจ้าของ คิดกันแล้ว ว่า โอ
(อ.มหาอำมาตย์ ท.) เหล่านี้ เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม (ย่อมเป็น),
แต่ว่า อ.เรา ท. เป็นผู้มีความสำคัญ ว่า (อ.มหาอำมาตย์ ท.) เหล่านี้
กระทำอยู่ ซึ่งการตัดสิน โดยธรรม ดังนี้ ได้เป็นแล้ว ดังนี้, ครั้นเมื่อฝน
ไปปราศแล้ว, ไปแล้ว สู่วิหาร ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา
นั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง กราบพูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ฯ

เอกทิวสํ หิ ภิกฺขุ สวตฺถิยา อุตฺตรทวารคามา
ปิณฑชาย จริตฺวา ปิณฑชปาตปฏิกกฺกนฺตา นครมชฺเชน
วิหารํ อาคจฺจนฺติ. ตสฺมี ชเนน มหาเมฆเ อฏฺฐาย ปาวสุสิ.
เต สมมุชฺชตํ วิวินิจฉัยสาลํ ปวิสิตฺวา วิวินิจฉัยยมหามตฺเต
ลญฺจํ คเหตฺวา สามีเก อสุสामीเก กโรนฺเต ทิสฺวา “อโห
อิมเ อธมฺมิกา, มยํ ปน `อิมเ ธมฺเมน วิวินิจฉัยยํ กโรนฺตีติ
สญฺญิโน อหฺมฺหาติ จินฺตฺตฺวา, วสุเส วิคฺเต, วิหารํ คนฺตฺวา
สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสินฺนา ตมตฺถํ อาโรเจสุ.

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.มหาอำมาตย์ ท.)
เป็นผู้เป็นไปในอำนาจแห่งอคติมีฉันทะเป็นต้น เป็น ตัดสินอยู่ ซึ่งคดี
โดยความผลุนผลัน ชื่อว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมเป็น หามิได้,
ส่วนว่า (อ.มหาอำมาตย์ ท.) ไต่สวนแล้ว ซึ่งความผิด กระทำอยู่
ซึ่งการวินิจฉัย โดยความไม่ผลุนผลัน ตามสมควรแก่
ความผิดนั้นเทียว ชื่อว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมเป็น
ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

สตฺถา “น ภิกฺขเว ฉนฺทาทิวสิกา หุตฺวา สาหเสน
อตฺถํ วิวินิจฉัยนฺตฺวา ธมฺมกฺขจฺ นาม โหนฺติ, อปรารฺหํ ปน
อนฺวิชฺเชตฺวา อปราราณฺฐูปิ อสาหเสน วิวินิจฉัยยํ กโรนฺตา
เอว ธมฺมกฺขจฺ นาม โหนฺตีติ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

(อ.บุคคล) ฟังนำไป ซึ่งคดี โดยพลัน (เพราะเหตุ) ได
เป็นผู้ตั้งอยู่แล้วในธรรม ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) นั้น หามิได้
ส่วนว่า (อ.บุคคล) ได ผู้ฉลาด ฟังตัดสิน (ซึ่งสภาพ ท.)
ทั้ง ๒ คือซึ่งคดี ด้วย คือซึ่งสภาพมิใช่คดี ด้วย ย่อมนำไป
(ซึ่งชน ท.) เหล่าอื่น โดยความไม่ผลุนผลัน โดยธรรม
โดยสม่ำเสมอ, (อ.บุคคล นั้น) ผู้ อันธรรม คุ่มครองแล้ว
ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องกำจัด (อันเรา) ย่อมเรียก
ว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม ดังนี้ ดังนี้ ฯ

“น เตน โหติ ธมฺมกฺขจฺ, **เยนตฺถํ สหสา นเย;**
โย จ อตฺถํ อนตฺถญฺจ **อุโก นิจฺเจยฺย ปญฺทิตฺโต**
อสาหเสน ธมฺเมน **สเมน นยตี ปเร,**
ธมฺมสุส คฺคฺคฺโต เมธาวิ **`ธมฺมกฺขจฺติ ปวฺจฺจตีติ.**

(อ.อรรถ) ว่า เพราะเหตุ มีประมาณเท่านั้นนี้เกี่ยว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ นั้น หนา (แห่งบท) ว่า **เตน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) ตั้งอยู่แล้ว ในธรรมเป็นเครื่องวินิจฉัย อัน อันพระราชา ท. พึงทรงกระทำ ด้วยพระองค์ ชื่อว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมเป็น หามิได้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ธมฺมกุโจ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ)ว่า เพราะเหตุ ไต (ดังนี้ แห่งบท ท.) ว่า **เยน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ซึ่งคดี อันข้าม ลงแล้ว อัน อันตน ควรวินิจฉัย (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อตถิ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว (ในอคติ ท.) มีฉันทะ เป็นต้น พึงตัดสิน โดยความผลุนผลัน คือว่า โดยอันกล่าวเท็จ (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **สหสา นเย** ดังนี้ ฯ

อ.อธิบาย ว่า จริงอยู่ (อ.บุคคล) ไต ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในฉันทะ กล่าวแล้ว กล่าวเท็จ ย่อมกระทำ ซึ่งญาติหรือ หรือว่า ซึ่งมิตร ของตน ผู้มีใช้เจ้าของนั้นเกี่ยว ให้เป็นเจ้าของ, ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโทษะ กล่าวแล้ว เท็จ ย่อมกระทำ (ซึ่งบุคคล) ผู้มีเวร ต่อตน ผู้เป็นเจ้าของ นั้นเกี่ยว ให้เป็นผู้มีใช้เจ้าของ, ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโมหะ รับแล้ว ซึ่งสินบน เป็นราวจะว่า มีใจส่งไปแล้วในที่อื่น (เป็น) แลดูอยู่ (โดยข้าง) นี้ด้วย นี้ด้วย ในกาลเป็นที่วินิจฉัย กล่าวแล้ว เท็จ, ย่อมนำออก (ซึ่งบุคคล) อื่น (ด้วยคำ) ว่า (อันบุคคล) นี้ ชนะแล้ว, (อ.บุคคล) นี้ แพ้แล้ว ดังนี้, ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในความกลัว ยกขึ้นแล้ว ซึ่งความชนะ (แก่บุคคล) ผู้มีชาติแห่งบุคคลผู้เป็นใหญ่ บางคนนั้นเกี่ยว แม้ผู้ถึงอยู่ ซึ่งความแพ้, (อ.บุคคล) นี้ ชื่อว่า ย่อมนำไป ซึ่งคดี โดยความผลุนผลัน ฯ (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมเป็น หามิได้ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ซึ่งเหตุ อันมีแล้วด้วย อันไม่มีแล้วด้วย (ดังนี้ แห่งบท แห่งพระคาถา) ว่า **โย จ อตถิ อนตถุจ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ)ว่า ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต ผู้เป็นบัญญัติ ตัดสินแล้ว ซึ่งคดีและสภาพมิใช่คดี ท. ทั้ง ๒ ย่อมกล่าว (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **อุโก นิจฺเจยฺย** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า โดยอันไม่กล่าวเท็จ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อสาหเสน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า โดยธรรมเป็นเครื่องวินิจฉัย, คือว่า โดยอำนาจ แห่งอคติมีฉันทะ เป็นต้น หามิได้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ธมฺเมน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) ย่อมนำไป (ซึ่งชน ท.) เหล่าอื่น คือว่า (ยังบุคคล) ย่อมให้ถึง ซึ่งความชนะ หรือ หรือว่า ซึ่งความแพ้ ตามสมควรแก่ความผิดนั้นเกี่ยว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สเมน** ดังนี้ ฯ อ.อรรถว่า (อ.บุคคล) นั้น ผู้อันธรรมคุ้มครองแล้ว คือว่า ผู้อัน ธรรมรักษาแล้ว ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยปัญญาอันรุ่งเรืองใน ธรรม ชื่อว่าผู้มีปัญญาเป็นเครื่องกำจัด (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม ดังนี้ เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ตั้งอยู่แล้ว ในธรรมเป็นเครื่องวินิจฉัย ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ธมฺมสฺส คฺตุโต** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผล เป็นต้น ดังนี้แล ฯ

ตตฺถ “**เตนาติ**: เหตุตเถเนว การเถเน. **ธมฺมกุโจติ**: ราชูหิ อตฺตนา กตฺตพฺเพ วิญฺญชฺชธฺมฺเม จิตฺโต ธมฺมกุโจ นาม น โหติ. **เยนาติ**: เยน การเถเน. **อตฺถนฺติ**: โอตฺถนฺตํ วิญฺจติตฺตํ อตฺถํ. **สหสา นเยติ**: ฉนฺทาที่สุ ปตฺติกุจฺจิตฺ สาทเสน มุสาวาเทน วิญฺจเยยฺย.

โย หิ ฉนฺเต ปตฺติกุจฺจาย อตฺตโน ภาตึ วา มิตฺตํ วา มุสาวาทํ วตฺวา อสุสํมิกเมว สํมิกํ กโรติ, โทเส ปตฺติกุจฺจาย อตฺตโน เวริณํ มุสา วตฺวา สํมิกเมว อสุสํมิกํ กโรติ, โมเห ปตฺติกุจฺจาย ลญฺจํ คเหตุวา วิญฺจยกาเล อญฺจาวาหิตโต วิย อิตฺ จิตฺ จ โอลเณนโต มุสา วตฺวา “อิมินา ชิตฺ, อยํ ปราชิโตติ ปริ นีหริติ, ภาเย ปตฺติกุจฺจาย กสฺสจฺเทว อิสฺสรชาติกสฺส ปราชยํ ปาปฺพนตฺตสฺสาปี ชยํ อาโรเปตี; อยํ สาทเสน อตฺถํ เนติ นาม. โส ธมฺมกุโจ นาม น โหตีติ อตฺถโ.

โย จ อตถิ อนตถุจ **ภาติ**: กฺตฺตญฺจ อญฺจตฺตญฺจ การณํ. **อุโก นิจฺเจยฺย** **ภาติ**: โย ปน ปญฺชิตฺโต อุโก อตฺถานตฺเถ วิญฺจฉินฺตฺวา วทติ. **อสาหเสนาติ**: อมุสาวาเทน. **ธมฺเมนาติ**: วิญฺจยธฺมฺเนน, น ฉนฺทาที่วเสน. **สเมน** **ภาติ**: อปฺราชานนฺรูเปเนว ปฺเร นยติ ชยํ วา ปราชยํ วา ปาเปติ. **ธมฺมสฺส คฺตุโตติ**: โส ธมฺมคฺตุโต ธมฺมรกฺขิตฺโต ธมฺโมชปญฺญาถ สมนฺนาคโต เมธาวิ วิญฺจยธฺมฺเม จิตฺตฺตา ‘ธมฺมกุจฺจิตฺ ปวฺจจตีติ อตฺถโ.

เทศนาวसानะ พุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺถึสูติ.

๒. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้นับเนื่องแล้วในพวก ๖
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว)ฯ

๒. จพพคคิยวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ผู้นับเนื่องแล้วในพวก ๖ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น เตน ปณฺฑิตโต โหติ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ย่อมเที่ยว กระทำอยู่ ซึ่งโรงแห่งภัตตาคาร ในวิหารบ้าง ในบ้านบ้าง ให้เป็นสถานที่อาภุศล ฯ ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.ภิกษุ ท. ถามแล้ว ซึ่งภิกษุหนุ่ม ท. ด้วย ซึ่งสามเณร ท. ด้วย ผู้กระทำแล้ว ซึ่งกิจด้วยภัตตาคาร ในบ้าน มาแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ.โรงแห่งภัตตาคาร เป็นเช่นไร (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุหนุ่มและสามเณร ท. เหล่านั้น กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) ออย่าถามแล้ว, (อ.ภิกษุ ท.) ผู้นับเนื่องแล้วในพวก ๖ กล่าวแล้ว ว่า อ.เรา ท. นั้นเที่ยว เป็นผู้เฉียบแหลม (ย่อมเป็น), อ.เรา ท. เป็นบัณฑิต (เป็น) ดีแล้ว (ซึ่งภิกษุหนุ่มและสามเณร ท.) เหล่านี้ ไปรยแล้ว ซึ่งหยากเยื่อ บนศีรษะ จักนำออกไป ดังนี้ จับแล้ว ซึ่งเรา ท. ที่หลัง ไปรยลงอยู่ ซึ่งหยากเยื่อ กระทำแล้ว ซึ่งโรงแห่งภัตตาคาร ให้เป็นสถานที่อาภุศล ดังนี้ ฯ

อ.ภิกษุ ท. ไปแล้ว สู้สำนัก ของพระศาสดา กราบพูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น ฯ อ.พระศาสดาตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.เรา ย่อมกล่าว (ซึ่งบุคคล) ผู้ พูดแล้ว มาก เบียดเบียนอยู่ (ซึ่งบุคคล ท.) เหล่าอื่น ว่า เป็นบัณฑิต ดังนี้ หามิได้, แต่ที่ว่า (อ.เรา) ย่อมกล่าว (ซึ่งบุคคล) ผู้มีความเกษม ผู้ไม่มีเวร ผู้ไม่มีภัย นั้นเที่ยว ว่า เป็นบัณฑิต ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ย่อมพุด มาก (เพราะเหตุ) มีประมาณเพียงใด เป็นบัณฑิต ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) นั้น หามิได้, (อ.บุคคล) ผู้มีความเกษม ผู้ไม่มีเวร ผู้ไม่มีภัย (อันเรา) ย่อมกล่าว ว่าเป็นบัณฑิต ดังนี้ ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) ย่อมพุด มาก (ในที่ ท.) มีท่ามกลาง แห่งสงฆ์เป็นต้น เพราะเหตุ มีประมาณเท่าใด, ชื่อว่าเป็นบัณฑิต ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) นั้น หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ใด ผู้มีความเกษม เอง ชื่อว่าผู้ไม่มีเวร เพราะความไม่มี แห่งเวร ท. & ผู้มีภัยออกแล้ว คือว่า อ.ภัย ย่อมไม่มี แก่มหาชน เพราะอาศัย (ซึ่งบุคคล) นั้น, (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นบัณฑิต (ย่อมเป็น) ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **ยาวตา** ดังนี้ เป็นต้น ดังนี้แล ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

“น เตน ปณฺฑิตโต โหติติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สุตฺวา เชนวเน วิหฺรณฺโต จพพคคิเย ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

เต กิร วิหาเรปิ คาเมปิ ภตฺตคฺคํ อากุลํ กโรนฺตา วิจรนฺติ. อถกทิวสํ คาเม ภตฺตกิจจํ กตฺวา อาคเต ทนฺเร จ สามเณเร จ ภิกฺขุ ปุจฺฉิสฺสุ “กิติสิ อวฺสุโส ภตฺตคฺคนฺติ. “ภนฺเต มา ปุจฺฉิตฺถ, จพพคคิยา มยเมว พยตฺตา มยํ ปณฺฑิตา อิเม ปหริตฺวา สีเส กจฺวริ อากิริตฺวา นิหริสฺสามาติ วตฺวา อมฺเห ปิภฺจียํ คเหตฺวา กจฺวริ โอิกโรนฺตา ภตฺตคฺคํ อากุลํ กริสฺสูติ.

ภิกฺขุ สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ตมตฺถํ อารโจะสฺสุ. สุตฺวา “นาหํ ภิกฺขเว พหุํ ภาสิตฺวา ปเร วิหฺยमानํ ปณฺฑิตโต วิทามิ, เขมิณํ ปน อเวริ อภยเมว ปณฺฑิตํ วิทามิตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

“น เตน ปณฺฑิตโต โหติ, ยาวตา พหุ ภาสติ;
เขมิ อเวริ อภโย ปณฺฑิตโตติ ปวฺจฺจตีติ.

ตตฺถ **“ยาวตาติ:** ยตฺตเกน การณฺน สงฺฆมชฺชฎาทีสุ พหุํ กเถติ, น เตน ปณฺฑิตโต นาม โหติ; โย ปน สยํ เขมิ ปญฺจนฺนํ เวรานํ อภาเวน อเวริ นิพฺภโย, ตํ อาคมฺม มหาชนสฺสุ ภยํ น โหติ; โส ปณฺฑิตโต นามาติ อตฺถเถติ.

เทศนาวสานน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺถนีสุติ.

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้นับเนื่องแล้วในพวก ๖ (จบแล้ว) ฯ

จพพคคิยวตถุ.

๓. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าเอกุทาน
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๓. เอกุทานตุเถรวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระชีณาสพ ชื่อว่า เอกุทานเถระ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นั้นว่า **น ตาวตา ธมฺมธโร** ดังนี้ เป็นต้น ๕

“**น ตาวตา ธมฺมธโรติ** อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุธา
เซตวัน วิหรนฺโต เอกุทานตุเถรณฺนาม ชีณาสวํ
อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.พระเถระ) นั้น ผู้เดียวเที่ยว อยู่อยู่ในชัฏแห่งป่า
แห่งหนึ่ง ๕ อ.อุทาน หนึ่ง นั้นเที่ยว ว่า

โส กิร เอกโกว เอกสุมี วนสนฺนฺเต วิหริติ.
เอกเมวสุส อุทานํ ปคฺฉมิ

อ.ความโศก ท. ย่อมไม่มี (แก่บุคคล)
ผู้มีใจตั้งมั่นยิ่ง ผู้ไม่ประมาทอยู่ ผู้รู้
ผู้ศึกษาอยู่ ในทางแห่งมุนี ท.
ผู้คงที่ ผู้ระงับมึนแล้ว ผู้มีสติ
ในกาลทุกเมื่อ ดังนี้

“**อิหิเจตโส อปฺปมชฺชโต**
มุนิโน โมนปเถสุ สิกฺขโต
โสกา น ภวนฺติ ตาทิโน
อุปสนฺตสุส สทา สติมโตติ.

ของพระเถระนั้น เป็นอุทานคล่องแคล่ว (ย่อมเป็น) ๕

ได้ยินว่า (อ.พระเถระ) นั้น ประกาศแล้ว ซึ่งการฟังซึ่งธรรม
เองนั้นเที่ยว ย่อมกล่าว ซึ่งคาถา นี้ ในวันแห่งอุโบสถ ๕ อ.เสียง
แห่งอันสาธุการ แห่งเทวดา ท. ย่อมมี รวากะ อ.เสียงแห่งอันทูล
แห่งแผ่นดิน ๕ ครั้งนั้น อ.ภิกษุ ท. ผู้ทรงไว้ซึ่งปีฎก ๓ ๒ รูป มีรอย
แห่งภิกษุห้าห้าเป็นประมาณเป็นบริวาร ได้ไปแล้วผู้ที่เป็นที่อยู่
(ของพระเถระ) นั้น ในวันแห่งอุโบสถ วันหนึ่ง ๕ (อ.พระเถระ) นั้น
เห็นแล้ว (ซึ่งภิกษุ ท. ๒) เหล่านั้นเที่ยว มีใจอันยินดีแล้ว กล่าวแล้ว
ว่า อ.กรรมอันดี อันท่าน ท. ผู้มาอยู่ (ในที่) นี้ กระทำแล้ว, ในวันนี้
อ.เรา ท. จักฟัง ซึ่งธรรม ในสำนัก ของท่าน ท. ดังนี้ ๕ (อ.ภิกษุ ท. ๒
เหล่านั้น ถามแล้ว) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ก็ (อ.ชน ท.) ผู้ฟัง ซึ่งธรรม
(ในที่) นี้ มีอยู่ หรือ ดังนี้ ๕

โส กิร อุโปสถทิวเส สยเมว ธมฺมสุสฺวานํ โสเสตุวา
อิมํ คาถํ วทติ. ปจฺวิอุทฺริยนสฺสทโท วิย เทวตานิ
สาธุการสฺสทโท โหติ. อเถกสุมี อุโปสถทิวเส
ปญฺจปญฺจสฺตปริวารา เทว เตปิฎกา ภิกฺขุ ตสุส
วสนฺนฺจฺจํ อคฺมฺสุ. โส เต ทิสฺวาว ตฺถุจฺจมานโส
“สาธุ โว กตํ อิธาคจฺจนฺเตหิ, อชฺช มยํ ตฺมฺหากํ
สนฺติเก ธมฺมํ สุณฺนิสฺสามาติ อาห. “อตุถิ ปน อาวุโส
อิธ ธมฺมํ โสตาโรติ.

(อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ชน ท. ผู้ฟัง
ซึ่งธรรม ในที่นี้) มีอยู่, อ.ชัฏแห่งป่า นี้ เป็นประเทศมีอันบันลือออกแล้ว
อย่างเดียวกัน ย่อมเป็น ด้วยเสียงแห่งอันสาธุการ แห่งเทวดา ท.
ในวันเป็นที่ฟังซึ่งธรรม ดังนี้ ๕ (ในภิกษุ ท. ๒) เหล่านั้น หนา
อ.พระเถระผู้ทรงไว้ซึ่งปีฎก ๓ รูปหนึ่ง สวดแล้ว ซึ่งธรรม,
(อ.พระเถระผู้ทรงไว้ซึ่งปีฎก ๓) รูปหนึ่ง บอกแล้ว (ซึ่งธรรม) ๕
แม้ อ.เทวดาองค์หนึ่ง ไม่ได้ให้แล้ว ซึ่งสาธุการ ๕ (อ.ภิกษุ ท. ๒)
เหล่านั้น กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ อ.ท่าน กล่าวแล้ว ว่า
อ.เทวดา ท. ในชัฏแห่งป่านี้ ย่อมให้ ซึ่งสาธุการ ด้วยเสียง
อันดังมาก ในวันเป็นที่ฟังซึ่งธรรม ดังนี้, (อ.เหตุ) นั้น ชื่อ อะไร ดังนี้ ๕

“**อตุถิ** ภนฺเต, อยํ วนสนฺนฺเต ธมฺมสุสฺวานทิวเส
เทวตานิ สาธุการสฺสทเทน เอกนินฺนาโท โหตีติ. เตสุ
เอโก เตปิฎกตฺเถโร ธมฺมํ โอสฺวาเรสิ, เอโก กเถสิ.
เอกเทวตาปี สาธุการํ น อทาสี. เต อาหฺสุ “ตฺวํ อาวุโส
‘ธมฺมสุสฺวานทิวเส อิมฺสุมี วนสนฺนฺเต เทวตา มหฺนฺเตน
สฺสทเทน สาธุการํ เทนฺตีติ วเทสิ, กิณฺนาเมตฺนฺติ.

(อ.พระเถระ นั้น กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.เหตุ) อย่างนี้ ย่อมมี ในวัน ท. เหล่าอื่น, แต่ว่า ในวันนี้ (อ.กรรม) ย่อมไม่รู้ ว่า (อ.เหตุ) นั้น อะไร (ดังนี้) ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุ ท. ๒ เหล่านั้น กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ถ้าอย่างนั้น อ.ท่าน จงกล่าว ซึ่งกรรม ก่อน ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ) นั้น จับแล้ว ซึ่งพัด นั่งแล้ว บนอาสนะ กล่าวแล้ว (ซึ่งคาถา) นั้นนั้นเทียว ฯ อ.เวทดา ท. ได้กระทำแล้ว ซึ่งสาธุการ ด้วยเสียง อันดังมาก ฯ

ครั้งนั้น อ.ภิกษุผู้เป็นบริวาร ท. (ของภิกษุ ท. ๒) เหล่านั้น ยกโทษแล้ว ว่า อ.เวทดา ท. ในชฎาแห่งปานี ย่อมให้ ซึ่งสาธุการ ด้วยอันแลดูซึ่งหน้า, ครั้นเมื่อภิกษุผู้ทรงปฏิภก ๓ ท. แม้มักกล่าวอยู่ (ซึ่งกรรม) มีประมาณเท่านั้น, ไม่กล่าวแล้ว (ซึ่งคุณ) แม้สักว่า ความสรรเสริญ อะไร, ครั้นเมื่อคาถาหนึ่ง อันพระเถระผู้แก่ รูปหนึ่ง กล่าวแล้ว, ย่อมให้ สาธุการ ด้วยเสียงอันดังมาก ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ไปแล้ว แม้สูวิหการ กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น แก่พระศาสดา ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.บุคคล) ไต ย่อมเล่าเรียน หรือ หรือว่า ย่อมพูด มาก, (อ.เรา) ย่อมไม่กล่าว ซึ่งบุคคลนั้น ว่า เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งกรรม ดังนี้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต เรียนเอาแล้ว ซึ่งคาถา แม้คาถาหนึ่ง ย่อมรู้ตลอด ซึ่งสัจจะ ท., (อ.บุคคล) นี้ ชื่อว่า เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งกรรม (ย่อมเป็น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ย่อมพูด มาก (เพราะเหตุ) มีประมาณเพียงใด เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งกรรม (ย่อมเป็น) (เพราะเหตุ) มีประมาณ เพียงนั้น หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต ฟังแล้ว (ซึ่งกรรม) แม้น้อย ย่อมเห็น ซึ่งกรรม ด้วยกาย, (อ.บุคคล) ไต ย่อมไม่ประมาท ซึ่งกรรม (อ.บุคคล) นั้น แล เป็นผู้ทรงไว้ ซึ่งกรรม ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) ย่อมพูด มาก เพราะเหตุ มีประมาณ เท่าใด คือว่า มีอันเล่าเรียนและอันทรงไว้และอันบอกเป็นต้น, เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งกรรม ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) มีประมาณเพียงนั้น คือว่า (เพราะเหตุ) มีประมาณเท่านั้น หามิได้, (อ.บุคคลนั้น) ชื่อว่า เป็นผู้ตามรักษาซึ่งวงศ์ เป็นผู้รักษาซึ่งประเพณี ย่อมเป็น (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า ยาวตา ดังนี้ เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต ฟังแล้ว (ซึ่งกรรม) แม้มีประมาณน้อย อาศัยแล้ว ซึ่งกรรม อาศัยแล้ว ซึ่งอรรถ เป็นผู้ปฏิบัติแล้วซึ่งกรรมอันสมควรแก่กรรม เป็น กำหนดรู้ที่อยู่ (ซึ่งสัจจะ ท.) มีทุกขเป็นต้น ชื่อว่า ย่อมเห็น ซึ่งสัจจกรรม๔ ประการ ด้วยนามกาย. (อ.บุคคล) นั้น แล เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งกรรม ย่อมเป็น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อปปีปิ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) แม้ไต เป็นผู้มีความเพียรอันปรารถนาแล้ว เป็น หวังอยู่ ซึ่งอันรู้ตลอด ว่า (อ.เรา จักรู้ตลอด) ในวันนี้ (อ.เรา จักรู้ตลอด) ในวันนี้ นั้นเทียว ดังนี้ ชื่อว่า ย่อมไม่ประมาท ซึ่งกรรม,

“ภนฺเต อญฺเญสุ ทิวเสสุ เอวํ โหติ, อชฺช ปน น ชานามิ ํเกตฺตุนฺติ, “เตนฺหิ อาวุโส ตวํ ตาว ฐมฺมํ กเถหิตฺติ. โส วิชฺณี คเหตุวา อาสเน นิสินฺโน ตเมว คาคํ วเทสิ. เทวตา มหฺนฺเตน สทฺเทน สาธุการมกํสุ.

อตฺตเนสํ ปริวารภิกฺขุ อชฺชฎายีสุ “อิมสฺมี วนสฺนุเช เทวตา มุโขโลกเนน สาธุการํ ททฺตฺติ, เตปฺปิภกฺกชฺชสุ เอตฺตํกํ ภณฺนุเตสฺสํ, กิณฺจึ ปสฺสนมตฺตํปิ อวตฺวา, เอเกน มหฺลลฺกตฺเตเรน เอกคาคาย กเถตาย, มหฺสทฺเทน สาธุการํ ททฺตฺติ. เต วิหารํปิ คนฺตฺวา สตฺตุ ตมตฺถํ อาโรเจสฺสุ. สตฺธา “นาหํ ภิกฺขเว, โย พหุํ อุกฺคณฺหาติ วา ภาสตี วา, ตํ ํฐมฺมโรตี วทามิ; โย ปน เอกํปิ คาคํ อุกฺคณฺหิตฺวา สจฺจํนิ ปฏฺวิชฺชติ, อปฺย ํฐมฺมโร นามาติ วตฺวา อิมํ คาคามห

“น ตาวตา ฐมฺมโร, ยาวตา พหุ ภาสตี;
โย จ อปฺปีปิ สุตฺวาน ฐมฺมํ กายเนน ปสฺสตี,
ส เว ฐมฺมโร โหติ, โย ฐมฺมํ นปฺปมชฺชตีติ.

ตตฺถ “ยาวตาคี: ยตฺตเกน อุกฺคณฺหารณฺวณฺวาทีนํ การณฺน พหุํ ภาสตี, ตาวตา ตตฺตเกน ฐมฺมโร น โหติ, วุสฺนารุทฺโก ปเวณิपालโก นาม โหติ. **อปปีปิ:** โย ปน อปฺปมตฺตํกํปิ สุตฺวา ฐมฺมนวฺวาย อตฺตมฺนวฺวาย ฐมฺมานุฐมฺมปฏฺิปนฺโน หุตฺวา นามกายเนน ทุกฺขาทีนํ ปริชานนฺโต จตฺสจฺจฐมฺมํ ปสฺสตี, ส เว ฐมฺมโร โหติ. โย ฐมฺมํ นปฺปมชฺชตีติ: โยปี อารทฺทวิโร หุตฺวา “อชฺช อชฺชเววาคี ปฏฺิเวธํ อากฺขนฺโต ฐมฺมํ นปฺปมชฺชตี,

(อ.บุคคล) แม่นี้ เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งธรรมนั้นเทียว (ย่อมนั้น) ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า โย ธมฺมํ นปฺปมชฺชติ ดังนี้ ฯ

อัยปิ ธมฺมธโรเววาติ อตฺโต.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโศคาปตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาวิธาน พุโศคาปตติผลาทีนิ ปาปุณฺณิสฺสูติ.

๑. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าเอกุทาน (จบแล้ว) ฯ

เอกุทานตฺเถรวตฺถุ.

๔. อ. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าลกุณฏกาทิยยะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๔. ลกุณฏกาทิยตฺเถรวตฺถุ.

๑. พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระชื่อว่าลกุณฏกาทิยยะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น เตน เถโร โหติ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“น เตน เถโร โหติ” อิมํ ธมฺมเทศนํ สุตฺตาเชตวเน วิหรนฺโต ลกุณฏกาทิยตฺเถโร อารพฺภ กถลลิตฺติ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง ครั้นเมื่อพระเถระ นั้น ไปแล้ว ผู้ที่เป็นที่บารุง ซึ่งพระศาสดา เป็นผู้สึกว่าหกลึกไปแล้ว (มีอยู่) อ.ภิกษุ ท. ผู้มีอันอยู่ในป่าเป็นปกติ มี ๓๐ รูป เป็นประมาณ เห็นอยู่ (ซึ่งพระเถระ) นั้นนั้นเทียว มาแล้ว ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา นั้นแล้ว ฯ อ.พระศาสดา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัยแห่งพระอรหันต์ (ของภิกษุ ท.) เหล่านั้น ตรัสถามแล้ว ซึ่งปัญหา นี้ ว่า (อ.เธอ ท.) ย่อมเห็น ซึ่งภิกษุผู้เถระ รูปหนึ่ง ผู้ไปแล้ว (แต่ที่) นี้ หรือ ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ข้าพระองค์ ท.) ย่อมไม่เห็น ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า (อ.ภิกษุผู้เถระ) นั้น (อันเธอ ท.) เห็นแล้ว มิใช่หรือ ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ข้าพระองค์ ท.) เห็นแล้ว ซึ่งสามเณร รูปหนึ่ง ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.ภิกษุ) นั้น เป็นสามเณร (ย่อมนั้น) หามิได้, (อ.ภิกษุ) นั้นเป็นเถระ (ย่อมนั้น) ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ภิกษุ) นั้น เป็นผู้เล็ก เกินเปรียบ (ย่อมนั้น) ดังนี้ ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.เรา ย่อมไม่กล่าว ว่า เป็นเถระ ดังนี้ (ด้วยเหตุ) สักว่านั่งแล้ว บนอาสนะของภิกษุผู้เถระ เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้แก่, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต รู้ตลอดแล้ว ซึ่งสัจจะ ท. ตั้งอยู่แล้ว ในความเป็น แห่งบุคคลผู้ไม่เบียดเบียน ซึ่งมหาชน, (อ.บุคคล) นี้ ชื่อว่า เป็นเถระ (ย่อมนั้น) ดังนี้, ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

เอกทิวสญฺหิ, ตสฺมี เถเร สตฺถุ อฺปฺปจฺจํ คนฺตฺวา ปกฺกนฺตฺตฺเต, ตีสฺมตฺตฺตา อารบฺบกา ภิกฺขุ ตํ ปสฺสนฺตฺตาเยว อากฺขนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา นิสฺสึทฺสฺส, สตฺถา เตสฺส อรหตฺตฺปนฺนสฺสยํ ทิสฺวา อิมํ ปญฺหํ ปุจฺฉิ “อิโต คตฺถ์ เอกํ เถโร ปสฺสเถวาติ. “น ปสฺสสาม ฆนฺเตติ. “นนฺ ฏิกฺกโ จ โสติ. “เอกํ ฆนฺเต สามเณโร ปสฺสสิมฺหาติ. “น โส ภิกฺขเว สามเณโร, เถโร เอโสติ. “อติวีย ชุทฺทโก ฆนฺเตติ. “นาหํ ภิกฺขเว มหุลลกาเวเน เถราสเน นิสฺสินฺนมตฺตฺเกเน `เถโรติ วทามิ, โย ปน สจฺจจฺฉานิ ปฏฺวิชฺเชตฺวา มหาชนสฺส อหีสกาเว จีโต, อัย เถโร นามาติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

อ.ผม (ของภิกษุ ไต) เป็นผมหงอก ฟังเป็น (เพราะเหตุ) ไต, (อ.ภิกษุ) นั้น ชื่อว่าเป็นเถระ ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) นั้น หามิได้, อ.วัย (ของบุคคล) นั้น แก่รอบแล้ว, (อ.บุคคล) นั้น อันเรา) ย่อมกล่าว ว่า เป็นผู้แก่แล้วเปล่า ดังนี้, อ.สัจจะ ด้วย อ.ธรรมะ ด้วย อ.ความไม่เบียดเบียน ด้วย อ.ความสํารวม ด้วย อ.ความฝึก ด้วย (มีอยู่) (ในบุคคล) ไต, (อ.บุคคล) นั้น แล เป็นผู้มิลทิน อันคลายแล้ว เป็นปราชญ์ (ย่อมนั้น), (อ.บุคคล) นั้น (อันเรา) ย่อมกล่าว ว่า เป็นเถระ ดังนี้ ดังนี้ ฯ

“น เตน เถโร โหติ, เยนสฺส ปลิตฺถํ สิโร, ปริปกฺโก วโย ตสฺส, `โมชชิตฺถุโนติ วุจฺจติ; “ยมฺหิ สจฺจญฺจ ธมฺเม จ อหีสฺสา สญฺญโม ทโม, ส เว วนฺตฺมโล ชีโร, โส `เถโรติ ปวฺจฺจตีติ.

(อ.อรรถ) ว่า (อันชรา) น้อมไปรอบแล้ว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนานา (แห่งบท) ว่า **ปริปกโก** ดังนี้, อ.อธิบาย ว่า ถึงแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้เจริญแล้ว ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ชื่อว่า ผู้แก่แล้วเปล่า เพราะความไม่มี แห่งธรรม ท. อันเป็นเครื่องกระทำ ซึ่งความเป็นเถระ ในภายใน (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **โมฆชิลโน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ก็ อ.สัจจะอันชื่อว่ามีอย่าง ๔ เพราะความที่ (แห่งสัจจะ ท. เหล่านี้) เป็นบทอันตนรู้ตลอดแล้ว ด้วยอาการ ท. ๑๖ ด้วย อ.โลกุตระธรรม ชื่อว่ามีอย่าง ๙ เพราะความที่ (แห่งโลกุตระธรรม) นั้น เป็นธรรมอันตนกระทำให้แจ้งแล้ว ด้วยญาณ ด้วย มีอยู่ในบุคคลใด (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สัจจญ** ดังนี้ ฯ (อ.คำ) นั้น ว่า **อหิสา** ดังนี้ เป็นคำสักว่าอันทรงแสดงไว้ โดยความเป็นคืออันไม่เบียดเบียน (ย่อมเป็น) ฯ อ.อธิบาย ว่า ก็ อ.อัปป์มัญญาภาวนา แม้อันมีอย่าง ๔ มีอยู่ (ในบุคคล)ใด ดังนี้ ฯ อ.ศีล ด้วยนั้นเทียว อ.ความสำรวม ซึ่งอินทรีย์ ด้วย ชื่อว่า **สญญโม ทโม** ฯ (อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้ที่มีมลทิน อันนำออกแล้ว ด้วยมรรคญาณ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **วณตมโล** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยปัญญาเป็นเครื่องทรงจำ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ธโร** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) นั้น (อันพระผู้มี พระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า เป็นเถระ ดังนี้ เพราะความที่ (แห่งบุคคล) นั้น เป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว (ด้วยธรรม ท.) อันเป็นเครื่องกระทำซึ่งความเป็นผู้มั่นคง เหล่านี้ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **เถโร** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านี้ ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ในพระอรหัต ดังนี้แล ฯ

ตตถ “**ปริปกโกติ**: ปริณโต วุฑฒภาวํ ปตฺโตติ อตฺถ.
โมฆชิลโนติ: อนฺโต เถรกรณานํ ฐมฺมานํ อภาเวน ตฺวจฺฉิลโน นาม. **สัจจญจาทิ**: ยมฺหิ ปน ปุคฺเคล โสฬสหากาเรหิ ปฏฺวิวิทฺตตา จตฺพุพิทฺสจฺจํ ภาณน สจฺฉิตตฺตตา นววิโธ โลกุตฺตรมฺโม ๑ อตฺถิ. **อหิสาคิ** อหิสฺนภาเวน เทสนามตฺตเมตฺตํ. ยมฺหิ ปน จตฺพุพิทาปิ อปฺปมญฺญาภาวนา อตฺถิตฺติ อตฺถเ. **สญญโม ทโมติ**: สิลฺลญฺเจว ธินฺทฺริยสํวโร ๑. **วณตมโลติ**: มคฺคฺคาณน นีหตฺมโล. **ธโรติ**: ธิตฺสฺมนฺโน. **เถโรติ**: โส อิมฺเห ธิรภาวกรเณหิ สมนฺนาคตฺตตา `เถโรติ ปวฺจฺจตีติ อตฺถเ.

เทศนาวสาเน เต ภิกฺขุ อรหตฺเต ปตฺติฏฺจหีสฺสูติ.

๑. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าลกุณฏกภททียะ (จบแล้ว) ฯ

ลกุณฏกภททียะเถรวตฺถุ.

๕. ๑. เรื่องแห่งภิกษุผู้มาก (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๕. สมพหุลภิกษุวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ผู้มาก ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น วาภุกรณมตฺเตน** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**น วาภุกรณมตฺเตนาติ** อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต สมพฺหุเล ภิกฺขุ อารพฺภา กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัย หนึ่ง อ.พระเถระ ท. บางพวก เห็นแล้ว ซึ่งภิกษุหนุ่ม ท. ด้วย ซึ่งสามเณร ท. ด้วย ผู้กระทำอยู่ ซึ่งความชวนชวาย ท. มีการยอมซึ่งจิวรเป็นต้น แก่อาจารย์ผู้บอกซึ่งธรรม ท. ของตน นั้นเทียว,

เอกสฺมี หิ สมเย ทฺทเว ๑ สามเณเร ๑ อตฺตโน ฐมฺมาจริยานํเยว จิวรชฺชานาทีนึ เวยฺยาวจฺจานึ กโรนฺเต ทิสฺวา เอกจฺเจ เถรา

คิดกันแล้ว ว่า แม้ อ.เรา ท. เป็นผู้ฉลาดในลัทธิแห่งพยัญชนะ (ย่อมาเป็น), (อ.ผล) อะไรๆ ย่อมไม่มี แก่เรา ท. นั่นเทียว, กระจาหนอ อ.เรา ท. เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ฟังกราบทูล อย่างนี้ ว่า ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้ฉลาด ในลัทธิแห่งพยัญชนะ (ย่อมาเป็น), (อ.พระองค์ ท.) ขอจง ทรงยังภิกษุหนุ่มและสามเณร ท. ให้รู้ทั่ว (ด้วยพระดำรัส) ว่า อ.เรา ท. แม้เรียนเอาแล้ว ซึ่งธรรม ในสำนัก (ของภิกษุ ท.) เหล่าอื่น ไม่ (ยังธรรม) ให้หมดจดแล้ว ในสำนัก (ของภิกษุ ท.) เหล่านี้ อย่าสาธยายแล้ว ดังนี้ ดังนี้, อ.ลากและสักการะ จุกเจริญ แก่เรา ท. อย่างนี้ แล ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ ท.) เหล่านั้น เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบทูลแล้ว อย่างนั้น ฯ อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งคำ (ของภิกษุ ท.) เหล่านั้น ทรงทราบแล้ว ว่า (อ.ใครๆ) ย่อมได้ เพื่ออันกล่าว อย่างนี้ ด้วย สามารถแห่งประเพณี ในศาสนา นี้ นั่นเทียว, แต่ ว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ เป็นผู้อาศัยแล้วซึ่งลากและสักการะ (ย่อมาเป็น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ว่า (อ.เรา) ย่อมไม่กล่าว ซึ่งเรา ท. ว่า เป็นผู้มียุบแห่งคนดี ดังนี้ (เพราะเหตุ) สักว่าอันกระทำซึ่งถ้อยคำ, ส่วนว่า (อ.ธรรม ท.) มีความวิริยาเป็นต้น เหล่านั้น (อันบุคคล) ไต ตัดขาดด้วยดีแล้ว ด้วยอรรถตมรรค, (อ.บุคคล) นั้นนั่นเทียว เป็นผู้มียุบแห่งคนดี (ย่อมาเป็น) ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

อ. นระ ผู้มีความวิริยา ผู้มีความตระหนี่
ผู้ไต่อด เป็นผู้มีรูปแห่งคนดี ย่อมเป็น
(เพราะเหตุ) สักว่าอันกระทำซึ่งถ้อยคำ หรือ หรือว่า
เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้มียุบแห่งอันงาม
หามิได้, ส่วนว่า (อ.โทษชาติมีความวิริยาเป็นต้น) นั้น
(อันบุคคล) ไต ตัดขาดด้วยดีแล้ว ถอนขึ้นด้วยดีแล้ว
กระทำ ให้มีรากอันขาด, (อ.บุคคล) นั้น
ผู้มีโทษอันคลายแล้ว ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องกำจัด
(อันเรา) ย่อมกล่าว ว่า เป็นผู้มียุบแห่งคนดี ดังนี้ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (เพราะเหตุ) สักว่าอันกระทำซึ่งคำพูด คือว่า (เพราะเหตุ) สักว่าคำอันถึงพร้อมแล้วด้วยลักษณะ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **น วาฏกรณมตเตน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ยังใจให้เจริญ โดยความที่แห่งตนเป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยวรรณะแห่งสรีระ (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **วณฺณโปกฺขรตาย วา** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.นระ ผู้มีใจประกอบแล้วด้วยความวิริยา (ในเพราะเหตุ ท.) มีลาภของบุคคลอื่นเป็นต้น ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยความตระหนี่ อันมีอย่าง ๕ ชื่อว่าผู้ไต่อด เพราะอันคบซึ่งฝึกฝ่ายแห่งธรรม อันเป็นข้าศึก ชื่อว่าเป็นผู้มีรูปแห่งคนดี ย่อมเป็น เพราะเหตุ มีประมาณเท่านั้นนั่นเทียว หามิได้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **นโร** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

จินตยีสฺส “มยฺปิ พุญฺญชนสมเย กุสลา, อมฺหากเมว กิจฺจึ นตฺติ; ยนฺนุน มยฺ สตุถาริ อฺปสงฺกมิตฺวา เหวํ วเทยยาม ํภนฺเต มยฺ พุญฺญชนสมเย กุสลา, อดฺญเอสฺ สนฺติเก ธมฺมํ อฺคฺคณฺหิตฺวาปิ อิมสฺ สนฺติเก อโสเชตฺวา มา สชฺฌายิตฺถาติ ทหรสามเณเร อาถมาเปถาติ, เหวํ หิ อมฺหากิ ลากสฺกกาโร วชฺฌิสฺสตีติ. เต สตุถาริ อฺปสงฺกมิตฺวา ตถา วทีสุ. สตุถา เตสฺ วจฺนํ สุตฺวา “อิมสฺมี สาสเน ปเวถนิวเสเนว เหวํ วตฺตํ ลภติ, อิมเ ปน ลากสฺกการนิสฺสูตีตาติ ญตฺวา “อหิ ตฺมุเห วาฏกรณมตเตน “สาธฺฐปาติ น วทามิ, ยสฺส ปเนเต อิสฺสุทโย ธมฺมา อรหตฺตมคฺเคน สมฺมุจฺฉินฺนา, เอโสเอว สาธฺฐโปติ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

“น วาฏกรณมตเตน	วณฺณโปกฺขรตาย วา
สาธฺฐโป นโร โหติ	อิสฺสุกึ มจฺฉริ สฺโจ,
ยสฺส เจตํ สมฺมุจฺฉินฺนํ	มุลสมฺมุจฺฉิ สมฺมุหตํ,
ส วตฺโตโส เมธาวิ	สาธฺฐโปติ วุจฺจตีติ.

ตตฺถ “**น วาฏกรณมตเตนาติ:** วจีกรณมตเตน ลกฺขณสมฺปนฺนวจนมตเตน. **วณฺณโปกฺขรตายวาติ:** สรีรวณฺณสมฺปนฺนนาปภาเวน. **นโรติ:** เอตตเกเนว การณนปรลาภาทีสุ อิสฺสามนโก ปญฺจวิเชน มจฺฉเรณ สมฺมุหาคโต เภราภิกฺกปฺกฺขชเนน สฺโจ นโร สาธฺฐโป นาม นโรติ.

อ.อรรถ ว่า ส่วนว่า อ.โทษชาติมีความริษยาเป็นต้น นั้น อันบุคคล ไต่ ตัดขาดด้วยดีแล้ว ถอนขึ้นด้วยดีแล้ว กระทำให้มีรากอันขาด ด้วยอรรถหัตถมรรคญาณ, (อ.บุคคล) นั้น ผู้มีโทษอันคลายแล้ว ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยปัญญาอันรุ่งเรือง ในธรรม (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า เป็นผู้มรูปร่างคนดี ดังนี้ ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ยสฺส เจตฺ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนฺ ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มาก (จบแล้ว) ฯ

๖. อ.เรื่องแห่งภิกษุชื่อว่าหัตถกะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในเมืองชื่อว่าสาวัตถี ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุชื่อว่าหัตถกะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น มุณฺฑเกณ สมณฺโณ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ) นั้น มีวาหะอันซัดไปแล้ว กล่าวแล้ว ว่า อ.ท่าน ท. พึ่งไป ชื่อ สู่ที่โน้น ในเวลานั้น, (อ.เรา ท.) จักกระทำ ซึ่งวาหะ ดังนี้ ไปแล้ว (ในที่) นั้น ก่อนกว่านั้นเที่ยว กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ ท.) มีคำว่า (อ.ท่าน ท.) จงดูเถิด, อ.เดียรฉัตร ท. ไม่มาแล้ว เพราะความกลัว ต่อเรา, อ.ความแพ้ (แห่งเดียรฉัตร ท.) เหล่านั้น นั้นเที่ยว ดังนี้เป็นต้น มีวาหะอันซัดไปแล้ว ย่อมเที่ยว กลับเกลื่อนอยู่ (ซึ่งคำ) อื่น (ด้วยคำ) อื่น ฯ

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ว่า ได้ยินว่า อ.ภิกษุชื่อว่าหัตถกะ ย่อมกระทำ อย่างนี้ ดังนี้ ทรงยังภิกษุ ให้ร้องเรียกแล้ว (ซึ่งภิกษุชื่อว่าหัตถกะ) นั้น ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนหัตถกะ ได้ยินว่า อ.เธอ ย่อมกระทำ อย่างนี้ จริงหรือ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ข้าพระองค์ ย่อมกระทำ อย่างนี้) จริง ดังนี้ (อันภิกษุชื่อว่าหัตถกะ นั้น) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า (อ.เธอ) ย่อมกระทำ อย่างนี้ เพราะเหตุไร ? ด้วยว่า อ.บุคคล กระทำอยู่ ซึ่งมุสาวาท มีอย่างนี้เป็นรูป ชื่อว่า เป็นสมณะ ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) สักว่าอาการมีอันได้แห่งศีระะเป็นต้นนั้นเที่ยว หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล)ใด ยังบาป ท. อันละเอียด หรือ หรือว่า อันหยาบ ให้ระงับแล้ว ดำรงอยู่แล้ว, (อ.บุคคล) นั้นเที่ยว ชื่อว่าเป็นสมณะ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

ยสฺส เจตฺนฺติ: ยสฺส ๑ บุคคลยสฺส เอตํ อิติสาทิโทษชาติ อรรถตมคคณาณน สมุจฺฉินฺนํ มุลาชาติ กตฺวา สมฺมุตฺตํ, โส วนฺตฺโตโส ฐมฺโฆสปญฺญา ยสมฺนฺนาโคโต ํสาธฺมฺมโปตี วุจฺจตีติ อตฺตโก.

เทศนาว่าสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปฺณิสฺสูติ.

สมฺพหฺลภิกฺขฺวตฺถ.

๖. หตฺถกฺวตฺถ.

น มุณฺฑเกณ สมณฺโณ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตฺถา สาวตฺถิยํ วิหรนฺโต หตฺถกํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร วาทกฺขิตฺโต “ตฺมุเห อสุกฺเวลา ย อสุกฺกุจฺจํ นาม คจฺเจยฺยาถ, วาท์ กิรฺสฺสามาติ วตฺวา ปุเรตรเมว ตตฺถ คนฺตฺวา “ปสุสฺส, ติตฺถิยา มม ภเยน น อาคตา, เอเสว เนลฺลํ ปราชโยตีอาทีนิ วตฺวา วาทกฺขิตฺโต อญฺเณนญฺญํ ปฏิจฺรนฺโต วิจฺรติ.

สตฺถา “หตฺถโก กิร เหวํ กโรตีติ สุตฺวา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา “สจฺจํ กิร ตฺวํ หตฺถก เหวํ กโรตีติ ปุจฺฉิตฺวา, “สจฺจนฺติ วุตฺเต, “กสมฺมาเอวํ กโรสี ? เอวรูปํ หิ มุสาวาทํ กโรนฺโต สีสมฺมุทฺทนาทิมตฺเตเนว สมณฺโณ นาม น โหติ; โย ปน อญฺญิ วา อญฺญานิ วา ปาปา นิ สเมตฺวา จิโต, อยเมว สมณฺโณ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

(อ.บุคคล) ผู้ไม่มีวัตร พุดอยู่ เหลาะแหละ เป็นสมณะ (ย่อมเป็น) เพราะความเป็นผู้โล้น หามิได้ (อ.บุคคล) ผู้สมบรูณ์แล้วด้วยความริษยา และความโลภ เป็นสมณะ จักเป็น อย่างไร, ส่วนว่า (อ.บุคคล)ใด ยังบาป ท. อันละเอียดและหยาบ ให้ระงับอยู่ โดยประการทั้งปวง, (อ.บุคคล) นั้น อันเรา) ย่อมกล่าว ว่า เป็นสมณะ ดังนี้ เพราะความที่ แห่งบาป ท. เป็นบาป (อันบุคคล) นั้น ให้ระงับแล้ว แล ดังนี้ ฯ

“น มุณฑกณ สมเณ อพฺพโต อลิกํ ภาณํ,
อิจฺจาลอภสฺมาปนฺโน สมเณ ก็ ภวิสฺสตี:
โย จ สเมตี ปาปานิ อญฺญฺญานิ สพฺพโส,
สมิตตฺตา หิ ปาปานิ สมเณตี ปุจฺจจตีติ.

(อ.อรรถ) ว่า (เพราะเหตุ) สักว่าความโล้นแห่งศีรษะ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **มุณฑกณ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ผู้เว้นแล้ว จากวัตรคือศีล ด้วย จากวัตรคือกุดงค์ ด้วย (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อพฺพโต** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) กล่าวอยู่ กล่าวเท็จ ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยความปรารถนา ในอารมณฺ์ ท. อันไม่ถึงแล้ว ด้วย ด้วยความโลภ (ในอารมณฺ์ ท.) อันถึงแล้ว ด้วย ชื่อว่า เป็นสมณะ จักเป็น อย่างไร (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **อลิกํ ภาณํ** ดังนี้ ฯ

ตตถ “**มุณฑกณ**ตี: สีสฺมุญฺจทฺมตฺเตน. **อพฺพโต**ตี: สีสฺลวเตน จ ฐตฺงฺควเตน จ วิริหิตฺ. **อลิกํ ภาณฺตี:** มุสฺวาทํ ภาณฺโต อปฺปตฺเตสฺสุ อารมฺมเณสฺสุ อิจฺจาย ปตฺเตสฺสุ จ โลกาน สมฺนุํนาคโต สมเณ นาม ก็ ภวิสฺสตี.

อ.อรรถ ว่า ส่วนว่า (อ.บุคคล) ใด ยังบาป ท. อันนิคหน้อย หรือ หรือว่า อันใหญ่ ให้เข้าไปสงบวิเศษอยู่, (อ.บุคคล) นั้น (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า เป็นสมณะ ดังนี้ เพราะความที่ (แห่งบาป ท.) เหล่านั้น เป็นบาป (อันบุคคล) นั้น ให้ระงับแล้ว ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **สเมตี** ดังนี้ ฯ

สเมตีตี: โย จ ปริตฺตานิ วา มหนฺตานิ วา ปาปานิ วุปรสเมตี, โส เตสฺ สมิตตฺตา `สมเณตี ปุจฺจจตีติ อตฺโต.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนุ ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาวसानะ พุ โสตาปัตติผลาทีนิ ปาปุณีสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งภิกษุชื่อว่าหัตถกะ (จบแล้ว) ฯ

หตุถกาวตฺถ.

๗. อ.เรื่องแห่งพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๗. อภฺยตรพฺราหมณฺวตฺถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพราหมณ์ คนใดคนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น เตน ภิกฺขุ โส โหตี** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**น เตน ภิกฺขุ โส โหตีตี** อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุถา เขตฺวเน วิหรนฺโต อญฺญตรํ พฺราหมณฺ์ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.พราหมณ์) นั้น บวชแล้ว ในลัทธินั้นมีในภายนอก ประพฤติอยู่ ซึ่งอันขอ คิดแล้ว ว่า อ.พระสมณะ ผู้โคดม ย่อมตรัสเรียก ซึ่งสาวก ท. ของพระองค์ ผู้เที่ยวไปอยู่ เพื่ออันขอ ว่า เป็นภิกษุ ดังนี้, อ.อัน (อันพระสมณะ ผู้โคดม) ตรัสเรียก แม้ซึ่งเรา ว่า เป็นภิกษุ ดังนี้ ย่อมควร ดังนี้ ฯ (อ.พราหมณ์) นั้น เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระโคดม ผู้เจริญ แม้ อ.ข้าพระองค์ ประพฤติแล้ว ซึ่งอันขอ ย่อมเป็นอยู่, (อ.พระองค์) ขอจงตรัสเรียก แม้ซึ่งข้าพระองค์ ว่า เป็นภิกษุ ดังนี้ ดังนี้ ฯ

โส กิร พาทิรสมเย ปพฺพชิตฺวา ภิกฺขุํ จรณฺโต จินฺเตสิ “สมเณ โคตโม อตฺตโน สวเก ภิกฺขาย จรณฺเต `ภิกฺขุตี วทตี, มปี `ภิกฺขุตี วตฺตุํ วฏฺฏตีติ. โส สตุถารํ อฺปฺสงฺกมิตฺวา “โฆ โคตม อหปี ภิกฺขุํ จริตฺวา ชีวามิ, มปี `ภิกฺขุตี วเทหีตี อาห.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะพราหมณ์) นั้น ว่า
ดูก่อนพราหมณ์ อ.เรา ย่อมกล่าว ว่า เป็นภิกษุ ดังนี้
(เพราะอาการ) สักว่าอันขอ หามิได้, เพราะว่า (อ.บุคคล) สมาทาน
ประพฤติดอยู่ ซึ่งธรรม อันเป็นพิษ ชื่อว่า เป็นภิกษุ ย่อมเป็น
หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต ย่อมเที่ยวไป ด้วยอันพิจารณา
ซึ่งสังขารทั้งปวง ท., (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นภิกษุ (ย่อมเป็น)
ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

(อ.บุคคล) ย่อมขอ (กะชน ท.) เหล่าอื่น
(เพราะเหตุ) มีประมาณเพียงใด (อ.บุคคล) นั้น
เป็นภิกษุ ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) นั้น หามิได้,
(อ.บุคคล) สมาทานแล้ว ซึ่งธรรม อันเป็นพิษ
เป็นภิกษุ ย่อมเป็น (เพราะเหตุ) มีประมาณเพียงนั้น
หามิได้, (อ.บุคคล) ไต (ในศาสนา) นี้ ลอยแล้ว
ซึ่งบุญ ด้วย ซึ่งบาป ด้วย เป็นผู้มืพรหมจรรย์
(ย่อมเป็น) ย่อมเที่ยวไป ในโลก ด้วยอันพิจารณา,
(อ.บุคคล) นั้น แล (อันเรา) ย่อมเรียก ว่า เป็นภิกษุ
ดังนี้ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) นั้น ย่อมขอ (กะชน ท.) เหล่าอื่น
(เพราะเหตุ) มีประมาณเท่าใด, ชื่อว่า เป็นภิกษุ ย่อมเป็น
(เพราะเหตุ) นั้น คือว่า สักว่าอันขอ หามิได้ (ดังนี้ ในบท ท.)
เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า ยาวตา ดังนี้ เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า
อ.บุคคล สมาทาน ประพฤติดอยู่ ซึ่งธรรม อันมีความเสมอไปปราศแล้ว
หรือ หรือว่า ซึ่งธรรม มีกายกรรม เป็นต้น อันมีกลิ่นอันเป็นพิษ
ชื่อว่า เป็นภิกษุ ย่อมเป็น หามิได้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า วิสั ดังนี้ เป็นต้น ฯ
(อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) ไต ในศาสนา นี้ ลอยแล้ว คือว่า บรรเทาแล้ว
ซึ่งบุญ ด้วย ซึ่งบาป ด้วย นั้น แม้ทั้ง ๒ ด้วยมรรคพรหมจรรย์
เป็นผู้มืพรหมจรรย์ ย่อมเป็น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า โยธ ดังนี้ เป็นต้น ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ด้วยญาณ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า สงขาย ดังนี้ ฯ
อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) รู้แล้ว ซึ่งธรรม ท. แม้ทั้งปวง ในโลกมีขั้นเป็นต้น
อย่างนี้ ว่า อ.ขันธ ท. อันเป็นไปในภายใน เหล่านี้ (อ.ขันธ ท.)
อันมีในภายนอก เหล่านี้ ดังนี้ ย่อมเที่ยวไป, (อ.บุคคล) นั้น
(อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า เป็นภิกษุ ดังนี้
เพราะความที่ (แห่งกิเลส ท.) เป็นสภาพ (อันบุคคล) นั้น ทำลายแล้ว
ด้วยญาณ นั้น ดังนี้ (แห่งบท) ว่า โลก ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง (จบแล้ว) ฯ

อด นั สตถา “นาหิ พุราหมณ ภิกขนมตเตน
ภิกขุติ วทามิ, น หิ วิสั ฆมมึ สมาทาย วตตุนโต
ภิกขุ นาม โหติ; โย ปน สพุพสงขารे สงขाय จรติ,
โส ภิกขุ นามาติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“น เตน ภิกขุ โส โหติ ยาวตา ภิกขเต ปเร,
วิสั ฆมมึ สมาทาย ภิกขุ โหติ น ตาวตา;
โยธ ปุญญญจ ปาปญจ วาเหตุวา พุรหมจริยวา
สงขาย โลกे จรติ, ส เว ภิกขุติ วุจฺจตีติ.

ตตถ “ยาวตาติ: ยตฺตเกน ปเร ภิกขติ,
เตน ภิกขนมตเตน ภิกขุ นาม น โหติ. วิสนติ:
วิสมึ ฆมมึ วิสคนฺธึ วา กายกมุมาทิกึ ฆมมึ สมาทาย
จรรนโต ภิกขุ นาม น โหติ. โยธาติ: โย อธิ สาสเน
อุภยเปตึ ปุญญญจ ปาปญจ มคฺคพุรหมจริเยน
วาเหตุวา ปนฺนิตฺวา พุรหมจริยวา โหติ.

สงขายาติ: ภาณน. โลกเกติ: ขนฺธาทีโลกे
“อิมे อชฺชตฺตติกา ขนฺธา, อิมे พาหิราติ เอวํ สพุเพปิ
ธมฺเม ชานิตฺวา จรติ, โส เตน ภาณน กิเลสํ
ภินฺนตฺวา ภิกขุติ วุจฺจตีติ อตฺเถ.

เทศนาวิธาน พุ โสตาปตฺตติผลาทีนึ ปาปญฺนีสูติ.

อภฺยตรพุราหมณวตฺถุ.

๘. อ.เรื่องแห่งเดียรฉัตรี
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งเดียรฉัตรี ท. ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า น โมเนน ดังนี้เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า (อ.เดียรฉัตรี ท.) เหล่านั้น กระทำแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา แก่มนุษย์ ท. ในที่ (แห่งภัตต อันตน) บริโภคแล้ว ท. กล่าวแล้ว ซึ่งมงคล โดยนัย มีคำว่า อ.ความเกษม จงมีเกิด, อ.ความสุข จงมีเกิด, อ.อายุ จงเจริญเกิด, อ.เปือกตม มีอยู่ ชื่อในที่โน้น, อ.หนาม มีอยู่ ชื่อในที่โน้น, อ.อัน อันบุคคล ไป สู่ที่ มีอย่างนี้เป็นรูป ย่อมไม่ควร ดังนี้เป็นต้น ย่อมหลีกเลี่ยง ๕ ส่วนว่า อ.ภิกษุ ท. ไม่กระทำแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา แก่มนุษย์ ท. ในโรงแห่งภัตตเพียง ย่อมหลีกเลี่ยง ในกาล (แห่งวัตร ท.) มีการอนุโมทนาเป็นต้น (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ไม่ทรงอนุญาตแล้ว ในปฐมโพธิกาล ๕ อ.มนุษย์ ท. ยกโทษแล้ว ว่า อ.เรา ท. ย่อมพึง ซึ่งมงคล จากสำนัก ของเดียรฉัตรี ท., ส่วนว่า อ.ท่านผู้เจริญ ท. ผู้เป็นคนหนึ่งเป็นแล้วเพียง ย่อมหลีกเลี่ยง ดังนี้ ๕

อ.ภิกษุ ท. กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น แก่พระศาสดา ๕ อ.พระศาสดา ทรงอนุญาตแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) จงกระทำ ซึ่งการอนุโมทนา ตามความสบาย (ในที่ ท.) มีโรงแห่งภัตตเป็นต้น จำเดิม (แต่กาล) นี้, จงกล่าว ซึ่งวาจาเป็น เครื่องกล่าว กะบุคคลผู้นั่งใกล้แล้ว ดังนี้ ๕ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น กระทำแล้ว อย่างนั้น ๕ อ.มนุษย์ ท. พึงอยู่ (ซึ่งวัตร ท.) มีการอนุโมทนาเป็นต้น ผู้ถึงแล้วซึ่งความอดสาหะ นิมนต์แล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ย่อมเที่ยว กระทำอยู่ ซึ่งสักการะ ๕ อ.เดียรฉัตรี ท. ยกโทษแล้ว ว่า อ.เรา ท. ย่อมกระทำ ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้หนึ่ง ของบุคคลผู้รู้, อ.สาวก ท. ของพระสมณะ ผู้โคดม ย่อมเที่ยว กล่าวอยู่ ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวอันมาก (ในที่ ท.) มีโรงแห่งภัตตเป็นต้น ดังนี้ ๕

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.เรา ย่อมไม่กล่าว ว่า เป็นมุนี ดังนี้ (ด้วยเหตุ) สักว่า ความเป็นแห่งบุคคลผู้หนึ่ง, เพราะว่า (อ.ชน ท.) บางพวก ไม่รู้อยู่ ย่อมไม่กล่าว, (อ.ชน ท.) บางพวก (ย่อมไม่กล่าว) เพราะความที่ (แห่งตน) ไม่แก้ลูกกล้า, (อ.ชน ท.) บางพวก (ย่อมไม่กล่าว) เพราะความตระหนี่ ว่า (อ.ชน ท.) เหล่าอื่น อย่างรู้แล้ว ซึ่งประโยชน์ อันดียิ่ง นี้ ของเรา ท. ดังนี้, เพราะเหตุนั้น (อ.บุคคล) ชื่อว่าเป็นมุนี (ย่อมเป็น ด้วยเหตุ) สักว่าความเป็นแห่งบุคคลผู้หนึ่ง หามิได้, แต่ ว่า (อ.บุคคล) ชื่อว่า เป็นมุนี ย่อมเป็น เพราะอันยังบาปให้เข้าไปสงวิเศษ ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

(อ.บุคคล) ผู้มีรูปอันหลงแล้ว ผู้ไม่รู้แจ้งโดยปกติ ชื่อว่า เบ็ญนี ย่อมเป็น เพราะความเป็นแห่งบุคคลผู้หนึ่ง หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไค ผู้ฉลาด ถือเอาแล้ว (ซึ่งธรรม) อันประเสริฐ ย่อมเว้นรอบ ซึ่งบาป ท. เพียงดัง (อ.บุคคล) (ผู้) ประคองแล้ว ซึ่งตราขัง (ยืนแล้ว), (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นมุนี (ย่อมเป็น), (อ.บุคคล) นั้น เป็นมุนี (ย่อมเป็น) (เพราะเหตุ) นั้น, (อ.บุคคล) ไค ย่อมรู้ (ซึ่งประโยชน์ ท.) ทั้ง ๒ ในโลก (อ.บุคคล) นั้น อันเรา) ย่อมกล่าว ให้ชื่อว่ามุนี (เพราะเหตุ) นั้น ดังนี้ ๕

๘. ตติยวตถุ.

“น โมเนนาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต ตติยเย อารพฺภ กเถสิ.

เต กิร ภูตฺตภูจฺจาเนสุ มนุสฺसानํ อนุโมทณํ กตฺวา, “เขมฺ โหตุ, สุขํ โหตุ, อายุ วฑฺฒตฺตุ; อสุกฺกุจฺจาเน นาม กลลํ อตฺถิ, อสุกฺกุจฺจาเน นาม กณฺฏโก อตฺถิ, เหวรูปฺ จานํ คนฺตุน วฏฺฏตฺติอาทินา นเยน มงฺคลํ วตฺวา ปกฺกมนฺติ. ภิกฺขุ ปน ปสฺมโพธิยํ อนุโมทนาทึน อนนฺนุญฺจาตกาเล ภตฺตคฺเค มนุสฺसानํ อนุโมทณํ อกตฺวา ว ปกฺกมนฺติ. มนุสฺสา “มยฺ ตติยยานํ สนฺตติกา มงฺคลํ สุณาม, ภทฺนฺตา ปน ตฺถุหิฏฺฐาว ปกฺกมนฺตฺติ อฺชฺชฺมาเยสุ.

ภิกฺขุ ตมตฺถํ สตุถุ อโรเจสุ. สตุถา “ภิกฺขเว อิตฺ ปญฺจาย ภตฺตคฺคาทิสฺสุ ยถาสฺสํ อนุโมทณํ กโรถ, อฺปนินฺนํกถํ กเถถาติ อฺนุชานิ. เต ตธา กริสฺสุ. มนุสฺสา อนุโมทนาทึนํ สุณฺนฺตา อฺสุสาหปฺปตฺตา ภิกฺขุ นิมนฺเตตฺวา สกฺกาโร กโรนฺตา วิจรนฺติ. ตติยยา “มยฺ มุณีโน โมเน กโรม, สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สวากา ภตฺตคฺคาทิสฺสุ มหากถํ กเถนฺตา วิจรนฺตฺติ อฺชฺชฺมาเยสุ.

สตุถา ตมตฺถํ สุตฺวา “นาหํ ภิกฺขเว ตฺถุหิฏฺฐาวมตฺเตน มุณีโต วทามิ; เอกจฺเจ หิ อชานนฺตา น กเถนฺติ, เอกจฺเจ อวิสารทตาย, เอกจฺเจ มา โน อิมํ อตฺติสยตฺถํ อญฺเญ ชานิสฺสูติ มจฺจฺเชเรน; ตสฺมา น โมเนมตฺเตน มุณี โหติ, ปาปฺปูปสมเนน ปน มุณี นาม โหตฺติโต วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

“น โมเนน มุณี โหติ มุฬฺหฺรูป อวิทฺทสุ,
โย จ ตฺลลํ ปคฺคยฺห วรฺมาทาย ปถฺนฺตฺติโต
ปาปานิ ปวิชฺชฺเซติ, ส มุณี, เตน โส มุณี;
โย มุนาติ อฺโภ โลเก, มุณี เตน ปวฺจฺจตฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า จริงอยู่ (อ.บุคคล) ชื่อว่า เป็นมุนี ย่อมเป็น เพราะโมณะคือมรรคญาณ อันบัณฑิตนับพร้อมแล้ว ว่า โมเนยปฏิบัติ แท้ ถึงอย่างนั้น (อ.บท) ว่า โมเนน ดังนี้ในพระคาถานี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ทรงหมายเอา ซึ่งความเป็นแห่ง บุคคลผู้หนึ่ง (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **น โมเนน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มีรูปอันเปล่า (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **มูพฺหฺรูป** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ผู้ไม่รู้แจ้งอยู่โดยปกติ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อวิทฺทสฺสุ** ดังนี้ ฯ อ.อธิบาย ว่า ก็ (อ.บุคคล) ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป แม้ผู้เป็นคณหนึ่งเป็น แล้ว ชื่อว่า เป็นมุนี ย่อมเป็น หามิได้, อีกอย่างหนึ่ง (อ.บุคคล นั้น) ชื่อว่าเป็นโมเนยมุนี ย่อมเป็น หามิได้. แต่ว่า (อ.บุคคล นั้น) เป็นผู้มีสภาพอันเปล่า ด้วย เป็นผู้ไม่มีความรู้ ด้วย ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า เหมือนอย่างว่า (อ.บุคคล) ผู้ ถือเอา ซึ่งตราซึ่ง ยืนแล้ว, หากว่า (อ.วัตถุ) อันยังเกิน มีอยู่ ไซ้, ย่อมนำไป, หากว่า (อ.วัตถุ) อันพร่อง มีอยู่ ไซ้ ย่อมใส่เข้า ฉนใด, (อ.บุคคล) ได ย่อมนำไป ชื่อว่า ย่อมเว้นรอบ ซึ่งบาป รวากะ (อ.บุคคล) ผู้นำไปอยู่ (ซึ่งวัตถุ) อันยังเกิน คือว่า ยังกุศล ให้เต็มรอบ รวากะ (อ.บุคคล) ผู้ใส่เข้าอยู่ (ซึ่งวัตถุ) อันพร่อง ฉนนันนั้นเทียว ก็ แล (อ.บุคคล) กระทำอยู่ อย่างนี้ ถือเอา (ซึ่งธรรม) อันประเสริฐ คือว่า อันสูงสุดนั้นเทียว อันบัณฑิต นับพร้อมแล้วว่าศีลและสมาธิและปัญญาและวิมุติและวิมุตติญาณ ทสฺสนะ ย่อมเว้นรอบ ซึ่งบาป ท. คือว่า ซึ่งอกุศลกรรม ท. (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **โย จ ตฺลฺว ปคฺคยห** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นมุนี (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ส มุนี** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า หากว่า (อ.อันถาม) ว่า ก็ (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นมุนี (ย่อมเป็น) เพราะเหตุไร ดังนี้ (พึงมี ไซ้), (อ.อันแก่) ว่า อ.เหตุ (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ในภายได้ ได, (อ.บุคคล) นั้น ชื่อว่า เป็นมุนี (ย่อมเป็น) (เพราะเหตุ) นั้น (ดังนี้) ดังนี้ (แห่งบท ท.) ว่า **เตน โส มุนี** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.บุคคล ได ย่อมรู้ ซึ่งประโยชน์ ท. ทั้ง ๒ เหล่านี้ มีโลกมีขันธเป็นต้น นี้ โดยนัย มีคำว่า อ.ขันธ ท. อันเป็นไปในภายโน เหล่านี้, (อ.ขันธ ท.) อันมีในภายนอก เหล่านี้ ดังนี้เป็นต้น รวากะ (อ.บุคคล) ผู้ ยกขึ้นแล้ว ซึ่งตราซึ่ง นับอยู่ (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **โย มุนาติ อุกฺโถ โลเก** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) นั้น อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า เป็นมุนี ดังนี้ เพราะเหตุ นั้น นั้นเทียว ดังนี้ (แห่งบาท แห่งพระคาถา) ว่า **มุนิ เตน ปวฺจจติ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

ตตถ “**น โมเนนาติ:** กามํ หิ โมเนยฺยปฏิบัติ-สงฺขาเตน มคฺคญาณโมเนน มุนิ นาม โหติ, อิท ปน ตฺถุทฺทิกาวํ สนฺถาย “โมเนนาติ วุตฺตํ. **มูพฺหฺรูปไปติ:** ตฺวจฺจรูป. **อวิทฺทสฺสุติ:** อวิญฺญ. “เอวรูปุ หิ ตฺถุทฺทิกูโตปิ มุนิ นาม น โหติ; อถวา, โมเนยฺยมุนิ นาม น โหติ, ตฺวจฺจสฺภาโว ปน อญฺญาถึ จ โหตีติ อตฺถเ.

โย จ ตฺลฺว ปคฺคยหาติ: ยถา หิ ตฺลฺ คฺเหตฺวา จิโต, อติเรกญฺเจ โหติ, หรติ, อุนกญฺเจ โหติ, ปกฺขิปติ; เอวเมว โย อติเรกํ หรณฺโต วีย ปาปํ หรติ ปริวชฺเชติ อุนกํ ปกฺขิปนฺโต วีย กุสลํ ปริชฺชเรติ; เอวญฺจ ปน กโรนฺโต สีสฺสมาธิปญฺญาวิมุตฺติวิมุตฺติญาณทสฺสน-สงฺขาตํ วริ อุตฺตมเมว อาทาย ปาปานิ อุกุสลกมฺมานิ ปริวชฺเชติ.

ส มุนีติ: โส มุนิ นามาติ อตฺถเ. **เตน โส มุนีติ:** “กสฺมา ปน โส มุนีติ เจ; ยํ เหฏฺฐา วุตฺตการณํ, เตน โส มุนีติ อตฺถเ. **โย มุนาติ อุกฺโถ โลเกติ:** โย ปุคฺคโล อิมสฺมี ขนฺธาทีโลเก ตฺลฺ อาโรเปตฺวา มินฺนฺโต วีย “อิม อชฺฌตฺติกา ขนฺธา, อิม พาทิราติอาทินา นเยน อิม อุกฺโถ อตฺถเ มุนาติ. **มุนิ เตน ปวฺจจติติ:** เตน การณเณ มุนีติ ปวฺจจติ เอวาติ อตฺถเ.

เทศนาวิธาน พุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปญฺนีสูติ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ (ซึ่งบุคคล) ผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ด คนหนึ่ง ชื่อว่า อริยะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น เตน อริโย โหติ** ดังนี้ เป็นต้น ๙

“**น เตน อริโย โหติ** อิมมฺ ฆมฺมเทสนํ สตุถา
เชตวนเ วิหฺรนฺโต เอกํ อริยํ นาม พาลิสิกํ อารพฺภ
กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.พระศาสดา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสสัย แห่งโสดาปัตติมรรค (ของบุคคลผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ด) นั้น เทียบไปแล้ว เพื่อบิณฑชะ ในบ้านใกล้ประตูในทิศอุดร แห่งเมือง ชื่อว่าสาวตถิ ผู้อันหมู่แห่งภิกษุแวดล้อมแล้ว ย่อมเสด็จมา (แต่เมืองชื่อว่าสาวตถิ) นั้น ๙ ในขณะที่นั้น (อ.บุคคล) ผู้จับซึ่งปลา ด้วยเบ็ด นั้น จับอยู่ ซึ่งปลา ท. ด้วยเบ็ด เห็นแล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ทิ้งแล้ว ซึ่งคันแห่งเบ็ด ได้ยื่นแล้ว ๙ อ.พระศาสดา เสด็จกลับแล้วประทับยืนแล้ว ในที่ อันไม่ไกล (แห่งบุคคลผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ด) นั้น ตรัสถามแล้ว ซึ่งชื่อ ท. (ของพระเถระ ท.) มีพระเถระชื่อว่าสารีบุตรเป็นต้น ว่า อ.เธอ เป็นผู้มีชื่ออย่างไร (ย่อมเป็น), อ.เธอ เป็นผู้มีชื่ออย่างไร (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๙ (อ.พระเถระ ท.) แม่เหล่านั้น กราบทูลแล้ว ซึ่งชื่อ ท. ของตน ๙ ว่า อ.ข้าพระองค์ เป็นผู้ชื่อว่าสารีบุตร (ย่อมเป็น), อ.ข้าพระองค์ เป็นผู้ชื่อว่าโมคคัลลานะ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๙ (อ.บุคคล) ผู้จับซึ่งปลา ด้วยเบ็ด คิดแล้ว ว่า อ.พระศาสดา ย่อมตรัสถาม ซึ่งชื่อ ท. ของภิกษุ ท. ทิ้งปวง, อ.พระศาสดา เห็นจะ จักตรัสถาม ซึ่งชื่อ แม่ของเรา ดังนี้ ๙

เอกทิวสํ หิ สตุถา ตสฺส โสตาปตฺติมคฺคสฺส
อุปนิสฺสยํ ทิสฺวา สวาทฺถิยา อุตฺตรทวารคಾಮะ ปิณฺฑทาย
จริตฺวา ภิกฺขุสงฺฆบรีหฺโต ตโต อากจฺจติ. ตสฺมี ขณ
โส พาลิสิกो พลิสเณ มจฺเจ คณฺหฺนฺโต พุทฺธปฺปมฺขํ
ภิกฺขุสงฺฆํ ทิสฺวา พลิสยฺภุจฺฉิ จชฺเชตฺวา อฏฺฐาสสิ. สตุถา
ตสฺส อวิทุเร จานะ นินฺตติตฺวา จิโต “ตฺวํ กิณฺหาโม, ตฺวํ
กิณาโมติ สารีปฺตตฺตเถราทินํ นามานิ ปุจฺฉิ. เตปิ “อหํ
สารีปฺตฺโต, อหํ โมคคฺคฺลลानนฺติ อตฺตโน อตฺตโน นามานิ
กถยฺสิ. พาลิสิกो จินฺเตสิ “สตุถา สพุเพสํ นามานิ
ปุจฺฉติ, มมาปิ นามํ ปุจฺฉิสฺสตี มณฺเฑติ.

อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ซึ่งความปรารถนา (แห่งบุคคล ผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ด) นั้น ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนอุपाสก อ.ท่าน เป็นผู้ชื่อว่า อะไร (ย่อมเป็น) ดังนี้, (ครั้งเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ เป็นผู้ชื่อว่า อริยะ (ย่อมเป็น) ดังนี้ (อันบุคคลผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ด นั้น) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอุपाสก (อ.บุคคล) ผู้ยังสัตว์มีปราณให้ตกลงไปโดยปกติ ผู้เช่นท่าน เป็นผู้ชื่อว่า อริยะ ย่อมเป็น หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ผู้ดำรงอยู่แล้ว ในความเป็นอันไม่เบียดเบียน ซึ่งมหาชน เป็นผู้ชื่อว่าอริยะ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

สตุถา ตสฺส อิจฺฉํ ฅตฺวา “อุปาสก ตฺวํ โก นามาทิ
ปุจฺฉิตฺวา, “อหํ ภาณเต อริโย นามาทิ วุตฺเต,
“น อุปาสก ตาทิโส ปาณาทิปาตี อริโย นาม โหติ,
อริโย ปน มหาชนสฺส อวิหีสนภาเว จิโตติ วตฺวา อิมํ
คากมาห

(อ.บุคคล) ย่อมเบียดเบียน ซึ่งสัตว์มีปราณ ท.
(เพราะเหตุ) ไฉน เป็นผู้ชื่อว่าอริยะ ย่อมเป็น
(เพราะเหตุ) นั้น หามิได้, (อ.บุคคล อันเรา)
ย่อมกล่าว ว่า เป็นอริยะ ดังนี้
เพราะอันไม่เบียดเบียน ซึ่งสัตว์มีปราณทั้งปวง ท. ดังนี้ ๙

“น เตน อริโย โหติ เยน ปาณานิ หีสติ;
อหีสสา สพุพปาณานํ ‘อริโยติ ปุจฺฉตีติ.

(อ.อรรถ) ว่า เพราะอันไม่เบียดเบียน (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **อหีสสา** ดังนี้ ๙ (อ.อรรถรูป) นี้ ว่า (อ.บุคคล) ย่อมเบียดเบียน ซึ่งสัตว์มีปราณ ท. (เพราะเหตุ) ไฉน,

ตตฺถ “**อหีสชาติ:** อหีสเนน. อิทํ วุตฺตํ โหติ
“เยน ปาณานิ หีสติ,

เป็นผู้ที่ชื่อว่าอริยะ ย่อมเป็น เพราะเหตุนี้ หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) โด ดำรงอยู่แล้ว ไกล จากความเบียดเบียน เพราะอัน ไม่เบียดเบียน ซึ่งสัตว์มีปรารถนทั้งปวง ท. (ด้วยปรารถนัตถุ) มีฝ่ามือเป็นต้น คือว่า เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในภาวนามิเมตตตเป็นต้น, (อ.บุคคล) นี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า เป็นอริยะ ดังนี้ ดังนี้ เป็นคำอธิบาย อันพระผู้มี พระภาคเจ้าตรัสแล้ว ย่อมเป็น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.บุคคล) ผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ด ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล ฯ

อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งบุคคลผู้จับซึ่งปลาด้วยเบ็ดชื่อว่าอริยะ (จบแล้ว) ฯ

๑๐. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มาก (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยคุณมีศีลเป็นต้น ผู้มาก ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น สิลพพตมตเตน** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.ความคิด) อย่างนี้ ว่า อ.เรา ท. เป็นผู้ที่มีศีล อันถึงพร้อมแล้ว (ย่อมเป็น), อ.เรา ท. เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอตุตถ์ (ย่อมเป็น), อ.เรา ท. เป็นผู้ที่มีสุตะมาก (ย่อมเป็น), อ.เรา ท. เป็นผู้ที่อยู่ในเสนาสนะอันสงบแล้วโดยปกติ (ย่อมเป็น), อ.เรา ท. เป็นผู้มีการได้ ซึ่งฌาน (ย่อมเป็น), อ.พระอรหัต เป็นคุณชาติ อันเรา ท. ได้โดยยาก (จะเป็น) หามิได้, อ.เรา ท. จักบรรลु ซึ่งพระอรหัต ไฉน (แห่งพระอรหัต อันเรา ท.) ปรารถนาแล้ว นั้นเทียว ดังนี้ ได้มีแล้ว (ในภิกษุ ท.) เหล่านั้น หนา (แก่ภิกษุ ท.) บางพวก ฯ (ในภิกษุ ท.) เหล่านั้นหนา (อ.ภิกษุท.) แม้เหล่าใด เป็นอนาคามี (ย่อมเป็น), (อ.ความคิด) นั้น ว่า ในกาลนี้ อ.พระอรหัต เป็นคุณชาติ อันเรา ท. ได้โดยยาก (จะเป็น) หามิได้ ดังนี้ ได้มีแล้ว (แก่ภิกษุ ท.) แม้เหล่านั้น ฯ ในวันหนึ่ง (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น แม้ทั้งปวง เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว นั่งแล้ว ผู้ อันพระศาสดา ตรัสถามแล้ว ว่า ดูกอนภิกษุ ท. อ.กิจแห่งบรรพชิต ของเธอ ท. ถึงแล้ว ซึ่งที่สุด บ้างหรือหนอ แล ดังนี้ กราบทูลแล้ว อย่างนี้ว่า

น เตน การณน อริโย โหติ; โย ปน สัพพปาณานํ ปาณินา อหีสเนน เมตตตาทิภาวนาย ปติภูจิตตตตท หีสโต อารา จิต, อัย `อริโยติ ปวจุจตีติ อตุเถ.

เทศนาวาสนา พาลิสโก โสตาปัตติผล ปติภูจติ.

สมปุตตตานปี สาคูติกา เทศนา อโหสีติ.

อริยพาลิสกัตถุ.

๑๐. สมพหุลภิกษุขตถุ.

“**น สิลพพตมตเตน** อิมํ ฐมมเทศนํ สตุถา เขตวเน วิหรนุโต สมพหุเล สีสลาทิสมฺปนฺเน ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

เตสุ กิร เอกจฺจานํ เอวํ อโหสิ “มยํ สมฺปนฺนีสึลา, มยํ อตุตฺถคฺคฺรา, มยํ พหุสุตฺตา, มยํ ปนฺตเสนาสนวาสิโน, มยํ ฉานลาภิน, น อมฺหากํ อรหตฺตํ ทูลลภํ, อิจฺฉิตฺทิวเสเยว อรหตฺตํ ปาปฺปนิสฺสามาติ. เยปิ ตตฺถ อนาคามีโน เตสฺปิ เอตทโหสิ “น อมฺหากํ อิทานิ อรหตฺตํ ทูลลภนฺติ. เต สพฺเพปิ เอกทิวสํ สตุถารํ ออุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา นิสินฺนา “อปี นฺุ โข โว ภิกฺขเว ปพฺพชิตฺกิจฺจํ มตฺถกํ ปตฺตนฺติ สตุถารา ปุฏฺฐา เอวมาหํสุ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้มืออย่างนี้เป็นรูป ด้วย ๆ (ย่อมนั้น), เพราะเหตุนี้ (อ.ข้าพระองค์ ท.) คิดแล้วว่า (อ.เรา ท.) เป็นผู้สามารถ เพื่ออันบรรลุนั้น ซึ่งพระอรหันต์ ในขณะที่ (แห่งพระอรหันต์ อันเรา ท.) บรรลุนั้นแล้วนั้นเที่ยว ย่อมเป็น ดังนี้ ย่อมอยู่ ดังนี้ ๕

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งคำ (ของภิกษุ ท.) เหล่านั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.อัน ชื่ออันภิกษุ เห็น ว่า อ.ทุกขในภพของเรา ท. มีประมาณน้อย ดังนี้ (ด้วยเหตุ) สักว่า คุณมีความเป็นผู้มีศีลอันหมดจดรอบแล้วเป็นต้น หรือ หรือว่า (ด้วยเหตุ) สักว่า สุขของพระอนาคามี ย่อมไม่ควรร, ก็ อ.จิต ว่า (อ.เรา) เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งสุขย่อมนั้น ดังนี้ (อันภิกษุ) ไม่ถึงแล้ว ซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวะไม่พึงให้เกิดขึ้น ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

ดูก่อนภิกษุ (อ.ภิกษุ) เป็นผู้ไม่ถึงแล้ว ซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวะ (เป็น) ไม่ถึงทั่วแล้ว ซึ่งความวางใจ (ด้วยคุณ) สักว่า ศีลและวัตร หรือ ก็ หรือว่า ด้วยความเป็นแห่งบุคคลผู้มีสุตะมาก ด้วยอันได้ซึ่งสมาธิ หรือ หรือว่า ด้วยอันนอนในที่อันสงบแล้ว (หรือว่า) ด้วยเหตุ สักว่า ความดำริมีประมาณเท่านี้ ว่า (อ.เรา) ย่อมถูกต้อง ซึ่งสุขในเนกขัมมะ อัน อันปุณฺณไม่เสพแล้ว (ดังนี้) ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า (ด้วยคุณ) สักว่า ปาฏิหาริย์ศีล ๔ หรือ หรือว่า (ด้วยคุณ) สักว่า ฐุดคคุณ ๑๓ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ นนา (แห่งบท) ว่า **สีลพุดมตเตน** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า หรือว่า (ด้วยเหตุ) สักว่า ความที่ แห่งปฏิภาณ ท. ๓ เป็นบทอันตนเรียนเอาแล้ว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **พาหุสัจเจน** วา ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ด้วยอันได้ซึ่งสมาบัติ ๘ หรือ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สมาธิลาเภณ** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ซึ่งสุขของพระอนาคามี (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **เนกขัมมสุข** ดังนี้ ๕ เพราะเหตุนี้ (อ.ภิกษุ) ไม่ถึงทั่วแล้ว ซึ่งความวางใจ ด้วยเหตุ สักว่า ความดำริมีประมาณเท่านี้ ว่า (อ.เรา) ย่อมถูกต้อง ซึ่งสุขของพระอนาคามี ดังนี้ หรือ ๕

(อ.อรรถ) ว่า อัน อันปุณฺณ ท. ไม่เสพแล้ว คือว่า อันอันพระอริยเจ้า ท. เสพแล้วนั้นเที่ยว (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **อปุณฺณเสวิต** ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา) เมื่อตรัสเรียก (แห่งภิกษุ ท.) เหล่านี้ นนา (ซึ่งภิกษุ) รูปใดรูปหนึ่ง ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า (อ.ภิกษุ) ไม่พึงถึงทั่ว ซึ่งความวางใจ (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **วิสุตาสมาปาทิ** ดังนี้ ๕

“ภนฺเต มยฺ เอรุปา จ เอรุปา จ; ตสฺมา ‘อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตฺกฺขณฺนฺนํ อรหฺตฺตํ ปตฺตํ สมตฺตมฺหฺตฺติ จินฺนฺเตตฺตฺวา วิหฺรามาติ.”

สตฺถา เตสํ วจฺนํ สุตฺวา “ภิกฺขเว ภิกฺขุณา นาม ปริสุทฺถสฺสีลาทิมตฺตเกณ วา อนาคามีสุขมตฺตเกณ วา ‘อปฺปกํ โน ภวตฺตฺกฺขณฺนํ ทฺวํ จํ น วญฺญติ, อาสวฺกฺขยํ ปน อปฺปตฺตฺวา ‘สุขิโตมฺหฺตฺติ จิตฺตํ น อฺปฺปาทฺเตตฺตฺพฺพนฺตฺติ วตฺวา อิมาคาธา อภาสิ”

“น สีลพุดมตเตน พาหุสัจเจน วา ปน
 อถวา สมาธิลาเภณ วิวิตตสยเนน วา
 ‘มุสามิ เนกขัมมสุขํ อปุณฺณเสวิต’
 ภิกฺขุ วิสุตาสมาปาทิ อปฺปตฺโต อาสวฺกฺขยนฺตฺติ.”

ตตฺถ “สีลพุดมตเตนาติ: จตฺตฺปาฏิหาริย์ศีลมตเตน วา เทรสฐุดคคคุณมตเตน วา. **พาหุสัจเจน** วาติ: ตินฺนํ ปฏิภาณํ อคฺคหิตมตเตน วา. **สมาธิลาเภนาติ:** อญฺญสสมาปตฺติลาเภณ วา. **เนกขัมมสุขนฺตฺติ:** อนาคามีสุขํ. ตสฺมา ‘อนาคามีสุขํ มุสามิติ เอตตฺตกมตเตน วา.

อปุณฺณเสวิตนฺตฺติ: ปุณฺณเสวิต อเสวิต อริยเหติ เสวิตเมว. **ภิกฺขุติ:** เตสํ อญฺญตฺตมาลปฺนฺโต อาห. **วิสุตาสมาปาทิ:** วิสุตาสํ น อาปฺชฺเชยฺย.

(อ.อรรถรูป) นี้ ว่า ดูก่อนภิกษุ ชื่อ อ.ภิกษุ เป็นผู้ไม่บรรลุลแล้ว ซึ่งพระอรหันต์ อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าความสิ้นไปแห่งอาสวะ เป็น ไม่พึงถึงทั่ว ซึ่งความวางใจ ว่า อ.ภพ ของเรา เป็นสภาพมี ีประมาณน้อย เป็นสภาพมีประมาณนิดหน่อย (ย่อมนั้น) ดังนี้ (ด้วยเหตุ) สักว่าความเป็นแห่งคุณมีความเป็นผู้มีศีล อันถึงพร้อมแล้วเป็นต้น นี้ นั้นเทียว, เหมือนอย่างว่า อ.คุณ แม้มีประมาณน้อย เป็นคุณมีกลิ่นเหม็น (ย่อมนั้น) ฉะนั้นได้, อ.ภพ แม้มีประมาณน้อย เป็นทุกข์ (ย่อมนั้น) ฉะนั้นนี้ ดังนี้ เป็นคำอธิบาย (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ย่อมเป็น ฯ

อิทํ วุตตํ โหติ “ภิกขุ อิมินา สมฺปนฺนสึลาทีภาว-
มตฺตเกเนว มยฺหํ ภโว อปฺปโก ปริตฺตโกติ อาสวกุขย-
สงฺขาตํ อรหตฺตํ อปฺปตฺโต หุตฺวา ภิกขุ นาม วิสุสาสฺ-
น อาปชฺชเชยฺย; ยถา हि อปฺปมตฺตโกปี कुถิ ทฺวคฺคฺนฺโร,
เอวํ อปฺปมตฺตโกปี ภโว ทฺวคฺคฺนฺโร.”

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในพระอรหันต์ ฯ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับ ด้วยวาจาที่มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

เทสนาวสานเน เต ภิกขุ อรหตฺเต ปติฏฺฐหึสุ.
สมฺปตฺตตานปี สาทฺตติกา เทสนา อโหสีติ.

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มาก (จบแล้ว) ฯ

สมพหุลภิกขุวตฺถุ.

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยบุคคลผู้ตั้งอยู่ในธรรม
จบแล้ว ฯ

ธมฺมฏฺฐวคฺคฺวณฺณา นิฏฺฐิตา.

อ.วรรคที่ ๑๙ (จบแล้ว) ฯ

เอภฺนวีสติโม วคฺโค.

**๒๐. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยหนทาง
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๒๐. มคคควคควณณา

**๑. อ.เรื่องแห่งภิกษุมีร้อยห้าเป็นประมาณ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑. ปญจสตภิกขุวัตถุ.

๑. พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งภิกษุ ท. มีร้อยห้าเป็นประมาณ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา
นี้ว่า **มคคานัญจคิโก** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“มคคานัญจคิโกติ อิมิ ธมฺมเทศนํ สตุถา
เชตวนเ วิหรนฺโต ปญจสเต ภิกขุ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ครั้นเมื่อพระศาสดา
เสด็จเที่ยวไปแล้ว สู่ที่จาริกในชนบท เสด็จมาแล้ว สู่เมืองชื่อว่า-
สาวตถิ อีก นิ่งแล้ว ในศาลาเป็นที่บำรุง กล่าวแล้ว ซึ่งวาจา
เป็นเครื่องกล่าวซึ่งหนทาง ปรารภ ซึ่งหนทาง อันตน เที่ยวไปแล้ว
โดยนัย มีคำว่า อ.หนทาง ของบ้านโน้น จากบ้านโน้น เป็น
หนทางเสมอ (ย่อมเป็น), อ.หนทาง ของบ้านโน้น (จากบ้านโน้น)
เป็นหนทางมีความเสมอไปปราศแล้ว (ย่อมเป็น), (อ.หนทาง ของ
บ้านโน้น จากบ้านโน้น) เป็นหนทางเป็นไปกับด้วยก้อนกรวด
(ย่อมเป็น), (อ.หนทาง ของบ้านโน้น จากบ้านโน้น) เป็นหนทาง
ไม่มีก้อนกรวด (ย่อมเป็น), ดังนี้ เป็นต้น ฯ

เต กิร สตุถิ ชนปทจาริกิ จริตฺวา ปุณฺ สวตฺถิมาคเต
อุปฺภุจฺจณสาลาเย นิสีทิตฺวา “อสุกคามโต อสุกคามสุส
มคฺโค สโม, อสุกคามสุส มคฺโค วิสโม, สสฺกฺขโร,
อสุกฺขโรติอาทินา นเยน อตฺตนา วิจิริตมคฺคํ อารพฺภ
มคฺคกถํ กเถสุ.

๑. พระศาสดา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัย แห่งพระอรหันต์
(ของภิกษุ ท.) เหล่านั้น เสด็จมาแล้ว สู่ที่นั่น ประทับนั่งแล้ว
บนอาสนะ (อันบุคคล) ปลูกแล้ว ตรัสถามแล้วว่า ดูก่อนภิกษุ ท.
(อ.เธอ ท.) เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว
อะไร หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ข้าพระองค์ ท.
เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว) ชื่อนี้ (ย่อมมี
ในกาลนี้) ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า
ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.หนทาง) นี้ เป็นหนทางมีในภายนอก (ย่อมเป็น),
อ.อัน ชื่อ อันภิกษุ กระทำ ซึ่งกรรม ในอริยมรรค ย่อมควร, อ.ภิกษุ
ผู้กระทำอยู่ อย่างนี้ ย่อมหลุดพ้น จากทุกข์ทั้งปวง ดังนี้
ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ว่า

สตุถา เตสํ อรหตฺตสุสฺส อุปนิสฺสยํ ทิสฺวา ตํ จานํ
อาคฺนตฺวา ปญฺจตฺตาสเน นิสิโนโน “กาย นฺตุถ ภิกฺขเว
เอตฺรหิ กถาย สมนฺสิโนนาติ ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามาติ
วุตฺเต, “ภิกฺขเว อโย พาทิรภมคฺโค, ภิกฺขุนา นาม
อริยมคฺเค กมฺมํ กาคู วฏฺฏติ, เอวํ กโรนฺโต ภิกฺขุ
สพฺพพุทฺธา ปมฺุจฺจติติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

แห่งหนทาง ท. หนา (อ.หนทาง) มีองค์ ๘
เป็นหนทางประเสริฐที่สุด (ย่อมเป็น),
แห่งสัจจะ ท. หนา อ. บท ท. ๘
(เป็นบทประเสริฐที่สุด ย่อมเป็น),
แห่งธรรม ท. หนา อ. วิราคะ
เป็นธรรมประเสริฐที่สุด (ย่อมเป็น),
อนึ่ง (แห่งสัตว์ ท.) ผู้มีเท้า ๒ หนา
(อ.พระตถาคต) ผู้มีจักขุ (เป็นผู้ประเสริฐที่สุด
ย่อมเป็น), อ.หนทาง นิ่งนึ่งเที่ยว (ย่อมมี)
เพื่อความหมดจดพิเศษ แห่งทัศนะ
(อ.หนทาง) อื่น ย่อมไม่มี, เพราะว่า อ.เธอ ท.
จงดำเนินไป (สู่หนทาง) นั้น อันเป็นที่หลง
ทั่วแห่งมารและเสนาของมาร,

“มคคานัญจคิโก เสฏฺโฐ **สจฺจจานํ** จตุโร ปทา,
วิราโค เสฏฺโฐ **ธมฺมานํ** ทิปทานญจ จกฺขุมมา;
เอเสว **มคฺโค** นตฺถญฺเอย **ทสฺสนสุส** วิสุทฺธิยา,
เอตฺถนฺทึ **ตฺมฺเห** ปฏฺิปชฺชถ **มารเสน** ปฺปโมหน,

อ.เธอ ท. ผู้ดำเนินไปแล้ว (สู่หนทาง) นั้น แล
จักกระทำ ซึ่งที่สุด แห่งทุกข์, อ.หนทาง อันเรา
รู้ทั่วแล้ว (ซึ่งหนทาง) อันเป็นที่สลัดออกซึ่งลูกศร
บอกแล้ว แก่เธอ ท., อ.ความเพียรเป็นเครื่องยังกิเลส
ให้ร้อนทั่ว อันเธอ ท. พึงกระทำ, (เพราะว่า)
อ.ตถาคต ท. เป็นผู้บอก (ย่อมนั้น), (อ.เธอ ท.)
ผู้ดำเนินไปแล้ว ผู้มีอันเพ่งเป็นปกติ ย่อมหลุดพ้น
จากกิเลสเป็นเครื่องผูกแห่งมาร ดังนี้ ฯ

เอตถปิ ตุมฺเห ปฏิปนฺนา ทุกฺขสฺสนฺตํ กิริสฺสถ;
อภฺยาโต โว มยา มคฺโค อญฺญาเย สลฺลสฺสตุณฺโณ
ตุมฺเหติ กิจฺจํ อาตปฺปํ, อภฺยาตาโร ตถาคตา,
ปฏิปนฺนา ปโมกฺขนฺติ ฉายิโน มารพฺพณฺนาติ.

(อ.อรรถ) ว่า (อ.หนทาง ท.) มีหนทางอันบุคคลพึงไปด้วยแข็ง
เป็นต้น หรือ หรือว่า อ.หนทางแห่งปฏิญญา ๒๒ ท. จึงมีเกิด, แห่งหนทาง ท.
แม้ทั้งปวงหนา อ.หนทาง มีองค์ ๔ อันกระทำซึ่งอันละ (ซึ่งองค์ ท.) ๔
มีมิฉชาติปฏิญญาเป็นต้น ด้วยองค์ ท. ๔ มีสัมมาปฏิญญาเป็นต้น
อันกระทำแล้ว ซึ่งนิโรธ ให้เป็นอารมณ์ ยังกิจมีอันกำหนดรู้ซึ่งทุกข์
เป็นต้น ในสัจจะ ท. แม้ ๔ ให้สำเร็จอยู่ เป็นหนทางประเสริฐที่สุด
คือว่า เป็นหนทางสูงสุด (ย่อมนั้น) ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา
(แห่งบท) ว่า **มคฺคานญฺจโก** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.วจีส์จะ
อันมาแล้ว ว่า (อ.บุคคล) พึงกล่าว ซึ่งคำสัตย์, อ.บุคคล ไม่พึงโกรธ
ดังนี้เป็นต้น หรือ, หรือว่า อ.สมมุติสัจจะ อันต่างโดยสัจจะมีคำว่า
อ.พราหมณ์ จริ่ง, อ.กษัตริย์ จริ่ง ดังนี้เป็นต้น, อ.ปฏิญญาสัจจะ ว่า
(อ.เรื่อง) นั้นนึ่งเทียว เป็นเรื่องจริง (ย่อมนั้น), (อ.เรื่อง) อัน
เป็นเรื่องเปล่า (ย่อมนั้น) ดังนี้ หรือ หรือว่า อ.ปรมาตมสัจจะ
อันต่างโดยสัจจะมีคำว่า อ.ทุกข์ เป็นความจริงอันประเสริฐ
(ย่อมนั้น) ดังนี้เป็นต้น จึงมีเกิด. แห่งสัจจะ ท. เหล่านี้ แม้ทั้งปวง
หนา อ.บท ท. ๔ มีบท ว่า อ.ทุกข์ เป็นความจริงอันประเสริฐ
(ย่อมนั้น) ดังนี้เป็นต้น ชื่อว่า เป็นบทประเสริฐที่สุด เพราะอรรถว่า
ทุกข์ (อันพระโยคาวจร) พึงกำหนดรู้ ด้วย เพราะอรรถว่าสมุทัย
(อันพระโยคาวจร) พึงละ ด้วย เพราะอรรถว่านิโรธ (อันพระโยคาวจร)
พึงกระทำให้แจ้ง ด้วย เพราะอรรถว่ามรรค (อันพระโยคาวจร)
พึงให้เจริญ ด้วย เพราะอรรถคืออันรู้ตลอดด้วยญาณดวงหนึ่ง ด้วย
เพราะอรรถคืออันรู้ตลอดโดยแท้ ด้วย (ย่อมนั้น) ดังนี้ แห่งบาท
แห่งพระคาถา) ว่า **สจฺจานํจตุโร ปทา** ดังนี้ ฯ

ตตถ “**มคฺคานญฺจโก**:” ชงฺขมคฺคาทโย วา
โหนตุ ทฺวาสุภฺจิจฺจิจฺจิตมคฺคา วา, สพฺเพสฺสปี มคฺคานํ
สมฺมาทิจฺจิจฺจาทิ อญฺจสิ อญฺจสิ มิฉชาติทิจฺจิจฺจาทินํ
อญฺจสนฺ ปทานกโร นิโรธมารมฺมณํ กตฺวา จตฺตสฺสปี สจฺเจสุ
ทุกฺขปริชานนาทิจฺจิจฺจํ สาธยมาโน อญฺจสิโก มคฺโค
เสฏฺโฐ อุตฺตโม. **สจฺจานํ จตุโร ปทา**: “สจฺจํ ภาณ,
น กุชฺฌเยยฺยาติ อาคตํ วจฺจิสฺสจฺจํ วา โหนตุ “สจฺจํ
พฺราหมณฺ, สจฺจํ ชตฺติเยติอาทิจฺจิจฺจํ สมฺมตฺติสฺสจฺจํ วา
“อิทเมว สจฺจํ, โมฆมญฺญนฺติ ทิจฺจิจฺจิจฺจํ วา “ทุกฺขํ
อริยสจฺจนฺติอาทิจฺจิจฺจํ ปรมตฺตสจฺจํ วา, สพฺเพสฺสปี
อิเมสฺส สจฺจานํ ปริชานิตพฺพตฺตเถน ปทาตพฺพตฺตเถน
สจฺจิกาทพฺพตฺตเถน ภาเวตพฺพตฺตเถน เอกปฺปฏิเวธนตฺตเถน
จ ตถปฺปฏิเวธนตฺตเถน จ “ทุกฺขํ อริยสจฺจนฺติอาทิจฺจิจฺจํ
จตุโร ปทา เสฏฺฐา นาม.

(อ.อรรถ) ว่า แห่งธรรมทั้งปวง ท. หนา อ.วิราคะ อัน
บัณฑิตนับพร้อมแล้วว่านิพพาน ชื่อว่าเป็นสภาพประเสริฐที่สุด
เพราะพระดำรัส ว่า ดูก่อนนิกษุ ท. อ.ธรรม ท. อัน (อันปัจฉัย) ประจักษ์แล้ว
หรือ หรือว่า อัน (อันปัจฉัย) ไม่ประจักษ์แล้ว มีประมาณเพียงใด
(มีอยู่) (แห่งธรรม ท.) เหล่านี้หนา อ.วิราคะ (อันเรา) ย่อมกล่าว ว่า
เป็นยอด ดังนี้ (ย่อมนั้น) ดังนี้แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **วิราโค**
เสฏฺโฐ ธมฺมานํ ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (แห่งสัตว์ ท.) ผู้มีเท่า ๒
อันต่างโดยสัตว์มีเทพและมนุษย์เป็นต้น แม้ทั้งปวง หนา
อ.พระตถาคตเจ้าเทียว ผู้มีพระจักขุ ด้วยจักขุ ท. ๕ เป็นผู้ประเสริฐ
ที่สุด (ย่อมนั้น) ฯ

วิราโค เสฏฺโฐ ธมฺมานนฺติ: “ยาวตา ภิกฺขเว
ธมฺมา สงฺขตา วา อสงฺขตา วา, วิราโค เตสํ
[ธมฺมานํ] อคฺคมกฺขาเยตีติ วจนฺโต สพฺพธมฺมานํ
นิพฺพานสงฺขตา วิราโค เสฏฺโฐ. **ทิปทานญฺจ จกฺขุมาติ**:
สพฺเพสฺสปี เทวมนุสฺสชาติเกทานํ ทฺวิปทานํ ปญฺจหิ
จกฺขุหิ จกฺขุมา ตถาคโตว เสฏฺโฐ.

อ.ศัพท์คือ จ มีอันประมวลมาเป็นอรรถ ย่อมประมวลมา ซึ่งอรูปธรรม ท., เพราะเหตุนี้ แม้แห่งอรูปธรรม ท. หนา อ.พระตถาคตเจ้า เป็นผู้ประเสริฐที่สุด คือว่า เป็นผู้สูงสุด (ย่อมเป็น ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ทิปทานญจ จกขุมา** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า (อ.หนทาง) ไต อันเรา กล่าวแล้ว ว่า เป็นหนทางประเสริฐที่สุด ดังนี้, อ.หนทาง นี้นั้นเที่ยว (ย่อมมี) เพื่อความหมดจดพิเศษแห่งมรรคและผลและทัศนะ, (อ.หนทาง) อัน ย่อมไม่มี (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ทสฺสนสฺส วิสุทฺธิยา** ดังนี้ (อ.อรรถ) ว่า เพราะเหตุนี้ อ.ท่าน ท. จึงดำเนินไป (สู่หนทาง) นี้นั้นเที่ยว (ดังนี้ แห่งบาท) ว่า **เอตํ หิ** ดังนี้ ฯ ก็ (อ.บพ) นั้น ว่า **มารเสนปโปมหนนฺติ** ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัส ว่า เป็นที่หลงแห่งมาร คือว่า เป็นที่พิศวงแห่งมาร ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า (อ.เธอ ท.) จักกระทำ ซึ่งที่สุด คือว่า ซึ่งเขตเป็นเครื่องกำหนด แห่งทุกข์ในวิภวัญญะ แม้ทั้งสิ้น ดังนี้ (แห่งบาท) ว่า **ทุกฺขสฺส** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อ.หนทาง นี้ อันเรา รู้แล้ว ซึ่งหนทาง นั้น อันเป็นที่สลัดออก คือว่า อันเป็นที่ย้าย คือว่า อันเป็นที่ถอนออก (ซึ่งลูกศร ท.) มีลูกศรคือวาคะเป็นต้น โดยประจักษ์แก่ตน เว้น (จากกิจ ท.) มีอันเชื้อฟุ้งเป็นต้น เที่ยว บอกแล้ว, ในกาลนี้ อ.ความเพียรเป็นเครื่องตั้งไว้โดยชอบ อันถึงแล้ว ซึ่งอันนับ ว่า อาตปปะ ดังนี้ เพราะเป็นเครื่อง ยังกิเลส ท. ให้ร้อนทั่ว อันเธอ ท. ฟังกระทำ คือว่า ควรกระทำ เพื่อประโยชน์แก่อันบรรล (ซึ่งหนทาง) นั้น เพราะว่า อ.พระตถาคตเจ้า ท. เป็นผู้ตรัสบอก อย่างเดียว (ย่อมเป็น), เพราะเหตุนี้ (อ.ชน ท.) ผู้ดำเนินไปแล้ว ด้วยสามารถแห่งหนทาง (อันพระตถาคตเจ้า ท.) เหล่านั้น ตรัสบอกแล้ว ผู้มีอันเพ่ง เป็นปกติ ด้วยฉาน ท. ๒ เหล่าใด, (อ.ชน ท.) เหล่านั้น ย่อมหลุดพ้น จากกิเลสเป็นเครื่องผูกแห่งมาร อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าวิภวัญญะ อันเป็นไปในภูมิ ๓ ดังนี้ (แห่งบาท) ว่า **สลลสฺสตถนฺ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในพระอรัหัต ฯ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วย วาจามีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งภิกษุมิรัยห้ำเป็นประมาณ (จบแล้ว) ฯ

ปญจสตภิกขุวตฺถ.

จสฺสทฺโธ สมฺปิณฺฑนตฺโถ อรูปธมฺเม สมฺปิณฺฑเขตฺติ; ตสฺมา อรูปธมฺมานํปี ตถาคโต เสฏฺโฐ อุตฺตโม.

ทสฺสนสฺส วิสุทฺธิยาติ: มคฺคผลทสฺสนวิสุทฺธตฺถํ โย มยา “เสฏฺโฐติ วุตฺโต, เอเสว มคฺโค; นตฺถนฺนโย. **เอตํ หิ:** ตสฺมา ตมฺเห เอตเมว ปฏฺิพฺชตฺ. **มารเสนปโปมหนนฺติ:** เอตํ หิ “มารโมหนฺ มาวรญฺจนนฺติ วุจฺจติ. **ทุกฺขสฺสชาติ** สกฺลสฺสชาติ ภูมิทุกฺขสฺส อนฺตํ ปริจฺเฉทํ กิริสฺสชาติ อตฺโถ.

สลลสฺสตถนฺ: รากสลลาทีนํ สตถนํ นิมฺมถนํ อพฺพาหณํ เอตํ มคฺคํ มยา วินา อนุสฺสวาทีหิ อตฺตปจฺจกฺขโต ฅตฺวา ว อัย มคฺโค อกฺขาโต, อิทานิ ตมฺเหหิ กิลฺสานํ อาตปเปน “อาตปฺปนฺติ สงฺขํ คตฺ ตสฺส อธิคฺมตฺถาย สมฺมปฺปชานวิริยํ กิจฺจํ กรณฺเย, เกวลํ หิ อกฺขาตาโร ตถาคตา; ตสฺมา เตหิ อกฺขาทวเสน เย ปฏฺิพฺนนา ทฺวิหิ ฉานเหหิ ฉายิน, เต เตภูมิกวฺภูมฺสงฺขาตา มารพฺนธนา ปโมกฺขนฺตีติ อตฺโถ.

เทศนาวสาเน เต ภิกฺขุ อรหตฺเต ปติภฺจฺหีสุ. สมฺปตฺตานํปี สาทฺธิกา ฐมฺมเทศนา อโหสีติ.

**๒. อ.เรื่องแห่งภิกษุมิรัยห้ำเป็นประมาณ อื่นอีก
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๗**

๒. อปรี่ ปญจสตภิกษุขุดตุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. มิรัยห้ำเป็นประมาณ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **สพฺเพ สงฺขารา** ดังนี้ เป็นต้น ๗

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ เรียบเอาแล้ว ซึ่งกัมมฐาน ในสำนัก ของพระศาสดา แม้พากเพียรอยู่ แม้พยายามอยู่ในป่า ไม่บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหันต์ (คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา ท.) จักเรียบเอา ซึ่งกัมมฐาน ให้วิเศษ ดังนี้ ได้ไปแล้ว ผู้สำนัก ของพระศาสดา ๗

อ.พระศาสดา ทรงพิจารณาอยู่ ว่า อ.อะไร หนอ แล เป็นที่สบาย (แก่ภิกษุ ท.) เหล่านี้ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ทรงดำริแล้ว ว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ ตามประกอบแล้ว ในอนิจจลักษณะ ตลอดพันแห่งปี ๒๐ ท. ในกาลแห่งพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่า กัสสปะ, เพราะเหตุนั้น อ.อัน (อันเรา) แสดง ซึ่งคาถา หนึ่ง (แก่ภิกษุ ท.) เหล่านี้ ด้วยอนิจจลักษณะ นั้นเทียว ย่อมควร ดังนี้ (ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.สังฆาร ท. แม้ทั้งปวง (ในภพ ท.) มีกามภพเป็นต้น ชื่อว่าเป็นสภาพไม่เที่ยง เพราะอรรถว่า มีแล้ว ไม่มี นั้นเทียว (ย่อมเป็น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

ในกาลใด (อ.บัณฑิต) ย่อมเห็น
ด้วยปัญญา ว่า อ.สังฆาร ท. ทั้งปวง
เป็นสภาพไม่เที่ยง (ย่อมเป็น) ดังนี้,
ในกาลนั้น (อ.บัณฑิต นั้น) ย่อมเบื่อหน่าย
ในทุกข์, อ.หนทาง นั้น (ย่อมมี)
เพื่อความหมดจดวิเศษ ดังนี้ ๗

(อ.อรรถ) ว่า ในกาลใด (อ.บัณฑิต) ย่อมเห็น ด้วยปัญญาเป็น เครื่องเห็นแจ้ง ว่า อ.ขันธ ท. อันเกิดขึ้นแล้ว (ในภพ ท.) มีกามภพ เป็นต้น ชื่อว่าเป็นสภาพไม่เที่ยง เพราะอันดับไป (ในภพ) นั้นๆ นั้นเทียว (ย่อมเป็น) ดังนี้, ในกาลนั้น (อ.บัณฑิต) ย่อมเบื่อหน่าย ในทุกข์คืออันบริหารซึ่งขันธนี้, (อ.บัณฑิต) เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมรู้ตลอด ซึ่งสังขะ ท. ด้วยสามารถแห่งกัมมอันกำหนดรู้ซึ่งทุกข์เป็นต้น (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **สพฺเพ สงฺขารา** ดังนี้ ๗ อ.อรรถ ว่า อ.หนทาง นั้น (ย่อมมี) เพื่อประโยชน์แก่ความหมดจดวิเศษ คือว่า เพื่อประโยชน์แก่ความ ผ่องแผ้ว ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา** ดังนี้ ๗

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านี้ ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ในพระอรหันต์ ๗ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับ ด้วยวจาที่มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่บริษัท ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ๗

“สพฺเพ สงฺขาราติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน
วิหรนฺโต ปญฺจสเต ภิกฺขุ อารพฺก กเถสิ.

เต กิร สตุถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐานํ คเหตุวา อรญฺเวย
สมฺเฏนฺตปิ วายมนฺตปิ อรหฺตฺตํ อปรฺตฺวา “วิเสเสตฺวา
กมฺมฏฺฐานํ อุกฺคณฺหิสฺสามาติ สตุถุ สนฺติกํ อคฺมฺสุ.

สตุถา “กินฺนุ โข อิมํสํ สปรฺยาณฺติ วิมฺสนฺโต
“อิมํ กสฺสสปฺพุทฺธกาเล วิสฺติวสฺสทฺสฺสาณิ อนิจฺจลกฺขณฺเณ
อนฺยุญฺชิสฺสุ: ตสฺมา อนิจฺจลกฺขณฺเณเนว เตสํ เอกํ คากํ
เทเสตฺถ วุฏฺฐตีติ จินฺตเตตฺวา “ภิกฺขเว กามภวาทีสุ
สพฺเพปิ สงฺขารา หุตฺวา อภาวตฺถเณ อนิจฺจา เอวาติ อิมํ
คาถมาห

“สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ ยथा ปญฺเวย ปสฺสตี,
อถ นิพฺพินฺนฺติ ทุกฺখে, เอส มคฺโค วิสุทฺธิยาติ.

ตตฺถ **สพฺเพ สงฺขาราติ**: “กามภวาทีสุ อปรฺปฺนฺนา
ขนฺธา ตตฺถ ตตฺถเวว นิรุชฺฌนฺโต อนิจฺจาติ ยथा
วิปฺสฺสนาปญฺเวย ปสฺสตี, อถ อิมฺสมิ ขนฺธปริหรณ-
ทุกฺখে นิพฺพินฺนฺติ, นิพฺพินฺนฺโต ทุกฺขปริชานนาทิวเสน
สจฺจานิ ปฏฺิวินฺนฺติ. **เอส มคฺโค วิสุทฺธิยาติ**:
วิสุทฺธตฺถาย โวทานตฺถาย เอส มคฺโคติ อตฺถโก.

เทศนาว่าเสนา เต ภิกษุ อรหฺตฺเต ปติฏฺฐหิสฺสุ.
สมฺปตฺตปริสาयปิ สาทฺถิกา เทสนา อโหสีติ.

อ.เรื่องแห่งภิกษุมิรัยห้ำเป็นประมาณ อื่นอีก (จบแล้ว) ๗

อปรี่ ปญจสตภิกษุขุดตุ.

อ.เรื่อง แม่ในคาถาที่ ๒ มีอย่างนี้เป็นรูปนั้นเทียว ๆ ก็ ในกาลนั้น อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบแล้ว ซึ่งความที่ แห่งภิกษุ ท. เหล่านั้น เป็นผู้มีความเพียรเป็นเครื่องประกอบยิ่งอันกระทำแล้ว ในทุกขลักษณะ ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.ขันธ ท. แม่ทั้งปวง ชื่อว่าเป็นทุกข์ เพราะอรรถคืออันบีบคั้น นั้นเทียว (ย่อมนั้น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

ในกาลใด (อ.บัณฑิต) ย่อมเห็น ด้วยปัญญา ว่า อ.สังขาร ท. ทั้งปวง เป็นทุกข์ (ย่อมนั้น) ดังนี้ ในกาลนั้น (อ.บัณฑิตนั้น) ย่อมเบื่อหน่าย ในทุกข์, อ.หนทาง นั้น (ย่อมนั้น) เพื่อความหมดจดวิเศษ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ชื่อว่าเป็นทุกข์ เพราะอรรถคืออันบีบคั้น (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **ทุกข์** ดังนี้ ฯ (อ.บท) อันเหลือ เป็นเช่นกับด้วยบทมีในก่อนนั้นเทียว (ย่อมนั้น) ฯ อ.นัย แม่ในพระคาถาที่ ๓ นั้นนั้นเทียว ๆ ก็ อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบแล้ว ซึ่งความที่ แห่งภิกษุ ท. เหล่านั้น เป็นผู้ตามประกอบแล้ว ในอนัตตลักษณะ ในกาลก่อน ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.ขันธ ท. แม่ทั้งปวง ชื่อว่าเป็นอนัตตา เพราะอรรถคืออันไม่เป็นไปในอำนาจ นั้นเทียว (ย่อมนั้น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

ในกาลใด (อ.บัณฑิต) ย่อมเห็น ด้วยปัญญา ว่า อ.ธรรม ท. ทั้งปวง เป็นอนัตตา (ย่อมนั้น) ดังนี้, ในกาลนั้น (อ.บัณฑิตนั้น) ย่อมเบื่อหน่าย ในทุกข์, อ.หนทางนั้น (ย่อมนั้น) เพื่อความหมดจดวิเศษ ดังนี้

ในเรื่องนี้ อย่างเดียว ฯ

อ.ขันธ ๕ ท. นั้นเทียว (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ทรงประสงค์ เอาแล้ว (ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (ในหมวดสองแห่งบท) ว่า **สัพเพ ธมฺมา** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า (อ.ธรรม ท. เหล่านั้น อันใครๆ) ไม่อาจ เพื่ออันให้เป็นไป ในอำนาจ (ด้วยมโนสการ) ว่า (อ.ธรรม ท. ทั้งปวง) จงอย่าแก่ จงอย่าตาย ดังนี้ เพราะเหตุนั้น (อ.ธรรม ท. เหล่านั้น) ชื่อว่าเป็นอนัตตา คือว่า เป็นสภาพว่าง คือว่า เป็นสภาพ ไม่มีเจ้าของ คือว่า เป็นสภาพไม่มีบุคคลผู้เป็นใหญ่ เพราะอรรถว่า ไม่เป็นไปในอำนาจ (ย่อมนั้น) ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อนตฺตา** ดังนี้ ฯ (อ.บท) อันเหลือ เป็นเช่นกับด้วยบทมีในก่อนนั้นเทียว (ย่อมนั้น) ดังนี้แล้ว ฯ

ทุติยคาถายปิ เอวรูปเมว วตฺถุ. ตทา หิ ภควา เตสํ ภิกฺขุณฺํ ทุกฺขลกฺขณฺเ กตภาโยคภาวํ ฅตฺวา “ภิกฺขเว สพฺเพปิ ขนฺธา ปฏิปฺพินฺตฺเถน ทุกฺขา เอวาติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขาติ ยทา ปญฺญา ยปฺสุตฺติ,
อถ นิพฺพินฺนฺทติ ทุกฺเข, เอส มคฺโค วิสุทฺธิยาติ.

ตตฺถ “ทุกฺขาติ: ปฏิปฺพินฺตฺเถน ทุกฺขา. เตสํ ปุริสทิสฺสเมว. ตติยคาถายปิ เอเสว นโย. เกวลํ หิ เอตฺถ ภควา เตสํ ภิกฺขุณฺํ ปุพฺเพ อนตฺตลกฺขณฺเ อนฺยุตฺตภาวํ ฅตฺวา “ภิกฺขเว สพฺเพปิ ขนฺธา อวสวตฺตฺนตฺเถน อนตฺตา เอวาติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ ยทา ปญฺญา ยปฺสุตฺติ,
อถ นิพฺพินฺนฺทติ ทุกฺเข, เอส มคฺโค วิสุทฺธิยาติ.

ตตฺถ “สพฺเพ ธมฺมาติ: ปญฺจกฺขนฺธาเอว อธิปฺเปตา. อนตฺตาติ: “มา ชีรฺนฺตุ มา มียนฺตฺตฺติ วเส วตฺเตตฺตฺ น สกฺกาติ อวสวตฺตฺนตฺเถน อนตฺตา สฺสุญฺญา อสฺสามิกา อนิสฺสราติ อตฺถโถ. เตสํ ปุริสทิสฺสเมวาติ.

**๓. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าติสสะผู้ประกอบแล้วในกรรม
คือความเพียรเป็นเครื่องตั้งหน้า
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งพระเถระชื่อว่าติสสะผู้ประกอบแล้วในกรรมคือความเพียร
เป็นเครื่องตั้งไว้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
อุฏฐานกาลมहि ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า อ.กุลบุตร ท. มีรอยเท้าเป็นประมาณ ผู้อยู่ใน
เมืองชื่อว่าสาวตตีโดยปกติ บวชแล้ว ในสำนัก ของพระศาสดา
เรียนเอาแล้ว ซึ่งกัมมัญฐาน ได้ไปแล้ว สู่ป่า ฯ (ในภิกษุ ท.)
เหล่านั้น หนา (อ.ภิกษุ) รูปหนึ่ง เหลือแล้ว (ในที่) นั้นนั่นเทียว ฯ
(อ.ภิกษุ ท.) ผู้เหลือ กระทำอยู่ ซึ่งสมณธรรม ในป่า บรรลุแล้ว
ซึ่งพระอรหันต์ (คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา ท.) จักกราบพูล ซึ่งคุณ (อันตน)
ได้เฉพาะแล้ว แก่พระศาสดา ดังนี้ ได้ไปแล้ว สู่เมืองชื่อว่าสาวตตี อีก ฯ
อ.อุปาสิก คนหนึ่ง เห็นแล้ว (ซึ่งภิกษุ ท.) เหล่านั้น ผู้เทียวไปอยู่
เพื่อบิณฑชะ ในบ้าน หมู่หนึ่ง (ในที่) มีโยชนเป็นประมาณ แต่เมือง
ชื่อว่าสาวตตี ต้อนรับแล้ว (ด้วยโยชนะ ท.) มีข้าวต้มและข้าวสวย
เป็นต้น ฟังแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา นิมนต์แล้ว เพื่อประโยชน์
ในวันรุ่งขึ้น ฯ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ไปแล้ว สู่เมืองชื่อว่าสาวตตี
ในวันนั้นนั่นเทียว เก็บแล้ว ซึ่งบาตรและจีวร เข้าไปเฝ้าแล้ว
ซึ่งพระศาสดา ในสมัยคือเวลาเย็นแห่งวัน ถวายบังคมแล้ว นั่งแล้ว ฯ

อ.พระศาสดา ทรงประกาศอยู่ ซึ่งความยินดี เกินเปรียบ
กับ (ด้วยภิกษุ ท.) เหล่านั้น ได้ทรงกระทำแล้ว ซึ่งการปฏิสังขาร ฯ

ครั้งนั้น อ.ภิกษุ ผู้เป็นสหาย ของภิกษุ ท. เหล่านั้น ผู้เหลือแล้ว
(ในที่) นั้น คิดแล้ว ว่า เมื่อพระศาสดา ทรงกระทำอยู่ ซึ่งการปฏิสังขาร
กับ (ด้วยภิกษุ ท.) เหล่านี้ อ.ปาก ย่อมไม่เพียงพอ, แต่ว่า
(อ.พระศาสดา) ย่อมไม่ตรัส กับ ด้วยเรา เพราะความไม่มีแห่งมรรค
และผล ของเรา, ในวันนั้นนั่นเทียว (อ.เรา) บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหันต์
จักทูลยังพระศาสดา ให้ตรัส กับ ด้วยเรา ดังนี้ ฯ อ.ภิกษุ ท. แม้เหล่านั้น
ทูลลาแล้ว ซึ่งพระศาสดาว่า อ.ข้าพระองค์ ท. ผู้อันอุปาสิก คนหนึ่ง
ในหนทางเป็นที่มา นิมนต์แล้ว เพื่อภัตตบริโภคอันจะมีในวันรุ่ง
จักไป (ในที่) นั้น ในเวลาเช้าเทียว ดังนี้ ฯ ครั้งนั้น อ.ภิกษุผู้เป็นสหาย
(ของภิกษุท.) เหล่านั้น จงกรมอยู่ ตลอดราตรีทั้งปวง ล้มลงแล้ว
บนแผ่นดินแห่งหิน แผ่นหนึ่ง ในที่สุดแห่งที่เป็นที่จงกรม ด้วยอำนาจ
แห่งความหลับ ฯ อ.กระดูกแห่งขา แตกแล้ว ฯ

๓. ปธานกมมิกตีสตเถรวตฺถุ.

“อุฏฐานกาลมहिติ อิมิ ฌมฺมเทศนํ สตฺถา
เชตวนเ วิหรนฺโต ปธานกมมิกตีสตฺถเระ อารพฺภา
กเถสิ.

สาวตฺถิวาสินอ กิร ปญฺจสตา กุลปฺตฺตา สตฺถุ
สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา กมฺมญฺจานํ คเหตุวา อรณฺณํ อคมฺสฺสุ.
เตสุ เอโก ตตฺถเว โอิหียิ. อวเสสา อรณฺณเเว สมณธมฺมํ
กิโรนฺตฺตา อรหฺตฺตํ ปตฺวา “ปฏิสทฺถุคฺคณํ สตฺถุ อโรเจสฺสุสามาติ
ปฺน สวตฺถุติ อคมฺสฺสุ. เต สวตฺถุติโต โยชนมตฺเต เอกสมฺมึ
คามเก ปิณฺฑทาย จรณฺเต ทิสฺวา เอโก อุปาสิกโ
ยาคฺคตฺตาทิหิ ปฺริมาเนตฺวา อนฺโมทนํ สุตฺวา ปฺนทิวสฺตถาย
นิมนฺเตสิ. เต ตทเหว สวตฺถุติ คณฺตุวา ปตฺตจิวริ
ปฏิสทาเมตฺวา สายณฺหสมเย สตฺถาโร อุปสงฺกมิตฺวา
วณฺทิตฺวา นิสฺสิทิสฺสุ.

สตฺถา เตหิ สทฺธิ อติวिय ตฺถุจฺจึ ปเวทยมาโน
ปฏิสฺนุถารมกาสิ.

อถ เนลฺลํ ตตฺถ โอิหิโน สหายภิกฺขุ จินฺเตสิ
“สตฺถุ อิมหิ สทฺธิ ปฏิสฺนุถาโร กโรนฺตฺสฺส มุขํ
นปฺปโหติ, มยฺหํ ปน มคฺคผลภาเวน มยา สทฺธิ น กเถติ,
อชฺชเว อรหฺตฺตํ ปตฺวา สตฺถาโร มยา สทฺธิ กถาเปสฺสุสามิตฺติ.
เตปิ ภิกฺขุ “มยฺ อคฺคมนมคฺเค เอเกน อุปาสเกน
สฺวาทนาย นิมนฺติตา ปาโตว ตตฺถ คมิสฺสุสามาติ
สตฺถาโร อปโลเกสฺสุ. อถ เนลฺลํ สหายภิกฺขุ สพฺพรตฺติ
จฺงกมนฺโต นิทฺทาวเสน จฺงกมนโภจฺจึ เอกสมฺมึ
ปาสาณผลเก ปติ. อฺฐุจฺจึ ภิกฺขุชฺชิตฺติ.

(อ.ภิกษุ) นั้น ร้องแล้ว ด้วยเสียงอันดังมาก ๆ อ.ภิกษุ ท. ผู้เป็นสหาย (ของภิกษุ) นั้น เหล่านั้น จำได้แล้ว ซึ่งเสียง วิ่งเข้าไปแล้ว (โดยข้าง) นี้ด้วย นี้ด้วย ฯ (เมื่อภิกษุ ท.) เหล่านั้น ยังประะที่ป ให้โพลงแล้ว กระทำอยู่ ซึ่งกิจอันตนพึงกระทำ (แก่ภิกษุ) นั้น นั้นเทียว อ.อรุณ ตั้งขึ้นแล้ว ฯ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ไม่ได้แล้ว ซึ่งโอกาส เพื่ออันไป สู่บ้าน นั้น ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะภิกษุ ท.) เหล่านั้น ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) ไม่ไปแล้ว สู่บ้านเป็นที่เที่ยวไปเพื่อภิกษา หรือ ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น (กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.ภิกษุ) นั้น ย่อมกระทำ ซึ่งอันตรายแห่งลาภ แก่เธอ ท. ในกาลนี้นั้นเทียว หามิได้, อ.ภิกษุ นั้น ได้กระทำแล้วนั้นเทียว แม้ในกาลก่อน ดังนี้ ผู้ (อันภิกษุท.) เหล่านั้น ทูลวิงวอนแล้ว ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่อง อันล่วงไปแล้ว ทรงยังขาดก ว่า

(อ.บุคคล) นั้น ไต ย่อมปรารถนา เพื่ออันกระทำ (ซึ่งกิจ ท.) อัน (อันตน) พึงกระทำ ในกาลก่อน ในภายหลัง, (อ.บุคคล) นั้น ย่อมตามเดืออตร้อน ในภายหลัง เพียงดัง (อ.มาณพ) ผู้หัก ซึ่งไม้กุ่ม ดังนี้

ให้พิสดารแล้ว ฯ

ได้ยินว่า อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น เป็นมาณพ มีรอยทำเป็นประมาณ ได้เป็นแล้ว ในกาลนั้น, อ.มาณพผู้เกี่ยวคร้าน (ในกาลนั้น) เป็นภิกษุ นี้ ได้เป็นแล้ว (ในกาลนี้), ส่วนว่า อ.อาจารย์ (ในกาลนั้น) เป็นตถาคตเทียว ได้เป็นแล้ว (ในกาลนี้) ดังนี้แล ฯ

อ.พระศาสดา ครั้นทรงนำมาแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ก็ (อ.บุคคล) ไต ย่อมไม่กระทำ ซึ่งความหมั่น ในกาลเป็นที่หมั่น เป็นผู้มีความดำริอันจมลงแล้ว เป็นผู้เกี่ยวคร้าน ย่อมเป็น, (อ.บุคคล) นั้น ย่อมไม่บรรลु ซึ่งคุณวิเศษมีฌานเป็นต้น เป็นประเภท ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.บุคคล ไต) ไม่หมั่นอยู่ ในกาลเป็นที่หมั่น เป็นผู้หุ่ม เป็นผู้มีกำลัง (เป็น) เป็นผู้เข้าถึงแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้เกี่ยวคร้าน เป็นผู้มิใช่ ประกอบพร้อมแล้วด้วยความดำริอันจมลงแล้ว ด้วยดี เป็นผู้เกี่ยวคร้าน (ย่อมเป็น อ.บุคคล นั้น) ผู้เกี่ยวคร้าน ย่อมไม่ประสพ ซึ่งหนทาง ด้วยปัญญา ดังนี้ ฯ

(อ.อรุณ) ว่า ไม่หมั่นอยู่ คือว่า ไม่พยายามอยู่ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนนา (แห่งบท) ว่า **อนุภุจหาโน** ดังนี้ ฯ (อ.อรุณ) ว่า เป็นผู้ตั้งอยู่แล้ว ในความเป็นหุ่มครั้งแรก แม้เป็นผู้ถึงพร้อมแล้ว ด้วยกำลัง เป็น (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ยุวา พลี** ดังนี้ ฯ

โส มหาสทฺเทน วิริว. ตสฺส เต สหายกา ภิกขุ สทฺทํ สญฺชาเนตฺวา อิติ จิตฺ ๑ อฺุปรธาวิสุ. เตสํ ทีปํ ชาเลตฺวา ตสฺส กตฺตพฺพกิจฺจํ กโรนฺตานิเยว อรุณ อฺุภุจฺหิ. เต ตํ คามํ คนฺตุํ โองาสํ น ลภิสฺส. อถ เน สตุถา อาห “ก็ ภิกขเว ภิกขวาจรคามํ น คมิตฺถาติ. เต “อาม ฆนฺเตติ ตํ ปวตฺเตี อาโรเจสฺส. สตุถา “น ภิกขเว เอส อิทาเนว ตุมฺหากํ ลาภานฺตรายํ กโรติ, ปุพฺเพปิ อกาลิเยวาทิ วตฺวา เตหิ ยาจิตฺ อตีตํ อหริตฺวา

“โย ปุพฺเพ กรณียานิ ปจฺจา โส กาทฺมุจฺจติ,
วรุณกฺภุจํ ภาณฺไซว ส ปจฺจา อฺุตฺตปฺปตีติ

ขาดกั วิตุถาเรสิ.

ตทา กิร เต ภิกขุ ปญฺจสตา มาณวกา อเหตุ, กุสฺสิตมาณวโก อโย ภิกขุ อโหสิ, อาจฺริโย ปน ตถาคโตว อโหสิติ.

สตุถา อิมํ ฆมฺมเทสนํ อหริตฺวา “ภิกขเว โยหิ อฺุภุจฺจานกาเล อฺุภุจฺจานํ กโรติ อวสฺนฺนสงฺกปฺโป โหติ กุสฺสิต, โส ฌานาทีเภาทํ วิเสสํ นาธิคฺจฺจตีติ วตฺวา อิมํ คาทมาห

“อฺุภุจฺจานกาลมฺหิ อฺุภุจฺหาโน
ยุวา พลี อาลสิยํ อฺุเปโต
สฺสฺนสงฺกปฺปมโน กุสฺสิต
ปญฺญาเย มคฺคํ อลโส น วิทุทตีติ.

ตตถ “**อนุภุจหาโนติ**: อนุภุจหนฺโต: อวายนฺโต.
ยุวา พลีติ: ปจฺมโยพฺพเพ จิตฺ พลสมฺปนฺโนปี หุตฺวา.

(อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้เข้าใจแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งบุคคล ผู้เกี่ยวคร้าน ย่อมเป็น คือว่า กินแล้วๆ ย่อมนอน (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **อาลสิยํ อุเปโต** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้ที่มีจิตประกอบแล้วด้วยความดำริอันจมลงแล้วด้วยดี เพราะมีจิตวิตก ท. ๓ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สัสสนนสงกปมโน** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า มีความเพียรออกแล้ว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **กุสีโต** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) ผู้เกี่ยวคร้านใหญ่ นั้น เมื่อไม่เห็น ชื่อว่าย่อมไม่ประสบ คือว่า ย่อมไม่ได้ ซึ่งอริยมรรค อัน (อันตน) พึงเห็น ด้วยปัญญา ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อลโส** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนุ ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าติสสะผู้ประกอบแล้วในกรรม คือความเพียรเป็นเครื่องตั้งไว้ (จบแล้ว) ฯ

๔. อ.เรื่องแห่งเปรตมีอัตภาพเพียงดังอัตภาพแห่งสุกร (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภ ซึ่งเปรตมีอัตภาพเพียงดังอัตภาพแห่งสุกร ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรม เทศนา นี้ ว่า **วาจानุรกฺขิ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวัน หนึ่ง อ.พระเถระชื่อว่า มหาโมคคัลลานะ ข้ามลงอยู่ จากภูเขาชื่อว่าคิฆณภูฏา กับ ด้วยพระเถระชื่อว่าลักขณะ กระทำแล้ว ซึ่งอันแยม ในประเทศ แห่งหนึ่ง ผู้ อันพระเถระชื่อว่าลักขณะ ทามแล้ว ว่า แน่ท่านผู้มีอายุ อ.อะไร หนอ แล เป็นเหตุ แห่งอันกระทำ ซึ่งอันแยม ให้ปรากฏ (ย่อมเป็น) ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า แน่ท่านผู้มีอายุ (อ.กาล นี้) เป็นสมัยมิใช่กาล ของปัญหา นี้ (ย่อมเป็น), (อ.ท่าน) พึงทาม ซึ่งเรา ในสำนัก ของพระศาสดา ดังนี้ เทียวไปแล้ว เพื่อบิณฑชะ ในเมือง ชื่อว่าราชคฤห์ กับ ด้วยพระเถระชื่อว่าลักขณะนั้นเทียว ผู้ก้าวกลับแล้ว จากบิณฑชบาท ไปแล้วสู่พระเวฬุวัน ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา นั่งแล้ว ฯ

ครั้งนั้น อ.พระเถระชื่อว่าลักขณะ ทามแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ฯ (อ.พระเถระ) นั้น กล่าวแล้ว ว่า แน่ท่านผู้มีอายุ อ.เรา ได้เห็นแล้ว ซึ่งเปรต ตนหนึ่ง, อ.สิริระ (ของเปรต) นั้น เป็นอวัยวะ มีคาวุต๓ เป็นประมาณ (ย่อมเป็น), (อ.สิริระ) นั้น เป็นเช่นกับด้วยสิริระ ของมนุษย์ (ย่อมเป็น), ส่วนว่า อ.ศิระชะ (ของเปรต นั้น) เป็นราวกะว่า (ศิระชะ) ของสุกร (ย่อมเป็น), อ.หาง เกิดแล้ว ในปาก (ของเปรต) นั้น,

อาลสิยํ อุเปโตติ: อลสภาวํ อุเปโต โหติ ภูตฺวา ภูตฺวา สยติ. **สัสสนนสงกปมโนติ:** ตีหิ มิจฺฉาวิตกฺเกหิ สุกฺกุสฺสวสนฺนสงกปฺปจิตฺโต. **กุสีโตติ:** นิพฺพุทฺติโย. **อลโสติ:** โส มหาอลโส ปญฺญา ย ทฏฺฐพฺพํ อริยมคฺคํ อปสฺสสนฺโต น วิญฺหติ น ลภตีติ อตุโถ.

เทศนาวิธาน พหู โสตาปัตติผลลาทีนึ ปาปุณีสฺสูติ.

ปธานกมฺมิกตีสฺสูตฺเถรวตฺถ.

๔. สุกรเปตวตฺถ.

“วาจानุรกฺขิติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตฺถา เวฬุวน วิหรนฺโต สฺสุกรเปตํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสมฺมึ หิ ทิวเส มหาโมคฺคฺคฺลฺลฺลานตฺเถโร ลกฺขณตฺเถเรน สทฺธิ คิฆณภูฏา โอรุหนฺโต เอกสมฺมึ ปเทเส สิตํ กตฺวา “โก นฺุ โข อาวุโส เหตุ สิตสฺส ปาตฺกมฺมายาติ ลกฺขณตฺเถเรน ปุฏฺฐโห “อกาโล อาวุโส อิมสฺส ปญฺหสฺส, สตฺถุ สนฺติเก มํ ปุจฺเจยฺยาสีติ วตฺวา ลกฺขณตฺเถเรน สทฺธิเยว ราชคฺเห ปิณฑชาย จริตฺวา ปิณฑชปาตปฏิกฺกนฺโต เวฬุวนํ คนฺตุวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา นิสฺสีทิ.

อถ นํ ลกฺขณตฺเถโร ตมตฺถํ ปุจฺฉิ. โส อาห “อาวุโส อหํ เอกํ เปตํ อทฺทสฺ, ตสฺส ติคาวุตฺปฺปมาณํ สิริวิ, ตํ มนุสฺสสิริสทิสํ, สีสํ ปน สฺสุกรสฺส วิย, ตสฺส มุเข นนฺคฺกุจฺ ชาติ,

อ.หนอน ท. ย่อมไหลออก (จากปาก ของเปรต) นั้น, อ.เรานั้น (คิดแล้ว) ว่า อ.สัตว์ มีอย่างนี้เป็นรูป เป็นผู้ อันเรา เคยเห็นแล้ว (ย่อมเป็น) หามิได้ ดังนี้ ครั้นเห็นแล้ว (ซึ่งเปรต) นั้น ได้กระทำแล้ว ซึ่งการแย้ม ให้ปรากฏ ดังนี้ ๙ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.สาวก ท. ของเรา เป็นผู้จักขุเป็นแล้ว หนอ (เป็น) ย่อมอยู่ ดังนี้ (ตรัสแล้ว) ว่า แม่ อ.เรา ได้เห็นแล้ว (ซึ่งสัตว์) นั้น ที่ควงแห่งต้นโพธิ์ นั้นเทียว, อ.เรา ไม่กล่าวแล้ว ด้วยความเอ็นดู (ต่อชน ท.) เหล่าอื่น ว่า ก็ (อ.ชน ท.) เหล่าใด ไม่ฟังเพื่อ ต่อเรา, (อ.ความไม่เชื่อ นั้น) ฟังมี เพื่อความไม่เก้อกุล (แก่ชน ท.) เหล่านั้น ดังนี้, ในกาลนี้ อ.เรา ได้แล้ว ซึ่งโมคคัลลานะ (กระทำ) ให้เป็นพยาน ย่อมกล่าว, ดูก่อนภิกษุ ท. อ.โมคคัลลานะ กล่าวแล้ว จริง ดังนี้ ๙ อ.ภิกษุ ท. ฟังแล้ว (ซึ่งพระดำรัส) นั้น ทูลถามแล้ว ซึ่งพระศาสดา ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ อ.บุรพกรรม (ของเปรต) นั้น อย่างไร ดังนี้ ๙

อ.พระศาสดา (ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ถ้าอย่างนั้น (อ.เธอ ท.) จงฟัง ดังนี้ ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันไปล่วงแล้ว ตรัสแล้ว ซึ่งบุรพกรรม (ของเปรต) นั้น ว่า ได้ยิน ว่า อ.พระเถระ ท. ๒ อยู่แล้ว อยู่แห่งบุคคลผู้พร้อมเพรียงกัน ในอवासใกล้บ้าน แห่งหนึ่ง ในกาลแห่งพระพุทธานุเจ้าพระนามว่า กัสสปะ ๙ (ในพระเถระ ท. ๒) เหล่านั้น หนา (อ.พระเถระ) รูปหนึ่ง เป็นผู้มียพรษา ๖๐ (ย่อมเป็น), (อ.พระเถระ) รูปหนึ่ง เป็นผู้มียพรษา ๕๙ (ย่อมเป็น) ๙ (อ.พระอนุเถระ) นั้น ถือเอา ซึ่งบาตรและจีวร ของพระมหาเถระ นอกนี้ เทียวไปแล้ว ได้กระทำแล้ว ซึ่งวัตรและวัตรตอบ ทั้งปวง รวากะ อ.สามเณร ๙ (เมื่อพระเถระ ท. ๒) เหล่านั้น อยู่อยู่ อยู่แห่งบุคคลผู้พร้อมเพรียงกัน รวากะ พี่น้องชายผู้อยู่แล้ว ในท้องของมารดาคนเดียวกัน อ.พระธรรมกถึก รูปหนึ่ง มาแล้ว สูที่เป็นที่อยู่ ๙ ก็ อ.กาลนั้น เป็นวันที่ฟังซึ่งธรรม ย่อมเป็น ๙ อ.พระเถระ ท. สงเคราะห์แล้ว (ซึ่งพระธรรมกถึก) นั้น กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนสัตว์บุรุษ (อ.ท่าน) จงกล่าว ซึ่งธรรมกถึก แก่เรา ท. เกิด ดังนี้ ๙

(อ.พระธรรมกถึก) นั้น กล่าวแล้ว ซึ่งธรรมกถึก ๙ อ.พระเถระ ท. มีจิตอันยินดีแล้ว ว่า อ.พระธรรมกถึก อันเรา ท. ได้แล้ว ดังนี้ พาเอาแล้ว (ซึ่งพระธรรมกถึก) นั้น เข้าไปแล้ว สูบ้านอันใกล้ เพื่อบิณฑุ ในวันรุ่งขึ้น มีกิจด้วยภัตรอันกระทำแล้ว (ในบ้าน) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.ท่าน) ของจงกล่าว ซึ่งธรรมกถึก หนึ่ง จากที่ (แห่งตน) หยุดแล้ว ในวันวาน ดังนี้ (ยังพระธรรมกถึก) ให้กล่าวแล้ว ซึ่งธรรม แก่มนุษย์ ท. ๙ อ.มนุษย์ ท. ฟังแล้ว ซึ่งธรรมกถึก นิมนต์แล้ว แม้เพื่อประโยชน์ในวันรุ่งขึ้น ๙ (อ.พระเถระ ท.) พาเอา (ซึ่งพระธรรมกถึก) นั้น เทียวไปแล้ว เพื่อบิณฑุ สิ้นวัน ท. ๒ ๒ ในบ้านเป็นที่เทียวไป เพื่อภิกษา ท. โดยรอบ ด้วยประการฉะนี้ ๙ อ.พระธรรมกถึก คิดแล้ว ว่า (อ.พระเถระ ท.) ๒ เหล่านี้ เป็นผู้อุยโยนยั้ง (ย่อมเป็น), อ.อัน อันเรา ยังพระเถระ ท. เหล่านั้น แม้ทั้ง ๒ ให้หนีไปแล้ว อยู่ในวิหาร นี้ ย่อมควร ดังนี้ ๙

ตโต ปุพฺพา ปคฺขรณฺติ; สุวาทํ เม เอวํ ฐโป สตฺโต ติฏฺฐปุพฺโพติ ตํ ทิสฺวา สิตํ ปาตุวากาสินฺติ. สตฺธา “จกฺขุภูตา วต ภิกฺขเว มม สวากา วิหรณฺตีติ วตุวา “อหฺมเปตํ สตฺตํ โฟธิมณฺเฑเยว อทฺทสฺส, `เย ปน เม น สทฺทฺทฺเหยยฺยํ, เตสฺส อหิตาย อสุสชาติ ปเรสฺส อนุกมฺปาย น กเถสฺส, อิทานิ โมคฺคัลลानํ สกฺขี ลภิตฺวา กเถมิ, สจฺจํ ภิกฺขเว โมคฺคัลลानิ อาหาติ. ตํ สุตฺวา ภิกฺขุ สตฺถารํ ปุจฺฉิสฺสุ “กึ ปน ภาเน ตสฺส ปุพฺพกมฺมฺนฺติ.

สตฺธา “เตนฺหิ ภิกฺขเว สุณฺณาถาติ อตีตํ อาหริตฺวา ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ กเถสิ: กสฺสปพุทฺธกาเล กิเรกสฺมึ ความกาเวเส เทว เถรา สมคฺควาสํ วสฺสึ. เตสฺ เอกิ สฺมฺจิวสฺส, เอกิ เอกฺนสฺมฺจิวสฺส. สอิ อิตฺรสฺส ปตฺต- จิวรมาทาย วิจฺริ, สามเณโร วิย สพุทฺ วัตตปฏฺวิตฺตํ อกาสิ. เตสฺส เอกมาตุกฺจฺฉิยํ วุตฺถภาตึนํ วิย สมคฺควาสํ วสนฺตานิ วสนฺนฺฐานํ เอกิ ธมฺมกถิกิ อากมิ. ตทา จ ธมฺมสฺสวณฺทิวสฺส โหติ. เถรา ตํ สงคฺคณฺหิตฺวา “ธมฺมกถิโน กเถหิ สปุริสาติ อาหฺสฺ.

สอิ ธมฺมกถิ กเถสิ. เถรา “ธมฺมกถิกิโน ลทฺโธติ ตฺมฺจฺจิตฺตา ปุณฺทิวเส ตมาทาย ฐุรคามํ ปิณฺฑาทาย ปวิสิตฺวา ตตฺถ กตฺถตฺตกิจฺจา “อาวฺโส หิยฺโย จิตฺนฺฐานโต โถกํ ธมฺมกถิ กเถหิตี มนฺุสฺसानํ ธมฺมํ กถาเปสฺสุ. มนฺุสฺสา ธมฺมกถิ สุตฺวา ปุณฺทิวสฺตฺถายปิ นิมนฺตยฺสิ. เอวํ สมนฺตา ภิกฺษาจากรคามสฺส เทว เทว ทิวเส ตมาทาย ปิณฺฑาทาย จริสฺสุ. ธมฺมกถิกิโน จินฺเตสิ “อิม เทว อติมฺพุทฺกา, มया อุกฺโกเปเต ปลาเปตฺวา อิมสฺมึ วิหารเว วสิตฺตุํ วฏฺฏตีติ.

(อ.พระเถระ) นั้น ไปแล้ว ผู้ที่เป็นที่บำรุง ซึ่งพระเถระ ในเวลาเย็น กลับแล้ว ในกาล แห่งภิกษุ ท. ลุกขึ้นแล้ว ไปแล้ว เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระมหาเถระกล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.เรื่อง) อะไร อัน (อันกระผม) ฟังกล่าว มีอยู่ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.ท่าน) จงกล่าวเถิด ดังนี้ (อันพระมหาเถระ) กล่าวแล้ว, คิดแล้ว หนึ่งหนึ่ง กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ชื่อ อ.วาจา เป็นเครื่องกล่าว เป็นถ้อยคำเป็นไปกับด้วยโทษใหญ่ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ไม่กล่าวแล้วเทียว หลีกไปแล้ว ฯ (อ.พระธรรมกถึก) นั้น ไปแล้ว ผู้สำนัก แม่ของพระอนุเถระ ได้กระทำแล้ว อย่างนั้นนั่นเทียว ฯ

(อ.พระธรรมกถึก) นั้น กระทำแล้ว อย่างนั้นนั่นเทียว ในวันที่ ๒, ครั้นเมื่อความวุ่นวาย เกินเปรียบ เกิดขึ้นแล้ว (แก่พระเถระ ท.) เหล่านั้น ในวันที่ ๓, เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระมหาเถระ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.เรื่อง) อะไร อัน (อันกระผม) ฟังกล่าว มีอยู่, แต่ว่า (อ.กระผม) ย่อมไม่อาจ เพื่ออันกล่าว ในสำนัก ของท่าน ท. ดังนี้, ผู้อันพระเถระ บีบคั้นแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.เหตุ นั้น) จงมีเถิด, (อ.ท่าน) จงกล่าวเถิด ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ อ.พระอนุเถระ เป็นวิธภาค กับ ด้วยท่าน ท. (ย่อมเป็น) หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระมหาเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนสัตว์บุรุษ (อ.ท่าน) กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น ชื่ออะไร, อ.เรา ท. เป็นราวกะ บุตรผู้อยู่แล้ว ในท้อง ของมารดาคนเดียวกัน (ย่อมเป็น) (อ.วัตถุ) อัน ในเรา ท. หนา (อันบุคคล) รูปหนึ่ง ได้แล้ว เป็นของ (อันบุคคล) แม้นอกนี้ ได้แล้ว นั้นเทียว ย่อมเป็น, อ.โทษมิใช่คุณ (ของพระอนุเถระ) นั้น อัน อันเรา เคยเห็นแล้ว ย่อมไม่มี ตลอดกาล มีประมาณเท่านี้ ดังนี้ ฯ (อ.พระธรรมกถึก กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.อย่างนั้น หรือ ดังนี้ ฯ

(อ.พระมหาเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ เออ (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ ฯ (อ.พระธรรมกถึก) กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.พระอนุเถระ กล่าวแล้ว กระผม อย่างนี้ ว่า ดูก่อนสัตว์บุรุษ (อ.ท่าน) เป็นกัลบุตร (ย่อมเป็น), (อ.ท่าน) เมื่อกระทำ ซึ่งการคบหา กับ (ด้วยพระมหาเถระ) นั้น (ด้วยความสำคัญ) ว่า อ.พระมหาเถระ นี้ เป็นผู้มีความละเอียด เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ (ย่อมเป็น) ดังนี้ พิจารณาแล้ว ฟังกระทำ ดังนี้, (อ.พระอนุเถระ) นั้น ย่อมกล่าว อย่างนี้ กระผม จำเดิม แต่วัน (แห่งกระผม) มาแล้ว ดังนี้ ฯ อ.พระมหาเถระ ฟังแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น เทียว มีใจโกรธแล้ว แตกกันแล้ว ราวกะ อ.ภพชนะ อันเป็นวิการแห่งดิน อันบุคคลเคาะแล้วด้วยท่อนไม้ ฯ (อ.พระธรรมกถึก) แม้นอกนี้ ลุกขึ้นแล้ว ไปแล้ว ผู้สำนัก ของพระอนุเถระ ได้กล่าวแล้ว อย่างนั้นนั่นเทียว ฯ (อ.พระอนุเถระ) แม้นั้น แตกแล้ว อย่างนั้นนั่นเทียว ฯ (ในพระเถระ ท. ๒) เหล่านั้น หนา (อ.พระเถระ) รูปหนึ่ง ชื่อว่า ผู้เคยเข้าไปแล้ว เพื่อบิณฑชะ แยกกัน ย่อมไม่มี ตลอดกาล มีประมาณเท่านี้ แม้นโดยแท้, ถึงอย่างนั้น (อ.พระเถระ ท. ๒ เหล่านั้น) เข้าไปแล้ว เพื่อบิณฑชะ แยกกัน ในวันที่รุ่งขึ้น, อ.พระอนุเถระ มาแล้ว ก่อนกว่า ได้ยินแล้ว ในศาลาเป็นที่บำรุง ฯ อ.พระมหาเถระ ได้ไปแล้ว ในภายหลัง ฯ

โส สาย ฤๅษฏานัน คนดูวา ภิกษุณี อฎฐาย คตกาเล นิวตติตวา มหาเถโร อุปสงกมิตวา “ภนฺเต ภิกฺขุ จิตฺตพฺพํ อตฺถิตฺติ วตฺวา, “กเถหิ อวฺสุโสติ วุตฺเต, โถกํ จินฺเตตฺวา “ภนฺเต กถา นาม มหาสวชฺชาติ วตฺวา อกเถตฺวา ปกฺกามิ. อญฺเฐรสฺสาปิ สนฺตึกํ คนฺตฺวา ตเถว อกาสิ.

โส ทุตฺยทิวเส ตเถว กตฺวา, ตตฺยทิวเส เตสํ อตฺถิย โภตุหฺล อุปฺปนฺเน, มหาเถโร อุปสงกมิตวา “ภนฺเต ภิกฺขุ จิตฺตพฺพํ อตฺถิ, ตมฺหากํ ปน สนฺตึเก วตฺตํ น วิสฺหามิตฺติ วตฺวา, เถเรน “โหตุ อวฺสุโส, กเถหิตฺติ นิปฺปิพฺโติ อาห “กํ ปน ภนฺเต อญฺเฐโร ตมฺเหหิ สทฺธิ วิสฺภาโคติ. “สปรฺริสฺส กํ นามเต กเถสิ, มยฺยํ เอกมาตฺตฺกฺขฺยํ วุตฺตปฺตฺตา วิย, อมฺเหสุ เอกเนน ลทฺถํ อิตฺเรนาปิ ลทฺถเมว โหติ, มยา เอตฺสฺส เอตฺตํ กาลํ อคฺุณฺน ทิฏฺฐปฺพุโพ นตฺถิตฺติ. “เอวํ ภนฺเตติ.

“อาม อวฺสุโสติ. “ภนฺเต มํ อญฺเฐโร เอวมาห `สปรฺริสฺส ตวํ กุลปฺตฺโต, `อยฺยํ มหาเถโร ลทฺธิ เปสฺสโลติ เอเตน สทฺธิ สมนฺโถกํ กโรนฺโต อุปฺปริกฺขิตฺวา กเรยฺยาสีติ, เอวเมส มํ อาคตฺทิวสโต ปฏฺฐาย วเทตฺติ. มหาเถโร ตํ สุตฺวา กุทฺธมานโส ทนฺททาภินฺทํ กุลาลภาชนํ วิย ภิกฺขุ. อิตฺโรปิ อฎฐาย อญฺเฐรสฺส สนฺตึกํ คนฺตฺวา ตเถว อโวจ. โสปี ตเถว ภิกฺขุ. เตสุ ภิกฺขุจาปี เอตฺตํ กาลํ เอโกปิ วิสุํ ปิณฺฑทาย ปวิฏฺฐปฺพุโพ นาม นตฺถิ, ปนฺทิวเส ปน วิสุํ ปิณฺฑทาย ปวิสิตฺวา, อญฺเฐโร ปุเรตฺโร อคฺนฺตฺวา อุปฏฺฐานสาลายํ อฎฐาสฺสิ, มหาเถโร ปจฺฉา อคฺมาสิ.

อ.พระอนุเถระ เห็นแล้ว (ซึ่งพระมหาเถระ) นั้น คิดแล้ว ว่า อ.บาตรและจีวร (ของพระมหาเถระ) นี้ (อันเรา) ฟังรับ หรือ หนอ แล หรือว่า (อ.บาตรและจีวร ของพระมหาเถระ นี้ อันเรา ฟังรับ) หามิได้ ดังนี้ ฯ (อ.พระอนุเถระ) นั้น แม้คิดแล้ว ว่า (อ.เรา) จักรับ ในกาลนี้ หามิได้ ดังนี้ กระทำแล้ว ซึ่งจิต ให้เป็น ธรรมชาติอันโยน (ด้วยมนสิการ) ว่า (อ.เรื่อง นั้น) จงมีเกิด, (อ.กรรม) มีอย่างนี้เป็นรูป เป็นกรรม อันเรา เคยกระทำแล้ว (ย่อมเป็น) หามิได้, อ.อัน อันเรา ยังวัตร ของตน ให้เสื่อม ย่อมไม่ควร ดังนี้ เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระเถระ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) ขอจงให้ ซึ่งบาตรและจีวร เกิด ดังนี้ ฯ

(อ.พระมหาเถระ) นอกนี้ ดิตแล้ว ซึ่งนิ้วมือ (มีอันให้รู้) ว่า เน้นท่านผู้อันบุคคลแนะนำได้โดยยากแล้ว (อ.ท่าน) จงไปเกิด, อ.ท่าน เป็นผู้รู้รูปอันควรแล้ว เพื่ออันรับ ซึ่งบาตรและจีวร ของเรา (ย่อมเป็น) หามิได้ ดังนี้ (เป็นเหตุ), (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอรับ (อ.อย่างนั้น) แม้ อ.กระผม คิดแล้ว ว่า อ.เรา จักไม่รับ ซึ่งบาตรและจีวร ของท่าน ท. ดังนี้ ดังนี้ (อันพระอนุเถระ) นั้น กล่าวแล้ว, กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้ใหม่ ผู้มีอายุ อ.ท่าน คิดแล้ว ว่า อ.ความเกี่ยวข้อง อะไร ในวิหารนี้ แห่งเรา มีอยู่ (ดังนี้) หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระอนุเถระ) แม้นอกนี้ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ อ.ท่าน ท. ย่อมสำคัญ อย่างนี้ ว่า อ.ความเกี่ยวข้อง อะไร ในวิหาร นี้ แห่งเรา มีอยู่ ดังนี้ หรือ, (อ.วิหาร) นั้น เป็นวิหาร ของท่าน ท. (ย่อมเป็น) ดังนี้ ถือเอาแล้ว ซึ่งบาตรและจีวร ออกไปแล้ว ฯ (อ.พระมหาเถระ) แม้นอกนี้ ออกไปแล้ว ฯ (อ.พระเถระ ท. ๒) เหล่านั้น ไม่ไปแล้ว แม้โดยหนทางเดียวกัน, (อ.พระเถระ) รูปหนึ่ง ถือเอาแล้ว ซึ่งหนทาง โดยประตูในปัจฉิมทิศ, (อ.พระเถระ) รูปหนึ่ง (ถือเอาแล้ว ซึ่งหนทาง) โดยประตูในปรุทธิมทิศ ฯ

อ.พระธรรมกถึก กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) ขอจงอย่ากระทำ อย่างนี้, (อ.ท่าน ท.) ขอจงอย่ากระทำ อย่างนี้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.ท่าน) จงหยุด ดังนี้ (อันพระเถระ ท. ๒ เหล่านั้น) กล่าวแล้ว, กลับแล้ว ฯ (อ.พระธรรมกถึก) นั้น เข้าไปแล้ว สู่บ้านอันใกล้ ในวันรุ่งขึ้น, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ท่านผู้เจริญ ท. (ไปแล้ว) (ในที่) ไหน ดังนี้ อันมนุษย์ ท. กล่าวแล้ว, กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อน ท่านผู้มีอายุ ท. (อ.ท่าน ท.) จงอย่าถาม, (อ.พระเถระ ท.) ผู้เข้าถึงซึ่งตระกูล ของท่าน ท. กระทำแล้ว ซึ่งความทะเลาะกัน ออกไปแล้ว ในวันวาน, อ.เรา แม้อ่อนวอนอยู่ ไม่ได้โอกาส เพื่ออัน (ยังพระเถระ ท.) เหล่านั้น ให้กลับ ดังนี้ ฯ (ในชน ท.) เหล่านั้น หนา อ.คนเขลา ท. เป็นผู้หนึ่ง ได้เป็นแล้ว ฯ ส่วนว่า อ.คนฉลาด ท. (คิดแล้ว) ว่า ชื่อ อ.ความพลั้งพลาด อะไร แห่งท่านผู้เจริญ ท. เป็นโทษ อันเรา ท. ไม่เคยเห็นแล้ว (ย่อมเป็น) ตลอดกาล มีประมาณเท่านี้, อ.ภัย เมื่อเกิดขึ้น (แก่ท่านผู้เจริญ ท.) เหล่านั้น เป็นภัยเกิดขึ้นแล้ว เพราะอาศัย (ซึ่งพระธรรมกถึก) นี้ จักเป็น ดังนี้ เป็นผู้ถึงแล้ว ซึ่งความโทมัส ได้เป็นแล้ว ฯ

ตี ทิสฺวา อนุเถโร จินฺตสิ “กั นฺ โข อิมสฺส ปตฺตจิวโร ปฏิกุคฺคเหตุพฺพํ อุททาหุ โนติ. โส “นทานิ ปฏิกุคฺคเหตุสสามิติ จินฺตตฺวาปิ “โหตุ, น มยา เอวรูปํ กตฺตพฺพํ, มยา อตฺตโน วตฺตํ หาเปตฺตํ น วญฺญตฺติ จิตฺตํ มทุกํ กตฺวา เถโร อุปสงฺกมิตฺวา “ภนฺเต ปตฺตจิวโร เทถาติ อาท.

อิติโร “คจฺจ พุพฺพินิต, น ตฺวํ มม ปตฺตจิวโร ปฏิกุคฺคเหตุํ ยุตฺตฺวาปติ อจฺจโร ปหริตฺวา, เตน “อาม ภนฺเต, อหฺปิ ํตฺมหากํ ปตฺตจิวโร น ปฏิกุคฺคเหตุสสามิติ จินฺตสิ นฺติ วุตฺเต, “อาวุโส นวก กิ ตฺวํ จินฺตสิ ํมม อิมสฺมี วิหารเ โกจิ สงฺโค อตฺถิติ อาท. อิติโรปิ “ตฺมเห ปน ภนฺเต กิเมวํ มนุสฺส ํมม อิมสฺมี วิหารเ โกจิ สงฺโค อตฺถิติ, เอโส โว วิหารโรติ วตฺวา ปตฺตจิวโรมาทาย นิฏฺขมิ. อิติโรปิ นิฏฺขมิ. เต เอกมคฺเคนาปิ อคฺนตฺวา, เอโก ปจฺจิมทฺวาเรน มคฺคํ คณฺหิ, เอโก ปุรฺตฺติมทฺวาเรน.

ธมฺมกถิก “ภนฺเต มา เหวํ กโรถ, มา เหวํ กโรธาติ วตฺวา “ติฏฺฐาสุโสติ วุตฺเต, นิตฺติ. โส ปุนทิวเส ธฺรुคามาํ ปวิฏฺฐิ, มนุสฺสเสหิ “ภนฺเต ภทฺนตา กุหิณฺติ วุตฺเต, “อาวุโส มา ปุจฺจถ, ตฺมหากํ กุลฺปกา หิโยย กลฺหํ กตฺวา นิฏฺขมิสฺสุ, อหฺ ยาจฺนฺโตปิ นิตฺเตตฺตํ นาสกฺขินฺติ อาท. เตสฺ พาลา ตฺถนฺหิ อเหตุสฺ, ปญฺชิตฺตา ปน “อมฺเหหิ เอตฺตํ กาลํ ภทฺนตาณํ กิณฺหิ ขลิตํ นาม น ทิฏฺฐพฺพํ, เตสฺ ภยํ อุปฺปชฺชมาณํ อิมํ นิสฺสาย อุปฺปนฺนํ ภาวิสฺสตีติ โทมนสฺสอุปฺปตฺตา อเหตุสฺ.

(อ.พระเถระ ท.) แม่เหล่านั้น ไม่ได้แล้ว ชื่อ ซึ่งความสบายแห่งจิต ในที่ (แห่งตน) ไปแล้ว ๔ อ.พระมหาเถระ คิดแล้ว ว่า โอ อ.กรรม อันหนัก อันภิกษุ ผู้ใหม่ กระทำแล้ว, (อ.ภิกษุ) นั้น กล่าวแล้ว กะภิกษุผู้จรรยา ชื่อ ผู้อันตนเห็นแล้ว ครู่หนึ่ง ว่า (อ.ท่าน) อย่าได้กระทำแล้ว ซึ่งอันคบหา กับ ด้วยพระมหาเถระ (ดังนี้) ดังนี้ ๔ (อ.พระอนุเถระ) แม่ นอกนี้ คิดแล้ว ว่า โอ อ.กรรม อันหนัก อันพระมหาเถระ กระทำแล้ว, (อ.พระมหาเถระ) กล่าวแล้ว กะภิกษุผู้จรรยา ชื่อ ผู้อันตนเห็นแล้ว ครู่หนึ่ง ว่า (อ.ท่าน) อย่าได้กระทำแล้ว ซึ่งอันคบหา กับ ด้วยพระอนุเถระ (ดังนี้) ดังนี้ ๔ อ.การสาธยาย (ได้มีแล้ว) (แก่พระเถระ ท.) เหล่า นั้น หามิได้นั้นเทียว ๔ อ.การมนสิการ ได้มีแล้ว (แก่พระเถระ ท. เหล่า นั้น) หามิได้ ๔ (อ.พระเถระ ท.) เหล่า นั้น ได้ไปแล้ว สุวิหาร แห่งหนึ่ง ในปัจฉิมทิศ โดยอันล่องไปแห่งร้อยแห่งปี ๔ อ.เสนาสนะ เดียวกัน นั้นเทียว ถึงแล้ว (แก่พระเถระ ท.) เหล่า นั้น ๔ ครั้นเมื่อพระมหาเถระ เข้าไปแล้ว นั่งแล้ว บนเตียงน้อย (อ.พระอนุเถระ) แม่ นอกนี้ ได้เข้าไปแล้ว ๔

อ.พระมหาเถระ เห็นแล้ว (ซึ่งพระอนุเถระ) นั้นเทียว จำได้แล้ว ไม่ได้อาจุแล้ว เพื่ออันอดกลั้น ซึ่งนำตา ท. ๔ (อ.พระอนุเถระ) แม่ นอกนี้ จำได้แล้ว ซึ่งพระมหาเถระ มีนัยน์ตา ท. อันเต็มแล้ว ด้วยนำตา คิดแล้ว ว่า (อ.เรา) จะกล่าว หรือ หนอ แล หรือว่า จงอย่ากล่าว ดังนี้ (คิดแล้ว) ว่า (อ.คำ) นั้น เป็นคำมีรูปอันบุคคล ฟังชื่อ (ย่อมเป็น) หามิได้ ดังนี้ ไหว้แล้ว ซึ่งพระเถระ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.กระผม ถือเอา ซึ่งบาตรและจีวร ของท่าน ท. เทียวไปแล้ว ตลอดกาล มีประมาณเท่านี้, อ.กรรมอันไม่สมควร อะไร ๆ (ในทวาร ท.) มีกายทวารเป็นต้น ของกระผม เป็นกรรม (อันท่าน ท.) เคยเห็นแล้ว (ย่อมเป็น) บ้างหรือ หนอ ดังนี้ ๔ (อ.พระมหาเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.กรรม อันไม่สมควร นั้น) เป็นกรรม (อันเรา) เคยเห็นแล้ว (ย่อมเป็น) หามิได้ ดังนี้ ๔ (อ.พระอนุเถระ กล่าวแล้ว) ว่า (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) (อ.ท่าน ท.) ได้กล่าวแล้ว ว่า (อ.ท่าน) อย่าได้ กระทำแล้ว ซึ่งอันคบหา กับ (ด้วยพระอนุเถระ) นั้น (ดังนี้) กะพระธรรมกถึก เพราะเหตุไร ดังนี้ ๔ (อ.พระมหาเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ อ.เรา ย่อมกล่าว อย่างนี้ หามิได้, ได้ยินว่า (อ.คำ) อย่างนี้ อันท่าน กล่าวแล้ว ในระหว่าง แห่งเรา ดังนี้ ๔ (อ.พระอนุเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ แม่ อ.กระผม ย่อมไม่กล่าว ดังนี้ ๔

ในขณะนั้น (อ.พระเถระ) ท. เหล่า นั้น รู้แล้ว ว่า (อ.คำ) อย่างนี้ เป็นคำ (อันพระธรรมกถึก) นั้น ผู้ใคร่เพื่ออันทำลาย ซึ่งเรา ท. กล่าวแล้ว จักเป็น ดังนี้ แสดงแล้ว ซึ่งโทษอันเป็นไปล่วงเกิน กะกันและกัน ๔ (อ.พระเถระ ท.) เหล่า นั้น ไม่ได้อยู่ ซึ่งความสบายแห่งจิต ตลอดร้อยแห่งปี เป็นผู้พร้อมเพรียงกัน เป็น ในวันนั้น (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.เรา ท.) จงมาเถิด, (อ.เรา ท.) จักคร่าออก (ซึ่งพระธรรมกถึก) นั้น จากวิหาร นั้น ดังนี้ หลีกไปแล้ว ได้ไปแล้ว สุวิหาร นั้น ตามลำดับ ๔ แม่ อ.พระธรรมกถึก เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระ ท. เข้าไปหาแล้ว เพื่ออันรับ ซึ่งบาตรและจีวร ๔

เตปี เถรา คตภูจาเน จิตตสุขี นาม น ลภีสุ. มหาเถโร จินฺตเตสิ “อโห นวกสุส ภิกขุโน ภาริย กมฺม กตฺ, มุหุตฺตํ ติฏฺฐํ นาม อาคนตุกภิกขุํ อาห `มหาเถเรน สหฺธิ สมฺโภคํ มา อกาสิตี. อิตโรปี จินฺตเตสิ “อโห มหาเถรสฺส ภาริย กมฺม กตฺ, มุหุตฺตํ ติฏฺฐํ นาม อาคนตุกภิกขุํ อาห `อิมินา สหฺธิ สมฺโภคํ มา อกาสิตี. เตสํ เนว สขุมาโย น มนสิกาโร อโหสิ. เต วสุสสตจฺเจเนน ปจฺฉิมทิศาย เอกํ วิหารํ อคฺมฺสุ. เตสํ เอกเมว เสนาสนํ ปาปุณฺนิ. มหาเถเร ปวิสิตฺวา มญฺเจเก นิสินฺเน, อิตโรปี ปาวิสิ.

มหาเถโร ตํ ทิสฺวา ว สญฺชานิตฺวา อสฺสุณฺนิ สนฺธาเรตฺถึ นาสกฺขิ. อิตโรปี มหาเถโร สญฺชานิตฺวา อสฺสุปฺปญฺเณหิ เนตฺเตหิ “กเถมิ นฺุ โข มา กเถมิตี จินฺตเตตฺวา “น ตํ สหฺชเยยฺยรฺูปนฺติ เถโร วนฺทิตฺวา อาห “ภนฺเต อหํ เอตฺตํ กํ กาลํ ตุมฺหากํ ปตฺตจิวโร คเหตฺวา วิจโร, อปี นฺุ เม กายทวาราทิสฺสุ ตุมฺเหหิ กิณฺุจ อสฺสารูปํ ติฏฺฐปฺพุพฺพนฺติ. “น ติฏฺฐปฺพุพฺ อวฺโสตี. “อถ กสฺมา ฐมฺมกถิกํ อโวจฺตุถ `มา เอตฺน สหฺธิ สมฺโภคํ อกาสิตี. “นาหํ อวฺโส เหว กเถมิ, ตยา กิร มม อนฺุเต เหว วุตฺตนฺติ. “อหิปี ภนฺเต น วทามิตี.

เต ตสฺมี ขณฺเ “เตน อมฺเห ภินฺุทิตฺกามาเนน เหว วุตฺตํ ภวิสฺสตีตี ติตฺวา อญฺญมญฺญํ อจฺจยํ เทสยีสฺสุ. เต วสุสสตํ จิตตฺสุสาทํ อลภานฺุตา ตํ ทิวสํ สมฺมุคฺคา หุตฺวา “อายาม, ตํ ตโต วิหารา นิฏฺกทฺตฺมิสฺสามาตี ปกฺกมิตฺวา อนฺุพฺพุเพน ตํ วิหารํ อคฺมฺสุ. ฐมฺมกถิกิปี เถเร ทิสฺวา ปตฺตจิวโร ปฏฺิคฺคเหตฺุ อฺุปกฺคณฺุฉิ.

อ.พระเถระ ท. ดีดแล้ว ซึ่งนิ้วมือ (มีอันให้รู้) ว่า อ.ท่าน เป็นผู้มึนรูปอันควรแล้ว เพื่ออันอยู่ในวิหารนี้ (ย่อมเป็น) หามิได้ ดังนี้ (เป็นเหตุ) ๕ (อ.พระธรรมกถึก) นั้น ไม่อาจอยู่ เพื่ออันดำรงอยู่ด้วยดี ออกแล้วหนีไปแล้ว ในขณะที่นั้นนั้นเดียว ๕ ครั้งนั้น อ.สมณธรรม อัน (อันพระธรรมกถึก) นั้น กระทำแล้ว ตลอดพันแห่งปี ๒๐ ท. ไม่ได้อาจแล้ว เพื่ออันทรงไว้พร้อม (ซึ่งพระธรรมกถึก) นั้น ๕ (อ.พระธรรมกถึก นั้น) เคลื่อนแล้ว (จากอัฐภาพ) นั้น บังเกิดแล้ว ในนรกชื่อว่าอเวจี ใหม่แล้ว สิ้นพุทธานดรหนึ่ง เสวยอยู่ ซึ่งทุกข์ ด้วยทั้งอัฐภาพ มีประการอันซ้ำพเจ้ากล่าวแล้ว ที่ภูเขชื่อว่าคิฆณภูฏ ในกาลนี้ (ดังนี้) ๕

อ.พระศาสดา ครั้นทรงนำมาแล้ว ซึ่งบุรพกรรม (ของเปอต) นั้น นี้ ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ชื่อ อันภิกษุ เป็นผู้มึนรูปเข้าไปสงบแล้ว (ด้วยทวาร ท.) มีกายทวารเป็นต้น ฟังเป็น ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) เป็นผู้ตามรักษาซึ่งวาจาโดยปกติ (ฟังเป็น ด้วย) เป็นผู้สำรวมแล้วด้วยดี โดยใจ (ฟังเป็น ด้วย) ไม่ฟังกระทำ ซึ่งอกุศล ด้วยกาย ด้วย, (อ.บุคคล) ยังกรรมบถ ท. ๓ เหล่านั้น ฟังให้หมดจดวิเศษ ฟังยินดียิ่ง ซึ่งหนทาง อันฤาษีประกาศแล้ว ดังนี้ ๕

อ.เนื้อความ (แห่งคำอันเป็นพระศาสดา) นั้น ว่า (อ.บุคคล) ชื่อว่าเป็นผู้ตามรักษาซึ่งวาจาโดยปกติ เพราะอันวัน ซึ่งวจีทุจริต ท. ๔ (ฟังเป็น ด้วย), ชื่อว่าเป็นผู้สำรวมแล้ว ด้วยดี โดยใจ เพราะอันไม่ (ยังมโนทุจริต ท.) มีอภิขมาเป็นต้น ให้เกิดขึ้น (ฟังเป็น ด้วย), เมื่อละขาด (ซึ่งเจตนาธรรม ท.) มีปาดนาติบาตเป็นต้น ชื่อว่า ไม่ฟังกระทำ ซึ่งอกุศล ด้วยกาย ด้วย, (อ.บุคคล) ยังกรรมบถ ท. ๓ เหล่านั้น ฟังให้หมดจดวิเศษ อย่างนี้, ก็ (อ.บุคคล) (ยังกรรมบถ ท. ๓ เหล่านั้น) ให้หมดจดวิเศษอยู่ อย่างนี้ ชื่อว่าฟังยินดียิ่ง ซึ่งหนทาง มีองค์ ๘ อัน (อันบุคคล ท.) ผู้แสวงหา (ซึ่งคุณ ท.) มีกองแห่งศีลเป็นต้น ชื่อว่าอันฤาษี ท. มีพระพุทธานดรเป็นต้น ประกาศแล้ว ดังนี้ (อันบัณฑิต ฟังทราบ) ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๕

เถรา “น ตูมิ อิมสมึ วิหาเร วสิตุํ ยุตตฺรูปตี อจฺจํ ปหริสฺสุ. โส สณฺฐาตุํ อสกุโกนฺโตะ ตาวเทว นิกฺขมิตฺวา ปลาโย. อถ นํ วิสตีวสุสสฺสสุสาณิ กโต สมนธมฺโม สนฺธาเรตุํ นาสกฺขิ. ตโต จวิตฺวา อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺโต เอกํ พุทฺธนฺตรํ ปจิตฺวา อิทานิ คิฆณภูฏ วุตฺตปฺปกาวเรน อตฺตภาเวน ทุกฺขํ อนฺุเกติ.

สตุถา อิทํ ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ อหริตฺวา “ภิกฺขเว ภิกฺขุณา นาม กายาทิหิ อฺปสนฺตฺรฺเปณ ภวิตฺพุนฺตฺริ วตฺวา อิมํ คาวมาห

“วาจาณฺุรกฺขี มนฺสา สุสฺสูโต กาเยน จ อฺกุสฺสํ น กยิธา เอเต ตโย กมฺมปเถ วิโสธเย อาราธเย มคฺคมิสิปฺปเวทิตฺนฺติ.

ตสฺสตุโถ “จตุณฺนํ วจีพฺุจฺริตานิ วชฺชเนน วาจาณฺุรกฺขี, อภิขฺมาทินํ อนฺุปฺปาตเนน มนฺสา สุภฺุสุ สฺสูโต, ปาณาติปาทาโท ปชฺชนฺุโต กาเยน จ อฺกุสฺสํ น กยิธา, เอวํ เอเต ตโย กมฺมปเถ วิโสธเย; เอวํ วิโสเธนฺุโต หิ สิลฺกฺขณฺุธาทินํ เอสเกหิ พุทฺธาทีหิ อีสึหิ ปเวทิตํ อภฺุจฺจิกํ มคฺคํ อาราธเยยฺาติ.

เทศนาวसानะ พุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺถิสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งเปอตมีอัฐภาพเพียงดังอัฐภาพแห่งสุกร (จบแล้ว) ๕

สุกรเปตวตฺถุ.

**๕. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าไปฐิละ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๗**

๕. ไปฐิลเถรวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระ ชื่อว่า ไปฐิละ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า โยคา เว ดังนี้ เป็นต้น ๗

“โยคา เวติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุถา เขตวเน
วิหฺรณฺโต ไปฐิลํ นาม เถรํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.พระเถระ) นั้น เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งปิฎก ๓ (เป็น) บอกลแล้ว ซึ่งธรรม แก่ร้อยแห่งภิกษุ ท. ๕ ในศาสนา ของพระพุทธเจ้า ท. ๗ ๗
อ.พระศาสดา ทรงดำริแล้ว ว่า แม้ อ.จิต ว่า (อ.เรา) จักกระทำ ซึ่งการสลัดออกจากทุกข์ เพื่อตน ดังนี้ (ของภิกษุ) นี้ ย่อมไม่มี, (อ.เรา ยังภิกษุ) นั้น จักให้สลัด ดังนี้ ๗ อ.พระศาสดา ย่อมตรัส ว่า
ดูก่อนภิกษุผู้มีคัมภีร์เปล่า (อ.เธอ) จงมา, ดูก่อนภิกษุผู้มีคัมภีร์เปล่า (อ.เธอ) จงนั่ง, ดูก่อนภิกษุผู้มีคัมภีร์เปล่า (อ.เธอ) จงไป ดังนี้
กะพระเถระนั้น ในกาล (แห่งพระเถระ) นั้น มาแล้ว สูที่เป็นที่บำรุง ซึ่งพระองค์, ย่อมตรัส ว่า อ.ภิกษุผู้มีคัมภีร์เปล่า ไปแล้ว ดังนี้
แม้ในกาล (แห่งพระเถระ) นั้น ลุกขึ้นแล้ว ไปแล้ว จำเดิม (แต่กาล) นั้น ๗

โส กิร สตุตฺตุนฺนํ พุทฺธานํ สาสนเ เตปิฎโก ปญฺจนฺนํ
ภิกฺขุสฺตานิ ธมฺมํ วาเจสิ. สตุถา จินฺเตสิ “อิมสฺส
ภิกฺขุโน `อตุตฺตโน ทุคฺคินิสฺสรณํ กิริสฺสามีติ จิตฺตํ
นตฺถิ, สํเวเชสฺสามิ นนฺติ. ตโต ปฏฺจาย ตํ เถรํ อตุตฺตโน
อุปฺภูจฺจัน อาคตฺตกาเล “เอหิ ตฺวจฺจนฺโต, นิสฺสํ
ตฺวจฺจนฺโต, ยาหิ ตฺวจฺจนฺโตปฺปิลลาติ วเทติ, อญฺจาย
คตฺตกาเลปิ “ตฺวจฺจนฺโตปฺปิลโล คโตติ วเทติ.

(อ.พระเถระ) นั้น คิดแล้วว่า อ.เรา ย่อมทรงไว้ ซึ่งปิฎก ท. ๓
อันเป็นไปกับด้วยอรรถกถา, (อ.เรา) ย่อมบอก ซึ่งธรรม
กะคณะใหญ่ ท. ๑๘ แห่งร้อยแห่งภิกษุ ท. ๕, ก็ แล (ครั้นเมื่อความเป็น)
อย่างนั้น (มีอยู่) อ.พระศาสดา ย่อมตรัส กะเรา เองๆ ว่า ดูก่อนภิกษุ
ผู้มีคัมภีร์เปล่า ดังนี้, อ.พระศาสดา ย่อมตรัส อย่างนี้ กะเรา
เพราะความไม่มี (แห่งคุณวิเศษ ท.) มีฉานเป็นต้น แน่แท้ ดังนี้ ๗
(อ.พระเถระ) นั้น เป็นผู้มีความสังเวชอันเกิดขึ้นแล้ว (เป็น คิดแล้ว)
ว่า (อ.เรา) เข้าไปแล้ว สูป่า จักกระทำ ซึ่งสมณธรรม ในกาลนี้
ดังนี้ จัดแจงแล้ว ซึ่งบาตรและจีวร เองนั้นเที่ยว ออกไปแล้ว กับ
ด้วยภิกษุ ผู้ เรียนเอาแล้ว ซึ่งธรรม ออกไปอยู่ ในภายหลัง
แห่งภิกษุทั้งปวง ในกาลอันขจัดเฉพาะซึ่งมีด ๗ (อ.ภิกษุ ท.) นั่ง
สาธยายอยู่ ในบริเวณ ไม่กำหนดแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น ว่า
เป็นอาจารย์ ดังนี้ ๗

โส จินฺเตสิ “อนํ สาธุสฺสกาณิ ตีณิ ปิฎฺกานิ ธาเรมิ,
ปญฺจนฺนํ ภิกฺขุสฺตานิ อญฺจารส มหาคเณ ธมฺมํ วาเจมิ,
อถ ๑ ปน มํ สตุถา อภิกฺขณํ `ตฺวจฺจนฺโตปฺปิลลาติ วเทติ,
อหฺตฺวา มํ สตุถา ฌานาณิ อภาเวเน เหวํ วเทตีติ.
โส อุปฺปนฺนสํเวโค “อธฺมณํ อิทานิ ปวิสิตฺวา
สมณธมฺมํ กิริสฺสามีติ สยเมว ปตฺตจิวํ สํวิทิตฺวา
ปจฺจุสฺสกาเล สพุพฺพจฺฉา ธมฺมํ อคฺคณฺหิตฺวา นิฏฺขมนฺเตน
ภิกฺขุณา สหฺมํ นิฏฺขมิ. ปริเวเน นิสฺสํทิตฺวา สขุผายนฺตา
ตํ “อาจฺริโยติ น สลฺลกุเขสุ.

(อ.พระเถระ) นั้น ไปแล้ว สิ้นร้อยแห่งโยชน ๒๐, อ.ภิกษุ ท. ๓๐
ย่อมอยู่ ในอาวาสอันตั้งอยู่ในป่า แห่งหนึ่ง, เข้าไปหาแล้ว ซึ่งภิกษุ ท.
เหล่านั้น ไหว้แล้ว ซึ่งพระเถระในสงฆ์ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
(อ.ท่าน ท.) เป็นที่พึง ของกระผม จงเป็นเถิด ดังนี้ ๗ (อ.พระมหาเถระ
กล่าวแล้ว) ว่า แน่ะท่านผู้มีอายุ อ.ท่าน เป็นพระธรรมกถึก (ย่อมเป็น),
(อ.เหตุ) อะไรๆ เป็นเหตุ ชื่อ อันเรา ท. อาศัยแล้ว ซึ่งท่าน พึงรู้
พึงเป็น, อ.ท่าน กล่าวแล้ว อย่างนี้ เพราะเหตุไร ดังนี้ ๗

โส วิสํ โยชนสฺตํ คนฺตฺวา, เอกสฺมึ อธฺมณฺวาวาเส
ตีส ภิกฺขุ วสนฺติ, เต อุปฺสงฺกมิตฺวา สจฺจตฺเถรํ
วณฺทิตฺวา “ภนฺเต อวสฺสโย เม โหธาติ อาห.
“อาวุโส ตฺวํ ธมฺมกถิกโก, อมฺเหหิ นาม ตํ นิสฺสํ
กิลฺยจฺจิ ขานิตฺพุพฺ ภาเวยฺย, กสฺมา เหวํ วเทสีติ.

อ.พระเถระนั้น กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) ขอจงอย่ากระทำ อย่างนี้, (อ.ท่าน ท.) เป็นที่พึง ของกระผม จงเป็น เกิด ดังนี้ ๕ ก็ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ทั้งปวง เป็นพระชีณาสพเทียว (ย่อมนั้น) ๕

ครั้งนั้น อ.พระมหาเถระ (คิดแล้ว) ว่า อ.มานะ (ของภิกษุ) นี้ มีอยู่ เพราะอาศัย ซึ่งอันเล่าเรียนนั้นเทียว ดังนี้ ส่งไปแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น ผู้สำนัก ของพระอนุเถระ ๕ อ.พระอนุเถระ แม่นั้น กล่าวแล้ว (กะพระเถระ) นั้น อย่างนั้นนั้นเทียว ๕ อ.ภิกษุ ท. แม้ทั้งปวง เมื่อส่งไป (ซึ่งพระเถระ) นั้น โดยท่านองนี้ ส่งไปแล้ว ผู้สำนัก ของสามเณร ผู้มีกาดฝน ๗ ผู้ใหม่กว่าสามเณรทั้งปวง ผู้ นั่ง กระทำอยู่ ซึ่งกรรม อันบุคคลพึงกระทำด้วยเข็ม ในที่เป็นที่ปัก ในเวลากลางวัน ๕ (อ.ภิกษุท.) เหล่านั้น นำออกแล้ว ซึ่งมานะ (ของพระเถระ) นั้น ด้วยประการฉะนี้ ๕

(อ.พระเถระ) นั้น มีมานะ (อันภิกษุ ท.) เหล่านั้น นำออกแล้ว ประคองแล้ว ซึ่งอัญชลี ในสำนัก ของสามเณร กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่สัตบุรุษ (อ.ท่าน) เป็นที่พึง ของกระผม จงเป็นเกิด ดังนี้ ๕ (อ.สามเณร นั้น กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านอาจารย์ โอ (อ.ท่าน ท.) ย่อมกล่าว ซึ่งคำ นั้น ชื่ออะไร, (อ.ท่าน ท.) เป็นผู้แก่ เป็นผู้มั่งมีสุขะมาก (ย่อมนั้น), อ.เหตุ อะไรๆ เป็นเหตุ อันกระผม พึ่งรู้ ในสำนัก ของท่าน ท. พึ่งเป็น ดังนี้ ๕ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่สัตบุรุษ (อ.ท่าน) อย่ากระทำแล้ว อย่างนี้, (อ.ท่าน) เป็นที่พึง ของกระผม ขอจงเป็นนั้นเทียว ดังนี้ ๕ (อ.สามเณร กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ถ้าว่า (อ.ท่าน ท.) เป็นผู้อดทนต่อโอวาท จักเป็น ไชรั, (อ.กระผม) เป็นที่พึง ของท่าน ท. จักเป็น ดังนี้ ๕ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่สัตบุรุษ (อ.กระผม เป็นผู้อดทนต่อโอวาท) จะเป็นผู้ อดทนต่อโอวาท (อ.ท่าน) ว่า อ.ท่าน จงเข้าไป สูไฟ ดังนี้ (อันท่าน) กล่าวแล้ว จักเข้าไป แม้ไฟ นั้นเทียว ดังนี้ ๕

ครั้งนั้น (อ.สามเณร) นั้น แสดงแล้ว ซึ่งสระ แห่งหนึ่ง ในที่ไม่ไกล กล่าวแล้ว (กะพระเถระ) นั้น ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ท่าน ท. ผู้มุ่งห่มแล้วอย่างไรเทียว จงเข้าไป สู่สระ นี้ เกิด ดังนี้ ๕ ก็ (อ.สามเณร) นั้น แม้รู้แล้ว ซึ่งความที่ แห่งจีวรมีชั้น ๒ ท. อันมีค่ามาก เป็นผ้า (อันพระเถระ) นั้น นุ่งแล้วและห่มแล้ว เมื่อทดลอง ว่า (อ.พระเถระ นั้น) เป็นผู้อดทนต่อโอวาท (ย่อมนั้น) หรือ หนอ แล (หรือว่า เป็น ผู้อดทนต่อโอวาท ย่อมเป็น) หามิได้ ดังนี้ กล่าวแล้ว อย่างนี้ ๕

แม้ อ.พระเถระ ข้ามลงแล้ว ด้วยคำคำเดียนั้นเทียว ๕ ครั้งนั้น (อ.สามเณร) กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) จงมาเกิด ดังนี้ (กะพระเถระ) นั้น ในกาลเป็นที่เปียก แห่งมุม แห่งจีวร ท., กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ช่อง ท. ๖ ในจอมปลวก แห่งหนึ่ง (มีอยู่), อ.เหยีย เข้าไปแล้ว ในภายใน (ในช่อง ท. ๖) เหล่านั้น หนา โดยช่อง หนึ่ง, (อ.บุคคล) เป็นผู้ใคร่ เพื่ออันจับ (ซึ่งเหยีย) นั้น (เป็น) ปิดแล้ว ซึ่งช่อง ท. ๕ เหล่าอันนี้ ทำลายแล้ว (ซึ่งช่อง) ที่ ๖ ย่อมจับเอา โดยช่อง (แห่งเหยีย นั้น) เข้าไปแล้วนั้นเทียว (ฉนใด),

“มา ภนเต เอวํ กโรถ, อวสุสโย เม โหถาติ. เต ปน สพเพ ชีณาสวา.”

อถ นํ มหาเถโร “อิมสุส อุกคหํ นิสฺสาย มา โน อตฺถิเยวาติ อณุเถรสฺส สนฺติกํ ปหิถฺนิ. โสปี ตํ ตเถวาห. อิมินา นินฺหาเรน สพเพปิ ตํ เปเสนฺดา ทิวาฏฺฐาเน นิสฺสีทิตฺวา สฺวจิกมฺมํ กโรนฺตสฺส สพพฺพนวกสฺส สตฺตฺวสฺสติก-สามเณรสฺส สนฺติกํ ปหิถฺนีสฺส. เอวมสุส มานํ นีหฺริสฺส.

โส นีหตฺมาโน สามเณรสฺส สนฺติเก อญฺชลี ปคฺคเหตุวา “อวสุสโย เม โหหิ สปุริสชาติ อาห. “อโห อาจริย ก็ นามเต กเถถ, ตุมฺเห มหฺลลกา พหุสฺสุตา, ตุมฺหากํ สนฺติเก มยา กิเบฺจ การณํ ขานิตพฺพํ ภเวยฺยาติ. “มา เอวํ กโร สปุริส, โหหิเยว เม อวสุสโยติ. “ภนเต สเจ โอวาทกฺขมา ภวิสฺสถ, ภวิสฺสสามิโว อวสุสโยติ. “โหมสิ สปุริส, อหํ อคฺคิ ปวิสฺสชาติ วุตฺเต, อคฺคิปี ปวิสฺสสามิ เอวาติ.

อถ นํ โส อวิทุเร เอกํ สรํ ทสฺเสตฺวา “ภนเต ยถา นิดตฺตปาฐตฺวา อิมํ สรํ ปวิสฺสชาติ อาห. โส ทิสฺส มหฺคฺขานํ ทฺพฺภูฏจิวฺรานํ นิดตฺตปาฐตฺวา ฏตฺวาปี “โอวาทกฺขโม นุ โช โนติ วิมฺสนฺโต เอวมอา.

เถโรปี เอกวจเนเนว โธตฺริ. อถ นํ จิวฺรกณฺณานํ เตมนกาเล “เอถ ภนฺเตติ วตฺวา, เอกวจเนเนว อาคนฺตฺวา จิตํ อาห “ภนเต เอกสุมี วมฺมิเก ฉ จิตฺททานิ, ตตฺถ เอเกน จิตฺเทน โคธา อณุโต ปวิสฺสชาติ, ตํ คณฺหิตฺตกาโม อิตฺธานิ ปเบฺจ จิตฺททานิ ฏเกตฺวา ฉญฺจ ภิณฺทิตฺวา ปวิสฺสจฺจิตฺเทเนว คณฺหาติ;

แม่ อ.ท่าน ท. ปิดแล้ว ซึ่งทวาร ท. ๕ อันเหลือ ในอารมณฺ์ ท. อันเป็นไปในทวาร ๖ จงเริ่มตั้ง ซึ่งกรรม โนมโนทวาร ฉะนั้น เกิด ดังนี้ (กะพระเถระ) ผู้ มาแล้ว ยืนแล้ว ด้วยคำคำเดียวมันนึ่งเทียว ๫ (อ.ญาณ) ได้มีแล้ว แก่ภิกษุ ผู้มีสุตะมาก (ด้วยอันให้ซึ่งนัย) มีประมาณเท่านี้มันนึ่งเทียว รวากะ อ.อันโพล่งขึ้นแห่งประทีป ๫ (อ.พระเถระ) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่สัทบุรุษ (อ.คำ) มีประมาณเท่านี้มันนึ่งเทียว จงมีเกิด ดังนี้ ยังญาณ ให้ข้ามลงแล้ว ในกรรกาย ปรารภแล้ว ซึ่งสมณธรรม ๫

อ.พระศาสดา ประทับนั่งแล้ว ในที่สุดแห่งร้อยแห่งโยชน์ ๒๐ เทียว ทรงแลดูแล้ว ซึ่งภิกษุ นั้น ทรงดำริแล้ว ว่า อ.ภิกษุ นี้ เป็นผู้มีปัญญาเพียงดังแผ่นดิน (ย่อมเป็น) ฉนั้นใดมันนึ่งเทียว, อ.อัน (อันภิกษุ) นั้น ยังตน ให้ตั้งอยู่เฉพาะ ย่อมควรร ฉนั้นมันนึ่งเทียว ดังนี้ เป็นรวากะว่า ตรัสอยู่ กับ (ด้วยพระเถระ) นั้น (เป็น) ทรงแผ่ไปแล้ว ซึ่งพระรัศมี ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.ปัญญา ย่อมเกิด เพราะอันประกอบแล้ว, อ.ความสิ้นไป-
พร้อมแห่งปัญญา, (ย่อมเกิด) เพราะอันไม่ประกอบ,
(อ.บัณฑิต) รู้แล้ว ซึ่งหนทางโดยส่วน ๒ นั้น แห่งความเจริญ
ด้วย แห่งความเสื่อม ด้วย ยังตน พึงให้ตั้งลง,
อ.ปัญญา ย่อมเจริญทั่ว ฉนั้นใด ฉนั้นมันนึ่ง ดังนี้ ๫

(อ.อรรถ) ว่า เพราะอันกระทำไว้ในใจ โดยอุบายอันแยบคาย ในอารมณฺ์ ท. ๓๘ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **โยคา** ดังนี้ ๫ (อ.บท) ว่า **ภุริ** ดังนี้ นั้น เป็นชื่อ ของปัญญา อันกว้าง อันเสมอด้วยแผ่นดิน (ย่อมเป็น) ๫

อ.ความพินาศ ชื่อว่า **สงฺขโย** ๫ (อ.อรรถ) ว่า ซึ่งความประกอบ ด้วย ซึ่งความไม่ประกอบ ด้วย นั้น ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **เอตํ เทวธาปถํ** ดังนี้ ๫ (อ.อรรถ) ว่า แห่งความเจริญด้วย แห่งความไม่เจริญด้วย (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **ภวาย วิภวาย จ** ดังนี้ ๫ อ.อรรถ ว่า อ.ปัญญา อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่า แผ่นดินนี้ ย่อมเจริญทั่ว ฉนั้นใด, (อ.บัณฑิต) ยังตน พึงให้ตั้งลง ฉนั้นมันนึ่ง ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ตถตฺตานํ** ดังนี้เป็นต้น ๫

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พระเถระชื่อว่าไปฐิลละ ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ในพระอรหัต ดังนี้แล ๫

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าไปฐิลละ
(จบแล้ว) ๫

เอวํ ตุมเหปี ฉทวาริเกสุ อารมฺมณฺ์ เสสานิ
ปญฺจ ทวารานิ ปิถาย มโนทวารे กम्मํ ปญฺจเปถาติ.
พหุสฺสุตฺตสฺส ภิกฺขุโน เอตตฺตเมว ปทีปฺชฺชณฺ์ วีย อโหสิ.
โส “เอตตฺตกเมว โหตุ สปปุริสาติ กรรฺชกาเย ฅาณํ
โธตาเรตฺวา สมณธมฺมํ อารภิ.

สตฺถา วิสโยชนสฺตมตฺตเก นิสินฺโนว ตํ ภิกฺขุํ
โธโลเกตฺวา “ยเถวายํ ภิกฺขุ ภูริปญฺโถ; เอวเมว
เตน อตฺตานํ ปติภฺจฺจาเปตฺว วุภฺภูตฺติ จินฺเตตฺวา เตน
สพฺพํ กเถนฺโต วีย โธภาสํ ฝริตฺวา อิมํ คาถมาห

“โยคา เว ชายเต ภุริ, อโยคา ภูริสงฺขโย,
เอตํ เทวธาปถํ ฅตฺวา ภวาย วิภวาย จ
ตถตฺตานํ นิเวเสยฺย; ยถา ภูริ ปวทฺธตฺติ.

ตตฺถ “โยคาติ: อภฺจฺจตฺติสาย อารมฺมณฺ์ โยนิโส
มนสิการา. ภูริติ: ปจฺวิสมาย วิตฺถตฺตาย ปญฺญาเยตฺ
นามํ.

สงฺขโยติ: วินาโส. **เอตํ เทวธาปถนฺติ:** เอตํ
โยคญฺจ อโยคญฺจ. **ภวาย วิภวาย จาติ:** วุภฺฅฅิยา
จ อวุภฺฅฅิยา จ. **ตถตฺตานนฺติ:** ยถา อยํ ภูริสงฺฆาตา
ปญฺญา ปวทฺธตฺติ; เอวํ อตฺตานํ นิเวเสยฺยาติ อตฺถโ.

คาถาวสาเน โปจิลตฺเถโร อรหตฺเต ปติภฺจฺหีติ.

โปจิลตฺเถรวตฺถุ.

๖. อ.เรื่องแห่งพระเถระผู้แก่ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ผู้แก่ ผู้มาก ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **วณฺ ฌินฺทถ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า อ.พระเถระ ท. เหล่านั้น เป็นผู้ที่มีทรัพย์ เป็นผู้มั่งคั่ง เป็นผู้ที่มีทรัพย์มาก เป็นสหาย ซึ่งกันและกัน (เป็น) ในเมืองชื่อว่าสาวัตถี กระทำอยู่ ซึ่งบุญ ท. โดยความเป็นอันเดียวกัน ฟังแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา ของพระศาสดา (ปรึกษากันแล้ว) ว่า อ.เรา ท. เป็นคนแก่ (ย่อมเป็น), อ.ประโยชน์ อะไร ของเรา ท. ด้วยการอยู่ครองซึ่งเรือน ดังนี้ ขอแล้ว ซึ่งการบวช กะพระศาสดา บวชแล้ว, แต่ที่ว่า (อ.พระเถระ ท. เหล่านั้น) ไม่อาจอยู่ เพื่ออันเล่าเรียน ซึ่งธรรม เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นคนแก่ (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งบรรณศาลา ในที่สุดรอบแห่งวิหาร อยู่แล้ว โดยความเป็นอันเดียวกัน, แม้เที่ยวไปอยู่ เพื่อบิณฑชะ ไปแล้วสู่เรือน ของลูกและเมียนั้นเที่ยว โดยมาก ฉนั้นแล้ว ๕

อ.หญิงที่ ๒ ผู้มีในก่อน (ในพระเถระ ท.) เหล่านั้น หนา (ของพระเถระ) รูปหนึ่ง เป็นผู้ชื่อว่า มธุราปณิกา (ย่อมเป็น) ๕ (อ.หญิง) นั้น เป็นผู้ซึ่งอุปการะ ได้เป็นแล้ว (แก่พระเถระ ท.) เหล่านั้น แม้ทั้งปวง, เพราะเหตุนั้น (อ.พระเถระ ท.) แม้ทั้งปวง รับแล้ว ซึ่งอาหาร อัน อันตนได้แล้ว ย่อมนั่งฉัน ในเรือน (ของหญิง) นั้นนั้นเที่ยว ๕ (อ.หญิง) แม้นั้น ย่อมถวายเป็น ซึ่งแกงและกับ อันตนจัดไว้แล้วอย่างไร (แก่พระเถระ ท.) เหล่านั้น ๕

(อ.หญิง) นั้น ผู้อันอาพาธ อย่างใดอย่างหนึ่ง ถูกต้องแล้ว ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาละ ๕ ครั้งนั้น อ.พระเถระผู้แก่ ท. เหล่านั้น ประชุมกันแล้ว ในบรรณศาลา ของพระเถระผู้เป็นสหาย จับแล้ว ซึ่งกันและกัน ที่คอ ท. บ่นเพื่ออยู่ ว่า อ.อุปาสิกา ผู้มีรสแห่งมือ อันอร่อย เป็นผู้ซึ่งกาละอันกระทำแล้ว (ย่อมเป็น) ดังนี้ ร้องให้แล้ว, อนึ่ง (อ.พระเถระ ท. เหล่านั้น) ผู้ อันภิกษุ ท. วิ่งเข้าไปแล้ว โดยรอบถามแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. (อ.เรื่อง) นี้ อะไร ดังนี้ กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.หญิงที่ ๒ ผู้มีในก่อน ของสหาย ของเรา ท. เป็นผู้ซึ่งกาละอันกระทำแล้ว (ย่อมเป็น), (อ.หญิง) นั้น เป็นผู้ซึ่งอุปการะ เกินเปรียบ (ย่อมเป็น) แก่เรา ท., ในกาลนี้ (อ.เรา ท.) จักได้ (ซึ่งหญิง) ผู้มีรูปอย่างนั้น (แต่ที่) ไหน, อ.เรา ท. ย่อมร้องให้ ด้วยเหตุนี้ ดังนี้ ๕

อ.ภิกษุ ท. ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ในโรงเป็นที่กล่าวกับด้วยการแสดงซึ่งธรรม ๕ อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.เรา ท.) เป็นผู้ นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว อะไร หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้,

๖. มหลลกตเถรวตฺถ.

“วณฺ ฌินฺทถาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต สมฺพหุเล มหลลเก ภิกฺขุ อารพฺก กเถสิ.

เต กิร คิหิกาเล สาวตฺถิยํ กุฏุมฺพิกา อฑฺฐมา มหฺตฺถนา อญฺญมญฺญํ สหายกา เอกโต ปุญฺญานิ กโรนฺตา สตุถุ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา “มยํ มหลลกา, กิโน ฆราวาเสนาติ สตุถาริ ปพฺพชฺชํ ยาจิตฺวา ปพฺพชฺสี, มหลลกาเวเน ปน ธมฺมํ ปริยาปุณฺติ อสฺกโกนฺตา วิหารปริยเนเต ปญฺญสาลํ กาเรตฺวา เอกโต วสีสุ, ปิณฺฑทาย จรณฺตาปี เยภฺยเยเน ปุตุตทารสฺเสว เคนฺคนฺตฺวา ภูณฺชฺสีสุ.

เตสุ เอกสฺส ปุราณพุตฺติยิกา มธุราปณิกา นาม. สาทฺเตสิ สพฺเพสิปี อุปการิกา อโหสิ; ตสฺมา สพฺเพปี อตฺตนา ลทฺธิ อหาริ คเหตฺวา ตสฺสาเอว เคเห นิสฺสิตฺวา ภูณฺชนฺติ. ส่าปี เนสิ ยถาสฺสนฺนิหิตํ สุปฺพญฺชนฺเทติ.

สา อญฺญตเรเน อาพาธเน ฝุฏฺฐา กาลมกาสิ. อถ เต มหลลกตเถรา สหายกตเถรสฺส ปญฺญสาลายํ สนฺนิปตฺติวา อญฺญมญฺญํ คีวาสุ คเหตฺวา “มธุรหตฺถรสา อุปาสิกา กาลกตาติ วิลปฺนฺตา โรทิสฺส, ภิกฺขุหิ จ สมฺนฺตโต อุปธาวิตฺวา “กิมิทํ อาวุโสติ ปุฏฺฐา “ภนฺเต สหายสฺส โน ปุราณพุตฺติยิกา กาลกตา, ส่า อมฺหากํ อติวีย อุปการิกา, อิทานิ กุโต ตถารูปํ ลภิสฺสสาม, อิมินา การเถเน โรทามาติ อาหิสฺส.

ภิกฺขุ ธมฺมสภายํ กถํ สมฺภูสาเปสิ. สตุถา อาคนฺตฺวา “กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสินฺนาติ

(ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว) ชื่อ นี้ (ย่อมมี ในกาลนี้) ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนภิกษุ ท. (อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น ย่อมลำบาก) ในกาลนี้นั้นเที่ยว หามิได้, แม้ในกาลก่อน (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น (เมื่อหญิง) นั้น บังเกิดแล้ว ในกำเนิดแห่งกา เที่ยวไปอยู่ ที่ฝั่งแห่งทะเล อันคลื่นแห่งน้ำ ให้เข้าไปแล้ว สูทะเล ให้ตายแล้ว เป็นกา เป็น ร้องไห้แล้ว คร่ำครวญแล้ว, วิตอยู่ ซึ่งมหาสมุทร ด้วยจะงอยแห่งปาก ท. (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา ท.) จักนำออก (ซึ่งนางกา) นั้น ดังนี้ ลำบากแล้ว, ดังนี้ ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันไปล่วงแล้ว ทรงยัง กากชาตก นี้ว่า

อ.คาง ท. แม่ของเรา ท. ล้าแล้ว, อ.หนึ่ง อ.ปาก ย่อมขีด,
อ.เรา ท. จงงด อ.เรา ท. จะไม่วิต, (เพราะว่า)
อ.ทะเลใหญ่ เต็มอยู่ นั้นเที่ยว ดังนี้

ให้พิสดารแล้ว ตรัสเรียกมาแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนภิกษุ ท. อ.ทุกซ์ นี้ อันเธอ ท. อาศัยแล้ว ซึ่งป่าคืออระคะและ โทสะและโมหะ ถึงแล้ว, อ.อัน (อันเธอ ท.) ตัด ซึ่งป่านั้น ย่อมควร, (อ.เธอ ท.) เป็นผู้มิทุกข์ออกแล้ว จักเป็น ด้วยประการฉะนี้ ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

(อ.เธอ ท.) จงตัด ซึ่งป่า จงอย่าตัด ซึ่งต้นไม้, อ.ภัย
ย่อมเกิด จากป่า, คุณก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) ครั้นตัดแล้ว
ซึ่งป่า ด้วย ซึ่งหมูไม่อันตั้งอยู่ในป่า ด้วย เป็นผู้มิป่าออกแล้ว
จงเป็นเกิด, เพราะ ว่า อ.หมูไม่อันตั้งอยู่ในป่า
แม้มีประมาณน้อย ของนระ ย่อมไม่ขาด ในนารี ท.
เพียงใด, (อ.นระ) นั้น เป็นผู้มิใจเนื่องเฉพาะแล้ว
(ในนารี ท.) เที่ยว (ย่อมเป็น) เพียงดัง อ.ลูกโค
ตัวดีมีกินซึ่งน้ำนม (เป็นสัตว์มิใจเนื่องเฉพาะแล้ว)
ในมารดา (เป็นอยู่) เพียงนั้น ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ก็ (ครั้นเมื่อพระดำรัส) ว่า (อ.เธอ ท.) จงตัด ซึ่งป่า
ดังนี้ อันพระศาสดา ตรัสแล้ว, อ.ความคิดในความเป็นแห่งบุคคล
ผู้ใคร่เพื่ออันตัด ซึ่งต้นไม้ ว่า อ.พระศาสดา จะทรง ยังเรา ท.
ให้ถือเอาแล้ว (ซึ่งวัตถุ ท.) มีมีดเป็นต้น ตัด ซึ่งป่า ดังนี้ ย่อมเกิดขึ้น
(แก่ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ผู้บวชแล้วโดยกาลไม่นาน. (ครั้นเมื่อความเป็น)
อย่างนั้น (มีอยู่) (อ.พระศาสดา) เมื่อทรงปฏิเสธ ซึ่งภิกษุ ท.
เหล่านั้น ว่า (อ.คำ ว่า วน ชินุทถ ดังนี้) นั้น อันเรา กล่าวแล้ว
หมายเอา ซึ่งป่าคือกิเลส มีอระคะเป็นต้น, (อ.คำ ว่า วน ชินุทถ
ดังนี้) นั้น อันเรา กล่าวแล้ว หมายเอา) ซึ่งต้นไม้ ท. หามิได้ ดังนี้
ตรัสแล้ว ว่า มา รุกข์ ดังนี้ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา (แห่งบท)
ว่า มา รุกข์ ดังนี้ ฯ

ปุจฉิตวา, “อิมาย นามาติ วุตเต, “น ภิกฺขเว อิทาเนว,
ปุพฺพเพเปเต, ตสฺสา กากโยนิยํ นิพฺพตฺติตฺวา สมฺมุตฺเตเร
จรมานาย สมฺมุตฺตมฺมียา สมฺมุตฺ ฺปเวเสตฺวา มาริตาย,
กากา หุตฺวา โรทิตฺวา ปรีเทวิตฺวา, ‘ตํ นีหริสฺสามาติ
มุขตฺตฺตฺตฺเทหิ มหาสมฺมุตฺ ฺอุสฺสึญฺจนา กิลฺมึสฺสึติ วุตฺวา
อตีตํ อาหริตฺวา

“อปี นุ หนุกา สหฺตฺตา, มฺขญฺจ ปริสฺสฺสฺสฺติ,
โอรฺมาม น ปาเรม, ปฺรเตว มโหทฺธิตี

อิมิ กากชาตกํ วิตฺถาเรตฺวา เต ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา
“ภิกฺขเว รากโทสโมหวนิ นิสฺสาย ตฺมฺเหหิ อิทิ ทฺกฺขํ
ปตฺตํ, ตํ วนํ ชินฺทิตฺ ฺวฏฺฏติ, เอวํ นิทฺทุกฺขา ภวิสฺสกาติ
วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“วนํ ชินฺทถ มา รุกฺขํ, วนโต ชายเต ภยํ,
เขตฺวา วนํ วนญฺสญฺจ นิพฺพนา โหถ ภิกฺขโว;
ยวณฺทฺหิ วนญฺโส น ชินฺทิตฺ
อณฺมตฺโตปี นรฺสฺส นาริสฺ
ปฏฺวิทฺตฺมโนว ตาว โส
วฺจฺโฉ ชีรปโกว มาตริตี.

ตตฺถ “มา รุกฺขนฺติ: สตฺถารา หิ “วนํ ชินฺทถาติ
วุตฺเต, เตสํ อจฺริปฺปุพฺพชิตานํ “สตฺถา อมฺเห วาสีอาทีนิ
คเหตฺวา วนํ ชินฺทาเปตีตี รุกฺขํ ชินฺทิตฺตฺกามตาจิตฺตํ
อุปฺปชฺชติ; อถ เณ “มยา รากาทิกิเลสฺวนํ สฺนฺธาเยตฺ
วุตฺตํ, น รุกฺเขตฺติ ปฏฺวิเสเธนฺโต “มารุกฺขนฺติ อาห.

อ.อรรถ ว่า อ.ภัยแต่สัตว์มีสี่เท้าเป็นต้น ย่อมเกิด จากป่าตามปกติ ฉันทไค; แม้ อ.ภัยแต่ทุกขมีชาติเป็นต้น ย่อมเกิด จากป่าคือกิเลส ฉันทนั้น ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **วนโต** ดังนี้ ฯ (อ.อันวินิจฉัย ในหมวดสอง แห่งบท) ว่า **วน วนภูฏญจ** ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) อ.ต้นไม้ ท. ต้นใหญ่ ชื่อว่า ป่า, (อ.ต้นไม้ ท.) อันเล็ก อันตั้งอยู่แล้ว ในป่า นั้น ชื่อว่า หมูไม้ อันตั้งอยู่ในป่า, อีกอย่างหนึ่ง อ.ต้นไม้ ท. อันเกิดขึ้น ในกาลก่อน ชื่อว่า ป่า, (อ.ต้นไม้ ท.) อันเกิดขึ้นในกาลต่อๆ มา ชื่อว่า หมูไม้ อันตั้งอยู่ในป่า (ฉันทไค), อ.กิเลส ท. อันคร่าไปสู่ภพ ทั้งใหญ่ๆ ชื่อว่า ป่า (อ.กิเลส ท.) อันให้ซึ่งวิบาก ในปวัตติกาล ชื่อว่า หมูไม้ อันตั้งอยู่ในป่า, อีกอย่างหนึ่ง (อ.ต้นไม้ ท.) อันเกิดขึ้น ในกาลก่อน ชื่อว่า ป่า, (อ.ต้นไม้ ท.) อันเกิดขึ้นในกาลต่อๆ มา ชื่อว่า หมูไม้ อันตั้งอยู่ในป่า ฉันทนั้นนึ่งเทียว ฯ

ก็ (อ.กิเลสชาติ) นั้น แม่ทั้ง ๒ (อันพระโยคาวจร) พึงตัด ด้วยมรรคญาณที่ ๔ , เพราะเหตุ นั้น (อ.พระศาสดา) ตรัสแล้ว ว่า **เจตวา วน วนภูฏญจ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.เชอ ท.) เป็นผู้มีกิเลส ออกแล้ว จงเป็นเถิด (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **นิพพนา โทถ** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า อ.หมูไม้ อันตั้งอยู่ในป่าคือกิเลส แม่มีประมาณน้อย นั้น ของนระ ย่อมไม่ขาด ในนารี ท. เพียงใด, (อ.นระ) นั้น เป็นผู้ มีใจเฝ้าเฉพาะแล้ว คือว่า เป็นผู้มิจิตของแล้วเทียว ย่อมเป็น รวากะ อ.ลูกโค ตัวยึดกินซึ่งน่านม (เป็นสัตว์มีใจเฝ้าเฉพาะแล้ว) ในมารดา (เป็นอยู่) เพียงนั้น ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท ว่า **ยาวณฺหิ วนภูฏญจ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พระเถระผู้แก่ ท. เหล่านั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโสดาปัตติผล ฯ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไป กับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพระเถระผู้แก่ (จบแล้ว) ฯ

มหลลทตฺเตรวตฺตฺย.

๗. อ.เรื่องแห่งสังฆวิหาริก ของพระสารีบุตร (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๗. สารีปุตตตฺเตรสฺสสฺสทฺธิวิหาริกวตฺตฺย.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งสังฆวิหาริก ของพระเถระชื่อว่าสารีบุตร ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรม เทศนา นี้ ว่า **อุจฺฉินฺท** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“**อุจฺฉินฺท**ชาติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต สารีปุตตตฺเตรสฺสสฺสทฺธิวิหาริกํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.บุตรของบุคคลผู้กระทำซึ่งทอง คนหนึ่ง เป็นผู้ มี รูปงาม (เป็น) บวชแล้ว ในสำนัก ของพระเถระ ฯ

เอโก กิร สุวณฺณการกปฺตฺโต อภิรัฐโป เถรสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชิ.

อ.พระเถระ คิดแล้ว ว่า อ.วาคะ ของชายหนุ่ม ท. เป็นกิเลส หนาขึ้นแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ ได้ให้แล้ว ซึ่งอสุภกัมมฐาน เพื่ออันกำจัดซึ่งวาคะ (แก่ภิกษุ) นั้น ๆ ก็ (อ.อสุภกัมมฐาน) นั้น เป็นกัมมฐานไม่สัปปายะ (แก่ภิกษุ) นั้น (ย่อมเป็น); เพราะเหตุนี้ (อ.ภิกษุ) นั้น เข้าไปแล้ว สู่ป่า พยายามอยู่ ตลอดประชุม แห่งเดือน ๓ ไม่ได้แล้ว (ซึ่งคุณ) แม้สักว่าความที่แห่งจิตมีอารมณ์เดียวเป็นเลิศ มาแล้ว สู่สำนัก ของพระเถระ อีก, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ดูก่อนท่าน ผู้มีอายุ อ.กัมมฐาน ปรากฏแล้ว แก่ท่าน หรือ ดังนี้ อันพระเถระ กล่าวแล้ว, บอกแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น ๆ

ครั้งนั้น อ.พระเถระ กล่าวแล้ว ว่า อ.อัน อันธอ ถึง ซึ่งความท้อแท้ ว่า อ.กัมมฐาน ย่อมไม่ถึงพร้อม ดังนี้ ย่อมไม่ควร ดังนี้ กล่าวแล้ว ซึ่งกัมมฐาน นั้นนึ่งเทียว (กระทำ) ให้ดี ได้ให้แล้ว (แก่ภิกษุ) นั้น อีก ๆ (อ.ภิกษุ) นั้น ไม่อาจอยู่ เพื่ออัน ยังคุณวิเศษ อะไร ให้บังเกิด แม้ในวาระที่ ๒ มาแล้ว บอกแล้ว แก่พระเถระ ๆ

แม้ อ.พระเถระ บอกแล้ว ซึ่งกัมมฐาน นั้นนึ่งเทียว กระทำ ให้เป็นไปกับด้วยเหตุ ให้เป็นไปกับด้วยอุปมา ๆ (อ.ภิกษุ) นั้น มาแล้ว แม้บอกแล้ว ซึ่งความเป็นอันไม่ถึงพร้อม แห่งกัมมฐาน ๆ อ.พระเถระ คิดแล้ว ว่า อ.ภิกษุ ผู้กระทำ ย่อมรู้ (ซึ่งนิรณธรรม ท.) มีกามฉันทเป็นต้น อันมีอยู่ในตน ว่า มีอยู่ ดังนี้ ด้วย (ซึ่งนิรณธรรม ท. มีกามฉันทเป็นต้น) อันไม่มีอยู่ ว่า ไม่มีอยู่ ดังนี้ ด้วย, ก็ (อ.ภิกษุ) แม่นี้ เป็นผู้กระทำ (ย่อมเป็น) (อ.ภิกษุ นี้) เป็นผู้ไม่กระทำ (ย่อมเป็น) หามิได้, (อ.ภิกษุ นี้) เป็นผู้ปฏิบัติแล้ว (ย่อมเป็น) (อ.ภิกษุ นี้) เป็นผู้ไม่ปฏิบัติแล้ว (ย่อมเป็น) หามิได้, แต่ ว่า อ.เรา ย่อมไม่รู้ ซึ่งอัยยาศัย (ของภิกษุ) นั้น, (อ.ภิกษุ) นั้น เป็นผู้อันพระพุทเจ้า พึงทรงแนะนำ จักเป็น ดังนี้ พาไปแล้ว (ซึ่งภิกษุ) นั้น เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ในสมัยคือเวลาเย็นแห่งวัน กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น ทั้งปวง ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ภิกษุ) นี้ เป็นสัททวิหริก ของข้าพระองค์ (ย่อมเป็น), อ.กัมมฐาน ชื่อ นี้ อันข้าพระองค์ ให้แล้ว (แก่ภิกษุ) นี้ ด้วยเหตุนี้ ดังนี้ ๆ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ชื่อ อ.อาสยานุสยญาณ นั้น ย่อมมี แก่พระพุทเจ้า ท. ผู้ ทรงยังพระบารมี ท. ให้เต็มแล้ว ทรง ยังโลกธาตุหนึ่ง ให้บังนลือขึ้นแล้ว ทรงบรรลุลแล้ว ซึ่งความเป็น แห่งพระสัพพัญญูญาณนึ่งเทียว ดังนี้ (แก่พระเถระ) นั้น ทรงรำพึงอยู่ ว่า (อ.ภิกษุ) นั้น บวชแล้ว แต่ตระกูลไหน หนอ แล ดังนี้

เถโร “ตรุณานํ วาโค อสุสนฺโน โหตีติ จินฺตเตวา ตสฺส วาโคปฏิฆาตาย อสุภกมฺมฐานํ อทาสี. ตสฺส ปน ตํ อสฺสฺสฺส; ตสฺมา อรณฺธํ ปวีสิตฺวา เตมาสํ วายมนฺโต จิตฺเตกคฺคตตามตฺตปี อลภิตฺวา ปุณฺ เถรสฺส สฺนฺตีกิ อาคนฺตฺวา, เถเรน “อุปฺภูจิตฺ เต อาวุโส กมฺมฐานนฺติ วุตฺเต, ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

อถสฺส เถโร “กมฺมฐานํ น สมฺปชฺชตีติ โวสาณํ อาปชฺชิตฺตํ น วญฺญตีติ วตฺวา ปุณฺ ตเทว กมฺมฐานํ สาธุกํ กเถตฺวา อทาสี. โส พุตฺติยวเรปี กญฺจิ วิเสสํ นิพฺพุตเตตฺตํ อสฺสโกนฺโต อาคนฺตฺวา เถรสฺส อาโรเจสิ.

เถโรปี สการณํ สอฺปมํ กตฺวา ตเทว กมฺมฐานํ อาจิกฺขี. โส ปุณฺปี อาคนฺตฺวา กมฺมฐานสฺส อสมฺปชฺชชฺนภาวํ กเถสิ. เถโร จินฺตสิ “การโก ภิกฺขุ อตฺตนิ วิชฺชมาเน กามฉนฺทาทยิ วิชฺชมานาติ อวิชฺชมาเน อวิชฺชมานาติ จ ชานาติ; อยญฺจาปี ภิกฺขุ การโก โน อการโก, ปฏิปนฺโน โน อปฺปฏิปนฺโน; อหิ ปเนตสฺส อชฺฌาสยํ น ชานามิ, พุทฺธเวเนยฺโย เอโส ภวิสฺสตีติ ตํ อาทาย สยญฺสสมเย สตถารํ อฺปสงฺกมิตฺวา “อຍ္ ภาฺนฺเต มม สทฺธิวิหริโก, อิมสฺส มยา อิมินา การเถน อิทํ นาม กมฺมฐานํ ทินฺนฺนฺติ สพฺพํ ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

อถ นํ สตถา “อาสยานุสยญาณํ นามเต ปารมฺมโย ปฺปุเรตฺวา ทสฺสทสฺสโลกธาตํ อุนฺนาเทตฺวา สพฺพญฺญุตํ ปตฺตนาณํ พุทฺธานํเยว โหตีติ วตฺวา “กตฺตรุกฺลา นฺ ไซ เอส ปพฺพชฺชิตฺติ อาวชฺชุนฺโต

ทรงทราบแล้ว ว่า (อ.ภิกษุ นั้น บวชแล้ว) แต่ตระกูลแห่งบุคคล ผู้กระทำซึ่งทอง ดังนี้ ทรงตรวจดูอยู่ ซึ่งอัฐภาพ ท. อันปลั่งแล้ว ทรงเห็นแล้ว ซึ่งร้อยแห่งอัฐภาพ ท. ๕ (ของภิกษุ) นั้น อันบังเกิดแล้ว ตามลำดับ ในตระกูลแห่งบุคคลผู้กระทำซึ่งทองนั้นเทียว ทรงดำริแล้ว ว่า อ.ทองมีสีสุกนั้นเทียว อันภิกษุหนุ่ม นี้ ผู้กระทำอยู่ ซึ่งการงาน แห่งบุคคลผู้กระทำซึ่งทอง สิ้นกาลนาน ให้เป็นไปรอบพร้อมแล้ว (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา) จักกระทำ (ซึ่งดอกไม้ ท.) มีดอกกรรณิการ และดอกปทุมเป็นต้น ดังนี้, อ.อสุภปฏิภูลกัมมัฏฐาน ย่อมไม่ควร (แก่ภิกษุหนุ่ม) นี้, (อ.กัมมัฏฐาน) อันยังใจให้เจริญนั้นเทียว เป็นกัมมัฏฐานอันเป็นสัปปายะ (แก่ภิกษุหนุ่ม) นั้น (ย่อมเป็น) ดังนี้ ทรงส่งไปแล้ว ซึ่งพระเถระ (ด้วยพระดำรัส) ว่า คุณอนสารีบุตร (อ.เธอ) จักเห็น (ซึ่งภิกษุ) ผู้ อันเธอ ให้แล้ว ซึ่งกัมมัฏฐาน ให้ลำบากแล้ว ตลอดเดือน ท. ๔ ผู้บรรลุลแล้ว ซึ่งความเป็น แห่งพระอรหันต์ ในภายหลังแห่งภตวรรษนั้นเทียว ในวันนี้, อ.เธอ จงไปเถิด ดังนี้ ทรงเนรมิตแล้ว ซึ่งดอกปทุมอันเป็นวิการแห่งทอง มีจักรเป็นประมาณ ด้วยพระฤทธิ ทรงกระทำแล้ว ให้เป็นราวกะว่า ปล่อยอยู่ ซึ่งหยาดแห่งน้ำ ท. จากโบ ท. ด้วย นั้นเทียว จากก้าน ด้วย ได้ประทานแล้ว ด้วยพระดำรัส ว่า คุณอนภิกษุ เอาเถิด (อ.เธอ) ถือเอาแล้ว ซึ่งดอกปทุม นี้ วางไว้แล้ว บนกอง แห่งทราย ในที่สุดท้ายแห่งวิหาร นั่งแล้ว โดยบัลลังก์ ในที่ต่อหน้า จงกระทำ ซึ่งบริกรรม ว่า โลหิตกัม โลหิตกัม ดังนี้เป็นต้น ดังนี้ ๙

(เมื่อภิกษุ) นั้น รับอยู่ ซึ่งดอกปทุม จากพระหัตถ์ ของพระศาสดา นั้นเทียว อ.จิต ผ่องใสแล้ว ๙ (อ.ภิกษุ) นั้น ไปแล้ว สู่ที่สุดเฉพาะ แห่งวิหาร ยังทราย ให้พูนขึ้นแล้ว ยังก้านแห่งดอกปทุม ให้เข้าไปแล้ว ในทรายนั่ง นั่งแล้ว โดยบัลลังก์ ในที่มีหน้าพร้อม ปรารภแล้ว ซึ่งบริกรรม ว่า โลหิตกัม โลหิตกัม ดังนี้เป็นต้น ๙

ครั้งนั้น อ.นิวรรณ์ ท. (ของภิกษุ) นั้น ระวังแล้ว ในขณะ นั้นนั้นเทียว, อ.อุปลจารมาน เกิดขึ้นแล้ว ๙ (อ.ภิกษุ) นั้น ยังปฐมฌาน ให้บังเกิดแล้ว ในลำดับแห่งอุปลจารมานนั้น (ยังปฐมฌาน) นั้น ให้ถึงแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งคุณชาตมีความคล่องแคล่ว โดยอาการ ท. ๕ ผู้นั่งแล้วอย่างไรเทียว บรรลุลแล้ว (ซึ่งฌาน ท.) มีทุติยฌานเป็นต้น นั่ง เล่นอยู่ แล้ว เล่นด้วยฌาน ในจตุตถฌาน อันมีความคล่องแคล่วเป็นแล้ว ๙

อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ซึ่งความที่ แห่งฌาน ท. เป็นคุณชาตเกิดขึ้นแล้ว (แก่ภิกษุ) นั้น ทรงตรวจดูอยู่ ว่า (อ.ภิกษุ) นั้น จักอาจ หรือ หนอแล เพื่ออัน ยังคุณวิเศษ อันยัง ให้บังเกิด ตามธรรมชาติของตน ดังนี้ ทรงทราบแล้ว ว่า (อ.ภิกษุ) นั้น จักไม่อาจ ดังนี้ ทรงอธิษฐานแล้ว ว่า อ.ดอกปทุม นั้น จงเหี่ยวเหิด ดังนี้ ๙

(อ.ดอกปทุม) นั้น เหี่ยวอยู่ เป็นดอกไม้ไม่มีสีดำ ได้เป็นแล้ว ราวกะ อ.ดอกปทุมอันบุคคลชยี้แล้ว ด้วยมือ ท. ๙

“สุวรรณการกุลาติ ฌตฺวา อตีเต อตฺตภาเว โอลิเกนฺโต ตสฺส สุวณฺณการกุเลเยว ปฏฺิปปาฏฺิยา นิพฺพตฺตานิ ปญฺจ อตฺตภาวสฺตานิ ทิสฺวา “อิมินา ทนฺเรน ที่สมฺมตฺตํ สุวณฺณการกมฺมํ กโรนฺเตน ักฺกณฺธิการปฺปฺพปฺทม- ปฺปฺพาทินิ กริสฺสสามิติ รตฺตสุวณฺณเมว สมฺปวิเวตฺติตฺ, อิมิสฺส อสฺสภปฏิภูลกมฺมฏฺจานํ น วฏฺฏติ, มนาปเมวสฺส กมฺมฏฺจานสฺปายนฺติ จินฺตเตวา “สารีปฺตฺต ตยา กมฺมฏฺจานํ ทตฺวา จตฺตาริ มาเส กิลมิตํ ภิกฺขุ อชฺช ปจฺจนาตฺเตเยว อรหตฺตํ ปตฺตํ ปสฺสิสฺสสฺส, คจฺจ ตฺวนฺติ เถรํ อญฺเญเชตฺวา อิทฺธิยา จกฺกมตฺตํ สุวณฺณปทุมํ มาเปตฺวา ปตฺเตหิ เจว นาเพน จ อุกทพิณฺฑุณี มุญฺจนฺตํ วิย กตฺวา “หนฺนท ภิกฺขุ อิมํ ปทุมํ อาทาย วิหารปจฺจนฺเต วาลุกฺราสมฺหิ จเปตฺวา สมฺมุขฏฺจานํ ปลฺลญฺเกน นิสฺสีทฺวา โลหิตกัม โลหิตกณฺติ ปริกมฺมํ กโรหิตฺติ อทาสิ.

ตสฺส สตฺถุ หตฺถโต ปทุมํ คนฺหนตฺสเสว จิตฺตํ ปสฺสีทิ. โส วิหารปจฺจนฺตํ คนฺตฺวา วาลุกํ อสฺสาเปตฺวา, ตตฺถ ปทุมนาฬิ ปเวเสตฺวา สมฺมุขํ ปลฺลญฺเกน นิสฺสินฺโน “โลหิตกัม โลหิตกณฺติ ปริกมฺมํ อารภิ.

อถสฺส ตํ ขณฺเวย นีวณฺนานิ วิกฺขมฺภิสฺส, อุปลจารชฺชฌานํ อุปลชฺชชฺช. ตทนฺนตฺรํ ปจฺมชฺชฌานํ นิพฺพตฺเตตฺวา ปญฺจหากาเรหิ วสฺสึภาวํ ปาเปตฺวา ยถานิสฺสินฺโนว พุตฺติยชฺชฌานาทีนํ ปตฺวา วสฺสึภูเต จตฺตตฺถชฺชฌานํ ฌานกัมภิ กัมพิณฺฑุโต นิสฺสีทิ.

สตฺถา ตสฺส ฌานานํ อุปลนฺนภาวํ ฌตฺวา “สกุขิสฺสตี นุ โข เอส อตฺตโน ฐมฺมตฺตาย อุตฺตรวิ เวสฺสํ นิพฺพตฺเตตฺตุนฺติ โอลิเกนฺโต “น สกุขิสฺสตีตี ฌตฺวา “ตํ ปทุมํ มิลาเยตฺตติ อธิฏฺฐหิ.

ตํ หตฺถเอหิ มทฺทิตปทุมํ วิย มิลาเยนฺตํ กาฬฺวณฺณํ อโหสิ.

(อ.ภิกษุ) นั้น ออกแล้ว จากฉาน แลดูแล้ว ซึ่งดอกปทุม นั้น เห็นแล้ว ซึ่งอนิจลักษณะ (ด้วยนมสีกา) ว่า อ.ดอกปทุม นี้ อัน อันชรา กระทบแล้ว ย่อมปรากฏ เพราะเหตุไร หนอ แล, แม้ครั้นเมื่ออุปาทินนงสังขาร อันชรา ครอบงำอยู่ อย่างนี้, ชื่อ อ.วาจาเป็นเครื่องกล่าว ในอุปาทินนงสังขาร ย่อมไม่มี, เพราะว่า อ.ชรา จักครอบงำ (ซึ่งอุปาทินนงสังขาร) แม่นี่ ดังนี้ ฯ

ก็ (ครั้นเมื่ออนิจลักษณะ) นั้น (อันภิกษุ นั้น) เห็นแล้ว, อ.ทุกขลักษณะ ด้วย อ.อนัตตลักษณะ ด้วย เป็นลักษณะ (อันภิกษุ นั้น) เห็นแล้วนั้นเทียบ ย่อมเป็น ฯ อ.ภพ ท. ๓ เป็นราวกะว่า อันไฟติดทั่วแล้ว ด้วย เป็นราวกะว่า ซากศพอันบุคคลผู้ก่แล้วที่ค่อ ด้วย (เป็น) ปรากฏแล้ว (แก่ภิกษุ) นั้น ฯ ในขณะนั้น อ.เด็กชาย ท. ซ้ำมลงแล้ว สูสระ แห่งหนึ่ง ในที่ไม่ไกล (แห่งภิกษุ) นั้น หักแล้ว ซึ่งดอกโกมุท ท. ย่อมกระทำ ให้เป็นกอง บนบก ฯ

(อ.ภิกษุ) นั้น แลดูแล้ว ซึ่งดอกโกมุท ท. บนบก ด้วย ในน้ำ ด้วย ฯ ครั้งนั้น อ.ดอกโกมุท ท. ในน้ำ ปรากฏแล้ว (แก่ภิกษุ) นั้น เป็นดอกไม้มีรูปร่าง เป็นราวกะว่า หลังออกอยู่ ซึ่งน้ำ (เป็น), (อ.ดอกโกมุท ท.) เหล่านอกนี้เหี่ยวรอบแล้วที่ปลายและปลายท. ฯ (อ.ภิกษุ) นั้น ได้เห็นแล้ว (ซึ่งลักษณะ ท.) มีอนิจลักษณะเป็นต้น ด้วยดีกว่า ว่า อ.ชรา ย่อมกระทบ ซึ่งอุปาทินนงสังขาร อย่างนี้, จักไม่กระทบ ซึ่งอุปาทินนงสังขาร อย่างไร ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ว่า ในกาลนี้ อ.กัมมัญฐาน ของภิกษุ นี้ เป็นคุณชาตมีความปรากฏเป็นแล้ว (ย่อมเป็น) ดังนี้ ประทับนั่งแล้ว ในพระคันธกุฎีเที่ยว ทรงเปล่งแล้ว ซึ่งพระรัศมี ฯ (อ.พระรัศมี) นั้น กระทบแล้ว ซึ่งหน้า (ของภิกษุ) นั้น ฯ ครั้งนั้น (เมื่อภิกษุ) นั้น แลดูอยู่ (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เหตุ) นั้น อะไร หนอ แล ดังนี้ อ.พระศาสดา เป็นราวกะว่า เสด็จมาแล้ว ประทับยืนแล้ว ในที่มีหน้าพร้อม ได้เป็นแล้ว ฯ (อ.ภิกษุ) นั้น ลุกขึ้นแล้ว ประคองแล้ว ซึ่งอัญชลี ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ทรงกำหนดแล้ว ซึ่งธรรม อันเป็นที่สบาย (แก่ภิกษุ) นั้น ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถานี้ ว่า

(อ.เธอ) จงตัด ซึ่งความเยื่อใย แห่งตน เพียงดัง (อ.บุคคล ผู้ตัดอยู่) ซึ่งดอกโกมุท อันบังเกิดแล้วในสารทกาล ด้วยฝ่ามือ, ยังหนทางแห่งความสงบนั้นเทียบ จงให้เจริญ, (เพราะว่า) อ.พระนิพพาน อันพระสุคต ทรงแสดงแล้ว ดังนี้ ฯ

โส ฉานา วุฏฐาย ตัง โอลิเกตวา “กั นุ ไซ อิทํ ปทุมํ ชราย ปทฺฐํ ปญฺญาตติ, อนุปาทินฺนเกปิ เอวํ ชราย อภิกุญฺยมาเน, อุปาทินฺนเก กถา นาม นตฺถิ, อิทํปี หิ ชรา อภิกวิสุตฺตีติ อนิจฺจลกฺขณํ ปสฺสตี.

ตสมิ ปน ทิฏฺฐเ, ทุกฺขลกฺขณํ อนตฺตลกฺขณญจ ทิฏฺฐเมว โหติ. ตสฺส ตโย ภวา อาทิตฺตา วีย กณฺเฑ พทฺธกฺกนํ วีย จ ขายีสุ. ตสมิ ขณฺเฑ ตสฺส อวิทฺวา กุมารกา เอกํ สรํ โอตริตฺวา กุมฺทานิ ภณฺชิตฺวา ติเล ราสี กโรนฺติ.

โส ติเล จ ขเล จ กุมฺทานิ โอลิเกสิ. อดสฺส ขเล กุมฺทานิ อภิรฺูปานิ อุกํ ปคฺฆรฺนฺตานิ วีย อุกฺกุชฺหีสุ, อิตฺรานิ อคฺคคฺเคสุ ปริมิลาตานิ. โส “อนุปาทินฺนํ ชราย เอวํ ปหริตี, อุปาทินฺนํ กั น ปหริสฺสตีติ สฺฐุสฺตรํ อนิจฺจลกฺขณาทีนํ อทฺทส.

สตุถา “ปากฎิฏฺฐํ อิทานิ อิมสฺส ภิกฺขุโน กมฺมญฺจานนฺติ ติตฺวา คนฺธกุฎิยํ นิสินฺนโกว โอลาสํ มุญฺจตี. โส ตสฺส มุขํ ปหริ. อดสฺส “กั นุ ไซ เอตฺนฺติ โอลิเกนฺตสฺส, สตุถา อาคนฺตฺวา สมฺมุเข จิตฺโต วีย อโหสิ. โส อุกฺกุชฺาย อญฺชลี ปคฺคณฺหิ. อดสฺส สตุถา สປาญํ สลฺลกฺเขตฺวา อิมํ คาถมาห

“อฺจุฉินฺท สิเนหฺมตฺตโน
กฺมุทํ สารทิกํ ปาณินา
สนฺติมคฺคเมว พุรฺุหย,
นิพฺพานํ สฺคเตน เทสิตฺนฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า อ.เธอ จงตัด ด้วยอหัตตมรรค (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หน่า (แห่งบท) ว่า **อุจฺฉินฺหาติ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อันบังเกิดแล้ว ในสรวทกาล (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สารทิกํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ยังหนทาง มีองค์ ๘ อันเป็นที่ถึงซึ่งพระนิพพาน (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สนฺติมคฺคํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า จงให้เจริญ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **พฺรุหฺย** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า เพราะว่า อ.พระนิพพาน อันพระสุคตเจ้า ทรง แสดงแล้ว, เพราะเหตุนี้ (อ.เธอ) ยังหนทาง (แห่งพระนิพพาน) นั้น จงให้เจริญ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **นิพฺพานํ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ นั้น ตั้งอยู่เฉยๆแล้ว ในพระอหัตต ดังนี้แล้ว ฯ

๑. เรื่องแห่งสหัตถิหาริก ของพระเถระชื่อว่าสารีบุตร (จบแล้ว) ฯ

๘. เรื่องแห่งพ่อค้าผู้มีทรัพย์มาก (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ **ชื่อ** ซึ่งพ่อค้าผู้มีทรัพย์มาก ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อิธ วสฺสํ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.พ่อค้า) นั้น ยังร้อยแห่งเกวียน ท. ๕ ให้เต็มแล้ว ด้วยผ้า ท. อันบุคคลย่อมแล้วด้วยดอกคำ มาแล้ว แต่เมื่อชื่อชื่อว่า พาราณสี สู่เมืองชื่อว่าสาวัตถี เพื่ออันค้าขาย ฯ (อ.พ่อค้า) นั้น ถึงแล้ว ซึ่งฝั่งแห่งแม่น้ำ (คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา) จักข้ามขึ้น ซึ่งแม่น้ำ ในวันพรุ่ง ดังนี้ แก่แล้ว ซึ่งเกวียน ท. อยู่แล้ว (ในที่) นั้นนั่นเทียว ฯ

อ.มหาเมฆ ตั้งขึ้นแล้ว ตกแล้ว ตลอดคืน ฯ อ.แม่น้ำ อันเต็ม ด้วยน้ำ ได้ตั้งอยู่แล้ว ตลอดวัน ๗ ฯ (อ.ชน ท.) เล่นแล้ว ซึ่งนักษัตร ตลอดวัน ๗ แม่นนคร ฯ อ.กิจ (ด้วยผ้า ท.) อันบุคคลย่อมแล้ว ด้วยดอกคำ ย่อมไม่มี ฯ อ.พ่อค้า คิดแล้ว ว่า (อ.เรา) เป็นผู้มาแล้ว สู่ที่ไกล (ย่อมเป็น), ถ้าว่า (อ.เรา) จักไป อีก ไชรั, อ.ความเนินช้า จักมี, (อ.เรา) เมื่อกระทำ ซึ่งการงาน ของเรา อยู่แล้ว (ในที่) นี้ นั้นเทียว ตลอดฤดูฝน ด้วย ตลอดฤดูหนาว ด้วย ตลอดฤดูร้อน ด้วย จักขาย ซึ่งผ้า ท. เหล่านี้ ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา เสด็จเที่ยวไปอยู่ ในนคร เพื่อบิณฑชะ ทรงทราบแล้ว ซึ่งจิต (ของพ่อค้า) นั้น ทรงกระทำ ซึ่งการแยม ให้ปรากฏแล้ว ผู้ อันพระเถระชื่อว่าอานนทํ ทูลถามแล้ว ซึ่งเหตุแห่งอันแยม ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอานนทํ อ.พ่อค้าผู้มีทรัพย์มาก อันเธอ เห็นแล้ว หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ ฯ

ตตฺถ “**อุจฺฉินฺหาติ**: อหตฺตมคฺเคน ฉินฺหา. **สารทิกนฺติ**: สรวทกาลํ นิพฺพตฺตํ. **สนฺติมคฺคนฺติ**: นิพฺพานคามี อญฺจํคิกํ มคฺคํ. **พฺรุหฺยาติ**: วฑฺฒนฺย.

นิพฺพานนฺติ นิพฺพานํ หิ สุกฺเตน เทสิตํ; ตสฺมา ตสฺส มคฺคํ ภาเวหิตี อตฺถโ.

เทสนาวสาเน โส ภิกฺขุ อหตฺเต ปติฏฺฐหิตี.

สารีปุตตเถรสุส สหัตถิหาริกวตฺถุ.

๘. มหาณวณิชาตฺถุ.

“**อิธ วสฺสนฺติ** อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวนเ วิหรนฺโต มหาณวณิชา นาม อารพฺก กเถสิ.

โส กิร พาราณสีโต กุสุมฺภรตฺตานํ วตฺถานํ ปญฺจ สกฺกาสฺตานิ ปฺปุเรตฺวา วณิชาตฺถาย สาวตฺถี อากโต. โส นทีตริ ปตฺวา “เสว นที อุตฺตริสฺสามีติ ตตฺถเว สกฺกานิ โมเจตฺวา วสิ.

รตฺตี มหาเมฆเ อญฺจหิตฺวา วสฺสิ. นที สตฺตาทํ อุกทฺสุส ปฺปฺรา อญฺจาสี. นคเรปี สตฺตาทํ นกฺขตฺตํ กิพฺปิสฺสุ. กุสุมฺภรตฺเตหิ กิจฺจํ นตฺถิ. วาณิชา จินฺเตสิ “อหํ ทูรมาคโต, สเจ ปฺน คมิสฺสามิ, ปปฺปญฺโจ ภวิสฺสติ, อิธเว วสฺสญฺจ เหมนฺตญฺจ คิมฺหญฺจ มม กมฺมํ กโรนฺโต วสิตฺวา อิมานิ วิกุกฺคิสฺสามีติ.

สตฺถา นคเร ปิณฺฑทฺทาย จรณฺโต ตสฺส จิตฺตํ ฅตฺวา สิตํ ปาตฺกริตฺวา อานนฺทเถเรน สิตการณํ ปญฺโญ อหา “ทิฏฺฐโ เจ อานนฺท มหาณวณิชาติ. “อาม ภาณฺเตติ.

(อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า (อ.พ่อค้า) นั้น ไม่รู้แล้ว ซึ่งอันตรายแห่งชีวิต ของตน ได้กระทำแล้ว ซึ่งจิต เพื่ออัน อยู่ชาย ซึ่งภณฑะ (ในที่) นั้นนึ่งเทียว ตลอดปี นี้ ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ อ.อันตราย จักมี (แก่พ่อค้า) นั้น หรือ ดังนี้ ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอนานนท์ เออ (อ.พ่อค้า) นั้น เป็นอยู่แล้ว ตลอดวัน ๗ นั้นเทียว จักตั้งอยู่เฉพาะ ที่ปากแห่งความตาย ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

อ.ความเพียรเป็นเครื่องยังกิเลสให้ร้อนทั่ว (อันบุคคล) ฟังกระทำ ในวันนี้นั้นเทียว, อ.ใคร ฟังรู้ ว่า อ.ความตาย (จักมี) ในวันพรุ่ง (ดังนี้), ก็ อ.ความผิดเพี้ยน ด้วยมัจจุ อันมีเสนาหมีใหญ่ นั้น (มีอยู่) แก่เรา ท. หามิได้, อ.มุนี ผู้สงบแล้ว ย่อมเรียก (ซึ่งบุคคล) ผู้มีอันอยู่ อย่างนี้ เป็นปกติ ผู้มีความเพียรเป็นเครื่องยังกิเลสให้ร้อนทั่ว ผู้ไม่เกียจคร้านแล้ว ตลอดวันและคืน นั้น แล ว่า เป็นผู้มึราตรีเดียวอันเจริญ ดังนี้ ดังนี้ ฯ

(อ.พระเถระ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ข้าพระองค์) จะไป จักบอก (แก่พ่อค้า) นั้น ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนอนานนท์ (อ.เออ) ผู้คุ่นเคยแล้ว จงไปเถิด ดังนี้ ฯ อ.พระเถระ ไปแล้ว สู่ที่ตั้งแห่งเกวียน เทียวไปแล้ว เพื่อภิกษา ฯ อ.พ่อค้า ต้อนรับแล้ว ซึ่งพระเถระ ด้วยอาหาร ฯ

ครั้งนั้น อ.พระเถระ กล่าวแล้ว (แก่พ่อค้า) นั้น ว่า (อ.ท่าน) จักอยู่ (ในที่) นี้ สิ้นกาล มีประมาณเท่าไร ดังนี้ ฯ (อ.พ่อค้า กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.กระผม เป็นผู้มาแล้ว แต่ที่ไกล (ยอมเป็น), ถ้าว่า (อ.กระผม) จักไป อีก ไชร์, อ.ความเนิ่นช้า จักมี; อ.กระผม อยู่แล้ว ในที่นี้ ตลอดปี นี้ ชายแล้ว ซึ่งภณฑะ จักไป ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนอุบาสก อ.อันตรายแห่งชีวิต เป็นสภาพอันบุคคลรู้ได้โดยยาก (ยอมเป็น), อ.อัน (อันท่าน) กระทำ ซึ่งความไม่ประมาท ย่อมควร ดังนี้ ฯ (อ.พ่อค้า ถวายแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ อ.อันตราย จักมี หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนอุบาสก เออ (อ.อย่างนั้น), อ.ชีวิต ของท่าน จักเป็นไป ตลอดวัน ๗ นั้นเทียว ดังนี้ ฯ (อ.พ่อค้า) นั้น เป็นผู้มิใช่ สลดแล้ว เป็น นิมนต์แล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธานุเจ้าเป็นประมุข ถวายแล้ว ซึ่งทานใหญ่ ตลอดวัน ๗ รับแล้ว ซึ่งบาตร เพื่อประโยชน์ แก่การอนุโมทนา ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา เมื่อทรงกระทำ ซึ่งการอนุโมทนา (แก่พ่อค้า) นั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอุบาสก อ.อัน ชื่อ อันบัณฑิต คิดว่า (อ.เรา) จักอยู่ (ในที่) นี้ นั้นเทียว (ตลอดฤดู ท.) มีฤดูฝนเป็นต้น, (อ.เรา) จักประกอบ ซึ่งการงาน นี้ด้วย ฯ ดังนี้ ย่อมไม่ควร, อ.อัน (อันบัณฑิต) คิด ซึ่งอันตรายแห่งชีวิต ของตน นั้นเทียว ย่อมควร ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

“โส อตฺตโน ชีวิตนฺตรายํ อชานิตฺวา อิมํ สํวจฺจํ
อิเวว วสิตฺวา ภนฺทํ วิภิกฺกิตฺตํ จิตฺตํ อกาสิตี. “ก็ ปนฺสฺส
ภนฺเต อนฺตรายโย ภวิสฺสตีตี. สตุถา “อาม อานนฺท
สตุตทาเหมว ชีวิตฺวา โส มจฺจุมฺเข ปติภฺจฺหิสฺสตีตี วตฺวา
อิมา คาถา อภาสี

“อชฺเชว กิจฺจํ อาตปฺปํ, โก ชญฺญา ‘มรณํ สุเว,’
น หิ โน สงฺครนฺเตน มหาเสเนน มจฺจุนา;
เอวํ วิหารี อาตปฺปี อโหระตฺตมตฺตนฺทิตฺ
ตํ เว ํภทฺเทกรตฺตตี สนฺโต อาจิกฺขเต มุนีตี.

“คจฺจามิสฺส ภนฺเต อาโรเจสฺสามีตี. “วิสฺสุสฺสึ
คจฺจ อานนฺทาตี. เถโร สกฺกญฺจํ คณฺตฺวา ภิกฺขาย จริ.
วาณิไซ เถโร อาหาเรน ปฏิมานเส.

อด นั เถโร อาท “กิตฺตํ กาลํ อธิ วสิสฺสตีตี.
“ภนฺเต อหิ ทูโรโต อาคโต, สเจ ปุณ คมิสฺสามิ,
ปฺปญฺโจ ภวิสฺสตี; อิมํ สํวจฺจํ อธิ วสิตฺวา ภนฺทํ
วิภิกฺกิตฺวา คมิสฺสามีตี. “อุปาสก ทุชฺชาโน ชีวิตนฺตรายโย,
อปฺปมาทํ กาทํ วฏฺฏตีตี. “ก็ ปน ภนฺเต อนฺตรายโย
ภวิสฺสตีตี. “อาม อุปาสก, สตุตทาเหมว เต ชีวิตํ
ปวตฺตีสฺสตีตี. โส สวีคฺคมาโนโส หุตฺวา พุทฺธปฺมุขํ
ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺตตฺวา สตุตทาหิ มหาทานํ ทตฺวา
อนฺุเมทฺนตฺถาย ปตฺตํ คณฺหิ.

อดสฺส สตุถา อนฺุเมทฺนํ กโรนฺโต “อุปาสก
ปญฺชิตฺเตน นาม ‘อิเวว วสฺสาทีนี วสิสฺสามิ,
อิทฺถจิทฺถจ กมฺมํ ปโยเชสฺสามีตี จินฺเตตฺตุน วฏฺฏตี,
อตฺตโน ชีวิตนฺตรายเหมว จินฺเตตฺตุน วฏฺฏตีตี วตฺวา
อิมํ คาถมาท

(อ.ชน) ผู้เขลา ย่อมคิด ว่า อ.เรา จักอยู่ (ในที่) นี้ ตลอดฤดูฝน (อ.เรา จักอยู่) (ในที่) นี้ ในฤดูหนาวและ ฤดูร้อน ท. ดังนี้ ย่อมไม่รู้ ซึ่งอันตราย ดังนี้ ฯ

“อิธ วสุสํ วสิสุสามิ อิธ เหมนุดคิมหิสฺสุ’
อิติ พาโล วิจิเนเตติ อนุนตรายํ น พุชฺฌตีติ.

(อ.อรรถ) ว่า อ.เรา เมื่อกระทำ ซึ่งการงาน นี้ด้วย ๆ จักอยู่ ในที่ นี้ ตลอดประชุมแห่งเดือน ๔ ชื่อว่าตลอดฤดูฝน (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **อิธ วสุสํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.ชน) ผู้ไม่รู้ อยู่ ซึ่งประโยชน์ ทั้งเป็นไปในทิฏฐธรรม ทั้งเป็นไปในสัมปรายภพ ชื่อว่าผู้เขลา ย่อมคิด อย่างนี้ ว่า (อ.เรา) เมื่อกระทำ ซึ่งการงาน นี้ด้วย ๆ จักอยู่ (ในที่) นี้ นั้น เทียบ ตลอดเดือน ท. ๔ แม้ในฤดูหนาวและฤดูร้อน ท. ดังนี้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **เหมนุดคิมหิสฺสุ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.ชน ผู้เขลา) ย่อมไม่รู้ ซึ่งอันตรายแห่งชีวิต ของตน ว่า อ.เรา จักตาย ในกาล หรือ หรือว่า ในประเทศ หรือว่าในวัย ชื่อโน้น ดังนี้ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อนุนตรายํ** ดังนี้ ฯ

ตตถ **“อิธ วสุสนฺติ:** อิมสฺสุมี จาเน อิทญฺจิตฺตญฺจ กมฺมํ กโรนฺโต จาตุมฺมาสํ วสุสํ วสิสุสามิ. **เหมนุดคิมหิสฺสุติ:** “เหมนุดคิมฺหิสฺสุปี จตุตาโร มาเส อิทญฺจิตฺตญฺจ กมฺมํ กโรนฺโต อิธว วสิสุสามีติ เอวํ ทิฏฐธมฺมิกสมฺปรายิกิ อตฺถิ อชานนฺโต พาโล วิจิเนเตติ. **อนุนตรายนฺติ:** “อสุกฺสฺมี นาม กाले วา เทเส วา วเย วา มริสุสามีติ อตฺตโน ชีวิตฺนุนตรายํ น พุชฺฌตีติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พ่อค้า นั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล, อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ฯ

เทศนาวิธาน โส วาณิโช โสตาปัตติผล ปติฏฺฐหิ, สมฺปตฺตนาณิปี สาทฺถิกา เทสนา อโหสิ.

แม้ อ.พ่อค้า ไปตามแล้ว ซึ่งพระศาสดา กลับแล้ว นอนแล้ว บนที่เป็นที่นอน (ด้วยความคิด) ว่า (อ.โรค) เป็นราวๆ ว่า โรคในศีรษะ (เป็น) เกิดขึ้นแล้ว แก่เรา ดังนี้ , ผู้นอนแล้วอย่างนั้น เทียบ กระทำแล้ว ซึ่งกาละ บังเกิดแล้ว ในวิมานชื่อว่าดุสิต ดังนี้แล ฯ

วาณิโชปี สตุถาริ อนุนคฺนตฺวา นินฺตติตฺวา “สีสโรโค วิย เม อฺปฺปนฺโนติ สยเน นินฺตฺติ, ตถานินฺโนว กาลิ กตฺวา ตฺลิตฺวิมานे นินฺตฺติ.

อ.เรื่องแห่งพ่อค้าผู้มีทรัพย์มาก (จบแล้ว) ฯ

มหาธนวาณิชาตถุ.

๙. อ.เรื่องแห่งนางกิสาคอติ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๙. กิสาคอติมีวตุ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งนางกิสาคอติ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
ตัม ปุตตปสุสมมตุนตี ดังนี้ เป็นต้น ๕

อ.เรื่อง (อันข้าพเจ้า) กล่าว ให้พิสดารแล้ว ในกถาเป็นเครื่อง
พรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งพระคาถา ว่า

ก็ (อ.บุคคล)ใด ไม่เห็นอยู่ ซึ่งบท ชื่อว่าอมตะ พึงเป็นอยู่
สิ้นร้อยแห่งปี, อ.ความเป็นอยู่ สิ้นวันหนึ่ง (แห่งบุคคล)
ผู้เห็นอยู่ ซึ่งบท ชื่อว่าอมตะ เป็นธรรมชาติประเสริฐกว่า
(กว่าความเป็นอยู่ สิ้นร้อยแห่งปี แห่งบุคคล นั้น นั้น
ย่อมเป็น) ดังนี้

ในสหัสสวรรค ๕ ก็ ในกาลนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า
ดูก่อนกิสาคอติ อ.เมล็ดพันธุ์ผักกาด ท. มีนิ้วมือหนึ่งเป็นประมาณ
อันเธอ ได้แล้ว หรือ ดังนี้ ๕ (อ.นางกิสาคอติ กราบพูนแล้ว) ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.เมล็ดพันธุ์ผักกาด ท. มีนิ้วมือเป็นประมาณ
อันหม่อมฉัน) ไม่ได้แล้ว, (อ.ชน ท.) ผู้ตายแล้วเที่ยว เป็นผู้มากกว่า
(กว่าชน ท.) ผู้เป็นอยู่อยู่ในบ้านทั้งสิ้น (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะนางกิสาคอติ) นั้น ว่า
อ.เธอ กำหนดแล้ว ว่า อ.บุตร ของเรานั้นเที่ยว ตายแล้ว ดังนี้,
(อ.ธรรม) นั้น เป็นธรรมยั่งยืน ของสัตว์ทั้งปวง ท. (ย่อมเป็น),
ด้วยว่า อ.มัจจุ ผู้พระราช คร่ำไปรอบอยู่ ซึ่งสัตว์ทั้งปวง ท.
ผู้มีอภัยภัย อันไม่เต็มรอบแล้วนั้นเที่ยว ย่อมซัดไป ในทะเลคืออภัย
ราวกะ อ.ห้วงน้ำใหญ่ ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ตรัสแล้ว
ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อ.มัจจุ ย่อมพาเอา ซึ่งระ นั้น ผู้มัวเมาด้วยดีแล้วในบุตร-
และสัตว์ของเลี้ยง ผู้มีใจข้องแล้วโดยอาการมีอย่างต่าง ๆ
ไป เพียงดัง อ.ห้วงน้ำใหญ่ (พาเอา) ซึ่งชาวบ้าน
ผู้หลับแล้ว (ไปอยู่) ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า ซึ่งระ นั้น ผู้ ได้แล้ว ซึ่งบุตร ท. ด้วย ซึ่งสัตว์
ของเลี้ยง ท. ด้วย ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยคุณมีรูปและกำลังเป็นต้น
มัวเมาพร้อมแล้ว คือว่า ผู้ประมาทแล้ว ด้วยบุตร ท. ด้วย
ด้วยสัตว์ของเลี้ยง ท. ด้วย อย่างนี้ ว่า อ.บุตร ท. ของเรา เป็นผู้
มีรูปงาม เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยกำลัง เป็นผู้ฉลาด เป็นผู้สามารถ
ในกิจทั้งปวง (ย่อมเป็น), อ.โค ของเรา เป็นสัตว์มีรูปงาม เป็นสัตว์
ไม่มีโรค เป็นสัตว์อดกลั้นซึ่งภาวะใหญ่ (ย่อมเป็น), อ.แม่โค
ของเรา เป็นสัตว์มีน่านมมาก (ย่อมเป็น) ดังนี้ (ดังนี้ ในบท ท.)
เหล่านั้น หนา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ตัม ปุตตปสุสมมตุนตี**
ดังนี้ ๕

“**ตัม ปุตตปสุสมมตุนตี** อิมมัมมเทสนัน สตุถา
เชตวัน วิหระนุโต กิสาคอติ อารพุก กเถสิ.

วตุ สหสฺสวคฺค

“โย จ วสุสสตี ซีเว อปสุสฺ อมตํ ปทํ,
เอกาหํ ซีวตี เสยฺโย ปสุสโต อมตํ ปทนฺตี

คาถาว่าณณนาย วิตุถาเรตฺวา กเถตี. ตทา หิ สตุถา
“กิสาคอติ ลพฺธา เต เอกจฺจรมตฺตา สิหฺมตฺตกาตี
อาห. “น ลพฺธา ภาณฺเต, สกฺลคาเม ชีวนฺเตหิ มตฺกา
พฺหุตราตี.

อถ น สตุถา “ตฺวํ มเมว ปุตฺโต มโตตี
สลฺลภฺยสฺสิ, ฐวณฺโม เอส สพฺพสตุตฺตานํ, มจฺจฺจฺจฺจ
หิ สพฺพสตุเต อปริปฺถุณฺชฺฌมาเสเยเว มโหโฆ วิย
ปริกขฺตฺมาโน อปายสมฺมุเท ปกฺขิปตีตี วตฺวา ฐมฺม
เทเสนฺโต อิมม คาคมาห

“**ตัม ปุตตปสุสมมตุนตี** พฺยาสตฺตมนสฺ นรี
สฺสุตฺตํ คามํ มโหโฆว มจฺจฺ อาทาย คจฺจตีตี.

ตตฺถ “**ตัม ปุตตปสุสมมตุนตี:** ตัม รูปฺพลาทิ-
สมฺปนฺเน ปุตฺเต จ ปสุ จ ลภิตฺวา “มม ปุตฺตา อภิรฺฐปา
พลสมฺปนฺนา ปณฺชิตา สพฺพกิจฺจสมตฺตา, มม โคโณ
อภิรฺฐโป อโรโค มหาภารสฺโห, มม คาวี พฺหุชฺรีราตี เอว
ปุตฺเตหิ จ ปสุหิ จ สมฺมตฺตํ ปมตฺตํ นรี.

(อ.อรรถ) ว่า ชื่อว่าผู้มีใจซื่อแล้ว เพราะความเป็นคืออัน ได้แล้ว (ในวิธนะ ท.) มีเงินและทองเป็นต้น หนา หรือ หรือว่า (ในบริวาร ท.) มีบาตรและจีวรเป็นต้น หนา (ซึ่งวัตถุ) อะไรๆ นั้นเทียบ ปรารภนา (ซึ่งวัตถุ) อันยิ่งขึ้นกว่า (กว่าวัตถุอันตนได้แล้ว) นั้น ๆ อีกอย่างหนึ่ง ชื่อว่าผู้มีใจซื่อแล้วในอารมณ์ต่างๆ เพราะความเป็นคืออันซื่อ ในอารมณ์ ท. มีอารมณ์อันบุคคลพึงรู้แจ้งด้วยจักขุเป็นต้น หนา หรือ หรือว่า ในบริวาร ท. มีประการ (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว หนา (อ.วัตถุ) ไตใดเป็นของ (อันตน) ได้แล้ว ย่อมเป็น (ในวัตถุ) นั้นนั้น นั้นเทียบ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า พุยาสตุตมณส์ ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ซึ่งหมู่แห่งสัตว์ ผู้เข้าถึงแล้ว ซึ่งความหลับ (ดังนี้ แห่งหมวดสอง แห่งบท) ว่า **สุตฺตํ คามํ** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.ห้วงแห่งมหานที อันใหญ่ ทั้งลึกทั้งกว้าง ย่อมพาเอา ซึ่งชาวบ้าน มีอย่างนี้เป็นรูป ทั้งปวง แม้ยังสุนัข โดยกำหนด มีในที่สุด ไม่ให้เหลือ ไปอยู่ ฉนฺโต, อุมัจจุ พาเอา ซึ่งนระ มีประการ (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ไปอยู่ ฉนฺตํ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **มโหโฆว** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.นางกิสาคอตมี ตั้งอยู่เฉพาะ แล้ว ในโสตาปัตติผล, อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวจาจามี ประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งนางกิสาคอตมี (จบแล้ว) ฯ

กิสาคอตมีวัตถุ.

๑๐. อ.เรื่องแห่งนางปฎาจารย์ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๑๐. ปฎาจารย์วัตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งนางปฎาจารย์ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น สนฺติ ปุตฺตา** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**น สนฺติ ปุตฺตาติ** อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต ปฎาจารย์ อารพฺภ กเถสิ.

อ.เรื่อง (อันข้าพเจ้า) กล่าว ให้พิสดารแล้ว ในกถาเป็นเครื่อง พรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งพระคาถา ว่า

วัตถุ สหสฺสวคเค

ก็ (อ.บุคคล) ไต ไม่เห็นอยู่ ซึ่งความเกิดขึ้นและ- ความเสื่อมไป พึงเป็นอยู่ สิ้นร้อยแห่งปี, อ.ความเป็นอยู่ สิ้นวันหนึ่ง (แห่งบุคคล) ผู้เห็นอยู่ ซึ่งความเกิดขึ้นและ ความเสื่อมไป เป็นธรรมชาติประเสริฐกว่า (กว่าความ- เป็นอยู่ สิ้นร้อยแห่งปี แห่งบุคคลนั้นนั้น ย่อมเป็น) ดังนี้

“โย จ วสุสสฺตํ ซีเว อปฺสฺสํ อุทฺยพฺพยํ,
เอกาหํ ซีวิตํ เสยฺโย ปฺสฺสโต อุทฺยพฺพนฺตุ

ในสหัสสวรรค ฯ

คาถาว่าณณนาย วิตุลาเรตฺวา กถิตํ.

ก็ ในกาลนั้น อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ซึ่งนางปฎาจารย์ ผู้มีความเศร้าโศกเป็นสภาพเบาบางเป็นแล้ว ตรัสแล้วว่า คุณก่อนปฎาจารย์ ชื่อ (อ.ปิยชน ท.) มีบุตรเป็นต้น ย่อมไม่อาจ เพื่ออัน เป็นที่ต้านทาน หรือ หรือว่า เป็นที่พึ่ง หรือว่า เป็นที่หลีกเลี่ยง (ของบุคคล) ผู้ไปอยู่ สู่โลกอื่น เป็น เพราะเหตุนั้น (อ.ปิยชน ท.) เหล่านั้น แม้มีอยู่ ย่อมไม่มีนั้นเทียว; ส่วนว่า อ.อัน อันบัณฑิต ยังศีล ให้หมดจดพิเศษแล้ว ยังหนทางเป็นที่ไป สู่พระนิพพาน ของตน นั้นเทียว ให้หมดจด ย่อมควร ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

อ.บัณฑิต รู้แล้ว ซึ่งอำนาจแห่งเนื้อความนั้น ว่า
อ.บุตร ท. ย่อมไม่มี เพื่ออันต้านทาน, อ.บิดา
(ย่อมมี เพื่ออันต้านทาน) หามิได้, อ.พวกพ้อง ท.
(ย่อมมี เพื่ออันต้านทาน) แม่หามิได้, (เมื่อบุคคล)
อันมีใจผู้กระทำให้ซึ่งที่สุด ครอบงำแล้ว อ.ความเป็นคือ-
อันต้านทาน ในเพราะญาติ ท. ย่อมไม่มี (ดังนี้)
เป็นผู้สำรวจแล้วด้วยศีล (เป็น) ยังหนทาง
อันเป็นที่ไปสู่พระนิพพาน พึ่งให้หมดจดพิเศษ
พลันนั้นเทียว ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า เพื่อความเป็นคืออันต้านทาน คือว่า เพื่อประโยชน์ แก่ความเป็นที่พึ่ง (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **ตาณาย** ดังนี้ ฯ อ.ญาติและบุคคลผู้มีใจดี ท. ผู้เหลือใจ เว้น ซึ่งบุตร ท. ด้วย ซึ่งมารดาและบิดา ท. ด้วย ชื่อว่า **พญธวา** ฯ (อ.อรรถ) ว่า (เมื่อบุคคล) อันความตาย ครอบงำแล้ว (ดังนี้ แห่งบาท แห่งพระคาถา) ว่า **อนุตเกนาธิปนุสส** ดังนี้ ฯ

จริงอยู่ ในกาลอันเป็นไปทั่ว (อ.ปิยชน ท.) มีบุตรเป็นต้น เป็นที่ต้านทาน ด้วยการให้ซึ่งวัตถุมีข้าวและน้ำเป็นต้น ด้วยนั้น เทียว ด้วยการช่วยเหลือซึ่งกิจอันเกิดขึ้นแล้ว ด้วย แม่เป็น ชื่อว่า ย่อมไม่มี เพื่อประโยชน์แก่อันต้านทาน คือว่า เพื่อประโยชน์ แก่อันป้องกัน เพราะความที่แห่งตนเป็นผู้ไม่สามารถ เพื่ออันห้าม ซึ่งความตาย ด้วยอุบาย อะไรๆ ในกาลเป็นที่ตาย, เพราะเหตุนั้น นั้นเทียว (อ.พระดำรัส) ว่า **นตฺถิ ญาติฺสุ ตาณตา** ดังนี้ (อันพระผู้มี พระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.บัณฑิต รู้แล้ว ซึ่งเหตุ นั้น คือว่า อันบัณฑิต นับพร้อมแล้วว่าความที่ (แห่งปิยชน ท.) เหล่านั้น เป็นผู้ไม่สามารถ เพื่ออัน เป็นที่ต้านทาน ของกันและกัน เป็น เป็นผู้สำรวจแล้ว คือว่า เป็นผู้รักษาแล้ว คือว่า เป็นผู้คุ้มครองแล้ว ด้วยปาริสุทธิศีล๔ เป็น ยังหนทาง อันมีองค์๔ อันเป็นที่ไปสู่พระนิพพาน พึ่งให้หมดจดพิเศษ เร็ว เร็ว ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **เอตมตฺถวสฺ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ตทา หิ สตุถา ปฎาจารย์ ตนฺนุตฺตโสภํ ฌตฺวา
“ปฎาจารย์ ปุตตาทโย นาม ปวโรภํ คจฺจนฺตสฺส
ตาณํ วา เสนํ วา ภวิตฺตํ น สกฺโกนฺตฺติ; ตสฺมา วิชฺชมานาปิ
เต น สนฺตฺติเยว; ปณฺทฺติเตน ปน สิลํ วิโสเจตฺวา อตฺตโน
นิพฺพานคามิมคฺคเมว โสเจตฺวํ วฏฺฏมฺหิตฺติ วุตฺวา ธมฺมํ
เทเสนฺโต อีมา คาถา อภาสิ

“น สนฺตฺติ ปุตฺตา ตาณาย, น ปิตา, นปี พญธวา,
อนุตเกนาธิปนุสส นตฺถิ ญาติฺสุ ตาณตา’
เอตมตฺถวสฺ ฌตฺวา ปณฺทฺติโต สิลํ วิโสเจตฺวา
นิพฺพานคฺคมนํ มคฺคํ ขิปฺปเมว วิโสเจยติ.

ตตฺถ “**ตาณายาติ:** ตาณภาวาย ปติฏฺฐานตฺถาย.
พญธวาติ: ปุตฺเต ๑ มาตาปิตโร ๑ จเปตฺวา อวเสสา
ภาตีสฺสุหฺชชา. **อนุตเกนาธิปนุสสาติ:** มรณน
อภิญฺจสฺส.

ปวตฺตยํ หิ ปุตฺตาทโย อนฺนปนาทิตาเนน เจว
อุปปนฺนกิจฺจนิตฺถรณน ๑ ตาณํ หุตฺวาปิ มรณกาเล
เกนฺจึ อุปาเยน มรณํ ปฏิพาหิตฺวํ อสมตฺถตฺถาย
ตาณตฺถาย เสนตฺถาย น สนฺตฺติ นาม; เตเนว
วุตฺตํ “**นตฺถิ ญาติฺสุ ตาณตาติ.**

เอตมตฺถวสฺนติ: เอตํ เตสํ อญฺญมญฺญสฺส
ตาณํ ภวิตฺวํ อสมตฺถภาวสงฺขาตํ การณํ ชานิตฺวา
ปณฺทฺติโต จตฺปาริสฺสุทฺธิสฺสเลนํ สํวโต รกฺขิตฺวา โคปิโต
หุตฺวา นิพฺพานคฺคมนํ อญฺจฺจกิกํ มคฺคํ สีนํ สีนํ
วิโสเจยยาติ อตฺถโก.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.นางปฎาจารย์ ตั้งอยู่เฉพาะ
แล้ว ในโศดาปัตติผล, (อ.ชน ท.) มาก แม่เหล่าอื่น บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยมผล ท.) มีโศดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาวสาน ปฎาจารย์ โศดาปัตติผล ปฎิภูจิ,
อญญะปิ พหู โศดาปัตติผลาทีนิ ปาปุณีสสูติ.

อ.เรื่องแห่งนางปฎาจารย์
(จบแล้ว) ฯ

ปฎาจารย์วตถุ.

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความ
แห่งวรรคอันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยหนทาง
จบแล้ว ฯ

มคฺควคฺควณฺณา นิฏฺฐิตา.

อ.วรรคที่ ๒๐
(จบแล้ว) ฯ

วิสฺติโม วคฺโค.

**๒๑. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยเรื่องเบ็ดเตล็ด
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๒๑. ปกิณณกวจคุณณา

**๑. อ.เรื่องแห่งบุรพกรรมของพระองค์
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑. อตฺตโนปฺพุพกมฺมวตฺตุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภ
ซึ่งบุรพกรรม ของพระองค์ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
มตฺตาสฺสขปริจฺจาคา ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“มตฺตาสฺสขปริจฺจาคาติ อิมํ ธมฺมทฺเสนํ สตฺถา
เวฬุวเน วิหฺรณฺโต อตฺตโน ปุพฺพุพกมฺมํ อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัยหนึ่ง อ.เมืองชื่อว่าไพสาลี
เป็นเมืองมั่งคั่ง เป็นเมืองเจริญรุ่งเรือง เป็นเมืองมีชนมาก เป็นเมือง
มีมนุษย์เกลื่อนกล่นแล้ว ได้เป็นแล้ว ฯ กิ อ.พัน ท. ๗ อันยิ่งด้วยร้อย ๗
แห่งกษัตริย์ ท. นั้นเที่ยว ผู้ทรงกระทำอยู่ ซึ่งความเป็นแห่งพระราช
ตามวาระ ด้วย อ.กษัตริย์ ท. ๗ ด้วย ได้มีแล้ว ในเมืองชื่อว่า
ไพสาลี นั้น ฯ อ.ปราสาท ท. มีประมาณเท่ากันนั้นเที่ยว (ได้มีแล้ว)
เพื่อประโยชน์แก่อันประทับอยู่ (แห่งกษัตริย์ ท.) เหล่านั้น, อ.เรือน
อันประกอบแล้วด้วยยอด ท. มีประมาณเท่ากันนั้นเที่ยว (ได้มีแล้ว)
เพื่อประโยชน์แก่อันประทับอยู่ แห่งกษัตริย์ ท. เหล่านั้น); อ.สวน ท.
มีประมาณเท่ากันนั้นเที่ยว ด้วย อ.สระโบกขรณี ท. (มีประมาณ
เท่ากันนั้นเที่ยว) ด้วย ได้มีแล้ว เพื่อประโยชน์แก่อันประทับอยู่
ในอุทยาน ฯ

เอกสมิ ติ สมเย เวสาลี อิทฺธา อโหสิ ฝิตา พุชฺชา
อาภิณฺณมนุสฺสา. ตตฺถ หิ วาเรน รชฺชํ กโรนฺตานิ
ขตฺติยานํเวว สตฺตสตาภิกาณี สตฺต สหฺสฺसानิ สตฺต จ
ขตฺติยา อเหตุ. เตสํ วสนตฺถาย ตตฺตกาเยว
ปาสาทา, ตตฺตกาเนว กุฎฺฐาคารานิ; อุตฺถยาน
วิหารตฺถาย ตตฺตกาเยว อารามา จ ปุทฺทธรณิโย จ
อเหตุ.

โดยสมัย อื่นอีก (อ.เมืองชื่อว่าไพสาลี) นั้น เป็นเมืองมีภิกษา
อันบุคคลหาได้โดยยาก เป็นเมืองมีข้าวกล้าอันบุคคลหาได้โดยยาก
ได้เป็นแล้ว ฯ อ.มนุษย์ผู้ถึงแล้วซึ่งยาก ท. (ในเมืองชื่อว่าไพสาลี) นั้น
ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาละ ก่อน เพราะโทษคือความหิว ฯ อ.อมนุษย์ ท.
เข้าไปแล้ว สู่มือง เพราะกลิ่น แห่งซากศพ ท. (ของมนุษย์ ท.)
เหล่านั้น อัน อันบุคคลถึงแล้ว (ในที่) นั้น ๆ (อ.มนุษย์ ท.)
มากกว่า ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาละ เพราะอุปัทวะแต่อมนุษย์ ฯ
อ.อหิวตโรค เกิดขึ้นแล้ว แก่สัตว์ ท. เพราะความที่ (แห่งเมืองชื่อว่า
ไพสาลี) เป็นเมืองปฏิกุลด้วยซากศพ (ของมนุษย์ ท.) เหล่านั้น ฯ

สา อปฺเรน สมเยน พุพฺพิทฺธา อโหสิ พุสฺสสุสา.
ตตฺถ ฉาตกโทเสน ปฺสมํ ทฺคฺคตฺตมนุสฺสา กาลมกฺสุ.
เตสํ ตตฺถ ตตฺถ จชฺชิตานํ กุณฺปานํ คนฺเณ อมนุสฺสา
นครํ ปวิสิสุ. อมนุสฺสสุปฺพุทฺทเวเน พุทฺตรา กาลมกฺสุ.
เตสํ กุณฺปนคฺคณฺฐปฏิกุลตฺถาย สตฺตทานํ อหิวตฺกโรโค
อุปฺพุชฺชิตี.

อ.ภัย ท. ๓ คือ อ.ภัยแต่ภิกษาอันบุคคลหาได้โดยยาก
อ.ภัยแต่อมนุษย์ อ.ภัยแต่โรค เกิดขึ้นแล้ว ด้วยประการฉะนี้ ฯ
(อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในนครโดยปกติ ประชุมกันแล้ว กราบทูลแล้ว
กะพระราชว่า ข้าแต่มหาราชาเจ้า อ.ภัย ท. ๓ เกิดขึ้นแล้ว
ในเมือง นี้, ชื่อ อ.ภัย มีอย่างนี้เป็นรูป เป็นภัยไม่เคยเกิดขึ้นแล้ว
ในกาลก่อน (แต่กาล) นี้ เพียงใด แต่อันเวียนรอบแห่งพระราช
ที่ ๗ (ย่อมเป็น), เพราะว่า อ.ภัย มีอย่างนี้เป็นรูป จะไม่เกิดขึ้น
ในกาล แห่งพระราชผู้ทรงตั้งอยู่ในธรรม ท. ดังนี้ ฯ

เอวํ “พุพฺพิทฺทภยํ อมนุสฺสภยํ โรคภยนฺติ ตีณิ
ภยานิ อุปฺพุชฺชิสฺสุ. นครวาสินํ สนฺนิปตฺติวา ราชาณํ
อาหํสุ “มหาราช อิมสมิ นคเร ตีณิ ภยานิ
อุปฺปนฺนนานิ, อิตฺโต ปุพฺเพ ยาว สตฺตมา ราชปฺริวภูฏา
เอวรूपํ ภยํ นาม น อุปฺปนฺนปุพฺพ; ธมฺมิกราชฺชนํ หิ
กาเล เอวรूपํ ภยํ น อุปฺพุชฺชิตีติ.

อ.พระราชชา (ทรงยังราชบุรุษ) ให้กระทำแล้ว ซึ่งการประชุม (แห่งชน ท.) ทั้งปวง ในท้องพระโรง ตรัสแล้วว่า ถ้าว่า อ.ความที่แห่งเรา เป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม มีอยู่ ไซ้ไร, อ.ท่าน ท. จงตรวจดู (ซึ่งโทษ) นั้นเถิด ดังนี้ ฯ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าไพสาลีโดยปกติ ตรวจดูอยู่ ซึ่งประเพณี ทั้งปวง ไม่เห็นแล้ว ซึ่งโทษ อะไรๆ ของพระราชชา กราบทูลแล้วว่า ข้าแต่มหाराชเจ้า อ.โทษ ของพระองค์ ย่อมไม่มี ดังนี้ ปรีชาทันแล้ว ว่า อ.ภัย ของเรา ท. นี้ ฟังถึง ซึ่งอันเข้าไปสงบวิเศษ อย่างไร หนอ แล ดังนี้ ฯ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ภัย ฟังถึง ซึ่งอันเข้าไปสงบวิเศษ) ด้วยพลีกรรม ด้วยอัน บวงสรวง ด้วยอันกระทำซึ่งมงคล ดังนี้ (ในชน ท.) เหล่านั้น หนา (อันชน ท.) บางพวก กล่าวแล้ว, (อ.ชน ท.) กระทำแล้ว ซึ่งวิธี นั้น แม้ทั้งปวง ไม่ได้เอาแล้ว เพื่ออันห้าม ฯ

(อ.ชน ท.) เหล่าอื่น กล่าวแล้ว อย่างนี้ ว่า อ.ครุ ท. ๖ เป็นผู้ มี อำนาจใหญ่ (ย่อมเป็น) (ครั้นเมื่อครุ ท. ๖) เหล่านั้น เป็นผู้ดีกว่า มาแล้ว (ในที่) นี้ (มีอยู่) อ.ภัย ฟังเข้าไปสงบวิเศษ ดังนี้ ฯ (อ.ชน ท.) เหล่าอื่นอีก กล่าวแล้ว ว่า อ.พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จอุบัติแล้ว ในโลก, ก็ (อ.พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์) นั้น เป็นผู้ มีฤทธิ์มาก เป็นผู้ มีอำนาจมาก (เป็น) ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรม เพื่อประโยชน์ เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวง; (ครั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า) พระองค์นั้น เสด็จมาแล้ว (ในที่) นี้ อ.ภัย ท. เหล่านี้ ฟังถึง ซึ่งอันเข้าไปสงบวิเศษ ดังนี้ ฯ

(อ.ชน ท.) แม้ทั้งปวง เพลิดเพลินยิ่งแล้ว ซึ่งคำ (ของชน ท.) เหล่านั้น กล่าวแล้ว ว่า อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น ย่อมประทับอยู่ (ในที่) ไหน หนอ แล ในกาลนี้ ดังนี้ ฯ ก็ ในกาลนั้น ครั้นเมื่ออดีตเป็นที้นำเข้าไปใกล้ซึ่งกาลฝน ตั้งใกล้แล้ว อ.พระศาสดา ประทานแล้ว ซึ่งปัญญา แก่พระราชชาพระนามว่า พิมพิสาร ย่อมประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ฯ

ก็ โดยสมัย นั้น อ.เจ้าลิจฉวี พระนามว่ามหาลี ผู้ทรงบรรลุลแล้ว ซึ่งโสดาปัตติผล กับ ด้วยพระเจ้าพิมพิสาร ในสมาคม ของพระเจ้า พิมพิสาร เป็นผู้ประทับนั่งแล้ว ในสำนัก ของบริษัท นั้น ย่อมเป็น ฯ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าไพสาลีโดยปกติ จัดแจงแล้วซึ่งเครื่อง บรรณาการ อันใหญ่ ส่งไปแล้ว ซึ่งเจ้าลิจฉวีพระนามว่ามหาลีด้วย นั้นเทียว ซึ่งบุตรของปุโรหิต ด้วย (ด้วยคำ) ว่า (อ.ท่าน ท.) ทูลยัง พระราชาพระนามว่าพิมพิสาร ให้ทรงทราบด้วยดีแล้ว จงนำเสด็จมา ซึ่งพระศาสดา (ในที่) นี้ ดังนี้ ฯ

(อ.บุคคล ท. ๒) เหล่านั้น ไปแล้ว ถวายแล้ว ซึ่งเครื่องบรรณาการ แก่พระราชชา (ทูลยังพระราชชา) ให้ทรงทราบแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น ทูลวิงวอนแล้ว ว่า ข้าแต่มหाराชเจ้า (อ.พระองค์ ท.) ขอจงทรง ส่งไป ซึ่งพระศาสดา สู่เมือง ของข้าพระองค์ ท. เถิด ดังนี้ ฯ อ.พระราชชา (ตรัสแล้ว) ว่า อ.ท่าน ท. เทียว จงรู้ (เอง) เถิด ดังนี้ ไม่ทรงรับพร้อมแล้ว ฯ

(อ.บุคคล ท. ๒) เหล่านั้น เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้ว ทูลวิงวอนแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ภัย ท. ๓ เกิดขึ้นแล้ว ในเมืองชื่อว่าไพสาลี, (อ.ภัย ท.) เหล่านั้น ครั้นเมื่อ พระองค์ ท. เสด็จไปแล้ว จักเข้าไปสงบวิเศษ, ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.พระองค์ ท.) ขอจงเสด็จมาเถิด, (อ.เรา ท.) จงไปกันเถิด ดังนี้ ฯ

ราชา สณฺฑาคาเร สพุเพสิ สนนิปาติ กาเรตวา “สเจ เม ธมฺมิกภาโว อตุถิ, ตํ วิจินฺถาติ อาห. เวสาลีวาสิโน สพุพํ ปเวถิ วิจินฺนตา ญญโย กญฺจิ โทสิ อทิสฺวา “มหाराช นตฺถิ เต โทโสติ วตฺวา “กถนฺนุ โข อิทํ อมฺหากํ ภยํ วุปลสมํ คจฺเจยฺยาติ มนฺตยีสฺส. ตตฺถ เอกจฺเจหิ “พลิกฺกเมเน อายาจนาย มงฺคลกิริยาติ วุตฺเต, สพุพมฺปิ ตํ วิธิํ กตฺวา ปฏิพาหิตุํ นาสกฺขีสฺส.

อญฺเณ เอวมาหิสฺส “อ สตุถาโร มหानุภาวา, เตสฺส อธิคตมตฺเตสฺส, ภยํ วุปลสมเยยฺยาติ. อปเร “สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก อูปฺปนฺโน, โส หิ ภควา สพุพสตุตฺถิตาย ธมฺมํ เทเสสิ มหิทฺธิโก มหानุภาโว; ตสมฺมิ อธิคเต, อิมานิ ภยานิ วุปลสมํ คจฺเจยฺยุนฺติ อาหิสฺส.

เตสิ วจฺนํ สพุเพปิ อภินฺนุตฺวา “กหํ นุ โข โส ภควา เอตฺรหิ วิหฺรตีติ อาหิสฺส. ตทา ปน สตุถา อูปกฺกุสฺยาช วสฺสฺสนายิกาย ญญโย พิมฺพิสารสฺส ปฏิญฺญํ ทตฺวา เวฬุเว วิหฺรติ.

เตน จ สมเยน พิมฺพิสารสฺส สมากเม พิมฺพิสारेณ สพุทฺธิ โสตาปตฺติผลํ ปตฺโต มหาลี นาม ลิจฺฉวี ตสฺสํ ปริสาย สนนฺเตโก นิสินฺโน โหติ. เวสาลีวาสิโน มหนฺตํ ปณฺณาการิํ สพุเชตฺวา “ราชานํ พิมฺพิสาริํ สบฺบวาเปตฺวา สตุถาริํ อธิ อานเถาติ มหาลีญฺเจว ลิจฺฉวี ปุโรหิตปฺตฺตญฺจ ปหิถิสฺส.

เต คนฺตฺวา ญญโย ปณฺณาการิํ ทตฺวา ตํ ปวตฺตี นิเวเตตฺวา “มหाराช สตุถาริํ อมฺหากํ นคริํ เปเสธาติ ยาจีสฺส. ราชา “ตฺมฺเหว ชานาธาติ น สมฺปฏิจฺฉิ.

เต ภควนฺตํ อูปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา ยาจีสฺส “ภนฺเต เวสาลิยํ ตีถิ ภายานิ อูปฺปนฺนานิ, ตานิ, ตฺมฺเหสฺส คเตสฺส, วุปลสมฺสนฺติ, เอถ ภนฺเต, คจฺจมาติ.

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งคำ (ของบุคคล ท. ๒) เหล่านั้น ทรงรำพึงอยู่ ทรงทราบแล้วว่า ครั้นเมื่อรัตนสูตร (อันเรา) กล่าวแล้ว ในเมืองชื่อว่าไพสาลี, (อ.อาชญา) อันเป็นไปด้วยอันรักษาทั่ว จักแผ่ไป ตลอดแดนแห่งโกฏิ แห่งจักรวาล ท., ในกาลเป็นที่สุด ลงรอบแห่งพระสูตร อ.อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม จักมี แก่พื้นแห่ง สัตว์มีปราณ ท. ๘๔, อ.ภย ท. เหล่านั้น จักเข้าไปสงบวิเศษ ดังนี้ ทรงรับพร้อมแล้ว ซึ่งคำ (ของบุคคล ท. ๒) เหล่านั้น ๕

อ.พระราชา พระนามว่าพิมพิสาร ทรงสดับแล้ว ว่า ได้ยินว่า อ.อันเสด็จเข้าไปสู่เมืองชื่อว่าไพสาลี อันพระศาสดา ทรงรับพร้อมแล้ว ดังนี้ (ทรงยังราชบุรุษ) ให้กระทำแล้ว ซึ่งอันป่าวร้อง ในเมือง เสด็จ เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ทูลถามแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ อ.อันเสด็จเข้าไปสู่เมืองชื่อว่าไพสาลี (อันพระองค์ ท.) ทรงรับ พร้อมแล้ว หรือ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า คุณก่อนมหาบพิตร ขอบถวาย พระพร (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว, กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าอย่างนั้น อ.พระองค์ ท. (ทรงยังกาล) จงให้มาเถิด, อ.หม่อมฉัน จักตระเตรียม ซึ่งหนทาง ก่อน ดังนี้ (ทรงยังราชบุรุษ) ให้กระทำแล้ว ซึ่งแผ่นดินมีโยชน์ ๕ เป็นประมาณ ในระหว่าง แห่งเมืองชื่อว่าราชคฤห์ ด้วย แห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา ด้วย ให้เป็นธรรมชาติเสมอ ทรงตระเตรียมแล้ว ซึ่งวิหาร ในโยชน์ๆ กราบทูลแล้ว ซึ่งกาลเป็นที่เสด็จไป แก่พระศาสดา ๕

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา เสด็จดำเนินไปแล้ว สู่หนทาง กับ ด้วยรอยแห่งภิกษุ ท. ๕ ๕ อ.พระราชา ทรงยังราชบุรุษ ให้ไปรยลงแล้ว ซึ่งดอกไม้ ท. อันมีสี ๕ โดยถ่วงแถว (ในที่) มีเขาเป็นประมาณ ในระหว่างแห่งโยชน์ๆ (ทรงยังราชบุรุษ) ให้ยกขึ้นแล้ว (ซึ่งวัตถุ ท.) มีธงชัยและธงแผ่นผ้าและต้นกล้วยเป็นต้น (ทรงยังราชบุรุษ) ให้ทรงไว้แล้ว ซึ่งเศวตฉัตร ท. ๒ กระทำ ให้เป็นฉัตรและฉัตรซ้อน แก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งเศวตฉัตร คันหนึ่งๆ แก่ภิกษุ รูปหนึ่งๆ ผู้เป็นไปกับด้วยบริวาร ทรงกระทำอยู่ ซึ่งการบูชา (ด้วยสักการะ ท.) มีดอกไม้อะของหอมเป็นต้น ทูลยังพระศาสดา ให้ประทับอยู่แล้ว ในวิหาร แห่งหนึ่งๆ ถวายแล้ว ซึ่งมหาทาน ท. ทรงยังพระ ศาสดา ให้เสด็จถึงแล้ว ซึ่งฝั่ง แห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา โดยวัน ท. ๕ ทรงประทับอยู่ ซึ่งเรือ (ในที่) นั้น ทรงส่งไปแล้ว ซึ่งข่าวสาสน์ (แก่ชน ท.) ผู้มีอันอยู่ในเมืองชื่อว่าไพสาลีเป็นปกติ ว่า (อ.ชน ท.) ผู้มีอันอยู่ในเมืองชื่อว่าไพสาลีเป็นปกติ ตระเตรียมแล้ว ซึ่งหนทาง จงกระทำ ซึ่งอันต้อนรับ แก่พระศาสดา เถิด ดังนี้ ๕

อ.ชน ท. เหล่านั้น (คิดกันแล้ว) ว่า อ.เรา ท. จักกระทำ ซึ่งการบูชาอันคุณด้วย ๒ ดังนี้ (ยังกันและกัน) ให้กระทำแล้ว ซึ่งแผ่นดินมีโยชน์ ๓ เป็นประมาณ ในระหว่างแห่งเมืองชื่อว่า ไพสาลี ด้วย แห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา ด้วย ให้เป็นธรรมชาติเสมอ จัดแจงแล้ว ซึ่งฉัตรและฉัตรซ้อน ท. ด้วยเศวตฉัตร ท. ๔ แก่พระผู้มี พระภาคเจ้า ด้วยเศวตฉัตร ท. ๒ ๒ แก่ภิกษุ รูปหนึ่งๆ กระทำอยู่ ซึ่งการบูชา มาแล้ว ได้ยินแล้ว ที่ฝั่ง แห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา ๕

สตถา เตสํ วจันํ สุตฺวา อวาชฺชนฺโต “เวสาลียํ รตนํ สุตฺเต วุตฺเต, สารกฺขา จกฺกวา พานํ โภจฺจิสฺส สหสฺสํ ผริสฺสตี, สุตฺตปริยสฺสานํ จตฺราสตีตฺยา ปาณสฺส สหสฺสํ ฐมฺมาภิสฺสโม ภวิสฺสตี, ตานิ ภยานิ วุปฺสมิสฺส สุตฺตีติ ญตฺวา เตสํ วจันํ สมฺปฺปฺยจฺจติ.

ราชา พิมพิสารो “สตथा गिर वेसालिकम्भं सम्प्राज्जितनुति सुत्वा नक्रे षेसन् गारेत्वा स्तथा उप्सगमित्वा “किं गन्ते वेसालिकम्भं सम्प्राज्जितनुति प्राज्जित्वा, “आम महाराजाति वुत्ते, “तेनहि गन्ते आकमेत्, तव मकुं प्रियात्सुसामिती वत्त्वा राक्षससु ज कुकाय ज अनुत्ते प्रयुज्येयन्गुमी स्मं गारेत्वा येसने येसने विहारं प्रियात्तेत्वा स्तथु कमनालं आरेजेत्ति.

อถ สตฺถา ปญฺจहि ภิกฺขุสฺส เตหิ สทฺธิ มकुํ ปฏิปชฺชติ. ราชา येชนนฺตเร येชนนฺตเร ชนฺนุกมตฺเต โอิธินา ปญฺจวณฺณานิ ปุปฺพานิ โอภฺราเปตฺวา ฐชปตาทกทฺทลฺลิตฺวาทีนํ อุตฺสสาเปตฺวา ภควโต จตฺตาทิจตฺตํ กตฺวา เทว เสตฺจจตฺตทานิ เอเกกฺสฺส ภิกฺขุโน เอกเมกํ เสตฺจจตฺตํ อุตฺธาเรตฺวา สปริวารो ปุปฺฝคฺคฺคาทีนํ ปุชฺชํ กโรนฺโต สุตฺถารํ เอเกกฺสฺมี วิหารे วสาเปตฺวา มหาทานานิ ทตฺวา ปญฺจहि ทิวเสหิ คฺงคาคีรํ ปาเปตฺวา ตตฺถ นาวํ อลงฺกโรนฺโต เวสาลิกานํ สาสนํ เปเสत्ติ “มकुํ प्रियात्तेत्वा स्तथु प्राज्जुकम्भं गโรนฺตุตี.

เต “ทฺวิคฺคฺนํ ปุชฺชํ ภริสฺสามาตี เวสาลิยา จ कुकाय ज अनुत्ते ति येसन्गुमी स्मं गारेत्वा भक्वतो जत्तुหิ เสตฺจจตฺเตหิ เอเกกฺสฺส ภิกฺขุโน ทฺวึหิ ทฺวึหิ เสตฺจจตฺเตหิ จตฺตาทิจตฺตानि สทฺชत्तेत्वा ปุชฺชํ गुमाना आकनुत्त्वा कुकाय तीरे अगुञ्जु.

อ.พระเจ้าพิมพิสาร (ทรงยังราชบุรุษ) ให้ชานนแล้ว ซึ่งเรือ ท. ๒ (ทรงยังราชบุรุษ) ให้กระทำแล้ว ซึ่งประจำ (ทรงยังราชบุรุษ) ให้ประดับแล้ว (ด้วยสักการะ ท.) มีพวงแห่งดอกไม้เป็นต้น (ทรงยังราชบุรุษ) ให้ปลูลาดแล้ว ซึ่งพุทธอาสน์ อันเป็นวิหาร แห่งรัตนทั้งปวง ๕

อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับนั่งแล้ว (บนพุทธอาสน์) นั้น ๕ แม้ อ.ภิกษุ ท. ขึ้นเฉพาะแล้ว สูเรือ นั่ง แวดล้อม แล้ว ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ๕ อ.พระราชา เสด็จไปตามอยู่ ทรงข้ามลงแล้ว ผู้นำ มีพระศอเป็นประมาณ กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า จะเสด็จมา เพียงใด, อ.หม่อมฉัน จักอยู่ที่ฝั่งแห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา (ในที่) นั้นนัยเดียว เพียงนั้น ดังนี้ ทรงส่งไปแล้ว ซึ่งเรือ เสด็จกลับแล้ว ๕

อ.พระศาสดา เสด็จไปแล้ว ในแม่น้ำชื่อว่าคงคา ลั่นหนทางไกล มีโยชน์เป็นประมาณ เสด็จถึงแล้ว ซึ่งแดน (ของชน ท.) ผู้มีอันอยู่ในเมืองชื่อว่าไพสาลีเป็นปกติ ๕ อ.เจ้าลิจฉวี ท. ทรงต้อนรับแล้ว ซึ่งพระศาสดา เสด็จเข้าไปแล้ว ผู้นำ มีพระศอเป็นประมาณ ทรงนำเข้าไปแล้ว ซึ่งเรือ ผู้นำ ทูลยังพระศาสดา ให้เสด็จข้ามลงแล้ว จากเรือ ๕

ครั้งเมื่อฝั่งแห่งแม่น้ำ เป็นที่ลึกกว่า อันพระศาสดา เสด็จข้าม ขึ้นแล้ว ทรงเหยียบแล้วนั้นนัยเดียว (มีอยู่), อ.มหาเมฆ ตั้งขึ้นแล้ว ยังฝนไปกษพรพรข ให้ตกแล้ว ๕ อ.นำ ท. มีเข้าเป็นประมาณและมีเข้าอันเป็นประมาณและมีสะเอวเป็นประมาณเป็นต้น (ในที่ ท.) ทั้งปวง ไหลไปอยู่ ยังซากศพทั้งปวง ท. ให้เข้าไปแล้ว ในแม่น้ำชื่อว่าคงคา ๕ อ.ส่วนแห่งแผ่นดิน เป็นส่วนหมดจกรอบแล้ว ได้เป็นแล้ว ๕

อ.เจ้าลิจฉวี ท. ทูลยังพระศาสดา ให้ประทับอยู่แล้ว ในโยชน์๗ ถวายแล้ว ซึ่งมหาทาน ท. ทรงกระทำอยู่ ซึ่งการบูชา อันคุณด้วย ๒ นำเสด็จไปแล้ว สูเมืองชื่อว่าไพสาลี โดยวัน ท. ๓ ๕ อ.ท้าวสักกะ ผู้พระราชาแห่งเทพ ผู้อันหมู่แห่งเทพแวดล้อมแล้ว ได้เสด็จไปแล้ว ๕

อ.อมนุษย์ ท. หันไปแล้ว โดยมาก เพราะอันประชุมแห่งเทวดา ท. ผู้มีศักดิ์ใหญ่ ๕ อ.พระศาสดา ประทับยืนแล้ว ณ ประตูแห่งเมือง ในเวลาเย็น ตรัสเรียกมาแล้ว ซึ่งพระเถระ ชื่อว่าอานนท (ด้วยพระดำรัส) ว่า ดูก่อนอานนท (อ.เธอ) เรียบเอาแล้ว ซึ่งรัตนสูตร นี้ เทียบไปอยู่ กับ ด้วยพระกุมารของเจ้าลิจฉวี ท. จงกระทำ ซึ่งพระปริตร ในระหว่าง แห่งกำแพง ท. ๓ ในเมืองชื่อว่าไพสาลี ดังนี้ ๕

พิมพิสารโ เทว นาวา สงฆาญตวา มณฺฑป กาทเวตวา ปุพฺพทามาทีหิ อลงฺการาเปตวา สพุพฺพตณมยํ พุทฺธาสนํ ปญฺญาเปสิ.

ภควา ตสฺมี นิสฺสีทิ. ภิกฺขุปี นาวํ อภิวฺหิตฺวา ภควนฺตุํ ปริวารेतฺวา นิสฺสีทิสฺสุ. ราชชา อญฺจจฺจฺนฺโต คลฺปฺปมาณํ อุกทํ โอตริตฺวา “ยาว ภาเนเต ภควา อาคจฺจติ, ตาวาหํ อิวเว คจฺจคตฺตีเร วสิสฺสามิตฺติ วตฺวา นาวํ อญฺโยเซตฺวา นิวตฺติ.

สตฺถา โยชนมตฺตํ อทฺธานํ คจฺจคาย คนฺตฺวา เวสาลิกานํ สิมํ ปาปุณฺนิ. ลิจฺฉวิริชานโน สตฺถารํ ปจฺจคฺคฺนฺตฺวา คลฺปฺปมาณํ อุกทํ ปวิสิตฺวา นาวํ ตีรํ อฺปนฺตฺวา สตฺถารํ นาวาโต โอตารยฺสิสฺสุ.

สตฺถารา อุตฺตริตฺวา นทีตีเร อุกกนฺตมตฺเตเวว, มหาเมโฆ อญฺจฺหิตฺวา ปุทฺทชวรสฺสํ วสิสฺสิ. สพุพฺพตฺถ ชนฺนุกปฺปมาณอฺรฺรูปฺปมาณกฺกิปฺปมาณาทีนํ อุกทานํ สนนฺทฺตานํ สพุพฺพกฺณฺปานํ คจฺจคายํ ปเวสยฺสิสฺสุ. ปริสฺสุทฺโธ ภูมิกฺภาโค อโหสิ.

ลิจฺฉวิริชานโน สตฺถารํ โยชนเน โยชนเน วสาเปตฺวา มหาทานานํ ทตฺวา ทฺวิคฺคฺนํ ปุชฺชํ กโรนฺตฺวา ตีหิ ทิวเสหิ เวสาลี นยฺสิสฺสุ. สกฺโก เทวราชา เทวคณฺปวิภูโต อคมาสิ.

มเสฏฺกฺขานํ เทวตานํ สนนฺปิปาเตน อมฺนฺสฺสา เยภฺยเยน ปลายฺสิสฺสุ. สตฺถา สาเย นคฺรทฺวาเร จตฺวา อานนฺทฺตฺเถรํ อามนฺเตสิ “อิมํ อานนฺทฺ รตนฺสฺตฺตํ อฺคฺคฺคฺนฺทิตฺวา ลิจฺฉวิริชานโน สพุทฺธิ วิจฺจฺนฺโต เวสาลียํ ตินฺนฺถํ ปาการานํ อญฺตเร ปริตฺตํ กโรหิตฺติ.

อ.พระเถระ เรียนเอาแล้ว ซึ่งรัตนสูตร อัน อันพระศาสดา
ประทานแล้ว ถือเอา ซึ่งน้ำ ด้วยบาตรอันเป็นวิการแห่งหิน ของพระ
ศาสดา ยืนแล้ว ณ ประตูแห่งเมือง, ระลึกถึงแล้ว ซึ่งพระพุทธคุณ ท.
เหล่านี้ แม่ทั้งปวง คือ ซึ่งบารมี ท. ๓๐ ถ้วน คือ อ.บารมี ท. ๑๐
อ.อุบารมี ท. ๑๐ อ.ปรมัตถบารมี ท. ๑๐ ซึ่งมหาปริจาค ท. ๕
ซึ่งจริยา ท. ๓ คือ อ.โลกัตถจริยา อ.ญาคัตถจริยา อ.พุทธัตถจริยา
ซึ่งอันเสด็จก้าวลงสู่พระกรรม ในภพมีในภายหลัง ซึ่งการประสูติ ซึ่ง
อันเสด็จออกเพื่อคุณอันยิ่ง ซึ่งอันทรงประพุดิซึ่งความเพียร ซึ่ง
อันทรงชนะวิเศษซึ่งมาร ซึ่งอันทรงรู้ตลอดซึ่งพระสัพพัญญุตญาณ
ที่บัลลังก์เป็นที่ตรัสรู้ ซึ่งอันทรงยังธรรมจักรให้เป็นไปทั่ว
ซึ่งโลกุตระธรรม ท. ๘ ของพระตถาคตเจ้า จำเดิม แต่ความเพียร
เป็นเครื่องตั้งไว้ก่อน เข้าไปแล้ว สู่เมือง เทียว กระทำอยู่ แล้ว
ซึ่งพระปริตร ในระหว่างแห่งกำแพง ท. ๓ ตลอดราตรีมียาม ๓
เป็นประมาณ ฯ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ยงฺกิญฺจิ ดังนี้เป็นต้น เป็นคำสักว่า
(อันพระเถระ) นั้น กล่าวแล้วนั้นเทียว (มีอยู่), อ.น้ำ อัน อันพระเถระ
ตัดไปแล้ว ในเบื้องบน ตกแล้ว ในเบื้องบน แห่งอมมนุษย์ ท. ๕

อ.หยาดแห่งน้ำ ท. รวากะ อ.เทริดอันเป็นวิการแห่งเงิน ท.
พุ่งขึ้นไปแล้ว ในอากาศ ตกแล้ว ในเบื้องบน แห่งมนุษย์ท.
ผู้เป็นไข้ จำเดิม แต่อันกล่าวซึ่งคาถา ว่า ยานีธ ฎทานิ ดังนี้เป็นต้น ฯ
อ.มนุษย์ ท. มีโรคอันเข้าไปสงบวิเศษแล้ว ในขณะนั้นนั้นเทียว
ลุกขึ้นแล้ว แวดล้อมแล้ว ซึ่งพระเถระ ฯ

ก อ.อมมนุษย์ ท. ผู้ อันหยาดแห่งน้ำ ท. ถูกต้องแล้ว ฯ ไม่หนี
ไปอยู่ ในกาลก่อน ผู้อาศัยแล้ว (ซึ่งที่ ท.) มีกองแห่งหยากเยื่อและ
ส่วนแห่งฝาเป็นต้น หนีไปแล้ว โดยประตู นั้น ๆ จำเดิม แต่บท ว่า
ยงฺกิญฺจิ ดังนี้เป็นต้น อันพระเถระ กล่าวแล้ว ฯ อ.ประตู ท. เป็น
ที่ไม่มีโอกาส ได้เป็นแล้ว ฯ (อ.อมมนุษย์ ท.) เหล่านี้ ไม่ได้อยู่
ซึ่งโอกาส ทำลายแล้ว ซึ่งกำแพง หนีไปแล้ว ฯ อ.มหาชน เข้าไป
ไล่ทาแล้ว ซึ่งท้องพระโรง ในท่ามกลางแห่งเมือง ด้วยของหอม
ทั้งปวง ท. ผูกแล้ว ซึ่งเพดาน อันงดงามด้วยเครื่องประดับ
มีดาวอันเป็นวิการแห่งทองเป็นต้น ในเบื้องบน ปลูกแล้ว
ซึ่งพุทธอาสน์ นำเสด็จมาแล้ว ซึ่งพระศาสดา ฯ

อ.พระศาสดา ประทับนั่งแล้ว บนอาสนะอันบุคคลปลูกแล้ว ฯ
แม่ อ.หมู่แห่งภิกษุ แม่ อ.หมู่แห่งเจ้าลิจฉวี นั่งแวดล้อมแล้ว
ซึ่งพระศาสดา ฯ แม่ อ.ท้าวสักกะ ผู้พระราชแห่งเทพ ผู้อันหมู่
แห่งเทพแวดล้อมแล้ว ไปประทับยืนแล้ว ในโอกาส อันสมควร ฯ
แม่ อ.พระเถระ เทียวไปตามลำดับแล้ว ตลอดเมืองทั้งสี่
มาแล้ว กับ ด้วยมหาชน ผู้มีโรคอันเข้าไปสงบวิเศษ ถวายบังคม
แล้ว ซึ่งพระศาสดา นั่งแล้ว ฯ

เถโร สตถารา ทินฺนํ รัตนสูตรํ อุกคณฺหิตฺวา
สตฺถุ เสลมยปฺตฺเตน อุทกํ อาทาย นครทฺวาเร
จฺโิต, ปณฺิธานโต ปฏฺุจาย ตถาคตฺตฺส “ทส ปารมฺิโย
ทส อุปปารมฺิโย ทส ปรมตฺถปารมฺิโยติ สมตฺีส
ปารมฺิโย ปญฺจ มหาปริจฺจาคเ “โลกตฺถจริยา
ณาคตฺถจริยา พุทฺธตฺถจริยาติ ติสฺโส จริยาโย
ปจฺฉิมภเว คพฺภาวกฺกนฺตี ชาตี อภินิฏฺขมนํ
ปธานจฺริยํ โพิปลฺลลฺงเก มารวิชฺขยํ สพฺพญฺญตฺตฺวาณมฺป-
ปฏิวเร ธิมฺมจกฺกปฺวตฺตฺนํ นว โลกตฺถตรมฺเมติ
สพฺพเพปิเม พุทฺธคฺเณ อาวชฺชิตฺวา นครํ ปวิสิตฺวา
ติยามรตฺตี ติสฺส ปาการนฺตเรสุ ปริตฺตํ กโรนฺโต วิจฺริ-
เตน “ยงฺกิญฺจิ ตฺวตฺตมตฺเตยว, อุทฺธํ ชิตฺตํ อุทกํ
อมนุสฺसानํ อุปริ ปติ.

“ยานีธ ฎทานีติ คาคากถนโต ปฏฺุจาย
รชตฺวฏฺ์สกา วิย อุทกพิณฺฑุณี อากาเส อุกคณฺหิตฺวา
คิลานานํ มนุสฺसानํ อุปริ ปตฺีสุ. ตาวเทว วุปฺสนฺตโรคา
มนุสฺสา อฏฺุจาย เถโร ปริวาระสุ.

“ยงฺกิญฺจิ ตฺวตฺตปทโต ปฏฺุจาย ปน อุทกมุสิเตหิ
มฺฎฺุจสา มฺฎฺุจสา ปุพฺเพ อปฺลายนฺตฺวา สงฺการกฺกมฺิตฺติ-
ปเทสาทีนํ นิสฺสิตฺวา อมนุสฺสา เตน เตน ทฺวาเรน
ปฺลายุสุ. ทฺวารานํ อโนกาसानํ อเหตุสุ. เต โอากสฺ
อลกนฺตฺวา ปาการํ ภินฺทิตฺวา ปฺลายุสุ. มหาชน
นคฺรมชฺเชม สณฺุจาคารํ สพฺพคฺนฺเเทหิ อุปลิมฺปิตฺวา
อุปริ สฺวณฺณตฺวาทวิจฺจิตฺตํ วิตฺวานํ พนฺธิตฺวา
พุทฺธาสนํ ปญฺญาเปตฺวา สตฺถารํ อาเนสิ.

สตฺถา ปญฺญตฺตฺวาเสเน นิสฺสีทิ. ภิกฺขุสงฺฆมฺปิ
ลิจฺจวคฺคเณปิ สตฺถารํ ปริวาระตฺวา นิสฺสีทิ. สกฺโกปิ
เทวราชา เทวคณฺปริวฺโต ปฏฺิฐเป โอากาเส อฏฺุจาสฺ.
เถโรปิ สกฺลนคฺริ อนฺุวิจฺริตฺวา วุปฺสนฺตโรเคน
มหาชนเนน สทฺธิ อาคณฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา นิสฺสีทิ.

อ.พระศาสดา ทรงแลดูแล้ว ซึ่งบริษัท ได้ตรัสแล้ว ซึ่งรัตนสูตร นั้นนั่นเทียว ฯ ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อันรู้ตลอดเฉพาะ ซึ่งธรรม ได้มีแล้ว แก่พันแห่งสัตว์มีปราณ ท. ๘๔ ฯ (อ.พระศาสดา) ทรงแสดงแล้ว ซึ่งรัตนสูตร นั้นนั่นเทียว ตลอดวัน ๗ คือ แม้ในวันรุ่งขึ้น แม้ในวันรุ่งขึ้น อย่างนี้, ทรงทราบแล้ว ซึ่งความที่ แห่งภัย ทั้งปวง ท. เป็นภัยเข้าไปสงบวิเศษแล้ว ตรัสเตือนแล้ว ซึ่งหมู่แห่ง เจ้าลิจฉวี เสด็จออกไปแล้ว จากเมืองชื่อว่าไพสาลี ฯ

อ.เจ้าลิจฉวี ท. กระทำอยู่ ซึ่งสักการะ อันคุณด้วย ๒ นำเสด็จ ไปแล้ว ซึ่งพระศาสดา สู้ฝั่งแห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา โดยวัน ท. ๓ อีก ฯ อ.นาคราช ท. ผู้บังเกิดแล้ว ในแม่น้ำชื่อว่าคงคา คิดกันแล้วว่า อ.มนุษย์ ท. ย่อมกระทำ ซึ่งสักการะ แก่พระตถาคตเจ้า, อ.เรา ท. จะกระทำ ซึ่งอะไร หนอ ดังนี้ ฯ

(อ.นาคราช ท.) เหล่านั้น เนมิตแล้ว ซึ่งเรือ ท. อันเป็นวิหาร แห่งทองและเงินและแก้วมณี จัดตั้งแล้ว ซึ่งบัลลังก์ ท. อันเป็น วิหารแห่งทองและเงินและแก้วมณี กระทำแล้ว ซึ่งน้ำ อันดาดาย แล้วด้วยดอกปทุมอันมีสี ๕ ทูลวิงวอนแล้ว ซึ่งพระศาสดา เพื่อประโยชน์แก่อันเสด็จขึ้นเฉพาะ สู่เรือ ของตน ฯ ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.พระองค์ ท.) ขอจงทรงกระทำ ซึ่งอันทรง อนุเคราะห์ แม่แก่ข้าพระองค์ ท. เกิด ดังนี้ ฯ

อ.มนุษย์ ท. ด้วย อ.นาค ท. ด้วย ย่อมกระทำ ซึ่งการบูชา แก่พระตถาคตเจ้า ฯ อ.เทวดาทั้งปวง ท. กระทำ ซึ่งเทพผู้ดำรงอยู่ที่ภาคพื้น ท. ให้เป็นต้น เพียงใด แต่พรหมโลกชื่อว่าอกนิฐุระ กระทำแล้ว ซึ่งสักการะ (ด้วยความคิด) ว่า อ.เรา ท. จะกระทำ ซึ่งอะไร หนอ ดังนี้ ฯ ในมนุษย์และอมมนุษย์ ท. เหล่านั้นหนา อ.นาค ท. ยกขึ้นแล้ว ซึ่งฉัตรและฉัตรซ้อน ท. อันประกอบแล้ว ด้วยโยชน์ ฯ

อ.ฉัตรและฉัตรซ้อน ท. เป็นฉัตร (อันมนุษย์และอมมนุษย์ ท.) คือ อ.นาค ท. ในภายใต้ อ.มนุษย์ ท. บนพื้นแห่งแผ่นดิน อ.เทวดา ผู้ดำรงอยู่ที่ภาคพื้น ท. (ในสวน ท.) มีต้นไม้และกอไม้และภูเขา เป็นต้น อ.เทวดาผู้ดำรงอยู่ในอากาศ ท. ในอากาศเป็นที่เห็น ซึ่งรูปในระหว่าง ให้ยกขึ้นแล้ว กระทำ ซึ่งภพแห่งนาค ให้เป็นต้น เพียงใด แต่พรหมโลก โดยที่สุตรอบแห่งจักรวาล ได้เป็นแล้ว ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อ.ธง ท. (ได้มีแล้ว) ในระหว่างแห่งฉัตร ท., อ.ธงแผ่นผ้า ท. (ได้มีแล้ว) ในระหว่างแห่งธง ท., อ.สักการะมีพวงแห่งดอกไม้และ จูณเป็นเครื่องอบและธูปเป็นต้น ได้มีแล้ว ในระหว่าง ฯ (แห่งธง ท.) เหล่านั้น ฯ อ.เทพบุตร ท. ผู้ประดับเฉพาะแล้วด้วยเครื่องอลังการ ทั้งปวง ถือเอาแล้ว ซึ่งเพศแห่งบุคคลผู้เล่นซึ่งมหรสพ เทียวป่าว ร้องอยู่แล้ว ในอากาศ ฯ

ได้ยินว่า อ.สมาคม ท. ๓ นั้นเทียว คือ อ.สมาคมในเพราะ ยมกปาฏิหารีย์ อ.สมาคมในเพราะอันเสด็จลงจากเทวโลก อ.สมาคมในเพราะอันเสด็จลงสู่แม่น้ำชื่อว่าคงคานี้ เป็นสมาคมใหญ่ ได้เป็นแล้ว ฯ

สตถา ปริสั โอโลเกตวา ตเทว รัตนสูตรต์ อภาสิ. เทสนาวสาเน จตุราสีติยา ปาณสทสุสานั ธมฺมาภิสมโย อโหสิ. เอว “ปุณทิวเสปี ปุณทิวเสปีติ สตฺตาทั ตเทว รัตนสูตรต์ เทเสตฺวา สพฺพภยานั วุสสนฺตภาวึ ฌตฺวา ลิจฺจวิคณึ อามนฺเตตฺวา เวสาลิโต นิฏฺขมิ.

ลิจฺจวิราชาโน ทฺวิคณึ สกฺกาโร กโรนฺตา ปุณ ตีหิ ทิวเสหิ สตฺถาโร คจฺจคตโร นยีสฺส. คจฺจคย นิพฺพตฺตนา นาคราชาโน จินฺตยีสฺส “มนุสฺสา ตถาคตฺสฺส สกฺกาโร กโรนฺติ, มยึ ก็ นุ กโรมาติ.

เต สุวณฺณรชตมณิมา นาวาโย มาเปตฺวา สุวณฺณรชตมณิมาเย ปลฺลงฺเก ปญฺญาเปตฺวา ปญฺจวณฺณปทุมสฺสยฺจณฺนํ อุกกั กตฺวา “ภนฺเต อมฺหากปิ อนฺนุคฺคหึ กโรถาติ อตฺตโน อตฺตโน นาวั อภิวรฺหนตฺถาย สตฺถาโร ยาจิสฺส.

มนุสฺสา จ นาคา จ ตถาคตฺสฺส ปุชฺชึ กโรนฺติ. “มยึ ก็ นุ กโรมาติ ภูมฺมฏฺฐกเทเว อาทิ กตฺวา ยาว อกนิฏฺฐพฺรหฺมโลกา สพฺพเทเวตา สกฺกาโร กโรสฺส. ตตฺถ นาคา โยชนิกานิ ฌตฺตาทิฌตฺตานิ อุกฺขิปีสฺส.

เอว ภูฏฺสา นาคา ภูมิตฺเล มนุสฺสา รุกฺขคจฺจ อปฺพตฺตาทิสฺส ภูมฺมฏฺฐกเทเวตา อนฺตลิกฺเข อากาสมฺมฏฺฐก เทเวตาทิ นาคภวานิ อาทิ กตฺวา จกฺกวาพิปริยญฺเตน ยาว พฺรหฺมโลกา ฌตฺตาทิฌตฺตานิ อุตฺตสาปิตานิ อเหตุสฺส.

ฌตฺตุนฺตเรสฺส ธฺชา, ธฺชนฺตเรสฺส ปตฺตภา, เตสึ อนฺตรนฺตรธา ปุพฺพทามวาสจฺจญฺณฐฺปาทิสกฺกาโร อโหสิ. สพฺพาลงฺการปฏิมณฺฑิตา เทวปฺตฺตา ฌณฺเวสึ คเหตุวา อุกฺโขสยมานา อากาเส วิจิรฺส.

ตโยเอว กิร สมาคมา มหนฺตธา อเหตุสฺส “ยมกปาฏิหาริยสมาคโม เทโวโรหนสมาคโม อญึ คจฺโคโรหนสมาคโมติ.

แม้ อ.พระเจ้าพิมพิสาร ทรงจัดแจงแล้ว ซึ่งสักการะ อันคุณด้วย ๒ แต่สักการะอันเจ้าลิจฉวี ท. ทรงกระทำแล้ว ได้ประทับยืนแล้ว ทอดพระเนตรอยู่ ซึ่งอันเสด็จมา แห่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ที่ฝั่งอื่น ๆ อ.พระศาสดา ทรงแลดูแล้ว ซึ่งการบริจาต อันใหญ่ ของพระราชชา ท. ในข้าง ท. ทั้ง ๒ ของแม่น้ำชื่อว่าคงคา ด้วย ทรงทราบแล้ว ซึ่งอภัยาศัย (ของอมนุษย์ ท.) มีนาคเป็นต้น ด้วย ทรงนรมิตแล้ว ซึ่งพระพุทธรูปหนึ่ง มีรอยแห่งภิกษุ ห้า ห้า เป็นประมาณ เป็นบริวาร ในเรือ ลำหนึ่ง ๆ

(อ.พระพุทธรูปนรมิต) นั้น ผู้อันหมู่แห่งนาคแวดล้อมแล้ว เป็นผู้ประทับนั่งแล้ว ในภายใต้ แห่งเศวตฉัตร คันหนึ่ง ๆ ด้วยนั้นเทียบ แห่งต้นกัลปพฤกษ์ (ต้นหนึ่ง ๆ) ด้วย แห่งพวงแห่งระเบียบและ ดอกไม้ (พวงหนึ่ง ๆ) ด้วย ย่อมเป็น ๆ (อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า) ทรงนรมิตแล้ว ซึ่งพระพุทธรูปหนึ่ง อันเป็นไปกับ ด้วยบริวาร ในโอกาส หนึ่ง ๆ (ในเทวดา ท.) แม้มีเทวดาผู้ดำรงอยู่ที่ภาคพื้นเป็นต้น ๆ

ครั้นเมื่อห้องแห่งจักรวาลทั้งสิ้น เป็นราวกะว่า มีมหรสพ อันเดียวกัน ด้วย เป็นราวกะว่า มีการละเล่นอันเดียวกันด้วยเกิดแล้ว อย่างนี้ (อ.พระศาสดา) เมื่อทรงกระทำ ซึ่งการอนุเคราะห์ แก่นาค ท. เสด็จขึ้นเฉพาะแล้ว สู่วิวังอันเป็นวิหารแห่งรัตนะ ลำหนึ่ง ๆ แม้ในภิกษุ ท. หนา (อ.ภิกษุ) รูปหนึ่ง ๆ ขึ้นแล้ว (สู่วิวัง) ลำหนึ่ง ๆ นั้นเทียบ ๆ

อ.นาคราชา ท. ยังหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ให้เข้าไปแล้ว สู่ภพแห่งนาค พังแล้ว ซึ่งธรรมกถา ในสำนัก ของ พระศาสดา ตลอดตราตรีทั้งปวง อังคาสแล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ด้วยของอันบุคคลพึงเคียว ด้วยของ อันบุคคลพึงบริโภค อันเป็นทิพย์ ในวันที่ ๒ ๆ

อ.พระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา เสด็จออกแล้ว จากภพแห่งนาค อันเทวดาในจักรวาลทั้งสิ้น ท. ทรงบูชาอยู่ เสด็จก้าวล่วงแล้ว ซึ่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา ด้วยรอยแห่งเรือ ท. ๕ ๆ อ.พระราชชา ทรงต้อนรับแล้ว (ทูลยังพระศาสดา) ให้เสด็จข้ามลงแล้ว จากเรือ ทรงกระทำแล้ว ซึ่งสักการะ อันคุณด้วย ๒ แต่สักการะ อันเจ้าลิจฉวี ท. ทรงกระทำแล้ว ในกาลเป็นที่เสด็จมา นำเสด็จมาแล้ว สู่มืองชื่อว่าราชคฤห์ โดยวัน ท. ๕ ตามนัยมีในก่อนนั้นเทียบ ๆ

ในวันที่ ๒ อ.ภิกษุ ท. ผู้ก้าวกลับแล้วจากบิณฑบาต ผู้นั่งพร้อม กันแล้ว ในโรงเป็นที่กล่าวกับด้วยการแสดงซึ่งธรรม ในสมัยคือ เวลาเย็นแห่งวัน ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ว่า โอ อ.อานาภาพ ของพระพุทธรูปเจ้า ท. โอ! อ.ความเลื่อมใส ในพระ ศาสดา แห่งเทพและมนุษย์ ท. อ.ดอกไม้ ท. มีสีต่างๆ อันพระ ราชชา ท. ทรงกระทำแล้ว ซึ่งแผ่นดิน ให้เป็นธรรมชาติมีพื้นอันเสมอ

ปรตีเร พิมพิสารโรปี ลิจฉวีท กตสกุการโต ทวิคุณิ สกุการิ สขุเซตวา ภาควโต อาคมนิ อุกิขมาโน อภูจาสิ. สตุธา คงคาย อุกาสุ ปสุเสสุ ราชุนิ มหนุตฺติ ปริจจาคิ โอลิเกตฺวา นาคาทินญจ อชฺฐมาสยิ วิทิตฺวา เอเกกาย นาวาย ปญฺจปญฺจ- ภิกฺขุสฺตปริวาริ เอเกกั นิมฺมิตฺพุทฺธิ มาเปสิ.

โส เอเกกสฺส เสตฺจจตฺตสฺส เจว กปฺปฏฺกขสฺส จ มาลาปฺปฎฺพทาสนสฺส จ เภฏฺจา นาคคณฺปริวฺโต นิลินฺโน โหติ. ภูมฺมฏฺจกเทวตาทิสฺสปี เอเกกสฺมี โอลิกาเส สปริวาริ เอเกกั นิมฺมิตฺพุทฺธิ มาเปสิ.

เอวี่ สกลจกฺกวาพคฺคพฺเภ เอกฺกสฺสเว เอกฺกจฺจน วีย จ ชาเต, นาคานิ อนฺนคฺคหิ กโรนฺโต เอกั รตนนาวี อภิกฺขุทิสฺส. ภิกฺขุสฺสปี เอเกโก เอเกกเมว อภิกฺขุทิสฺส.

นาคราชาโน พุทฺธปฺปมุขิ ภิกฺขุสงฺฆมิ นาคภวนิ ปเวเสตฺวา สพุทฺธตฺติ สตุถุ สนฺติเก ฆมฺมกถิ สตุธา พุติยทิวเส ทิพฺเพน ชาทนีเยน โภชนีเยน พุทฺธปฺปมุขิ ภิกฺขุสงฺฆมิ ปริวีสึ.

สตุธา อนฺนโมทนิ กตฺวา นาคภวนา นิขมิตฺวา สกลจกฺกวาพเทวตาหิ พุติยมาโน ปญฺจทิว นาวสเทหิ คงคานทึ อติกกมิ. ราชา ปจฺจุคฺคนฺตฺวา สตุถาริ นาวาโต โอลาเรตฺวา อาคมนกาเล ลิจฉวีท กตสกุการโต ทวิคุณิ สกุการิ กตฺวา ปุริมฺนเยเนว ปญฺจทิว ทิวเสหิ ราชนทึ อาเนสิ.

พุติยทิวเส ภิกฺขุ ปิณฺฑปาทปฏิกฺกนฺตฺวา สายณฺห- สมเย ฆมฺมสภายิ สนฺนินฺนนา กถิ สมฺภูจาสเปสิ “ อโห พุทฺธานิ อานฺนภาโว, อโห สตุถริ เทวมนฺนุสฺสานิ ปสาโท; คงคาย นาม โอรโต จ ปารโต จ อฏฺฐโยชนมคฺเค พุทฺธคเตน ปสาเทน ราชฺฐหิ สมตลั ภูมี กตฺวา

ทรงเกลี้ยแล้ว ซึ่งทนาย ท. ทรงลาดแล้ว โดยถ่องแถว มีเข้าเป็น
ประมาณ ในหนทางมีโยชน์ ๘ เป็นประมาณ แต่ฝั่งโน้นด้วย
แต่ฝั่งนอกด้วย ชื่อแห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา ด้วยความเลื่อมใส
อันไปแล้วในพระพุทธรเจ้า, อ.น้ำ ในแม่น้ำชื่อว่าคงคา ดาดาดแล้ว
ด้วยดอกปทุม ท. มีสี ๕ ด้วยอาณาภาพของนาค, อ.ฉัตรและฉัตรยี่ง ท.
(อันมนุษย์และอมมนุษย์ ท. ให้ยกขึ้นแล้ว เพียงใด แต่ภพชื่อว่า
อกนิฏฐ์, อ.ห้องแห่งจักรวาลทั้งสิ้น เป็นราวกะว่ามีเครื่องประดับ
อย่างเดียวกันด้วย เป็นราวกะว่ามีมหรสพอย่างเดียวกันด้วย
เกิดแล้ว ดังนี้

อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้วว่า ดูก่อนภิกษุ ท.
อ.เธอ ท. เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว อะไร
หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ)ว่า (อ.ข้าพระองค์ท.
เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว) ชื่อนี้ (ย่อมมี
ในกาลนี้) ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้วว่า
ดูก่อนภิกษุ ท. อ.บูชาและสักการะนั้น บังเกิดแล้ว แก่เรา ด้วย
อาณาภาพของพระพุทธรเจ้า หามิได้, (อ.บูชาและสักการะนั้น บังเกิด
แล้ว) ด้วยอาณาภาพของนาคและเทพและพรหม หามิได้, แต่
(อ.บูชาและสักการะนั้น) บังเกิดแล้ว ด้วยอาณาภาพของการ
บริจาคมีประมาณน้อย ในกาลอันไปล่วงแล้ว ดังนี้ ผู้อันภิกษุ ท.
ทูลวิงวอนแล้ว ทรงต้องการเพื่ออันทรงประกาศ ซึ่งเนื้อความนั้น
ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันไปล่วงแล้ว ว่า

ในกาลอันไปล่วงแล้ว อ.พราหมณ์ ชื่อว่า สังขะ ได้มีแล้ว
ในเมืองชื่อว่าตักศิลา ๙ อ.บุตร (ของพราหมณ์) นั้น เป็นมาณพ
ชื่อว่า สุลิมะ เป็นผู้อันบุคคลพึงแสดงขึ้นว่ามีกาลฝน ๑๖ (ได้เป็นแล้ว) ๙
ในวันหนึ่ง (อ.มาณพ) นั้น เข้าไปหาแล้ว ซึ่งบิดา (กล่าวแล้ว) ว่า
ข้าแต่พ่อ อ.กระผม ย่อมปรารถนา เพื่ออัน ไปแล้ว สู่มืองชื่อว่า
พาราณสี สาธุยาย ซึ่งมนต์ ท. ดังนี้ ๙ ครั้นนั้น อ.บิดา กล่าวแล้ว
(กะมาณพ) นั้น ว่า แน่ะพ่อ ถ้าอย่างนั้น อ.พราหมณ์ ชื่อ ไนน์
เป็นสหาย ของเรา (ย่อมเป็น), (อ.เจ้า) ไปแล้ว สู่นัก (ของพราหมณ์) นั้น
จงเรียนเอาเถิด ดังนี้ ๙ (อ.มาณพ) นั้น รับคำแล้ว ว่า อ.ศิลา
ดังนี้ ถึงแล้ว ซึ่งเมืองชื่อว่าพาราณสี ตามลำดับ เข้าไปหาแล้ว
ซึ่งพราหมณ์ นั้น บอกแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ อันบิดา
ส่งไปแล้ว ๙

ครั้งนั้น (อ.พราหมณ์) นั้น รับพร้อมแล้ว (ซึ่งมาณพ) นั้น
(ด้วยความคิด) ว่า (อ.มาณพ นี้) เป็นบุตร ของสหาย ของเรา
(ย่อมเป็น) ดังนี้ ปรารถนแล้ว เพื่ออันบอก ซึ่งมนต์ ท. (กะมาณพ)
ผู้มีความกระวนกระวายอันระงับแล้ว โดยวัน อันเจริญ ๙
(อ.มาณพ) นั้น เรียนอยู่ เร็ว ด้วย เรียนอยู่ มาก ด้วย ทรงจำไว้อยู่
(ซึ่งมนต์) อัน (อันตน) ทั้งเรียนเอาแล้วๆ ไม่สูญหายอยู่ เพียงดังว่า
น้ำมันแห่งสี่หีบอันบุคคลใส่เข้าแล้ว ในภาชนะอันเป็นวิหารแห่งทอง
ด้วย เล่าเรียนแล้ว (ซึ่งมนต์) ทั้งปวง อัน (อันตน) พึงเรียนเอา
จากปาก ของอาจารย์ ต่อกาลไม่นานนั้นเทียว ย่อมกระทำ
ซึ่งการสาธยาย เห็นอยู่ ซึ่งเบื้องต้นและท่ามกลาง แห่งศิลปะ
อันตน เรียนเอาแล้ว นั้นเทียว, ย่อมไม่เห็น ซึ่งที่สุตรอบ (แห่งศิลปะ
อันตน เรียนเอาแล้ว) ๙

วาลูกา ไอกิริตวา ชนฺนุตเตน ไอนินา
นานาวณฺณานิ ปุปฺพานิ สฺนฺถตานิ, คงคาย อุกกั
นาคานุกาเวน ปญฺจวณฺณเณหิ ปทุเมหิ สญฺจณฺณ,
ยาว อกนิฏฺฐาวนา จตฺตติจตฺตานิ อุตฺตสาปิตานิ,
สกลจกฺกวาฬคฺพภํ เอกาลงฺการํ เอกุสฺสวํ วิย จ
ชาตฺนฺติ.

สตฺถา อาคฺนฺตฺวา “กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ
กถาย สฺนฺนินฺนินฺนาติ ปุจฺจิตฺวา, “อิมาย นามาติ
วุตฺเต, “น ภิกฺขเว เอส ปุชฺชาสทฺถกาโร มยฺหํ พุทฺธานุกาเวน
นิพฺพตฺโต, น นาคเทวพุทฺธมานุกาเวน, อตีเต ปน
อปฺปมตฺตคปริจฺจาคานุกาเวน นิพฺพตฺโตติ วตฺวา
ภิกฺขุหิ ยาจิโต ตมตฺถํ ปกาเสตฺถกาโม อตีตํ อารี:

“อตีเต ตกฺกสิลาโย สงฺฆิ นาม พฺราหฺมโณ อโหสิ.
ตสฺส ปุตฺโต สฺสิโม นาม มาณโว โสฬสวสฺสทฺเทสิโก.
โส เอกทิวสํ ปิตโร อุตฺตงฺกมิตฺวา “อิจฺฉามหํ ตาต
พาราณสี คนฺตฺวา มนฺเต สขฺมายิตฺนฺติ. อถ นํ
ปิตา ออา “เตนหิ ตาต อสฺสโก นาม พฺราหฺมโณ
มม สหายโก, ตสฺส สฺนฺตํ คนฺตฺวา อธิยสฺสฺติ.
โส “สาธุติ ปฏฺิสุตฺตฺวา อญฺฺพเพน พาราณสี ปตฺวา
ตํ พฺราหฺมณํ อุตฺตงฺกมิตฺวา ปิตฺรา ปหิตภาวํ อจฺจิกฺขิ.

อถ นํ โส “สหายกสฺส เม ปุตฺโตติ สมฺปฏฺิจฺจิตฺวา
ปฏฺิปปสฺสทฺธทฺธํ ภาทฺทเกน ทิวเสน มนฺเต วาเจตฺ
อารภิ. โส ลหฺนฺจ คนฺนฺโต พหฺนฺจ คนฺนฺโต
คหิตคฺคหิตคฺคจ สฺวณฺณภาชเน ปกฺขิตฺตสฺสเทสฺส
อวิณฺสฺสมานํ ธาเรนฺโต น จิริสฺเสว อจฺจิริสฺส มฺขโต
อฺคฺคณฺหิตพฺพํ สพฺพํ อฺคฺคณฺหิตฺวา สขฺมายํ กโรนฺโต
อตฺตโน อฺคฺคหิตสฺสปฺสฺส อาทิมขฺมเมว ปสฺสตี, โน
ปริโยสานํ.

(อ.มหาชน กล่าวแล้ว) ว่า แม่พระพรหมณ์ เออ (อ.เรา ท.) ย่อมรู้, (อ.มาถนพ) นั้น สาธยายแล้ว ซึ่งเวท ท. ๓ ในสำนัก ของพรหมณ์ ชื่อ โนน บวชแล้ว กระทำให้แจ้งแล้ว ซึ่งปัจเจกโพธิญาณ บริณิพพานแล้ว, อ.สถูป นี้ (ของพระปัจเจกพุทธเจ้า) นั้น (อันเรา ท.) ให้ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ดังนี้ ๕

(อ.พรหมณ์) นั้น ดีแล้ว ซึ่งแผ่นดิน ด้วยมือ ร้องให้แล้ว คร่ำครวญแล้ว ไปแล้ว สู่ลานแห่งเจดีย์ ถอนขึ้นแล้ว ซึ่งหญ้า ท. นำมาแล้ว ซึ่งทราย ด้วยผ้าห่ม โปรยแล้ว ที่ลานแห่งเจดีย์ ประพรมแล้ว ด้วยน้ำในลักจัน กระทำแล้ว ซึ่งการบูชา ด้วยดอกไม้ ในป่า ท. ยกขึ้นแล้ว ซึ่งธงแผ่นผ้า ด้วยผ้าสาฎก ผูกแล้ว ซึ่งร่ม ของตน ในเบื้องบน แห่งสถูป หลีกไปแล้ว (ดังนี้) ๕

อ.พระศาสดา ครั้นทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันไปล่วงแล้ว นี้ ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.เรา เป็นพรหมณ์ชื่อว่าสังขะ ได้เป็นแล้ว ในกาลนั้น, อ.หญ้า ท. ที่ลานแห่งเจดีย์ ของพระปัจเจก พุทธเจ้า ชื่อว่าสุลิมะ อันเรา ถอนขึ้นแล้ว. (อ.ชน ท.) กระทำแล้ว ซึ่งหนทางมีโยชน์ ๘ เป็นประมาณ ให้เป็นหนทางมีต่อและหนาม อันตนนำไปปราศแล้ว กระทำแล้ว ให้เป็นหนทางหมดจดแล้ว ให้เป็นหนทางมีพื้นอันเสมอ ด้วยวิบากเป็นเครื่องไหลออก แห่งกรรม ของเรา นั้น, อ.ทราย อันเรา เกลี่ยลงแล้ว (ในที่) นั้น, (อ.ชน ท.) เกลี่ยลงแล้ว ซึ่งทราย ในหนทางมีโยชน์ ๘ เป็นประมาณ ด้วยวิบากเป็นเครื่องไหลออก (แห่งกรรม) ของเรา นั้น, อ.การบูชา ด้วยดอกคำในป่า ท. อันเรา กระทำแล้ว (ที่สถูป) นั้น, อ.ดอกไม้ ท. มีสีต่างๆ (อันชน ท.) โปรยลงแล้ว ในหนทางมีโยชน์ ๘ เป็นประมาณ ด้วยวิบากเป็นเครื่องไหลออก (แห่งกรรม) ของเรา นั้น, อ.น้ำ ในแม่น้ำชื่อว่าคงคา ในที่มีโยชน์เป็นประมาณ ดาดาดแล้ว ด้วยดอกปทุม ท. มีสี ๕, อ.แผ่นดิน (ที่ลานแห่งเจดีย์) นั้น อันเรา ประพรมแล้ว ด้วยน้ำในลักจัน,

อ.ฝนโบกขรพรรษ ตกแล้ว ในเมืองชื่อว่าไพสาลี ด้วยวิบาก เป็นเครื่องไหลออก (แห่งกรรม) ของเรา นั้น, อ.ธงแผ่นผ้า ท. อันเรา ยกขึ้นแล้ว (บนเจดีย์) นั้น ด้วย อ.ร่ม (อันเรา) ผูกแล้ว (บนเจดีย์) นั้น ด้วย, อ.ห้องแห่งจักรวาลทั้งสิ้น เป็นราวกะว่า มีมหรสพอันเดียวกัน (ด้วยเครื่องประดับ ท.) มีธงชัยและธงแผ่นผ้า และฉัตรและฉัตรซ้อนเป็นต้น เกิดแล้ว เพียงใด แต่ภพชื่อว่าอกนิฐะ ด้วยวิบากเป็นเครื่องไหลออก (แห่งกรรม) ของเรา นั้น, ดูก่อนภิกษุ ท. เพราะเหตุนี้ แล อ.บูชาและสักการะนั้น บังเกิดแล้ว แก่เรา ด้วยอำนาจของพระพุทธรูปเจ้า หามิได้นั้นเทียว, (อ.บูชาและสักการะ) นั้น บังเกิดแล้ว) ด้วยอำนาจของนาคและเทพ และพรหม หามิได้, แต่ว่า (อ.บูชาและสักการะ) นั้น บังเกิดแล้ว) ด้วยอำนาจของการบริจาคมิประมาณน้อย ในกาลอันไปล่วงแล้ว ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

“อาม พุราหุณ ชานาม, อสุกสุส นาม พุราหุณสุส สนฺติเก ตโย เวเท สขุฌายิตฺวา ปพฺพชิตฺวา ปจฺเจกโพธิ์ สจฺจิกตฺวา บริณิพฺพายี, อยมสุส ญฺโป ปติฏฺฐาปิโตติ.

โส ภูมี หตฺเถน ปหริตฺวา โรทิตฺวา กนฺทิตฺวา เจตียฺงคณฺ์ คนฺตฺวา ตินฺยานิ อุตฺตริตฺวา อุตฺตรสาฎกเณ วาลุกฺ์ อหริตฺวา เจตียฺงคเณ อากิริตฺวา กมณฺฺทลฺลทเณ ปริปิโฬสิตฺวา วนปฺปฺเมหิ ปุชฺ์ กตฺวา สาฎกเณ ปตาคํ อโรเปตฺวา ญฺปสุส อฺปฺริ อตฺตโน ฉตฺตํ พนฺธิตฺวา ปกฺกามิ.

สตฺถา อิทํ อตีตํ อหริตฺวา “ตทา ภิกฺขเว อหํ สงฺโข พุราหุณโณ อโหสิ, มया สฺมุสมสุส ปจฺเจกพุทฺธสุส เจตียฺงคเณ ตินฺยานิ อุตฺตรภูฏานิ, ตสฺส เม กมฺมสุส นิสฺสนฺเทน อฏฺฐโยชนมคฺคํ วิหตฺขานุกฺกณฺฏกํ กตฺวา สฺพุทฺ์ สมตลฺ์ กิริสุ; มया ตตฺถ วาลูกา โอภิถฺณนา, ตสฺส เม นิสฺสนฺเทน อฏฺฐโยชนมคฺเค วาลุกํ โอภิทฺริสุ; มया ตตฺถ วนกฺสุเมหิ ปุชฺา กตา, ตสฺส เม นิสฺสนฺเทน อฏฺฐโยชนมคฺเค นานาวถฺณนานิ ปุปฺพานิ โอภิถฺณนานิ, เอกโยชนมคฺเค นานาวถฺณนานิ ปุปฺพานิ โอภิถฺณนานิ, เอกโยชนมคฺเค นานาวถฺณนานิ ปุปฺพานิ โอภิถฺณนานิ, สบฺบญฺนํ: มया ตตฺถ กมณฺฺทลฺลทเณ ภูมि ปริปิโฬสิตฺวา,

ตสฺส เม นิสฺสนฺเทน เวสาลียํ โปกฺขรวสุลํ วสุสิ; มया ตตฺถ ปตาคา อโรปิตา ฉตฺตญฺจ พุทฺ์, ตสฺส เม นิสฺสนฺเทน ยาว อกนิฏฺฐภวนา ธชปตาคจฺจตฺตา-ติฉตฺตาทีหิ สกฺลจกฺกวาฬคฺคํ เอกสุสวํ วิย ชาตฺ; อิติ โข ภิกฺขเว เอส ปุชฺาสกฺกาโร มยฺหํ เวน พุทฺธานุภาเวน นิพฺพตฺโต, น นาคเทวพุทฺธานุภาเวน, อตีเต ปน อปฺปมตฺตกปริจฺจาคานุภาเวนาติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสณฺโต อิมํ คาคมาหา

หากว่า (อ.บุคคล) พึงเห็น ซึ่งสุข อันไพบูลย์
เพราะการบริจาคซึ่งสุขโดยประมาณ ไชว์,
อ.นักปราชญ์ เมื่อเห็นโดยชอบ ซึ่งสุข อันไพบูลย์
พึงสละ ซึ่งสุขโดยประมาณ ดังนี้ ฯ

“มตฺตาสฺยปริจฺจาคา ปสฺเส เจ วิปฺปลํ สุขํ,
จเช มตฺตาสฺยํ อีโร สมฺปสฺสํ วิปฺปลํ สุขนฺตฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า อ.สุขอันนิดหน่อย อันควรแล้วแก่ประมาณ
(อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า อ.สุขโดยประมาณ
ดังนี้, เพราะอันสละรอบ (ซึ่งสุขโดยประมาณ) นั้น (ดังนี้ ในบท ท.)
เหล่านั้น หนา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **มตฺตาสฺยปริจฺจาคา**
ดังนี้ ฯ อ.สุขอันยิ่ง คือว่า อ.สุขคือพระนิพพาน (อันพระผู้มี
พระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก ว่า อ.สุข อันไพบูลย์ ดังนี้, อ.เมื่อความ ว่า
หากว่า อ.บุคคล พึงเห็น (ซึ่งสุข อันไพบูลย์) นั้น ไชว์ ดังนี้ ฯ (อ.อรรถรูป)
นี้ ว่า ก็ ชื่อ อ.ความสุขโดยประมาณ ย่อมเกิดขึ้น (แก่บุคคล)
ผู้ (ยังบุคคล) ให้จัดแจงแล้ว ซึ่งเถาแห่งโภชนะ เถาหนึ่ง บริโภคอยู่,
แต่ว่า ชื่อ อ.ความสุขคือพระนิพพาน อันไพบูลย์ คือว่า อันยิ่ง
ย่อมบังเกิด (แก่บุคคล) ผู้ สละรอบแล้ว (ซึ่งสุขโดยประมาณ) นั้น
กระทำอยู่ ซึ่งอุบาสก หรือ หรือว่า ถวายอยู่ ซึ่งทาน, เพราะเหตุอัน
ถ้าว่า อ.บุคคล ย่อมเห็น ซึ่งสุข อันไพบูลย์ เพราะอันบริจาค
ซึ่งสุขโดยประมาณ นั้น อย่างนี้ ไชว์, (ครั้นเมื่อความเป็น)
อย่างนั้น (มีอยู่), อ.บัณฑิต เมื่อเห็น โดยชอบ ซึ่งสุข นั้น
ชื่อ ว่า อันไพบูลย์ พึงสละ ซึ่งสุขโดยประมาณ นั้น ดังนี้
เป็นคำอธิบายอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้ว ย่อมเป็น ฯ

ตตถ “มตฺตาสฺยปริจฺจาคาติ: มตฺตาสฺยนฺตฺติ
ปฺมาณยฺตฺตํ ปฺริตฺตสฺยํ วุจฺจติ, ตสฺส ปฺริจฺจาเคน.
วิปฺปลํ สุขนฺตฺติ: อูพาริ สุขํ นิพฺพานสฺยํ วุจฺจติ,
ตถเจ ปสฺเสยฺยาติ อตฺถเ. อิทํ วุตฺตํ โหติ “เอกํ ทิ
โกชนปาตี สชฺชาเปตฺวา ภูณฺชนฺตสฺส มตฺตาสฺยํ
นาม อูปฺปชฺชติ, ตํ ปน ปฺริจฺจชิตฺวา อูปฺสถิ วา
กโรนฺตสฺส ทานํ วา เทนฺตสฺส วิปฺปลํ อูพาริ
นิพฺพานสฺยํ นาม นิพฺพตฺตติ; ตสฺมา สเจ เอวํ ตสฺส
มตฺตาสฺยสฺส ปฺริจฺจาคา วิปฺปลํ สุขํ ปสฺสติ, อเถตํ
วิปฺปลํ สุขํ สมฺมา ปสฺสนฺตฺติ ปณฺทิตฺโต ตํ มตฺตาสฺยํ
จเชยฺยาติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาว่าสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺณีสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งบุรพกรรมของพระองค์
(จบแล้ว) ฯ

อตฺตโนปฺพุพฺพกมฺมวตฺถุ.

๒. อ.เรื่องแห่งเด็กหญิงผู้เคี้ยวกินซึ่งไข่แห่งไก่
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๒. กุกฺกฏฺณชฺชาทิกาวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
(ซึ่งเด็กหญิง) ผู้เคี้ยวกินซึ่งไข่แห่งไก่ คนหนึ่ง ตรัสแล้ว
ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **ปรทุกฺขุปฺธานน** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**ปรทุกฺขุปฺธานนาติ** อิมิ อมฺมเทสนํ สตฺถา
เชตฺวน วิหรนฺโต เอกํ กุกฺกฏฺณชฺชาทิกํ อารพฺก กเถสิ.

ได้ยืมว่า อ.บ้าน หมู่หนึ่งชื่อว่าปัทมพระ (มีอยู่) ในที่ไม่ไกล แห่งเมืองชื่อว่าสาวัดดี, อ.ชาวประมง คนหนึ่ง ย่อมอยู่ (ในบ้าน) นั้น ๆ (อ.ชาวประมง) นั้น ไปอยู่ สู่มืองชื่อว่าสาวัดดี เห็นแล้ว ซึ่งไช่ แห่งเต่า ท. ที่ฝั่งแห่งแม่น้ำชื่อว่าอจิรวดี ถือเอา (ซึ่งไช่ ท.) เหล่านั้น ไปแล้ว สู่มืองชื่อว่าสาวัดดี (ยังบุคคล) ให้ต้มแล้ว ในเรือหนึ่ง เคียวกินอยู่ ได้ให้แล้ว ซึ่งไช่ ฟองหนึ่ง แก่เด็กหญิง ในเรือ นั้น ๆ

(อ.เด็กหญิง) นั้น เคียวกินแล้ว (ซึ่งไช่แห่งเต่า) นั้น ไม่ปรารถนาแล้ว ชื่อ (ซึ่งโกชนะ อันตน) ฟังเคียวกิน อื่น จำเดิม (แต่กาล) นั้น ๆ ครั้งนั้น อ.มารดา (ของเด็กหญิง) นั้น ถือเอาแล้ว ซึ่งไช่ ฟองหนึ่ง จากที่ แห่งแม่ไก่ คลอดแล้ว ได้ให้แล้ว (แก่เด็กหญิง นั้น) ๆ อ.เด็กหญิง นั้น เคียวกินแล้ว (ซึ่งไช่) นั้น ผู้อันความทะยานอยากในรส ผูกแล้ว ถือเอาแล้ว ซึ่งไช่ ท. ของแม่ไก่ เองนั้นเที่ยว เคียวกินแล้ว จำเดิม (แต่กาล) นั้น ๆ

อ.แม่ไก่ เห็นแล้ว (ซึ่งเด็กหญิง) นั้น ผู้ถือเอาแล้ว ซึ่งไช่ ท. ของตน เคียวกินอยู่ ในกาล (แห่งตน) คลอดแล้ว ผู้ (อันหญิง) นั้น เข้าไปประทุษร้ายแล้ว ผูกแล้ว ซึ่งความอาฆาต ตั้งไว้แล้ว ซึ่งความปรารถนาว่า ในกาลนี้ (อ.เรา) เคลื่อนแล้ว (จากอรรถภาพ) นี้ ฟังบังเกิด เป็นยักษ์ณี เป็น เป็นผู้สามารถ เพื่ออันเคียวกิน ซึ่งเด็ก ท. ของเจ้า เป็น ดังนี้ กระทำแล้ว ซึ่งกาละ บังเกิดแล้ว เป็นนางแมว ในเรือนนั้นเที่ยว เป็น ๆ

(อ.เด็กหญิง) แม่นอกนี้ กระทำแล้ว ซึ่งกาละ บังเกิดแล้ว เป็น แม่ไก่ (ในเรือน) นั้นเที่ยว เป็น ๆ อ.แม่ไก่ ตกแล้ว ซึ่งไช่ ท. ๆ อ.นางแมว มาแล้ว เคียวกินแล้ว (ซึ่งไช่ ท.) เหล่านั้น เคียวกินแล้ว (ในวาระ) แม่ที่ ๒ (ในวาระ) แม่ที่ ๓ นั้นเที่ยว ๆ อ.แม่ไก่ กระทำแล้ว ซึ่งความ ปรารถนา ว่า (อ.เจ้า) เคียวกินแล้ว ซึ่งไช่ ท. ของเรา สีนวาระ ท. ๓ เป็น ผู้ใคร่เพื่ออันเคียวกิน ซึ่งเรา ย่อมเป็น ในกาลนี้, (อ.เรา) เคลื่อนแล้ว (จากอรรถภาพ) นี้ ฟังได้ เพื่ออันเคียวกิน ซึ่งเจ้า ผู้เป็นไปกับด้วยลูกน้อย ดังนี้ เคลื่อนแล้ว (จากอรรถภาพ) นั้น บังเกิดแล้ว เป็นนางเสือเหลือง เป็น ๆ

(อ.นางแมว) แม่นอกนี้ กระทำแล้ว ซึ่งกาละ บังเกิดแล้ว เป็น นางเนื้อ เป็น ๆ อ.นางเสือเหลือง มาแล้ว ในกาล (แห่งนางเนื้อ) นั้น คลอดแล้ว เคียวกินแล้ว (ซึ่งนางเนื้อ) นั้น กับ ด้วยลูก ท. ๆ (อ.สัตว์ ท. ๒ เหล่านั้น) เคียวกินกันอยู่ อย่างนี้ ยังทุกข์ ให้เกิดขึ้นแล้ว แก่กัน และกัน ในร้อยแห่งอรรถภาพ ท. ๕ ในกาลเป็นที่สุดลง (อ.หญิง) คนหนึ่ง บังเกิดแล้ว เป็นนางยักษ์ณี เป็น, อ.หญิง คนหนึ่ง บังเกิดแล้ว เป็นกฤชิตา ในเมืองชื่อว่าสาวัดดี เป็น ๆ

สาวตฤติยา กิร อวิทุเร ปณทุริ นาม เอก คาม, ตตเถโก เกวภูฏิวสติ. โส สาวตฤตี คจฺจนฺโต อจิรวดีเร กจฺจนฺตานิ ทิสฺวา ตานิ อาทาย สาวตฤตี คนฺตฺวา เอกสมฺมิ เคเห ปจาเปตฺวา ชาทฺนฺโต ตสมฺมิ เคเห กุมาริกาย เอกํ อดฺนฺทํ อาทาสี.

สา ตํ ชาทิตฺวา ตโต ปฏฺจาย อดฺนฺทํ ชาทนียํ นาม น อิจฺฉิ. อดฺธฺสา มาตา กุกฺกุฏียา วิชิตฺตฺวานฺโต เอกํ อดฺนฺทํ คเหตฺวา อาทาสี. สา ตํ ชาทิตฺวา รสฺตณฺหยา พทฺธา ตโต ปฏฺจาย สยเมว กุกฺกุฏียา อดฺนฺทานิ คเหตฺวา ชาทิ.

กุกฺกุฏี วิชิตฺตกาเล ตํ อดฺนฺโต อดฺนฺทานิ คเหตฺวา ชาทนต์ิ ทิสฺวา ตาย อุปทฺตฺวา อาฆาตํ พนฺธิตฺวา “อิโตทานิ จฺตา “ยฺกฺขินี หุตฺวา ตว ทารเก ชาทิตฺุ สมฺตฺวา หุตฺวา นิพฺพตฺเตยฺยฺนฺติ ปตฺถนํ จเปตฺวา กาลํ กตฺวา ตสมฺมิเยว เคเห มชฺชารี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรปิ กาลํ กตฺวา ตตฺเถว กุกฺกุฏี หุตฺวา นิพฺพตฺติ. กุกฺกุฏี อดฺนฺทานิ วิชายิ. มชฺชารี อาคนฺตฺวา ตานิ ชาทิตฺวา ทฺติยปี ตติยปี ชาทิเยว. กุกฺกุฏี “ตโย วาเร มม อดฺนฺทานิ ชาทิตฺวา อิทานิ มํ ชาทิตฺกามาสิ, อิโต จฺตา สฺปฺตฺตํ ตํ ชาทิตฺุ ลภยฺยฺนฺติ ปตฺถนํ กตฺวา ตโต จฺตา ทีปนี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรปิ กาลํ กตฺวา มิคี หุตฺวา นิพฺพตฺติ. ตสฺสา วิชิตฺตกาเล ทีปนี อาคนฺตฺวา ตํ สทฺธิํ ปฺตฺเตหิ ชาทิ. เอวํ ชาทฺนฺตา ปณฺจสฺส อดฺตภาวสฺเตสฺส อดฺนฺมมฺนฺตฺสฺส ทฺกฺขํ อุปฺปาเทตฺวา อวสาเน เอกา ยฺกฺขินี หุตฺวา นิพฺพตฺติ, เอกา สาวตฺถิยํ กฺลฺลิตฺตา หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

(อ.คำ) อื่น (แต่คำ) นี้ (อันบัณฑิต) ฟังทราบ ตามนัย (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ในพระคาถา ว่า **น หิ เวเรน เวรานี** ดังนี้ เป็นต้น นั้นเทียว ฯ แต่ว่า อ.พระศาสดา ตรัสแล้วว่า ก็ อ.เวร ย่อมเข้าไปสงบ ด้วยความไม่มีเวร, (อ.เวร ย่อมเข้าไปสงบ) ด้วยเวร หามีได้ ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม (แก่หญิง ท.) แม้ทั้ง ๒ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ไต่ ย่อมปรารถนา ซึ่งความสุข เพื่อตน ด้วยอันเข้าไปตั้งไว้ซึ่งทุกข์ในบุคคลอื่น, (อ.บุคคล) นั้น ผู้เกี่ยวข้องแล้วด้วยธรรมเป็นเครื่องเกี่ยวข้องคือเวร ย่อมไม่หลุดพ้น จากเวร ดังนี้

(ในเรื่อง) นี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ด้วยอันตั้งไว้ซึ่งทุกข์ (ในบุคคล) อื่น (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ปรทุกขุปาเนน** ดังนี้, อ.อธิบาย ว่า ด้วยอันตั้งไว้ซึ่งทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.บุคคล นั้น ผู้เกี่ยวข้องแล้ว ด้วยธรรมเป็นเครื่องเกี่ยวข้องคือเวร อัน (อันตน) กระทำแล้ว กะกันและกัน ด้วยสามารถ (แห่งเวร ท.) มีอันดำและอันดำตอบและอันประหารและอันประหารตอบ เป็นต้น (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **เวรส์สคคส์สกุโจ** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล นั้น) ย่อมถึง ซึ่งทุกข์ ด้วยสามารถ แห่งเวร ตลอดกาลเนืองนิตย์ นั้นเทียว ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **เวรา โส น ปริมัจจติ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.นางยักษิณี ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในสรวง ท. สมทานแล้ว ซึ่งศีล ท. ๕ พันแล้ว จากเวร ฯ (อ.กุลธิดา) แม้นอกนี้ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโสดาปัตติผล ฯ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

๑. เรื่องแห่งเด็กหญิงผู้เคี้ยวกินซึ่งไขไก่ (จบแล้ว) ฯ

๓. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าภัททียะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อ ทรงอาศัย ซึ่งเมืองชื่อว่าภัททียะ ประทับอยู่ ในชาติยวณ ทรงปรารถนา ซึ่งภิกษุ ท. ผู้อยู่ในเมือง ชื่อว่าภัททียะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ยัม หิ กิจจัม** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น เป็นผู้ชนชวายเป็นแล้ว ในอัน ตกแต่งซึ่งเขียงเท้า ได้เป็นแล้ว ฯ

อิโต ปรี “**น หิ เวเรน เวรานี**” คาถาย วุตตนเยเนว เวทิตัพพ. อิธ ปน สตถา “**เวรัม หิ อเวเรน อุปสมุมติ,**” โน เวเรนาตี วตฺวา อุภินฺนปี รมุมิ เทเสนฺโต อิมิ คากมาห

“**ปรทุกขุปาเนน** โย อตฺตโน สุขมิจฺจติ,
เวรส์สคคส์สกุโจ เวรา โส น ปริมัจจติติ.

ตตถ “**ปรทุกขุปาเนนาตี**: ปรสมิ ทุกขญฺจปเนน, ปรทุกขุปาเนนาตี อตฺถโก. **เวรส์สคคส์สกุโจ**: โส ปุคฺคโถ อุกโกสนปฺปัจจุกโกสนปฺพรณปฺปฏิปฺพรณาทีนํ วเสน อญฺญมญฺญํ กเตน เวรส์สคฺเคน สํสกุโจ.

เวรา โส น ปริมัจจติ: นิจฺจกัลลํ เวรเวเสน ทุกฺขเมว ปาปฺณาตีติ อตฺถโก.

เทศนาว่าสาเน ยกฺขินี สรณฺสุ ปติฏฺฐาย ปญฺจ สीलานิ สมททยิตฺวา เวรโต มุจฺจิ. อิตฺราปี โสตาปตฺติผล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺตานปี สาตฺถิกา เทสนา อโหสีติ.

กุกกุฏนุชชาทิกาวตถุ.

๓. ภททียภิกษุวตถุ.

“**ยัม หิ กิจจนฺติ** อิมิ รมุมเทสนํ สตถา ภทฺทียํ นิสฺสาย ชาตียาวเน วิหรรนฺโต ภทฺทียเ ภิกฺขุ อารพฺพ กเถสิ.

เต กิร ปาทุกมณฺฑणे อญฺญตฺตา อเหตุ.

(อ.พระธรรมสังคหาคารย) กล่าวแล้ว อย่างไร ? (อ.พระธรรม-
สังคหาคารย กล่าวแล้ว อย่างนี้) ว่า ก็ โดยสมัย นั้น แล อ.ภิกษุ ท.
ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าภททิยะ เป็นผู้ตามประกอบแล้วตามประกอบใน
อันตกแต่งซึ่งเรียงเท้า อันมีอย่างมิใช่หนึ่ง (เป็น) ย่อมอยู่:
ย่อมกระทำ (เอง) บ้าง ย่อม (ยังบุคคลอื่น) ให้กระทำ บ้าง
ซึ่งเรียงเท้าอันเป็นวิหารแห่งหน้า (ย่อมกระทำเอง บ้าง ย่อม
ยังบุคคลอื่น ให้กระทำ บ้าง) ซึ่งเรียงเท้าอันเป็นวิหารแห่งหน้าปัดอง
(ย่อมกระทำเอง บ้าง ย่อมยังบุคคลอื่น ให้กระทำ บ้าง) ซึ่งเรียงเท้า
อันเป็นวิหารแห่งหน้ามุงกระต่าย (ย่อมกระทำ เอง บ้าง ย่อม
ยังบุคคลอื่น ให้กระทำ บ้าง) ซึ่งเรียงเท้าอันเป็นวิหารแห่งต้นเป้ง
ย่อมกระทำ (เอง) บ้าง ย่อม (ยังบุคคลอื่น) ให้กระทำ บ้าง
ซึ่งเรียงเท้าอันเป็นวิหารแห่งผ้ากัมพล, ย่อมละทิ้ง ซึ่งอุเทศ
ซึ่งปริจจาคา ซึ่งอธิศีล ซึ่งอธิจิต ซึ่งอธิปัญญา ดังนี้ ฯ

อ.ภิกษุ ท. ยกโทษแล้ว ซึ่งความเป็นคืออันกระทำอย่างนั้น
แห่งภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบพูลแล้ว แก่พระศาสดา ฯ อ.พระศาสดา
ทรงติเตียนแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท.
อ.เธอ ท. มาแล้ว ด้วยกิจ อื่น เป็นผู้ชวนชวายเป็นแล้ว ในกิจ อื่น
นั้นเทียว (ย่อมเป็น) ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ได้ตรัสแล้ว
ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

ก็ อ.กิจ (ของตน) อันใด, (อ.กิจ) อันนั้น (อันภิกษุ ท.
เหล่านี้) ละทิ้งแล้ว, แต่ว่า (อ.การงาน) มิใช่กิจ (อันภิกษุ ท.
เหล่านี้) ย่อมกระทำ, อ.อาสา ท. ย่อมเจริญ (แก่ภิกษุ ท.)
เหล่านี้ ผู้มีมานะเพียงดั่งไม้้ออันยกขึ้นแล้ว
ผู้ประมาทแล้ว, ส่วนว่า อ.สติ อันไปแล้วในกาย เนื่องนิตย
(อันภิกษุ ท.) เหล่าใด ปรากรพร้อมด้วยดีแล้ว. (อ.ภิกษุ ท.)
เหล่านี้ ผู้มีอันกระทำเนื่อง ๆ ในกิจเป็นปกติ ย่อมไม่เสพ
(ซึ่งการงาน) มิใช่กิจ. อ.อาสา ท. (ของภิกษุ ท.) เหล่านี้
ผู้ระลึกได้ ผู้รู้ทั่วโดยชอบ ย่อมถึง ซึ่งอันตั้งอยู่ไม่ได้ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ก็ (อ.การงาน) อันเป็นต้นอย่างนี้ คือ อ.อัน
คุ้มครองซึ่งกองแห่งศีลอันไม่มีปริมาณ อ.อันอยู่ในป่า อ.อันรักษา
ซึ่งธุดงค์ อ.ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีภาวนาเป็นที่ยินดี ชื่อว่า
เป็นกิจ ของภิกษุ (ย่อมเป็น) จำเดิม แต่กาล (แห่งตน) บวชแล้ว ฯ
แต่ว่า อ.กิจ ของตน อันใด, (อ.กิจ) อันนั้น (อันภิกษุ ท.) เหล่านี้
ละทิ้งแล้ว คือว่า ทอดทิ้งแล้ว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา
(แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ยํ หิ กิจจํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ส่วนว่า
อ.อันตกแต่งซึ่งร่วม อ.อันตกแต่งซึ่งรองเท้า อ.อันตกแต่งซึ่งเรียงเท้า
และบาตรและอิน้ำและธมกรกและประคตเควและผ้าอังสะ ชื่อว่า
เป็นกรรมมิใช่กิจ ของภิกษุ (ย่อมเป็น) ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อ.กิจจํ**
ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ยถา? เตน ไช ปน สมเยน ภททิยา ภิกขุ อเนกวิหิตํ
ปาทุกมณฺฑนนานุโยคมนฺยุตฺตา วิหรนฺติ: ติณฺปาทุกํ
กโรนฺติปิ กาเรนฺติปิ มฺนุชฺปาทุกํ ปพฺพชฺปาทุกํ
หิณฺตาลปาทุกํ กมฺพลปาทุกํ กโรนฺติปิ กาเรนฺติปิ,
ริญฺจนฺติ อุกฺกุเทสํ ปริปุจฺจํ อธิศีลํ อธิจิตฺตํ
อธิปฺปญฺญนฺติ.

ภิกขุ เตสํ ตถากรรมภาวํ อชฺชฌายิตฺวา สตฺถุ
อาโรเจสฺสุ. สตฺถา เต ภิกขุ ครหิตฺวา “ภิกขเว ตุมฺहे
อญฺเณน กิจฺเจเน อาคนฺตุวา อญฺเณสุมฺเวยว กิจฺเจ
อญฺยุตฺตาติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

“ยํ หิ กิจจํ, ตทปวิทฺธํ, อ.กิจจํ ปน กยฺริติ;
อุนฺนพํ นํ ปมตฺตานํ เตสํ วทฺตมนฺติ อาสวา;
เยสญฺจ สฺสสมารทฺธา นิจฺจํ กายคตา สติ,
อ.กิจจํ เตน เสวนฺติ, กิจฺเจ สาทจฺจกาโร;
สตานํ สมฺปชานานํ อตฺถํ คจฺจนฺติ อาสวาติ.

ตตฺถ “**ยํ หิ กิจฺจนฺติ:** ภิกขุโน หิ ปพฺพชิตกาลโต
ปฏฺจาย อปริมาณสฺลิกฺขนฺธโคปนํ อรญฺญวาโส
ธุดฺตงฺค ปิริหรณํ ภาวนารามตาติเอวมาทิ กิจจํ นาม.
อิมหิ ปน, ยํ อตฺตโน กิจจํ; ตํ อปวิทฺธํ อชฺชฺทิตํ.
อ.กิจฺจนฺติ: ภิกขุโน ปน ฌตฺตมณฺฑนํ อุกฺพาหนมณฺฑนํ
ปาทุกปตฺตตฺถาลกธมกรกกายพฺนุณฺนอํสพฺนุณฺนมณฺฑนํ
อ.กิจจํ นาม.

อ.อธิบาย ว่า (อ.การงานมิใช่กิจ) นั้น (อันภิกษุ ท.) เหล่าใด ย่อมกระทำ, อ.อาสา ท. แม่ ๔ ย่อมเจริญ (แก่ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ผู้ซึ่งว่ามีมานะเพียงดังไม้้ออันยกขึ้นแล้ว เพราะอันประพฤติ ยกขึ้น ซึ่งมานะเพียงดังไม้้อ ผู้ซึ่งว่าประมาทแล้ว เพราะอันสละ ลงซึ่งสติ ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ประคองด้วยดีแล้ว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สุสมารถธา** ดังนี้ ๕

อ.ภาวนาเป็นเครื่องตามเห็นซึ่งกาย ชื่อว่า **กายคตา สติ** ๕
อ.อรรถ ว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ย่อมไม่เสพ คือว่า ย่อมไม่กระทำ (ซึ่งการงาน) มีอันตกแต่ซึ่งร่วมเป็นต้น นั้น อันชื่อว่ามิใช่กิจ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อภิจจ** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า (ในการงาน) อัน (อันตน) พึงกระทำ คือว่า อัน (อันตน) ควรกระทำ มีอันคุ่มครองซึ่งกอง แห่งศีลอันไม่มีปริมาณเป็นต้น จำเดิม แต่กาล (แห่งตน) บวชแล้ว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ภิกฺเข** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มีอันกระทำเนื่องๆ เป็นปกติ คือว่า ผู้มีอันกระทำไม่หยุดแล้วเป็นปกติ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สาตจจิการิโน** ดังนี้ ๕

อ.อธิบาย ว่า อ.อาสา ท. แม่ ๔ (ของภิกษุท.) เหล่านั้น ผู้ซึ่งว่ามีสติ เพราะอันไม่อยู่ปราศ จากสติ ผู้ซึ่งว่ารู้ทั่วโดยชอบ เพราะสัมปชัญญะ ท. ๔ คือ อ.สาตถกสัมปชัญญะ อ.สัปปาย-สัมปชัญญะ อ.โคจรสัมปชัญญะ อ.อสมิมโหสัมปชัญญะ ย่อมถึง ซึ่งอันตั้งอยู่ไม่ได้ คือว่า ย่อมถึง ซึ่งความสิ้นไปรอบ คือว่า ซึ่งความไม่มี ดังนี้ ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ในพระอรรถ ๕ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วย วาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ๕

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าภททियะ (จบแล้ว) ๕

ภททियภิกษุขุดถุ.

๔. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าลกุณฏกภททियะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๔. ลกุณฏกภททियตุเถรวตุถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระชื่อว่าลกุณฏกภททियะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **มาตริ ปิตริ หนตุวา** ดังนี้ เป็นต้น ๕

“**มาตริ ปิตริ หนตุวาติ** อิมม ฆมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต ลกุณฏกภททियตุเถริ อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.ภิกษุ ท. ผู้จรมมา ผู้มาก เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ผู้ประทับนั่งแล้ว ในที่ เป็นที่พักในเวลากลางวัน ถวายบังคมแล้ว นั่งแล้ว ในส่วนข้างหนึ่ง ๕

เอกทิวสํ หิ สมฺพหุลา อาคนฺตุกา ภิกฺขุ สตุถาริ ทิวาภูจฺจาเน นิสินฺนํ อุปลงฺกมิตฺวา วฺนฺทิตฺวา เอกมนฺตุ นิสิตฺทิสฺสุ.

ในขณะที่ นั้น อ.พระเถระที่ชื่อว่าลกุณฏกภทฺทิส ย่อมก้าวล่วงไป
ในที่ไม่ไกล แห่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ฯ อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว
ซึ่งวาระแห่งจิต ของภิกษุ ท. เหล่านั้น ตรัสแล้วว่า ดูก่อนภิกษุ ท.
(อ.เธอ ท.) จงดูเถิด, อ.ภิกษุ นี้ ฆ่าแล้ว ซึ่งมารดาและบิดา ท.
เป็นผู้มีทุกข์ออกแล้ว เป็น ไปอยู่ ดังนี้ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.พระองค์ ท.)
ย่อมตรัส (ซึ่งพระดำรัส) นั้น ชื่ออะไร ดังนี้ (อันภิกษุ ท.) เหล่านั้น
ผู้เลดูแล้ว ซึ่งหน้า ท. กะกันและกัน แล่นไปแล้ว สู้ความสงสัย ว่า
อ.พระศาสดา ย่อมตรัส ซึ่งอะไร หนอ แล ดังนี้ กราบพูลแล้ว,
เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม แก่ภิกษุ ท. เหล่านั้น ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

(อ.บุคคล ฆ่าแล้ว) ซึ่งมารดา ด้วย ฆ่าแล้ว ซึ่งบิดา ด้วย
(ฆ่าแล้ว) ซึ่งพระราชา ท. ผู้เป็นกษัตริย์ ๒ ด้วย ฆ่าแล้ว
ซึ่งแว่นแคว้น อันเป็นไปกับด้วยบุคคลผู้เที่ยวไป-
ตามหลัง ด้วย เป็นผู้ไม่มีทุกข์ เป็นพรหมณ์ (เป็น)
ย่อมไป ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อันไปแล้วกับ ด้วยขุนส่วย ผู้ยังช่วยให้สำเร็จ
(ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **सानุจรี** ดังนี้ ฯ
ก็ (อ.เนื้อความ) ว่า อ.ตัณหา ชื่อว่าเป็นมารดา เพราะอัน ยังสัตว์ ท.
ให้เกิด ในภพ ท. ๓ โดยพระดำรัส ว่า อ.ตัณหา ยังบุรุษ ย่อมให้เกิด
ดังนี้ (ย่อมเป็น) ฯ อ.อัสสมิมานะ ชื่อว่า เป็นบิดา เพราะอันเกิดขึ้น
แห่งอัสสมิมานะ ว่า อ.เรา (เป็นโอรส) ของพระราชา ชื่อโน้น
(ย่อมเป็น) หรือ หรือว่า (อ.เรา) เป็นบุตร ของมหาอำมาตย์ของ
พระราชา (ชื่อ โน้น ย่อมเป็น) ดังนี้ เพราะอาศัย ซึ่งบิดา (ย่อมเป็น) ฯ

อ.ทิวฐิ ท. ทั้งปวง ย่อมคบ ซึ่งสัสสตทิวฐิและอุจเฉททิวฐิ ท. ๒
ราวกะ อ.ชาวโลก (คบอยู่) ซึ่งพระราชา เหตุใด, เพราะเหตุนี้
อ.สัสสตทิวฐิและอุจเฉททิวฐิ ท. ชื่อว่าเป็นพระราชาผู้กษัตริย์ ๒
(ย่อมเป็น) ฯ อ.อายุตนะ ๑๒ ท. ชื่อว่า เป็นแว่นแคว้น เพราะความที่
(แห่งอายุตนะ ๑๒ ท. เหล่านั้น) เป็นเช่นกับด้วยแว่นแคว้น
ด้วยอรรถว่ากว้างขวาง (ย่อมเป็น) ฯ อ.ความกำหนดด้วยอำนาจ
แห่งความเพิลิตเพลิน อันอาศัยแล้ว (ซึ่งแว่นแคว้น) นั้น ชื่อว่าเป็นบุคคล
ผู้เที่ยวไปตามหลัง (ย่อมเป็น) ราวกะ อ.บุรุษผู้เป็นขุนส่วย
ผู้ยังช่วยให้สำเร็จ (ดังนี้) (ในพระคาถา) นี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ฯ
(อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้ที่มีทุกข์ออกแล้ว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อนิเม** ดังนี้ ฯ
(อ.อรรถ) ว่า เป็นชีณาสพ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **พราหมณ** ดังนี้ ฯ

อ.เนื้อความ (ในบาทแห่งพระคาถา ว่า อนิเม ยวติ พราหมณ
ดังนี้) นี้ นี้ ว่า (อ.บุคคล) ชื่อว่าเป็นผู้มีอาสวะอันสิ้นแล้ว เพราะ
ความที่ (แห่งกิเลส ท.) มีตัณหาเป็นต้น เหล่านั้น เป็นกิเลสอันตน
กำจัดแล้ว ด้วยดาบคืออหัตมรรคญาณ เป็นผู้ที่มีทุกข์ออกแล้ว
เป็น ไปอยู่ ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น ตั้งอยู่
เฉพาะแล้ว ในพระอรรถ ฯ อ.เรื่อง แม้ในพระคาถาที่ ๒ เป็นเช่นกับ
ด้วยเรื่องมีในก่อนนั้นเที่ยว (ย่อมเป็น) ฯ

ตสมึ ชนล ลกุณฏกภทฺทิสตุเถโร ภควโต อวิทุเร
อติภกมตี. สตุถา เตสํ ภิกฺขุณฺ จิตฺตวารี ฅตฺวา “ปฺสุสฺส
ภิกฺขเว, อโย ภิกฺขุ มาตาปิตโร หนิตฺวา นิทุทุกฺโข
หุตฺวา ยาตีตี วตฺวา, เตหิ [ภิกฺขุหิ] “กึ นฺ ไซ สตุถา
วตตีตี อญฺญมญฺญํ มุขานิ โอลิเกตฺวา สํสยํ
ปภฺนุนฺเตหิ “กึ นาเมตํ วทถาตี วุตฺเต, เตสํ ฅมฺมํ
เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“มาตริ ปิตริ หนตฺวา ราชานิ เทว จ ชตฺติเย
รฺกฺจํ สานุจริ หนตฺวา อนิเม ยาตี พฺราหมณฺติ.

ตตฺถ “**सानุจรฺนติ:** อายสฺสาชเณน อายตฺตเณน
สทิตํ, เอตฺถ หิ “ตณฺหา ชเนตี ปฺริสนฺติ วจฺนโต ตีสุ
ภเวสุ สตุตฺตานํ ชนฺนโต ตณฺหา มาตา นาม. “อหํ
อสุกฺสุสฺส นาม ญฺญโถ วา ราชมฺหามตฺตสฺส วา ปฺตฺโตตี
ปิตริ นิสฺสาย อสฺมิมานสฺส อุปฺปชฺชนโต อสฺมิมาน
ปิตานาม.

โลโก วิย ราชานํ ยสฺมา สพฺพานิ ทิวฺจิตฺตานิ
เทว สสฺสตุจฺเฉททิวฺจฺโย ภชฺนตี; ตสฺมา สสฺสตุจฺเฉท-
ทิวฺจฺโย เทว ชตฺติยราชานิ นาม. ทฺวาทสฺยาตฺตานานิ
วิตฺถตฺตเณน รฺกฺจสฺทิสฺตฺตา รฺกฺจํ นาม. อายสฺสาชโก
อายตฺตกปฺริโส วิย ตํ นิสฺสิโต นนฺทิวราโค อญฺจโร
นาม. **อนิเม:** นิทุทุกฺโข. **พฺราหมณฺติ:** ชีณาสโว.

เอเตสํ ตณฺหาทินํ อรหฺตฺตมคฺคญฺญาณาสินา
หตฺตฺตา ชีณาสโว. นิทุทุกฺโข หุตฺวา ยาตีตี อยเมตฺถ
อตุโถ.

เทสนาวสฺสเน เต ภิกฺขุ อรหฺตฺเต ปติภฺกฺหีสุ.
ทฺติยคาถายปี วตฺถุ ปฺริมสฺทิสฺเมว.

แม้ในกาลนั้น อ.พระศาสดา ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระชื่อว่า ลุกฺกณฺณภทฺทียะนั้นเที่ยว เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม (แก่ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ว่า

(อ.บุคคล ฆ่าแล้ว) ซึ่งมารดา ด้วย ฆ่าแล้ว ซึ่งบิดา ด้วย (ฆ่าแล้ว) ซึ่งพระราชชา ท. ผู้เป็นพราหมณ์ ๒ ด้วย ฆ่าแล้ว (ซึ่งหมวด ๕ แห่งนិวรรณ์) มีวิจิกจฉานิวรรณ์อันเช่นกับด้วย- หนทางอันเสื่อไคร้งเที่ยวไปแล้วโดยลำดับเป็นที่ ๕ ด้วย เป็นผู้ไม่มีทุกข์ เป็นพราหมณ์ (เป็น) ย่อมไป ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ผู้เป็นพราหมณ์ ๒ ด้วย (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **เทว จ โสติเยติ** ดังนี้ ฯ ก็ อ.พระศาสดา ย่อมตรัสแล้ว ซึ่งสัสตทิกฺกุญฺญิและอุจฺเจททิกฺกุญฺญิ ทู กระทำ ให้เป็นพระราชาผู้เป็นพราหมณ์ ๒ ในพระคาถา นี้ เพราะความที่ (แห่งพระองค์) ทรงเป็นใหญ่ในธรรม ด้วย เพราะความที่ (แห่งพระองค์) ทรงเป็นผู้ฉลาดในวิธีแห่งเทศนา ด้วย ฯ (อ.วิเคราะห์ ในบท) ว่า **เวยฺยคฺขมปญฺจมํ** ดังนี้ นี้ (อันบัณฑิต พึงกระทำ) อ.หนทาง อันอันเสื่อไคร้งเที่ยวไปตามหลังแล้ว อันเป็นไปกับด้วยภัยเฉพาะ อันอันบุคคลดำเนินไปแล้วโดยยาก ชื่อว่า ไวยคฺขมะ, แม้อ. วิจิกจฉานิวรรณ์ ชื่อว่า ไวยคฺขมะ เพราะความที่ (แห่งวิจิกจฉานิวรรณ์ นั้น) เป็นเช่นกับ (ด้วยหนทางอันเสื่อไคร้งเที่ยวไป ตามหลังแล้ว) นั้น, (อ.วิจิกจฉานิวรรณ์ อันเช่นกับด้วยหนทาง อันเสื่อไคร้งเที่ยวไปตามหลังแล้ว) นั้น เป็นที่ ๕ (แห่งหมวดห้า แห่งนิวรรณ์) นั้น เพราะเหตุนั้น (อ.หมวด ๕ แห่งนิวรรณ์) ชื่อว่า ไวยคฺขมปญฺจมะ ฯ

อ.เนื้อความ (ในกึ่งแห่งพระคาถา ว่า **เวยฺยคฺขมปญฺจมํ หนตุวา อนินฺไซ ยาทิ พุราหฺมณฺ** ดังนี้) นี้ นี้ ว่า ก็ (อ.บุคคล) ฆ่าแล้ว ซึ่งหมวด ๕ แห่งนิวรรณ์มีวิจิกจฉานิวรรณ์อันเช่นกับด้วยหนทาง อันเสื่อไคร้งเที่ยวไปแล้วโดยลำดับเป็นที่ ๕ นี้ (กระทำ) ให้เป็น กิเลสชาติ มีส่วนเหลือออกแล้ว ด้วยศบคือออรหัตมรรคญาณ เป็นพราหมณ์ เป็นผู้ไม่มีทุกข์ (เป็น) ไปอยู่ ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ฯ อ.บทที่เหลือ เป็นเช่นกับด้วยบทมีในก่อนนั้นเที่ยว (ย่อมเป็น) ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่า ลุกฺกณฺณภทฺทียะ (จบแล้ว) ฯ

๕. อ.เรื่องแห่งบุคคลผู้เที่ยวไปด้วยเกวียน อันเต็มแล้วด้วยพิน (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภ ซึ่งบุตร (ของบุคคล) ผู้เที่ยวไปด้วยเกวียนอันเต็มแล้วด้วยพิน ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **สุปปพุทฺธํ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร อ.เด็ก ท. ๒ คือ อ.บุตรของบุคคลผู้มีความเห็นชอบ ด้วย อ.บุตรของบุคคลผู้มีความเห็นผิด ด้วย ในเมื่อ ชื่อว่าราชคฤห์ ย่อมเล่น เล่นด้วยขลุบ เนื่องๆ ฯ

ตทาปี สตุถา ลุกฺกณฺณภทฺทียะตฺเถรเมว อารพฺภ เตสํ ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“มาตริํ ปิตริํ หนตุวา ราชาโน เทว จ โสติเยติ เวยฺยคฺขมปญฺจมํ หนตุวา อนินฺไซ ยาทิ พุราหฺมณฺ

ตตฺถ “**เทว จ โสติเยติ:** เทว จ พุราหฺมณ. อิมิสฺสา หิ คายา สตุถา อตฺตโน ธมฺมิสฺสรตฺตาย จ เทเสนาวิจิกฺกสฺสตาย จ สฺสฺสตุจฺเจททิกฺกุญฺญิโย เทว พุราหฺมณราชาโน กตฺวา กเถสิ. **เวยฺยคฺขมปญฺจมนฺติ** เอตฺถ พุยฺยคฺขมานุจฺริโต สฺปฺปฏิภโย ทฺปฺปฏิปนฺโน มคฺโค เวยฺยคฺโข นาม, วิจิกฺกฉานิวรรณ์ปี เตน สฺทิสฺตาย เวยฺยคฺโข นาม, ตํ ปญฺจมํ อสฺสุตฺติ นิวรรณ์ปญฺจกํ เวยฺยคฺขมปญฺจมํ นาม.

อิทฺถจ เวยฺยคฺขมปญฺจมํ อรหตฺตมคฺคณฺณาณานินา นิสฺเสสํ หนตุวา อนินฺไซ ยาทิ พุราหฺมณฺติ อยเมตฺถ อตฺถโก. เสสํ ปุริมสฺทิสฺเมวาติ.

ลูกฺกณฺณภทฺทียะตฺเถรวตฺถุ.

๕. ทารุสากฺกิกฺวตฺถุ.

“**สุปปพุทฺธนฺติ** อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เวฬุวเน วิหรนฺโต ทารุสากฺกิกฺกุสฺส ปุตฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

ราชคหฺสมิํ หิ “สมฺมาทิกฺกุจิกฺปฺตฺโต จ มิจฺฉาทิกฺกุจิก- ปฺตฺโต จาติ เทว ทารกา อภิกฺขณฺมํ คฺพฺทิกิํ กิพฺนฺติ.

(ในเด็ก ท. ๒) เหล่านั้น หนา อ.บุตรของบุคคลผู้มีความเห็น โดยชอบ ทอดอยู่ ซึ่งขลุบ นึกถึงแล้ว ซึ่งพุทธานุสสติ กล่าวแล้ว ว่า อ.ความนอบน้อม (ของจมี) แก่พระพุทเจ้า ดังนี้ ย่อมทอด ซึ่งขลุบ ๕

(อ.บุตรของบุคคลผู้มีความเห็นผิด) นอกนี้ แสดงขึ้นแล้ว ซึ่งคุณ ท. ของเตียรถีย์ ท. กล่าวแล้ว ว่า อ.ความนอบน้อม (ของจมี) แก่พระอรหันต์ ท. ดังนี้ ย่อมทอด (ซึ่งขลุบ) ๕ (ในเด็ก ท. ๒) เหล่านั้น หนา อ.บุตรของบุคคลผู้มีความเห็นโดยชอบ ย่อมชนะ, (อ.บุตรของบุคคลผู้มีความเห็นผิด) นอกนี้ ย่อมแพ้ ๕ (อ.บุตรของบุคคลผู้มีความเห็นผิด) นั้น เห็นแล้ว ซึ่งกิริยา ของบุตร (ของบุคคลผู้มีความเห็นโดยชอบ) นั้น (คิดแล้ว) ว่า (อ.สหาย ของเรา) นี้ ตามระลึกแล้ว อย่างนี้ กล่าวแล้ว อย่างนี้ ทอดอยู่ ซึ่งขลุบ ย่อมชนะ ซึ่งเรา, แม้ อ.เรา จักกระทำ (ซึ่งกิริยา) มีอย่างนี้เป็นรูป ดังนี้ ได้กระทำแล้ว ซึ่งอันสังสม ในพุทธานุสสติ ๕

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.บิดา (ของเด็ก) นั้น เทียมแล้ว ซึ่งเกวียน ไปอยู่ เพื่อต่องการ แก่พิน ท. พาเอา ซึ่งเด็ก แม้นั้น ไปแล้ว ยังเกวียน ให้เต็มแล้ว ด้วยพิน ท. ในป่า มาอยู่ ปล่อยแล้ว ซึ่งโค ท. ในที่อันผาสูกด้วยน้ำ ในที่ใกล้แห่งป่าช้า ในภายนอกแห่งเมือง ได้กระทำแล้ว ซึ่งการจัดแจงซึ่งภัตร ๕ ครั้งนั้น อ.โค ท. (ของบุคคล) นั้น เข้าไปแล้ว สู่เมืองนั้นเที่ยว กับ ด้วยฝูงแห่งโค อันเข้าไปอยู่ สู่เมือง ในสมัยคือเวลาเย็นแห่งวัน ๕

แม่ อ.บุคคลผู้เที่ยวไปด้วยเกวียน ติดตามอยู่ ซึ่งโค ท. เข้าไปแล้ว สู่เมือง เห็นแล้ว ซึ่งโค ท. ในเวลาเย็น ลุงแล้ว ออกไปอยู่ ไม่ถึงพร้อมแล้ว ซึ่งประตู ๕ ก็ (ครั้นเมื่อบุคคล) นั้น ไม่ถึงพร้อมแล้ว นั้นเที่ยว (อ.บุคคลผู้รักษาซึ่งประตู) ปิดแล้ว ซึ่งประตู ๕ ครั้งนั้น อ.บุตร (ของบุคคล) นั้น ผู้เดียวเที่ยว นอนแล้ว ในภายใต้ แห่งเกวียน ในส่วนแห่งราตรี ก้าวลงแล้ว สู่ความหลับ ๕ ก็ อ.เมือง ราชคฤห์ เป็นเมืองมากด้วยอมนุษย์ แม้ตามปกติ (ย่อมเป็น) ๕

อนึ่ง (อ.เด็ก) นี้ นอนแล้ว ในที่ใกล้แห่งป่าช้า ๕ อ.อมนุษย์ ท. (ในป่าช้า) นั้น เห็นแล้ว (ซึ่งเด็ก) นั้น ๕ (อ.อมนุษย์) ตนหนึ่ง เป็นเสียนหนาม ต่อพระศาสนา เป็นผู้มีความเห็นผิด (ย่อมเป็น), (อ.อมนุษย์) ตนหนึ่ง เป็นผู้มีความเห็นชอบ (ย่อมเป็น) ๕ (ในอมนุษย์ ท. ๒) เหล่านั้น หนา (อ.อมนุษย์) ผู้มีความเห็นผิด กล่าวแล้ว ว่า (อ.เด็ก) นี้ เป็นภักษา ของเรา ท. (ย่อมเป็น), (อ.เรา ท.) จงเคียวกิน (ซึ่งเด็ก) นี้ เกิด ดังนี้ ๕ (อ.อมนุษย์) นอกนี้ ห้ามแล้ว (ซึ่งอมนุษย์) นั้น (ด้วยคำ) ว่า อ.อย่าเลย, (อ.เด็ก) นี้ อันท่านอย่าชอบใจแล้ว ดังนี้ ๕

(อ.อมนุษย์ ผู้มีความเห็นผิด) นั้น แม่ผู้ (อันอมนุษย์ ผู้มีความเห็นชอบ) นั้น ห้ามอยู่ ไม่เอื้อเฟือแล้ว ซึ่งคำ (ของอมนุษย์) นั้น จับแล้ว ซึ่งเด็ก ที่เท่า ท. คร่ำมาแล้ว ๕ (อ.เด็ก) นั้น กล่าวแล้ว ว่า อ.ความนอบน้อม (ของจมี) แก่พระพุทเจ้า ดังนี้ ในขณะที่ นั้น เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้สังสมแล้วในพุทธานุสสติ ๕ อ.อมนุษย์ ผู้กลัวแล้วแต่ภัยใหญ่ ก้าวกลับแล้ว ได้ยืนแล้ว ๕ ครั้งนั้น (อ.อมนุษย์) นอกนี้ กล่าวแล้ว (กะอมนุษย์) นั้น ว่า อ.กรรมมิใช่กิจ อันเรา ท. กระทำแล้ว, (อ.เรา ท.) จงกระทำ ซึ่งทัณฑกรรม (แก่เด็ก) นั้น เกิด ดังนี้ ได้ยืน รักษาอยู่ แล้ว (ซึ่งเด็ก) นั้น ๕

เตสุ สมมาทิฏฐิกปุตโต คุพี ขิปมาโน พุทธานุสสตี อวราชิตวา “นโม พุทธสชาติ วตวา คุพี ขิปติ.

อิตโร ติตถิยานิ คุณเฑ อุกุทิสิตวา “นโม อรหนตานุติ วตวา ขิปติ. เตสุ สมมาทิฏฐิกปุตโต ชินาติ, อิตโร ปราชยติ. โส ตสฺส กิริยํ ทิสฺวา “อโย เอว อนุสฺสริตวา เอว วตวา คุพี ขิปนฺโต มํ ชินาติ, อหฺปิ เอวรूपิ กิริสฺสามิติ พุทธานุสสตี ยํ ปริจยมาสิ.

อถกทิวสํ ตสฺส ปิตา สกฺกํ โยเชตวา ทารุณํ อตฺถาย คจฺจนฺโต ตปิ ทารกํ อาทาย คนฺตฺวา อฏฺวิยํ ทารุณํ สกฺกํ ปฺเรตฺวา อาคจฺจนฺโต พหิณฺคเร สฺถานสามนฺเต อุกทผาสูกฺกุจฺจาเน โคณเฑ โมเจตฺวา ฆตฺตวิสฺสคฺคํ อกาสิ. อตฺสฺส โคณา สายณฺหสมเย นคฺริ ปวิสฺสนฺเตน โคคณฺเณ สทฺธิ นคฺรเมว ปวิสฺสิสุ.

สากฺกิกิปี โคณเฑ อนฺุพฺนฺนฺโต นคฺริ ปวิสิตฺวา สายํ โคณเฑ ทิสฺวา อาทาย นิภฺขมนฺโต ทวารํ น สมฺปาปฺณิ. ตสฺมี หิ อสมฺปตฺเตเยว, ทวารํ ปิทฺหิ. อตฺสฺส ปุตฺโต เอกโกว รตฺติภาเค สกฺกสฺส เหมจฺจา นิปฺชฺชิตฺวา นิทฺทํ โอบุทฺมิ. ราชคฺหํ ปน ปกฺติยาปี อมนุสฺสพฺหุลํ.

อโยญจ สฺถานสนฺติเก นิปฺนฺโน. ตตฺถ นํ อมนุสฺสา ปสฺสิสุ. เอโก สาสนฺสฺส ปฏิกณฺฏโก มิจฺฉาทิฏฺฐิกิ, เอโก สมฺมาทิฏฺฐิกิ. เตสุ มิจฺฉาทิฏฺฐิกิ อาท “อโย โน ภกฺโข, อิมิ ชาทามาติ. อิตโร “อลํ, มา เต รุจฺฉิตฺติ ตํ นิวาเรสิ.

โส เตน นิวาริยาโมปี ตสฺส วจฺนํ อนาทยิตฺวา ทารกํ ปาเทสุ คเหตฺวา อากทฺฆมิ. โส พุทธานุสฺสติ-ปริจิตฺตฺตา ตสฺมี ขณเฑ “นโม พุทธสฺชาติ อาท. อมนุสฺโส มหาภยภิตฺโต ปฏิกุกมิตฺวา อฏฺจาสิ. อถ นํ อิตโร “อมฺเหหิ อภิจฺจํ กตํ, ทณฺฑทกมฺมมฺสฺส กโรมาติ วตฺวา ตํ รกฺขมาโน อฏฺจาสิ.

อ.อมนุษย์ผู้มีความเห็นผิด เข้าไปแล้ว สู่เมือง ยังขาดแห่งพระ
กระษัตริย์ ของพระราชชา ให้เต็มแล้ว นำมาแล้ว ซึ่งพระกระษัตริย์
ครั้งนั้น (อ.อมนุษย์ ท.) แม่ทั้ง ๒ เป็นราวกะว่า มารดาและบิดา
(ของเด็ก) นั้น เป็น (ยังเด็ก) นั้น ให้ลุกขึ้นแล้ว ให้บริโภคน้ำ
ประกาศแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น จารึกแล้ว ซึ่งอักษร ท.
ที่ขาดแห่งพระกระษัตริย์ ด้วยอำนาจแห่งยักษ์ (ด้วยการอธิษฐาน)
ว่า อ.พระราชชาเทียว จงเห็น ซึ่งอักษร ท. เหล่านี้ เกิด,
(อ.บุคคล) อัน จงอย่าเห็น ดังนี้ ไปแล้ว ฯ ในวันรุ่งขึ้น (อ.ราชบุรุษ ท.)
กระทำอยู่ ซึ่งความไกลห่าง ว่า อ.ภักษะคือภักษะ อันใจ ท.
ลักไปแล้ว แต่ราชตระกูล ดังนี้ ปิดแล้ว ซึ่งประตู่ ท. ตรวจดูแล้ว
ไม่เห็นอยู่ (ในที่) นั้น ออกแล้ว จากเมือง ตรวจดูอยู่ (โดยข้าง)
นี้ด้วย นี้ด้วย เห็นแล้ว ซึ่งขาดอันเป็นวิการแห่งทอง ในเกวียน
อันเต็มแล้วด้วยฟัน จับแล้ว ซึ่งเด็ก นั้น (ด้วยความสำคัญ) ว่า
(อ.เด็ก) นี้ เป็นใจ (ยอมเป็น) ดังนี้ แสดงแล้ว แก่พระราชชา ฯ

อ.พระราชชา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอักษร ท. ตรัสถามแล้ว ว่า
คุณก่อนพ่อ (อ.เหตุ) นั้น อะไร ดังนี้ ฯ (อ.เด็ก นั้น กราบทูลแล้ว) ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ (อ.ข้าพระองค์) ย่อมไม่รู้, อ.มารดา
และบิดา ท. ของข้าพระองค์ มาแล้ว (ยังข้าพระองค์) ให้บริโภคน้ำ
ในราตรี ได้ยื่น รักษาอยู่ แล้ว อ.ข้าพระองค์ (คิดแล้ว) ว่า
อ.มารดาและบิดา ท. รักษาอยู่ ซึ่งเรา ดังนี้ เป็นผู้มียก
ออกแล้วเทียว (เป็น) เป็นผู้เข้าถึงแล้ว ซึ่งความลับ (ยอมเป็น),
อ.ข้าพระองค์ ย่อมรู้ (ซึ่งเหตุ) มีประมาณเท่านี้ ดังนี้ ฯ
ครั้งนั้น แม้อ.มารดาและบิดา ท. (ของเด็ก) นั้น ได้ไปแล้ว สู่ที่นั้น ฯ

อ.พระราชชา ทรงทราบแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น ทรงพาเอา
ซึ่งชน ท. แม่ ๓ เหล่านั้น เสด็จไปแล้ว สู่สำนัก ของพระศาสดา
กราบทูลแล้ว (ซึ่งความเป็นไปทั่ว) ทั้งปวง ทูลถามแล้ว ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พุทธานุสสตินั้นเทียว เป็นคุณชาติ
เป็นเครื่องรักษา ย่อมเป็น หรือ หนอ แล หรือว่า แม่ (อ.อนุสสติ ท.)
มีธรรมานุสสติเป็นต้น (เป็นคุณชาติเป็นเครื่องรักษา ย่อมเป็น)
ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (แก่พระราชชา) นั้น ว่า
คุณก่อนมหาบพิตร อ.พุทธานุสสตินั้นเทียว เป็นคุณชาติเป็นเครื่อง
รักษา (ยอมเป็น) อย่างเดียว หามิได้, ก็ อ.จิต (อันชน ท.) เหล่าใด
ให้เจริญดีแล้ว (โดยฐานะ) อันมีอย่าง ๖, อ.กิจ ด้วยอันรักษา
และอันป้องกัน อย่างอื่น หรือ หรือว่า ด้วยมนต์และโอสถ ท.
(เหล่าอื่น) ย่อมไม่มี (แก่ชน ท.) เหล่านั้น ดังนี้ ฯ เมื่อทรงแสดง
ซึ่งฐานะ ๖ ท. ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

อ.สติ อันไปแล้วในพระพุทธรูปเจ้า ในกลางวัน ด้วย
ในกลางคืน ด้วย (ของชน ท.) เหล่าใด (มีอยู่) ตลอดกาลเนื่องนิจ,
(อ.ชน ท. เหล่านั้น) เป็นสาวกของพระโคตม (เป็น) ย่อมตื่น
ตื่นแล้วด้วยดี ในกาลทุกเมื่อ ฯ

มิจฉาทิฏฐิโก นครี ปวิสิตวา รมุโณ โภชนปาดิ
ปุเรตวา โภชน อหริ. อถ น อุกปิ ตสฺส มาตาปิตโร
วีย หุตฺวา ต อฏฺฐาเปตฺวา โภเชตฺวา “อิมานิ อกฺขรานิ
ราชาว ปสฺสตุ, มา อญฺเอบติ ต ปวตฺตี ปกาเสตฺวา
ยฺกขานฺนาภาเวน โภชนปาดิย อกฺขรานิ ฉินฺหิตฺวา คตา.
ปุนทิวเส “ราชกุลโต โจเรหิ ภาชนภณฺฑํ อวภฺณฺฑติ
โกลาหลํ กโรนฺตา ทวารานิ ปทฺหิตฺวา โอลเเกตฺวา
ตตฺถ อปสฺสนฺตา นครา นิฏฺขมิตฺวา อิติ จิตฺ จ
โอลเเกนฺตา ทารุสฺสกา สุวณฺณปาดิ ทิสฺวา “อัย โจริตฺ
ตํ ทารกํ คเหตฺวา รมุโณ ทสฺเสสฺสุ.

ราชา อกฺขรานิ ทิสฺวา “กิเมตํ ตาตาติ ปุจฺฉิ.
“นาหํ เทว ชานามิ, มาตาปิตโร เม อาคณฺตฺวา รัตฺตี
โภเชตฺวา รกฺขมานา อฏฺฐํ, อหํ มาตาปิตโร มํ
รกฺขณฺตีติ นิพฺภโยว นิทฺทํ อูปคโต, เอตฺถกํ อหํ ชานามิตฺ
อาห. อถสฺส มาตาปิตโรปิ ตํ จานํ อคฺมํสุ.

ราชา ตํ ปวตฺตี ฌตฺวา เต ตโยปิ ชเน อาทาย
สตุ สนฺตํ ฌตฺวา สพุ อโรเจตฺวา “กิณฺุ ไซ ภนฺเต
พุทฺธานุสฺสติเยว รกฺขา โหติ อุกาหุ ฌมฺมานุสฺสติ-
อาทโยปิติ ปุจฺฉิ.

อถสฺส สตุตา “มหาราช น เภวํ พุทฺธานุสฺสติเยว
รกฺขา, เยสํ ปน ฉพุพิเชน จิตฺตํ สุภาวิตฺ, เตสํ อญฺเอบน
รกฺขาวรณน วา มนฺโตสเสหิ วา กิจจํ นตฺถิตฺ วตฺวา
ฉฏฺฐานานิ ทสฺเสนฺโต อีมา คาธา อภาสิ

“สุปฺพุทฺธํ ปพุทฺธมนฺติ สทา โคตมสาวกา,
เยสํ ทิวา จ รัตฺโต จ นิจจํ พุทฺธคตา สติ.

อ.สติ อันไปแล้วในพระธรรม ในกลางวัน ด้วย ในกลางคืน ด้วย (ของชน ท.) เหล่าใด (มีอยู่) ตลอดกาลเนืองนิจ (อ.ชน ท. เหล่านั้น) เป็นสาวกของพระโคตม (เป็น) ย่อมตื่น ตื่นแล้วด้วยดี ในกาลทุกเมื่อ ฯ อ.สติ อันไปแล้วในพระสงฆ์ ในกลางวัน ด้วย ในกลางคืน ด้วย (ของชน ท.) เหล่าใด (มีอยู่) ตลอดกาลเนืองนิจ (อ.ชน ท. เหล่านั้น) เป็นสาวกของพระโคตม (เป็น) ย่อมตื่น ตื่นแล้วด้วยดี ในกาลทุกเมื่อ ฯ อ.สติ อันไปแล้วในกาย ในกลางวัน ด้วย ในกลางคืน ด้วย (ของชน ท.) เหล่าใด (มีอยู่) ตลอดกาลเนืองนิจ (อ.ชน ท. เหล่านั้น) เป็นสาวกของพระโคตม (เป็น) ย่อมตื่น ตื่นแล้วด้วยดี ในกาลทุกเมื่อ ฯ อ.ใจ (ของชน ท.) เหล่าใด ยินดีแล้ว ในความไม่เบียดเบียน ในกลางวัน ด้วย ในกลางคืน ด้วย (อ.ชน ท. เหล่านั้น) เป็นสาวกของพระโคตม (เป็น) ย่อมตื่น ตื่นแล้วด้วยดี ในกาลทุกเมื่อ ฯ อ.ใจ (ของชน ท.) เหล่าใด ยินดีแล้ว ในภาวณา ในกลางวัน ด้วย ในกลางคืน ด้วย (อ.ชน ท. เหล่านั้น) เป็นสาวกของพระโคตม (เป็น) ย่อมตื่น ตื่นแล้วด้วยดี ในกาลทุกเมื่อ ดังนี้ ฯ

สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ สทา โคตมสาวกา,
 เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ นิจุจํ ฐมฺมคตา สติ.
 สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ สทา โคตมสาวกา,
 เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ นิจุจํ สงฺฆคตา สติ.
 สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ สทา โคตมสาวกา,
 เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ นิจุจํ กายคตา สติ.
 สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ สทา โคตมสาวกา,
 เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ อหีสาย รโต มโน.
 สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ สทา โคตมสาวกา,
 เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ ภาวณาย รโต มโนติ.

(อ.อรรถ) ว่า (อ.ชน ท.) ยึดเอาแล้ว ซึ่งสติ อันไปแล้ว ในพระพุทธานุสสติ หลังบอญ์นั้นเทียว เมื่อตื่น ชื่อว่า ย่อมตื่น ตื่นแล้ว ด้วยดี (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ชื่อว่า เป็นสาวกของพระโคตม เพราะความเป็นคืออันฟังซึ่งอนุสาสนี (ของพระพุทธานุสสติ) นั้นนั้นเทียว เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้เกิดแล้ว ในที่สุดแห่งอันฟัง ต่อพระพุทธานุสสติ ผู้โคตมโคตร (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **สทา โคตมสาวกา** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.สติ อันปรารภ ซึ่งพระพุทธานุสสติ อันต่างโดยพระคุณมีคำว่า อิติปิโส ภควา ดังนี้เป็นต้น เกิดขึ้นอยู่ (ของชน ท.) เหล่าใด มีอยู่ สิ้นกาลเนืองนิตย์, (อ.ชน ท.) เหล่านั้น ย่อมตื่น ตื่นแล้วด้วยดี แม้ในกาลทุกเมื่อ ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **พุทฺธคตา สติ** ดังนี้ ฯ

แต่ว่า (อ.ชน ท.) เมื่อไม่อาจ อย่างนั้น กระทำไว้ในใจอยู่ ซึ่งพุทธานุสสติ ในกาล ท. สาม หนา ในกาล ท. สอง หนา แม้ในกาลหนึ่ง ชื่อว่า ย่อมตื่น ตื่นแล้วด้วยดี นั้นเทียว ฯ อ.สติ อันปรารภ ซึ่งพระธรรมคุณ ท. อันต่างโดยพระคุณมีคำว่า สุวากุขาโต ภควตา ฐมฺโม ดังนี้เป็นต้น เกิดขึ้นอยู่ ชื่อว่า **ฐมฺมคตา สติ** ฯ

ตตถ “**สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ**: พุทฺธคตํ สติ คเหตุวา สุปนฺนตาเยว ปุพฺพชฺฌนุตา สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ นาม. **สทา โคตมสาวกา**: โคตมโคตตสฺส พุทฺธสฺส สวณฺเฑ ชาตตฺตา ตสฺเสว อนุสาสนีสวณฺเฑ โคตมสาวกา.

พุทฺธคตา สติ: เยสํ “อิติปิ โส ภควาติ- อาทิปปฺเภเต พุทฺธคฺเณ อารพฺก อฺปปชฺชฺฆมานา สติ นิจุจกัลลํ อตฺถิ, เต สทาปิ สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติ อตฺถิ.

ตถา อสฺกโกนฺตฺตา ปน เอกทิวสํ ตีสุ กาลฺเลสุ ทิวีสฺสุ กาลฺเลสุ เอกสฺมิปิ กาลฺเล พุทฺธานุสฺสตี มนสิกโรนฺตฺตา สุปปพุทธํ ปุพฺพชฺฌนุติเยว นาม. ฐมฺมคตา สติติ “สุวากุขาโต ภควตา ฐมฺโมติอาทิปปฺเภเต ฐมฺมคฺเณ อารพฺก อฺปปชฺชฺฆมานา สติ.

อ.สติ อันปรารภ ซึ่งพระสังฆคณ ท. อันต่างโดยพระคุณมีคำว่า
สุปฏิปันโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ดังนี้เป็นต้น เกิดขึ้นอยู่ ชื่อว่า
สงฺฆคตา สติ ฯ อ.สติ อันเกิดขึ้นอยู่ ด้วยอำนาจแห่งอาการ ๓๒
หรือ หรือว่า ด้วยอำนาจแห่งการอยู่ในป่าช้า ๙ ด้วยอำนาจแห่งการ
กำหนดธาตุ ๔ หรือ หรือว่า ด้วยอำนาจแห่งรูปฌานมีนัลกสถิน
อันเป็นไปในภายในเป็นต้น ชื่อว่า **กายคตา สติ** ฯ (อ.อรรถ) ว่า
(อ.ใจ) ยินดีแล้ว ในกรณภาวณา อัน (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า)
ตรัสแล้ว อย่างนี้ ว่า (อ.ภิกษุ) นั้น มีใจ อันไปแล้วกับด้วยความกรุณา
แผ่ไปแล้ว ตลอดทิศ หนึ่ง ย่อมอยู่ ดังนี้ (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท)
ว่า **อหิสาย รโต** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ในเมตตภาวณา (ดังนี้
แห่งบท)ว่า **ภาวณา** ดังนี้ ฯ

จริงอยู่ อ.ภาวณา อันเหลือลง แม้ทั้งปวง (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงประสงค์เอาแล้ว ในบท ว่า ภาวณาย ดังนี้) นี้ เพราะความที่
แห่งกรณภาวณา เป็นภาวณาอันพระองค์ตรัสแล้ว ในภายใต้
แม้โดยแท้, ถึงอย่างนั้น อ.เมตตภาวณาเทียว (อันพระผู้มีพระภาค
เจ้า) ทรงประสงค์เอาแล้ว (ในบท ว่า ภาวณาย ดังนี้) นี้ ฯ (อ.บท)
ที่เหลือ (อันบัณฑิต) ฟังทราบ ตามนัย (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว
ในพระคาถาที่ ๑ นั้นเทียว ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.เด็ก นั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว
ในโสดาปัตติผล กับ ด้วยมารดาและบิดา ท. ฯ ก็ (อ.ชน ท.)
แม้ทั้งปวง บวชแล้ว ในภายหลัง บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหันต์ ฯ
อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว
(แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

**อ.เรื่องแห่งบุคคลผู้เที่ยวไปด้วยเกวียน
อันเต็มแล้วด้วยพิน
(จบแล้ว) ฯ**

ทวารุสากฎิกวตฺถุ.

**๖. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้เป็นโอรสของเจ้าวัชชี
รูปใดรูปหนึ่ง
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๖. วชชีปุตตภิกษุวตฺถุ.

(อ.คำ) ว่า อ.ภิกษุ ผู้เป็นโอรสของเจ้าวัชชี รูปใดรูปหนึ่ง
ย่อมอยู่ ในชนูแห่งป่า แห่งใดแห่งหนึ่ง ใกล้เมืองไพสาลี ฯ
ก็ โดยสมัย นั้น แล อ.วาระแห่งมหรสพ ย่อมมี ในเมือง
ไพสาลี ตลอดราตรีทั้งปวง ฯ ครั้งนั้นแล อ.ภิกษุนั้น ฟังแล้ว
ซึ่งเสียดก็ก้องแห่งดนตรีอันบุคคลตีแล้วและบรรเลงแล้ว
ในเมืองไพสาลี คร่ำครวญอยู่ กล่าวแล้ว ซึ่งคาถา นี้ ว่า

สงฺฆคตา สติ “สุปฏิปันโน ภควโต สาวกสงฺโฆติ
อาทิปปภเท สงฺฆคฺเณ อารพฺภ อูปฺพุชฺชมานา สติ.
กายคตา สติ ทฺวตฺตีสาการวเสน วา นวสิวฺภูจิกาวเสน
วา จตฺตธาตฺววฺภูจฺจานวเสน วา อชฺชตฺตนีลฺกสิณนาทิ-
รฺรูปฺพุชฺชมานวเสน วา อูปฺพุชฺชมานา สติ. **อหิสาย รโต**:
โส กฺรณาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสฺสํ ผริตฺวา วิหฺรตฺติ
เอวํ วุตฺตาย กฺรณภาวณาย รโต. **ภาวณายาติ**:
เมตฺตภาวณาย.

กิญฺจาปี หิ เภฏฺสา กฺรณภาวณาย วุตฺตตฺตา อธิ
สพฺพปาปี อวเสสา ภาวณา, อธิ ปน เมตฺตภาวณาว
อธิปฺเปตา. เสสฺสํ ปจฺมคคาถายํ วุตฺตตนเยเนว เวทิตฺพฺพ.

เทศนาวสานเน โส ทารโก มาตาปิตุหิ สหฺริ
โสตาปตฺติผลเ ปตฺติภฺจฺหิ. ปจฺฉา ปน ปพฺพชิตฺวา
สพฺพเพปิ อรหตฺตํ ปาปฺถนฺสิ. สมฺปตฺตานปี สาตฺถิกา
เทศนา อโหสิตฺติ.

“ทฺวปฺพุชฺชชฺชํ ทฺวาริรมนฺติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ
สฺตฺถา เวสาลียํ นิสฺสุสาย มหาวเน วิหฺรนฺโต อญฺญตฺริ
วชฺชีปุตฺตกํ ภิกฺขุํ อารพฺภ กเถสิ, ยํ สนฺธาย วุตฺตํ
“อญฺญตฺโร วชฺชีปุตฺตโก ภิกฺขุ เวสาลียํ วิหฺรติ อญฺญตฺรสมฺม
วณฺสณฺฑเท. เตน โข ปน สมเยน เวสาลียํ สพฺพพรตฺติ
ฉณฺวาโร โหติ. อถ โข โส ภิกฺขุ เวสาลียํ ตฺริยตาพีต-
วาทิตนฺคฺโขสสทฺทํ สุตฺวา ปรีเทวมาโน ตายํ เวลายํ
อิมํ คาถมาห

อ.เรา ท. ผู้ผู้เดียว ย่อมอยู่ในป่า เพียงดัง อ.ท่อนไม้
อันบุคคลทิ้งแล้ว ในป่า, ในกาลนี้ อ.ใคร สิ เป็นผู้เลวกว่า
กว่าเรา ท. (ย่อมเป็น) ในราตรี อันปรากฏจตุราศรนี้ ดังนี้

“เอกกา มย์ อรรณฺเณ วิหราม
อบวิทุจฺฉั วณฺสุมี ทารุกํ,
เอตาทีลิกาย รตฺติยา
โก สุ ทานิ อมฺเหติ ปาปิโยติ.

ในเวลา นั้น ดังนี้ (อันพระธรรมสังคาคหาจารย์) กล่าวแล้ว
หมายเอา (ซึ่งภิกษุ) โด อ.พระศาสดา เมื่อทรงอาศัย ซึ่งเมือง
ไพสาลี ประทับอยู่ในป่ามหาวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ (นั้น)
ผู้เป็นโอรสของเจ้าวัชชี รูปใดรูปหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระ
ธรรมเทศนา นี้ว่า **ทุปฺปพฺพชฺชํ ทฺวาริรมํ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ) นั้น เป็นโอรสของพระราชา ในแคว้น
ชื่อว่าวัชชี (เป็น) ละแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา อันถึงพร้อมแล้ว
ตามวาระ บวชแล้ว, ครั้นเมื่อพระนครทั้งสิน (อันมหานคร)
ประดับเฉพาะแล้ว (ด้วยวัตถุ ท.) มีธงชัยและธงแผ่นผ้าเป็นต้น
กระทำ ให้เนื่องเป็นอันเดียวกันแล้ว กับ (ด้วยเทพ ท.) ผู้อยู่ใน
ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ฯ ครั้นเมื่อวาระแห่งมหรสพ เป็นไปอยู่
ตลอดราตรีทั้งปวง (ในดีถี) มีพระจันทร์เต็มดวงแล้ว อันเป็นที่-
บานแห่งดอกโกมุท พังแล้ว ซึ่งเสียงก็ก้อง แห่งดนตรี ท.
มีกลองเป็นต้น อันบุคคลดีแล้ว ด้วย ซึ่งเสียง (แห่งดนตรี ท.)
มีพิณเป็นต้น อันบุคคลบรรเลงแล้ว ด้วย ในเมืองไพสาลี, อ.พัน-
แห่งพระราชา ท. ๗ เหล่าใด ด้วย, อ.ร้อยแห่งพระราชา ท. ๗
(เหล่าใด) ด้วย, อ.พระราชา ท. ๗ (เหล่าใด) ด้วย (ย่อมมี) ในเมือง
ไพสาลี ด้วย. (อ.อิสฺรชน ท.) มีอุปราชและเสนาบดีเป็นต้น
(ของพระราชา ท.) เหล่านั้น มีประมาณเท่านั้นนั้นเทียว (ย่อมมี
ในเมืองไพสาลี) ด้วย, (ครั้นเมื่อพระราชาและอิสฺรชน ท.) เหล่านั้น
ผู้ประดับประดาแล้วและตกแต่งแล้ว เสด็จข้ามลงแล้ว สู่ถนน
เพื่อต้องการแก้อันเล่นด้วยนักษัตร, จงกรมอยู่ บนที่เป็นที่จงกรม
อันใหญ่ อันมีศอก ๖๐ เป็นประมาณ เห็นแล้ว ซึ่งดวงจันทร์อันเต็ม
ดวงแล้ว อันตั้งอยู่แล้ว ในท่ามกลางแห่งท้องฟ้า ยืน อาศัย แล้ว
ซึ่งแผ่นกระดาน ในที่สุดแห่งที่เป็นที่จงกรม แลดูแล้ว ซึ่งอรรถภาพ
อันราวกะว่า ท่อนไม้อันบุคคลทิ้งแล้ว ในป่า เพราะความที่
(แห่งอรรถภาพ) เป็นสภาพเว้นแล้วจากผ้าโพกและเครื่องประดับ
คิดอยู่ ว่า (อ.บุคคล) อื่น ผู้ลามากกว่า กว่าเรา ท. มีอยู่ หรือ หนอ
แล ดังนี้ แม้เป็นผู้ประกอบแล้วด้วยคุณมีอันอยู่ในป่าเป็นวัตร
เป็นต้น โดยปกติ (เป็น) ผู้ อันความไม่ยินดียิ่ง บีบคั้นแล้ว
ในขณะนั้น กล่าวแล้ว อย่างนั้น ฯ (อ.ภิกษุ) นั้น พังแล้ว ซึ่งกาลานี้
อัน อันเทวดา ผู้สิงอยู่แล้ว ในชฎแห่งป่า นั้น กล่าวแล้ว ว่า

โส กิร วชฺชี่รฎฺเจ ราชปฺตุโต วาเรน สมฺปตฺตํ
รชฺชํ ปหาย ปพฺพชฺชิตฺ, เวสาลิยํ จาตุมฺหาราชิกฺเข
สทฺธิ เอกาพทฺธํ กตฺวา สกลนคฺเร ธชฺชปตฺกาทิหิ
ปฏิมณฺฑลิตฺ, โกมุทียา ปุณฺณมาย สพฺพรตฺติ ฌณฺวาเร
วตฺตมาเน, เภริอาทินํ ตฺริยานํ ตาพิตานํ นิคุโฆลํ
วิณาทินญฺจ วาทิตานํ สทฺทํ สุตฺวา, ยานิ เวสาลิยํ
สตฺต ราชสทฺธานิ สตฺต ราชสทานิ สตฺต จ ราชาน,
ตตฺตกาเยว จ เนลํ อุปรราชเสนาปติอาทโย, เตสุ
อลงฺกตปฏฺยตฺเตสุ นกฺขตฺตกัปปินฺตฺถาย วิถิ โอดีณฺเณสุ,
สฏฺฐิจฺหตฺเต มหาจฺงกเม จฺงกมาโน คคนมฺชฺเช จิตฺ
ปุณฺณจฺนุทํ ทิสฺวา จฺงกมโกฏฺฐิยํ ผลกํ นิสุสาย จิตฺ
เวชนาลงฺการวิวิทตฺตา วเน จชฺชิตฺทาทฺรูกํ วิย
อตฺตภาวํ โอลิเกตฺวา “อตฺถิ นฺุ โข อญฺโณ อมฺเหติ
ลามกตโรติ จินฺนเตนฺุโต ปกตฺติยา อารณฺญกาทิคุณ-
ญตฺโตปิ ตสฺสุมี ขณฺ อณฺภริตฺติยา ปิพิตฺโต เอวมาห.
โส ตสฺสุมี วณฺสนฺุชฺเช อธิวตฺถาย เทวตฺตาย “อิมํ
ภิกฺขุํ สํเวเชสฺสุสามิตฺติ อธิปฺปาเยน

อ.ท่าน ผู้ผู้เดียว ย่อมอยู่ในป่า เพียงดัง อ.ท่อนไม้-
อันบุคคลทิ้งแล้ว ในป่า, (อ.ชน ท.) มาก ย่อมกระหนิยม
ต่อท่าน นั้น ราวกะ (อ.สัตว์ ท.) ผู้บังเกิดแล้วในนรก
(กระหนิยมอยู่ ต่อสัตว์ ท.) ผู้ไปสู่สวรรค์โดยปกติ ดังนี้

“เอกโก ตฺวํ อรรณฺเณ วิหริสิ
อบวิทุจฺฉั วณฺสุมี ทารุกํ,
ตสฺสุ เต พหฺวกา ปิพยนฺุติ
เนรยิกา วิย สคฺคคามินฺนฺุติ

ด้วยความประสงค์ ว่า อ.เรา ยังภิกษุ นี้ จักให้สลด ดังนี้
เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ในวันรุ่งขึ้น ถวายบังคมแล้ว นั่งแล้ว ฯ

วุตฺตํ อิมํ คากํ สุตฺวา ปุนทิวเส สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา
วณฺทิตฺวา นิสิตฺติ.

อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น เป็นผู้ ประสงค์เพื่ออันทรงประกาศ ซึ่งความที่แห่งการอยู่ครองซึ่งเรือน เป็นทุกข์ (เป็น) ทรงยังทุกข์ ท. & ให้ตั้งลงพร้อมแล้ว ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.การบวชยาก, อ.การยินดียิ่งยาก, อ.เรือน ท.
อันอันบุคคลอยู่ครองยาก เป็นทุกข์ (ยอมเป็น),
อ.การอยู่ร่วมด้วยบุคคลผู้เสมอกัน เป็นทุกข์ (ยอมเป็น),
(อ.ชน ท.) ผู้ไปสู่หนทางไกลยี่ดยาวโดยปกติ
เป็นผู้อันทุกข์ตกไปตามแล้ว (ยอมเป็น), เพราะเหตุนั้น
(อ.บุคคล) เป็นผู้ไปสู่หนทางไกลยี่ดยาวโดยปกติ ไม่พึงเป็น
ด้วย เป็นผู้อันทุกข์ตกไปตามแล้ว ไม่พึงเป็น ด้วย ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ชื่อ อ.อัน ละแล้ว ซึ่งกองแห่งโภคะ อันน้อย หรือ
หรือว่า อันมาก ด้วยนั้นเทียว ซึ่งความเป็นไปรอบแห่งญาติ
ด้วย บวช ถวาย ซึ่งอก ในพระศาสนานี้ เป็นทุกข์ (ยอมเป็น ดังนี้
ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **ทูปปพพชช** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อ.อัน (อันบุคคล) แม้ผู้บวชแล้ว อย่างนี้ ผู้สืบทอดอยู่
ซึ่งความเป็นไปแห่งชีวิต ด้วยการเทียวไปเพื่อภิกษา ยินดียิ่ง
ด้วยสามารถแห่งอันคุ้มครองซึ่งกองแห่งศีลอันไม่มีปริมาณและ-
อันยังการปฏิบัติซึ่งธรรมอันสมควรแก่ธรรมให้เต็ม เป็นทุกข์
(ยอมเป็น ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ทุรภิรม** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ก็ อ.ราชกิจ ของพระราชา ท. (อันบุคคล)
ผู้อยู่ครองอยู่ ซึ่งเรือน (พียงนำไป) อ.อิสริกิจ ของอิสริชน ท.
(อันบุคคล ผู้อยู่ครองอยู่ ซึ่งเรือน) พียงนำไป, อ.ชนผู้เป็นบริวาร
ด้วยนั้นเทียว อ.สมณและพราหมณ์ ท. ผู้ตั้งอยู่ในธรรม ด้วย
(อันบุคคล ผู้อยู่ครองอยู่ ซึ่งเรือน) พียงสงเคราะห์, (ครั้นเมื่อ
ความเป็น) อย่างนั้น แม้มืออยู่, อ.อันอยู่ครองซึ่งเรือน เป็นอาการ
เต็มได้โดยยาก (ยอมเป็น) รวากะ อ.หม้ออันทะลุแล้ว ด้วย รวากะ
อ.มหาสมุทร ด้วย, เพราะเหตุนั้น ชื่อ อ.เรือน ท. เหล่านั้น
อันอันบุคคลอยู่ครองได้ยาก เป็นทุกข์ คือว่า เป็นความลำบาก
เพื่ออันอยู่ครอง เพราะเหตุนั้นนั้นเทียว (ยอมเป็น) ดังนี้ (แห่งบท)
ว่า **ทุราวาส** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า จริงอยู่ อ.คฤหัสถ์ ท. เหล่าใด (แม้เป็นผู้เสมอกัน)
ด้วยชาติและโคตรและตระกูลและโภคะ ท. (เป็น) หรือ หรือว่า
อ.บรรพชิต ท. (เหล่าใด) แม้เป็นผู้เสมอกัน (ด้วยคุณ ท.) มีศีล
และอาจระและพาหุสัจจะ เป็นต้น เป็น กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ ท.)
มีคำว่า อ.ท่าน เป็นใคร ย่อมเป็น, อ.เรา เป็นใคร (ยอมเป็น) ดังนี้
เป็นต้น เป็นผู้ชวนชวายเป็นแล้วในอริกรรม ย่อมเป็น, (อ.คฤหัสถ์ ท.
หรือ หรือว่า อ.บรรพชิต ท.) เหล่านั้น ชื่อว่า เป็นผู้ไม่เสมอกัน
(ยอมเป็น), ชื่อ อ.อันอยู่พร้อม กับ (ด้วยคฤหัสถ์ ท. หรือ หรือว่า
ด้วยบรรพชิต ท.) เหล่านั้น เป็นทุกข์ (ยอมเป็น) ดังนี้ (แห่งบาท
แห่งพระศาสดา) ว่า **ทูกุโข สมานสวาโส** ดังนี้ ฯ

สตุถา ตั ปวดตี ฌตฺวา ฆราวาสสฺส ทฺกฺชตฺติ
ปกาเสตฺกามาโม ปญฺจ ทฺกฺชานี สโมธานตฺวา อิมํ
คาถมาห

“ทูปปพพชช ทุรภิรม ทุราวาส ฆรา ทูกุชา
ทูกุโข สมานสวาโส ทูกุชานูปตติทฺทคฺค;
ตสฺมา น จทฺทคฺค ลียา น จ ทูกุชานูปตติโต ลียาติ.

ตตฺถ **ทูปปพพชชชฺช** อปฺปํ วา มหนตฺติ วา
โภคกฺชชฺช ฌเว ฌาติปวิภูฏญฺจ ปหาย อิมสฺมึ
สสาสเน อูริ ทตฺวา ปพพชช นาม ทูกุช.

ทุรภิรมนฺติ: เหว่ ปพพชชเตนาปี ภิกฺขวาจรายาย
ชีวิตฺตฺติ ฆฏฺณเตน อปริมาณสฺลิกฺกชฺชโคปนธฺมมานุธฺม-
ปฏิบัติปฺปฺรณวเสน อภิรมิตฺุ ทูกุช.

ทุราวาสาดิ: ยสฺมา ปน ฆริ อวสฺนเตน ราชฺนํ
ราชิกิจฺจ อิสฺสรานํ อิสฺสรกิจฺจ วัชิตพฺพํ, ปริชโน ฌเว
ธฺมมิกา จ สมณพราหมณา สงฺคหิตพฺพา, เหว่ สฺนเตปี,
ฆราวาโส จิตฺทชฺช วิทย มหาสมฺพุโท วิทย จ ทูปฺปโร;
ตสฺมา ฆรา นามเต ทุราวาสา ทูกุชา อวสฺสิตุ เตเนว
การณน ทูกุชาติ อตฺโถ.

ทูกุโข สมานสวาโส: คิหิโน หิ เย ชาติโคตฺต-
กุลโภคหิ ปพพชิตา วา สฺลาจารพาทุสฺจจาทีหิ
สมานาปี หุตฺวา “โกสิ ตฺวํ, โภ อหนฺตอาทินิ วตฺวา
อริกรรมปฺปฺสฺตา โหนฺติ, เต อสมานา นาม, เตหิ
สทฺธิ สฺวาโส นาม ทูกุชิติ อตฺโถ.

(อ.อรรถ) ว่า (อ.ชน ท.) เหล่าใด ชื่อว่าเป็นผู้ไปสู่หนทางไกล โดยปกติ เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ดำเนินไปแล้ว สู่หนทางไกล อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าวิญญะ (ยอมเป็น), (อ.ชน ท.) เหล่านั้น เป็นผู้อันทุกข์ ตกไปตามแล้ว เทียว (ยอมเป็น) (ดังนี้ แห่งบาท แห่งพระคาถา) ว่า **ทุกขานุปัตตทศฺคู** ดังนี้ ๕ อ.อรรถ ว่า แม้ อ.ความที่ (แห่งบุคคล) เป็นผู้อันทุกข์ตกไปตามแล้ว เป็นทุกข์ (ยอมเป็น), แม้ อ.ความที่ (แห่งบุคคล) เป็นผู้ไปสู่หนทางไกลโดยปกติ เป็นทุกข์ (ยอมเป็น) เหตุใด, เพราะเหตุนั้น (อ.บุคคล) แม้เป็นผู้ชื่อว่าเป็นผู้ไปสู่หนทางไกลโดยปกติ เพราะความเป็นคืออันไป สู่หนทางไกล อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าวิญญะ ไม่พึงเป็น แม้เป็นผู้ อันทุกข์ มีประการอันข้าพเจ้ากล่าวแล้ว ตกไปตามแล้ว ไม่พึงเป็น ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ตสฺมา น จทฺธคฺ** ดังนี้ ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ นั้น เป็อหน่ยออยู่ ในทุกข์ อัน (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ทรงแสดงแล้ว ในฐานะท. & ทำลายแล้ว ซึ่งสังโยชน์ ท. อันมีในส่วนเบื้องต่ำ & ด้วย อันมี ในส่วนเบื้องบน & ด้วย ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในพระอรหัต ดังนี้แล ๕

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้เป็นโอรสของเจ้าวัชชี (จบแล้ว) ๕

๗. อ.เรื่องแห่งคฤหบดีชื่อว่าจิตตะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งคฤหบดีชื่อว่าจิตตะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **สทฺโธ สีเลน สมปนฺโน** ดังนี้เป็นต้น ๕

อ.เรื่อง (อันข้าพเจ้า) ให้พิสดารแล้ว ในกถาเป็นเครื่อง พรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งพระคาถา ว่า อสนุตฺ ภาวมิจฺเจยฺยาติ ดังนี้ เป็นต้น ในพาลวรรค ๕ แม้ อ.พระคาถา มาแล้ว (ในพาลวรรค) นั้น นั้นเทียว ๕ จริงอยู่ (อ.คำ) ว่า (อ.พระเถระชื่อว่าอานนทฺ กวาทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ อ.สักการะนี้ ย่อมเกิดขึ้น (แก่คฤหบดีชื่อว่าจิตตะ) นั้น ผู้มาอยู่ สู่สำนัก ของพระองค์ ท. นั้นเทียว หรือ หรือว่า (อ.สักการะ นี้) พึ่งเกิดขึ้น (แก่คฤหบดีชื่อว่า จิตตะ นั้น) แม้ผู้ไปอยู่ (ในที่) อื่น ดังนี้ ๕

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอานนทฺ (อ.สักการะ นี้) ย่อมเกิดขึ้นนั้นเทียว (แก่คฤหบดีชื่อว่าจิตตะ) นั้น ผู้มาอยู่ สู่สำนัก ของเรา ก็ดี ผู้ไปอยู่ (ในที่) อื่น ก็ดี, เพราะว่า อ.อุบาสก นี้ เป็นผู้ มี ศรัทธา เป็นผู้เลื่อมใสแล้ว เป็นผู้มึศีลอันถึงพร้อมแล้ว (ยอมเป็น), (อ.อุบาสก) ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป จะไป สู่ประเทศ ไตฺ; อ.ลามกและ สักการะ ย่อมบังเกิด (แก่อุบาสก) นั้น (ในประเทศ) นั้นๆ นั้นเทียว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

ทุกขานุปัตตทศฺคู: เย วมฺภูสงฺขาตฺ อทฺธานํ ปฏิปนฺนตฺตา อทฺธคฺ; เต ทุกฺเขน อนุปัตตาว. **ตสฺมา น จทฺธคฺ:** ยสฺมา ทุกฺขานุปัตตภาโวปี ทุกฺโข อทฺธคฺภาโวปี ทุกฺโข; ตสฺมา วมฺภูสงฺขาตฺ อทฺธานํ คมนตฺยา อทฺธคฺปิ น ภเวยฺย วุตฺตปฺปกฺาเรน ทุกฺเขน อนุปัตตโตปี น ภเวยฺยาติ อตฺถเ.

เทศนาวสานเน โส ภิกฺขุ ปญฺจสฺสุ จาเนสฺสุ ทสฺสุสิเต ทุกฺเข นิพฺพิทฺทฺโต ปญฺโจรมฺภาคิยานิ จ ปญฺจทฺธมฺภาคิยานิ จ สํโยชนานิ ปทาเลตฺวา อรหตฺเต ปตฺติจฺหีตี.

วชชีปุตตภิกษุวตถุ.

๗. จิตตคหปติวตถุ.

“สทฺโธ สีเลน สมปนฺโนติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตฺถา เชตฺวเน วิหรนฺโต จิตฺตคหปตี อารพฺก กเถสิ.

วตถุ พาลวคฺเค “อสนุตฺ ภาวมิจฺเจยฺยาติ คากาณณฺณนํ วิตฺถาริตํ. คากาปี ตตฺถเวาคตา. วุตฺตํ หิ ตตฺถ “ก็ ปน ภาวเต เตตฺสสฺส ตฺมฺหากํ สนฺตํ อากจฺจนฺตฺสเสวายํ สกฺกาโร อฺอุปฺชฺชติ อฺูทาหุ อญฺญตฺต คจฺจนฺตฺสสาปี อฺูปฺชฺชเยยฺยาติ.

“อานนฺท มม สนฺตํ อากจฺจนฺตฺสสาปี อญฺญตฺต คจฺจนฺตฺสสาปี ตสฺส อฺูปฺชฺชติเยว, อยํ หิ อฺุปาสโก สทฺโธ ปสนฺโน สมปนฺนสีโล, เอวฺรูปิ ยํ ยํ ปเทสํ ภาตฺติ; ตตฺถ ตตฺถเวตฺสสฺส ลากสฺกฺกาโร นิพฺพตฺตตีตี วตฺวา อิมํ คากมาห

(อ.กฤษบุตร) ผู้มีศรัทธา ผู้ถึงพร้อมแล้ว ด้วยศีล
ผู้เปรียบพร้อมแล้วด้วยยศและโภคะ จะไป
สู่ประเทศใดๆ, (อ.กฤษบุตร นั้น) เป็นผู้อันมหาชน
บูชาแล้ว (ในประเทศ) นั้นๆ นั้นเทียว (ย่อมเป็น ดังนี้) ดังนี้

“สทุโธ สีเลน สมปนฺโน ยโสโกสมปิโต
ยํ ยํ ปเทสํ ภาตติ; ตตฺถ ตตฺถเว ปุชฺชิตฺติ.

(อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว (ในพาลวรรค) นั้น ๆ

(อ.อรรถ) ว่า ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยศรัทธา อันเป็นโลกียะ
และโลกุตระ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **สทุโธ**
ดังนี้ ๆ อ.อรรถ ว่า อ.ศีล มีอย่าง ๒ คือ อ.ศีลของบุคคลผู้อยู่ครอง
ซึ่งเรือน อ.ศีลของบุคคลมิใช่ผู้อยู่ครองซึ่งเรือน, (ในศีล ท. ๒)
เหล่านั้น หนา อ.ศีลของบุคคลผู้อยู่ครองซึ่งเรือน (อันพระผู้มี
พระภาคเจ้า) ทรงประสงค์เอาแล้ว (ในที่) นี้, ผู้มาตามพร้อมแล้ว
(ด้วยศีลของบุคคลผู้อยู่ครองซึ่งเรือน) นั้น ดังนี้ (แห่งบท) ว่า
สีเลน ดังนี้ ๆ

ตตฺถ “**สทุโธติ**: โลกียโลกุตฺตราย สทุธาย
สมนฺนาคโต. **สีเลนาคติ**: “อคาริยสีลํ อนาคาริยสีลนฺติ
ทฺวิธํ สีลํ, เตสฺส อธิ อคาริยสีลํ อธิปฺเปตํ, เตน
สมนฺนาคโตติ อตฺถโก.

อ.อรรถ ว่า ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วย- อ.ยศของบุคคล
ผู้อยู่ครองซึ่งเรือน อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าความเป็น
ผู้มีร้อยแห่งอุบาสก & เป็นบิوار (แห่งชน ท.) มีเศรษฐีชื่อว่า
อนาถบิณฑิกะเป็นต้น อันเช่นใด -ยศ อันเช่นนั้นนั้นเทียว ด้วย,
ด้วย- อ.โภคะ อันมีอย่าง ๒ อันมีทรัพย์และข้าวเปลือกเป็นต้น
ด้วยนั้นเทียว อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าอริยทรัพย์มีอย่าง ๗ ด้วย
- โภคะนั้น ด้วย ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ยโสโกสมปิโต**
ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ) ว่า อ.กฤษบุตร ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป จะไป สู่ประเทศ
ใดๆ ในทิศ ท. มีปุรัตติมทิศเป็นต้น, (อ.กฤษบุตร นั้น) เป็นผู้อันมหาชน
บูชาแล้ว ด้วยลาภและสักการะ มีอย่างนี้เป็นรูป (ในประเทศ) นั้นๆ
เทียว ย่อมเป็น ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ยํ ยํ** ดังนี้เป็นต้น ๆ

ยโสโกสมปิโตติ: ยาทีโส อนาถบิณฑิกาทินํ
ปญฺจอุปาสกสทฺตบิวารสงฺขาโต อคาริยยโส
ตาทีเสนเว ยเสน ธนธญฺญาทีโก เจว สตฺตวิธอริย-
ธนสงฺขาโต จ ทฺวิโธ โภโค เตน จ สมนฺนาคโตติ
อตฺถโก. **ยํ ยนฺติ**: ปุรัตติมาทิสฺส ทิสาสฺส เหวฐโป
กุลปฺตฺโต ยํ ยํ ปเทสํ ภาตติ; ตตฺถ ตตฺถ เหวฐเป
น ลากสฺสกาเรน ปุชฺชิตฺโต ว โหตีติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาว่าสาเน พุโธ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺถนีสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งคฤหบดีชื่อว่าจิตตะ
(จบแล้ว) ฯ

จิตตคหปติวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งธิดา ของเศรษฐีชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ ชื่อว่า จุฬาสุภักทา ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ทูเร สนฺโต ปกาเสนฺติ** ดังนี้ เป็นต้น ๙

ได้ยินว่า อ.บุตรของเศรษฐี ชื่อว่า อุกคະ ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าอุคคະ โดยปกติ เป็นสหาย ของเศรษฐีชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ ได้เป็นแล้ว จำเดิม แต่กาล แห่งตนเป็นหนุ่ม ๙ (อ.เศรษฐี ท. ๒) เหล่านั้น เรียนอยู่ ซึ่งศิลปะ ในตระกูลแห่งอาจารย์ ท่านเดียวกัน กระทำแล้ว ซึ่งกตिका กะกันและกัน ว่า ครั้นเมื่อบุตรและธิดา ท. เกิดแล้ว ในกาล แห่งเรา ท. ถึงแล้วซึ่งวัย, (อ.บุคคล) ไต ย่อมขอ ซึ่งลูกสาว เพื่อประโยชน์ แก่ลูกชาย, อ.ลูกสาว (อินบุคคล) นั้น พึงให้ (แก่บุคคล) นั้น ดังนี้ ๙ (อ.เศรษฐี ท.) เหล่านั้น แม้ทั้ง ๒ ผู้ถึงแล้ว ซึ่งวัย ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในตำแหน่งแห่งเศรษฐี ในเมือง ของตน ๙

ในสมัย หนึ่ง อ.เศรษฐีชื่อว่าอุคคະ ประกอบอยู่ ซึ่งการค้าขาย ได้ไปแล้ว สู่เมืองสาวตถิ ด้วยรั้อยแห่งเกวียน ท. ๕ ๙ อ.เศรษฐี ชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ เรียกมาแล้ว ซึ่งนางจุฬาสุภักทา ผู้เป็นธิดา ของตน สั่งบังคับแล้ว ว่า แน่แม่ อ.บิดา ของเจ้า ชื่อว่า อุกคະเศรษฐี มาแล้ว, อ.กิจอันบุคคลพึงกระทำ (แก่บิดา) นั้น เป็นภาระ ของเจ้า (จงเป็น) ดังนี้ ๙

(อ.นางจุฬาสุภักทา) นั้น รับคำแล้ว ว่า อ.ดีละ ดังนี้ (ยังโภชนะ ท.) มีแวงและกับเป็นต้น ย่อมให้ถึงพร้อม ด้วยมืออันเป็นของตนนั้น เทียว จำเดิม แต่วัน (แห่งเศรษฐี) นั้น มาแล้ว, ตกแต่งอยู่ (ซึ่งวัตถุ ท.) มีระเปียบและของหอมและวัตถุเป็นเครื่องลูบไล้เป็นต้น, (ยังบุคคล) ให้เตรียมแล้ว ซึ่งน้ำเป็นเครื่องอาบ (เพื่อเศรษฐี) นั้น ในกาลเป็นที่บริโภค ย่อมกระทำ ซึ่งกิจทั้งปวง ท. ให้เป็นกรรมดี จำเดิม แต่กาลเป็นที่อาบ ๙

อ.เศรษฐีชื่อว่าอุคคະ เห็นแล้ว ซึ่งความถึงพร้อมแล้วอาจารย์ (ของนางจุฬาสุภักทา) นั้น มีจิตเลื่อมใสแล้ว นั่งแล้ว ด้วยกถาอันนำมาซึ่งความสุข กับ ด้วยเศรษฐีชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ ในวันหนึ่ง (ยังเศรษฐีชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ) ให้ระลึกแล้ว (ด้วยคำ) ว่า อ.เรา ท. กระทำแล้ว ซึ่งกตिका ชื่อ อย่างนี้ ในกาล (แห่งเรา ท.) เป็นหนุ่ม ดังนี้ ขอแล้ว ซึ่งนางจุฬาสุภักทา เพื่อประโยชน์ แก่บุตร ของตน ๙

“ทูเร สนฺโต ปกาเสนฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต อนาถปิณฑิกสุส ธิตฺรํ จุฬาสุภักทํ นาม อารพฺภ กเถสิ.

อนาถปิณฑิกสุส กิร ทหฺรกาลโต ปญฺจาย อุกคณฺครวาสี อุกฺโค นาม เสฏฺฐิปุตุโต สหายโก อโหสิ. เต เอกาจริยกุลเ สิปฺปี อุกฺคณฺหฺนฺตา อญฺญมญฺญํ กตํ กรีสุ “อมฺหากํ วยฺปฺตฺตกาเล ปฺตฺตธิตาสฺ ชาติสาสุ, โย ปฺตฺตสุส อตฺถาย ธิตฺรํ วาเรติ; เตน ตสุส ธิตา ทาทพฺพาทิ. เต อุโปปี วยฺปฺตฺตกา อตฺตโน อตฺตโน นคเร เสฏฺฐิจฺญฺจฺจเน ปติญฺจหีสุ.

เอกสุมี สมเย อุกฺคเสฏฺฐี วณิซฺชํ ปโยเชนฺโต ปญฺจหิ สกฺกฺสเตหิ สวตฺถิ อคฺมาสิ. อนาถปิณฑิกโก อตฺตโน ธิตฺรํ จุฬาสุภักทํ อามนฺเตตฺวา “อมฺม ปิตา เต อุกฺคเสฏฺฐี นาม อาคโต, ตสุส กตฺตพฺพกิจฺจํ ตว ภาเวติ อานาเปสิ.

สา “สาธฺตฺติ ปฏิสฺสุณฺตีตฺวา ตสุส อาคตทิวสโต ปญฺจาย สหตฺเตเนว สฺวพฺพยฺชฺชนาทีนํ สมฺปาเทติ, มาลาคนฺธุวิเลปนาทีนํ อภิสฺงฺขโรติ, โภชนกาเล ตสุส นหาโนทํ ปฏฺยทาเปตฺวา นหฺนกาลโต ปญฺจาย สพฺพกิจฺจฺจani สาธฺกํ กโรติ.

อุกฺคเสฏฺฐี ตสุสา อจารสมฺปตฺตี ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต เอกทิวสํ อนาถปิณฑิกเณน สทฺธิ สฺขกถาย นิสฺสินฺโน “มยฺ ทหฺรกาเล เอวํ นาม กตํ กิริมฺหาติ สาเรตฺวา จุฬาสุภักทํ อตฺตโน ปฺตฺตสุสตุถาย วาเรสิ.

ก็ (อ.เศรษฐีที่ชื่อว่าอุคคะ) นั้น เป็นผู้มีความเห็นผิด โดยปกติ (ย่อมเป็น); เพราะเหตุนั้น (อ.เศรษฐีที่ชื่อว่าอนาถบิณฑิกะ) กราบพูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น แก่พระทศพล ผู้ อันพระศาสดา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัย ของเศรษฐีที่ชื่อว่าอุคคะ ทรงอนุญาตแล้ว, ปรีक्षाแล้ว กับ ด้วยภรรยา รับพร้อมแล้ว ซึ่งคำ (ของเศรษฐีที่ชื่อว่าอุคคะ) นั้น กำหนดแล้ว ซึ่งวัน, กระทำแล้ว ซึ่งสักการะ อันใหญ่ รวากะ อ.เศรษฐีที่ชื่อว่าธัญชัย ผู้ ให้แล้ว ซึ่งนางวิสาขา ผู้เป็นธิดา ส่งไปอยู่ เรียบมาแล้ว ซึ่งนางจุฬาสัทธา ให้แล้ว ซึ่งโอวาท ท. ๑๐ ตามนัย อันเศรษฐีที่ชื่อว่าธัญชัย ให้แล้ว แก่นางวิสาขา นั้นเทียว ว่า แนะแม่ อ.ไฟ ในภายใน (อันหญิง) ชื่อว่า ผู้อยู่อยู่ใน ในตระกูลแห่งพ่อผัว ไม่พียงนำออก ในภายนอก ดังนี้เป็นต้น ส่งไปอยู่ ยึดเอาแล้ว ซึ่งกุมภี ท. ๘ (กระทำ) ให้เป็นผู้รับรอง (ด้วยคำ) ว่า ถ้าว่า อ.โทษ จะเกิดขึ้น แก่ธิดา ของข้าพเจ้า ในที่ (แห่งธิดา ของข้าพเจ้า) ไปแล้ว ไชรั, (อ.โทษ นั้น) อันท่าน ท. พึ่งให้หมดจด ดังนี้, ถวายแล้ว ซึ่งทานใหญ่ แก่หมู่แห่งภิกษุ มีพระพทเจ้า เป็นประมุข ในวันเป็นที่ส่งไป (ซึ่งนางจุฬาสัทธา) นั้น ส่งไปแล้ว ซึ่งธิดา ด้วยสักการะ อันใหญ่ราวากะว่า แสดงอยู่ ซึ่งความเจริญแห่งผล แห่งสุจริต ท. อัน อันธิดา กระทำแล้ว ในภพมีในก่อน กระทำ ให้เป็นคุณภาพ ตปรากฏแล้ว แก่ชาวโลก ฯ

อ.มหาชน กับ ด้วยตระกูลแห่งพ่อผัว ได้กระทำแล้ว ซึ่งการ ต้อนรับ ในกาล (แห่งนางจุฬาสัทธา) นั้น ถึงแล้ว ซึ่งเมืองชื่อว่า อุคคะ ตามลำดับ ฯ (อ.นางจุฬาสัทธา) แม่นั้น แสดงอยู่ ซึ่งตน แก่ชาวเมืองทั้งสิ้น เพื่ออันกระทำ ซึ่งสมบัติอันเป็นสิริ ของตน ให้เป็นสภาพปรากฏแล้ว รวากะ อ.นางวิสาขา ยืนแล้ว บนรถ เข้าไปแล้ว สูเมือง รับแล้ว ซึ่งเครื่องบรรณาการ อัน (อันชน ท.) ผู้อยู่ในนคร ส่งไปแล้ว ส่งไปอยู่ (แก่ชน ท.) เหล่านั้นๆ ด้วยสามารถ แห่งเครื่องบรรณาการอันสมควร ได้กระทำแล้ว ซึ่งชาวเมือง ทั้งสิ้น ให้เป็นผู้เนื่องเป็นอันเดียวกันแล้ว ด้วยคุณ ท. ของตน ฯ

ก็ อ.พ่อผัว (ของนางจุฬาสัทธา) นั้น กระทำอยู่ ซึ่งสักการะ แก่ภักขผู้ไม่มีที่นอนผ้า ท. (ในวัน ท.) มีวันเป็นที่กระทำซึ่ง มงคลเป็นต้น ส่งไปแล้ว (ซึ่งชาวสาส์น) ว่า อ.นางจุฬาสัทธา จง มาแล้ว ไหว้ ซึ่งสมณะ ท. ของเรา ท. ดังนี้ ฯ (อ.นางจุฬาสัทธา) นั้น ไม่อาจอยู่ เพื่ออันเห็น ซึ่งสมณะเปลือย ท. เพราะความอาย ย่อมไม่ปรารถนา เพื่ออันไป ฯ (อ.พ่อผัว) นั้น แม้ส่งไปแล้ว (ซึ่งชาวสาส์น) บ่อยๆ ผู้ (อันนางจุฬาสัทธา) นั้น ห้ามแล้ว โกรธแล้ว กล่าวแล้ว ว่า (อ.ท่าน ท.) จงนำออก ซึ่งนางจุฬาสัทธา นั้น ดังนี้ ฯ (อ.นางจุฬาสัทธา) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า (อันใครๆ) ไม่อาจ เพื่ออันยกขึ้น ซึ่งโทษ แก่ข้าพเจ้า โดยเหตุอันไม่สมควร ดังนี้ ยังบุคคล ให้เรียกมาแล้ว ซึ่งกุมภี ท. บอกแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ฯ

โส ปน ปกติยา มิจฉาทิฏฐิโก; ตสฺมา ทสพลสฺส ตมตฺถํ อารโจะตฺวา สตฺตารา อุกคเสฏฺฐิโน อฺปนีสฺสยํ ทิสฺวา อญฺญบาโต, ภริยาย สทฺธิ มนฺเตตฺวา ตสฺส วจฺนํ สมฺปฏฺิจฺจิตฺวา ทิวสํ จเปตฺวา, ธีตฺรํ วิสาขํ ทตฺวา อฺยุโยเชนฺโต ธนญฺชยเสฏฺฐิ ุวีย มหฺนตฺตํ สกฺกาเร กตฺวา สุภทฺทํ อามนฺเตตฺวา “อมฺม สสฺสุรฺกฺเลว สนฺติยา นาม อนฺโต อคฺคิ พหิ น นีหริตฺพุพฺพิติ ธนญฺชยเสฏฺฐิโน วิสาขาย ทินฺนเนยเนว ทส โววาเท ทตฺวา อฺยุโยเชนฺโต “สเจ เม คตฺตฺวาเน ธีตฺรํ โทโส อฺปฺปชฺชติ, ตฺมเหหิ โสเชตฺพุพฺพิติ อฏฺฐ กฺกฺมฺพิเก ปาฏฺิโกเค คเหตฺวา, ตสฺสา อฺยุโยชนทิวเส พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ ทตฺวา, ปฺริมภเว ธีตฺรา กตฺวานํ สุจฺริตฺวานํ ผลวิภูติ โลกสฺส ปาฏฺิ กตฺวา ทสฺเสนฺโต ุวีย มหฺนเตน สกฺกาเรน ธีตฺรํ อฺยุโยเชลฺสิ.

ตสฺสา อญฺฺพุเพน อุกคณฺครํ ปตฺตกาเล สสฺสุรฺกฺเลน สทฺธิ มหาชนํ ปจฺจุคฺคณํ อกาสิ. สปิ อตฺตโน สิริวิภํ ปาฏฺิ กาคฺตุ วิสาขาย ุวีย สกลนฺครสฺส อตฺตนาํ ทสฺเสนฺตี ุเว จตฺวา นครํ ปวิสิตฺวา นาคเรหิ เปลิตํ ปณฺณากาเร คเหตฺวา อญฺฺปวเสน เตลฺลํ เตลฺลํ เปเสนฺตี สกลนฺครํ อตฺตโน ุณเณหิ เอกพฺพุทฺธิ อกาสิ.

มจฺจลทิวสาทีสุ ปนสฺสา สสฺสุโร อเจลกานํ สกฺกาเร กโรนฺโต “อาคนฺตฺวา อมฺหากํ สมเณ วนฺทตฺตฺติ เปเสลฺสิ. สปิ ลชฺชขาย นคฺเค ปสฺสสิตฺตุ อสฺกโกนฺตี คนฺตฺตฺนํ อิจฺฉติ. โส ปฺนปฺนํ เปเสตฺวาปิ ตาย ปฏฺิภฺชิตฺโต กุชฺฉิตฺวา “นีหโรธ นนฺติ อาห. สปิ “น สกฺกา มม อการเณน โทสํ อารโเปตฺนฺติ กฺกฺมฺพิเก ปฏฺิโกสาเปตฺวา ตมตฺถํ อารโจะลฺสิ.

(อ.กฏุมพี ท.) เหล่านั้น รู้แล้ว ซึ่งความที่ (แห่งนางจุฬารัตนา) นั้น เป็นผู้มิโทษออกแล้ว ยังเศรษฐกิจ ให้รู้พร้อมแล้ว ๆ (อ.เศรษฐกิจ) นั้น บอกแล้ว แก่ภรรยา ว่า (อ.นางจุฬารัตนา) นี้ ย่อมไม่ไหว ซึ่งสมณะ ท. ของเรา (ด้วยอันกล่าว) ว่า (อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้ไม่มี ความละอาย (ยอมเป็น) ดังนี้ ดังนี้ ๆ (อ.ภรรยาของเศรษฐกิจ) นั้น (คิดแล้ว) ว่า อ.สมณะ ท. (ของนางจุฬารัตนา) นี้ เป็นเช่นไร หนอ แล (ยอมเป็น), (อ.นางจุฬารัตนา) นี้ ย่อมสรรเสริญ (ซึ่งสมณะ ท.) เหล่านั้น เกินเปรียบ ดังนี้ ยังบุคคลให้เรียกมาแล้ว (ซึ่งนางจุฬารัตนา) นั้น กล่าวแล้ว ว่า

อ.สมณะ ท. ของเธอ เป็นเช่นไร (ยอมเป็น), (อ.เธอ) ย่อมสรรเสริญ ซึ่งสมณะ ท. เหล่านั้น นัก แล, (อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้มิศีลอย่างไร เป็นผู้มีความประพฤติดีอย่างไร (ยอมเป็น), (อ.เธอ) ผู้อื่นเรา ทามแล้ว จงบอก (ซึ่งเนื้อความ) นั้น แก่เรา ดังนี้ ๆ

ครั้งนั้น อ.นางจุฬารัตนา เมื่อประกาศ ซึ่งคุณ ท. ของพระพุทเจ้า ท. ด้วยนั้นเทียว ของพระสาวกของพระพุทเจ้า ท. ด้วย (แก่ภรรยาของเศรษฐกิจ) นั้น ยังแม่ผิว ให้ยินดีแล้ว (ด้วยคำ ท.) มีคำอย่างนี้ ว่า

(อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้มิอินทรีย์สงบแล้ว เป็นผู้ มิใจสงบแล้ว (ยอมเป็น), อ.อันเดิน อ.อันยืน (แห่งสมณะ ท.) เหล่านั้น สงบแล้ว, (อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้มิจักขุ- ทอดลงแล้ว เป็นผู้กล่าวซึ่งคำอันนับได้แล้วโดยปกติ (ยอมเป็น), อ.สมณะ ท. ของดิฉัน เป็นผู้เช่นนั้น (ยอมเป็น) ๆ อ.กายกรรม (ของสมณะ ท.) เหล่านั้น เป็นธรรมชาติสะอาด (ยอมเป็น), อ.วจีกรรม (ของสมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นธรรมชาติ ไม่ขุ่นมัว (ยอมเป็น), อ.มโนกรรม (ของสมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นธรรมชาติหมดจดวิเศษดีแล้ว (ยอมเป็น), อ.สมณะ ท. ของดิฉัน เป็นผู้เช่นนั้น (ยอมเป็น) ๆ (อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้มิมลทินไปปราศแล้ว เป็นผู้มิรักมิเพียงดังรักมิแห่งสังข์- และแก้วมุกดา เป็นผู้หมดจดแล้ว ในภายในและภายนอก เป็นผู้เต็มแล้ว ด้วยธรรม ท. อันหมดจดแล้ว (ยอมเป็น), อ.สมณะ ท. ของดิฉัน เป็นผู้เช่นนั้น (ยอมเป็น), อ.โลก พุขึ้นแล้ว เพราะลาภ ด้วย พุบลงแล้ว เพราะความไม่มี- ลาภ ด้วย, (อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้ตั้งอยู่โดยความ เป็นหนึ่ง เพราะลาภและความไม่มีลาภ (ยอมเป็น), อ.สมณะ ท. ของดิฉัน เป็นผู้เช่นนั้น (ยอมเป็น) ๆ อ.โลก พุขึ้นแล้ว เพราะยศ ด้วย พุบลงแล้ว เพราะความไม่มียศ ด้วย, (อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้ตั้งอยู่โดยความเป็นหนึ่ง เพราะยศและความไม่มียศ (ยอมเป็น), อ.สมณะ ท. ของดิฉัน เป็นผู้เช่นนั้น (ยอมเป็น) ๆ อ.โลก พุขึ้นแล้ว เพราะการสรรเสริญ ด้วย พุบลงแล้ว แม้เพราะการนินทา ด้วย, (อ.สมณะ ท. เหล่านั้น) เป็นผู้เสมอกัน ในเพราะการนินทา และการสรรเสริญ ท. (ยอมเป็น), อ.สมณะ ท. ของดิฉัน เป็นผู้เช่นนั้น (ยอมเป็น) ๆ

เต ตสุสา นิทโทสภาวี ฅตฺวา เสฏฺฐี สญฺญาเปสฺสุ. โส "อโย มม สมณเ "อิหริกาติ น วนฺทตีติ ภริยาย อาโรเจสิ. สภา "กิตฺติสา นฺุ โข อิมิสฺสา สมณา, อติวีย เน ปสฺสตีติ ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา อาห

"กิตฺติสา สมณา ตฺยฺหํ พาทฺหํ โข เน ปสฺสสิ. กิสิลา กิสมาจารา ตํ เม อุกฺขาหิ ปุจฺฉิตฺตาติ.

อตฺสุสา สุกฺทฺทา พุทฺธานญฺเจว พุทฺธสาวกานญฺจ คุณฺเ ปกาเสนฺตี

"สนฺตินฺทุริยา สนฺตมานสา สนฺตํ เตสํ คตํ จิตํ, โอกฺขิตฺตจกฺขุ มิตภาณิ, ตาติสา สมณา มม. กายกมฺมํ สุจฺิ เตสํ, วาจากมฺมํ อนาวิลํ, มโนกมฺมํ สุวิสุทฺธํ, ตาติสา สมณา มม. วิมลา สงฺขมฺตฺตาภา สุกฺทฺธา อนฺตรพาทฺริยา, ปุณฺณา สุกฺเทหิ ฅมฺเมหิ, ตาติสา สมณา มม. ลาภาน อุนฺนโต โลโก อลาภาน จ โอนโต, ลากาฬาน เอกภฺจฺา, ตาติสา สมณา มม. ยเสน อุนฺนโต โลโก อยเสน จ โอนโต, ยสายเสน เอกภฺจฺา, ตาติสา สมณา มม. ปสฺสสาย อุนฺนโต โลโก นิทฺทายาปิ จ โอนโต, สมา นิทฺทาปสฺสสาสุ, ตาติสา สมณา มม.

อ.โลก พูขึ้นแล้ว เพราะความสุข ด้วย พุปลงแล้ว
แม้เพราะความทุกข์ ด้วย, (อ.สมณะ ท.) เหล่านั้น
เป็นผู้ไม่มีความหวั่นไหว ในเพราะความสุขและ
ความทุกข์ ท. (ย่อมาเป็น), อ.สมณะ ท. ของดิฉัน
เป็นผู้เช่นนั้น (ย่อมาเป็น) ดังนี้ เป็นต้น ๕

สุเขน อุนนโต โลโก ทุกเขนาปี จ โอนโต,
อกมฺปา สุขทุกฺเขสุ, ตาทิสสา สมณฺนา มมาติ

เอวมาทีหิ วจเนหิ สสุสฺสึ โตเสสิ.

ครั้งนั้น (อ.แม่แก้ว) กล่าวแล้ว (กะนางจุฬสุภททา) นั้น ว่า
(อันเธอ) อาจ เพื่ออันแสดง ซึ่งสมณะ ท. ของเธอ แม่แก้ว ท.
หรือ ดังนี้ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อันดิฉัน) อาจ ดังนี้ (อันนางจุฬสุภททา)
กล่าวแล้ว, (กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.เรา ท.) จะเห็น ซึ่งสมณะ ท.
เหล่านั้น โดยประการใด; (อ.เธอ) จงกระทำ โดยประการนั้นเถิด
ดังนี้ ๕ อ.นางจุฬสุภททานั้น (รับพร้อมแล้ว) ว่า อ.ดิฉัน ดังนี้
จัดแจงแล้ว ซึ่งทานใหญ่ แก่หมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทเจ้า
เป็นประมุข ยืนแล้ว ที่พื้นในเบื้องบน แห่งปราสาท
เป็นผู้มีหน้าเฉพาะต่อพระเศวตวัน (เป็น) ถวายบังคมแล้ว
ด้วยอันตั้งไว้เฉพาะแห่งองค์ ๕ โดยเคารพ นึกถึงแล้ว ซึ่งพระพุท
คุณ ท. กระทำแล้ว ซึ่งการบูชา ด้วยของหอมและเครื่องอบ
และดอกไม้และธูป ท. กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
(อ.หม่อมฉัน) ย่อมนิมนต์ ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข
เพื่ออันฉันในวันพรุ่ง, อ.พระศาสดา ขอจงทรงทราบ ซึ่งความที่
(แห่งพระองค์) เป็นผู้ (อันหม่อมฉัน) นิมนต์แล้ว ด้วยสัตตัญญาณนี้ ดังนี้
ซัดไปแล้ว ซึ่งกำ ท. ๘ แห่งดอกมะลิ ท. ในอากาศ ๕ อ.ดอกไม้ ท.
ไปแล้ว เป็นเพดานอันเป็นวิหารแห่งดอกไม้ เป็น ได้ตั้งอยู่แล้ว
ในเบื้องบน แห่งพระศาสดา ผู้ทรงแสดงอยู่ ซึ่งธรรม ในท่ามกลาง
แห่งบริษัท ๔ ๕ ในขณะ นั้น แม่ อ.เศรษฐีชื่อว่าอนาถบิณฑิกะ
ฟังแล้ว ซึ่งธรรมกถา ทูลนิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา เพื่ออันเสวย
ในวันรุ่งขึ้น ๕

อด นั “สกุภา ตว สมณ อมฺหากปิ ทสฺเสตฺตุนฺติ
วตฺวา, “สกุภาติ วุตฺเต, “เตนหิ ยถา มยฺ เต ปสฺสาม;
ตถา กโรหิตฺติ [อาห]. สภา “สาธฺตฺติ พุทฺธปฺมุขสฺส
ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ สขฺเขตฺวา อุปริปาสาทตเล
จตฺวา เขตฺวานาภิมฺขี สกฺกจฺจํ ปญฺจปติภฺจิตฺเตน วนฺทิตฺวา
พุทฺธคฺเณ อวชฺชิตฺวา คนฺธวาสปฺปญฺเจปฺปิ ปุชฺช
กตฺวา “ภนฺเต สุวตฺตนาถ พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ
นิมนฺเตมิ, อิมินา เม สญฺญาณฺน สตฺถา
นิมนฺติตฺถาวํ ชานาตฺตฺติ วตฺวา สุมฺนปฺปญฺฉานํ อภฺจ
มฺภุจฺฉิโย อากาเส ชิปี. ปุญฺฉานิ คนฺธวาทฺ จตฺตฺริสมฺขฺเ
ธมฺมํ เทเสนตฺสฺส สตฺถุโน อุปริ มาลาวิตานํ หุตฺวา
อภฺจฺจฺสุ. ตสฺมี ขณฺ อนาถปฺิณฺฑิกโภปี ธมฺมกถํ สุตฺวา
สุวตฺตนาถ สตฺถาวํ นิมนฺเตสิ.

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนคฤหบดี อ.ภัทร เพื่ออันฉัน
ในวันพรุ่ง อันอาตมา ให้อยู่ทับแล้ว ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.บุคคล) ผู้มาแล้ว ก่อนกว่า กว่าข้าพระองค์
ย่อมไม่มี, (อ.ภัทร) ของใคร หนอ แล อันพระองค์ ท. ทรงให้อยู่
ทับแล้ว ดังนี้ (อันเศรษฐีชื่อว่าอนาถบิณฑิกะ) กราบทูลแล้ว,
ตรัสแล้วว่า ดูก่อนคฤหบดี (อ.อาตมา) เป็นผู้อันนางจุฬสุภททา
นิมนต์แล้ว (ย่อมาเป็น) ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
อ.นางจุฬสุภททา ย่อมอยู่ ในที่ไกล ในที่สุดแห่งร้อยแห่งโยชน์ ๒๐
(แต่ที่) นี้ มิใช่หรือ ดังนี้ (อันเศรษฐีชื่อว่าอนาถบิณฑิกะ) กราบทูล
แล้ว, ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนคฤหบดี เธอ (อ.อย่างนั้น) ก็ อ.สัตบุรุษ ท.
แม้อยู่อยู่ ในที่ไกล ย่อมปรากฏ ราวจะว่า ดำรงอยู่แล้ว ในที่ต่อหน้า
ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

สตฺถา “อธิวุตฺถิ มยา คหปติ สุวตฺตนาถ
ภตฺตุนฺติ วตฺวา, “ภนฺเต มยา ปุเรตฺรํ อาคโต นตฺถิ,
กสฺส นฺ โข โว อธิวุตฺตุนฺติ วุตฺเต, “จุฬสุภทฺทาย
คหปติ นิมนฺตฺติโตติ วตฺวา, “นฺนุ ภนฺเต สุภทฺทา พุ
วสติ อิตฺโต วิสตีโยชนสฺตมตฺตเกติ วุตฺเต, “อาม คหปติ,
พุเรวสนฺตฺตปิ หิ สปฺปฺริสา อภิมฺเข จิตฺตา วิย ปกาเสนฺตฺติ
วตฺวา อิมิ คากมาห

อ.สัตบุรุษ ท. (แม้ดำรงอยู่แล้ว) ในที่ไกล ย่อมปรากฏ, เพียงดัง อ.ภูเขา ชื่อว่าหิมพานต์ (ปรากฏอยู่), อ.อัสตบุรุษ ท. (แม้นั่งแล้ว) (ในที่) นี้ ย่อมไม่ปรากฏ, รวากะ อ.ลูกศร ท. อันบุคคล ยิ่งไปแล้ว ในกลางคืน (ไม่ปรากฏอยู่) ดังนี้ ฯ

“ทูลเร สุนโต ปกาเสนต์ติ, หิมวโนโตว ปพพโต;
อสนุเตตฺตถ น ทิสฺสนฺติ, รตฺตี ชิตฺตา ยถา สราติ.

(อ.อรรถ) ว่า (อ.นักปราชญ์ ท.) มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นต้น ชื่อว่า เป็นสัตบุรุษ เพราะความที่ (แห่งกิเลส ท.) มีรากะเป็นต้น เป็น กิเลสสงบแล้ว (ยอมเป็น ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **สุนโต** ดังนี้ ฯ แต่ว่า อ.สัตว์ ท. ผู้มีอิทธิฤทธิ์อันกระทำแล้ว ในพระพุทธรูปเจ้าในกาลก่อน ท. ผู้มีกุศลมูลอันหนาขึ้นแล้ว ผู้มีภาวนา อันให้เจริญแล้ว (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ทรงประสงค์เอาแล้ว ว่า อ.สัตบุรุษ ท. ดังนี้ (ในพระคาถา) นี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.สัตบุรุษ ท.) แม้ดำรงอยู่แล้ว ในที่ไกล เมื่อมา สู่คลองแห่งพระญาณ ของพระพุทธรูปเจ้า ท. ชื่อว่าเป็นผู้ปรากฏแล้ว ย่อมเป็น (ดังนี้ ในบท) ว่า **ปกาเสนต์ติ** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า เหมือนอย่างว่า อ.ภูเขาชื่อว่าหิมพานต์ อันกว้าง โดยพันแห่งโยชน์ ๓ อันสูงโดยร้อยแห่งโยชน์ ๕ อันประดับแล้ว ด้วยพันแห่งยอด ท. ๘๔ ย่อมปรากฏ (แก่ชน ท.) แม้ผู้ยืนแล้ว ในที่ไกล รวากะว่า ตั้งอยู่แล้ว ในที่ต่อหน้า ฉนฺได, (อ.สัตบุรุษ ท.) ย่อมปรากฏ ฉนฺนํ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **หิมวโนโตว** ดังนี้เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.บุคคลผู้พาล ท. ผู้หนักในธรรมอันสัตว์เห็นแล้ว ผู้มีโลกอื่นอันข้ามพ้นแล้ว ผู้เห็นแก่อามิส ผู้บวชแล้ว เพื่อประโยชน์ แก่อันเป็นอยู่ ชื่อว่า เป็นอัสตบุรุษ (ยอมเป็น), (อ.อัสตบุรุษ ท.) เหล่านั้น แม้ตั้งแล้ว (ในที่) นี้ คือว่า ในที่ใกล้ แห่งมณฑลแห่ง พระชานู เบื้องขวา ของพระพุทธรูปเจ้า ท. ย่อมไม่ปรากฏ คือว่า ย่อมไม่ทราบชัด (ดังนี้ ในบท) ว่า **อสนุเตตฺตถ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า รวากะ อ.ลูกศร ท. อัน (อันบุคคล) ยิ่งไปแล้ว ในกลางคืน คือว่า ในที่มืด อันมาตามพร้อมแล้วด้วยองค์ ๔ (ดังนี้ ในบท) แห่งหมวดสอง แห่งบท) ว่า **รตฺตี ชิตฺตา** ดังนี้ ฯ อ.อธิบาย ว่า (อ.สัตบุรุษ ท. เหล่านั้น) ชื่อว่าย่อมไม่ทราบชัด เพราะความไม่มี แห่งเหตุในก่อน อันเป็นอุปนิสัยเป็นแล้ว อันมีรูปอย่างนั้น ดังนี้ ฯ

ตตฺถ “**สุนโตติ**: ราคาที่นี้ สุนตตาย พุทฺธาทโย สุนโต นาม. อธิ ปน ปุพฺพพุทฺเธสุ กตฺตาภิการา อุสฺสนฺนกุสฺลมูลา ภาวิตถาวนา สตฺตา “สุนโตติ อธิปฺเปตา. **ปกาเสนต์ติ**: ทูลเร จิตฺตาปี พุทฺธานํ ญาณปถํ อากฺจจฺจุนฺตา ปากฺภา โหนฺติ.

หิมวโนโตวาทิ: ยถา หิ ติโยชนสทฺสสฺวิตฺถโต ปญฺจโยชนสทฺสทฺเพโร จตฺราสีติยา ญฺญสฺสทฺสเสหิ ปฏิมญฺชิตโต หิมวโนตฺปพฺพโต ทูลเร จิตฺตานปี อภิมฺเช จิตฺโต วिय ปกาเสนต์ติ; เหวํ ปกาเสนต์ติ อตฺถ. **อสนุเตตฺตถ**: ทิวฺจจฺมมคฺรฺกา วิติณฺณปรโลกา อามิสจกฺขฺกา ชีวิตฺตถาย ปพฺพชิตฺตา พาลปฺคฺคฺลา อสนฺโต นาม, เต เอตฺถ พุทฺธานํ ทกฺขินฺสฺส ขานุมญฺชทฺสสฺ สุนฺติเก นิสฺสินฺนาปี น ทิสฺสนฺติ น ปญฺญาณฺติ. **รตฺตี ชิตฺตา**: รตฺตี จตฺรฺจกฺสมนฺนาคเต อนฺธกาเร ชิตฺตา สรา วिय. ตถารุปฺสฺส อฺปนฺนฺสฺสยฺมฺตฺสฺส ปุพฺพเหตุโน อภาเวน น ปญฺญาณฺตีติ อตฺถ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว ซึ่งอริยมผล ท. มีโสดาปัตติผล เป็นต้น ฯ แม้ อ.ท้าวสักกะ ผู้พระราชาแห่งเทพ แล ทรงทราบแล้ว ว่า อ.อันนิมนต์ แห่งนาง จุฬาสุภักททา อันพระศาสดา ทรงให้อยู่ที่บ้นแล้ว ดังนี้ ทรงยังเทพบุตร ชื่อว่าวิษณุกรรม ให้รู้ทั่วแล้ว (ด้วยพระดำรัส) ว่า อ.ท่าน เนมิตแล้ว ซึ่งร้อยแห่งเรือนอันประกอบแล้วด้วยยอด ท. ๕ จงนำไป ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข สู่เมืองชื่อว่าอุคคะ ในวันพรุ่ง เถิด ดังนี้ ฯ

เทศนาว่าสาเน พฺหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺถนีสุ. สกฺโกปี โข เทวราชา “สตฺถารา จุฬฺสุภทฺทาย นิมนฺตนํ อธิวาสิตฺตฺนฺติ ฃตฺวา วิสฺสกฺมฺมเทวปฺตฺตํ อาณาเปสิ “ปญฺจ ญฺญาคารสตฺตานึ นิมนฺนิตฺวา เสว พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ อุกฺคนคฺรํ เนหีติ.

ในวันรุ่งขึ้น (อ.เทพบุตร) นั้น เนมิตแล้ว ซึ่งเรือนอันประกอบ แล้วด้วยยอด ท. มีร้อยห้าเป็นประมาณ ได้ยื่นแล้ว ใกล้ประตูแห่ง พระเชตวัน ฯ อ.พระศาสดา ทรงเลือกแล้ว ทรงพาเอาแล้ว ซึ่งร้อย ท. ๕ แห่งพระขีณาสพผู้หมดจดพิเศษแล้ว ท. นั้นเที่ยว ผู้เป็นไปกับด้วยบริวาร ประทับนั่งแล้ว บนเรือนอันประกอบแล้ว ด้วยยอด ท. ได้เสด็จไปแล้ว สู่เมืองชื่อว่าอุคคะ ฯ

โส ปฺนทิวเส ปญฺจสตฺตานึ ญฺญาคารานึ นิมนฺนิตฺวา เชตวนทฺวาเร อญฺจาสึ. สตฺถา อุกฺจินิตฺวา วิสฺสุทฺธิณฺสาสนานํเยว ปญฺจ สตฺตานึ อาทาย สปริวาริ ญฺญาคารเสสุ นิสฺสิทฺตฺวา อุกฺคนคฺรํ อคฺมาสิ.

แม่ อ. เศรษฐี ชื่อว่า อ. ค. ผู้เป็นไปกับด้วยบริวาร แลดูอยู่
ซึ่งหนทางเป็นที่เสด็จมา แห่งพระตถาคตเจ้า ตามนัย อันนาง-
จุฬาสุภักทา ให้แล้ว เห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดา ผู้เสด็จมาอยู่
ด้วยสมบัติคือพระสิริ อันใหญ่ เป็นผู้มิใช่เลื่อมใสแล้ว เป็น
กระทำอยู่ ซึ่งสักการะ (ด้วยวัตถุ ท.) มีระเบียบเป็นต้น รับพร้อมแล้ว
ถวายบังคมแล้ว ถวายแล้ว ซึ่งทานใหญ่ ทูลนิมนต์แล้ว
บ่อยๆ ได้ถวายแล้ว ซึ่งทานใหญ่ ตลอดวัน ๗ ๕

แม่ อ. พระศาสดา ทรงกำหนดแล้ว (ซึ่งธรรม) อันเป็นที่สบาย
ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรม (แก่ เศรษฐี) นั้น ๕ อ. อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม
ได้มีแล้ว แก่พื้นแห่งสัตว์มีปราณ ท. ๘๔ กระทำ (ซึ่ง เศรษฐี) นั้น
ให้เป็นต้น ๕ อ. พระศาสดา ทรงยังพระเถระชื่อว่าอนุรุท ให้กลับ
แล้ว (ด้วยพระดำรัส) ว่า อ. เธอ จงมี (ในที่) นั้นนัยเทียว ดังนี้ เพื่ออัน
ทรงอนุเคราะห์ ซึ่งนางจุฬาสุภักทา ได้เสด็จไปแล้ว สู่มืองสาวตติ
นั้นเทียว ๕ อ. เมือง นั้น เป็นเมืองมีศรัทธา เป็นเมืองเลื่อมใสแล้ว
ได้เป็นแล้ว จำเดิม แต่กาลนั้น ดังนี้แล ๕

๑. เรื่องแห่งนางจุฬาสุภักทา (จบแล้ว) ๕

จุฬาสุภักทาวตถุ.

๙. ๑. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าเอกวิหาริ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๙. เอกวิหาริตเถรวตถุ.

อ. พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ชื่อซึ่งพระเถระชื่อว่าเอกวิหาริ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา
นี้ว่า **เอกาสน** ดังนี้เป็นต้น ๕

“**เอกาสน** นติ อิมิ ฌมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน
วิหรนฺโต เอกวิหาริตเถโร นาม อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า อ. พระเถระ นั้น เป็นผู้ปรากฏแล้ว ในระหว่างแห่ง
บริษัท ๔ ว่า (อ. พระเถระ) ผู้เดียวเทียว ย่อมหนึ่ง (อ. พระเถระ)
ผู้เดียวเทียว ย่อมจุมกรม (อ. พระเถระ) ผู้เดียวเทียว ย่อมยี่น ดังนี้
ได้เป็นแล้ว ๕ ครั้นนั้น อ. ภิกษุ ท. กราบทูลแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น
แก่พระตถาคตเจ้า ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ. พระเถระนี้ ชื่อเป็นผู้
มีอย่างนี้เป็นรูป (ย่อมยี่น) ดังนี้ ๕ อ. พระศาสดา ประทานแล้ว
ซึ่งสาธุการ ว่า อ. ดีละๆ ดังนี้ ตรัสแล้ว ว่า ชื่ออันภิกษุ เป็นผู้สงัดแล้ว
พึงเป็น ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งอานิสงส์ ในวิเวก ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

โส กิโร เถโร “เอโกว นิสิตฺติ เอโกว จงฺกมฺติ เอโกว
ติฏฺฐตีติ จตุปริสนฺตเร ปากฺโข อโหสิ. ธถ นํ ภิกฺขุ
“ภนฺเต เอวรฺุโป นามายํ เถโรติ ตถาคตสฺส อโรเจสุ.
สตุถา “สาธุ สาธุติ สาธุการํ ทตุวา “ภิกฺขุนา นาม
วิวิตฺเตน ภวิตพฺพนฺติ วิเวเก อานิสฺสํ กเถตุวา อิมิ
คาถมาห

(อ. ภิกษุ พึงคบ) ซึ่งอันหนึ่งแห่งภิกษุรูปเดียว
ซึ่งอันนอนแห่งภิกษุรูปเดียว (อ. ภิกษุ)
เป็นผู้ไม่เกียจคร้านแล้ว (เป็น) รูปเดียว(เทียว)
เทียวไปอยู่ เป็นผู้เดียว (เป็น) ฝึกอยู่ ซึ่งตน
เป็นผู้ยี่นแล้ว ในที่สุดแห่งป่า พึงเป็น ดังนี้ ๕

“เอกาสนํ เอกเสยฺยํ เอโก จรมตฺนฺติโต
เอโก ทมยมตฺตทานํ วนฺนฺเต รมิโต สียาติ.

๒๒. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความ
แห่งวรรคอันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยนรก
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๒๒. นิรยวคฺคณฺณา

๑. อ.เรื่องแห่งปริพาชกาชื่อว่าสุนทร
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๑. สุนทรปริพาชกาวัตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งปริพาชกาชื่อว่าสุนทร ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
อภุตวาที ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**อภุตวาที** อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน
วิหฺรณฺโต สุนฺทรปริพาชกํ อารพฺภ กเถสิ.

อ.เรื่อง มาแล้ว ในอุทาน นั้นเที่ยว โดยพิสดาร ว่า ก็ โดยสมัย
นั้น แล อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้อันมหาชนสักการะแล้ว
เป็นผู้อันมหาชนกระทำให้หนักแล้ว เป็นผู้อันมหาชนนับถือแล้ว
เป็นผู้อันมหาชนบูชาแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“เตน โข ปน สมเยน ภควา สกฺกโต โหติ ครุกฺโต
มานิโต ปุชฺชิตฺติ วตุถุ วิตุถารโต อุทาเน อาคตเมว.

ส่วนว่า อ.ความสังเขป (ในเรื่อง) นี้ นี้: ได้ยินว่า ครั้นเมื่อลาภ
และสักการะ อันเช่นกับด้วยห้วงน้ำใหญ่ แห่งมหานครที่ ท. ๕
เกิดขึ้นแล้ว แก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วย แก่หมู่แห่งภิกษุ ด้วย,
อ.อัญญาเดียรถีย์ ท. มีลาภและสักการะอันเลื่อมแล้ว เป็นผู้
มีรัศมีออกแล้ว เป็น รวากะ อ.หิงห้อย ท. ในกาลเป็นที่ขึ้นไป
แห่งพระอาทิตย์ ประชุมกันแล้ว โดยความเป็นอันเดียวกัน
ปรึกษากันแล้ว ว่า อ.เรา ท. เป็นผู้มีลาภและสักการะอันเลื่อมแล้ว
จำเดิม แต่กาล แห่งพระสมณะ ผู้โคดม เสด็จอุบัติแล้ว (ย่อมเป็น),
อ.ใครๆ ย่อมไม่รู้ แม้ซึ่งความที่ แห่งเรา ท. มีอยู่, (อ.เรา ท.) เป็น
โดยความเป็นอันเดียวกัน กับ ด้วยใคร หนอ แล ยังโทษอันบุคคล
ไม่พึงพรรณนา ให้เกิดขึ้นแล้ว แก่พระสมณะ ผู้โคดม ยังลาภและ
สักการะ (ของพระสมณะผู้โคดม) นั้น พึงให้สูญหายไป ดังนี้ ฯ

อโย ปเนตฺถ สงฺเขโป: ภควโต กิร ภิกฺขุสงฺฆสฺส
จ ปญฺจนฺนํ มหานทีนํ มโหฆสฺสทิสฺเส ลภสฺสกาเร
อุปปนฺเน, หตฺถลาภสฺสกาธา อญฺญตฺติตฺติยา สุริยคุ-
คมนกาเล ชฺชชฺชปฺนกา วิย นิปฺปกา หุตฺวา เอกโต
สนฺนิปฺตฺตฺวา มนฺตยีสฺสุ “มยํ สมณสฺส โคตมสฺส
อุปปนฺนกาลโต ปฏฺจาย หตฺถลาภสฺสกาธา, น โน
โกจิ อตฺถิภาวํปิ ชานาติ: เกน นฺุ โข สทฺธิ เอกโต
หุตฺวา สมณสฺส โคตมสฺส อวณฺณํ อุปปาเทตฺวา
ลาภสฺสกาธมฺมสฺส อนฺตรธาเปยฺยามาติ.

ครั้งนั้น (อ.ความคิด) นั้น ว่า (อ.เรา ท.) เป็น โดยความเป็น
อันเดียวกัน กับ ด้วยนางสุนทร จักอาจ ดังนี้ ได้มีแล้ว แก่เดียรถีย์ ท.
เหล่านั้น ฯ ในวันหนึ่ง (อ.เดียรถีย์ ท.) เหล่านั้น ไม่ทักทายแล้ว
ซึ่งนางสุนทร ผู้ เข้าไปแล้ว สุขารามของเดียรถีย์ ไหวแล้ว ยืนแล้ว ฯ
(อ.นางสุนทร) นั้น แม้เจรจาอยู่ บ่อยๆ ไม่ได้แล้ว ซึ่งคำตอบ
ถามแล้ว ว่า อ.พระผู้เป็นเจ้า ท. อันใครๆ เบียดเบียนแล้ว บ้างหรือ
ดังนี้ ฯ (อ.เดียรถีย์ ท. กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนน่องหญิง (อ.เธอ)
ย่อมไม่เห็น ซึ่งพระสมณะ ผู้โคดม ผู้ เบียดเบียนแล้ว ซึ่งเรา ท.
เที่ยวกระทำอยู่ ให้เป็นผู้มีลาภและสักการะอันเลื่อมแล้ว หรือ ดังนี้,

อถ เนลฺลํ เอตฺทโหสิ “สุนฺทรียา สทฺธิ เอกโต
หุตฺวา สกฺกณิสฺสสามาติ. เต เอกทิวสํ สุนฺทร
ตฺติตฺติยารามํ ปวิสฺตฺวา วนฺทิตฺวา จิตฺตํ นาลปีสุ. สฯ
ปฺนปฺนํ สมฺมุลลปฺนฺตฺตฺปิ ปฏฺวณฺณํ อลภิตฺวา “อปิ
อญฺญา เกนจิ วิเหจฺจตาติ ปุจฺฉิ. “ภคินิ สมณํ โคตมํ
อมฺเห วิเหจฺตฺวา หตฺถลาภสฺสกาเร กตฺวา วิจฺรณฺตํ
น ปสฺสสฺสตี.

(อ.นางสุนทรี่ กล่าวแล้ว) ว่า อ.อัน อันดิฉัน กระทำ ซึ่งอะไร (ในเรื่อง) นี้ ย่อมควร ดังนี้ ฯ (อ.เดียรติย์ ท. กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนน้องหญิง อ.เธอ แล เป็นผู้มิรูปร่าง เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งความงามอันเลิศ (เป็น) ยกขึ้นแล้ว ซึ่งโทษมิใช่ยศ แก่พระสมณะ ผู้โคดม ยังมหาชน ให้ถือเอาแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว จงกระทำ (ซึ่งพระสมณะ ผู้โคดม) ให้เป็นผู้มีลาภและสักการะอันเลื่อมแล้ว ดังนี้ ฯ

(อ.นางสุนทรี่) นั้น รับพร้อมแล้ว ว่า อ.ดีละ ดังนี้ หลีกไปแล้ว ถือเอาแล้ว (ซึ่งวัตถุ ท.) มีระเบียบและของหอมและวัตถุเป็นเครื่องลูบไล้และการบูชาและผลอันเผ็ดร้อนเป็นต้น ผู้มีหน้าเฉพาะต่อพระเชตวัน ย่อมไป ในกาลเป็นที่ ฟังแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนาของพระศาสดา เข้าไปสู่เมือง แห่งมหาชน ในเวลาเย็น จำเดิม (แต่กาล) นั้น, ผู้อันมหาชน ทามแล้ว ว่า (อ.ท่าน) จะไป (ในที่) ไหน ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า (อ.ดิฉัน จะไป) สู่นัก ของพระสมณะ ผู้โคดม, อ.ดิฉัน ย่อมอยู่ในพระคันธกุฎีเดียวกัน กับ (ด้วยพระสมณะ ผู้โคดม) นั้น ดังนี้ อยู่แล้ว ในอาราม ของเดียรติย์ แห่งใดแห่งหนึ่ง ซ้ำลงแล้ว สู่นทางเป็นที่ไปสู่อพระเชตวัน มีหน้าเฉพาะต่อพระนคร ย่อมไป ในเวลาเช้าเทียว, ผู้ (อันมหาชน) ทามแล้ว ว่า แน่สุนทรี่ (อ.ท่าน) เป็นผู้ไปแล้ว (ในที่) ไหน ย่อมเป็น ดังนี้ ย่อมกล่าว ว่า (อ.ดิฉัน) อยู่แล้ว ในพระคันธกุฎีเดียวกัน กับ ด้วยพระสมณะ ผู้โคดม (ยังพระสมณะ ผู้โคดม) นั้น ให้ยินดีแล้ว ด้วยความยินดี เพราะกิเลส เป็นผู้มาแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ

ในลำดับนั้น อ.เดียรติย์ ท. ให้แล้ว ซึ่งกหาปณะ ท. แก่นักเลง ท. โดยอันล่วงไปแห่งวันเล็กน้อย กล่าวแล้ว ว่า (อ.ท่าน ท.) จงไป ยังนางสุนทรี่ ให้ตายแล้ว หมกไว้แล้ว ในระหว่างแห่งหยากเยื่อแห่งระเบียบ ในที่ใกล้แห่งพระคันธกุฎี ของพระสมณะ ผู้โคดม จงมาเกิด ดังนี้ ฯ (อ.นักเลง ท.) เหล่านั้น ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ

ในลำดับนั้น อ.เดียรติย์ ท. กระทำแล้ว ซึ่งความโกลาหล ว่า (อ.เรา ท.) ย่อมไม่เห็น ซึ่งนางสุนทรี่ ดังนี้ กราบทูลแล้ว แก่พระราชา ผู้ (อันพระราชา) ตรัสแล้ว ว่า อ.ความสงสัย แห่งท่าน ท. (มีอยู่) (ในที่) ไหน ดังนี้ กราบทูลแล้ว ว่า (อ.นางสุนทรี่) ย่อมอยู่ในพระเชตวัน ตลอดวัน ท. เหล่านี้, (อ.ข้าพระองค์ ท.) ย่อมไม่รู้ ซึ่งความเป็นไป (แห่งนางสุนทรี่) นั้น (ในพระเชตวัน) นั้น ดังนี้ ผู้อันพระราชา ทรงอนุญาตแล้ว ว่า ถ้าอย่างนั้น อ.ท่าน ท. จงไป, อ.ท่าน ท. จงค้น (ซึ่งพระเชตวัน) นั้น ดังนี้ พาเอา ซึ่งอุปัฏฐาก ท. ของตน ไปแล้ว สู่อพระเชตวัน ค้นอยู่ เห็นแล้ว (ซึ่งนางสุนทรี่) นั้น ในระหว่างแห่งหยากเยื่อแห่งระเบียบ ยกขึ้นแล้ว สู่อเตียงน้อย เข้าไปแล้ว สู่อเมือง กราบทูลแล้ว แก่พระราชา ว่า อ.สาวก ท. ของพระสมณะ ผู้โคดม ยังนางสุนทรี่ ให้ตายแล้ว หมกไว้แล้ว ในระหว่างแห่งหยากเยื่อแห่งระเบียบ (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา ท.) จักปกปิด ซึ่งกรรมอันลามก อัน อันพระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ดังนี้ ดังนี้ ฯ

“มยา เอตถ ก็ กาคู วฏฏตีติ. “ตฺวํ ไซ ภคินิ อภิรฺฐา โสภคฺคปฺตฺตา สมณฺสฺส โคตมฺสฺส อยฺสํ อโรเปตฺวา มหาชนํ กถํ คาหาเปตฺวา หตฺลาภสฺสกาโร กโรหีติ.

สา “สาธฺฐิติ สมฺปฺปฏิจฺจิตฺวา ปกฺกนฺตา ตโต ปฺภุจาย มาลาคนฺธวิเลปนกปฺปุรฺกฏฺภผลาทีนํ คเหตุวา สายํ มหาชนสฺส สตฺถุ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา นครปฺปวิสนกาเล เขตวนาภิมุขี คจฺจติ, “กนํ คจฺจตีติ ปฺภุจา “สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สฺนฺตํ, อหํ เตน สทฺธิ เอกคนฺธกุฎียํ วสามิติ วตฺวา อญฺญตรสฺมึ ติตฺถิยาราเม วสิตฺวา ปาโตว เขตวนมคฺคํ โอตฺริตฺวา นคราภิมุขี คจฺจติ, “สุนฺทรึ กนํ คตาสีติ ปฺภุจา “สมณฺน โคตเมน สทฺธิ เอกคนฺธกุฎียํ วสิตฺวา ตํ กิเลสฺรติยา รมาเปตฺวา อาคตามหีติ วทติ.

ตโต ติตฺถิยา กติปาหจฺเจยน ชุตฺตานํ กหาปณฺ ทตฺวา “คจฺจถ, สุนฺทรึ มาเรตฺวา สมณฺสฺส โคตมฺสฺส คนฺธกุฎีสฺมีเป มาลาภจฺจวฺรฺนฺตเร นิกฺขิปีตฺวา เอธาติ วทิสฺสุ. เต ตถา อกฺสุ.

ตโต ติตฺถิยา “สุนฺทรึ น ปสฺสามาติ โกลาหลํ กตฺวา รญฺเอย อโรเจตฺวา “กนํ โว อาสงฺกาติ วุตฺตา “อิเม ทิวเส เขตฺวเน วสติ, ตตรสฺสสา ปวตฺตี น ชานามาติ วตฺวา “เตนหิ คจฺจถ, นํ วิจฺฉินฺตาติ รญฺเอยา อญฺญตฺวา อตฺตโน อฺปฺภุจาย คเหตุวา เขตฺวณํ คนฺตฺวา วิจฺฉินฺตฺวา มาลาภจฺจวฺรฺนฺตเร ตํ ทิสฺวา มญฺจกํ อโรเปตฺวา นครํ ปวิสิตฺวา “สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สาวกา สตฺถารา กตํ ปาปกมฺมํ ปฺปฏิจฺจาเทสฺสามาติ สุนฺทรึ มาเรตฺวา มาลาภจฺจวฺรฺนฺตเร นิกฺขิปีตฺวาติ รญฺเอย อโรเจตฺสุ.

อ.พระราชฯ ตรัสแล้วว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.ท่านู ท.) จงไป
จงเที่ยวไป ตลอดเมือง ดังนี้ ฯ (อ.เดียรฤทธิ์ ท.) เหล่านั้น กล่าวแล้ว
(ซึ่งคำ ท.) มีคำว่า (อ.ท่านู ท.) จงดู ซึ่งกรรม ของสมณะ ท.
ผู้ศากยบุตร ดังนี้ เป็นต้น ในถนนในเมือง ท. ได้ไปแล้ว สู่ประตู
แห่งวัง ของพระราชฯ อีก ฯ อ.พระราชฯ (ทรงยังราชบุรุษ)
ให้ยกขึ้นแล้ว ซึ่งสตรีระ ของนางสุนทรี สู่แคว่ ในป่าช้าเป็นที่ทิ้ง
ซึ่งศพดิบ (ทรงยังราชบุรุษ) ให้รักษาแล้ว ฯ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในเมือง
ชื่อว่าสาวตติโดยปกติ ผู้เหลือ เว้น ซึ่งพระอริยสาวก ท. กล่าวแล้ว
(ซึ่งคำ ท.) มีคำว่า (อ.ท่านู ท.) จงดู ซึ่งกรรม ของสมณะ ท.
ผู้ศากยบุตร ดังนี้ เป็นต้น โดยมาก ย่อมเที่ยว ด่าอยู่ ซึ่งภิกษุ ท.
แม้ภายในแห่งเมือง แม้ในภายนอกแห่งเมือง แม้ในป่า ท. ฯ

อ.ภิกษุ ท. กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไป นั้น แก่พระตถาคตเจ้า ฯ
อ.พระศาสดา ตรัสแล้วว่า ถ้าอย่างนั้น แม้ อ.เธอ ท. จงใจทตอบ
ซึ่งมนุษย์ ท. เหล่านั้น อย่างนี้ ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ผู้กล่าวซึ่งคำอันไม่มีแล้วโดยปกติ ย่อมเข้าถึง
ซึ่งนรก, แม้หรือว่า (อ.บุคคล) ไต กระทำแล้ว (ซึ่งกรรม-
อันลามก) กล่าวแล้ว ว่า (อ.เรา) ย่อมไม่กระทำ
(ซึ่งกรรมอันลามก นั้น) ดังนี้, (อ.ชน ท.) เหล่านั้น
แม้ทั้ง ๒ ผู้เกิดแล้วแต่มีผู้ ผู้มีกรรมอันทราม ละไปแล้ว
(ในโลก) อื่น เป็นผู้เสมอกัน ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ไม่เห็นแล้ว ซึ่งโทษ (ของบุคคล) อันเที่ยว กระทำแล้ว
ซึ่งมุสาวาท กล่าวต่ออยู่ (ซึ่งบุคคล)อื่น ด้วยคำอันเปล่า (ดังนี้ ในบท ท.)
เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **อภุตวาที** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ)
ว่า ก็ หรือว่า (อ.บุคคล) ไต กระทำแล้ว ซึ่งกรรมอันลามก กล่าวแล้ว
ว่า อ.เรา ย่อมไม่กระทำ (ซึ่งกรรมอันลามก) นั้น หามิได้ ดังนี้
(ดังนี้ แห่งบท) ว่า **กตวา** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.ชน ท. เหล่านั้น
แม้ทั้ง ๒ ไปแล้ว สู่โลกอื่น ชื่อว่าเป็นผู้เสมอกัน โดยคติ เพราะอันเข้าถึง
ซึ่งนรก ย่อมเป็น (ดังนี้ แห่งบท ท.) ว่า **เปจฺจ สมา ภวนฺติ** ดังนี้ ฯ

อ.คตินั้นเที่ยว (ของชน ท.) เหล่านั้น (อันพระพุทฺธญาณ)
กำหนดแล้ว, ส่วนว่า อ.อายุ (ของชน ท.) เหล่านั้น (อันพระ
พุทฺธญาณ) ไม่กำหนดแล้ว, เพราะว่า (อ.ชน ท.) กระทำแล้ว
ซึ่งกรรมอันลามก อันมาก ย่อมใหม่ ในนรก สิ้นกาลนาน, (อ.ชน ท.)
กระทำแล้ว (ซึ่งกรรมอันลามก) อันนิคหนอย (ย่อมใหม่ ในนรก)
สิ้นกาล มีประมาณน้อยนั้นเที่ยว, ก็ อ.กรรม (ของชน ท.) เหล่านั้น
แม้ทั้ง ๒ เป็นกรรมลามกนั้นเที่ยว (ย่อมเป็น) เหตุใด, (เพราะเหตุ) นั้น
(อ.พระดำรัส) ว่า นิหีนกมฺมา มนุชา ปรตฺถา ดังนี้ (อันพระผู้มี
พระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ฯ ก็ อ.อันสัมพันธ ซึ่งบท ว่า ปรตฺถา ดังนี้
ด้วยบท ว่า เปจฺจ ข้างหน้า (อันบัญญัติ พึงกระทำ), อ.อธิบาย ว่า
(อ.ชน ท.) ผู้มีกรรมอันทราม เหล่านั้น ละไปแล้ว ในโลกอื่น คือว่า
ไปแล้ว จากโลกนี้ เป็นผู้เสมอกัน ในโลกอื่น ย่อมเป็น ดังนี้
(อันบัญญัติ พึงทราบ) ฯ

ราชา “เตนหิ คจฺจนฺต นคฺริ อหิณฺฑทถาติ อห.
เต นคฺรวีถีสฺสุ “ปสฺสสฺส สมณานํ สกฺยปฺตฺติยานํ
กมฺมฺนฺติอาทีนํ วตฺวา ปุณฺ ญฺญโณ นินฺเวสนทฺวารํ
อคมฺสฺสุ. ราชา สุนฺทริยา สิริ อามกสฺสฺสาเน อฏฺฏกํ
อาโรเปตฺวา รุกฺษาเปสิ. สวตฺถึวาสินํ สเปตฺวา
อริยสาวเก เสสา เยภฺยฺเยน “ปสฺสสฺส สมณานํ
สกฺยปฺตฺติยานํ กมฺมฺนฺติอาทีนํ วตฺวา อนฺโตนคเรปํ
พหิณคเรปํ อรญฺเณสฺสุปํ ภิกฺขุ อุกุโถสนฺตฺวา วิจฺรฺนฺติ.

ภิกษุ ต่ ปวดตี ตถาคตสฺสฺ อโรเจสฺสุ. สตฺถา
“เตนหิ ตฺมฺหเป เต มนุสฺเส เหวํ ปฏฺิโจเทถาติ วตฺวา
อิมํ คาคมาห

“อภุตวาที นิรยํ อฺเปติ,
โย วาปี กตฺวา น กโรมิจฺจาห,
อฺโกปี เต เปจฺจ สฺมา ภวนฺติ
นิหีนกมฺมา มนุชา ปรตฺถาติ.

ตตฺถ “**อภุตวาทีติ**: ปรสฺสฺส โทสํ อทิสฺวาว
มุสาวาทํ กตฺวา ตฺจฺเจเน ปรี อพฺภาจิกฺขณฺโต. **กตฺวาติ**:
โย วา ปน ปาปกมฺมํ กตฺวา “นาหํ เอตํ กโรมิตี อห.
เปจฺจ สฺมา ภวนฺตีติ: เต อฺโกปี ชนา ปรโลเก คณฺตฺวา
นิรยํ อฺปคฺมเนน คติยา สฺมา ภวนฺติ.

คติเยว เนลํ ปริจฺฉินฺนา, อายุ ปน เนลํ น
ปริจฺฉินฺนํ; พหุํ หิ ปาปกมฺมํ กตฺวา จิรํ นิรเย ปจฺจฺนฺติ,
ปริตฺตํ กตฺวา อปฺปมตฺตกเมว กาลํ: ยสฺมา ปน เตลํ
อฺภินฺนํปี ลามกเมว กมฺมํ, เตน วุตฺตํ “นิหีนกมฺมา
มนุชา ปรตฺถาติ. ปรตฺถาติ ปทสฺส ปน ปรโต
เปจฺจปเทน สฺมฺพนฺโธ. เปจฺจ ปรตฺถ อิติ คณฺตฺวา
เต นิหีนกมฺมา ปรโลเก สฺมา ภวนฺตีติ อตฺถเ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนู ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโศคาปตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาวิธาน พหู โสคาปตติผลาทีนิ ปาปุณีสติ.

อ.พระราชชา ทรงส่งไปแล้ว ซึ่งบุรุษ ท. (ด้วยพระดำรัส) ว่า อ.เจ้า ท. จงรู้ ซึ่งความที่ แห่งนางสุนทรี เป็นผู้ (อันชนู ท.) เหล่าอื่น ให้ตายแล้ว ดังนี้ ฯ ครั้งนั้น อ.นักร้อง ท. เหล่านั้น ตีมืออยู่ ซึ่งสุรา ด้วยกหาปณะ ท. เหล่านั้น กระทำแล้ว ซึ่งการทะเลาะ ซึ่งกันและกัน ฯ (อ.นักร้อง) คนหนึ่ง กล่าวแล้ว (กะนักร้อง) คนหนึ่ง ว่า อ.เจ้า ยังนางสุนทรี ให้ตายแล้ว ด้วยการประหารครั้งเดียว นั้นเทียว หมกไว้แล้ว ในระหว่างแห่งหยากเยื่อแห่งระเบียบ ย่อมตีมี ซึ่งสุรา ด้วยกหาปณะอันตนได้แล้ว ท. (แต่การประหาร) นั้น (อ.เหตุ นั้น) จงมีเกิด ดังนี้ ฯ

ราชา “สุนทรียา อญเณหิ มาริตภาวํ ชานาถาติ ปุริเส อญโยเชสิ. อถ เต รุตุตา เตหิ กหาปณหิ สุริ ปิวนุตา อญมมญญํ กลหํ กิริสุ. เอโก เอกํ อาห “ตฺวํ สุนทรี เอกปฺพาเรเนว มาเรตฺวา มาลากจฺวรนฺตเร นิกฺขิปิตฺวา ตโต ลทุกกหาปณหิ สุริ ปิวสิ, โหตุติ.

อ.ราชบุรุษ ท. จับแล้ว ซึ่งนักร้อง ท. เหล่านั้น แสดงแล้ว แก่พระราชชา ฯ ครั้งนั้น อ.พระราชชา ตรัสถามแล้ว (ซึ่งนักร้อง ท.) เหล่านั้น ว่า (อ.นางสุนทรี) นั้น อันเจ้า ท. ให้ตายแล้ว หรือ ดังนี้ ฯ (อ.นักร้อง ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ ฯ (อ.พระราชชา ตรัสถามแล้ว) ว่า (อ.นางสุนทรีนั้น) อันใคร ให้ตายแล้ว ดังนี้ ฯ (อ.นักร้อง ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ (อ.นางสุนทรี นั้น) อันอัญญาเดียรถีย์ ท. (ให้ตายแล้ว) ดังนี้ ฯ

ราชปุริสา เต รุตุเต คเหตุวา รญฺโถว ทสุเสสุ. อถ เน ราชชา “ตฺมฺเหหิ सा มารिताติ ปุจฺฉิ. “आम तेवाति. “गेन मारापिताति. “अनुद्यत्तिद्येहि तेवाति.

อ.พระราชชา (ทรงยังราชบุรุษ) ให้เรียกมาแล้ว ซึ่งเดียรถีย์ ท. (ตรัสแล้ว) ว่า อ.เจ้า ท. จงไป, (อ.เจ้า ท.) จงเทียวไป ตลอดเมือง กล่าวอยู่ อย่างนี้ ว่า อ.นางสุนทรี นี้ อันเรา ท. ผู้ใคร่เพื่ออันยกขึ้น ซึ่งโทษอันบุคคลไม่พึงพรรณนา แก่พระสมณะผู้โคดม ให้ตายแล้ว, อ.โทษ ของสาวก ท. ของพระสมณะ ผู้โคดม มีอยู่ หามิได้นั้นเทียว, (อ.โทษ นี้) เป็นโทษ ของเรา ท. นั้นเทียว (ย่อมเป็น) (ดังนี้) ดังนี้ ฯ (อ.เดียรถีย์ ท.) เหล่านั้น กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ

ราชา तिद्येये पकुसापेतुवा “कज्जल त्महे एव वधुता नक्रि आहिणुत्त एयं सुनृती समनसुस कोत्मसुส अवणुं आरोपेतुगामेहि ओम्हेहि मारापिता; नेव समनसुस कोत्मसुस सवगानं तोसे अत्ति, ओम्हाกं एव तोसेति. ते तदा किरि सु.

ในกาลนั้น อ.มหาชนผู้เขลา เชื่อแล้ว ฯ แม้อ.เดียรถีย์ ท. แม้อ.นักร้อง ท. ถึงแล้ว ซึ่งอาชญาในเพราะอันฆ่าซึ่งบุรุษ ฯ อ.สักการะ เป็นสภาพใหญ่ ได้มีแล้ว แก่พระพุทธเจ้าและพระสาวก ท. จำเดิม (แต่กาล) นั้น ดังนี้แล ฯ

पालमहाचिनो तथा सप्तहि. तिद्येयापि रुतुतापि पुरिसवधुत्तํ पापुणिसु. ततो पगुजाय पृथुथानं सकुगारो महा ओहिसिदि.

อ.เรื่องปริพาชกาชื่อว่าสุนทรี (จบแล้ว) ฯ

สุนทรีปริพาชกาว่าตุถุ.

๒. อ.เรื่องแห่งสัตว์ผู้อันความทุกข์บีบคั้นแล้ว (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งสัตว์ ท. ผู้ อันอำนาจแห่งผลของความทุกข์ บีบคั้นแล้ว ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **กาสาวกณฺฐา** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร อ.พระมหาโมคคัลลานะ ผู้มีอายุ ชำมลงอยู่ จากภูเขาคิชฌกูฏ กับ ด้วยพระเถระชื่อว่าลักขณะ เห็นแล้ว ซึ่งอัทธภาพ ท. (ของเปรต ท.) มีเปรตมีร่างแห่งกระดูก เป็นต้น กระทำอยู่ ซึ่งอันแยม ผู้อันพระเถระชื่อว่าลักขณะ งามแล้ว ซึ่งเหตุแห่งอันแยม กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.กาล นี) เป็นสมัยมิใช่กาล แห่งปัญหา นี้ (ย่อมเป็น), (อ.ท่าน) พึงถาม ซึ่งเรา ในสำนัก ของพระตถาคตเจ้า ดังนี้ ผู้ อันพระเถระ งามแล้ว ในสำนัก ของพระตถาคตเจ้า บอกแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งเปรต ท.) มีเปรตมีร่างแห่งกระดูก เป็นต้น เป็นผู้อันตนเห็นแล้ว บอกแล้ว กะสทธรรมมิก ท. ๕ ผู้อันไฟไหม้อยู่ กับ (ด้วยบริวาร ท.) มีบาตร และจิวรและประคตเฮอร์เป็นต้น โดยนัย มีคำว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ.เรา ชำมลงอยู่ จากภูเขาคิชฌกูฏ ได้เห็นแล้ว ซึ่งภิกษุ (ในพระพุทธศาสนา) นี้ ผู้ไปอยู่ สู้อ่างฟ้า, แม้ อ.กาย ของภิกษุนั้น เป็นกายอันไฟติดทั่วแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ เป็นต้น ๕

อ.พระศาสดา ตรัสบอกแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งสัตว์ ท.) เหล่านั้น ผู้ บวชแล้ว ในศาสนา ของพระทสพลพระนามว่ากัสสปะ ไม่อาจอยู่ เพื่ออันกระทำ (ซึ่งอาการ) อันสมควร แก่บรรพชา เป็นผู้ลามก เมื่อทรงแสดง ซึ่งวิบาก ของกรรมคือความประพฤติชั่ว แห่งภิกษุ ผู้ลามก ท. ผู้มันแล้ว (ในที่) นั้น ในขณะนั้น ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.ชน ท.) มาก มีคอกอันผ้ากาสาอะพันแล้ว มีธรรมอันลามก เป็นผู้ไม่สำรวมแล้ว (ย่อมเป็น), (อ.ชน ท.) เหล่านี้ ผู้ลามก ย่อมเข้าถึง ซึ่งนรก เพราะกรรม ท. อันลามก ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า มีคอก อันพันผ้ากาสาอะพันแล้ว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ นหนา (แห่งบท) ว่า **กาสาวกณฺฐา** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า มีธรรมอันลามก (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปาปธมฺมา** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้เว้นแล้ว จากความสำรวมโดยทวารมีกาย เป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อสนฺยุตฺตา** ดังนี้ ๕ อ.อธิบายว่า อ.บุคคลผู้ลามก ท. ผู้มีรูปอย่างนั้น ย่อมเข้าถึง ในนรก เพราะอกุศลกรรม ท. อัน อันตน กระทำแล้ว, (อ.บุคคลผู้ลามก ท.) เหล่านี้ ไหม้แล้ว (ในนรก) นั้น เคลื่อนแล้ว (จากนรก) นั้น ย่อมไหม้ อย่างนี้ แม้ในเปรต ท. ด้วยผลอันสูงแล้วเหลือลง ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผล เป็นต้น ดังนี้แล ๕

อ.เรื่องแห่งสัตว์ผู้อันความทุกข์บีบคั้นแล้ว (จบแล้ว) ๕

๒. ทุกขปีพิตสตุตฺตฺวตฺตฺตฺ.

“**กาสาวกณฺฐา** อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตุตฺตา เขตฺตวเน วิหรนฺโต ทุกฺขจิตฺตผลานุกาเวเน ปิพิตฺเต สตุตฺเต อารพฺก กเถสิ.

อายุสฺมา หิ มหาโมคฺคัลลาโน ลกฺขณตฺตเถเรน สทฺธิ คิชฺฌกูฏา ปพฺพตา โอโรหฺนโต อฏฺฐิสงฺขลิกเปตาทีนํ อตฺตภาเว ทิสฺวา สิตํ กโรหฺนโต ลกฺขณตฺตเถเรน สิตการณํ ปฏฺฐโง “อกาโล อากุโส อิมสฺส ปญฺหสฺส, ตถาคตฺสส สนฺติเก มํ ปุจฺเจยฺยาสีตี วตฺวา ตถาคตฺสส สนฺติเก เถเรน ปฏฺฐโง อฏฺฐิสงฺขลิกเปตาทีนํ ทิฏฺฐกาวั อากิจฺชิตฺวา “อิธานํ อากุโส คิชฺฌกูฏา ปพฺพตา โอโรหฺนโต อทฺทสํ ภิกฺขุ เวหาสํ คจฺจนฺตํ, ตสฺส กาโยปิ อาทิตฺโต โหตีติอาทินา นเยน สทฺธิ ปตฺตจิวรกายพฺนธฺนาทีหิ ทฺยหฺมาเน ปญฺจ สหฺมมิกเก อโรเจสิ.

สตุตฺตา เตสํ กสฺสปทสพลสฺส สาสเน ปพฺพชิตฺวา ปพฺพชฺชชาย อนุรูปํ กาดุํ อสฺกโกนฺตานิ ปาปภาวํ อากิจฺชิตฺวา ตสฺมี ขณฺ เตตฺต นิสินฺนานิ ปาปภิกฺขุณฺ ทฺยจฺจิตกมฺมสฺส วิปากํ ทสฺเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“**กาสาวกณฺฐา** พหโว ปาปธมฺมา อสนฺยุตฺตา, ปาปา ปาเปหิ กมฺเมหิ นิริยํ เต อูปฺปชฺชเรติ.

ตตฺถ **กาสาวกณฺฐา**: กาสาเวเน ปลิวิจิตกณฺฐา. **ปาปธมฺมา**: ลามกธมฺมา. “**อสนฺยุตฺตา**: กายาธิ- สนฺยุตฺตวิริทิตา. ตถารูปา ปาปปคฺคฺลา อตฺตนา กเตหิ อกฺุสฺลกมฺเมหิ นิริเย อูปฺปชฺชุนฺติ, เต ตตฺถ ปจิตฺวา ตโต จุตฺตา ปกฺกาวเสเสน เปเตสฺสปี เหวํ ปจฺจนฺตีติ อตฺถโถ.

เทศนาว่าสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺปณฺีสุติ.

ทุกขปีพิตสตุตฺตฺวตฺตฺ.

**๓. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้อยู่ที่ฝั่งแห่งแม่น้ำ
ชื่อว่าวัดคุมุทา
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕**

๓. วัดคุมุทาตรียภิกษุวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อทรงอาศัย ซึ่งเมืองไพสาลี ประทับอยู่ในป่ามหาวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ผู้อยู่ที่ฝั่งแห่งแม่น้ำชื่อว่าวัดคุมุทา ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **เสยโย อโยคุโพ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

อ.เรื่อง มาแล้ว ในอุตตริมนุษยธรรมปาราชิกนั้นเที่ยว ๕ ก็ในกาลนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว กะภิกษุ ท. เหล่านั้น ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ก็ อ.เธอ ท. กล่าวแล้ว ซึ่งคุณอันบุคคลพึงพรรณนาแห่งอุตตริมนุษยธรรม ของกันและกัน แก่คฤหัสถ์ ท. เพื่อประโยชน์แก่ท้อง หรือ ดังนี้ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ (อันภิกษุ ท.) เหล่านั้น กราบพูลแล้ว, ทรงติเตียนแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น โดยปริยายมิใช่หนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

หากว่า (อ.ภิกษุ) ผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว ผู้ไม่สำรวมแล้ว ฟังฉัน ซึ่งก้อนข้าว ของชาวแวนแคว้น ไต อ.ก้อนแห่งเหล็ก อันร้อนแล้ว อันมีเปลวแห่งไฟ เป็นเครื่องเปรียบ อัน อันภิกษุ ฉนั้นแล้ว เป็นสภาพประเสริฐกว่า (กว่าอันฉัน ซึ่งก้อนข้าวของชาวแวนแคว้น แห่งภิกษุผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว นั้น ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕

อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) ผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว คือว่า อ.บุคคลผู้มีศีลออกแล้ว ผู้ไม่สำรวมแล้ว (โดยทวาร ท.) มีกาย เป็นต้น ปฏิญญาอยู่ ว่า (อ.เรา) เป็นสมณะ ย่อมเป็น ดังนี้ รับแล้ว ฟังฉัน ซึ่งก้อนข้าวของชาวแวนแคว้น อัน (อันชน ท.) ผู้อยู่ในแวนแคว้นโดยปกติ ถวายแล้ว ด้วยศรัทธา ไต, อ.ก้อนแห่งเหล็ก อัน (อันไฟ) ติดทั่วแล้ว อันมีสีเพียงดั่งสีแห่งไฟ อัน (อันภิกษุ) ฉนั้นแล้ว เป็นสภาพประเสริฐกว่า คือว่า เป็นสภาพดีกว่า (กว่าอันฉัน ซึ่งก้อนข้าวของชาวแวนแคว้น แห่งภิกษุผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว) นั้น (ย่อมเป็น) ๕ (อ.อันถาม) ว่า (อ.ก้อนแห่งเหล็ก อันร้อนแล้ว อันมีเปลวไฟเป็นเครื่องเปรียบ อัน อันภิกษุ ฉนั้นแล้ว เป็นสภาพประเสริฐกว่า กว่าอันฉัน ซึ่งก้อนข้าวของชาวแวนแคว้น แห่งภิกษุผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว นั้น ย่อมเป็น) เพราะเหตุไร (ดังนี้) ๕ (อ.อันแก่) ว่า เพราะว่า อ.อัตภาพหนึ่ง ฟังใหม่ เพราะปัจจัยแห่งอันบริโศคนั้น, แต่ที่ว่า (อ.ภิกษุ) ผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว ฉนั้นแล้ว (ซึ่งก้อนข้าว) อันชนพึงถวายด้วยศรัทธา ฟังใหม่ ในนรก สิ้นร้อยแห่งชาติ ท. แม้มิใช่หนึ่ง (ดังนี้) ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ยญเจ ฎญเชยย** ดังนี้ เป็นต้น ๕

“เสยโย อโยคุโพติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุถา เวสาลียํ นิสุสาย มหาวเน วิหรนฺโต วคฺคฺมุทาตรีเย ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

วตถุ อุตตริมนุสฺสฐมฺมปาราชิกเก อาคตเมว. ตทา हि सतुठा ते भिक्षु “किं पन्नं तुम्हे भिक्षवे अथरसुसतुठाय किं हि न्नुद्यममनुद्यसुस- उतुत्तริมनुसु- ष्ठमसुस वणुण्णं भासितुठाति वत्तवा, तेहि “आम णनुतेति वुत्ते, ते भिक्षु अनेकप्रियायेन विक्रहित्वा अिमं काठमाह

“เสยโย อโยคุโพ ฎตุโต ตตุโต อคฺคิสิชฺชูปโม,
ยญเจ ฎญเชยย ทุสฺสีโล ฎุจฺปิณฺฑํ อสญฺญโตติ.

ตตถ **“ยญเจ ฎญเชยยาติ:** ยํ ทุสฺสีโล นิสุสฺสีลปฺคุคฺโคโล กายาทีहि อสญฺญโต ฎุจฺวาสิทฺธิ สทฺธาย ทินฺนํ ฎุจฺปิณฺฑํ “สมโณมฺเหตี ปฏิชานนฺโต คเหตุวา ฎญเชยย, ตโต อาทิตฺโต อคฺคิวิณฺโณ อโยคุโพ ฎตุโต เสยโย สุนฺทรตโร. ก็กรรมา? ตปฺปัจจยา हि เอโก อตฺตภาโว ฌาเยยย, ทุสฺสีโล ปน สทฺธาเทยฺย ฎุจฺชิตฺวา อเนกานิปี ชาตีสตานิ นิรเย ปจฺเจยยาติ อตฺโต.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน. ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาว่าสาเน พหู โสตาปัตติผลลาทีนิ ปาปุณีสสูติ.

**อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้อยู่ที่ฝั่งแห่งแม่น้ำ
ชื่อว่าวคคุมุทา
(จบแล้ว) ฯ**

วคคุมุทาทิริยภิกษุขุดตุ.

**๔. อ.เรื่องแห่งบุตรของเศรษฐีชื่อว่าเขมกะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๔. เขมกะเสฏฐิปุตุตตตุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งบุตรของเศรษฐีชื่อว่าเขมกะ ผู้เป็นหลาน ของเศรษฐี
ชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
จตุตถาริ จานานิ ดังนี้เป็นต้น ฯ

“**จตุตถาริ จานานิ** อิมม ฆมมเทสนนํ สตุถา เขตตวเน
วิหระนุโต อนาถปิณฑิกัสสุส ภากิเนยฺย เขมกํ นาม
เสฏฐิปุตุตํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.นายเขมกะ) นั้น เป็นผู้มั่งรุ่มงาม ได้เป็นแล้ว ฯ
อ.หญิง ท. โดยมาก เห็นแล้ว (ซึ่งนายเขมกะ) นั้น ผู้อันภาคะครอบงำแล้ว
ไม่ได้โอกาสแล้ว เพื่ออันตั้งอยู่ด้วยดี โดยภาวะอันเป็นของตน ฯ
(อ.นายเขมกะ) แม้นั้น เป็นผู้ยินดียิ่งแล้วในกรรมคืออันคบหา
ซึ่งทาระของชายอื่นเที่ยว ได้เป็นแล้ว ฯ ครั้งนั้น อ.ราชบุรุษ ท. จับแล้ว
(ซึ่งนายเขมกะ) นั้น ในเวลากลางคืน แสดงแล้ว แก่พระราชา ฯ
อ.พระราชา ไม่ตรัสแล้ว (ซึ่งพระดำรัส) อะไรๆ (แก่นายเขมกะ) นั้น
(ด้วยอันทรงดำริ) ว่า อ.เรา ย่อมลระอาย ต่อเศรษฐี ดังนี้
(ทรงยังราชบุรุษ ท.) ให้ปล่อยแล้ว ฯ แต่ว่า (อ.นายเขมกะ) นั้น
ไม่งดเว้นแล้ว นั้นเที่ยว ฯ

โส กิร อภิรุโป อโหสิ. เยภฺยุเยน อิตฺถิโย ตํ ทิสฺวา
ราคาภิกฺขุตา สกฺภาเวน สณฺจาทุํ นาสกฺขีสุ. โสปี
ปรทารกมฺมาภิรโตว อโหสิ. อถ นํ รัตฺตี ราชปฺริสา
คเหตุวา รมฺภูโย ทสฺเสสุํ. ราชชา “มหาเสฏฐิสุส
ลชฺชามิตี ตํ ภิกฺขุจึ อวตฺวา วิสุสชฺชปาเปสิ. โส ปน
เนว วิรมิ.

ครั้งนั้น อ.ราชบุรุษ ท. จับแล้ว (ซึ่งนายเขมกะ) นั้น แสดงแล้ว
แก่พระราชา แม้นในครั้งที่ ๒ แม้นครั้งที่ ๓ ฯ อ.พระราชา
(ทรงยังราชบุรุษ ท.) ให้ปล่อยแล้วนั้นเที่ยว ฯ อ.มหาเศรษฐี ฟังแล้ว
ซึ่งความเป็นไปนั้น พาเอา (ซึ่งนายเขมกะ) นั้น ไปแล้ว สู้สำนัก
ของพระศาสดา กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไปนั้น กราบทูลแล้ว ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.พระองค์ ท.) ขอจงแสดง ซึ่งธรรม
(แก่นายเขมกะ) นี้ เกิด ดังนี้ ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ซึ่งกถาอัน
แสดงซึ่งความสังเวช (แก่นายเขมกะ) นั้น เมื่อทรงแสดง ซึ่งโทษ
ในอันคบหาซึ่งทาระของชายอื่น ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท.
เหล่านี้ว่า

อถ นํ ทุตฺตยปี ตตฺตยปี ราชปฺริสา คเหตุวา รมฺภูโย
ทสฺเสสุํ. ราชชา วิสุสชฺชปาเปสิเยว. มหาเสฏฐิ ตํ ปวตฺตึ
สุตฺวา ตํ อาทาย สตุถุ สนฺตึกํ คนฺตฺวา ตํ ปวตฺตึ
อาโรเจตฺวา “ภานุเต อิมฺสุส ฆมฺมํ เทเสถาติ อาห.
สตุถา ตสฺสุส สํเวคกํ กเถตฺวา ปรทารเสวนาย โทสํ
ทสฺเสนฺนโต อิมมา คาถา อภาสิ

อ.นระ ผู้ประมาทแล้ว ผู้เข้าไปคบหาซึ่งทาระของชายอื่น-
โดยปกติ ย่อมถึง ซึ่งฐานะ ท. ๔, คือซึ่งการได้ซึ่งบาปมิใช่บุญ
(ที่หนึ่ง) คือซึ่งการนอนอันไม่เป็นที่ต้องการ (ที่ ๒)
คือซึ่งอันนินทา ที่ ๓ คือซึ่งนรก ที่ ๔ ๕ อ.อันได้ซึ่งเหตุ-
มิใช่บุญ ด้วย อ.คติ อันลามก ด้วย (ย่อมมี แก่นระ นั้น),
อ.ความยินดี (กับ ด้วยหญิง) ผู้กลัวแล้ว (แห่งชาย) ผู้กลัวแล้ว
เป็นธรรมชาติหนึ่ง (ย่อมเป็น) ด้วย, อ.พระราชชา
ย่อมทรงลง ซึ่งอาชญา อันหนัก ด้วย, เพราะเหตุอัน อ.นระ
ไม่พึงคบหา ซึ่งทาระของชายอื่น ดังนี้ ๕

“จตุตถจริ จานานิ นโร ปมตโต
อาปชชตี พรทารูปเสวี:
อบุญญลามภํ นนิกามเสยฺยํ
นินทํ ตติยํ นิริยํ จตุตถํ.
อบุญญลาโภ จ, คติ จ ปาปิกา,
ภิตสฺส ภิตาย รติ จ โลกิกา,
ราชา จ ทณฺฑํ ครุกํ ปณฺเติ;
ตสฺมา นโร พรทารํ น เสเวติ.

(อ.อรรถ) ว่า ซึ่งเหตุแห่งทุกข์ ท. (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา
(แห่งบท) ว่า **จานานิ** ดังนี้ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มาตามพร้อมแล้ว
ด้วยอันสละลงซึ่งสติ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปมตโต** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า
ย่อมถึง (ดังนี้ แห่งบท) ว่า ปาปณาติ ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ผู้เข้าไปเสพอยู่
ซึ่งทาระ ของชายอื่น ชื่อว่าผู้ประพฤตินอกทางโดยปกติ (ดังนี้
แห่งบท) ว่า **พรทารูปเสวี** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ซึ่งอันได้ซึ่งอกุศล
(ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อบุญญลามภํ** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า (อ.ตน)
ย่อมปรารถนา โดยประการใด, (อ.นระ) ไม่ได้แล้ว ซึ่งอันนอน
โดยประการนั้น ย่อมได้ ซึ่งอันนอน ตลอดกาล อัน (อันตน)
ไม่ปรารถนาแล้ว คือว่า อันนิตหนึ่งอันหนึ่งเที่ยว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า
นนิกามเสยฺยํ ดังนี้ ๕

ตตถ “**จานานิติ:** ทุกฺขการณานิ. **ปมตโตติ:**
สติวิสุทฺตคฺเคน สมฺนฺนาคโต. **อาปชชตีติ:** ปาปณาติ.
พรทารูปเสวีติ: ปรสฺส ทารํ อฺปเสวนฺโต อฺปฺเปลจาริ.
อบุญญลามภนฺติ: อฺกฺสฺลลามภํ. **นนิกามเสยฺยนฺติ:**
ยถา อิจฺจติ; เหวํ เสยฺยํ อลภิตฺวา อนิจฺจติํ ปริตฺตกเมว
กาลํ เสยฺยํ ลภติ.

(อ.อรรถ) ว่า อ.อันได้ซึ่งเหตุมิใช่บุญนี้ ด้วย อ.คติ อันบัณฑิต
นับพร้อมแล้วว่านรก อันชื่อว่าบาป เพราะเหตุมิใช่บุญนั้น ด้วย
ย่อมมี (แก่นระ) นั้น อย่างนี้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อบุญญลาโภ จ**
ดังนี้ เป็นต้น, (อ.อรรถ) ว่า อ.ความยินดี กับ ด้วยหญิง ผู้กลัวแล้ว
(แห่งชาย) ผู้กลัวแล้ว นั้น ไต, (อ.ความยินดี) แม้เป็น เป็นธรรมชาติ
หนึ่งหนึ่ง คือว่า เป็นธรรมชาติหนึ่งหนึ่ง ย่อมเป็น (ดังนี้
แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **รติ จ โลกิกา** ดังนี้ เป็นต้น ๕
(อ.อรรถ) ว่า อ.พระราชชา ย่อมทรงลง ซึ่งอาชญา อันหนัก
ด้วยสามารถแห่งเหตุมีการตัดซึ่งมือเป็นต้นด้วย (ดังนี้ แห่งบท) ว่า
ครุกํ ดังนี้ เป็นต้น ๕ อ.อรรถว่า (อ.นระ) คบหาอยู่ ซึ่งทาระของชาย
อื่น ย่อมถึง (ซึ่งฐานะ ท.) มีเหตุมิใช่บุญเป็นต้น เหล่านั้น เหตุใด,
เพราะเหตุอัน (อ.นระ) ไม่พึงคบหา ซึ่งทาระของชายอื่น ดังนี้
(แห่งบท) ว่า **ตสฺมา** ดังนี้ เป็นต้น ๕

อบุญญลาโภ จาติ: เหวํ ตสฺส อยญฺจ
อบุญญลาโภ เตน จ อบุญญเนน นิริยสงฺขาตา
ปาปิกา คติ โหติ. **รติ จ โลกิกาติ:** ยา ตสฺส ภิตสฺส
ภิตาย อิตฺถิยา สทุธิ รติ, สปิ โลกิกา ปริตฺตา โหติ.
ครุกนฺติ: ราชา จ หตฺถจฺเจทาทิวเสน ครุกํ ทณฺฑํ
ปณฺเติ. **ตสฺมาติ:** ยสฺมา พรทารํ เสวนฺโต เอตานิ
อบุญญาทินิ ปาปณาติ; ตสฺมา พรทารํ น เสเวยฺยาติ
อตฺโต.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.นายเขมกะ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว
ในไสตปาตติผล ๕ อ.มหาชน (ยังกาล) ให้น้อมไปล่วงวิเศษแล้ว
สบาย จำเดิม (แต่กาล) นั้น ๕ (อ.อันถาม) ว่า ก็ อ.บุรพกรรม
(ของนายเขมกะ) นั้น เป็นอย่างไร (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕

เทศนาวสาเน เขมโก ไสตาปตติผล ปติฏฺฐหิ.
ตโต ปฏฺฐาย มหาชนํ สฺขํ วิตฺตินาเมสิ. “ก็ ปนฺสฺส
ปฺพุพฺพกมฺมฺนฺติ.

(อ.อันแก่) ว่า ได้ยินว่า ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ (อ.นายเขมกะ) นั้น เป็นคนปล้ำผู้สูงสุด เป็น ยกขึ้นแล้ว ซึ่งธงแผ่นผ้า อันเป็นวิการแห่งทอง ท. ๒ บนพระสถูปอันเป็นวิการแห่งทอง ของพระทศพล ตั้งไว้แล้ว ซึ่งความปรารถนา ว่า (อ.หญิง ท.) ผู้เหลืออลง เว้น ซึ่งหญิงผู้เป็นญาติและหญิงผู้เป็นไปกับด้วยโลหิต ท. เห็นแล้ว ซึ่งเรา จงกำหนด ดังนี้ ๕

(อ.กรรม) นี้ เป็นบุรพกรรม (ของนายเขมกะ) นั้น (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕ เพราะเหตุอัน อ.หญิง ท. (ของชาย ท.) เหล่าอื่น เห็นแล้ว (ซึ่งนายเขมกะ) นั้น ในที่ (แห่งนายเขมกะ) นั้น บังเกิดแล้ว ไม่ได้เอาแล้ว เพื่ออันตั้งอยู่ด้วยดี โดยภาวะอันเป็นของตน ดังนี้แล ๕

อ.เรื่องแห่งบุตรของเศรษฐีชื่อว่าเขมกะ (จบแล้ว) ๕

๕. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้อันบุคคลพึงว่าได้โดยยาก (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุผู้อันบุคคลพึงว่าได้โดยยาก รูปใดรูปหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า กุโส ยถา ดังนี้ เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า อ.ภิกษุ รูปหนึ่ง ไม่แก้งแล้ว เด็ดแล้ว ซึ่งหญ้า ต้นหนึ่ง ครั้นเมื่อความสงสัย เกิดขึ้นแล้ว เข้าไปหาแล้ว ซึ่งภิกษุรูปหนึ่ง บอกแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งกรรมเป็นกรรม) อันตน กระทำแล้ว ถามแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.ภิกษุ) ไต่ ย่อมเด็ด ซึ่งหญ้า, (อ.วิติกกมณะ) อะไร ย่อมมี (แก่ภิกษุ) นั้น ดังนี้ ๕

ครั้งนั้น (อ.ภิกษุ นอก) นี้ กล่าวแล้ว (แก่ภิกษุ) นั้น ว่า อ.ท่าน ย่อมกระทำ ซึ่งความสำคัญ ว่า (อ.วิติกกมณะ) อะไรๆ ย่อมมี ดังนี้ เพราะเหตุแห่งหญ้า (อันท่าน) เด็ดแล้ว, (อ.วิติกกมณะ) อะไรๆ (ในเหตุ) นี้ ย่อมมี หามิได้, แต่ที่ว่า อ.ท่าน แสดงแล้ว ย่อมพ้นได้ ดังนี้ ถอนแล้ว ซึ่งหญ้า ด้วยมือ ท. ทั้ง ๒ ได้ถือเอาแล้ว แม้เอง ๕ อ.ภิกษุ ท. กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น แก่พระศาสดา ๕ อ.พระศาสดา ทรงติเตียนแล้ว ซึ่งภิกษุ นั้น โดยปริยายมิใช่หนึ่ง เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

อ.หญ้าคา อัน อันบุคคลจับไม่ดีแล้ว ย่อมตามบาด ซึ่งมีอนันท์ยว ฉันใด, อ.คุณเครื่องแห่งความเป็นสมณะ อัน อันบุคคล ลูบลำข้าวแล้ว ย่อมคร่ำเข้าไป ในนรก (ฉันนั้น) ๕
อ.การงาน อันย่อหย่อน อย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วย อ.วัตร ไต่ อันคร่ำหมองพร้อมแล้วด้วย, อ.พรหมจรรย์ อันบุคคล พึงระลึกด้วยความสงสัย (ใด) ด้วย, (อ.กรรมมีอย่าง ๓) นั้น เป็นกรรมมีผลมาก ย่อมเป็น หามิได้ ๕ หากว่า (อ.บุคคล) พึงกระทำ (ซึ่งกรรม ใด) ไชรั, พึงกระทำ (ซึ่งกรรม) นั้น, พึงบากบั่น (ซึ่งกรรม) นั้น มันคง, เพราะว่า อ.สมณะธรรม- เป็นเครื่องเว้นรอบ อันย่อหย่อน ย่อมเกลี้ยลง ซึ่งอุลลึง ดังนี้ ๕

“โส กิร กสฺสพพุทฺธกาเล อุตฺตมมลฺโล หุตฺวา เทว สฺวณฺณมฺปตฺตานิ ทสฺพลสฺส กาณฺจนฺณเย อาโรเปตฺวา ปตฺตณฺ จเปสิ “จเปตฺวา ฅาติสาลโหิติตฺตโย อวเสสาลมํ ทิสฺวา วรรณฺตฺติ.

อิทฺมสฺส ปุพฺพกมฺมฺนฺติ. เตน ตํ นิพฺพตฺตฺวาจฺจเน ทิสฺวา เปรสฺส อิตฺตโย สกฺภาเวน สณฺจาสฺตํ นาสกฺขิสฺสูติ.

เขมกะเสฏฺฐิปุตฺตวตฺถุ.

๕. ทุพฺพจภิกฺขวตฺถุ.

“กุโส ยถาติ อิมํ ฅมฺมเทสนํ สตฺถา เชตฺวเน วิหฺรนฺโต อณฺวตฺรํ ทุพฺพจภิกฺขุํ อารพฺภ กเถสิ.

เอโก กิร ภิกฺขุ อสญฺจิจฺจ เอกํ ติณฺ ฅินฺหิตฺวา, กุกฺกุจฺเจ อูปลนฺเน, เอกํ ภิกฺขุํ อูปลสงฺกมิตฺวา “อาวฺโสโย ติณฺ ฅินฺหติ, ตสฺส กิ โหตีติ อตฺตนา กตฺถาวํ อาโรเจตฺวา ปุจฺฉิ.

อถ นํ อิตโร “ตฺวํ ติณฺสฺส ฅินฺนการณฺมา กิณฺจ โหตีติ สญฺจํ กโรสิ, น อตฺถ กิณฺจ โหติ, เทเสตฺวา ปน มุจฺจสีติ วตฺวา สยฺปิ อุกฺโฆหิ หตฺถเอหิ ติณฺ ลุณฺจิตฺวา อคฺคเหสิ. ภิกฺขุ ตํ ปวตฺตี สตฺถุ อาโรเจสฺสุ. สตฺถา ตํ ภิกฺขุํ อเนกปริยาเยน วิครหิตฺวา ฅมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

“กุโส ยถา ทฺวคฺคหิตฺวา หตฺถเมวานุกฺขนฺตฺติ, สามญฺจํ ทฺวปฺรามภฺจํ นิรยาเยปฺกทฺตฺติ. ยงฺกิณฺจ สีถิลํ กมฺมํ, สงฺกสฺสํ พุรฺหมจฺริยํ, สงฺกสฺสํ พุรฺหมจฺริยํ, กยฺรา เจ กยฺราเถนํ, กยฺรา เจ กยฺราเถนํ, สีถิลโหติ หิ บริพฺพาโช ฅมฺมํ นิรยาเยปฺกทฺตฺติ. น ตํ โหติ มหฺปผลํ. ทพฺพเมนํ ปฺรกกฺเม; ภิกฺขุโย อากิเรตฺ วรรณฺติ.

อ.หญ้า มีคมอันบาง ชนิดใดชนิดหนึ่ง แม้ อ.ใบแห่งตาล โดยกำหนดมีไม้ที่สุด ชื่อว่า หญ้าคา (ในพระคาถา) นั้น ๆ อ.หญ้าคา นั้น อัน (อันบุคคล) ใด จับไม้ได้แล้ว ย่อมตามบาด คือว่า ย่อมผ่า ซึ่งมี (ของบุคคล) นั้น ฉันใด, แม้ อ.คุณเครื่องความเป็นแห่งสมณะ อันบัณฑิตนัปร้อมแล้วว่าสมณธรรม ชื่อว่าอันบุคคลลูปกล้า ไม้ดีแล้ว เพราะความที่แห่งบุคคลมีบุคคลมีศีลอันขาดเป็นต้น (ย่อมคร่าเข้าไป ในนรก) ฉันนั้นนึ่งเทียว ฯ

อ.อรรถ ว่า ย่อม (ยังบุคคล นั้น) ให้บังเกิด ในนรก ดังนี้ (แห่งบาท แห่งพระคาถา) ว่า **นिरยาयुปกกขุตตีติ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.กรรม อะไรๆ อัน (อันบุคคล) กระทำแล้ว กระทำ ให้เป็นอันถือเอาย่อหย่อน เพราะอันกระทำ หละหลวม (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สิถิล** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อันชื่อว่าเศร้าหมองพริ้วแล้ว เพราะอันเทียวไป ในอโคจร ท. มีหญิงแพศยาเป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สงกิลิฏฐ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อัน (อันบุคคล) ฟังระลึก ด้วยความสงสัย ท. คือว่า อัน (อันบุคคล) เห็นแล้ว ซึ่งสงสัย แม้ผู้ประชุมกันแล้ว (ในกิจ ท.) มีกิจด้วยอุโบสถ เป็นต้น หนา ด้วยกิจ อย่างใดอย่างหนึ่ง ระลึกแล้ว ด้วยความสงสัย ท. แห่งตน คือว่า รังเกียจแล้ว คือว่า ระแวงแล้ว อย่างนี้ ว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ รู้แล้ว ซึ่งความประพฤติ แห่งเรา เป็นผู้ใคร่ เพื่ออันยกวัตร ซึ่งเรา (เป็น) ประชุมกันแล้ว แน่แท้ ดังนี้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สงกสสร** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า อ.พรหมจรรย์ อันบัณฑิต นัปร้อมแล้วว่าสมณธรรม นั้น คือว่า มีอย่างนี้เป็นรูป เป็นพรหมจรรย์ มีผลมาก ย่อมมี แก่บุคคล นั้น หามิได้, เป็นพรหมจรรย์มีผลมาก ย่อมมี (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถวายเป็นภิกษา (แก่บุคคล) นั้น เพราะความที่ (แห่งพรหมจรรย์ นั้น) เป็นพรหมจรรย์ไม่มีผลมาก (แก่บุคคล) นั้น ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **น ต โหติ** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า เพราะเหตุนี้ (อ.บุคคล) ฟังกระทำ ซึ่งกรรม ใด, จงกระทำ (ซึ่งกรรม) นั้น นั้นเทียว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **กยิรา เจ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) เป็นผู้มีการสมาทานอันตั้งลงแล้ว เพราะกระทำ (ซึ่งกรรม) นั้น ให้เป็นกรรมอันตนกระทำมันแล้ว เป็น ฟังกระทำ (ซึ่งกรรม) นั้น (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ทพุหเมเน ปรกุกเม** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.สมณธรรม อัน (อันบุคคล) กระทำแล้ว ด้วยการถือเอาย่อหย่อน คือว่า อันถึงแล้ว ซึ่งภาวะมีความขาดเป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปริพพาไซ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.สมณธรรม มีอย่างนี้เป็นรูป ย่อมไม่อาจ เพื่ออัน นำไปปราศ (ซึ่งรูป) มีรูปคืออโรคจะเป็นต้น อันมีอยู่ ในภายใน, ย่อมเกลี้ยลง ซึ่งรูป มีรูปคืออโรคจะเป็นต้น แม้อันอื่น ในเบื้องบน (แห่งบุคคล) นั้น โดยแท้แล ดังนี้ (แห่งคำ) ว่า **ภियโย** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ตตต “**กุโสติ**: ยงกิลุจึ ติซิดนาริ ตินิ อนตมโต ตาลปณณปี. ยถา โส กุโส เยน ทุคคหิต ตสสุ หตุถิ อนุกนุตติ ฆาเลติ; เอวเมว สมณธมฺสงฆาตํ สามณูปปี ขณฺทสึลาทิตาย ทุปฺปรัมภุจํ.

นिरยาयुปกกขุตตีติ: นิรเย นิพพุตตาเปตีติ อตุโธ.
สิถิลนฺติ: โอิหียิตฺวา กรณฺเนน สิถิลคฺคาหํ กตฺวา กตํ กิลุจึ กมฺมํ. **สงกิลิฏฐนฺติ**: เวลียาทิเกสุ อโคจเรสุ จรณฺเนน สงกิลิฏฐํ. **สงกสสรนฺติ**: สงฺกาหิ สริตพฺพํ อุโปสถกิจฺจาทิสฺส อุยฺยตเรเน กิจฺเจเน สนฺนิปตตีปิ สงฺฆํ ทิสฺสา “อทุธา อิม มม จริยํ ญตฺวา มํ อุกฺขิปิตฺวามา สนฺนิปติตาติ เอวํ อตฺตโน อาสงฺกาหิ สริตํ อุตฺตงฺกิตํ ปริสงฺกิตํ. **น ต โหติ**: ตํ เอวรूपํ สมณธมฺสงฆาตํ พฺรหฺมจริยํ ตสฺส ปุคฺคสฺส น มหฺปผลํ โหติ, ตสฺส อมหฺปผลภาเวเน ภิกฺขา- ทายกานปีสุส น มหฺปผลํ โหตีติ อตุโธ.

กยิรา เจติ: ตสฺมา ยํ กมฺมํ กรเยย, ตํ กโรเตว. ทพฺุหเมเน **ปรกุกเมติ**: ติรกตเมตํ กตฺวา อวภูจิตฺตสมาทาโน หุตฺวา เอตํ กยิรา. **ปริพพาไซติ**: สิถิลคฺคาเหเน กโต ขณฺทสาทิกาวปฺตโต สมณธมฺโม. **ภियโยติ**: อพฺภานฺตเร วิชฺชमानํ ราครขาทึ เอวรूपํ สมณธมฺโม อปเนตฺุ น สกฺโกติ, อถไซ ตสฺส อุปริ อปริปี ราครขาทึ อากิริตตีติ อตุโธ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มากุ บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโศคาปตติผลเป็นต้น ๆ อ.ภิกษุ แม้นั้น ตั้งอยู่แล้ว ในความสำรวม ยังวิปัสสนา ให้เจริญแล้ว ในภายหลัง บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหัต ดังนี้แล ฯ

เทศนาวสาน พหู โสคาปตติผลาทีนิ ปาปฺณิสฺสุ. โสปี ภิกฺขุ สฺวเร จตฺวา ปจฺจนา วิปสฺสนํ วฑฺฒตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺสึ.

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้อันบุคคลพึงว่าได้โดยยาก (จบแล้ว) ฯ

ทุพพจภิกษุวตฺถุ.

๖. อ.เรื่องแห่งหญิงผู้อันความริษยากระทำทั่วแล้ว (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๖. อิศสาปกตติถิวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งหญิง ผู้อันความริษยากระทำทั่วแล้ว คนใดคนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนานี้ว่า **อกตฺ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“**อกตฺนฺติ** อิมํ ญมฺมทฺสณํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต อญฺเวยตฺรํ อิศฺสาปกตฺตํ อิตฺถึ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.สามี (ของหญิง) นั้น ได้กระทำแล้ว ซึ่งความเซยชิด กับ ด้วยทาสีในเรือน คนหนึ่ง ฯ (อ.หญิง) นั้น ผู้อันความริษยากระทำทั่วแล้ว มัดแล้ว ซึ่งทาสี นั้น ที่มีและทำ ท. ตัดแล้ว ซึ่งหูและจมูก (ของนางทาสี) นั้น ใส่เข้าแล้ว ในห้องอันเปล่า ห้องหนึ่ง ปิดแล้ว ซึ่งประตู (กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่เจ้า (อ.ท่าน) จงมาเถิด, (อ.เรา ท.) ไปแล้ว สูวิหาร จักพึง ซึ่งธรรม ดังนี้ พาเอา ซึ่งสามี ไปแล้ว สูวิหาร เพื่ออันปกปิด ซึ่งความที่ แห่งกรรม นั้น เป็นกรรมอันตน กระทำแล้ว นั่ง พังอยู่ แล้ว ซึ่งกรรม ฯ

ตฺสฺสา กิร สามีโก เอกาย เคหทาสียา สทุธิ สนฺถวํ อกาลิ. สา อิศฺสาปกตฺตา ตํ ทาสี หตฺถปาเทสุ พนฺธิตฺวา ตฺสฺสา กณฺณนาสํ ฉินฺทิตฺวา เอกสฺมึ ตฺจจคฺคพฺเภ ปกฺขิปิตฺวา ทวารํ ปทฺทิตฺวา ตฺสฺส กมฺมสฺส อตฺตนา กตฺถาวํ ปฏิจฺฉาเทตฺถุ “เอหิ อญฺเวย, วิหารํ คนฺตุวา ญมฺมํ สฺถนฺนํ สฺมามาติ สามีกํ อาทาย วิหารํ คนฺตุวา ญมฺมํ สฺถนฺนํ นิสฺสิทิ.

ครั้งนั้น อ.ญาติ ท. ผู้จรรยา (ของหญิง) นั้น มาแล้ว สูเรือน เปิดแล้ว ซึ่งประตู เห็นแล้ว ซึ่งประการอันแปลก นั้น (ยังกันและกัน) ให้ปลุกแล้ว ซึ่งทาสี ฯ (อ.ทาสี) นั้น ไปแล้ว สูวิหาร กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น แก่พระทศพล ในท่ามกลางแห่งบริษัท ๔ ฯ อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งคำ (ของทาสี) นั้น (ตรัสแล้ว) ว่า ชื่อ อ.ทุจจิต แม้มีประมาณน้อย (อันบุคคล) ไม่พึงกระทำ (ด้วยความคิด) ว่า อ.ชน ท. เหล่าอื่น ย่อมไม่รู้ (ซึ่งกรรม) นี้ ของเรา ดังนี้, (ครั้นเมื่อบุคคล) อื่น แม้ไม่รู้ชื่อ อ.สุจจิตนั้นเทียว (อันบุคคล) พึงกระทำ, เพราะว่า ชื่อ อ.ทุจจิต แม้อัน (อันบุคคล) ปกปิดแล้ว กระทำแล้ว ย่อมกระทำ ซึ่งการตามเผาในภายหลัง, อ.สุจจิต ยังความปราโมทย์นั้นเทียว ย่อมให้เกิด ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อถฺสฺสา อาคนฺตุกา ภาตกา เคหํ อาคนฺตุวา ทวารํ วิวริตฺวา ตํ วิปฺปการํ ทิสฺวา ทาสี โมจยีสฺสุ. สา วิหารํ คนฺตุวา จตฺตฺปริสมฺชฺเชเม ตมตฺถํ ทสฺพลสฺส อาโรเจสิ. สตฺถา ตฺสฺสา วจฺนํ สุตฺวา “ทฺจจฺริตํ นาม อิทํ เม อญฺเวย ชนา น ชานนฺตฺติ อปฺปมตฺตกัปฺป น กาทพฺพํ, อญฺเวยสฺมึ อชานนฺตฺเตปํ สฺจฺริตเมว กาทพฺพํ, ปฏิจฺฉาเทตฺวา กตฺถปี หิ ทฺจจฺริตํ นาม ปจฺจนาตฺวา ปกโรติ, สฺจจฺริตํ ปาโมชฺชเมว ชเนตฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

(อ.กรรม) อันอันบุคคลกระทำแล้ว อันอันบุคคล-
ไม่กระทำแล้ว เป็นกรรมประเสริฐกว่า (ย่อมเป็น),
(อ.กรรม) อันอันบุคคลกระทำแล้ว ย่อมเภา ในภายหลัง,
ส่วนว่า (อ.บุคคล) กระทำแล้ว (ซึ่งกรรม) ไค ย่อมไม่-
เดืออริอนภายหลัง, (อ.กรรม) อันอันบุคคลกระทำดีแล้ว
(นั่น) อันอันบุคคลกระทำแล้ว เป็นกรรมประเสริฐกว่า
(ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

“อกตํ ทุกุกฺกํ เสยฺโย, ปจฺจนา ตปฺปติ ทุกุกฺกํ;
กตฺตฺว จ สุกตํ เสยฺโย, ยํ กตฺวา นานุตปฺปตีติ.

(อ.อรรถ) ว่า อ.กรรม อันเป็นไปกับด้วยโทษ อันประกอบแล้ว
ในอันยังสัตว์ให้เป็นไปพร้อมเพื่ออบาย อันอันบุคคลไม่กระทำแล้ว
นั่นเทียว เป็นกรรมประเสริฐกว่า คือว่า เป็นกรรมประเสริฐ คือว่า
เป็นกรรมสูงสุด (ย่อมเป็น) (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา
(แห่งบท) ว่า **ทุกุกฺกํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า เพราะว่า (อ.กรรม) นั้น
ย่อมเภา ในกาล (แห่งกรรม) นั้น อันบุคคล) ะลึกตามแล้วและระลึก
ตามแล้วนั่นเทียว (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ปจฺจนา ตปฺปติ**
ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ส่วนว่า อ.กรรม อันไม่มีโทษ อันมีสุขเป็นกำไร
อันประกอบแล้วในอันยังสัตว์ให้เป็นไปพร้อมเพื่ออสุคติ นั่นเทียว
อันอันบุคคลกระทำแล้ว เป็นกรรมประเสริฐกว่า (ย่อมเป็น) ดังนี้
แห่งบท) ว่า **สुकตํ** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) กระทำแล้ว
ซึ่งกรรม ไค ย่อมไม่เดืออริอน ชื่อว่าย่อมไม่ตามเดืออริอน คือว่า
เป็นผู้มีความโสมนัสเกิดแล้วเทียว ย่อมเป็น ในภายหลัง คือว่า
ในกาลเป็นที่ระลึกตาม, (อ.กรรม) นั้น อันอันบุคคลกระทำแล้ว
เป็นกรรมประเสริฐ (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า
ยํ กตฺวา ดังนี้ ฯ

ตตฺถ “**ทุกุกฺกนฺติ:** สาวชฺชํ อปายสํวตฺตนิกํ
กมฺมํ อกตเมว เสยฺโย วรํ อุตฺตมํ. **ปจฺจนา ตปฺปตีติ:**
ตํ हि अनुसुखितानुसुखितกาเล तपुतिेव. **सुकतन्ति:**
अनवचुच्छं पन सुखतुर्यं सुखितिसंवत्तनिकमेव कमम् कत्
स्येयो. **यं कतवाति:** यं कमम् कतवा पज्जना अनुसुखणकाले
न तपुति नानुत्तपुति सोमनसुखात्वेव โहिते, तं
กत् वरन्ति อत्ते.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อุบาสก ด้วย อ.หญิงนั้น ด้วย
ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล ฯ ก็แล (อ.ชน ท.) กระทำแล้ว
ซึ่งทาสนั้น ให้เป็นไท (ในที่) นั้นนั่นเทียว กระทำแล้ว ให้เป็นหญิง
ประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ ดังนี้แล ฯ

เทศนาวัสสาเน อุปาสะโก จ ๑ ๑ ๑ อิตฺถี
โศดาปัตติผล ปติฏฐหีสฺสุ. ตฺตฺวจ ปน ทาสี ตตฺถเภา
ภุชิสฺสํ กตฺวา ฐมฺมจารินี กเรีสฺสุติ.

๑. เรื่องแห่งหญิงผู้อันความริษยากระทำทั่วแล้ว (จบแล้ว) ฯ

อิสสาปกตอิตถิวตฺถ.

๗. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้จรรยา (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๗. อาคนตุกภิกษุขวตฺถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งภิกษุ ท. ผู้จรรยา ผู้มาก ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา
นี้ ว่า **นคฺริ ยถา** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**นคฺริ ยถาติ** อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต สมฺพหุเล อาคนตุเก ภิกฺขุ อารพฺภา กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ เข้าไปจำแล้ว ซึ่งพรรษา
ในปัจจุบันนคร เมืองหนึ่ง อยู่แล้ว สบาย ในเดือนที่ ๑ ฯ อ.โจร ท.
มาแล้ว ในเดือนมีในท่ามกลาง ปล้นแล้ว ซึ่งโคจรคาม ของภิกษุ ท.
เหล่านี้ จับแล้ว (ซึ่งชน ท. กระทำ) ให้เป็นเชลย ได้ไปแล้ว ฯ
อ.มนุษย์ ท. ซ่อมแซมอยู่ ซึ่งปัจจุบันนคร นั้น เพื่อประโยชน์แก่อัน
ป้องกัน ซึ่งโจร ท. ไม่ได้แล้ว ซึ่งโอกาส เพื่ออันบำรุง ซึ่งภิกษุ ท.
เหล่านี้ โดยเคารพ จำเดิม (แต่กาล) นั้น ฯ

เต กิร เอกสุมี ปจฺจนฺเต วสุสํ อุปคนตุวา
ปสมมาเส สุชํ วิหเรีสฺสุ. มชฺฌิมมาเส โจรา อาคนตุวา
เตสํ โคจรคามํ ปหริตฺวา กรมเว คเหตุวา อคฺมฺสุ.
ตโต ปฏฺฐาย มนุสฺสา โจรานํ ปฏิพาหนตฺถาย ตํ
ปจฺจนฺตนคฺริ อภิสฺงฺขโรนฺตา เต ภิกฺขุ สกุกจํ
อุปฏฺฐาตุํ โอกาสํ น ลเกีสฺสุ.

(อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ อยู่แล้ว ตลอดพรรษา ไม่ผาสุก มีพรรษา อันอยู่แล้ว ไปแล้ว สู่เมืองสาวดี เพื่ออันเฝ้า ซึ่งพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา นั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ฯ

อ.พระศาสดา มีปฏิสันถารอันทรงกระทำแล้ว กับ (ด้วยภิกษุ ท.) เหล่านี้ ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) อยู่แล้ว สบาย หรือ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ ท. อยู่แล้ว สบาย ตลอดเดือนที่ ๑ นั้นเทียว, อ.โจร ท. ปล้นแล้ว ซึ่งบ้าน ในเดือนอันมีในท่ามกลาง, อ.ในมนุษย์ ท. ซ่อมแซมอยู่ ซึ่งเมือง ไม่ได้แล้ว ซึ่งโอกาส เพื่ออันบำรุง โดยเคารพ จำเดิม (แต่กาล) นั้น; เพราะเหตุนี้ อ.ข้าพระองค์ ท. อยู่แล้ว ตลอดพรรษา ไม่ผาสุก ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านี้) กราบทูลแล้ว ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.อย่าเลย, (อ.เธอ ท.) อย่าคิดแล้ว, ชื่อ อ.การอยู่ผาสุก เป็นอาการอันบุคคลหาได้โดยยาก ตลอดกาล เนื่องนิตย (ยอมเป็น), อ.มนุษย์ ท. เหล่านี้ คุ่มครองแล้ว ซึ่งเมือง ฉันไค, อ.อัน ชื่อ อันภิกษุ คุ่มครอง ซึ่งอัตภาพนั้นเทียว ฉันนั้น ย่อมควร ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อนคร ชื่อว่าปัจจันตะ (อันมนุษย์ ท.) คุ่มครองแล้ว (กระทำ) ให้เป็นไปกับด้วยภายในและภายนอก ฉันไค, (อ.เธอ ท.) จงคุ่มครอง ซึ่งตน ฉันนั้น, อ.ขณะ อย่าได้เข้าไปล่วงแล้ว ซึ่งเธอ ท., เพราะว่า (อ.ชน ท.) ผู้ไปล่วงแล้วซึ่งขณะ เป็นผู้เพียบพร้อมแล้ว ในนรก (เป็นแล้ว) ย่อมเศร้าโศก ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.นครชื่อว่าปัจจันตะ นั้น อันมนุษย์ ท. เหล่านี้ ผู้กระทำอยู่ (ซึ่งบริเวณ ท.) มีประตูและ กำแพงเป็นต้น ให้เป็นสถานที่มั่นคง (ชื่อว่าคุ่มครองแล้ว กระทำ) ให้เป็นไปกับด้วยภายใน (อ.นครชื่อว่าปัจจันตะ นั้น อันมนุษย์ ท. เหล่านี้) ผู้กระทำอยู่ (ซึ่งบริเวณ ท.) มีป้อมและคูเป็นต้น ให้เป็นสถานที่มั่นคง (ชื่อว่าคุ่มครองแล้ว กระทำ) ให้เป็นไปกับ ด้วยภายนอก เพราะเหตุนี้ (อ.นครชื่อว่าปัจจันตะ นั้น) ชื่อว่า (อันมนุษย์ ท. เหล่านี้) คุ่มครองแล้ว คือว่า กระทำแล้ว ให้เป็นไปกับด้วยภายในและเป็นไปกับด้วยภายนอก ฉันไค, ก็ อ.เธอ ท. ยังสติ ให้เข้าไปตั้งไว้แล้ว ปิดแล้ว ซึ่งทวาร ท. ๖ อันเป็นไปในภายใน ไม่ปล่อยแล้ว ซึ่งสติ อันรักษา ซึ่งทวาร, อ.อายตนะ ท. ๖ อันมีในภายนอก อัน (อันอายตนะ ท. อันเป็นไปใน ภายใน) ยึดถืออยู่ ย่อมเป็นไปพร้อม เพื่ออันเข้าไปกำจัด (ซึ่งอายตนะ ท.) อันเป็นไปในภายใน โดยประการใด, กระทำแล้ว (ซึ่งอายตนะ ท. อันเป็นไปในภายใน ๖) เหล่านี้ ให้เป็นอายตนะ มั่นคง ด้วยการไม่ยึดถือ โดยประการนั้น ไม่ละแล้ว ซึ่งสติ อันรักษาซึ่งทวาร เพื่ออันไม่เข้าไป (แห่งอายตนะ ท. อันมี ในภายนอก) เหล่านี้ เทียวไปอยู่ ชื่อว่าจงคุ่มครอง ซึ่งตน ฉันนั้น ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านี้ หนา (แห่งบท) ว่า **สนฺตรพาทิริ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

เต อผาสูกั วสุลั วสิตุวา วุตถาสสา สตฺถุ ทสฺสนาย สาวตฺถิ คนฺตฺวา สตฺถาริ วณฺหิตฺวา เอกมนฺตฺ นิสีทิสฺสุ.

สตฺถา เตหิ สทฺธิ กตฺตปฏิสนฺธาโร “กั ภิกฺขเว สุขั วสิตุเถติ ปุจฺจิตฺวา, “ภนฺเต มยํ ปจฺจมาสมเว สุขั วสิมฺหา, มชฺฌิมมาเส โจรา คามํ ปหริสฺสุ, ตโต ปฏฺฐาย มนุสฺสา นครํ อภิสงฺขโรนฺตา สกฺกจฺจ อฺปฏฺฐาตุํ โอบาสํ น ลภิสฺสุ; ตสฺมา อผาสูกั วสุลั วสิมฺหาติ วุตฺเต, “อลํ ภิกฺขเว, มา จินฺตยิตฺถ, ผาสฺวิหาโร นาม นิจฺจกัลลํ ทูลลโฆ; ภิกฺขุณา นาม, ยถา เต มนุสฺสา นครํ โคปยิสฺสุ; เอวํ อตฺตภาวเมว โคปยิตฺถ วฏฺฐตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“นครํ ยถา ปจฺจนฺตํ **คฺคตฺ** สนฺตรพาทิริ;
เอวํ โคเปถ อตฺตทานํ, **ขโณ** โว มา อฺปจฺจคา;
ขณาตีตา หิ โสจฺนฺติ **นिरยฺมฺหิ** สมฺบปีตาติ.

ตตฺถ “**สนฺตรพาทิรฺนฺติ**: ภิกฺขเว ยถา เตหิ มนุสฺเสหิ ตํ ปจฺจนฺตนครํ ทวารปาการาทีนํ ธิรานํ กโรนฺเตหิ สอนฺตรํ อฏฺฐาลกปริชาทีนํ ธิรานํ กโรนฺเตหิ สพาทิรฺนฺติ สนฺตรพาทิริ **คฺคตฺ** กตฺ; เอวํ ตฺมฺเห หิ สตี อฺปฏฺฐาเปตฺวา อชฺฌตฺติกาณิ ฉ ทวารานํ ปิหิตฺวา ทวารรฺกฺขิกํ สตี อวิสฺสขฺเซตฺวา, ยถา คยฺหมานานํ พาทิรานํ ฉ อายตฺนานํ อชฺฌตฺติกาณํ อฺปฆาตยา สํวตฺตฺนฺติ; ตถา อคฺคฺหเถน ตานํ ธิรานํ กตฺวา เตลลํ อฺปฺปเวสยา ทวารรฺกฺขิกํ สตี อฺปฺปฺปหาย วิจฺจฺนฺตา อตฺตทานํ โคเปถาติ อตฺถโธ.

(อ.อรรถ) ว่า จริงอยู่ (อ.บุคคล) ไต ย่อมไม่คุ้มครอง ซึ่งตน อย่างนั้น, อ.ขณะ นี้ แม้ทั้งปวง คือ อ.ขณะเป็นที่เสด็จอุบัติแห่ง- พระพุทธเจ้า นี้ อ.ขณะเป็นที่อุบัติ ในมณฑลประเทศ อ.ขณะ แห่งสัมมาทิฐิ (อันบุคคล) ได้เฉพาะแล้ว อ.ขณะคือความที่ แห่งอายตนะ ท. ๖ ไม่บกพร่อง ย่อมก้าวล่วง ซึ่งบุคคล นั้น, อ.ขณะ นั้น จงอย่าก้าวล่วง ซึ่งเธอ ท. (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ขณโว มา อุปัจจกา** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า เพราะว่า (อ.บุคคล ท.) เหล่าใด ไปล่วงแล้ว ซึ่งขณะ นั้น ด้วย, อ.ขณะ นั้น ไปล่วงแล้ว ซึ่งบุคคล ท. เหล่านั้น ด้วย, (อ.บุคคล ท.) เหล่านั้น เป็นผู้เพียบพร้อมแล้ว ในนรก เป็นแล้ว คือว่า บังเกิดแล้ว (ในนรก) นั้น ย่อมเศร้าโศก ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ขณาตีตา** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น มีความสังเวชอันเกิดขึ้นแล้ว ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในพระอรหัต ดังนี้แล ฯ

๑. เรื่องแห่งภิกษุผู้จรรยา (จบแล้ว) ฯ

๘. ๑. เรื่องแห่งนิครนถ์ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งนิครนถ์ ท. ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อลชชิตาเย** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.ภิกษุ ท. เห็นแล้ว ซึ่งนิครนถ์ ท. ยังวาทเป็นเครื่องกล่าว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ.นิครนถ์ ท. เหล่านี้ เป็นผู้ประเสริฐกว่า กว่านักบวชผู้ไม่มี- ท่อนผ้า ท. ผู้ไม่ปกปิดแล้ว โดยประการทั้งปวง (ย่อมเป็น), (อ.นิครนถ์ ท.) เหล่าใด ย่อมปกปิด แม้ซึ่งข้างมีเนก่อน ข้างหนึ่ง ก่อน, (อ.นิครนถ์ ท.) เหล่านั้น เห็นจะเป็นผู้เป็นไปกับด้วยความ- ละอาย (ย่อมเป็น) ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ฯ

อ.นิครนถ์ ท. ฟังแล้ว ซึ่งคำนั้น กล่าวแล้ว ว่า อ.เรา ท. ย่อมปกปิด ด้วยเหตุ นั้น หามิได้, แต่ที่ว่า อ.เรา ท. (คิดแล้ว) ว่า อ.ละออง ท. มีฝุ่นและธุลีเป็นต้นนั้นเทียว เป็นสภาพเนื่องเฉพาะแล้ว ด้วยชีวิตินทรีย์ (ย่อมเป็น), (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) (อ.ละออง ท.) เหล่านั้น ออย่าตกแล้ว ในภวณะแห่งภิกษา ท. ของเรา ท. ดังนี้ ย่อมปกปิด ด้วยเหตุ นี้ ดังนี้ กระทำแล้ว ซึ่งวาทเป็นเครื่องกล่าว มาก ด้วยสามารถแห่งการกล่าวและ- การกล่าวตอบ กับ (ด้วยภิกษุ ท.) เหล่านั้น ฯ

ขณโว มา อุปัจจกาติ: โย หิ เอวํ อุตตานํ น โคเปติ, ตํ ปุคฺคลํ “อภัย พุทฺธบุปฺปาทฺทฺขณมฺหฺมณฑิมปฺเทสฺส อุปฺตติทฺทฺขณ สฺมฺมาทิฏฺฐิยา ปฏฺิลทฺทฺขณ จฺนฺนมายตฺตานํ อเวกฺลลทฺทฺขณติ สฺพุทฺธิปิ อภัย ขณ อติทฺทฺมติ; โส ขณ ตฺมฺเห มา อติทฺทฺมตฺ.

ขณาตีตาติ: เย หิ ตํ ขณํ อตีตา, เต จ ปุคฺคฺเล โส ขณ อตีโต; เต นิรยฺมฺหิ สฺมฺปิปีตา หุตฺวา ตตฺถ นินฺพฺพุตฺติตฺวา โสจฺนฺตีติ อตฺถโ.

เทศนาว่าเสนา เต ภิกษุ อุปฺนฺนสฺสเวคา อรหฺตฺเต ปตฺติจฺหีสฺสูติ.

อาคนตุกภิกษุขุตถุ.

๘. ๘. นิคฺคณฺจวตฺถุ.

“**อลชชิตาเยติ** อิมํ ธมฺมเทศนํ สฺตฺถา เชตฺวเน วิหรนฺโต นิคฺคณฺเจ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสมิํ หิ ทิวเส ภิกษุ นิคฺคณฺเจ ทิสฺวา กถํ สฺมฺภูจฺจาเปสฺสุ “อาวฺโส สฺพุทฺโส อปฺปฏิจฺจฺนฺเนหิ อเจลกเถหิ อิมํ นิคฺคณฺจฺวา วรตฺรา, เย เอกํ ปุริมปฺสฺสปี ตาว ปฏฺิจฺฉาเทนฺติ, สหิริกา มณฺเฒ เอตฺติ.

ตํ สุตฺวา นิคฺคณฺจฺวา “น มยฺ เอตฺน การณฺน ปฏฺิจฺฉาเทม, ปฺสฺสุรชาทโย ปน ปุคฺคฺลาเอว ชีวิตินฺทฺริยปฺปฏิพฺพุตา; เอวเมเต โน ภิกฺขาภาชเนสฺสุ มา ปตฺตีสฺสูติ อิมินา การณฺน ปฏฺิจฺฉาเทมาติ วตฺวา เตหิ สฺทฺธิ วาทปฺปฏิวาทวเสน พหุํ กถํ กรีสฺสุ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.นิครนถ์ ท. มาก มีใจอัน
สลดแล้ว บวชแล้ว ฯ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา
มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งนิครนถ์ (จบแล้ว) ฯ

นิคคณจวตถุ.

๙. อ.เรื่องแห่งสาวกของเดียรถีย์ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๙. ติตติยสาวกจวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งสาวกของเดียรถีย์ ท. ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
อวชเช ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“อวชเชติ อิมิ ฐมมเทสนิ สตุถา เชตวัน วิหารนุโต
ติตติยสาวเก อารพุก กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัย หนึ่ง อ.สาวกของอัญญเดียรถีย์ ท.
เห็นแล้ว ซึ่งบุตร ท. ของตน ผู้เป็นไปกับด้วยบริวาร ผู้เล่นอยู่ กับ
ด้วยบุตร ท. ของอุบาสก ท. ผู้มีความเห็นโดยชอบ (ยังบุตร ท.
เหล่านั้น) ให้กระทำแล้ว ซึ่งการสภว่า อ.สมณะท. ผู้ศากยบุตร
อันเจ้า ท. ไม่พึงไหว้, (อันเจ้า ท.) พึงเข้าไป สู่วิหาร (ของสมณะ ท.)
เหล่านั้น แม้หามิได้ ดังนี้ ในกาล (แห่งบุตร ท. เหล่านั้น) มาแล้ว
สู่เรือน ฯ ในวันหนึ่ง (อ.เด็ก ท.) เหล่านั้น เล่นอยู่ในที่ใกล้แห่งซุ้ม
แห่งประตูภายนอก แห่งวิหารชื่อว่าเชตวัน เป็นผู้กระหายแล้ว
ได้เป็นแล้ว ฯ

เอกสมิ หนี สมเย อญญติตติยสาวกา อตฺตโน
ปุตเต สมมาทิฏฐิกานิ อูปาสกานิ ปุตเตหิ สพุทฺธิ
สปริวาเร ก็พมาเน ทิสฺวา เคนิ อาคตกาเล “น โว
สมณา สกฺยปุตฺติยา วนฺทิตพฺพา, นาปี เตสํ
วิหาริ ปวิสิตพฺพนฺติ สปลํ การยฺสิ. เต เอกทิวสํ
เชตวันวิหารสฺส พหิทฺวาริโกฏฺฐกสามนฺเต ก็พฺนฺตา
ปิปาสิตา อเหตุ.

ครั้งนั้น (อ.เด็ก ท. เหล่านั้น) ส่งไปแล้ว ซึ่งเด็กของอุบาสก
คนหนึ่ง สู่วิหาร (ด้วยคำ) ว่า อ.เจ้า ไปแล้ว ดื่มน้ำแล้ว ซึ่งน้ำอันบุคคล
พึงดื่ม (ในพระเชตวัน) นั้น จงนำมา แม้แก่เรา ท. ดังนี้ ฯ (อ.เด็ก) นั้น
เข้าไปแล้ว สู่วิหาร ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบพูนแล้ว
ซึ่งเนื้อความ นั้น ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะเด็ก) นั้น ว่า
อ.เจ้านั้นเที่ยว ดื่มน้ำแล้ว ซึ่งน้ำอันบุคคลพึงดื่ม ไปแล้ว จงส่งไป
(ซึ่งเด็ก ท.) แม้เหล่านั้น (ในที่) นั้นนั้นเที่ยว เพื่อประโยชน์
แก่อันดื่ม ซึ่งน้ำอันบุคคลพึงดื่ม ดังนี้ ฯ

อเถกึ อูปาสกทารกั “ตุวิ คนฺตุวา เอตฺถ ปานีโย
ปิวิตฺวา อมฺหากปิ ออาหารีติ วิหาริ ปหิณฺสิ. โส
วิหาริ ปวิสิตฺวา สตุถาริ วนฺทิตฺวา ตมตฺถึ อโรเจสิ.
อถ นั สตุถา “ตฺวเมว ปานีโย ปิวิตฺวา คนฺตุวา อิตเรปิ
ปานีโย ปิวนตฺถาย อีเชว เปเสหีติ อหา.

(อ.เด็กของอุบาสก) นั้น ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ (อ.เด็ก ท.)
เหล่านั้น มาแล้ว ดื่มน้ำแล้ว ซึ่งน้ำอันบุคคลพึงดื่ม ฯ อ.พระศาสดา
(ทรงยังภิกษุ) ให้ร้องเรียกแล้ว (ซึ่งเด็ก ท.) เหล่านั้น ตรัสแล้ว
ซึ่งธรรมกถา อันเป็นที่สบาย (แก่เด็ก ท.) เหล่านั้น ทรงกระทำแล้ว
(ซึ่งเด็ก ท.) เหล่านั้น ให้เป็นผู้มีศรัทธาไม่หวั่นไหว (ทรงยังเด็ก ท.
เหล่านั้น) ให้ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในสภาระ ท. ด้วย ในศีล ท. ด้วย ฯ
(อ.เด็ก ท.) เหล่านั้น ไปแล้ว สู่เรือน ท. อันเป็นของตน บอกแล้ว
ซึ่งเนื้อความ นั้น แก่มารดาและบิดา ท. ฯ

โส ตถา อกาสิ. เต อากนฺตุวา ปานีโย ปิวีสฺ.
สตุถา เต ปกุกอสฺยาเปตฺวา เตสํ สปฺปายิ ฐมมกถึ
กเถตฺวา เต อจลสฺสทฺเต กตฺวา สรณฺสุ ๑ สีเลสุ ๑
ปติฏฺฐาเปสิ. เต สกานิ เคนานิ คนฺตุวา ตมตฺถึ
มาตาปีตฺนุ อโรเจสิ.

ครั้งนั้น อ.มารดาและบิดา ท. (ของเด็ก ท.) เหล่านั้น ผู้ถึงแล้ว ซึ่งความโทมณัส ว่า อ.ลูกน้อย ท. ของเรา ท. เป็นผู้ที่มีปฏิญญอันวิบัติแล้ว เกิดแล้ว ดังนี้ คร่ำครวญแล้ว ๆ ครั้งนั้น อ.มนุษย์ ท. ผู้คั่นเคย ผู้ฉลาด มาแล้ว กล่าวแล้ว ซึ่งธรรม (แก่ชน ท.) เหล่านั้น เพื่อต้องการ แก่อันยังความโทมณัสให้เข้าไปสงบพิเศษ ๆ (อ.ชน ท.) เหล่านั้น ฟังแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว ของมนุษย์ ท. เหล่านั้น (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.เรา ท.) จักมอบถวาย ซึ่งเด็ก ท. เหล่านี้ แก่พระสมณะ ผู้โคดม นั้นเทียว ดังนี้ นำไปแล้ว สุวิหาร กับ ด้วยหมู่แห่งญาติ หมู่ใหญ่ ๆ อ.พระศาสดา ทรงตรววจดูแล้ว ซึ่งธรรมเป็นที่อาศัย (ของชน ท.) เหล่านี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ว่า

(อ.สัตว์ ท.) ผู้มีความรู้ว่ามีโทษ (ในธรรม) อันไม่มีโทษ ผู้เห็นว่าไม่มีโทษโดยปกติ (ในธรรม) อันมีโทษ ผู้ถือเอา ด้วยดีซึ่งมีจกาทิปฏิญญ ย่อมไป สู่ทุกคติ ๆ อ.สัตว์ ท. รู้แล้ว (ซึ่งธรรม) อันมีโทษ โดยความเป็นธรรมมีโทษ ด้วย (ซึ่งธรรม) อันไม่มีโทษ โดยความเป็นธรรมไม่มีโทษ ด้วย ผู้ถือเอาด้วยดีซึ่งสัมมาทิปฏิญญ ย่อมไป สู่สุคติ ดังนี้ ๆ

(อ.อรรถ) ว่า ในสัมมาทิปฏิญญ อันมีวัตถุ ๑๐ ด้วย ในธรรม อันเป็น อุปนิสัย แห่งสัมมาทิปฏิญญ นั้น เป็นแล้ว ด้วย (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ หนา (แห่งบท) ว่า **อวชเช** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มีความรู้อันเกิดขึ้นแล้ว ว่า (อ.ธรรมชาตินี้) มีโทษ ดังนี้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **วชชมตินิ** ดังนี้ ๆ แต่ว่า (อ.สัตว์ ท. เหล่านี้) เป็นผู้เห็นว่าไม่มีโทษโดยปกติ (ในธรรม) อันมีโทษ อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่ามีจกาทิปฏิญญมีวัตถุ ๑๐ ด้วย อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าธรรมอันเป็นอุปนิสัยแห่งสัมมาทิปฏิญญ นั้น ด้วย (ย่อมเป็น) ๆ

อ.อธิบาย ว่า อ.สัตว์ ท. ชื่อว่าผู้ถือเอาด้วยดีซึ่งมีจกาทิปฏิญญ เพราะความที่ แห่งสัมมาทิปฏิญญ อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าอันรู้แล้ว (ซึ่งธรรม) อันไม่มีโทษ โดยความเป็นธรรมมีโทษ ด้วย (ซึ่งธรรม) อันมีโทษ โดยความเป็นธรรมไม่มีโทษ ด้วย ถือเอา นั้น ย่อมไป สู่ทุกคติ ดังนี้ (อันบัณฑิต ฟังทราบ) ๆ อ.เนื้อความ แห่งพระคาถาที่ ๒ (อันบัณฑิต ฟังทราบ) โดยความผิดตรงกันข้ามจากคำอันข้าพเจ้า กล่าวแล้ว ๆ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) เหล่านี้ แม้ทั้งปวง ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในสภาวะ ท. ๓ ฟังอยู่ ซึ่งธรรม อื่นอีก ๆ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในไสดาปัตติผล ดังนี้แล ๆ

อ.เรื่องแห่งสาวกของเตียรถีย์
(จบแล้ว) ๆ

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความ
แห่งวรรคอันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยนรก
จบแล้ว ๆ

อ.วรรคที่ ๒๒
(จบแล้ว) ๆ

อถ เนล มาตาปิตโร “ปุตตกา โน วิปนนทิกุจิกา
ชาตาติ โทมณสุสปปุตตา ปริเทวีสุ. อถ เนล เจกา
ปฏิวิสุสกา มนุสุสา อาคนุตวา โทมณสุสวุสสมตถาย
ธมม กถยีส. เต เตล กถ สุตวา “อิเม ทารเก สมณสุส
โคตมสุเสว นิยยาเทสุสามาติ มหนุตเนน ภาติคเณน
สทธิ วิหาริ นยีส. สตุถา เตล อาสย โอลเกตุวา ธมม
เทเสนุต อิมา คาถา อภาสิ

“อวชเช วชชมตินิ วชเช อวชชทสุสินิ
มิจกาทิปฏิญญสมาทานา สตุตา คจจนุติ ทุกคตี.
วชชญจ วชชโต ฅตุวา อวชชญจ อวชชโต
สมมาทิปฏิญญสมาทานา สตุตา คจจนุติ สุกคตินิ.

ตตุถ “**อวชเชติ:** ทสวตตุกาย สมมาทิปฏิญญา
ตสุสา อุปนิสสุยญเต ธมเม จ. **วชชมตินิ:** “วชช
อิทนุติ อุปปนนมตินิ. ทสวตตุกมิจกาทิปฏิญญสงขาเต
ปน ตสุสา อุปนิสสุยธมมสงขาเต จ วชเช อวชชทสุสินิ.

เอติสุสา อวชช วชชโต วชชญจ อวชชโต
ฅตุวา ฅหนสงขาทาย มิจกาทิปฏิญญา สมมาทินนตตุตา
มิจกาทิปฏิญญสมาทานา สตุตา ทุกคตี คจจนุติ อตุโถ.
ทุติยคาถาย วุตตวิปริยาเยน อตุโถ เวทิตพุโ.

เทศนาวสาเน สพุเพปี เต तीสุ สรเณสุ ปติญจาย
อปรารปี ธมม สุนนตา โสตาปัตติผล ปติญหีสติ.

ติตถียสาวกตตุ.

นिरยวคควณณา นิญจिता.

ทวาวิสติโม วคโค

**๒๓. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่ง
วรรคอันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยข้างตัวประเสริฐ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๙**

**๑. อ.เรื่องแห่งพระองค์
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๙**

อ.พระศาสดา เมื่อเสด็จประทับ ในเมืองโกสัมพี ทรงปรารภ
ซึ่งพระองค์ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อหิ นาโค**
ดังนี้ เป็นต้น ๙

อ.เรื่อง (อันข้าพเจ้า) ให้พิสดารแล้ว ในกถาเป็นเครื่องพรรณนา
ซึ่งเนื้อความแห่งพระศาสดาเบื้องต้น แห่งอุปมาทวารค นั้นเทียบ ๙
จริงอยู่ (อ.คำ) นั้น ว่า อ.พระนางมาคันทิยา ไม่ทรงอาจแล้ว
เพื่ออันทรงกระทำ (ซึ่งกรรม) อะไรๆ (แก่หญิง ท.) เหล่านั้น
(ทรงดำริแล้ว) ว่า (อ.เรา) จักกระทำ (ซึ่งกรรม) อัน (อันเรา) ฟังกระทำ
แก่พระสมณะ ผู้โคดมนั้นเทียบ ดังนี้ ประทานแล้ว ซึ่งสินจ้าง (แก่ชน ท.)
ผู้อยู่ในพระนคร (ตรัสแล้ว) ว่า (อ.ท่าน ท.) กับ ด้วยประมุขแห่งบุรุษ
ผู้เป็นทาสและกรรมกร ท. ดำแล้ว บริภาษแล้ว ซึ่งพระสมณะ
ผู้โคดม ผู้เสด็จเข้าไปแล้ว สู่ภายในแห่งพระนคร เสด็จเที่ยวไปอยู่
(ยังพระสมณะ ผู้โคดม) จึงให้เสด็จหนีไปเถิด ดังนี้ ๙

(อ.ชน ท.) ผู้มีความเห็นผิด ผู้ไม่เลื่อมใสแล้ว ในรัตนะ ท. ๓
ติดตามแล้ว ซึ่งพระศาสดา ผู้เสด็จเข้าไปแล้ว สู่ภายในแห่ง
พระนคร ย่อมดำ ย่อมบริภาษ ด้วยวัตถุเป็นเครื่องดำ ท. ๑๐ ว่า
(อ.เจ้า) เป็นโจร ย่อมเป็น (อ.เจ้า) เป็นพาล ย่อมเป็น (อ.เจ้า) เป็นผู้
หลงแล้ว ย่อมเป็น (อ.เจ้า) เป็นอูฐ ย่อมเป็น (อ.เจ้า) เป็นโค ย่อมเป็น
(อ.เจ้า) เป็นลา ย่อมเป็น (อ.เจ้า) เป็นสัตว์ผู้เกิดแล้วในนรก ย่อมเป็น
(อ.เจ้า) เป็นสัตว์ดิรัจฉาน ย่อมเป็น, อ.สุคติ ของเจ้า ย่อมไม่มี
อ.ทุกดินนั้นเทียบ อันเจ้า ฟังหวังเฉพาะ ดังนี้ ๙

อ.พระอานนท์ ผู้มีอายุ ฟังแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น ได้กราบทูลแล้ว
(ซึ่งคำ) นั้น กะพระศาสดา ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ชน ท.) ผู้ที่อยู่
ในพระนคร เหล่านี้ ย่อมดำ ย่อมบริภาษ ซึ่งเรา ท., (อ.เรา ท.) ขอจงไป
(ในที่) อื่น (จากที่) นี้ ดังนี้ ๙ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า
ดูก่อนอานนท์ (อ.เรา ท. จะไป) ในที่ไหน ดังนี้ ๙ (อ.พระอานนท์
ผู้มีอายุ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.เรา ท. จะไป)
สู่พระนคร อื่น ดังนี้ ๙ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า
ดูก่อนอานนท์ ครั้นเมื่อมนุษย์ ท. (ในพระนคร) นั้น ดำอยู่ บริภาษอยู่
(อ.เรา ท.) จักไป (ในที่) ไหน อีก ดังนี้ ๙ (อ.พระอานนท์ กราบทูลแล้ว)
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.เรา ท. จะไป) สู่พระนคร อื่น จากพระนคร
แม้นั้น ดังนี้ ๙ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า ดูก่อนอานนท์
ครั้นเมื่อมนุษย์ ท. (ในพระนคร) นั้น ดำอยู่ บริภาษอยู่ (อ.เรา ท.)
จักไป ในที่ไหน ดังนี้ ๙ (อ.พระอานนท์ กราบทูลแล้ว) ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.เรา ท. จะไป) สู่พระนครอื่น (จากพระนคร)
แม้นั้น ดังนี้ ๙ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนอานนท์
อ.อันกระทำ อย่างนี้ ย่อมไม่ควร,

๒๓. นาควคควณณา

๑. อตตโนวตถุ.

“อหิ นาโควาติ อิมิ ฆมฺมเทสนํ สตุถา โกสมฺปิยํ
วิหฺรนฺโต อตฺตนาํ อารพฺภ กเถสิ.

วตถุ อุปฺปมาทวคฺคสุส อาทิคากวณฺณนายน
วิตถาริตเมว. วุตฺตํ เหนฺติ ตตฺถ “มาคฺคฺคฺคิยา ตาสํ
กิลฺยจฺจ กาคฺคํ อสฺสกุณฺณิตฺวา `สมณฺณสุส โคตมฺมสุเสว
กตฺตพฺพํ กิริสฺสามีติ นาคฺคานํ ญญํ ทฺวา `สมณํ โคตมํ
อนฺุโตนคฺรํ ปวิสิตฺวา วิหฺรนฺตํ ทาสกมฺมกรปฺริเสสิ
สทฺธิ อุกฺโกสิตฺวา ปรีภาสิตฺวา ปลาเปถาติ อาห.

มิจฺจาทิฏฺฐิจฺจา ทีสุ รตเนสุ อุปฺปสนฺนา อนฺุโตนคฺรํ
ปวิญฺจํ สตุถารํ อนฺุพฺพนฺุติตฺวา `ใจโรสิ พาโลสิ มฺพฺุโหสิ
โองฺุจฺจสิ โคโณสิ คทฺรโภสิ เหนฺริโภสิ ตีรจฺจณคฺคโตสิ,
นตฺถิ ตฺยหํ สฺคฺคิ, ทฺคฺคคฺคิเยว ตฺยหํ ปาฏิกงฺขาติ ทสฺสิ
อฺกุโภสวตฺถุหิ อฺกุโภสนฺติ ปรีภาสฺนฺติ.

ตํ สฺตฺวา आयสฺมา อานนฺุโท สตุถารํ เอตทโวจ
`ภนฺเต อิมิ นาคฺคา อมฺเห อฺกุโภสนฺติ ปรีภาสฺนฺติ,
อิโต อญฺญตฺถ คจฺจามาติ. `กฺุหิ อานนฺุทาติ.
`อญฺญํ นคฺรํ ภนฺเตติ. `ตตฺถ มนฺุสฺเสสุ อฺกุโภสนฺเตสุ
ปรีภาสฺนฺเตสุ, ปุณฺ กตฺถ คมิสฺสาม อานนฺุทาติ.
`ตโตปิ อญฺญํ นคฺรํ ภนฺเตติ. `ตตฺถ มนฺุสฺเสสุ
อฺกุโภสนฺเตสุ ปรีภาสฺนฺเตสุ, กฺุหิ คมิสฺสาม อานนฺุทาติ.
`ตโตปิ อญฺญํ นคฺรํ ภนฺเตติ. `อานนฺุท น เหวํ กาคฺคํ
วภูฏติ,

อ.อภิกรณ เกิดขึ้นแล้ว (ในที่) ไต, (ครั้งเมื่ออภิกรณ) นั้น
เข้าไปสงขวิเศษแล้ว (ในที่) นั้นนั่นเทียว อ.อันไป (สูที่) อื่น ย่อมควรว,
คุณอนานนท์ ก็ อ.ชน ท. เหล่านั้น เหล่าไหน ย่อมด่า ดังนี้ ฯ
(อ.พระอานนท์ กราบพูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ชน ท.)
ทั้งปวง เข้าไปถือเอา ซึ่งทาสและกรรมกร ท. ย่อมด่า ดังนี้ ฯ
(อ.พระศาสดา) ตรัสแล้ว ว่า คุณอนานนท์ อ.เรา เป็นผู้เช่นกับ
ด้วยช้างตัวขี้มลงแล้ว สูสงคราม (ยอมเป็น), เหมือนอย่างว่า
อ.อันอดกลั้น ซึ่งลูกศร ท. อันมาแล้ว จากทิศ ท. ๔ เป็นภาระ
ของช้างตัวขี้มลงแล้ว สูสงคราม (ยอมเป็น จันใด), ชื่อ
อ.อันอดกลั้น ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว อัน (อันชน ท.) ผู้มีศีลอันโทษ
ประทุษร้ายแล้ว แม้มาก กล่าวแล้ว ท. เป็นภาระของเรา (ยอมเป็น)
จันนั้นนั่นเทียว ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ประวรก ซึ่งพระองค์
ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ในนาควรรค ว่า

อ.เรา จักอดกลั้น ซึ่งคำอันบุคคลพึงกล่าวล่วงเกิน
เพียงดัง อ.ช้างตัวประเสริฐ (อดกลั้นอยู่) ซึ่งลูกศร
อันตกแล้ว จากแล่ง ในสงคราม, เพราะว่า อ.ชนมาก
เป็นผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว (ยอมเป็น) ฯ (อ.ชน ท.)
ยอมนำไป (ซึ่งพาหนะ) อันบุคคลฝึกแล้ว สูที่ประชุม,
อ.พระราชชา ย่อมเสด็จขึ้น (สูพาหนะ) อันบุคคลฝึกแล้ว,
(อ.บุคคล) ไต ย่อมอดกลั้น ซึ่งคำอันบุคคลพึงกล่าวล่วงเกิน,
(อ.บุคคล) นั้น ผู้ฝึกแล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด ในมนุษย์ ท.
(ยอมเป็น), อ.ม้าอัสดร ท. ด้วย อ.ม้าสินธพ ท. ตัวอาชาไนย ด้วย
อ.ช้างใหญ่ ท. ชนิดกฤษร ด้วย ตัวอันบุคคลฝึกแล้ว
เป็นสัตว์ประเสริฐ ย่อมเป็น, (อ.บุคคล) ผู้มีตนอันฝึกแล้ว
เป็นผู้ประเสริฐ (กว่าพาหนะมีม้าอัสดรเป็นต้น) นั้น
(ยอมเป็น ดังนี้) ดังนี้

(อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว (ในอัปมาทวรรค) นั้น ฯ

(อ.อรรถ) ว่า รวากะ อ.ช้าง (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา
(แห่งบท) ว่า **นาโคว** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า อันพ้นแล้ว จากธนู
(ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **จาปาโต ปติต** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ)
ว่า ซึ่งคำเป็นเหตุก้าวล่วง อันเป็นไปทั่วแล้ว ด้วยอำนาจ
แห่งโอรหอันมิใช่ของพระอริยะ ๘ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อติวากุญ**
ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.ช้างตัวประเสริฐ ตัวอันบุคคลฝึกดีแล้ว
ตัวเทียวลงสูสงคราม เป็นสัตว์อดทน (ต่อการประหาร ท.)
มีการประหารด้วยหอกเป็นต้น (เป็น) ไม่พรั่นพริ้งอยู่ ชื่อว่าย่อมอดกลั้น
ซึ่งลูกศร ท. อัน พ้นแล้ว จากแล่ง ตกลงแล้ว ที่ตน จันใด, (อ.เรา)
จักอดกลั้น คือว่า จักอดทน ซึ่งคำอันบุคคลพึงกล่าวล่วงเกิน
มีอย่างนี้เป็นรูป จันนั้นนั่นเทียว ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ติติกุขิส**
ดังนี้เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า เพราะว่า อ.โลกิยมหาชน นี้ ผู้มาก
เป็นผู้ทุศีล (ยอมเป็น) คือว่า ย่อมเทียว เปล่ง ซึ่งวาจา เสียดสีอยู่
ด้วยอำนาจแห่งความขบใจ ของตน, อ.อันอดกลั้น คือว่า
อ.อันวางเฉย (ในวาจา) นั้น เป็นภาระ ของเรา (ยอมเป็น) (ดังนี้
แห่งบท) ว่า **ทุสสิโล** **หิ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ยตถ อภิกรณ อูปปนัน, ตตถเว ตสมิ วุปลนเต,
อญญัน คนตุ วฏฏติ; เก ปน เต อานนท อุกโกสนุตติ.
ภนเต ทาสกมมเก อูปาทาย สพเพ อุกโกสนุตติ.
อหิ อานนท สงคาม โอตินณหตติสทิส, สงคาม
โอตินณหตติโน หิ จตฺทหิ ทิสทหิ อากเต สเร สหิตุ
ภาโร, ตถเว พหุหิปี ทุสสิเลหิ กถิตกถานัน สหน
นาม มยฺหิ ภาโรติ วตฺวา อตฺตานัน อารพฺภ ฐมฺม
เทเสนฺโต นาควคฺเค อิมา คาธา อภาสิ

“อหิ นาโคว สงคาม
อติวากุญ ติติกุขิส,
ทนต์ นยฺหติ สมิติ,
ทนต์ เสนุโจ มนุสฺเสสุ,
วรมสฺสตรา ทนต์
กฤษร ๑ มหานาคา,
จาปาโต ปติต สริ
ทุสสิโล หิ พหุชฺชโน.
ทนต์ ราชาริหฺรหฺติ,
โยติวากุญ ติติกุขติ,
อาชานียา ๑ สินฺธว
อตฺตทนต์ ตโต วรฺหติ.

ตตถ “**นาโควาติ**: หตฺถิ วิย. **จาปาโต ปติต** **นติ**:
ธนฺโต มุตฺต. **อติวากุญ** **นติ**: อญฺจอนริยโอรหาวเสน
ปวตฺต วิติกุมวจน.

ติติกุขิส **นติ**: ยถา สงคามาวโร สฺทนต์
มหานาคา ขโม สตฺตูปุพฺพาราทิน จาปาโต มุจฺจิตฺวา
อตฺตนิ ปติเต สเร อวิหญฺจมาโน ติติกุขติ; เอวเมว
เอวรูป อติวากุญ ติติกุขิส สหิสฺสสามิติ อตฺถ.
ทุสสิโล **หิ** **นติ**: อยฺหิ โลกิยมหาชน พหุ ทุสสิโล
อตฺตโน รุจฺจเวเน วาจํ นิจฺจเวเรตฺวา ญฺญานฺโต วิจฺจติ,
ตตถ อธิวาสน อชฺชุนฺเปกฺขณฺเม ภาโร.

(อ.อรรถ) ว่า จริงอยู่ อ.ชน ท. เมื่อไป สู่ท่ามกลางแห่งมหาชน (ในที่ ท.) มีอุทยานหรือสวนมาเป็นที่เล่นเป็นต้น เทียมแล้ว ซึ่งโค หรือ หรือว่า ซึ่งม้า ตัวอันตนฝึกแล้วนั้นเที่ยว ที่ยาน ย่อมนำไป (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สมิติ** ดังนี้เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า แม้อ.พระราชา เมื่อเสด็จไป สู่ที่ ท. อันมีรูปอย่างนั้นนั้นเที่ยว ย่อมเสด็จขึ้น(สู่ พาหุณะ) อันอันบุคคลฝึกแล้วนั้นเที่ยว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ราชา** ดังนี้เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) ผู้ฝึกแล้ว ด้วยอริยมรรค ท. ๔ คือว่า ผู้มีอันเสพผิดออกแล้วเที่ยว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด แม้ใน มนุษย์ ท. (ย่อมเป็น ดังนี้ แห่งบท) ว่า **มนุสเสสุ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) โด ย่อมอดกลั้น คือว่า ย่อมไม่ได้ตอบ คือว่า ย่อมไม่พรั่นพริ้ง ซึ่งคำเป็นเหตุก้าวล่วง อันมีอยู่เป็นรูป แม้อัน ฯ บุคคลกล่าวอยู่ ป่อย ฯ (อ.บุคคล) ผู้มีอยู่เป็นรูป (นั้น) ผู้ฝึกแล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **โยติวาทุกย** ดังนี้เป็นต้น ฯ (อ.ม้า ท.) ตัวเกิดแล้ว จากแม่ม้า โดยพ่อลา ชื่อว่า ม้าอัสดร ฯ (อ.อรรถ) ว่า อ.นายสารถิผู้ฝึกซึ่งม้า (ยังม้า ท.) ย่อมให้กระทำ (ซึ่งเหตุ) โด, ตัวสามารถเพื่ออันรู้ (ซึ่งเหตุ) นั้น พลัน (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อาชานียา** ดังนี้ ฯ อ.ม้า ท. ตัวเกิดแล้ว ในแคว้นแคว้นชื่อว่าสินธุ ชื่อว่า ม้าสินธุ ฯ อ.ช้างเชือกใหญ่ ท. อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่ากฤษกร ชื่อว่า ช้างมหานาค ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.ม้าอัสดร ท. หรือ หรือว่า อ.ม้าสินธุ ท. หรือ ว่า อ.ช้างกฤษกร ท. เหล่านั้น ตัวอันบุคคลฝึกแล้วเที่ยว เป็นสัตว์-ประเสริฐ (ย่อมเป็น), ตัวอันบุคคลไม่ฝึกแล้ว (เป็นสัตว์ประเสริฐ ย่อมเป็น) หามิได้, ส่วนว่า (อ.บุคคล) โด ชื่อว่า เป็นผู้มิตนอันฝึกแล้ว เพราะความที่ แห่งตน เป็นผู้ฝึกแล้ว ด้วยอริยมรรค ท. ๔ คือว่า เป็นผู้มิตนอันเสพผิดออกแล้ว (ย่อมเป็น), (อ.บุคคล) นี้ เป็นผู้ประเสริฐ (กว่าพาหุณะมีม้าอัสดรเป็นต้น) แม้นั้น (ย่อมเป็น), คือว่า เป็นผู้ยิ่งยวดกว่า (กว่าพาหุณะ ท.) เหล่านั้น แม้ทั้งปวง (ย่อมเป็น ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อุตตทนต์โต** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.มหาชน นั้น แม้ทั้งปวง ผู้รับแล้ว ซึ่งสินจ้าง ยืน ด่าอยู่ (ในที่ ท.) มีถนนและทางแยกเป็นต้น บรรลุแล้ว ซึ่งโศดาปัตติผล ดังนี้แล ฯ

สมิตินติ: อุทยานก็ป่ามณฑลที่สุ หิ มหาชนมชฌ์ คจฺจนฺตา ทนฺตเมว โคณชาติ วา อสฺสชาติ วา ยานเ โยเชตฺวา นยฺนติ. **ราชาติ:** ตถารูปาเนว จานานิ คจฺจนฺโต ราชาปิ ทนฺตเมว อภฺริหฺติ. **มนุสฺเสสุติ:** มนุสฺเสสุปิ จตฺตฺหิ อริยมคฺเคหิ ทนฺโต นิพฺพิเสวโนว เสฏฺโฐ.

โยติวาทุกยติ: โย เอรูรูปิ อติกฺกมวจฺนํ ปุณฺปุณฺนํ วุจฺจมานนฺปิ ติตฺกฺขติ น ปฏฺิพฺพรติ น วิหฺญตฺติ; เอรูโป ทนฺโต เสฏฺโฐติ อตฺถิ. **อสฺสตราติ:** วพฺวาย คทฺรเณน ชาตา. **อาชานียาติ:** ยํ อสฺสทมฺมสวารถิ การณํ กาทเรติ, ตสฺส ชิปปิ ชานนสมฺตธา. **สินฺธวาทิ:** สินฺธวภูเจ ชาตา อสฺสา. **มหานาคาติ:** กุณฺชรสงฺฆาตา มหาทฺถิน.

อุตตทนต์โตติ: เอเต อสฺสตรา วา สินฺธวา วา กุณฺชรา วา ทนฺตาว วรํ, น อทฺนฺตา; โย ปน จตฺตฺหิ อริยมคฺเคหิ อตฺตโน ทนฺตตฺตยา อตฺตทนต์โต นิพฺพิเสวโน, อยํ ตโตปิ วรํ, สพฺเพหิปี เอเตหิ อุตฺตริตฺโรติ อตฺถิ.

เทศนาวสานे लघुञ्जं कहेत्वा वीतिं समागृह्णाती सु- ज्ञत्वा अगुणान् तेषु सपुत्रेषु सा महाशने सात्पात्तुति फल- पाप्मनीति.

อ.เรื่องแห่งพระองค์
(จบแล้ว) ฯ

อุตตโนวตถุ.

๒. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้เป็นความขำในกาลก่อน (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๗

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งภิกษุ ผู้เป็นความขำในกาลก่อน รูปหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระ-
ธรรมเทศนา นี้ว่า **น หิ เอเตหิ** ดังนี้ เป็นต้น ๗

ได้ยินว่า ในวันหนึ่ง (อ.ภิกษุ) นั้น เห็นแล้ว (ซึ่งบุคคล) ผู้ฝึก
ซึ่งขำ ผู้ (คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา) จักฝึก ซึ่งขำ เพื่อคนหนึ่ง ดังนี้ ไม่อาจอยู่
เพื่ออันยังขำให้สำเนียง (ซึ่งเหตุ) อัน อันตน ปรารภมาแล้ว
ที่ฝั่งแห่งแม่น้ำชื่อว่าอจิรวดี, เรียบมาแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ผู้ยืนแล้ว
ในที่ไกล กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. ถ้าว่า อ.ความขำ นี้
พึงแห่ง ซึ่งขำนี้ ชื่อ ในที่โน้น ไชร์, (ยังขำ) พึงให้สำเนียง
ซึ่งเหตุ นี้ พลันนั้นเทียว ดังนี้ ๗ (อ.ความขำ) นั้น พึงแล้ว ซึ่งวาจา
เป็นเครื่องกล่าว (ของภิกษุ) นั้น กระทำแล้ว อย่างนั้น ฝึกแล้ว
ซึ่งขำ นั้น (กระทำ) ให้เป็นสัตว์อันตนฝึกดีแล้ว ๗ อ.ภิกษุ ท.
เหล่านั้น กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไปนั้น แก่พระศาสดา ๗

อ.พระศาสดา (ทรงยังภิกษุ) ให้ร้องเรียกแล้ว ซึ่งภิกษุ นั้น
ตรัสถามแล้ว ว่า ได้ยินว่า (อ.คำ) อย่างนี้ อันเธอ กล่าวแล้ว
จริงหรือ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.คำ
อย่างนี้ อันข้าพระองค์ กล่าวแล้ว) จริง ดังนี้ (อันภิกษุ นั้น)
กราบทูลแล้ว, ทรงติเตียนแล้ว (ซึ่งภิกษุ) นั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนนุช
ผู้เปล่า อ.ประโยชน์ อะไร ของเธอ ด้วยยานคือขำ หรือ หรือว่า
(ด้วยยาน) อื่น อัน อันบุคคลฝึกแล้ว, เพราะว่า (อ.บุคคล) ชื่อว่า
ผู้สามารถ เพื่ออันไป สู่ที่ อันอันตนไม่เคยไปแล้ว ด้วยยาน ท.
เหล่านั้น มีอยู่ หามิได้, แต่ที่ว่า (อันบุคคล) มีตน อันฝึกดีแล้ว อาจ
เพื่ออันไป สู่ที่ อันอันตนไม่เคยไปแล้ว, เพราะเหตุนี้ (อ.เธอ)
จงฝึก ซึ่งตนนั้นเทียว, อ.ประโยชน์ อะไร ของเธอ ด้วยการฝึก
(ซึ่งสัตว์ ท.) เหล่านี้ ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ว่า

(อ.บุคคล) ผู้ฝึกแล้ว ย่อมไป (สูทิส อันตนไม่เคยไปแล้ว)
ด้วยตน อันฝึกแล้ว อันทรมานดีแล้ว ฉนใด, (อ.บุคคล)
พึงไป สูทิส อันตนไม่ไปแล้ว ด้วยยาน ท. เหล่านี้
(ฉนนัน) หามิได้ แล ดังนี้ ๗

อ.เนื้อความ (แห่งคำอันเป็นพระคาถา) นั้น ว่า อ.บุคคล ผู้ฝึกแล้ว
คือว่า ผู้มีอันเสพติดออกแล้ว คือว่า ผู้เป็นไปกับด้วยปัญญา
ย่อมไป สูทิส อันตนไม่เคยไปแล้ว นั้น คือว่า ย่อมถึง ซึ่งภูมิ
แห่งบุคคลผู้ฝึกแล้ว ด้วยตน อันชื่อว่าฝึกแล้ว เพราะอันฝึก
ซึ่งอินทริย์ ในส่วนเบื้องต้น อันชื่อว่าฝึกดีแล้ว เพราะอัน
ยังอริยมรรคให้เจริญ ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก ฉนใด, อ.บุคคล
บางคน พึงไป สูทิสคือพระนิพพาน อันบัณฑิตนับพร้อมแล้ว ว่า
อคตะ ดังนี้ เพราะความที่แห่งทิสคือพระนิพพานนั้นเป็นทิสอันตน
ไม่เคยไปแล้ว แม้โดยที่สุดแห่งความฝัน ด้วย- อ.ยาน ท. มียาน
คือขำเป็นต้น เหล่านี้ เหล่าใด - ยาน ท. เหล่านี้ (ฉนนัน)
หามิได้ แล, เพราะเหตุนี้ อ.อันฝึกซึ่งตนนั้นเทียว เป็นคุณชาติ
ประเสริฐ แก่เธอ (ย่อมเป็น) ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ๗

๒. หตถาจริยปุปพกภิกษุขุดดู.

“**น หิ เอเตหิติ** อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน
วิหฺนฺโต เอกํ หตถาจริยปุปฺพกํ ภิกฺขุํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร เอกทิวสํ อจิรวดีนทีตีเร หตฺถิทมกํ
“เอกํ หตฺถิ ทเมสุสามิติ อตฺตนา อิจฺฉิตการณํ
สิกฺขาเปตุํ อสกุโณตุํ ทิสฺวา, สมเป จิตฺ ภิกฺขุ
อามนฺเตตฺวา อาห “อาวุโส สเจ อโย หตถาจริย
อิมํ หตฺถิ อสกุฏฺจาเน นาม วิชฺฌเมยฺย, ขิปปเมว
อิมํ การณํ สิกฺขาเปยฺยาติ. โส ตสฺส กถํ สุตฺวา
ตถา กตฺวา ตํ หตฺถิ สฺทฺนฺตุํ ทเมสิ. เต ภิกฺขุ ตํ
ปวตฺตี สตุถฺ อวโรจสุ.”

สตุถา ตํ ภิกฺขุํ ปกุโสภาเปตฺวา “สจฺจํ กิร ตยา
เอวํ วุตฺตนาตุํ ปุจฺฉิตฺวา, “สจฺจํ ภาณเตติ วุตฺเต, ตํ
วิคฺรหิตฺวา “กิณฺเต โมฆปริสฺส หตฺถิยาเนน วา
อญฺเษน วา ทนฺเตน, น หิ เอเตหิ ยานะหิ
อคตฺปุปฺพํ จานํ คนฺตุํ สมตฺถิเณ นาม อตฺถิ, อตฺตนา
ปน สฺทฺนฺเตน สกฺกา อคตฺปุปฺพํ จานํ คนฺตุํ; ตสฺมา
อตฺตนาเมว ทเมหิ, กิณฺเต เอเตสํ ทมเนนาติ วตฺวา
อิมํ คาถมาห

“**น หิ เอเตหิ** ยานะหิ *คจฺเจยฺย อคตํ ทิสํ,*
ยถาตฺตนา สฺทฺนฺเตน ทนฺโต ทนฺเตน คจฺฉตฺตี.

ตสฺสตุโธ: ยานิ เอตานิ หตฺถิยานานิ ฑินิ ยานานิ,
น หิ เอเตหิ ยานะหิ โกจิ ปุคฺคโล สฺปิณฺนฺเตนาปิ
อคตฺปุปฺพตฺตา อคตฺนฺติ สงฺฆาตํ นิพฺพานทิสํ คจฺเจยฺย,
ยถา ปุพฺพภาเค อินฺทริยทมนเนน ทนฺเตน อปรภาเค
อริยมคฺคภาวนาย สฺทฺนฺเตน อตฺตนา ทนฺโต
นิพฺพิเสวโน สปปญฺเญ ปุคฺคโล ตํ อคตฺปุปฺพํ ทิสํ
คจฺฉติ ทนฺตญฺมี ปาปฺณาติ; ตสฺมา อตฺตทมนเมว
เต วรฺนฺติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนุ ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโศคาปตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาวิธาน พหู โสคาปตติผลาทีนิ ปาปุณีสสูติ.

๑. เรื่องแห่งภิกษุผู้เป็นความทุกข์ในกาลก่อน (จบแล้ว) ฯ

หตุถาจริยปุพพภิกษุขุดตุ.

๓. ๑. เรื่องแห่งบุตรของพราหมณ์ผู้แก่รอบแล้ว (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๓. ปริชิตนุณพราหมณปุตตวตตุ.

๑. พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในเมืองชื่อว่าสาวัตถี ทรงปรารภ ซึ่งบุตร ท. ของพราหมณ์ผู้แก่รอบแล้ว คนใดคนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ธนปาลโก** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“**ธนปาลโก**ติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สุตถา สวตฺถิยํ วิหรนฺโต อบุญตฺรสุสฺส ปริชิตนุณพฺราหมณสุสฺส ปุตฺเต อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.พราหมณ์ คนหนึ่ง ในเมืองสาวัตถี มีสมบัติแสน ๘ กระทำแล้ว ซึ่งอวาระ แก่บุตร ท. ๔ ผู้ถึงแล้วซึ่งวัย ได้ให้แล้ว ซึ่งแสนแห่งทรัพย์ ท. ๔ ฯ ครั้นนั้น ครั้นเมื่อพราหมณ์ เป็นผู้มีกาละ อันกระทำแล้ว (มีอยู่) อ.บุตร ท. (ของพราหมณ์) นั้น ปรีक्षाพร้อม กันแล้ว ว่า ถ้าว่า (อ.บิดา) นี้ จักนำมา ซึ่งพราหมณ์ อื่น ไชรั, อ.ตระกูล จักแตก ด้วยอำนาจ (แห่งสัตว์ ท.) ผู้บังเกิดแล้ว ในท้อง (ของพราหมณ์) นั้น ; เาเกิด อ.เรา ท. จงสงเคราะห์ (ซึ่งบิดา) นั้น ดังนี้ ฯ

สวตฺถิยํ กิเรโก พฺราหมโณ อฏฺฐสฺสทสฺสสุวิภา วยฺยปุตฺตานํ จตฺตุนํ ปุตฺตานํ อวาทํ กตฺวา จตฺตาริ สฺสทสฺสสุสานิ อทาสิ. อถสุสฺส พฺราหมณฺนิยา กาลกตฺยา ปุตฺตา สมฺมมฺนฺตยีสฺสุ “สเจ อยํ อบุญํ พฺราหมณฺนิ อาเนสุสฺสติ, ตสฺสา กุจฺฉิยํ นิพฺพตฺตานํ วเสน กุลํ ภิกฺขุชฺฉิสฺสติ; หนฺท นํ มยํ สงฺคณฺหามาติ.

(อ.บุตร ท.) เหล่านั้น บำรุงอยู่ (ซึ่งพราหมณ์) นั้น (ด้วยวัตถุ ท.) มีอาหารอันบุคคลพึงกินและวัตถุเป็นเครื่องปกปิดเป็นต้น อันประณีต กระทำอยู่ (ซึ่งกิจ ท.) มีอันนวด ซึ่งมีอและเท้า ท. เป็นต้น บำรุงแล้ว นวดอยู่ ซึ่งมีอและเท้า ท. (ของพราหมณ์) นั้น ผู้หลับแล้ว ในเวลากลางวัน ลุกขึ้นแล้ว ในวันหนึ่ง กล่าวแล้ว ซึ่งโทษ ในการอยู่ครองซึ่งเรือน เฉพาะอยู่ข้าง ฝั่งนอนแล้ว ว่า อ.เรา ท. จักบำรุง ซึ่งท่าน ท. โดยทำนอง นี้ สันการกำหนดเพียงใดแห่งชีวิต, (อ.ท่าน ท.) ขอจงให้ แม้ซึ่งทรัพย์อันเหลือ แก่เรา ท. ดังนี้ ฯ

เต ตํ ปณฺเฑหิ ฆาสจฺฉาหนาทํทีหิ อฺปฏฺฐหฺนฺตา หตฺถปาทานํ สมฺพาหนาทํทีนิ กโรนฺตา อฺปฏฺฐหิตฺวา เอกทิวสมฺมสุสฺส ทิวา นิทฺทายิตฺวา วุฏฺฐิตฺตสุสฺส หตฺถปาเท สมฺพาหมานา ปาฏฺฐิเยกํ ฆราวาเส อาทินํ วตฺวา “มยํ ตฺมฺเห อิมินา นีหาเรณ ยาวชฺฉิํ อฺปฏฺฐหิตฺตฺสสม, เสสฺสนํปี โน เทถาติ ยาจิสฺสุ.

๑. พราหมณ์ ให้แล้ว ซึ่งแสนแห่งทรัพย์ (แก่บุตร) คนหนึ่ง ฯ อีก กระทำแล้ว ซึ่งเครื่องอุปโภคและเครื่องบริโภคทั้งปวง เว้น (ซึ่งวัตถุ) สักว่าผ้าอันตนนุ่งแล้วและผ้าเป็นเครื่องห่ม ของตน ให้เป็นส่วน ๔ มอบให้แล้ว ฯ

พฺราหมโณ ปฺน เอกกสุสฺส สฺสทสฺสสุสฺสํ ทตฺวา อตฺตโน นิวตฺถปารูปนฺมตฺตํ จเปตฺวา สพฺพมฺุโปคฺคปริโภคํ จตฺตาริ โภฏฺฐาเส กตฺวา นิยฺยาเทสิ.

(อ.พราหมณ์ กราบพูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระโคตม ผู้เจริญ อ.บุตร ท. ๔ ของข้าพระองค์ (มีอยู่) (ในโลก) นี้, (อ.บุตร ท.) เหล่านั้น ผู้อันตราย ท. ยุงแล้ว (ยังข้าพระองค์) ย่อมให้ออกไป จากเรือน ดังนี้ ๕

(อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนพราหมณ์ ถ้าอย่างนั้น อ.ท่าน เล่าเรียนแล้ว ซึ่งคาถา ท. เหล่านี้ ครั้นเมื่อหมู่แห่งมหาชน ประชุมกันแล้ว ในสภา, ครั้นเมื่อบุตร ท. นั่งแล้ว จงกล่าว ว่า

(อ.ข้าพเจ้า) จักเปลิดเพลิน (ด้วยบุตร ท.) เหล่าใด ผู้เกิดแล้วด้วย, จักปรารถนา ซึ่งความเจริญ (แก่บุตร ท.) เหล่าใด ด้วย, อ.บุตร ท. เหล่านั้น ผู้อันตราย ท. ยุงแล้ว ย่อมรุกราน ซึ่งข้าพเจ้า เพียงดัง อ.สุนัข (รุกรานอยู่) ซึ่งสุกร ๕ ได้ยินว่า (อ.บุตร ท. เหล่านั้น) เป็นอัสติบุรุษ เป็นคนเลวทราม (เป็น) ย่อมเรียก ซึ่งข้าพเจ้า ว่า ข้าแต่พ่อๆ ดังนี้, (อ.บุตร ท.) เหล่านั้น คือ อ.รากษส ท. โดยรูปของบุตร ย่อมละทิ้ง (ซึ่งข้าพเจ้า) ผู้ถึงแล้วซึ่ง- ความเสื่อม ๕ อ.ม้า ตัวแก่แล้ว ตัวมีอันใช้สอยออกแล้ว (อันเจ้าของ) ย่อมนำไปปราศ จากหญ้าอันสัตว์พึงเคี้ยวกิน ฉันท, อ.บิดา (ของบุตร ท. เหล่านั้น) แม้ผู้เป็นพาล ย่อมขอ ที่เรือนของบุคคลอื่น ท. (ฉันทนั้น) ๕ ก็ อ.บุตร ท. เป็นผู้ไม่เชื่อฟัง (ย่อมเป็น) ใด, ได้ยินว่า อ.ไม้เท้า ของข้าพเจ้า เทียว เป็นสภาพประเสริฐกว่า (กว่าบุตร ท. เหล่านั้น ย่อมเป็น), (เพราะว่า อ.ไม้เท้า) ย่อมห้าม ซึ่งโค แม้ตัวดู, อนึ่ง (อ.ไม้เท้า ย่อมห้าม) ซึ่งสุนัข แม้ตัวดู, (อ.ไม้เท้า) ย่อมมี ในเบื้องหน้า ในที่มีด, (อ.ไม้เท้า) ย่อมถึง ซึ่งอันหยั่งลง ในน้ำอันลึก, (อ.คนแก่ ผู้เชื่อกับ ด้วยข้าพเจ้า) พลาดแล้ว ย่อมกลับยืนได้ เพราะอำนาจ ของไม้เท้า (ดังนี้) ดังนี้ ๕

อ.พราหมณ์ เรียนเอาแล้ว ซึ่งคาถา ท. เหล่านั้น ในสำนัก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นเมื่อบุตร ท. ผู้ประดับเฉพาะแล้ว ด้วยเครื่องประดับทั้งปวง หยั่งลงแล้ว สูสภานัน นั่งแล้ว บนอาสนะ ท. อันควรแก่ค่ามาก ในท่ามกลาง แห่งพราหมณ์ ท. ในวันเป็นที่ สมาคม ของพราหมณ์ ท. มีอย่างนั้นเป็นรูป (คิดแล้ว) ว่า อ.กาลนี้ เป็นกาล ของเรา (ย่อมเป็น) ดังนี้ เข้าไปแล้ว สูท่ามกลาง แห่งสภา ยกขึ้นแล้ว ซึ่งมีอ กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้เจริญ ท. อ.ข้าพเจ้า เป็นผู้ใคร่เพื่ออันกล่าว ซึ่งคาถา ท. แก่ท่าน ท. (ย่อมเป็น), (อ.ท่าน ท.) จักฟัง หรือ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า แน่ะพราหมณ์ อ.ท่าน จงกล่าวเถิด, (อ.เรา ท.) จะฟัง ดังนี้ (อันพราหมณ์ ท.) กล่าวแล้ว, ผู้ยืนแล้วเทียว ได้กล่าวแล้ว ๕

“อิธ เม โภ โคตม จตุตตารโ ปุตตาร, เต มํ ทาเวหิ สंपุจจา สมวา นิग्ขาเมเนตีติ.

“เตเนหิ ตวํ พุราหมณ อีมา คาถายะ ปริยาปณิตวา, สภายํ มหาชนกาเย สมนุปิตเต, ปุตเตสุ นิสินฺเนสุ, ภาส

เยหิ ชาเตหิ นนฺทิสฺส,	เยสญจ ภาวมิจฺฉิ;
เต มํ ทาเวหิ สंपุจจา	สว วาเรเนตี สุกรํ.
อสนฺตา กิร มํ ชมฺมา	‘ตาท ตาตาทิ ภาสเร,
รกฺขสา ปุตฺตฺรฺเป	เต ชนฺนตี วโยคตํ.
อสุโสว ชินฺโน นินฺโปกโค	ชาทนา อปนียตี,
พาลานมฺปิ ปิตา เถโร	ปราคาเรสุ ภิกฺขตี.
ทณฺโท ว กิร เม เสยฺเย,	ยญจ ปุตฺตา อนสฺสวา,
จณฺทมฺปิ โคนํ วาเรตี,	อโถ จณฺทมฺปิ กุกฺกุรํ,
อนุทธาเร ปุเร โหตี,	คมฺภีเร คาธเมธตี,
ทณฺทสฺส อานุกาเว	ชฺลิตฺวา ปฏิติฏฺจตีติ.

โส ภควโต สมนฺติเก ตา คาถายะ อุกฺคณฺหิตวา, ตถารูปํ พุราหมณานํ สมากมทิวเส สพฺพาลงฺการ- ปฏิมณฺฑลิตฺเตสุ ปุตฺเตสุ ตํ สภํ โอบาเหตฺวา พุราหมณานํ มชฺฌเม มหารहेสุ อาสเนสุ นิสินฺเนสุ, “อโย เม กาโลตี สภาย มชฺฌมํ ปวิสิตฺวา หตฺถํ อุกฺขิปิตฺวา “โภ อหํ ตุมฺหากํ คาถายะ ภาสิตฺวาโม, สฺสนิสฺสเถตี วตฺวา, “ภาส ภาส พุราหมณ, สฺสณฺมาตี วุตเต, จิตฺโกว อภาสี.

ก็ โดยสมัยนั้น อ.ธรรมนิยม อย่างนี้ ว่า (อ.บุคคล) ไต่ เคี้ยวกินอยู่ (ซึ่งวัตถุ) อันเป็นของมีอยู่ ของมารดาและบิดา ท. ย่อมไม่เลี้ยง ซึ่งมารดาและบิดา ท., (อ.บุคคล) นั้น (อันเรา ท.) พึ่งให้ตาย ดังนี้ ย่อมมี แก่มนุษย์ ท. ๙ เพราะเหตุนี้ อ.บุตรของพราหมณ์ ท. เหล่านั้น หมอบแล้ว ไกล่เท้า ท. ของบิดา วิงวอนแล้ว ว่า ข้าแต่พ่อ (อ.ท่าน) จงให้ ซึ่งชีวิต แก่เรา ท. เกิด ดังนี้ ๙

(อ.พราหมณ์) นั้น กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้เจริญ ท. อ.ท่าน ท. อย่างยังบุตรน้อย ท. ของข้าพเจ้า ให้ฉิบหายแล้ว, (อ.บุตรน้อย ท. เหล่านั้น) จักเลี้ยง ซึ่งข้าพเจ้า ดังนี้ เพราะความที่ แห่งหทัย ท. ของบิดา เป็นธรรมชาติอ่อน ๙ ครั้งนั้น อ.มนุษย์ ท. กล่าวแล้ว กะบุตร ท. (ของพราหมณ์) นั้น ว่า ดูก่อนท่านผู้เจริญ ท. ถ้าว่า อ.ท่าน ท. จักไม่ปฏิบัติโดยชอบ ซึ่งบิดา จำเดิม แต่วันนี้ ไช้ , อ.เรา ท. จักฆ่า ซึ่งท่าน ท. ดังนี้ ๙

(อ.บุตรของพราหมณ์ ท.) เหล่านั้น ผู้กลัวแล้ว ยังบิดา ให้นั่งแล้ว บนตั่ง ยกขึ้นแล้ว เอง นำไปแล้ว สูเรือ นทาแล้ว ซึ่งสระ ด้วย น้ำมัน ขัดสีแล้ว (ยังบิดา) ให้อาบแล้ว (ด้วยวัตถุ ท.) มีกลิ่นแห่ง ของหอมเป็นต้น (ยังบุคคล) ให้ร้องเรียกแล้ว ซึ่งพราหมณ์ ท. กล่าวแล้ว ว่า (อ.เธอ ท.) จงปฏิบัติด้วยดี ซึ่งบิดา ของเรา ท. จำเดิม แต่วันนี้, ถ้าว่า (อ.เธอ ท.) จักถึง ซึ่งความประมาท ไช้, (อ.เรา ท.) จักฆ่า ซึ่งเธอ ท. ดังนี้ (ยังบิดา) ให้บริโภคแล้ว ซึ่งโภชนะ อันประณีต ๙

อ.พราหมณ์ อาศัยแล้ว ซึ่งโภชนะอันดี ด้วย ซึ่งการนอน อันสบาย ด้วย เป็นผู้มีความดีแล้ว เป็นผู้มีความดีแล้ว (เป็น) โดยอันล่วงไปแห่งวันเล็กน้อย แลดูแล้ว ซึ่งอรรถภาพ (คิดแล้ว) ว่า อ.สมบัติ นี้ อันเรา ได้แล้ว เพราะอาศัย ซึ่งพระสมณะ ผู้โคตม ดังนี้ ถือเอา ซึ่งคู่แห่งผ้า คู่หนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่ความเป็นเครื่องบรรณาการ ไปแล้ว ผู้สำนัก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า มีปฏิสันถาร (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ทรงกระทำแล้ว ผู้นั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง วางไว้แล้ว ซึ่งคู่แห่งผ้า นั้น ณ ที่ใกล้แห่งพระบาท ของพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ ท. ชื่อว่า เป็นพราหมณ์ (เป็น) ย่อมแสวงหา ซึ่งทรัพย์ ของอาจารย์ เพื่ออาจารย์, อ.พระโคตม ผู้เจริญ ผู้เป็นอาจารย์ ของจทรงรับเฉพาะ ซึ่งทรัพย์ของอาจารย์ ของข้าพระองค์ เกิด ดังนี้ ๙ อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงรับเฉพาะแล้ว (ซึ่งคู่แห่งผ้า) นั้น เพื่ออันทรงอนุเคราะห์ (ซึ่งพราหมณ์) นั้น ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรม ๙

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พราหมณ์ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในสภะ ท. กราบทูลแล้ว อย่างนี้ ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อ.ภุมมัตถ ท. ๔ อันบุตร ท. ให้แล้ว แก่ข้าพระองค์, อ.ข้าพระองค์ จะถวาย (ซึ่งภุมมัตถ ท.) ๒ (แต่ภุมมัตถ ๔) นั้น แก่พระองค์ ท. ดังนี้ ๙

เตน ๑ สมเยน มนุสฺसानํ เอวํ วุตฺตํ โหติ “โย มาตาปิตฺตนํ สนฺตํ ชาทฺหฺโต มาตาปิตรํ น โปเสติ, โส มาเรตพุโหติ. ตสฺมา เต พฺราหฺมณปฺตฺตา ปิตฺตฺ ปาเทสุ ปตฺติววา “ชีวิตฺ โน ตาต เทหิตฺติ ยาจีสุ.

โส ปิตฺตฺ หทยานํ มุทฺตาย “มา เม โภ ปฺตฺตเก วินาสยิตฺต, โปสิสฺสนฺติ มนฺติ อาห. อตฺตสฺส ปฺตฺเต มนุสฺสา อาหํสุ “สเจ โภ อชฺช ปฺญฺจาย ปิตฺรํ น สมฺมาปฺปฺชคฺคิสฺส, ชาเตสฺสาม โวติ.

เต ภีตา ปิตฺรํ ปิเจ นิสีทาเปตฺวา สยํ อุกฺขิปิตฺวา เคหํ เนตฺวา สิริ เตเลน อพฺภวฺชิตฺวา อุกฺพฺพญฺญตฺวา คนฺธจฺจนฺดาทีหิ นหาเปตฺวา พฺราหฺมณิโย ปกฺโกสาเปตฺวา “อชฺช ปฺญฺจาย อมฺหากํ ปิตฺรํ สมฺมาปฺปฺชคฺค; สเจ ปมาทํ อาปชฺชิสฺส, นิคฺคณฺหิสฺสาม โวติ วตฺวา ปณฺตีโกชนํ โภเชสุ.

พฺราหฺมโณ สุโกชนนฺจ สุขเสยฺยนฺจ อาคมฺม กติปาหจฺเจน สบฺชาตพโล ปิณฺนุทริโย อตฺตภาวํ โอลิเกตฺวา “อโย เม สมฺปตฺติ สมณํ โคตมํ นิสฺสา ย ลหฺธาติ ปณฺณาการตฺถาย เอกํ ทฺสฺสยฺคฺ อาทาย ภควโต สนฺติกํ คนฺตฺวา กตปฺปฺสิสฺสาโร เอกมนฺตํ นิสฺนโน ตํ ทฺสฺสยฺคฺ ภควโต ปาทฺมฺเล จเปตฺวา “มโย โภ โคตม พฺราหฺมณา นาม อาจฺริยสฺส อาจฺริยณํ ปฺริเยสาม, ปฺปฺคฺคณฺหาตุ เม ภวํ โคตโม อาจฺริโย อาจฺริยณฺนฺติ อาห. ภควา ตสฺส อนุกฺมฺปาย ตํ ปฺปฺคฺคเหตุว ฐมฺมํ เทเสสิ.

เทศนาพฺราหฺมโณ สรณฺสฺส ปตฺติจฺจาย เอวมาห “โภ โคตม มยฺหํ ปฺตฺเตหิ จตฺตาริ ฐวตฺตฺตานิ ทินฺนานิ, ตโต อหํ เทว ตฺมฺหากํ ทมฺมีติ.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนพราหมณ์ อ.กรรมอันงาม (อันท่าน กระทำแล้ว), แต่ที่ว่า อ.เรา ท. จักไป สูที่เป็นที่ขบใจนั้นเที่ยว ดังนี้ ทรงส่งไปแล้ว (ซึ่งพราหมณ์) นั้น ๆ อ.พราหมณ์ไปแล้ว สูเรื่อน กล่าวแล้ว กะบุตร ท. ว่า เนาะพ่อ ท. อ.พระสมณะผู้โคดม เป็นสหาย ของเรา (ย่อมเป็น) อ.ภุมมัตถ ท. ๒ อันเรา ถวายแล้ว (แก่พระสมณะ ผู้โคดม) นั้น, อ.เจ้า ท. (ครั้นเมื่อพระสมณะ ผู้โคดม) นั้น ถึงพร้อมแล้ว อย่าประมาทแล้ว ดังนี้ ๆ (อ.บุตร ท. เหล่านั้น กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่พ่อ อ.ดีละ ดังนี้ ๆ

ในวันรุ่งขึ้น อ.พระศาสดา เสด็จเที่ยวไปอยู่ เพื่อบิณฑุได้เสด็จไปแล้ว ผู้ประตู่แห่งเรื่อน ของบุตรผู้เจริญที่สุด ๆ (อ.บุตรผู้เจริญที่สุด) นั้น เห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดา รับแล้ว ซึ่งบาตร (ทูลยังพระศาสดา) ให้เสด็จเข้าไปแล้ว สูเรื่อน (ทูลยังพระศาสดา) ให้ประทับนั่งแล้ว บนบัลลังก์ อันควรแก่ค่ามาก ได้ถวายแล้ว ซึ่งโภชนะอันประณีต ๆ อ.พระศาสดา ได้เสด็จไปแล้ว สูเรื่อน ท. (ของบุตร ท.) ทั้งปวง คือ (ของบุตร) นอกนี้ ในวันรุ่งขึ้น (ของบุตร) นอกนี้ ในวันรุ่งขึ้น ตามลำดับ ๆ (อ.บุตร ท.) ทั้งปวง ได้กระทำแล้ว ซึ่งสักการะ อย่างนั้นนั่นเที่ยว ๆ

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.บุตรผู้เจริญที่สุด ครั้นเมื่อมงคล ปรากฏเฉพาะแล้ว กล่าวแล้ว กะบิดา ว่า ข้าแต่พ่อ อ.เรา ท. จะถวาย ซึ่งมงคล แก่ใคร ดังนี้ ๆ (อ.พราหมณ์ กล่าวแล้ว) ว่า อ.เรา ย่อมไม่รู้ (ซึ่งบุคคล)อื่น, อ.พระสมณะ ผู้โคดม เป็นสหาย ของเรา (ย่อมเป็น) มิใช่หรือ ดังนี้ ๆ (อ.บุตร ท. เหล่านั้น กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.ท่าน ท.) จงทูลนิมนต์ (ซึ่งพระสมณะ ผู้โคดม) นั้น กับ ด้วยร้อยแห่งภิกษุ ท. ๕ เพื่ออันเสวยในวันรุ่ง ดังนี้ ๆ อ.พราหมณ์ ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ๆ

ในวันรุ่งขึ้น อ.พระศาสดา ผู้ทรงเป็นไปกับด้วยบริวาร ได้เสด็จไปแล้ว สูเรื่อน (ของพราหมณ์) นั้น ๆ (อ.พราหมณ์) นั้น ยังหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข ให้นั่งแล้ว ในเรื่อน อันประดับเฉพาะแล้วด้วยเครื่องประดับทั้งปวง อันบุคคลดูบาทแล้ว ด้วยของเขียว อังคาสแล้ว ด้วยข้าวมธุปายาสมีน้ำอันน้อย ด้วยนั้นเที่ยว ด้วยของอันบุคคลพึงเคี้ยว อันประณีต ด้วย ๆ

ก็ อ.บุตร ท. ๔ ของพราหมณ์ นั่งแล้ว ในสำนัก ของพระศาสดา กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระโคดม ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ ท. ย่อมปฏิบัติ ย่อมไม่ประมาท ซึ่งบิดา ของข้าพระองค์ ท., (อ.พระองค์ ท.) ขอจงทอดพระเนตร ซึ่งอัฐภาพ (ของบิดา) นี้เถิด ดังนี้ ในระหว่าง แห่งภัตถนั้นเที่ยว ๆ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า อ.กรรมอันงาม อันท่าน ท. กระทำแล้ว, ซึ่ง อ.อันเลี้ยงซึ่งมารดาและบิดา อันบัณฑิตผู้มีในกาลก่อน ท. ประพฤติยังแล้วนั้นเที่ยว ดังนี้

อถ นั สตุถา “กลุยานั พราหมณ, มยั ปน รุจจนญจานเมว คมิสุสามาติ วตฺวา อุกฺโขเชติ. พฺราหมโณ ฆมฺริ คนฺตุวา ปฺตฺเต อาห “ตาตา สมโณ โคตโม มยฺหิ สหาโย, ตสฺส เม เทว ฐภตฺตานิ ทินฺนานิ, ตมฺเห, ตสฺมี สมฺปตฺเต, มา ปมชฺชิตฺถาติ. “สาธุ ตาตาติ.

สตุถา ปุนทิวเส ปิณฺฑาย จรฺนโต เขฎฺฐปฺตฺตสฺส ฆรฺทวาริ อคฺมาสิ. โส สตุถาริ ทิสฺวา ปตฺติ อาทาย ฆมฺริ ปเวเสตฺวา มหารเห ปฺลลฺงเก นิสฺสีทาเปตฺวา ปณฺตีโกชนํ อทาสิ. สตุถา “ปุนทิวเส อิตฺรสุส ปุนทิวเส อิตฺรสุสชาติ ปฏฺิปาฎิยา สพฺเพสฺส ฆรานิ อคฺมาสิ. สพฺเพ เตว สกฺกาโร อภิสุ.

อถกทิวสฺส เขฎฺฐปฺตฺโต, มงฺคเล ปจฺจุปฺภูจฺเจต, ปิตฺริ อาห “ตาต กสฺส มงฺคลฺล เทมาติ. “นาหิ อญฺญํ ชานามิ, นนฺ สมโณ โคตโม มยฺหิ สหาโยติ. “เตนหิ นํ สุวตฺตนาถ ปญฺจหิ ภิกฺขุสฺสเทหิ สทฺธิ นิมนฺเตถาติ. พฺราหมโณ ตถา อทาสิ.

สตุถา ปุนทิวเส สปริวาริ ตสฺส เคหิ อคฺมาสิ. โส หิริตฺตฺปฺลิตฺเต สพฺพาลงฺการปฏฺิมนฺตฺติเต เคเห พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิสฺสีทาเปตฺวา อปฺไปทกมฺรุ- ปายาเสณ เจว ปณฺตีเตน จ ชาทนีเยน ปริวิสิ.

อนฺตรภากตฺตสฺมีเยว ปน พฺราหมณฺสุส จตฺตาริ ปฺตฺตา สตุถุ สนฺติเก นิสฺสีทิตฺวา อาหฺสุ “โภ โคตม มยฺ อมฺหากิ ปิตฺริ ปฏฺิซฺคฺคาม นปฺปมชฺชาม, ปสฺสเถิมสุส อตฺตภาวนฺติ. สตุถา “ กลุยานั โว กตฺ, มาตฺตฺปิโตสนํ นาม ปฺราณกปณฺฑิตานํ อาจฺิณฺณเมวาทิ วตฺวา

ตรัสแล้ว ซึ่งมาตุโปสกนาคชาต ในเอกาทสนิบาท นี้ว่า อ.ต้นอ้อย
ข้าง ท. ด้วย อ.ไม้โมกมัน ท. ด้วย งอกขึ้นแล้ว เพราะอันอยู่ปราศ
แห่งข้างตัวประเสริฐ นั้น ดังนี้เป็นต้น โดยพิสดาร ได้ตรัสแล้ว
ซึ่งพระคาถา นี้ว่า

อ.ข้าง ชื่อว่า ธนบาล ตัวมีมันแตกทั่ว ตัวอันบุคคล-
พึงห้ามได้โดยยาก ตัวอันควาญข้างผูกแล้ว
ย่อมไม่บริโภค ซึ่งฟ่อน อ.ข้าง ย่อมระลึกถึง
ซึ่งป่าแห่งไม้กาละทิง ดังนี้ ฯ

(ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (อ.บท) ว่า **ธนपालโก นาม** ดังนี้
นั้น เป็นชื่อ ของข้าง ตัว อันพระราชารู้ทรงเป็นใหญ่ในแคว้นแคว้น
ชื่อว่ากาลี ทรงส่งไปแล้ว ซึ่งควาญข้าง (ทรงยังควาญข้าง)
ให้จับแล้ว ในป่าแห่งไม้กาละทิง อันอันบุคคลพึงยินดี ในกาลนั้น
(ย่อมเป็น) ฯ (อ.อรรถ) ว่า ตัวมีความเมากล้ำ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า
กฏกปฺปเภทโน ดังนี้ ฯ

จริงอยู่ อ.หมวกแห่งหุ ท. ย่อมแตกทั่ว ในกาลเป็นที่มัวเมา
แห่งข้าง ท., อ.ข้าง ท. ย่อมไม่คำนึงถึง ซึ่งขอ หรือ หรือว่า ซึ่งปฏิ
หรือว่า ซึ่งโตมร เป็นสัตว์ดุร้าย ย่อมเป็น ในกาลนั้น แม้ตามปกติ,
ส่วนว่า (อ.ข้างชื่อธนบาล) นั้น เป็นสัตว์ดุร้ายยิ่งนั้นเทียว (ย่อมเป็น),
เพราะเหตุนั้น (อ.พระดำรัส) ว่า กฏกปฺปเภทโน ทุณฺนิวารโย
ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.ข้าง)
นั้น (อันควาญข้าง) ผูกแล้ว หามิได้, แต่ว่า (อ.ข้าง นั้น)
ตัว (อันควาญข้าง) นำไปแล้ว สูโรงแห่งข้าง (ยังกันและกัน)
ให้ล้อมรอบแล้ว ด้วยม่านอันวิจิตร พักไว้แล้ว บนแผ่นดิน
มีการประพรมด้วยของหอมอันกระทำแล้ว มีเพดานอันวิจิตร
อันบุคคลผูกแล้วในเบื้องบน แม้ตัว อันพระราช (ทรงยังควาญข้าง)
ให้บำรุงแล้ว ด้วยโภชนะอันประกอบแล้วด้วยรสอันเลิศต่างๆ
อันควรแก่พระราช ไม่ปรารถนาแล้ว เพื่ออันบริโภค (ซึ่งโภชนะ)
อะไร, ก็ (อ.พระดำรัส) ว่า พทฺโธ กพฺพํ น ภูษติ ดังนี้ (อันพระผู้มี
พระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ทรงหมายเอา (ซึ่งอาการ) ลักว่าข้างตัว
อันควาญข้างให้เข้าไปแล้ว สูโรงแห่งข้าง (ดังนี้ แห่งบาท
แห่งพระคาถา) ว่า **พทฺโธ กพฺพํ น ภูษติ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า
(อ.ข้าง) นั้น ระลึกถึงแล้ว ซึ่งป่าแห่งไม้กาละทิง อันเป็นที่เป็นที่อยู่
อันบุคคลพึงยินดีนั้นเทียว หามิได้, ก็ อ.มารดา (ของข้าง) นั้น
เป็นสัตว์ ถึงแล้วซึ่งทุกข์ เพราะอันพลัดพรากจากบุตร ในป่า
ได้เป็นแล้ว, (อ.ข้าง) นั้น ยังกรรมคือการบำรุงซึ่งมารดาและบิดา
นั้นเทียว ย่อมให้เต็ม, (อ.ข้าง นั้น) (คิดแล้ว) ว่า (อ.ประโยชน์) อะไร
ของเรา ด้วยโภชนะ นี้ ดังนี้ ระลึกถึงแล้ว ซึ่งกรรมคือการบำรุง
ซึ่งมารดาและบิดา อันประกอบแล้วด้วยกรรม นั้นเทียว,
ก็ (อันข้างนั้น) ตัวดำรงอยู่แล้ว ในป่าแห่งไม้กาละทิง นั้นนั้นเทียว
อาจ เพื่ออัน (ยังกรรมคือการบำรุงซึ่งมารดาและบิดา) นั้น
ให้เต็ม เหตุใด, เพราะเหตุนั้น (อ.พระดำรัส) ว่า **สุมรติ นาควนสฺส**
กฺกุชโร ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว (ดังนี้ แห่งหมวดสอง
แห่งบท) ว่า **สุมรติ นาควนสฺส** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“ตสฺส นาคสฺส วิปฺวาเสณ วิรุฬฺหา สลฺลภโย จ
กฺกุชฺชา จาติ อิมํ เอกาทสนิปาเต มาตุโปสกนาคชาตํ
วิตฺถาเรน กเถตฺวา อิมํ คาถํ อภาสิ

“ธนपालโก นาม กฺกุชโร
กฏกปฺปเภทโน ทุณฺนิวารโย
พทฺโธ กพฺพํ น ภูษติ
สุมรติ นาควนสฺส กฺกุชโรติ.

ตตฺถ “ธนपालโก นามาติ: ตทา กาสิกฺรณฺญา
หตฺถาจรียํ เปเสตฺวา รมณฺเญ นาคเวเน คาหาปิตสฺส
หตฺถิสฺส เอตํ นามํ. **กฏกปฺปเภทโนติ:** ติจฺฉินมโท.

หตฺถินํ หิ มทกาเล กณฺณจฺจุลิกา ปภิชฺชนฺติ,
ปกฺติยาปิ หตฺถิโน ตสฺมี กाले องฺกุลํ วา ตุนฺนํ วา
โตมรํ วา น คณฺเณนฺติ จณฺธา ภาวนฺติ, โส ปน
อติจณฺโฑเยว; เตน วุตฺตํ “กฏกปฺปเภทโน
ทุณฺนิวารโยติ. **พทฺโธ กพฺพํ น ภูษติ**ติ:
น โส พทฺโธ, หตฺถิสาลํ ปน เนตฺวา วิจิตฺรสาณฺญา
ปริกฺขิปาเปตฺวา กตคณฺธปริภณฺทาย อฺุปริพฺพท-
วิจิตฺรวิตานาย ภูมฺยา จปิโต รณฺญา ราชารเห
นानคฺครสโกชเนน อฺุปฺกุชฺชาปิโตปิ ภิณฺจึ ภูษติ
น อิจฺฉิ, หตฺถิสาลํ ปเวสิตมตฺตํ ปน สนฺถาย
“พทฺโธ กพฺพํ น ภูษติติ วุตฺตํ. **สุมรติ**
นาควนสฺสชาติ: น โส รมณฺเญเมว วสนฺกุชานํ
นาควนํ สริ, มาตา ปนสฺส อรณฺเญ ปฺตฺตฺวิโยเคน
ทุกฺขปฺตฺตา อโหสิ, โส มาตาปิตุอฺุปฺกุชานธมฺเมว
ปฺุเรติ; “ก็ เม อิมินา โภชเนนาติ ธมฺมํก็ มาตาปิตุ-
อฺุปฺกุชานธมฺเมว สริ; ตํ ปน ยสมฺมา ตสฺมี นาคเวเนยว
จิตฺเตน สกฺกา ปฺุเรตฺ, เตน วุตฺตํ “สุมรติ นาควนสฺส
กฺกุชโรติ.

ครั้งเมื่อพระศาสดา ทรงนำมาแล้ว ซึ่งความประพจน์ในกาลก่อน แห่งพระองค์ นี้ ตรัสอยู่นั้นเทียว (อ.ชน ท.) แม้ทั้งปวง ยังสายแห่งน้ำตา ท. ให้เป็นไปทั่วแล้ว มีใจอ่อนโยน มีหูอันเงี่ยลงแล้ว ฟังแล้ว ๔ ครั้งนั้น อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบแล้ว ซึ่งธรรมเป็นที่สบาย ทรงประกาศอยู่ ซึ่งสัจจะ ท. ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรมแก่ชน ท. เหล่านั้น ๔

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พราหมณ์ กับด้วยบุตร ท. ด้วยนั้นเทียว ด้วยหญิงสะใภ้ ท. ด้วย ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล ดังนี้แล้ว ๔

๑. เรื่องแห่งบุตรของพราหมณ์ผู้แก้อบแล้ว (จบแล้ว) ๔

สตถิ อิมิ อตตโน ปุพฺพจริยํ อหริตฺวา กถณฺเตยฺว, สพุเปปี อสุสุธารา ปวตฺเตตฺวา มุทุหทยา โอิหิตโสตา สุณิสฺสุ. อถ เนลฺลํ ภควา สปุปายํ วิทิตฺวา สจฺจานิ ปกาเสนฺโต ฐมฺมํ เทเสสิ.

เทศนาวสานे सत्थिं पुत्तुतेहि जेव सुणिसाहि ५ पुराहुमिणे सोदापत्तिफलं पटिगुञ्जहिती.

ปริชิตถนพราหมณปุตฺตวตฺตถุ.

๔. ๑. เรื่องแห่งพระราชาพระนามว่าปเสนทิโกศล (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๔

๔. ปเสนทิโกศลราชวตฺตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภซึ่งพระราชา พระนามว่าปเสนทิโกศล ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า มิทฺธิ ยथा ดังนี้ เป็นต้น ๔

“มิทฺธิ ยथाติ อิมิ ฐมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต ราชาณํ ปเสนทิโกสลํ อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัยหนึ่ง อ.พระราชา ย่อมเสวยซึ่งพระกระยาหาร แห่งทะนานแห่งข้าวสาร ด้วยแกลงและกับอันสมควรแก่พระกระยาหารนั้น ๔ ในวันหนึ่ง (อ.พระราชา) นั้น มีอาหารอันบุคคลพึงกินในเวลาเช้าอันเสวยแล้ว ไม่ทรงบรรเทาแล้ว ซึ่งความเมาพร้อมเพราะภัตฺร เทียว เสด็จไปแล้ว สู้สำนักของพระศาสดา มีรูปแห่งบุคคลผู้เหน็ดเหนื่อยแล้ว ย่อมทรงเปลี่ยน (โดยข้าง) นี้ด้วย ๔ แม้ อันความหลับ ครอบงำอยู่ ไม่ทรงอาจอยู่เพื่ออันบรรทม ตรง ประทับนั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ๔

เอกสมิํ หิ สมเย ราชา ตณฺหุทฺลโถณฺสุส โอิทํ ตพุปิเยน สุปฺพยุถฺชเนน ภูถฺชติ. โส เอกทิวสํ ภูตฺตปาทฺราโส ภาตฺตสมฺมทํ อวิเนเตตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา กิลนฺตฺรูปิ อิติ จิตฺ ๑ สมฺปริวตฺตติ นิทฺทาย อภิภฺยุมาเนปิ อฺชุกํ นิปฺชฺชิตฺตุํ อสฺกโกนฺโต เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมหาบพิตร อ.พระองค์ ไม่ทรงพักผ่อนแล้วเทียว เป็นผู้เสด็จมาแล้ว ย่อมเป็น หรือ ดังนี้ (กะพระราชา) นั้น ๔ (อ.พระราชา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น), อ.ทุกขีใหญ่ ย่อมมี แก่หม่อมฉัน จำเดิม แต่กาล (แห่งภัตฺร อันหม่อมฉัน) บริโภคแล้ว ดังนี้ ๔ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมหาบพิตร อ.ทุกขี อย่างนี้ ย่อมมี (แก่บุคคล) ผู้มีโภชนะมากเกินไป ดังนี้ (กะพระราชา) นั้น ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อถ นํ สตฺถา อาห “กึ มหาราช อวิสุสมิตฺวาว อาคโตสฺสีติ. “อาม ภาเน, ภูตฺตกาลโต ปฏฺจาย เม มหาทฺทขํ โหตีติ. อถ นํ สตฺถา “มหาราช อติพฺหูโภชนฺสุส เอวํ ทฺทขํ โหตีติ วตฺวา อิมิ คาคมาห

(อ.บุรุษ) เป็นผู้มีความมั่งงว ด้วย เป็นผู้กินมาก ด้วย เป็นผู้หัดเป็นปกติ เป็นผู้นอนพลิกไปด้วยดีแล้วโดยปกติ เพียงดัง อ.สุกรตัวใหญ่ ตัวอันบุคคลเลี้ยงแล้วด้วยผู้ก ด้วย ย่อมเป็น ในกาลใด, (ในกาลนั้น อ.บุรุษ นั้น) ผู้โง่เขลา ย่อมเข้าถึง ซึ่งห้อง บ่อยๆ ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้อันความท้อแท้และความมั่งงวครบจำแล้ว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **มิตฺติ** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า เป็นผู้มีโทษนะมาก รวากะ แห่งพราหมณ์ชื่อว่าอาหารหัตถกะและพราหมณ์ชื่อว่าอสังสาฎกะและพราหมณ์ชื่อว่าตัดตวัฏฐกะและพราหมณ์ชื่อว่ากามาสะกะและพราหมณ์ชื่อว่าภุตตวัฏฐกะ ท. หนา (อ.พราหมณ์) คนใดคนหนึ่ง (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **มหคฺชโส** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า ตัวอันเจ้าของเลี้ยงแล้ว ด้วยภัตรของสุกรมีรำ เป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **นิวาปปฺกุโร** ดังนี้ ๕ จริงอยู่ อ.สุกรในเรือน (อันเจ้าของ) เลี้ยงอยู่ จำเดิม แต่กาลแห่งตนตัวอ่อน ไม่ได้ได้อยู่ เพื่ออันออกไป ในภายนอก จากเรือน ในกาลแห่งตนมีร่างกาย อันอ่อน เกลือกกลิ้งไป (ในที่ ท.) มีภายใต้แห่งเตียงเป็นต้น ย่อมนอน หายใจออกอยู่ หายใจเข้าอยู่นั้นเทียว ๕

(อ.อรรถรูป) นี้ ว่า อ.บุรุษ เป็นผู้มีความมั่งงว ด้วย เป็นผู้กินมาก ด้วย เป็นผู้ไม่อาจอยู่ เพื่ออัน (ยังอัตภาพ) ให้เป็นไป ด้วยอิริยาบถ อัน ชื่อว่าเป็นผู้อันหัดเป็นปกติ เป็นผู้นอนพลิกไปด้วยดีแล้วโดยปกติ รวากะ อ.สุกรตัวใหญ่ ตัวอันบุคคลเลี้ยงแล้วด้วยผู้ก ด้วย ย่อมเป็น ในกาลใด, ในกาลนั้น (อ.บุรุษ) นั้น ย่อมไม่อาจ เพื่ออันกระทำไว้ในใจ ซึ่งลักษณะ ท. ๓ คือ อ.อนิจจลักษณะ อ.ทุกขลักษณะ อ.อนัตตลักษณะ, ชื่อว่าผู้ มีปัญญาอันน้อย เพราะอันไม่มนสิการ (ซึ่งลักษณะ ท.) เหล่านั้น ย่อมเข้าถึง ซึ่งห้อง บ่อยๆ คือว่า ย่อมไม่หลุดพ้น จากการอยู่ในห้อง ดังนี้ เป็นคำอธิบาย อันพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแล้ว ย่อมเป็น ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อ.เวทนา ท. (ของบุคคล) ผู้เกิดแล้วแต่มี ผู้มีสติ ในกาลทุกเมื่อ ผู้รู้อยู่ ซึ่งประมาณ ในโทษอันตนได้แล้ว นั้น เป็นเวทนาเบาบาง ย่อมเป็น, (อ.อาหารอันบุคคล-บริโภคแล้ว นั้น) รักษาอยู่ ซึ่งอายุ ย่อมคร่ำคร่าไป ค่อยๆ ดังนี้

“มิตฺติ ยทา โหติ มหคฺชโส ๑
นิทฺทายิตา สมฺบริวตฺตสายี
มหาวราโห นิวาปปฺกุโร
ปฺนปฺปฺนํ คพฺภมฺเบติ มนฺโหติ.

ตตฺถ **“มิตฺติ**: ถีนมิตฺธาภิภูโต. **มหคฺชโส**: มหา โทษโน อาหารหตฺถกอลฺลสาฎกตตฺถวฏฺฐกกาจมาสะ- กตฺตววมฺมิกานํ อญฺญตโร วีย. **นิวาปปฺกุโร**: กุณฺฐกาทินา สุกรภตฺเตน ปฺกุโร. ฆรฺสุกรโร หิ พาลกาลโต ปฺกุจาย โปสิยมาโน ญฺลสฺรีรกาเล เคหา พหิ นิทฺทมิตุํ อลภานฺโต เหมจฺสามญฺจาทีสุ สมฺบริวตฺตติตฺวา อสุสนฺโต ปสุสนฺโต สยเตว. อิทํ วุตฺตํ โหติ:

ยทา บุริโส มิตฺติ ๑ โหติ มหคฺชโส ๑ นิวาปปฺกุโร มหาวราโห วีย ๑ อญฺญเนน อิริยาบถเนน ยาเปตุํ อสฺสโกนฺโต นิทฺทายนสิโล สมฺบริวตฺตสายี; ตทา โส “อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตาติ ตีณิ ลกฺขณานิ มนสิกาตุํ น สกฺโกติ, เตสํ อมนสิการา มนฺทปฺปญฺโย ปฺนปฺปฺนํ คพฺภํ อฺเปติ คพฺภวาสโต น ปริมฺจฺเจตีติ.

เทศนาวสานเน สตุถา ญญโย อูปการวเสน

“มนุสฺส สทา สตีเมโต
มตฺตํ ชานโต ลทฺธิโทษเน
ตฺนุกุสฺส ภาวนฺติ เวทนา,
สณฺนิกํ ชีวฺติ อายุ ปาลยฺนฺติ

ด้วยสามารถแห่งอุปการะ แก่พระราชาทรงยังมาณพชื่อว่า อุตตระ ให้เรียนเอาแล้ว ตรัสบอกแล้ว ซึ่งอุบาย ว่า (อ.ท่าน) ฟังกล่าว ซึ่งคาถา นี้ ในเวลาเป็นที่เสวย ของพระราชานั่นเทียว ก็ (อ.ท่าน) (ยังพ้อครว) ฟังให้ลด ซึ่งโภชนะ ด้วยอุบาย นี้ ดังนี้ ๕ อ.มาณพ ชื่อว่าอุตตระ) นั้น ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ๕

โดยสมัย อื่นอีก อ.พระราชาทรงดำรงอยู่ด้วยดีแล้ว เป็นผู้ มีพระศรีระอันเบา เป็นผู้ทรงถึงแล้วซึ่งความสุข (เป็น) เพราะความที่ แห่งพระองค์เป็นผู้มีพระกระยาหารมีทะนทานเป็นอย่างยิ่ง มีความคุ้นเคยอันเกิดขึ้นแล้ว ในพระศาสดา ทรงยังอสทิสทาน ให้เป็นไปทั่วแล้ว ตลอดวัน ๗ ๕

อ.มหาชนผู้ถึงพร้อมแล้ว บรรลุแล้ว ซึ่งคุณวิเศษ อันใหญ่ ในเพราะอันอนุโมทนาซึ่งทาน ดังนี้แล ๕

๑. เรื่องแห่งพระราชานามว่าปเสนทิโกศล (จบแล้ว) ๕

๕. ๑. เรื่องแห่งสามเณรชื่อว่าสาณู (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งสามเณร ชื่อว่า สาณู ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อิทํ ปุเร** ดังนี้เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า (อ.สามเณร) นั้น เป็นลูกน้อยคนเดียว ของอุบาสิกา คนหนึ่ง ได้เป็นแล้ว ๕ ครั้งนั้น (อ.อุบาสิกา) นั้น (ยังบุตร) นั้น ให้บวชแล้ว ในกาล (แห่งบุตร) เป็นเด็กนั้นเทียว ๕ (อ.สามเณร) นั้น เป็นผู้มีความดี เป็นผู้มีความดีอันถึงพร้อมแล้ว ได้เป็นแล้ว จำเดิม แต่กาล (แห่งตน) บวชแล้ว ๕ อ.วัตร เพื่ออาจารย์และอุปัชฌาย์และภิกษุผู้จรรยา ท. เป็นวัตร (อันสามเณร) กระทำแล้วนั้นเทียว ย่อมเป็น ๕

(อ.สามเณร) นั้น ลูกขึ้นแล้ว ในเวลาเช้าเทียว ยังน้ำ ให้เข้าไป ตั้งไว้แล้ว ในโรงแห่งน้ำ กวาดแล้ว ซึ่งโรงเป็นที่พึงซึ่งธรรม ยังประทีป ให้โพลงแล้ว ย่อมประกาศ ซึ่งอันพึงซึ่งธรรม ด้วยเสียง อันไพเราะ ตลอดวัน ท. ๘ แห่งเดือน ๕ อ.ภิกษุ ท. รู้แล้ว ซึ่งเรี่ยวแรง (ของสามเณร) นั้น ย่อมเชื่อเชิญ ว่า **นะสามเณร (อ.เรอ) จงกล่าว** กล่าวด้วยบท ดังนี้ ๕

(อ.สามเณร) นั้น ไม่กระทำแล้ว ซึ่งความผิดเพี้ยน อะไรๆ ว่า อ.ลม ย่อมเสียดแทง ซึ่งหัวใจ ของกระผม หรือ, หรือว่า อ.โรคใด ย่อมเบียดเบียน ดังนี้ ขึ้นเฉพาะแล้ว ผู้ธรรมมาสน์ กล่าวแล้ว กล่าว ด้วยบท รวากะ (อ.เทวดาผู้วิเศษ) ยังลำนน้ำในอากาศ ให้ข้ามลงอยู่

อิมํ คาลํ วตฺวา อุตฺตรมาณวํ อุกฺคณฺหาเปตฺวา “อิมํ คาลํ รมฺโอบ โภชนเวลายเอบ วเทฺยยาสิ, อิมินา จ อุปาเยน โภชนํ ปริหาเปเยฺยยาสิตีติ อุปายํ อาจิกฺขี. โส ตถา อกาสิ.

ราชา อปฺเรน สมเยน นาฬิโกทฺนปรมตฺยา สตุจฺจิตฺ สลฺลหุสฺริโร สุขปฺปตฺโต สตุทฺริ อุปฺปนฺนวิสุสาโส สตุตฺตาหํ อสทิสทานํ ปวตฺเตสิ.

ทานานฺนุโมทนาย สมฺปตฺตมฺหาชนो มหฺนุตํ วิเสสํ ปาปฺญตีติ.

ปเสนทิโกศลราชวตฺถุ.

๕. ๕. สามเณรสามเณรวตฺถุ.

“อิทํ ปุเรติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุตฺตา เซตฺวเน วิหรนฺโต สาณฺุ นาม สามเณรํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร เอกิสฺสา อุปาสิกาย เอกปฺตฺตโก อโหสิ. อถ นํ สา ทหฺรกาเลเยว ปพฺพาเซสิ. โส ปพฺพชิตฺกาลโต ปฏฺจาย สีลฺวา อโหสิ วตฺตสมฺปนฺโน. อาจริยฺปชฺฌาย- อาคนฺตุกานํ วตฺตํ กตฺเมว โหติ.

มาสสฺส อฏฺจ ทิวเส ปาโตว อฏฺจาย อุกทฺมาลเก อุกทํ อุปฏฺจาเปตฺวา ฐมฺมสฺสวณฺคํ สมฺมชฺชิตฺวา ทีปํ ชาเลตฺวา มธฺรฺสฺสเรน ฐมฺมสฺสวณฺํ โสมเสติ. ภิกฺขุ ตสฺส ธามํ ญตฺวา “ปทฺภาณํ ภณฺ สามเณรฺาติ อชฺฌเสนฺติ.

โส “มยฺหํ ทพฺย วาโต วา รุชฺชติ, กาโส วา พาธตีติ กญฺจึ ปจฺจาหารํ อกตฺวา ฐมฺมาสนํ อภิรฺุหิตฺวา อากาสคฺจฺคํ โอบาเรนฺโต วิย ปทฺภาณํ วตฺวา

เมื่อข้ามลง ย่อมกล่าว ว่า (อ.เรา) ย่อมให้ ซึ่งส่วนบุญ ในเพราะอัน
กล่าวนี้ แก่มารดาและบิดา ท. ของเรา ดังนี้ ฯ

โอดรนต์ “มยุหิ มาตาปิตุณิ อิมสุมี ภณฺเณ ปตฺตี
ทมฺมีติ วทติ.

อ.มนุษย์ ท. ย่อมไม่รู้ ซึ่งความที่ แห่งส่วนบุญ เป็นส่วน
(อันสามเณร) นั้น ให้แล้ว แก่มารดาและบิดา ท. ฯ ก็ อ.มารดา
(ของสามเณร) นั้น ในอดีตภาพอันไม่มีระหว่าง บังเกิดแล้ว
เป็นนางยักษิณี เป็น ฯ (อ.นางยักษิณี) นั้น มาแล้ว กับ ด้วยเทวดา ท.
ฟังแล้ว ซึ่งธรรม ย่อมกล่าว (รับ) ซึ่งส่วนบุญ อัน อันสามเณร
ให้แล้ว ว่า แน่พอ อ.ฉัน อนุโมทนาอยู่ ดังนี้ ฯ

ตสฺส มนุสฺสา มาตาปิตุณิ ปตฺติยา ทินฺนภาวึ
น ชานนฺติ. อนนฺตรตฺตภาเว ปนสฺส มาตา ยุกฺขินิ
หุตฺวา นิพฺพตฺติ. สว เทวตาหิ สทฺธิ อคฺนฺตฺวา ธมฺมึ
สุตฺวา สามเณเรณ ทินฺนํ ปตฺตี “อนุโมทามิ ตาตาติ
วทติ.

ก็ อ.ภิกษุ ท. ชื่อว่าผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล เป็นผู้เป็นที่รัก
ของโลก อันเป็นไปกับด้วยเทวโลก ย่อมเป็น; เพราะเหตุนั้น
อ.เทวดา ท. เป็นผู้เป็นไปกับด้วยความละเอียด เป็นผู้เป็นไปกับ
ด้วยความเคารพ ในสามเณร (เป็น) ย่อมสำคัญ (ซึ่งสามเณร) นั้น
ผู้ราวจะว่า ทำมหาพรหม ด้วย ผู้ราวจะว่า กองแห่งไฟ ด้วย ฯ

สีลสมฺปนฺนา จ นาม ภิกฺขุ สเทวกสฺส โลกสฺส
ปิยา โหนฺติ; ตสฺมา สามเณเร เทวตา สลชฺชวา
สคารวา มหาพรหมานํ วิย อคฺคิกฺขนฺธํ วิย จ ตํ
มณฺเณนฺติ.

อนึ่ง (อ.เทวดา ท.) ย่อมเห็น ซึ่งนางยักษิณีนั่น กระทำ
ให้เป็นที่เคารพ เพราะความเคารพ ในสามเณร, ย่อมให้ ซึ่งอาสนะ
อันเลิศ ซึ่งนำอันเลิศ ซึ่งก่อนข้าวอันเลิศ แก่นางยักษิณี (ในสมัย ท.)
มีสมัยเป็นที่ฟังซึ่งธรรมและสมัยเป็นที่มาพร้อมกันแห่งยักษิณีเป็นต้น
(ด้วยความสำคัญ) ว่า (อ.นางยักษิณี นี้) เป็นมารดาของสามเณร
ชื่อว่าสาธุ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

สามเณเร คารเวณ ตณฺจ ยุกฺขินิ คํ ภูตฺวา
ปสฺสฺสนฺติ; ธมฺมสุสฺวณยฺกฺขสมาคมาทิสฺสุ “สาธุมาตาติ
ยุกฺขินิยา อคฺคฺคาสนํ อคฺคฺคทกํ อคฺคฺคปฺณํ เทนฺติ.

อ.ยักษิณี ท. แม้ผู้มีศักดิ์ใหญ่ เห็นแล้ว (ซึ่งนางยักษิณี) นั้น
ย่อมก้าวลง จากหนทาง, ย่อมลุกขึ้น จากอาสนะ ฯ ครั้งนั้น
อ.สามเณร นั้น อาศัยแล้ว ซึ่งความเจริญ มีอินทรีย์อันแกร่ง
แล้ว ผู้อันความไม่ยินดีถึง บีบคั้นแล้ว ไม่อาจอยู่ เพื่ออันบรรเทา
ซึ่งความไม่ยินดีถึง มีผมและเล็บอันงอกขึ้นแล้ว มีผ้าเป็นเครื่องนุ่ง
และผ้าเป็นเครื่องห่มอันคร่ำหมองแล้ว ไม่บอกแล้ว แก่ใครๆ
ถือเอา ซึ่งบาตรและจีวร ผู้ผู้เดียวเที่ยว ได้ไปแล้ว สู่เรือน ของมารดา ฯ

มฺหเสฏฺฐาปิ ยุกฺขา ตํ ทิสฺวา มคฺคา โยกฺกมฺนฺติ,
อาสนา วุฏฺฐนฺติ. อถ โส สามเณโร วุฑฺฒิมฺนฺวาย
ปริปกฺกนฺทฺริโย อนภริตฺยา ปิพิตฺโต อนภริตฺตี วิโนเทตฺถ
อสฺสโกนฺโต ปฺรพฺพุทฺเทสนฺโข กิลฺกฺกนฺวาสนปารูปโน
กสฺสจฺจि อนาโรเจตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เอกโกว มาตฺ
ชมฺ อคฺมาสิ.

อ.อุบาสิกา เห็นแล้ว ซึ่งบุตร ให้อแล้ว กล่าวแล้ว ว่า
แน่ว่าพอ อ.ท่าน ย่อมมา (ในที่) นี้ กับ ด้วยอาจารย์และอุปัชฌาย์ ท.
หรือ หรือว่า ด้วยภิกษุหนุ่มและสามเณร ท. ในกาลก่อน, (อ.ท่าน)
ผู้ผู้เดียวเที่ยว เป็นผู้มาแล้ว ย่อมเป็น ในวันนี้ เพราะเหตุไร ดังนี้ ฯ
อ.สามเณร นั้น บอกแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งตน) เป็นผู้กระสันขึ้นแล้ว ฯ

อุบาสิกา ปุตฺตํ ทิสฺวา วนฺทิตฺวา อาห “ตาต ตฺวํ
ปฺพเพ อาจริยฺชฺชมาเยหิ วา ทหรสามเณเรหิ วา สทฺธิ
อิธาคจฺจสิ, กสฺมา เอกโกวาสิ อชฺช อาคโตติ. โส
ยูกฺกณฺจิตฺภาวํ อาโรเจสิ.

อ.อุบาสิกา มีศรัทธา แสดงแล้ว ซึ่งโทษ ในการอยู่ครอง
ซึ่งเรือน โดยประการต่างๆ แม้กล่าวสอนอยู่ ซึ่งบุตร ไม่อาจอยู่
เพื่ออันยังบุตรให้รู้พร้อม ไม่ส่งไปแล้ว (ด้วยความคิด) ว่า ชื่อแม่ไหน
(อ.บุตรของเรา) ฟังกำหนดได้ แม้ตามธรรมดา ของตน ดังนี้ กล่าว
แล้วว่า แน่พอ อ.ฉัน ยังข้าวต้มและข้าวสวย ย่อมให้ถึงพร้อม
เพื่อท่าน, นำออกแล้ว ซึ่งผ้า ท. อันยังใจให้เจริญ จักให้
แก่ท่าน ผู้มีกิจด้วยภัตรอัน ต้มแล้ว ซึ่งข้าวต้ม กระทำแล้ว เพียงใด
อ.ท่าน ขอจงหยุดอยู่ (เพียงนั้น) ดังนี้ ได้ปลุกาด ซึ่งอาสนะ เทียว
ถวายแล้ว ๕ อ.สามเณร นั่งแล้ว ๕

อ.อุบาสิกา ยังข้าวต้มและของอันบุคคลพึงเคี้ยว ให้ถึงพร้อมแล้ว
โดยกาลครู่หนึ่งนั้นเทียว ได้ถวายแล้ว ๕ ครั้งนั้น (อ.อุบาสิกา) นั้น
นั่งแล้ว ในที่ไม่ไกล (ด้วยความคิด) ว่า อ.เรา ยังภัตร จักให้ถึงพร้อม
ดังนี้ ย่อมล้าง ซึ่งข้าวสาร ท. ๕ ในสมัย นั้น อ.นางยักษิณี
นั้นรำพึงอยู่ว่า อ.สามเณร (ไปแล้ว) (ในที่) ไหนหนอแล อ.สามเณร
ย่อมได้ ซึ่งอาหารคือภิกษา แลหรือ (หรือว่า อ.สามเณร) ย่อมไม่ได้
(ซึ่งอาหารคือภิกษา) ดังนี้ รู้แล้ว ซึ่งความที่ (แห่งสามเณร) นั้น
เป็นผู้นั่งแล้ว เพราะความที่แห่งตนเป็นผู้ใคร่เพื่ออันลึก (คิดแล้ว) ว่า
ก็ (อ.สามเณร) อย่างนี้ ยังความละอาย ให้เกิดขึ้น แก่เรา ในระหว่าง
แห่งเวทดา ท. นั้นเทียว แล, (อ.เรา) จะไป จักกระทำ ซึ่งอันตราย
ในเพราะอันลึก (แห่งสามเณร) นั้น ดังนี้ มาแล้ว ลิงแล้ว ในสรีระ
(ของสามเณร) นั้น ยังคอบ ให้หมุนบิดไปแล้ว (ยังสามเณร)
ให้ล้มลงแล้ว บนแผ่นดิน ๕

(อ.สามเณร) นั้น มีนัยน์ตา ท. อันเหลือแล้ว มีน้ำลาย
อันไหลออกอยู่ ดินร่นแล้ว บนแผ่นดิน ๕ อ.อุบาสิกา เห็นแล้ว
ซึ่งประการอันแปลก นั้น ของบุตร มาแล้ว โดยเร็ว สวมกอดแล้ว
ซึ่งบุตร (ยังบุตร) ให้นอนแล้ว บนขา ท. ๕ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในบ้าน
ทั้งสิ้นโดยปกติ มาแล้ว กระทำแล้ว (ซึ่งกรรม ท.) มีพิธีกรรมเป็นต้น ๕
ส่วนว่า อ.อุบาสิกา คร่ำครวญอยู่ ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคาถา ท.
เหล่านี้ ว่า

สพฺธา อุปาสิกา นานปฺกาเรน ฆรวาเส อาทีนํ
ทสฺเสตฺวา ปุตฺตํ โยวมานาปี สญฺญาเปตฺถุ อสฺสโกนฺตุตี
“อปฺเปวณาม อตฺตโน ฆมฺมตยาปี สลฺลกุเขยฺยาติ
อนฺยุโยเซตฺวา “ติฏฺฐ ตาต, ยาว เต ยาคุมตฺตํ สมฺปาเทมิ,
ยาคุ ปิวิตฺวา กตฺมตฺตกฺิจฺจสฺส เต มนาปานิ วตฺตานิ
นีหริตฺวา ทสฺสามีติ วตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา ว
อทาสิ. นิสีทิ สามเณโร.

อุบาสิกา มุหุตฺเตเนว ยาคุชชฺชกํ สมฺปาเทตฺวา
อทาสิ. อถ สา “ภตฺตํ สมฺปาเทสฺสามีติ อวิหฺเว
นินฺนา ตณฺฑุเล โหวติ. ตสฺมี สมเย สา ยุกฺขินี
“กํ นุ โข สามเณโร, กจฺจ ภิภฺชาหารํ ลภติ โนติ
อาวชฺชมานา ตสฺส วิพฺภมิตฺตุมตยา นินฺนาภาวํ
ตฺวา “มา เหว โข เม เทวตานํ อนฺตเร ลชฺชํ
อุปาเทยฺย, คจฺจามิสฺส วิพฺภมเน อนฺตรายํ
กิริสฺสามีติ อาคนฺตฺวา ตสฺส สรีเร อธิมฺจฺจิตฺวา
คิํ ปิวิตฺเตตฺวา ภูมิมิ ปาเตสิ.

โส อุกฺขีหิ ปิวิตฺเตหิ เขเพน ปคฺฆรณฺเตน ภูมิมิ
วิปฺนฺนฺหิ. อุปาสิกา ปุตฺตสฺส ตํ วิปฺปกาโร ทิสฺวา
เวเคนาคนฺตฺวา ปุตฺตํ อาลิจฺจิตฺวา อฺฐสฺสุ นิปฺชฺชาเปสิ.
สกลคามวาสีโน อาคนฺตฺวา พลิกฺกมาทีนํ กิริสฺ.
อุปาสิกา ปน ปริเทวมานา อิมมา คาถา อภาสิ

(อ.คำ) ว่า (อ.ชน ท.) เหล่าใด ย่อมเข้าไปอยู่จำ ซึ่งอุโบสถ อันมาตามพร้อมดีแล้วด้วยองค์ ๘ (ตลอดดี) ที่ ๑๔ ด้วย (ตลอดดี) ที่ ๑๕ ด้วย (อ.ดี) ที่ ๘ แห่งปักข์ ไค (ตลอดดี) ที่ ๘ แห่งปักข์ นั้น) ด้วย ตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ ด้วย ย่อมประพฤติ ซึ่งพรหมจรรย์, อ.ยักข์ ท. ย่อมเล่น (ด้วยชน ท.) เหล่านั้น หามิได้ (ดังนี้) ของพระอรหันต์ ท. อันเรา ฟังแล้ว, (อ.เรา) นั้น ย่อมเห็น ในวันนี้ ในกาลนี้, อ.ยักข์ ท. ย่อมเล่น (กับ) ด้วยสามเณรชื่อว่าสาณู ดังนี้ ๕

“จาตุททสี ปญจทสี
ปาริหาริยปฏขญจ
อุโปสถํ อุปวสนฺติ
น เตหิ ยุกฺขา กิพฺนฺติ’
สาทาณิ อชฺช ปสุสสามิ

ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมฺมี
อฏฺฐจฺจคฺคฺสฺสมาคฺติ
พฺรหฺมจฺริยํ จรณฺติ เย,
อิตฺติ เม อรหตฺ สุตฺ:
ยุกฺขา กิพฺนฺติ สาณฺุณาติ.

(อ.นางยักษิณี) ฟังแล้ว ซึ่งคำ ของอุบาลิกา กล่าวแล้ว ว่า

อุปาสิกาย วจนํ สุตฺวา

(อ.คำ) ว่า (อ.ชน ท.) เหล่าใด ย่อมเข้าไปอยู่จำ ซึ่งอุโบสถ อันมาตามพร้อมดีแล้วด้วยองค์ ๘ (ตลอดดี) ที่ ๑๔ ด้วย (ตลอดดี) ที่ ๑๕ ด้วย (อ.ดี) ที่ ๘ แห่งปักข์ ไค (ตลอดดี) ที่ ๘ แห่งปักข์ นั้น) ด้วย ตลอดปาฏิหาริย์ปักข์ ด้วย ย่อมประพฤติ ซึ่งพรหมจรรย์, อ.ยักข์ ท. ย่อมเล่น (ด้วยชน ท.) เหล่านั้น หามิได้ (ดังนี้) ของพระอรหันต์ ท. อัน อันท่าน ฟังแล้ว เป็นคำยังประโยชน์ให้สำเร็จ (ย่อมเป็น) ดังนี้

“จาตุททสี ปญจทสี
ปาริหาริยปฏขญจ
อุโปสถํ อุปวสนฺติ
น เตหิ ยุกฺขา กิพฺนฺติ’

ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมฺมี
อฏฺฐจฺจคฺคฺสฺสมาคฺติ
พฺรหฺมจฺริยํ จรณฺติ เย,
สาหุ เต อรหตฺ สุตฺนฺติ

กล่าวแล้ว ว่า

วตฺวา อาท

(อ.ท่าน) จงกล่าว ซึ่งคำ นี้ว่า (อ.ท่าน) อย่าได้กระทำแล้ว ซึ่งกรรม อันลามก ในที่แจ้งหรือ หรือว่า ในที่ลับ, ถ้าว่า อ.ท่าน จักกระทำหรือ หรือว่ากระทำอยู่ ซึ่งกรรมอันลามก ไชรั, อ.ความหลุดพ้น จากความทุกข์ ย่อมไม่มี แก่ท่าน ผู้แม้หะขึ้นไปแล้ว หนีไปอยู่ (ดังนี้) ของยักข์ ท. กะสามเณร ชื่อว่าสาณู ผู้ตื่นแล้ว ดังนี้ ๕

“สาณู ปพฺพุทฺธิ วชฺชชาติ
‘มากาสิ ปาปกํ กมฺมํ
สเจ ตฺวํ ปาปกํ กมฺมํ
น เต ทุกฺขา ปมฺุตยตฺติ

ยุกฺขานํ วจนํ อิทํ
อาวิ วา ยทิ วา รโห;
กริสฺสสิ กโรสิ วา,
อุปฺจฺจาปี ปลายโตติ,

(อ.นางยักษิณี) นั้น กล่าวแล้ว ว่า อ.ความพ้น ย่อมไม่มี แก่ท่าน แม้ผู้ กระทำแล้ว ซึ่งกรรมอันลามก อย่างนี้ หะขึ้นไปแล้ว หนีไปอยู่ ผู้ราวกะว่า นก ดังนี้ ปล่อยแล้ว ซึ่งสามเณร ๕ (อ.สามเณร) นั้น ลืมขึ้นแล้ว ซึ่งนัยน์ตา ท. เห็นแล้ว ซึ่งมารดา ผู้สยายอยู่ ซึ่งผม ท. ผู้หายใจออกอยู่ (ผู้หายใจเข้าอยู่) ผู้ร้องให้อยู่ ด้วย (ซึ่งชน ท.) ผู้อยู่ในบ้านทั้งคืนโดยปกติ ผู้ประชุมกันแล้ว ด้วย ไม่รู้ที่อยู่ ซึ่งความที่ แห่งตน เป็นผู้ อันยักข์ จับแล้ว (คิดแล้ว) ว่า อ.เรา เป็นผู้นั่งแล้ว บนตั่ง ในกาลก่อน (ยอมเป็น), อ.มารดา ของเรา นั่งแล้ว ในที่ไม่ไกล ล้างแล้ว ซึ่งข้าวสาร ท., แต่ว่า ในกาลนี้ อ.เรา เป็นผู้นอนแล้ว บนแผ่นดิน ย่อมเป็น; (อ.เหตุ) นั้น อะไร หนอ แล ดังนี้ ผู้นอนแล้วเที่ยว กล่าวแล้ว กะมารดา ว่า

“เอวํ ปาปกมฺมํ กตฺวา สกฺกนฺสฺส วิย อุปฺปติตฺวา
ปลายโตปี เต โมกฺโข นตฺถิติ วตฺวา สา ยุกฺขิณี
สามเณรํ มุญฺจิ. โส อุกฺขิณี อุมฺมิเลตฺวา มาตฺรํ
เกเส วิกิริยนฺติ อสฺสสนฺติ โรหมาณํ สกฺลคามาวาสิโน จ
สนฺนิปติเต ทิสฺวา อตฺตโน ยุกฺเขน คหิตฺวา
อชานนฺโต “อหํ ปุพฺเพ ปีเส นิสฺสินฺโน, มาตา เม
อวิทฺเฐ นิสฺสิทิตฺวา ตณฺฑุเล โหวิ, อิทานิ ปนฺมฺหิ
ภุมิยํ นิปฺนฺโน; กิ นฺุ โข เอตฺนฺติ นิปฺนฺนโกว มาตฺรํ อาท

ແນະແມ່ (ອ.ชน ท.) ย่อมร้องให้ถึง (ซึ่งบุคคล) ผู้ตายแล้ว หรือ หรือว่า (อ.บุคคล) ไต ผู้เป็นอยู่อยู่ ย่อมไม่ปรากฏ (ซึ่งบุคคล นั้น), แนะแม่ (อ.ท่าน) เห็นอยู่ ซึ่งอาตมา ผู้เป็นอยู่อยู่ ย่อมร้องให้ เพราะเหตุใด ดังนี้ ฯ

“มตฺวา อมฺม โรทฺหติ โย วา ชีวํ น ทิสฺสติ; ชีวนฺตํ อมฺม ปสฺสนฺตี กสฺมา มํ อมฺม โรทฺสีติ.

ครั้งนั้น อ.มารดา เมื่อแสดง ซึ่งโทษ ในอันมา เพื่ออันสัก อีก (แห่งบุคคล) ผู้ ละแล้ว ซึ่งวัตถุและกิเลส กท. บวชแล้ว (แก่สามเณร) นั้น กล่าวแล้ว ว่า

อถสฺส มาตา วตฺตูกามกฺกิลเสกามะ ปหาย ปพฺพชิตสฺส ปุณฺ วิพฺภมฺนตฺถํ อากฺมเน อาทินํ ทสฺเสนฺตี อาย

ແນະລູກ (ອ.ชน ท.) ย่อมร้องให้ถึง (ซึ่งบุคคล) ผู้ตายแล้ว หรือ หรือว่า (อ.บุคคล) ไต ผู้เป็นอยู่อยู่ ย่อมไม่มีปรากฏ (ซึ่งบุคคล นั้น), ก็ (อ.บุคคล) ไต สละแล้ว ซึ่งกาม ท. ย่อมเวียนมา (ในกาม) นี้ อีก, แนะลูก (อ.ชน ท.) ย่อมร้องให้ถึง (ซึ่งบุคคล) แม้นั้นเที่ยว เพราะว่า (อ.บุคคล) นั้น ผู้เป็นอยู่อยู่ อีก เป็นเพียงดังว่าผู้ตายแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ

“มตฺวา ปຸຕຸຕ ຣອທຸຕີ, ຍອ ວາ ສີວິ ນ ທິສຸສຕີ; ຍອ ຈ ກາມະ ຈຸຕິຕຸວານ ປຸນຣາວຕຸຕເຕ ອິຈ, ຕໍ່ ວາປີ ປຸຕຸຕ ຣອທຸຕີ, ປຸນ ສີວິ ມໂຕ ທິ ໂສຕີ.

ก็ แล (อ.อุบาสิก) ครั้งกล่าวแล้ว อย่างนี้ เมื่อแสดง ซึ่งโทษ ในการอยู่ครองซึ่งเรือน กระทำ ซึ่งการอยู่ครองซึ่งเรือน ให้เป็นเช่นกับ ด้วยชีเจ้าเรือน ด้วยนั้นเที่ยว ให้เป็นเช่นกับด้วยเหว ด้วย กล่าวแล้ว อีก ว่า

ເວລບຸຈ ປນ ວຕຸວາ ພຣາວາສິ ກຸກຸລສທິສບຸເຈວ ນຣກສທິສບຸຈ ກຕຸວາ ພຣາວາເສ ອາທິນວິ ທສຸເສນຕີ ປຸນ ອາຍ

ແນະພ່ອ (ອ.ท่าน) ผู้อันฉันยืนขึ้นแล้ว จากชีเจ้าเรือน ย่อมปรารถนา เพื่ออันตักไป สูชีเจ้าเรือน, แนะพ่อ อ.ท่าน ผู้อันฉันยืนขึ้นแล้ว จากเหว ย่อมปรารถนา เพื่ออันตักไป สูเหว ดังนี้ ฯ

“ກຸກຸລາ ອຸພຸກໂຕ ຕາຕ ກຸກຸລໍ ປຕິຕຸມິຈຸຂສີ, ນຣກາ ອຸພຸກໂຕ ຕາຕ ນຣກໍ ປຕິຕຸມິຈຸຂສີຕີ.

ครั้งนั้น (อ.อุบาสิกา) กล่าวแล้ว ซึ่งคาถา นี้ ว่า

ອถ นํ “ປຸຕຸຕ ກາທຸທິ ຕວ ເໂຕຸ, ມຍມປນ ະອຍິ ໂນ ປຸຕຸຕໂກ ທຍຸຸມານເກາ ກຸນຸທິ ວິຍ ນີຮິຕຸວາ ພຸທຸສາສເນ ປພຸພຸສິຕ ພຣາວາເສ ປຸນ ທຍຸທິຕຸ ອິຈຸຂຕີ, ອກິຣາວ ປຣິຕຸຕາຍຕ ໂນຕີ ອິມມຕຸຕິ ກສຸສ ອຸຊຸຸມາປາຍາມ ກໍ ນິຊຸຸມາປາຍາມາຕີ ທີ່ປີຕຸ ອິມິ ຕາຄມາຍ

ອ.ท่าน ท. จงช่วยวิงเด็น เกิด, อ.ความเจริญ (ขอจงมี) แก่ท่าน เกิด, (อ.เรา ท.) ยังใคร จะให้ช่วยเฟ่งเล็ง สิ, (อ.ท่าน) เป็นเพียงดังภณทะ อันอันบุคคลนำออกแล้ว (จากเรือน) อันอันไฟติดทั่วแล้ว ย่อมปรารถนา เพื่ออันใหม่ อีก ดังนี้

“ອກິຣາວ ກາທຸທຸເຕ, ກສຸສ ອຸຊຸຸມາປາຍາມ ເສ ອາທິຕຸຕາ ນີຮິ ກຸນຸທິ ປຸນ ທຍຸທິຕຸມິຈຸຂສີຕີ.

(กะสามเณรชื่อว่าสาณ) นั้น เพื่ออันแสดง ว่า แนะลูก อ.ความเจริญ ขอจงมี แก่ท่าน เกิด, ส่วนว่า อ.เรา ท. ยังใคร ให้ช่วยเฟ่งเล็ง ยังใคร จะให้ช่วยคิด ซึ่งเนื้อความ นี้ ว่า อ.บุตรน้อย ของเรา ท. นี้ นำออกแล้ว (ซึ่งตน) บวชแล้ว ในพระพุทธานุสา รวากะ อ.ภณทะ (อันอันบุคคล นำออกอยู่) จากเรือนอันไฟไหม้อยู่ ย่อมปรารถนา เพื่ออันใหม่ ในการอยู่ครองซึ่งเรือน อีก, (อ.ท่าน ท.) จงช่วยวิงเด็น จงช่วย ด้านทาน ซึ่งเรา ท. เกิด ดังนี้ ดังนี้ ฯ

ໂສ, ມາຕຣີ ກເຄນຸຕິຍາ, ສລຸລຸເຂຕຸວາ “ນຕຸຕິ ມຍຸທິ ຕິືກິກາເວນ ອຕຸໂຕຕີ ອາຍ. ອດສຸສ ມາຕາ ສາຣຸ ຕາຕາຕີ ຕຸກຸຈາ ປຣິຕໂກຊນິ ໂກເຂຕຸວາ

(อ.สามเณร) นั้น ครั้งเมื่อมารดา กล่าวอยู่ กำหนดได้แล้ว กล่าวแล้ว ว่า อ.ความดีต้องการ ด้วยความเป็นแห่งคุณที่สุด ย่อมไม่มี แก่อาตมา ดังนี้ ฯ ครั้งนั้น อ.มารดา (ของสามเณร) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า แนะพ่อ อ.ดีละ ดังนี้ ยินดีแล้ว ยังสามเณร ให้ฉันแล้ว ซึ่งโภชนะอันประณีต

ถามแล้ว ว่า แน่พอ (อ.ท่าน) เป็นผู้มีกาลฝนเท่าไร ย่อมเป็น ดังนี้
รู้แล้ว ซึ่งความที่แห่งสามเณรเป็นผู้มีกาลฝนอันเต็มรอบแล้ว
มอบถวายแล้ว ซึ่งจีวร ๓ ผืน ฯ

“กติวสุโสสิ ตาตาดิ ปุจฺจิตฺวา ปริบุญณวสุสภาว
ณตฺวา ติจีวรํ ปฏฺิยาเทสิ.

(อ.สามเณร) นั้น มีบาตรและจีวรอันเต็มรอบแล้ว ได้แล้ว
ซึ่งการอุปสมบท ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา เมื่อทรง ยังความอุตสาหะ
ในอันข่มซึ่งจิต ให้เกิด (แก่ภิกษุชื่อว่าสาณู) นั้น ผู้อุปสมบทแล้ว
โดยกาลไม่นาน ตรัสแล้ว ว่า ชื่อ อ.จิต นั้น เทียบไปแล้ว ผู้ที่จาริก
ในอารมณฺ์ต่าง ๆ ท. สีนราตริณาน, ชื่อ อ.ความเป็นคือความสวัสดี
ย่อมไม่มี (แก่บุคคล) ผู้ไม่ข่มอยู่ (ซึ่งจิต) นั้น, เพราะเหตุนั้น
อ.ความเพียรเป็นเครื่องประกอบ ในอันข่ม ซึ่งจิต (อันบุคคล)
พึงกระทำ รวากะ (อ.ความขี้ขาง กระทำอยู่ ซึ่งความเพียร
เป็นเครื่องประกอบ ในอันข่ม) ซึ่งขี้ขางตัวเขามาแล้ว ด้วยขอ
ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ว่า

(อ.จิต) นี้ ได้เทียบไปแล้ว ผู้ที่จาริก ตามอาการ-
เป็นเหตุปรารถนา ตามอารมณฺ์เป็นที่ใคร่ ตามความสบาย
ในกาลก่อน, ในวันนี้ อ.เรา จักข่ม (ซึ่งจิต) นั้น โดยอุบาย-
อันแยบคาย รวากะ อ.นายความขี้ขาง (ข่มอยู่) ซึ่งขี้ขาง
ตัวตกมันแล้ว ดังนี้ ฯ

“อิทํ ปุเร จิตฺตมจฺริ จาริกํ
เยนิจฺจกํ ยตฺถกามํ ยถาสุขํ,
ตทชฺชหํ นิคฺคณฺ्हิสฺสามิ โยนิโส
หตฺถํ ปิณฺฑนํ วิย องฺกุสฺศคาโหติ.

อ.เนื้อความ (แห่งคำอันเป็นพระศาสดา) นั้น ว่า ชื่อ อ.จิต นี้
เทียบไปแล้ว ผู้ที่จาริก ในอารมณฺ์ ท. มีรูปเป็นต้น สีนราตริณาน
ชื่อว่าตามอาการเป็นเหตุปรารถนา เพราะอำนาจ (อ.ตน)
ย่อมปรารถนา โดยอาการ ไต (แห่งกิเลส ท.) มีราคาเป็นต้น
(แห่งอาการ) นั้น ชื่อว่าตามอารมณฺ์เป็นที่ใคร่ เพราะอำนาจ อ.ความใคร่
(แห่งจิต) นั้น ย่อมเกิดขึ้น (ในอารมณฺ์) ไตนั้นเทียบ (แห่งอารมณฺ์) นั้น
ชื่อว่าตามความสบาย เพราะอันเทียบไปแล้ว อ.ความสบาย ย่อมมี
(แก่จิต) ดวงเทียบไปแล้ว โดยประการใด โดยประการนั้นนั้นเทียบ
ในกาลก่อน (แต่กาล) นี้, ในวันนี้ อ.เรา จักข่ม (ซึ่งจิต) นั้น
คือว่า จักไม่ให้ เพื่ออันก้าวล่วงวิเศษ (แก่จิต) นั้น ด้วยอันกระทำ-
ไว้ในใจ โดยอุบายอันแยบคาย รวากะ อ.นายความขี้ขาง ผู้ฉลาด
อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าหัตถาจารย์ (ข่มอยู่) ซึ่งขี้ขาง ตัวตกมัน
แล้ว คือว่า ตัวเขามาแล้ว ด้วยขอ ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ฯ

ตสฺสตุโธ: อิทํ จิตฺตํ นาม อิโต ปุเร รูปาทีสุ
อารมฺมณฺฺสุ ราคาทีนํ เยนาภาเรน อิจฺจติ ตสฺส
วเสน เยนิจฺจกํ ยตฺถกามํ กาโม อฺปฺปชฺชติ ตสฺส
วเสน ยตฺถกามํ ยถา วิจฺจนฺตสฺส สุขํ โหติ ตเถว
วิจฺจนฺโต ยถาสุขํ ทีฆรตฺตํ จาริกํ จริ, ตํ อชฺช อหํ
ปิณฺฑนํ มตฺตํ หตฺถํ หตฺถาจรียสงฺฆาโต เจโก
องฺกุสฺศคาโห องฺกุเสน วิย โยนิโส มนสิกาเรน
นิคฺคณฺ्हิสฺสามิ นาสฺส วิติกฺกมิตฺตํ ทสฺสามิติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม
ได้มีแล้ว แก่เทวดา ท. มาก ผู้เข้าไปเฝ้าอยู่ เพื่ออันฟังซึ่งธรรม
กับ ด้วยภิกษุชื่อว่าสาณู ฯ ก็ (อ.ภิกษุชื่อว่าสาณู) ผู้มีอายุ นั้น
เรียนเอาแล้ว ซึ่งพระพุทฺธพจน์ คือประชุมแห่งปฏิภาณ ๓

เทศนาวสานे სასუნა სჟუთი ომსსუნაყ
აჟსგუმნუნან პუნუნ თეჟდან ომსაგისმიე ოჟისი.
სი ჯაყსუმა ტეპიგაჟი ჟუჟუჯანი აჟკუნჟიჟუა

เป็นพระธรรมกถึกผู้ใหญ่ เป็น ดำรงอยู่แล้ว ตลอดร้อยแห่งปี ๒๐
ยังชมพูทวีปทั้งสิ้น ให้กระฉ่อนแล้ว ปรีณิพพานแล้ว ดังนี้แล ฯ

มหาธมมกถิกโก หุตฺวา วิสวสุสสตี จตฺวา สกฺลชมฺพฺทีปํ
สงฺโขภตฺวา ปรีณิพฺพายีตี.

อ.เรื่องแห่งสามเณรชื่อว่าสาธุ (จบแล้ว) ฯ

สาธุสามเณรวตฺถุ.

๖. อ.เรื่องแห่งช้างชื่อว่าปาเวระกะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๖. ปาเวระกะหตฺถิวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งช้าง ของพระราชชาพระนามว่าโกศล ชื่อว่า ปาเวระกะ ตรัสแล้ว
ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อปฺปมาทฺรตา** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**อปฺปมาทฺรตา**ติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา เขตฺวเน
วิหรนฺโต โกสฺลธมฺมโก ปาเวระกํ นาม หตฺถี อารพฺภ
กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.ช้างนั้น เป็นสัตว์มีกำลังมาก เป็น ในกาลแห่งตน
ยังเป็นหนุ่ม โดยสมัย อื่นอีก เป็นสัตว์อันกำลังแห่งลมอันเกิดแล้ว
แต่ชราขจัดแล้ว (เป็น) หยั่งลงแล้ว ผู้สระใหญ่ แห่งหนึ่ง คิดแล้ว
ในเปือกตม ไม่ได้เอาใจแล้ว เพื่ออันข้ามขึ้นได้ ฯ อ.มหาชน เห็นแล้ว
(ซึ่งช้าง) นั้น ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ว่า อ.ช้าง ชื่อ แม่มีย่างนี้
เป็นรูป ถึงแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งสัตว์มีกำลังอันโทษประทุษร้ายแล้ว
นี้ ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ฯ

โส กิร หตฺถี ตฺรณกาเล มหาพโล หุตฺวา อปฺเรน
สมเยน ชราวาทเวทพฺภาหโต เอกํ มหนฺตํ สรี
โอรุยุห กลเล ลคฺคิตฺวา อุตฺตริตุํ นาสกฺขิ. มหาชน
ตี ทิสฺวา “เอวฺวูปปี นาม หตฺถี อิมํ ทพฺพลภาวํ
ปตฺโตตี กถํ สมฺภูจฺจาเปสิ.

อ.พระราชชา ทรงสดับแล้ว ซึ่งความเป็นไปนั้น ทรงยังนาย
หัตถาจารย์ ให้รู้ทั่วแล้ว (ด้วยพระดำรัส) ว่า (อ.ท่าน) จงไป จงยกขึ้น
ซึ่งช้าง นั้น จากเปือกตม ดังนี้ ฯ (อ.นายหัตถาจารย์) นั้น ไปแล้ว
แสดงแล้ว ซึ่งชัยภูมิอันเป็นเครื่องหมายแห่งสงคราม ในที่ นั้น
(ยังราชบุรุษ) ให้ดีแล้ว ซึ่งกลองอันบุคคลพึงตีในเพราะสงคราม ฯ
อ.ช้าง มีชาติแห่งสัตว์มีมานะ ลุกขึ้นแล้ว โดยเร็ว ยืนแล้ว บนบก ฯ
อ.ภิกษุ ท. เห็นแล้ว ซึ่งเหตุ นั้น กราบทูลแล้ว แก่พระศาสดา ฯ

ราชา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา หตฺถาจรียํ อาณมาเปสิ
“คจฺจ ตํ หตฺถี กลลโต อุตฺตราหีตี. โส คนฺตฺวา ตสมฺม
จฺานเ สงฺคามสีลํ ทสฺเสตฺวา สงฺคามเกรี อาโกฏฺทาเปสิ.
มานชาติโก หตฺถี เวเคนฺนุจฺจาย เถล ปติฏฺจหิ. ภิกฺข
ตี การณํ ทิสฺวา สตฺถุ อาโรเจสิ.

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.ตน (อันช้าง) นั้น
ยกขึ้นแล้ว จากหล่มคือเปือกตมตามปกติ ก่อน, ส่วนว่า อ.เธอ ท.
เป็นผู้แล่นไปแล้ว ในหล่มคืออิกเลส (ย่อมเป็น), เพราะเหตุนั้น
แม้ อ.เธอ ท. เริ่มตั้งแล้ว (ซึ่งความเพียร) โดยอุบายอันแยบคาย จงยกขึ้น
ซึ่งตน (จากหล่มคืออิกเลส) นั้น ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

สตุถา “เตน ตาว ภิกฺขเว หตฺถินา ปกตีปฺงกฺคฺคโต
อตุตา อุตฺโต, ตุมฺเห ปน กิเลสฺทคฺเค ปกฺขนฺตฺวา;
ตสมฺมา โยนิโส ปทฺหิตฺวา ตุมฺเหปี ตโต อตุตฺวานํ
อุตฺตรธาตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

(อ.เธอ ท.) เป็นผู้ยินดีแล้วในความไม่ประมาท จงเป็น
จงตามรักษา ซึ่งจิตอันเป็นของตน จงยกขึ้น ซึ่งตน
จากหล่ม เพียงดัง อ.ช้าง ตัวจมแล้ว ในเปือกตม
(ยกขึ้นอยู่ ซึ่งตน จากเปือกตม) ดังนี้ ฯ

“**อปฺปมาทฺรตา** โหถ สจฺจิตฺตมฺนุรฺกฺขถ
ทคฺคา อุตฺตรธตฺตานํ ปงฺเก สนฺโนว กุณฺชโรตี.

(อ.อรรถ) ว่า (อ.เธอ ท.) เป็นผู้ยินดียิ่งแล้ว ในการไม่อยู่ปราศ-
จากสติ จงเป็น (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า
อปฺปมาทฺรตา ดังนี้ ฯ

ตตุถ “**อปฺปมาทฺรตา**: สติยา อวิปฺวาเส
อภีรตา โหถ.

(อ.อรรถ) ว่า (อ.จิต นั้น) ย่อมไม่กระทำ ซึ่งการก้าวล่วงวิเศษ โดยประการใด, (อ.เธอ ท.) จงรักษา ซึ่งจิต ของตน ในอารมณ์ ท. มีรูปเป็นต้น โดยประการนั้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สจิตตํ** ดังนี้ ฯ อ.อรรถ ว่า (อ.ข้าง) นั้น ชื่อว่าตัวจมแล้ว ในเปือกตม กระทำแล้ว ซึ่งความพยายาม ด้วยเท้าหน้า ท. ด้วย ด้วยเท้าหลัง ท. ด้วย ยกขึ้นแล้ว ซึ่งตน จากเปือกตม ยื่นแล้ว บนบก ฉนั้นใด, แม้ อ.เธอ ท. จงยกขึ้น ซึ่งตน จากหล่มคือกิเลส คือว่า (ยังตน) จงให้ตั้งอยู่ บนบกคือพระนิพพาน ฉนั้นนั้น ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **สนฺโน** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ในอรรถผล ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งข้างชื่อว่าปาเวระกะ (จบแล้ว) ฯ

ปาเวระกเหตุวิตุตฺถ.

๗. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มาก (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๗. สมพหุลภิกษุขุวตฺถ.

อ.พระศาสดา เมื่อ ทรงอาศัย ซึ่งป่าชื่อว่าปารีไดยท์ ประทับอยู่ในชัมพูชื่อว่ารักขิตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ผู้มาก ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **สเจ ลภเถ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“**สเจ ลภเถ** อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตุถา ปารีไดยกํ นิสฺสาย รุกฺขิตวันสนฺนฺเต วิหรนฺโต สมพหุเล ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

อ.เรื่อง มาแล้ว ในกถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความ แห่งพระคาถา ว่า ปเร จ น วิชานนฺติ ดังนี้เป็นต้น ในยมกวรรค นั้นเทียว ฯ จริงอยู่ (อ.คำ) นั้น ว่า อ.ความเป็นคืออันประทับอยู่ แห่งพระตถาคตเจ้า ผู้อันข้างตัวประเสริฐ บำรุงอยู่ (ในป่า) นั้น เป็นสภาพปรากฏ ในชมพูทวีปทั้งสิ้น ได้เป็นแล้ว ฯ อ.ตระกูลใหญ่ ท. อันเป็นต้นอย่างนี้ คือ อ.เศรษฐีชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ อ.นางวิสาขา ผู้มหาอุบาสิกา ส่งไปแล้ว ซึ่งข่าวสาสน์ แก่พระเถระชื่อว่าอานนท จากเมืองชื่อว่าสวตตี ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) ขอจงแสดง ซึ่งพระศาสดา แก่เรา ท. ดังนี้ ฯ

วตฺถ ยมกวคฺเค `ปเร จ น วิชานนฺตีติ คาถาวณฺณนาย อาคตเมว. วุตฺตํ เหน้ “ตถาคตสฺส ตตฺถ หตฺถินาเคน อุกฺกุจฺยมานสฺส วสนภาโว สกลชฺมพฺุที่เป ปากฺกฺโว อโหสิ. สวตฺถินครโต `อนาถปิณฑิกโก วิสาขา มหาอุปาสิกาตีเอวมาทีนิ มหากุลานิ อานนฺทเถรสฺส สาสนํ ปิณฑิสฺสุ `สตุถาริโน ฆนฺเต ทสฺเสถาติ.

อ.ภิกษุ ท. มีรอยเท้าเป็นประมาณ แม้ผู้อยู่ในทิศโดยปกติ ผู้มีกาลฝนอันอยู่แล้ว เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระเถระชื่อว่าอานนท อ้อนวอนแล้ว ว่า คุณอนานนท ผู้มีอายุ อ.วาจาเป็นเครื่องกล่าว ซึ่งธรรม ในที่พร้อมพระพักตร์ ของพระผู้มีพระภาคเจ้า อันเรา ท. ฟังแล้ว สิ้นกาลนาน, คุณอนานนท ผู้มีอายุ ดังเรา ท. ขอโอกาส อ.เรา ท. ฟังได้ เพื่ออันฟัง ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งธรรม ในที่พร้อมพระพักตร์ ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ดังนี้ ฯ

ทิสาวาสินปิ ปญฺจสตา ภิกฺขุ วุตฺตวสฺสา อานนฺทเถโร อุกฺกุจฺยมิถวา `จิรสฺสํ สฺสุตา โน อากฺุโส อานนฺท ภควโต สมฺมุขา ฌมฺมกถา, สากฺุ มยํ อากฺุโส อานนฺท ลภเถยาม ภควโต สมฺมุขา ฌมฺมกถํ สวณฺยาตี ยาจิสฺสุ.

อ.พระเถระ พาเอา ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น ไปแล้ว (ในที่) นั้น คิดแล้ว ว่า อ.อันเข้าไป สู่สำนัก ของพระตถาคตเจ้า ผู้ประทับอยู่พระองค์เดียวโดยปกติ ตลอดประชุมแห่งเดือน ๓ กับ ด้วยภิกษุ ท. มีประมาณเท่านั้น ไม่ควรแล้ว ดังนี้ ผู้ผู้เดียวเที่ยว เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ฯ อ.ข้างชื่อว่าปาลีโยก เห็นแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น ถือเอาแล้ว ซึ่งท่อนไม้ แล่นไปแล้ว ฯ

อ.พระศาสดา ทรงแลดูแล้ว ตรัสแล้ว ว่า คู่ก่อนปาลีโยก (อ.เจ้า) จงหลีกเลี่ยงไป (อ.เจ้า) อย่าห้ามแล้ว (อ.ภิกษุ) นั้น เป็นผู้บารุง ซึ่งพระพุทธรูปเจ้า (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ (อ.ข้าง) นั้น ทิ้งแล้ว ซึ่งท่อนไม้ (ในที่) นั้นนั้นเที่ยว ถามโดยเอื้อเฟื้อแล้ว ซึ่งการรับเฉพาะซึ่งบาตรและ จีวร ฯ อ.พระเถระ ไม่ได้ให้แล้ว ฯ อ.ข้างตัวประเสริฐ คิดแล้ว ว่า ถ้าว่า (อ.ภิกษุ นี้) เป็นผู้มัววุ่นเวียนเอาแล้ว จักเป็น ไชร์, (อ.ภิกษุ นี้) จักไม่วาง ซึ่งบริวาร ของตน บนแผ่นดินแห่งนั้นเป็นที่ประทับนั่ง ของพระศาสดา ดังนี้ ฯ

อ.พระเถระ วางไว้แล้ว ซึ่งบาตรและจีวร บนภาคพื้น ฯ จริงอยู่ (อ.ชน ท.) ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยวัตร ย่อมไม่วาง ซึ่งบริวาร ของตน บนที่เป็นที่นิ่งหรือ หรือว่า บนที่เป็นที่นอน ของครู ท. ฯ อ.พระเถระ ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา นั่งแล้ว ณ ที่สุดแห่งหนึ่ง ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า คู่ก่อนอนันท์ อ.เธอ ผู้ผู้เดียวเที่ยว เป็นผู้มาแล้ว ย่อมเป็น หรือ ดังนี้ ทรงสดับแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งพระเถระ) เป็นผู้มาแล้ว กับ ด้วยภิกษุ ท. มีรอยห้ำเป็นประมาณ ตรัสแล้ว ว่า ก็ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น (ย่อมอยู่) (ในที่) ไหน ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ข้าพระองค์) ไม่ทราบอยู่ ซึ่งพระทัย ของพระองค์ ท. พักไว้แล้ว (ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น) ในภายนอก เป็นผู้มาแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ (อันพระเถระ) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า (อ.เธอ) จงร้องเรียก (ซึ่งภิกษุ ท.) เหล่านั้น ดังนี้ ฯ อ.พระเถระ ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ

อ.พระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ซึ่งอันปฏิสันถาร กับ (ด้วยภิกษุ ท.) เหล่านั้น, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระพุทธรูปเจ้าผู้ละเอียดอ่อน ด้วยนั้นเที่ยว เป็นภษัตริย์ ผู้ละเอียดอ่อน ด้วย (ย่อมเป็น) อ.กรรมอันบุคคลกระทำได้โดยยาก อันพระองค์ ท. ผู้พระองค์เดียว ผู้ประทับยืนอยู่ด้วย ผู้ประทับนั่งอยู่ ด้วย ตลอดประชุมแห่งเดือน ๓ ทรงกระทำแล้ว, (อ.บุคคล) ผู้กระทำซึ่งวัตรและวัตรตอบก็ดี ผู้ถวายซึ่งวัตรมีน้ำเป็นเครื่องล้าง ซึ่งหน้าเป็นต้นก็ดี เห็นจะ ไม่ได้มีแล้ว ดังนี้ อันภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า คู่ก่อนภิกษุ ท. อ.กิจทั้งปวง ท. ของเรา อันข้างชื่อว่าปาลีโยก กระทำแล้ว, จริงอยู่ อ.อัน (อันบุคคล) ผู้ได้อยู่ ซึ่งสหาย ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป อยู่ โดยความเป็นอันเดียวกัน ควรแล้ว, (เมื่อบุคคล) ไม่ได้อยู่ (ซึ่งสหาย ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป) อ.ความเป็นอันเดียวกันไปแห่งบุคคลคนเดียวเที่ยว เป็นอาการ ประเสริฐกว่า (ย่อมเป็น) ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ในนาควรรค ว่า

เถโร เต ภิกษุ อาทาย ตตถ คนตุวา `เตมาส เอภิวาโรโน ตถาคตสฺส สนฺตํกํ เอตฺตเกหิ ภิกษุหิ สหฺมึ อูปสงฺกมนํ อยฺยตฺตุนฺติ จินฺเตตฺวา เอภิวาโร สตฺถารํ อูปสงฺกมิ. ปารีเลยฺยกโก ตํ ทิสฺวา ทณฺฑมมาทาย ปกฺขนฺทิ.

สตฺถา โอลฺลเกตฺวา `อเปหิ ปารีเลยฺยก, มา นินฺวารยฺยิ, พุทฺธฎฺฐาจาโก เอโสติ อาท. โส ตตฺถเวท ทณฺฑํ ฉนฺทฺเตตฺวา ปตฺตจิวรํปฏิคฺคหณฺ อปาจฺฉิ. เถโร นาทาสิ. นาคอ `สเจ อุกฺคหิตฺวตฺโต ภวิสฺสตี, สตฺถุ นิสฺสทฺนปาสาณผลเก อตฺตโน ปรีกฺขารํ น จเปสฺสตีติ จินฺเตสิ.

เถโร ปตฺตจิวรํ ภูมียํ จเปสิ. วตฺตสมฺปนฺนา หิ ครุณฺ อาสเน วา สยเน วา อตฺตโน ปรีกฺขารํ น จเปเนติ. เถโร สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอภมฺนฺตํ นิสฺสิตฺติ. สตฺถา `เอภิวาโร อาคโตสฺสตีติ ปุจฺฉิตฺวา ปญฺจสเตหิ ภิกษุหิ สหฺมึ อากตฺถาโร สุตฺวา `กํ ปเนเตติ วตฺวา, `ตฺมฺหากํ จิตฺตํ อชานนฺโต พหิ จเปตฺวา อากโตมฺหิตฺติ วตฺเต, `ปฏโกสหาหิ เนติ อาท. เถโร ตถา อภาสิ.

สตฺถา เตหิ สหฺมึ ปฏิสนฺถารํ กตฺวา, เตหิ ภิกษุหิ `ภนฺเต ภควา พุทฺธสฺสขฺมาโล เจว ขตฺติยสฺสขฺมาโล จ, ตฺมฺเหหิ เตมาส เอภเกหิ ติฏฺฐนฺเตหิ นิสฺสทฺนเตหิ จ ทฺกฺกรํ กตํ, วตฺตปฏิวตฺตการโกปี มุโขทกาทิทายโกปี นาโหสิ มณฺเฑติ วตฺเต, `ภิกฺขเว ปารีเลยฺยกหตฺถินา มยฺหํ สพุพฺภิจฺจาณิ กตานิ, เอวรูปํ หิ สหายํ ลภนฺเตน เอภโต วสิตฺตํ ยุตฺตํ, อลภนฺตสฺส เอภจฺริยภาโว เสยฺโยติ วตฺวา นาควคฺเค อีมา คาคา อภาสิ

ถ้าว่า (อ.บุคคล) ฟังได้ ซึ่งสหาย ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องรักษาซึ่งตนโดยไม่เหลือ ผู้เที่ยวไปด้วยกัน ผู้อยู่ด้วยธรรมอันยังประโยชน์ให้สำเร็จโดยปกติ ผู้เป็นปราชญ์ ไชร์, (อ.บุคคล นั้น) เป็นผู้มิใช่ใจเป็นของแห่งตน เป็นผู้มิใช่สติ (เป็น) ครอบงำแล้ว ซึ่งอันตรายเป็นเครื่องเบียดเบียนรอบ ท. ทั้งปวง ฟังเที่ยวไป (กับ ด้วยสหาย) นั้น ๆ หากว่า (อ.บุคคล) ไม่ฟังได้ ซึ่งสหาย ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องรักษาซึ่งตนโดยไม่เหลือ ผู้เที่ยวไปด้วยกัน ผู้อยู่ด้วยธรรมอันยังประโยชน์ให้สำเร็จโดยปกติ ผู้เป็นปราชญ์ ไชร์, (อ.บุคคล นั้น) เป็นคนเดียว (เป็น) ฟังเที่ยวไป เพียงดัง อ.พระราชาทรงละแล้ว ซึ่งแว่นแคว้น อันอันพระองค์ ทรงชนะวิเศษแล้ว (เสด็จเที่ยวไปอยู่) เพียงดัง อ.ช้างตัวประเสริฐ ชื่อว่า มาตังคะ (เที่ยวไปอยู่) ในป่า ๆ อ.การเที่ยวไป (แห่งบุคคล) คนเดียว เป็นกิริยาประเสริฐกว่า (ย่อมเป็น), (เพราะว่า) อ.คุณเครื่องความเป็นแห่งสหาย ย่อมไม่มี ในเพราะชนพาล, (อ.บุคคล) เป็นคนเดียว (เป็น) ฟังเที่ยวไป เพียงดัง อ.ช้างตัวประเสริฐ ชื่อว่ามาตังคะ ตัวมีความขวนขวายน้อย (เที่ยวไปอยู่) ในป่า ด้วย ไม่ฟังกระทำ ซึ่งบาป ท. ด้วย (ดังนี้) ดังนี้

(อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ๆ

(อ.อรรถ) ว่า ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยปัญญาเป็นเครื่องรักษาซึ่งตนโดยไม่เหลือ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **นิปกั** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มีธรรมเป็นเครื่องอยู่อันเจริญ ผู้เป็นบัณฑิต (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สาธุวิหาริธีร์** ดังนี้ ๆ อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) นั้น ได้อยู่ ซึ่งสหาย ผู้มีธรรมเป็นเครื่องอยู่คือเมตตา ผู้เช่นนั้น ครอบงำแล้ว ซึ่งอันตรายเป็นเครื่องเบียดเบียนรอบ ท. ทั้งปวงเที่ยว คือ ซึ่งอันตรายเป็นเครื่องเบียดเบียนรอบอันปรากฏแล้ว ท. มีสีหะและเสือโคร่งเป็นต้น ด้วย ซึ่งอันตรายเป็นเครื่องเบียดเบียนรอบ อันปกปิดแล้ว ท. มีรากะและโทะสะเป็นต้น ด้วย เป็นผู้มิใช่ใจเป็นของแห่งตน เป็นผู้มิใช่สติอันตั้งมั่นแล้ว เป็น ฟังเที่ยวไป คือว่า ฟังอยู่ กับ (ด้วยสหาย) นั้น ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ปรีสุษยานิ** ดังนี้ เป็นต้น ๆ (อ.อรรถ) ว่า รากะ อ.พระราชารู้ฤาษี ผู้ทรงละแล้ว ซึ่งแว่นแคว้น ผนวชอยู่ (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ราชา รฎัจ** ดังนี้ ๆ

(อ.อรรถรูป) นี้ ว่า อ.พระราชามีส่วนแห่งแผ่นดินอันทรงชนะวิเศษแล้ว ทรงละแล้ว ซึ่งแว่นแคว้น อันอันพระองค์ทรงชนะวิเศษแล้ว (ด้วยอันทรงดำริ) ว่า ชื่อ อ.ความเป็นแห่งพระราชานี้ เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท อันใหญ่ (ย่อมเป็น), (อ.ประโยชน์) อะไร ของเรา ด้วยความเป็นแห่งพระราชานันอันเรา (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ดังนี้ เสด็จเข้าไปแล้ว สู่ป่าใหญ่ (แต่ที่) นั้นเที่ยว ผนวชแล้ว ผนวชเป็นดาบส เป็นผู้พระองค์เดียวเที่ยว (เป็น) ย่อมเสด็จเที่ยวไป ในอริยาบถ ท. ๔ ชั้นใด; (อ.บุคคล) เป็นผู้ผู้เดียวเที่ยว (เป็น) ฟังเที่ยวไป ฉะนั้น ดังนี้ เป็นคำอธิบายอันพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแล้ว ย่อมเป็น ๆ

“สเจ ลภถ นิปกั สหาย
สทุธิจริ สาธุวิหาริธีร์,
อภิญญ สพพานิ ปรีสุษยานิ
จเรยฺย เตนตตมโน สตีมา.
โน เจ ลภถ นิปกั สหาย
สทุธิจริ สาธุวิหาริธีร์,
ราชา รฎัจ วิชิตฺ ปหาย
เอโก จเร มาตงฺครณฺเวย นาโค.
เอกสุส จริตฺ เสยฺโย, นตฺถิ พาเล สหายตา:
เอโก จเร น จ ปาปานิ กยฺรา
อโปสุสุโก มาตงฺครณฺเวย นาโคติ.

ตตฺต **“นิปกนติ:** เนปกกปญญา ย สมฺนาคตฺ.
สาธุวิหาริธีรนติ: ภทฺทกวิหาริ ปรณฺทิตฺ. **ปรีสุษยานินติ:**
ตาทิสฺ เมตฺตาวินาหิ สหายํ ลภนฺโต สึหพฺยคฺฆมาทโย
ปากฺกุปรีสุสเย จ รากโทสาทโย ปฏิจฺจนนฺปรีสุสเย
จาติ สพฺเพว ปรีสุสเย อภิวิทฺวา เตน สทุธิ อตฺตมโน
อุปฺภูจิตฺตฺสตี หุตฺวา จเรยฺย วิหเรยฺยาติ อตฺโต. **ราชา
รฎัจนติ:** รฎัจ หิตฺวา ปพฺพชนฺโต ราชิสฺ วิย.

อิทํ วุตฺตํ โหติ: ยถา วิชิตฺกฺมิมฺปฺเทโส ราชา
“อิทํ รชฺชํ นาม มหนฺตํ ปมาทฺกฺจฺจํ, ก็ เม รชฺชเชน
การิเตนาคิ วิชิตฺ รฎัจ ปหาย ตโตว มหาอรฺญวํ
ปวิสิตฺวา ตาปสพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา จตฺตฺส อิริยาปเถสุ
เอกโกว จรติ; เอวํ เอกโกว จเรยฺยาติ.

เพราะเหตุนี้ อ.พระศาสดา ผู้เมื่อทรงแสดง ซึ่งเนื้อความ นี้ ว่า
แม่อันธอ ท. ผู้ไม่ได้อยู่ ซึ่งสหาย ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป เป็นผู้เดียว
เที่ยวไปโดยปกตินั้นเที่ยว ฟังเป็น ดังนี้ ทรงแสดงแล้ว
ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ แก่ภิกษุ ท. เหล่านั้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น แม่มีร้อยห้า
เป็นประมาณ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในพระอรหัต ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งภิกษุมาก (จบแล้ว) ฯ

๘. อ.เรื่องแห่งมาร (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในกระท่อมอันตั้งอยู่แล้วในป่า
ในข้างแห่งป่าหิมพานต์ ทรงปรารภ ซึ่งมาร ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรม-
เทศนา นี้ ว่า **อตถมฺหิ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า อ.พระราชา ท. ทรงบีบคั้นแล้ว ซึ่งมนุษย์ ท. ย่อม
(ทรงยังบุคคล) ให้กระทำ ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา ในกาลนั้น ฯ
ครั้งนั้น อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเห็นแล้ว ซึ่งมนุษย์ ท. ผู้อัน
พระราชาทรงบีบคั้นแล้วด้วยอันทรงกระทำซึ่งอาชญาในความเป็น
แห่งพระราชา ของพระราชาผู้ไม่ทรงตั้งอยู่ในธรรม ท. ทรงดำริแล้ว
อย่างนี้ ว่า (อันเรา) ผู้ไม่ฆ่าอยู่ ผู้ไม่ยังบุคคลอื่นให้ฆ่าอยู่
ผู้ไม่ชนะอยู่ ผู้ไม่ยังบุคคลอื่นให้ชนะอยู่ ผู้ไม่เศร้าโศกอยู่
ผู้ไม่ยังบุคคลอื่นให้เศร้าโศกอยู่ อาจ หรือ หนอ แล เพื่ออัน (ยังบุคคล)
ให้กระทำ ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา โดยธรรม ดังนี้ ด้วยอำนาจ
แห่งความกรุณา ฯ

อ.มาร ผู้มีบาป ทราบแล้ว ซึ่งความปริวิตก แห่งพระผู้มี
พระภาคเจ้า นั้น คิดแล้ว ว่า อ.พระสมณะ ผู้โคดม ทรงดำริแล้ว ว่า
(อันเรา) อาจ หรือ หนอ แล เพื่ออัน (ยังบุคคล) ให้กระทำ ซึ่งความ
เป็นแห่งพระราชา ดังนี้ ในกาลนี้ (อ.พระสมณะ ผู้โคดม) เป็นผู้ทรง
ประสงค์เพื่ออันทรงยังบุคคลให้กระทำ ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา
จักเป็น, ก็ ชื่อ อ.ความเป็นแห่งพระราชา นั้น เป็นที่ตั้ง
แห่งความประมาท (ย่อมเป็น), (เมื่อพระสมณะ ผู้โคดม นั้น)
ทรงยังบุคคลให้กระทำอยู่ (ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา) นั้น (อันเรา)
อาจ เพื่ออันได้ ซึ่งโอกาส, อ.เรา จะไป ยังความอุตสาหะ จักให้เกิด
(แก่พระสมณะผู้โคดม) นั้น ดังนี้ เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา
กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า
(ผู้ไม่ทรงฆ่าอยู่ ผู้ไม่ทรงยังบุคคลอื่นให้ฆ่าอยู่ ผู้ไม่ทรงชนะอยู่
ผู้ไม่ทรงยังบุคคลอื่นให้ชนะอยู่ ผู้ไม่ทรงเศร้าโศกอยู่ ผู้ไม่ทรง
ยังบุคคลอื่นให้เศร้าโศกอยู่) ของง (ทรงยังบุคคล) ให้กระทำ ซึ่งความ
เป็นแห่งพระราชา (โดยธรรม) เกิด, อ.พระสุคตเจ้า ผู้ไม่ทรงฆ่าอยู่
ผู้ไม่ทรงยังบุคคลอื่นให้ฆ่าอยู่ ผู้ไม่ทรงชนะอยู่ ผู้ไม่ทรงยังบุคคล
อื่นให้ชนะอยู่ ผู้ไม่ทรงเศร้าโศกอยู่ ผู้ไม่ทรงยังบุคคลอื่น
ให้เศร้าโศกอยู่ ของง (ทรงยังบุคคล) ให้กระทำ ซึ่งความเป็น
แห่งพระราชา โดยธรรมเกิด ดังนี้ ฯ

ตสฺมา “ตุมฺเหหิปี เอวรูปํ สหายํ อลฺภนฺเตหิ
เอกจารีเหว ภวิตพฺพนฺติ อิมมตฺถํ ทสฺเสนฺโต สตุถา
เตสํ ภิกฺขุณฺโณ อิมํ ธมฺมเทสนํ เทเสสิ.

เทศนาว่าสาเน ปญฺจสตาปี เต ภิกฺขุ อรหตฺเต
ปติฏฺฐหิสูติ.

สมพหุลภิกฺขวตฺถุ.

๘. มารวตฺถุ.

“**อตถมฺหิ** อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา หิมวฺนุตปฺสฺเส
อรญฺญกฺฎิกายํ วิหรนฺโต มารํ อารพฺภ กเถสิ.

ตสฺมี กิร กาลे ราชานो มนุสฺเส ปิเพตฺวา รชฺชํ
กาเรนฺติ. อถ ภควา อธฺมิกิราชานํ รชฺเช
ทณฺฑกรณปีพีเต มนุสฺเส ทิสฺวา การุญฺญวเสน
เอวํ จินฺเตสิ “สฺกกา นุ โข รชฺชํ กारेตุ อหนํ อฆาตยํ
อชินํ อชาปยํ อโสจํ อโสจาปยํ ธฺมเมนาติ.

มาโร ปาปิมา ตํ ภควโต ปริวิตกํ ญตฺวา
“สมโณ โคตโม `สฺกกา นุ โข รชฺชํ กारेตฺนฺติ
จินฺเตสิ, อิทานิ รชฺชํ กारेตุกาโม ภวิสฺสติ, รชฺเชญฺจ
นาเมตํ ปมาทฺฐจानํ, ตํ กारेตฺสฺส สฺกกา โอกาสิ
ลภิตฺตุ; คจฺฉามิ, อุตฺสาหมสฺส ชเนสฺสามิติ จินฺเตตฺวา
สตุถารํ อุตฺสงฺกมิตฺวา อาห “กारेตุ ภนฺเต ภควา
รชฺชํ, กारेตุ สฺคโต รชฺชํ, อหนํ อฆาตยํ อชินํ
อชาปยํ อโสจํ อโสจาปยํ ธฺมเมนาติ.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมารผู้มีบาป ก็ อ.ท่าน ย่อมกล่าว อย่างนี้ ของเรา ไต, อ.ท่าน ย่อมเห็น ซึ่งอะไร ของเรา (นั่น) ดังนี้ (กะมาร) นั้น (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.อิทธิบาท ท. ๔ อันพระผู้มีพระภาคเจ้า แล ทรงให้เจริญดีแล้ว, ด้วยว่า อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อทรงหวัง พึ่งทรงน้อมไป ซึ่งกุศลห้วง ซึ่งอ.วิหิงสาว่า (อ.กุศล) นี้ เป็นทอง (จึงเป็น) ดังนี้, ก็ (อ.กุศล) นั้น เป็นทองนั้นเทียว พึ่งเป็น, แม้อ.ข้าพระองค์ จักกระทำ ซึ่งกิจอันบุคคลพึงกระทำเพื่อทรัพย์ ด้วยทรัพย์ เพื่อพระองค์ ท., อ.พระองค์ ท. จัก (ทรงยังบุคคล) ให้กระทำ ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา โดยธรรม ด้วยประการฉะนี้ ดังนี้ (อันมาร) นั้น กราบทูลแล้ว, (ทรงยังมาร) ให้สลัดแล้ว ด้วยพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

(อ.บัณฑิต) รู้แล้ว ว่า อ.กุศล เป็นกุศลล้วน ด้วยทอง มีสีสุก พึ่งเป็น, แม้อ.ความที่ (แห่งกุศล) นั้น เป็นสองที่ออก เป็นธรรมชาติไม่เพียงพอ (แก่บุคคล) ผู้เดียว (ย่อมเป็น) ดังนี้ พึ่งประพจน์ เสมอ ๆ (อ.สัตว์เกิด) ไต ได้เห็นแล้ว ซึ่งทุกซ์ มีกามใดเป็นแดนมอบให้ซึ่งผล, อ.สัตว์เกิด นั้น พึ่งน้อมไป (ซึ่งจิต) ในกาม ท. อย่างไร, อ.สัตว์เกิด รู้แล้ว ซึ่งกิเลส ชื่อว่าอุบธิ ว่า อ.กิเลสเป็นเครื่องข้อง ดังนี้ ในโลก พึ่งศึกษา เพื่ออันกำจัด (ซึ่งกิเลสชื่อว่าอุบธิ) นั้นนั้นเทียว ดังนี้ ๆ

ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมารผู้มีบาป อ.โอวาท ของท่าน อันนั้นเทียว แล, (อ.โอวาท) ของเรา อัน, ชื่อ อ.การปรีชาด้วยดีซึ่งธรรม กับ ด้วยท่าน ย่อมไม่มี, เพราะว่า อ.เรา ย่อมกล่าวสอน อย่างนี้ ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

ครั้นเมื่อความต้องการ เกิดแล้ว อ.สหาย ท. เป็นผู้นำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น), (อ.ความยินดี ด้วยปัจจัย) นอกนั้นและนอกนี้ ไต อ.ความยินดี (นั่น) เป็นคุณชาตินำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น), อ.บุญ เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข ในกาลเป็นที่สิ้นไปพร้อมแห่งชีวิต (ย่อมเป็น), อ.การละซึ่งทุกซ์ ทั้งปวง เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) ๆ
 อ.ความเป็นแห่งความประพจน์เกิดกมลแก่มารดา เป็นปฏิปทานำมาซึ่งความสุข ในโลก (ย่อมเป็น), อนึ่ง อ.ความเป็นแห่งความประพจน์เกิดกมลแก่บิดา เป็นปฏิปทานำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) ๆ
 อ.ความเป็นแห่งความประพจน์เกิดกมลแก่สมณะ เป็นปฏิปทานำมาซึ่งความสุข ในโลก (ย่อมเป็น), อนึ่ง อ.ความเป็นแห่งความประพจน์เกิดกมลแก่พรหม เป็นปฏิปทานำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) ๆ
 อ.ศีล เป็นคุณชาตินำมาซึ่งความสุข เพียงใด แต่ชรา (ย่อมเป็น), อ.ศรัทธา อันตั้งอยู่เฉพาะแล้ว เป็นคุณชาตินำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น), อ.อันได้เฉพาะซึ่งปัญญา เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น), อ.อันไม่กระทำ ซึ่งบาป ท. เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๆ

อด นั สตถา “ก็ ปน เม ตวั ปาปิเม ปสุสสิ, ยัม มั ตวั เหวว วเทสิตี วตฺวา, “ภควตา โข ภาเนเต จตฺตาโร อิติปาทา สุภาวิตา, อากงฺขมานิ ทิ ภควา หิมวณฺตุ ปพฺพตราชํ `สุวณฺณนฺติ อธิมุจฺเจยฺย, ตณฺจ สุวณฺณเมว อสุส, อหิปิ โว ธเนน ธนกรณียํ กิริสุสํมิ, อิติ ตุมฺเห ธมฺเมเน รชฺชํ กาเรสุสเถติ เตเน วุตฺเต,

“ปพฺพตสุส สุวณฺณสุส ชาตฺรูปสุส เกวลี,
 ทฺวิตาปี นาลเมกสุส’ อิติ วิทฺธา สมํ จเร.
 โย ทุกฺขมทุกฺขชฺชิ ยโตนิทานํ,
 กาเมสุ โส ชนฺตุ กถํ เนมฺย;
 อุปฺปตี วิทิตฺวา `สงฺโคติ โลเก
 ตสฺเสว ชนฺตุ วินยาย สิฏฺเขตติ

อิมานิ คาถาหิ สํเวเชตฺวา “อญฺโณเอว โข ปาปิเม ตว โอวาท, อญฺโณ มม, ตยา สทฺธิ ธมฺมสมฺมุตฺตนา นาม นตฺถิ, อหํ ทิ เหวว โอวาทามิตี วตฺวา อิมานิ คาถา อภาสิ

“อตฺถมฺหิ ชาตฺมฺหิ สุขา สหยา,
 ตฺมุจฺจํ สุขา ยา อิตฺริตฺเรน,
 ปุญฺญํ สุขํ ชีวิตฺสงฺขยฺมฺหิ,
 สพฺพสุส ทุกฺขสุส สุขํ ปหานํ.

สุขา มตฺเตยฺยตา โลเก, อโถ เปตฺเตยฺยตา สุขา.
 สุขา สามญฺญตา โลเก, อโถ พฺรหฺมญฺญตา สุขา.
 สุขํ ยาว ชรา สิลํ, สุขา สทฺธา ปติฏฺจิตฺตา,
 สุขโ ปญฺญาปฏิลาโก ปาปานํ อกรณํ สุขนฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า ก็ (ครั้นเมื่อกิจ) มีอันกระทำซึ่งจิวรเป็นต้น หรือ หรือว่า มีอันยังอภิกกรรมให้เข้าไปสงบวิเศษเป็นต้น (เกิดขึ้นแล้ว) แม้แก่บรรพชิต, ครั้นเมื่อกิจ มีกสิกรรมเป็นต้น หรือ หรือว่า มีอัน (อันชน ท.) ผู้อาศัยแล้วซึ่งฝึกฝายมีกำลัง ครอบงำเป็นต้น เกิดขึ้นแล้ว แม้แก่คฤหัสถ์, (อ.สหาย ท.) เหล่าใด ย่อมอาจ เพื่ออัน ยังกิจ นั้น ให้สำเร็จ หรือ หรือว่า เพื่ออัน (ยังกิจ นั้น) ให้เข้าไป สงบวิเศษ, อ.สหาย ท. (เหล่านั้น) ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป ชื่อว่า เป็นผู้ นำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **อตุลมหิ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

อ.อรรถ ว่า ก็ แม้ อ.คฤหัสถ์ ท. ผู้ไม่ยินดีด้วยดีแล้ว (ด้วยทรัพย์) อันเป็นของตน ย่อมปรารภ (ซึ่งทุจริตกรรม ท.) มีการตัดซึ่งที่ต่อเป็นต้น, แม้ อ.บรรพชิต ท. (ผู้ไม่ยินดีด้วยดีแล้ว ด้วยปัจจัยอันเป็นของตน ย่อมปรารภ) ซึ่งการแสวงหาอันไม่ สมควร อันมีประการต่างๆ , (อ.คฤหัสถ์และบรรพชิต ท.) เหล่านั้น ย่อมไม่ประสพ ซึ่งความสุขนั้นเทียว ด้วยประการฉะนี้ เหตุใด, เพราะเหตุนั้น อ.ความสันโดษ (ด้วยปัจจัย) นอกนั้นก็และนอกนี้ คือว่า (ด้วยวัตถุ) อันเป็นของมีอยู่ ของตน อันนินทน้อย หรือ หรือว่า อันไพบุลย์ ไค, (อ.ความสันโดษ) นั้นเทียว ชื่อว่าเป็นคุณชาติ นำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ตุลลิจิ สุขา** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ก็ อ.กรรมอันเป็นบุญนั้นเทียว อันอันบุคคล เริ่มตั้งแล้ว กระทำแล้ว ตามอธยาศัยอย่างไร เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข ในกาลเป็นที่ตาย (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ปุลญ** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อนึ่ง อ.พระอรหันต์นั้นเทียว อันบัณฑิตนับพร้อม แล้วว่าการละ ซึ่งทุกขในวัฏฏะ ทั้งสิ้น ชื่อว่าเป็นคุณชาตนำมา ซึ่งความสุข ในโลกนี้ (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **สพพสส** ดังนี้ เป็นต้น ฯ อ.ความปฏิบัติโดยชอบ ในมารดา ชื่อว่า **มตเตยยตา** ฯ อ.ความ ปฏิบัติโดยชอบ ในบิดา ชื่อว่า **เปตเตยยตา** ฯ อ.การบำรุง ซึ่งมารดาและบิดา ท. นั้นเทียว (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว (ด้วยบท) แม้ทั้ง ๒ ฯ

จริงอยู่ อ.มารดาและบิดา ท. รู้แล้ว ซึ่งความเป็นคืออันไม่บำรุง แห่งบุตร ท. ย่อมฝั่ง (ซึ่งทรัพย์) อันเป็นของมีอยู่ ของตน ในแผ่นดิน หรือ หรือว่า ย่อมสละ (แก่ชน ท.) เหล่าอื่น, อนึ่ง อ.ความนินทา ย่อมเป็นไปทั่ว (แก่ชน ท.) เหล่านั้นว่า (อ.บุตร ท. เหล่านี้) ย่อมไม่บำรุง ซึ่งมารดาและบิดา ท. ดังนี้, (อ.บุตร ท. เหล่านั้น) ย่อมบังเกิด แม้ในรกอันเต็มแล้วด้วยคุณ เพราะอันแตก ไปแห่งกาย, ส่วนว่า (อ.บุตร ท.) เหล่าใด ย่อมบำรุง ซึ่งมารดา- และบิดา ท. โดยเคารพ, (อ.บุตร ท.) เหล่านั้น ย่อมถึง ซึ่งทรัพย์ อันเป็นของมีอยู่ (ของมารดาและบิดา ท.) เหล่านั้น ย่อมได้ แม้ซึ่งความสรรเสริญ, ย่อมบังเกิด ในสวรรค์ เพราะอันแตกไป แห่งกาย, เพราะเหตุนี้ (อ.การบำรุงซึ่งมารดาและบิดา) นั้น แม้ทั้ง ๒ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ว่า นำมาซึ่งความสุข ดังนี้ ฯ อ.ความปฏิบัติโดยชอบ ในบรรพชิต ท. ชื่อว่า **สามญญตา** ฯ

ตตถ **“อตุลมหิ:** ปพพชิตสุสาปี หิ จิวรกรณาทีเก วา อภิกกรรมวุปสมนาทีเก วา, คิหิโนปี กสิกรรมมาทีเก วา พลวกฤษณินิสสิเตหิ อภิภวานาทีเก วา กิจเจ อูปปนเน, เย ตํ กิจจํ นิปฺพาเทตฺถ วา วุปสมเมตฺถ วา สกโกนฺติ, เอวรูปา สุขา สหยาตติ อตุโถ.

ตุลลิจิ สุขาติ: ยสุมา ปน คิหิโนปี สเคน อสนตุลฺลา สนฺธิจฺเจทาทีนึ อารณฺติ, ปพพชิตาปี นานปฺปการิ อเนสนํ, อิติ เต สุขํ น วินฺทฺหติเยว; ตสุมา ยา อิตริตเรน ปริตฺเตน วา วิปฺปลเน วา อตุตโน สนฺตเกน สนฺตุลฺลิจิ, อยเมว สุขาติ อตุโถ. **ปุลญฺญนฺติ:** มรณกาเล ปน ยถาอชฺฌาสเยน ปญฺจเปตฺวา กตํ ปุลญฺญกมฺเมว สุขิ.

สพพสสาติ: สกฺลสฺส ปน วฏฺฏุกฤษฺส ปหฺน- สฺงชาตํ อรหฺตฺเตว อิมสฺมี โลกํ สุขํ นาม. **มตเตยยตาติ:** มาตริ สมฺมาปฏิปตฺติ. **เปตเตยยตาติ:** ปิตริ สมฺมาปฏิปตฺติ. อุกฺเขนาปี มาตาปิตฺนํ อุกฺกุจฺจเมว กถิตํ.

มาตาปิตโร หิ ปุตฺตานํ อานุภฺจฺจนฺทวํ ฌตฺวา อตุตโน สนฺตํ ภูมียํ วา นิทฺทฺหติ ปเรสฺส วา วิสฺสชฺเชนฺติ, “มาตาปิตโร น อุกฺกุจฺจหนฺตึติ จ เตสฺส นิทฺทฺหา ปวตฺตติ, กายสฺส เกทา คฺคฺคฺนริเยปี นิพฺพตฺตฺนฺติ; เย ปน มาตาปิตโร สกฺกจฺจ อุกฺกุจฺจหนฺติ, เต เตสฺส สนฺตํ ฌนํ ปาปฺปนฺนํ ปสฺสํปี ลภฺนฺติ, กายสฺส เกทา สคฺเค นิพฺพตฺตฺนฺติ; ตสุมา อุกฺเขเปตฺติ “สุขฺนฺติ วุตฺตํ. **สามญญตาติ:** ปพพชิตฺสฺสมฺมาปฏิปตฺติ.

๑. ความปฏิบัติโดยชอบ ในพระพุทธเจ้าและพระปัจเจกพุทธเจ้า และสาวกของพระพุทธเจ้า ท. ผู้มีบาปอันลดยแล้ว นั้นเทียว ชื่อว่า **พุทธมณฑตา** ๕ ๑. ความเป็นอันปฏิบัติ (ซึ่งพระพุทธเจ้า และพระปัจเจกพุทธเจ้าและสาวกของพระพุทธเจ้า ท.) เหล่านั้น ด้วยปัจจัย ท. ๔ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว (ด้วยบท) แม้ทั้ง ๒ ๕ (๑. อันปฏิบัติ) แม่นี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ชื่อว่า ให้เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข ในโลก ๕

(๑. อรรถ) ว่า จริงอยู่ ๑. เครื่องประดับ ท. มีแก้วมณีและตุ้มหู และผ้าสีแดงเป็นต้น ย่อมงาม (แก่ชน ท.) ผู้ตั้งอยู่แล้ว ในวัย นั้นๆ นั้นเทียว, ๑. เครื่องประดับ ของคนหนุ่ม ท. (จะงาม) ในกาลแห่งตนเป็นคนแก่ หรือ หรือว่า ๑. เครื่องประดับ ของคนแก่ ท. จะงาม ในกาลแห่งตนเป็นคนหนุ่ม หามิได้, อนึ่ง (๑. เครื่องประดับ อันเช่นนี้) ยังโทษนั้นเทียว ย่อมให้เกิด ในเพราะอันยังความดีเตียน ว่า (๑. บุคคล) นั้น เห็นจะเป็นผู้บ้า (ย่อมเป็น) ดังนี้ ให้เกิดขึ้น, ส่วนว่า ๑. ศีล อันต่างโดยศีลมีศีล ๕ และศีล ๑๐ เป็นต้น ย่อมงาม แก่คนหนุ่มบ้าง แก่คนแก่บ้าง ในวัยทั้งปวง ท. นั้นเทียว ย่อมนำมา ซึ่งความโลมุนสนั่นเทียว เพราะอันยังความสรรเสริญ ว่า โอ หนอ (๑. บุคคล) นี้ เป็นผู้มศีล (ย่อมเป็น) ดังนี้ ให้เกิดขึ้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ศีล** ดังนี้ เป็นต้น , เพราะเหตุนี้ (๑. พระดำรัส) ว่า สุข ยาว ชรา **ศีล** ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ๕

(๑. อรรถ) ว่า ๑. ศรัทธา แม้อันมีอย่าง ๒ อันเป็นโลกิยะและโลกุตระ อันตั้งอยู่เฉพาะแล้ว เป็นคุณชาติมีอันไหวออกแล้ว เป็นเทียว เป็นคุณชาตินำมาซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **สทฺธา ปติฏฺฐิตา** ดังนี้ ๕ (๑. อรรถ) ว่า ๑. อันได้เฉพาะ ซึ่งปัญญา แม้อันเป็นโลกิยะและโลกุตระ เป็นเหตุนำมา ซึ่งความสุข (ย่อมเป็น) (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **สุโข ปรณฺญาปฏิลาโก** ดังนี้ ๕ ๑. อรรถ ว่า อนึ่ง ๑. อันไม่กระทำ ซึ่งบาป ท. ด้วยอำนาจแห่งเสตฺฆาตวิริตี เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข ในโลกนี้ (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ปาปานิ อกรรม** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา ๑. อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม ได้มีแล้ว แก่เทวดา ท. มาก ดังนี้แล ๕

๑. เรื่องแห่งมาร
(จบแล้ว) ๕

๑. กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยข้างตัวประเสริฐ
จบแล้ว ๕

๑. วรรคที่ ๒๓
(จบแล้ว) ๕

พุทธมณฑตา: วาหิตปาเปสุ พุทธปัจเจกพุทธ-
พุทธสาวเกสุ สมฺมาปฏิปัตติเยว. อุมเยนาปิ เตสํ จตฺตฺหิ
ปัจเจเยหิ ปฏิชคฺคณาโว กถิตฺโต. อิทํปิ โลเก สุขํ นาม
กถิตํ.

ศีลนฺติ: มณิกุณฺฑลตฺตวตฺตถาปิโย หิ อลงฺกาธา
ตฺสุมิ ตฺสุมิ วเย จิตานํเยว โสภนฺติ, น ทหรานํ
อลงฺกาโร มหุลลกาเล มหุลลกาณํ วา อลงฺกาโร
ทหรกาเล โสภติ, “อุมมตฺตโก เอส มณฺเฑติ
ครุหฺปาทเน ปน โทสมเว ชนฺเต; ปญฺจศีลสฺสึลาทิภาทํ
ปน สึลํ ทหรสุสาปิ มหุลลสุสาปิ สพฺพเวเสสุ
โสภติเยว, “อโห วตฺตํ สึลวาตี ปสฺสฺสุปาทเน
โสมนสุสมเว อวาทิ; เตน วุตฺตํ “สุขํ ยาว ชรา
ศีลนฺติ.

สทฺธา ปติฏฺฐิตา: โลกิยโลกุตฺตรา ทฺวิธาปิ
สทฺธา นิจฺจลา หุตฺวา ปติฏฺฐิตาสุขา.
สุโข ปรณฺญาปฏิลาโก: โลกิยโลกุตฺตรายปิ ปรณฺญา
ปฏิลาโก สุขิ. **ปาปานิ อกรรม:** เสตฺฆาตวเสน
ปน ปาปานิ อกรรม อิมสุมิ โลเก สุขนฺติ อตฺโต.

เทศนาวิธาน พุทฺโธ เทวตานํ ธรรมาภิสมโย
อโหสิตี.

มารวตฺต.

นาควคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

เตวีสติโม วคฺโค.

บรรณานุกรม

พระพุทธโฆษาจารย์ **ธมฺมปทัฏฐกถา** สดุดโม ภาค . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย . ๒๕๒๘

พระอมรมุนี **คัมภีร์พระธมฺมปทัฏฐกถา** ยกศัพท์แปล ภาค ๗ . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย . ๒๕๒๘ .

คณะกรรมการแผนกตำรามหาจุฬาราชวิทยาลัย **พระธมฺมปทัฏฐกถาแปล** ภาค ๗ .

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย ๒๕๒๘ .

คณาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย **สูตรสำเร็จ บาลีไวยากรณ์** .

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุขุมวิทการพิมพ์ จำกัด . ๒๕๕๔ .

พระวิสุทธีสมโพธิ **ปทานุกรมกิริยาอาชยาด** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ . ๒๕๒๐ .

พระมหาสำลี วิสุทโธ **อักขรานุกรมกิริยาอาชยาด** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลื่องเชียงจงเจริญ . ๒๕๒๘ .

ป.หลงสมบุญ **พจนานุกรม มคธ -ไทย** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทธรรมสาร จำกัด . ๒๕๔๖

สนามหลวงแผนกบาลี **ปัญหาและเฉลยประโยคบาลีสสนามหลวง** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา .

ดร.อุทิศ สิริวรรณ **ธรรมบท ภาคที่ ๗ แปลโดยพยัญชนะ** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลื่องเชียง . ๒๕๕๐ .

บุญสืบ อินสาร **ธรรมบท ภาคที่ ๗ แปลโดยพยัญชนะ** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งนครรการพิมพ์ . ๒๕๔๖ .

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ **ธรรมปทัฏฐกถา ภาค ๗ แปลโดยพยัญชนะ** .

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา . ๒๕๕๖ .

โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย

ต.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี

www.kalyanamitra.org